

שבוע פרשת שמות

(15 – 21 January 17)

י"ז – כ"ג טבת תשנ"ז

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה'י תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

קמו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לֹא לָנוּ | יְהוָה לֹא־לָנוּ כִּי־לְשִׁמּוֹךְ תֵּן כְּבוֹד עַל־חֲסִדֶּיךָ עַל־אֲמַתְךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
 אֵי־הָיָא אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאַל־הִינוּ בְּשָׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר־חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה
 יְדֵי אָדָם: ה פֶּה־לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינֵי לָהֶם וְלֹא יֵרְאוּ: ו אֲזִנִּים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֵף לָהֶם
 וְלֹא יֵרִיחוּן: ז יְדִיעָם | וְלֹא יִמְיִשּׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ לֹא־יִהְיוּ בְּגִרָנָם: ח כְּמוֹתָם יִהְיוּ
 עֹשֵׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר־בִּטַּח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל כְּטַח בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּנָם הוּא: י בֵּית אֱהֲרֹן כְּטַחוּ
 בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּנָם הוּא: יא יֵרְאִי יְהוָה כְּטַחוּ בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּנָם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יִכְרֹד
 יִכְרֹד אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְרֹד אֶת־בֵּית אֱהֲרֹן: יג יִכְרֹד יֵרְאִי יְהוָה הַקַּטְמִינִים עִם־הַגְּדֹלִים: יד יִסַּף
 יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: טו כְּרוּכִים אַתֶּם לִיהוָה עָשָׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
 שָׁמַיִם לִיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לַבְּנֵי־אָדָם: יז לֹא הִמְתִּים יְהַלְלוּ־יָהּ וְלֹא כָּל־יְרֵדֵי דוּמָה:
 יח וְאַנְחָנוּ | נִכְרְדָה יְהִי מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּ־יָהּ:

קמו.

שבחים גדולים להקדושי־ברוך־הוא והיאך דוד אמר ברין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הגמול שעשה עמו:

א אֶהְבֵּתִי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנָי: ב כִּי־הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבִימֵי אֶקְרָא: ג אֶפְפוּנִי |
 חֲבִלֵי־מוֹת וּמִצְרֵי שְׂאוֹל מִצְאוּנֵי צָרָה וַיְגֹזֶן אֲמָצִיא: ד וּבִשְׁם־יְהוָה אֶקְרָא אָנָּה יְהוָה מִלְּטָה
 נַפְשִׁי: ה חֲנוּן יְהוָה וְצַדִּיק וְאַל־הִינוּ מֵרַחֵם: ו שִׁמְרֵ פִתְאִים יְהוָה דַּלְתֵי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוּבִי
 נַפְשִׁי לְמִנוּחֵיכִי כִּי־יְהוָה גָּמַל עֲלֵיכִי: ח כִּי חֲלַצְתָּ נַפְשִׁי מִמוֹת אֶת־עֵינֵי מִן־דַּמְעָה אֶת־רַגְלִי
 מִדָּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: י הֵאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עֲנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי
 אָמַרְתִּי כִּחְפוּי כָּל־הָאָדָם כּוֹז: יב מִהָ־אָשִׁיב לִיהוָה כָּל־תְּגִמּוּלוֹהִי עָלַי: יג כּוֹס־יִשׁוּעוֹת אֶשָּׂא
 וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד גִּדְרֵי לִיהוָה אֶשְׁלֵם נְגִדְהָ־צֹא לְכָל־עַמּוֹ: טו יָקָר בְּעֵינֵי יְהוָה הַפְּוֹתָה
 לְחַסִּידָיו: טז אָנָּה יְהוָה כִּי־אֲנִי עֲבָדְךָ אֲנִי־עַבְדְּךָ בֶן־אֲמַתְךָ פִּתְחַת לְמוֹסְרֵי: יז לָךְ אֲזַבַּח זִבְחַת
 תּוֹדָה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח גִּדְרֵי לִיהוָה אֶשְׁלֵם נְגִדְהָ־צֹא לְכָל־עַמּוֹ: יט בְּחֲצֵרוֹת | בֵּית
 יְהוָה בְּתוֹכְכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּ־יָהּ:

אגרות קודש

[י"ז טבת תשכ"ב]

לאחרי הפסק ארוך, נתקבל מכתבו מוח' טבת, ולאחריו ולפלא גדול על ההפסק ממכתב אחד לשני, והרי בודאי עוררוהו מהמזכירות ועוד על גודל הענין שבעתים יותר תכופות תתקבלנה כאן ידיעות דו"ח מהפעולות - עכ"פ ע"ש המזכירות ועכ"פ בקיצור, ומלבד שזהו נוגע להענינים כאן, הנה במדה לא פחותה פועל זה על מחלך הפעולות המרץ שבהם וכו' וכמדובר וכמבואר בכו"כ פעמים, וכמדומה גם בהמכתב שקבל הוא.

וכיון שאמרו חז"ל אין צועקין על העבר יהי רצון שמכאן ולהבא יהי מסודר ככל הדרוש. ואין לך דבר העומד בפני הרצון. בברכה לבשו"ט.

מפתח כללי

<p>קצג..... עין יעקב מסכת ראש השנה..... (יט)</p> <p>מסכת בבא מציעא עם ביאורים (כ)</p> <p>מדף קיא עד דף קיז..... קצד</p> <p style="text-align: center;">מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:</p> <p>שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים (כא)</p> <p>אדמו"ר הזקן..... רכג</p> <p>שולחן ערוך הלכות פסח (כב)</p> <p>לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן..... רכג</p> <p>תורה אור (כג)</p> <p>אדמו"ר הזקן..... רכו</p> <p>שערי תשובה (כד)</p> <p>אדמו"ר האמצעי..... רכח</p> <p>מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו (כה)</p> <p>אדמו"ר ה"צמח צדק"..... רכט</p> <p>תורת שמואל תרל"ב (כו)</p> <p>אדמו"ר מוהר"ש..... רכט</p> <p>שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב (כז)</p> <p>אדמו"ר מוהר"ש"ב..... רל</p> <p>ספר המאמרים קונטרסים חלק א (כח)</p> <p>אדמו"ר מוהר"ש"ב..... רלא</p> <p>ספר השיחות היש"ת-תש"א בלה"ק (כט)</p> <p>אדמו"ר מוהר"ש"ב..... רלב</p> <p>אגרות קודש (ל)</p> <p>אדמו"ר מוהר"ש"ב..... רלג</p> <p>אגרות קודש (לא)</p> <p>מכתב הרבי מוהר"ש"ב לרבנית חיה מושקא..... רלג</p> <p>חומש לקריאה בציבור..... רלו</p> <p>קריאת התורה למנחת שבת קודש..... רמה</p> <p>לוח זמנים לשבת פרשת שמות..... רמו</p> <p>סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש..... רמז</p>	<p>א) סדר הנחת תפילין..... ב</p> <p>ב) מזמורי תהלים קטו, קטז..... ג</p> <p>ג) מאמר ד"ה ואלה שמות בני ישראל</p> <p>מברכים החודש שבט, ה'תשכ"ו..... ה</p> <p>ד) שיחת שבת פרשת שמות, כ"ג טבת, מברכים החודש שבט, ה'תשכ"ו..... יח</p> <p>ה) משיחות שבת פרשת שמות ה'תשנ"א..... כג</p> <p>ו) לקוטי שיחות פרשת שמות כרך טז..... לה</p> <p>ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל..... מב</p> <p>ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת שמות..... מג</p> <p>ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת שמות..... מד</p> <p>י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת שמות..... עו</p> <p>יא) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת שמות..... עז</p> <p>יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת שמות..... פט</p> <p>יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם..... צב</p> <p style="text-align: center;">שיעורי רמב"ם</p> <p>יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת שמות..... צה</p> <p>טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת שמות..... קסא</p> <p>טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת שמות..... קעט</p> <p>יז) נביאים וכתובים</p> <p>ישעיה פרק לו, איוב פרק טו-טז..... קפד</p> <p>יח) משניות – מסכת ערלה</p> <p>ביאור קהתי..... קפו</p>
---	---

ביאור בדרך אפשר

1 וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרִימָה אֶת יַעֲקֹב אִישׁ
 2 וּבֵיתוֹ בְּאוּרִי. וּמְדִינַת אֲדָמוֹר¹ הַזֶּקֶן בְּתוֹרַה אוּרִי² ספר מאמרי
 3 ארמו"ר הזקן על החומשים בראשית ושמות (ובתוספת הגהות
 4 ובאורים מופיע מאמר זה ב'אור התורה' לה'צמח צדק'³ נכדו
 5 של ארמו"ר הזקן), דְּהֵנָּה,
 6 בְּפָרֶשֶׁת וַיִּגַּשׁ⁴ נְאֻמֶּר גַּם־כֵּן
 7 וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 8 הַבָּאִים מִצְרִימָה יַעֲקֹב וּבְנָיו,
 9 וְצָרִיף לְהֵבִין לְמָה הַכֹּפֵל
 10 בְּתוֹרַה עֲנִין בּוֹאֵם מִצְרִימָה
 11 ואותו הדבר נאמר פעמיים, פעם אחת
 12 בפרשת ויגש ופעם נוספת כאן בפרשת
 13 שמות.
 14 וְגַם צָרִיף לְהֵבִין הַשְּׁנוּיִים
 15 מִהֶתֶם לְהֵכָא מִשֵּׁם לְכַאן כּו',
 16 כַּמְבָאָר שֶׁם בְּתוֹרַה אוּרִי⁵ וב'אור
 17 התורה': פְּרִטֵי הַדְּבָרִים (וזה לשונו
 18 ב'תורה אוּרִי': "דכאן נאמר 'הבאים
 19 מצרימה את יעקב' ובפרשת ויגש נאמר
 20 'הבאים מצרימה יעקב'.. בפרשת ויגש
 21 בני ישראל כו' יעקב ובניו שכולל גם
 22 כן יעקב בכלל בני ישראל והרי יעקב
 23 הוא ישראל עצמו... ואם כן איך נקרא
 24 בני ישראל"?). וּמְבָאָר, דְּהֵנָּה
 25 כְּתִיב⁵ לגבי הירידה של אחי יוסף
 26 למצרים יִרְדַּנְּנוּ, וכפל הלשון
 27 מלמד דְּהֵינֵנו יְרִידָה אַחַר
 28 יְרִידָה, וְכֵן בִּיצִיאַת מִצְרַיִם
 29 וּגְאֻלָּה כְּתִיב⁶ בהבטחת הקדוש־
 30 ברוך־הוא ליעקב אבינו וְאֲנָכִי
 31 אֲעַלְּךָ גַּם עֲלֵה, דְּהֵינֵנו ב'
 32 עֲלִיּוֹת, עליה אחר עליה כנגד ירידה
 33 אחר ירידה וּבְאֵמַת בִּיצִיאַת
 34 מִצְרַיִם לֹא נִתְעַלּוּ רַק פְּעַם
 35 אַחַת, כי את היציאה משעבוד מצרים
 36 לחרות יש להחשיב כעלייה אחת בלבד
 37 ולמה אם כן נאמר בפסוק "אעלך גם
 38 עלה", היינו שתי עליות? אֲךְ עֲלִיָּה
 39 הַשְּׁנִית רִמְזָה עַל הַגְּאֻלָּה
 40 הַעֲתִידָה לְהִיּוֹת בְּמַתְרָה
 41 בְּיַמֵּינוּ אֲמֵן שהיא גאולה נוספת
 42 על יציאת מצרים. וּלְהַעֲרִי, שֶׁאֵף

ביאור בדרך אפשר

שְׁפָסוּק זֶה נְאֻמֶּר בְּנוֹגַע לִיצִיאַת מִצְרַיִם, בכל זאת אין לתמוה
 כיצד הפסוק רומז לגאולה העתידה כי הרי גם הגאולה העתידה לְבֹא
 קְשׁוּרָה עִם יִצִיאַת מִצְרַיִם, פי משה רבנו גּוֹאֵל רֵאשׁוֹן שהוציא
 את בני ישראל ממצרים הוא גּוֹאֵל אַחֲרוֹן⁷, וְהֵינֵנו, שְׁמֹשֶׁה הוּא
 יִגְאֻלְנוּ בְּגְאֻלָּה הַעֲתִידָה
 (שְׁהִיא הַתְּכָלִית וְהַגְּמֵר שֶׁל
 יִצִיאַת מִצְרַיִם ומאחר שהגאולה
 העתידה קשורה בקשר הדוק כל כך
 ליציאת מצרים אין להתפלא שהכתוב
 רומז על שתיהן יחד באותו פסוק,
 בכיטוי הכפול "אעלך גם עלה").

**בס"ד. שבת פרשת שמות,
 מברכים החודש שבט, ה'תשכ"ו
 (הנחה בלתי מוגה)**

1 וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרִימָה אֶת
 2 יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בְּאוּרִי. וּמְדִינַת אֲדָמוֹר¹
 3 הַזֶּקֶן בְּתוֹרַה אוּרִי² (ובתוספת הגהות ובאורים
 4 ב'אור התורה' לה'צמח צדק'³), דְּהֵנָּה, בְּפָרֶשֶׁת
 5 וַיִּגַּשׁ⁴ נְאֻמֶּר גַּם־כֵּן וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 6 הַבָּאִים מִצְרִימָה יַעֲקֹב וּבְנָיו, וְצָרִיף לְהֵבִין לְמָה
 7 הַכֹּפֵל בְּתוֹרַה עֲנִין בּוֹאֵם מִצְרִימָה. וְגַם צָרִיף
 8 לְהֵבִין הַשְּׁנוּיִים מִהֶתֶם לְהֵכָא כּו', כַּמְבָאָר שֶׁם
 9 פְּרִטֵי הַדְּבָרִים. וּמְבָאָר, דְּהֵנָּה כְּתִיב⁵ יִרְדַּנְּנוּ,
 10 דְּהֵינֵנו יְרִידָה אַחַר יְרִידָה, וְכֵן בִּיצִיאַת מִצְרַיִם
 11 וּגְאֻלָּה כְּתִיב⁶ וְאֲנָכִי אֲעַלְּךָ גַּם עֲלֵה, דְּהֵינֵנו ב'
 12 עֲלִיּוֹת, וּבְאֵמַת בִּיצִיאַת מִצְרַיִם לֹא נִתְעַלּוּ רַק
 13 פְּעַם אַחַת, אֲךְ עֲלִיָּה הַשְּׁנִית רִמְזָה עַל הַגְּאֻלָּה
 14 הַעֲתִידָה לְהִיּוֹת בְּמַתְרָה בְּיַמֵּינוּ אֲמֵן. וּלְהַעֲרִי,
 15 שֶׁאֵף שְׁפָסוּק זֶה נְאֻמֶּר בְּנוֹגַע לִיצִיאַת מִצְרַיִם,
 16 הַרִי גַם הַגְּאֻלָּה הַעֲתִידָה לְבֹא קְשׁוּרָה עִם יִצִיאַת
 17 מִצְרַיִם, פִּי גּוֹאֵל רֵאשׁוֹן הוּא גּוֹאֵל אַחֲרוֹן⁷,
 18 וְהֵינֵנו, שְׁמֹשֶׁה הוּא יִגְאֻלְנוּ בְּגְאֻלָּה הַעֲתִידָה
 19 (שְׁהִיא הַתְּכָלִית וְהַגְּמֵר שֶׁל יִצִיאַת מִצְרַיִם).
 20 (ב) וּמְבָאָר בְּתוֹרַה אוּרִי⁸ עֲנִין ב' הַיְרִידוֹת,
 21 עַל־פִּי מִשְׁל מְנַפֵּשׁ הָאָדָם לְמַטֵּה
 22 (כְּמוֹ שְׁכַתּוּב⁹ אֶת הָעוֹלָם נִתֵּן בְּלָבָם, וּכְמֵאֲמֹר
 23 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹⁰ שֶׁהָאָדָם נִקְרָא עוֹלָם קֶטָן), שֶׁאוּר
 24 הַשֶּׁכֶל יוֹרֵד וּמִתְלַבֵּשׁ בְּאוֹתִיּוֹת הַמִּחְשָׁבָה,
 25 וְאַחֲרֵי־כֵן גַּם בְּאוֹתִיּוֹת הַדְּבֹר, שְׁזוּהֵי יְרִידָה
 26 גְּדוּלָּה יוֹתֵר, שֶׁהֵרִי הַמִּחְשָׁבָה הִיא לְעֲצֻמוֹ, וְאוּלוֹ
 27 הַדְּבֹר עֵיקְרוֹ הוּא בְּשִׁבְלֵי הַגְּלוּי לְהַזְוִלֵת (וּבְזֵה

(1) ריש פרשתנו. (2) ריש פרשתנו (מט, א). (3) פרשתנו ע' ז. (4) מו, ח. (5) מקץ מג, כ. (6) ויגש שם, ד. (7) ראה שמו"ר פ"ב, ד. זח"א רנג, א. שער הפסוקים להאר"ז ויחי מט, י. תו"א ר"פ משפטים (עה, ב). (8) נ, א. (9) קהלת ג, יא. וראה לקו"ת במדבר ה, ב ואילך. (10) תנחומא פקודי ג. זח"ג רנז, ב. תקו"ז תס"ט (ק, ב. קא, א).

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המַעֲשֶׂה הרחוק מהנפש עצמה יותר מהדיבור ובוודאי יותר מהמחשבה),
 2 שְׁזָהוּ מַחוּץ לְעַצְמוֹ וכדי שהרעיון השכלי יתגלה אל הזולת עליו לעבור
 3 ירידה נוספת, ונמצא שיש באדם תופעה של ירידה כפולה, "ררר ירדנו".
 4 וְדַגְמָתוֹ לְמַעַלָּה באלוקות הוא עֲנֵן וְיִרְדַּת חֲכָמָתוֹ של ה'
 5 יְתַבְרַךְ בְּבַחֲבִינַת הַמַּחְשָׁבָה
 6 העליונה לְהִיֹּת הַתְּהוּוֹת עֲלָמִין
 7 סְתִימִין דְּלֹא אֲתַגְלֵן, עולמות
 8 סתומים, היינו מכוסים ונעלמים, שלא
 9 מתגלים, בדוגמת המחשבה שהיא
 10 לבוש הנפש שפועל בתוך האדם עצמו
 11 ולא מתגלה החוזה, וישנה גם ירידה
 12 נוספת של החכמה העליונה -
 13 וּבְבַחֲבִינַת הַדְּבֹר, לְהִיֹּת
 14 הַתְּהוּוֹת עֲלָמִין דְּאֲתַגְלֵן
 15 עולמות הגלויים, בדומה ללבוש
 16 הדיבור באדם שבאמצעותו נפש האדם
 17 באה לידי ביטוי אל הזולת.
 18 וּמַמְשִׁיף שָׁם¹¹, בהמשך המאמר
 19 ב'תורה אור' דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ
 20 מוֹכֵן, דָּאֵם הִירְיָדָה לְמַצְרִים
 21 הוא עֲנֵן הַמְּשַׁכֵּת וְהַתְּגַלֵּת
 22 הָאֲרַת בְּחִינַת חֲכָמָה העליונה,
 23 חכמתו של הקדוש-ברוך-הוא
 24 בְּעֲלָמִין סְתִימִין וְעֲלָמִין
 25 דְּאֲתַגְלֵן בעולמות הסתומים
 26 הנעלמים ובעולמות הגלויים
 27 (פנ"ל), אִם כֵּן תְּמוּהָ אֵיף
 28 נִקְרָא זֶה בְּשֵׁם גְלוֹת מַצְרִים,
 29 וְהֵלֵא כִּף צְרִיף לְהִיֹּת סֹדֵר
 30 הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת וְהַתְּהוּוֹת
 31 הַעוֹלָמוֹת כּו', שהם באמצעות
 32 ירידה הדרגתית מדרגה לדרגה באופן
 33 שכל דרגה קשורה בחברתה כמו
 34 חוליות של שרשרת שאחוזות זו בזו
 35 וְאִם כֵּן הוּא סֹדֵר הַבְּרִיאָה,
 36 שהחכמה העליונה יורדת דרגה אחרי
 37 דרגה עד שהיא יורדת למטה לדרגות
 38 תחתונות של העולמות הגלויים מֵה
 39 עֲנֵן זֶה לְגִלוֹת וְשַׁעֲבֹד והרי זה מצב רגיל, בשונה מגלות שהיא מצב
 40 לא טבעי ובלתי רגיל?
 41 וּמִבְּאֵר, שְׁבוּזְמֵן הַגְּלוֹת כְּתִיב¹² אוֹתוֹתֵינוּ לֹא רְאִינוּ, לפי
 42 הפשטות, הכוונה היא שאנו נמצאים בגלות ועדיין לא ראינו שמתקיימים
 43 האותות, היינו הסימנים, של הגאולה הקרובה. ולפי תורת החסידות

אוֹתוֹתֵינוּ הוּא עֲנֵן הַאוֹתוֹת, שבהם מתלבש האור הנשפע מלמעלה
 דְּהֵינּוּ אוֹתוֹת הַמַּחְשָׁבָה וְאוֹתוֹת הַדְּבֹר, כלומר, האורות
 העליונים באים בלבושים שנמשלו למחשבה ודיבור שהם לבושי השכל של
 האדם שְׁעֲנֵן הַאוֹתוֹת הוּא מְלֻשׁוֹן¹³ אֲתָא בֵּא בְּקֶרֶב¹⁴, שְׁהוּא
 עֲנֵן הַגְּלוֹי, שהרי בבוקר יש אור
 הֵינּוּ, שְׁהַאוֹתוֹת מְגִלוֹת אֵת
 הָאֹר, כמבואר בחסידות שאמנם
 מצד אחד האותיות הם לבוש המעלים
 על אור השכל, והרעיון השכלי כפי
 שהוא בשכל עצמו הוא עמוק ונעלה
 יותר מאשר כפי שהוא בא באותיות,
 אבל מצד שני האותיות הן האמצעי
 שעל ידו אור השכל בא לידי גילוי הן
 באדם עצמו, באותיות המחשבה, והן
 כלפי חוץ באותיות הדיבור אֲבָל
 בְּזִמְן הַגְּלוֹת אוֹתוֹתֵינוּ לֹא
 רְאִינוּ, הֵינּוּ, שְׁיֵשׁ הָעֵלָם
 והסתר ("לא ראינו") עַל הַגְּלוֹי
 שְׁצָרִיף לְהִיֹּת עַל-יְדֵי
 הַאוֹתוֹת. וְלִכֵּן הָעֲלָמִין
 העולמות הֵם בְּאִפְסָן שְׁמַעְלִימִים
 וּמְסִתִּירִים על האור האלוקי
 שמהווה ומחיה אותם כו'.
 והולך ומבאר את עניין ההעלם
 וההסתר של העולמות בזמן הזה:
 וְהַעֲנֵן בְּהָ, שְׁכַלְלוֹת סֹדֵר
 הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת של ירידת האור
 האלוקי מדרגה לדרגה עד להתהוות
 העולם הזה הגשמי כְּפִי שְׁהוּא
 מַצַּד סֹדֵר הַבְּרִיאָה שנקבע
 מלכתחילה הוּא בְּאִפְסָן שְׁצָרִיף
 לְהִבְיָא לְיַדֵי גְלוֹי, היינו שהירידה
 מדרגה לדרגה, אף שהיא הפחתה
 וצמצום באור נועדה להביא לידי גילוי
 של האור גם בדרגות נמוכות אֲבָל
 עַל-יְדֵי חֲטָא עֵץ הַדַּעַת נַעֲשֶׂה
 מַעֲמָד וּמַצֵּב שֶׁל הָעֵלָם והסתר
 על האור האלוקי שלא יהיה ניכר
 ונרגש בעולם בגלוי, וְעַד שֶׁהָיָה יָכוֹל לְהִיֹּת מַצִּיאוֹת דְּוִישְׁמַעוּ
 אֵת קוֹל ה' אֱלֹקִים מִתְּהַלֵּף בְּגֵן גו' וַיִּתְחַבֵּא
 מִפְּנֵי ה' אֱלֹקִים גו'¹⁵, דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן, איך עלה בדעתם
 של אדם וחווה להסתתר, כביכול, מִפְּנֵי ה' הָרִי לִית אֲתֵר פְּנוּי
 מִיְנִיָּה¹⁶, אין מקום פנוי ממנו כי הקדוש-ברוך-הוא נמצא בכל מקום

(11 שם, ג. 12) תהלים עד, ט. 13) ישעי' כא, יב. 14) ראה תו"א מקץ מב, ב. ובכ"מ. 15) בראשית ג, ח. 16) תקו"ז תנ"ז (צא, ב). שעהיוה"א פ"ז (פג, ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְכִדְאִיתָא מובא במדרש¹⁷ על הפסוק בפ'שתנו¹⁸ פרשת שמות
 2 וַיֵּרָא מֶלֶאךָ ה' אֵלָיו אל משה רבנו מתוך הסנה, למה מתוך
 3 הסנה, ללמדך שאין מקום פנוי בלא שכינה אפילו סנה,
 4 שהוא צמח פשוט ביותר ועל-אחת-כמה וכמה פאשר וישמעו
 5 אדם וחוה את קול ה' גו', ואיך
 6 יתכן שאדם הראשון שהיה 1 במדרש¹⁷ על הפסוק בפ'שתנו¹⁸ וַיֵּרָא מֶלֶאךָ ה'
 7 יציר בפיו של הקדוש-ברוך-הוא 2 אֵלָיו מתוך הסנה, למה מתוך
 8 יתחבא מפני ה' ויעלה בדעתו 3 שאין מקום פנוי בלא שכינה אפילו סנה,
 9 כאילו יש מקום שבו ה' לא ימצא 4 ועל-אחת-כמה וכמה פאשר וישמעו את קול ה'
 10 אותו?
 11 אף הענין הוא, לפי שהיה זה 5 גו', ואיך יתכן שאדם הראשון שהיה יציר בפיו
 12 אחר חטא עץ הדעת, שאז 6 של הקב"ה יתחבא מפני ה'. אף הענין הוא, לפי
 13 נעשה בעולם תערכת טוב 7 שהיה זה אחר חטא עץ הדעת, שאז נעשה
 14 ורע¹⁹, ונוצר מצב שבו הטוב והרע 8 תערכת טוב ורע¹⁹, ולכן היה יכול להיות
 15 באים במגע זה עם זה וייתכן שלפעמים 9 קסלקא-דעמא אצל האדם שבמקום שמתחבא
 16 הטוב יתגבר על הרע ולפעמים להיפך 10 לא יהיה הגלוי כמו במקום שאינו מתחבא. וזהו
 17 ולכן היה יכול להיות 11 גם ענין ההעלם והסתור שנעשה על-ידי
 18 קסלקא-דעמא ויעלה על הדעת 12 החטאים בזמן הגלות באפן של ירידה אחר
 19 אצל האדם שבמקום 13 ירידה כו'. והפננה בזה היא פדי שעל-ידי-זה
 20 שמתחבא לא יהיה הגלוי 14 יהיה אעלך גם עלה, ב' עליות, הגאלה ממצרים
 21 כמו במקום שאינו מתחבא כי 15 והגאלה העתידה לבא.
 22 באותו רגע הרע גבר על הטוב והעולם 16 ג) ולבאר מה שפתיב ואלה שמות בני ישראל
 23 הסתיר על האור האלוכי. וזהו גם 17 הפאים מצרימה, שמות דייקא,
 24 ענין ההעלם והסתור על 18 מקדים לבאר²⁰ פרוש וענין מלך משבח ומפאר
 25 האלוקות שנעשה על-ידי 19 עדי עד שמו הגדול²¹. והענין בזה²², דהנה, עדי
 26 ענין החטאים בזמן הגלות באפן 20 עד הוא מלשון נצחיות, ומוכן, שדוקא פאשר
 27 של ירידה אחר ירידה כו' 21 ישנו ענין הזמן, אזי שף לומר נצחיות הזמן,
 28 היינו העלם כפול ומכופל. והפננה 22 מה-שאינ-כן בדרגא שלמעלה מהזמן, לא שף
 29 בזה תכלית הירידה איננה הירידה 23 לומר נצחיות הזמן. וזהו משבח ומפאר עדי עד
 30 כשלעצמה אלא הכוונה והמטרה של 24 שמו הגדול, שענין הנצחיות, עדי עד, שף רק
 31 הירידה הכפולה היא פדי שעל- 25 בבחינת השם (שמו הגדול), שהוא ענין ספירת
 32 ידי-זה יהיה בסופו של דבר עליה 26 המלכות, שהיא מקור ושרש ענין הזמן²³. ועל-
 33 כפולה אעלך גם עלה, ב' 27 דרך מה שפתיב²⁴ בטחו בהוי' עדי עד פי בניה
 34 עליות, הגאלה ממצרים 28 הוי' צור עולמים, שהענין דעדי עד שף רק
 35 והגאלה העתידה לבא. 29 בדרגא שהיא מקור להתהוות העולמות, שזהו
 36 ג) ולבאר מה שפתיב ואלה 30 ממצרימה, שמות דייקא, הפסוק
 37 שמות בני ישראל הפאים 31 מריק ואומר "שמות" בני ישראל וכדי
 38 מצרימה, שמות דייקא, הפסוק 32 לבאר את הקשר המיוחד של ענין
 39 מריק ואומר "שמות" בני ישראל וכדי 33 הירידה והעלייה האמור לעיל לענין
 40 לבאר את הקשר המיוחד של ענין 34 ה"שמות" מקדים במאמר הנזכר
 41 הירידה והעלייה האמור לעיל לענין

(17) שמו"ר פ"ב, ה. (18) ג, ב. (19) ראה תו"א בראשית ה, ג ואילך. תו"ח שם ל, ב ואילך. סה"מ עזר"ת ע' פט ואילך. תרצ"ב ע' קעו. וש"נ. (20) מט, סע"א ואילך. (21) ברכת ברוך שאמר. (22) ראה גם סה"מ תרכ"ז ע' פה. תרנ"ח ע' עה. תרצ"ב ע' קמג ואילך. (23) תניא שעהיוה"א פ"ז (פב, א). (24) ישעי' כו, ד.

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1	הַעֹלָמֹת, שְׁזֵהוּ עֲנָן צוֹר עֹלָמִים ²⁵ היינו הקדוש-ברוך-הוא כפי	39	הם בהתאם לדרגות ונוגות בשם הוי' הָא', הַנְּעִם וְהַעֲנֵג הַנְּמָשָׁךְ
2	שהוא מתייחס לעולם.	40	מִשֵּׁם הַוְי', וְהוּא עֲנָן גִּן-עֲדָן הַתַּחְתּוֹן, והוי עניינו של גן-עדן
3	נמצא שבאופן כללי "שם" היא ספירת המלכות וכיוון שהיא המקור	41	הוא עונג ונועם לנשמות הנמצאות בו. ובדרגה הראשונה, היותר נמוכה,
4	למושג הזמן, יש מקום לשבח את הקדוש-ברוך-הוא, בדרגא זו בענין	42	הכוונה לעונג ונועם באלוקות, "נועם הוי'", כפי שהוא בגן-עדן התחתון,
5	הנצחיות.	43	פִּירוּעַ שְׁסִפִּירַת הַחֲכָמָה (שֵׁם
6	וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר, יֵשׁ פְּמָה	44	הַוְי') הַיָּא הַמְקוֹר לְכָל
7	מִדְרָגוֹת בְּשֵׁמוֹ הַגְּדוֹל ²⁶ , ולא	45	הַתַּעֲנוּגִים הַרְחֵנִים העליונים
8	תמיד הכונה דווקא לבחינה זו של	46	שְׁבָגוּ-עֲדָן הַתַּחְתּוֹן. וְהַב',
9	ספירת המלכות הָא', דרגא אחת	47	הפירוש השני מתייחס לדרגה גבוהה
10	ב"שמו הגדול" היא שֵׁשֶׁם הַוְי'	48	יותר ב"נועם ה'" על-דִרְךָ מַה
11	(שהוא היותר נְעֵלָה מִפְּל ז')	49	שְׁפָתוֹב ³² אִז תַּתְּעַנֵּג עַל הַוְי'
12	הַשְּׁמוֹת שְׁאִינָם נִמְחָקִים ²⁷	50	(וְעַל-דִרְךָ-זֶה כְּתִיב בְּחִנָּה
13	הקדוש-ברוך-הוא נקרא בתורה ובדברי	51	וּתְתַפְּלֵל עַל הַוְי' ³³ ולא נאמר
14	חכמינו ז"ל בשמות רבים אך שבעה	52	"אל הוי'", וכאן הכתוב מדייק ואומר
15	מהם הם בעלי קדושה מיוחדת וחל	53	שהעונג והנועם הוא עַל הַוְי'
16	איסור לחמוק אותם לאחר שנכתבו,	54	דִּיּיקָא, דְּהִינּוּ לְמַעְלָה מִשֵּׁם
17	והם השמות: הוי' (גם כשהוא נכתב	55	הַוְי' ³⁴ , בְּחִינַת הַכְּתָר, שלמעלה
18	ארנ"י, א"ל, א"לוה, א"להים, א"להי,	56	מהחכמה וְהוּא עֲנָן גִּן-עֲדָן
19	שרי וצבאות) וכיוון ששם הוי' הוא	57	הַעֲלִיּוֹן. וְיֵשׁ דְּרָגָא נְעֵלִית
20	הנעלה מבין שבעת השמות הללו, לכן	58	יוֹתֵר בְּנֻעַם הַוְי', דרגה שלישית,
21	הוא נְקָרָא שְׁמוֹ הַגְּדוֹל, והוא	59	גבוהה עוד יותר דְּקָאִי לפיה נועם
22	עֲנָן בְּחִינַת הַחֲכָמָה, הספירה	60	הוי' מכוון עַל בְּחִינַת הַצְּחָצְחוֹת
23	הראשונה מעשר הספירות פִּירוּעַ	61	ככתוב "אז תתענג על ה' והשיב
24	שֵׁשֶׁם הַוְי' הוּא בְּחֲכָמָה ²⁸	62	בצחצחות" (מלשון יובש וצימאון)
25	ככתוב "ה' בחכמה יסד ארץ". שהוא	63	שְׁלַמְעֵלָה מִמַּעַלַת הַכְּתָר ³⁵ ,
26	החכמה היא עֲנָן הַתּוֹרָה,	64	וְיֵשׁ לוֹמֵר דְּהִינּוּ בְּחִינַת עֶשֶׂר
27	דְּאוּרִיַּתָּא מִחֲכָמָה נִפְקַת ²⁹ ,	65	סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת כמבואר בקבלה
28	דכרי הווהר שהתורה 'צאה' ונמשכה	66	וחסידות, עשר הספירות העליונות
29	מהחכמה העליונה וְזֵהוּ גַם מַה	67	קיימות ופועלות בצורה מוגדרת בעיקר
30	שְׁכָל הַתּוֹרָה כְּלָה הַיָּא	68	החל מעולם האצילות ומטה, אבל
31	שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקְּב"ה ³⁰ כי התורה באה מבחינת החכמה, והחכמה היא	69	באופן 'נעלם' ("עשר ספירות הגנוזות") הן קיימות גם באור אין-סוף שלמעלה
32	"שמו הגדול". וְהַב', הדרגה השנייה, הגבוהה ביותר, ב"שמו הגדול" היא	70	מהאצילות כי בעצם כל המשכה והתגלות מאלוקות היא באמצעות עשר
33	שֵׁשֶׁמוֹ הַגְּדוֹל הוּא בְּחִינַת כְּתָר שְׁלַמְעֵלָה מִבְּחִינַת הַחֲכָמָה,	71	הספירות הללו אלא שבספירות הגנוזות' החלוקה בין הספירות לא ניכרת כל
34	כשם שהכתר בגשמיות הוא מעל לראשו ומחו של האדם, כך בחינת הכתר	72	כך והם בהתכללות והתאחדות יותר מאשר בספירות כפי שהן בעולם
35	למעלה היא מעל לבחינת החכמה והיא עניינו של שֵׁם הַוְי' כפי שהוא מעל	73	האצילות (וּכְמוֹ שְׁנַתְּבָאָר לְעִיל ³⁶ במאמר דיבור-המתחיל "פדה
36	עשר הספירות (כמבואר בחסידות בהרחבה שבשם הוי' יש דרגות רבות	74	בשלוש" שנה זו (שיצא לאור בידבר מלכות' לפרשת וישלח עם ביאור בדרך
37	ושונות).	75	אפשר) שְׁגָם לִפְנֵי הַצְּמִצּוּם אף שאז האיר אור אין-סוף כפי שהוא,
38	וְזֵהוּ גַם ב' הַפְּרוּשִׁים בְּעֲנָן נְעִם הַוְי' ³¹ , שגם הפירושים הללו	76	ללא כל הגדרה וצירוף יִשְׁנֵנוּ עֲנָן הַעֶשֶׂר סְפִירוֹת, אלא שבאור אין

(25) ראה סה"מ תרכ"ז ע' פו. 26) ראה אוה"ת שם ע' יא. וראה אוה"ת פרשתנו ח"ז ע' ב'תעט ואילך. 27) שבועות לה, א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב. 28) ראה משלי ג, יט. 29) זהר ח"ב סב, א. פה, א. קכא, א. ח"ג פא, א. קפב, א. רסא, א. 30) ראה זח"ב פז, א. הקדמת הרמב"ן לפירושו עה"ת. יונת אלם פכ"ט. 31) אוה"ת שם ע' י. וראה אוה"תח"ז שם. ד"ה ואלה שמות בפלח הרמון ע"ס שמות ע' ג. 32) ישעי' נח, יד. 33) שמואל-א, א, י. 34) זח"אריט, א. 35) תניא אגה"קסכ"ט. 36) בד"ה פדה בשלום די"ט כסלו. וראה המשך תער"ב ח"ב ע' תשסח. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ט ע' ריא. אוה"ת שלח ע' תרא. שער היחוד לאדמו"ר האמצעי קיז, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 סוף שלפני הצמצום החלוקה וההגדרה בין הספירות היא באופן 'גנוז' ונעלם
 2 ואינה ניכרת, ומביא דוגמה לעניינה של ספירת החסד כפי שהיא באור שלפני
 3 הצמצום וקמו מה שעלה ברצונו יתברך להיטיב מצד פי
 4 חפץ חסד הוא³⁷, אחת הסיבות לבריאת העולם היא כדי ליישם את
 5 הרצון העליון של הקדוש-ברוך-הוא
 6 להיטיב לנבראים ורצון זה נובע ממידת
 7 החסד העליונה ("כי חפץ חסד הוא")
 8 אלא שאין זה דומה למידת החסד כפי
 9 שהיא ניכרת ונוגשת בספירות
 10 שבעולמות אלא באופן 'גנוז' ונעלם
 11 ועד לרצון דאנא שאני אמלך
 12 כו'³⁸ כך גם לגבי מידת המלכות,
 13 שבעולמות היא ספירה עם הגדרות
 14 ברורות אבל היא קיימת באופן 'גנוז'
 15 ונעלם גם בדרגות שלפני הצמצום אלא
 16 ששם מדובר בהתעוררות כללית של
 17 רצון למלוכה), שעלה זה אמרו
 18 רבותינו ז"ל³⁹ עד שלא נברא
 19 העולם, הנה הוא ושמו
 20 בלבד, ולפי זה "שמו" הם עשר
 21 ספירות הגנוזות שקיימות גם לפני
 22 בריאת העולם ועד שישנו ענין
 23 השם גם למעלה יותר כפי שהוא
 24 בעצמותו יתברך ממש⁴⁰.
 25 וזהו המשבח ומפאר עדי עד
 26 שמו הגדול, שבבחינת שמו
 27 הגדול יש רבוי מדרגות עד
 28 אין קץ ללא גבול (עדי עד),
 29 אשר בהם בכל הדרגות הרבות
 30 הללו הוא תענוג הנשמות בגן-
 31 עדן, לחזות בנעם הנוי⁴¹.
 32 כדברי חכמינו ז"ל שהנשמות בגן-עדן
 33 נהנות ומתענגות מזיו השכינה.
 34 אמנם על עצם העניין שהנשמות
 35 בגן-עדן נהנות מגילוי אלוקות מבחינת
 36 "עדי עד" שהיא ללא גבול, יש לתמוה
 37 ביון שהנשמה היא נברא
 38 ובעל-גבול, ובכרח לומר
 39 שאפשרויות הקליטה והקבלה שלה
 40 מוגבלות איך תוכל לקבל
 41 הארת תענוג העליון שהוא בלי-גבול, עדי עד?
 42 אף הענין הוא, שהתורה ומצות הם לבושים שבהם
 43 מתלבש אור התענוג מבחינת שמו הגדול, ועל-ידי-זה

הודות לעובדה שבהיותה בעולם הזה הנשמה עסקה בתורה ומצוות תוכל
הנשמה בהיותה בגן-עדן להשיג בחינת שמו הגדול, ולהתענג
על האור האלוהי המאיר מבחינה זו כי כל התורה היא שמותיו
של הקב"ה (פנ"ל) וכאמור ענין ה"שם" קשור ב"שמו הגדול"
שהוא בחינת "עדי עד" ובלי גבול
וקיים בדרגות הכי גבוהות באלוקות.
וזהו גם מה שכתוב בזהר⁴²
שענין כל התורה ומצות
הוא לאתקנא רזא דשמיה,
לגלות את סוד שמו שעיקר
הפרוש בזה הוא להמשיך
מלמעלה למטה ולגלות מבחינת
שמו הגדול, שיהיה נמשך
גלוי בחינה זו בכל שאר
השמות, וענין זה נעשה
על-ידי התורה ומצות, ביון
שמשם לקחו, כי השם הגדול,
הבלי-גבול, הוא השרש והמקור
לתורה ומצוות ששורשם למעלה
נעלה מאד דכל התורה היא
שמותיו של הקב"ה.
וזהו גם ענין שמות בני
ישראל⁴³, וזו הסיבה הפנימית לכך
שכאשר התורה מדברת בבני ישראל
מודגש ענין ה"שמות" כי להיות
המשכה זו מבחינת שמו
הגדול, ותחיה הארה של אור הבלי-
גבול הרי זה דוקא על-ידי
נשמות ישראל, שהם
ממשיכים ועושים בחינת
גלוי שמות עליונים למטה על
ידי עבודתם בתורה ומצוות שבהם
מלוכשים, כאמור, האורות העליונים
הללו.
ובכפרטיות יותר, הנה יעקב
ובניו שרשן בעשר ספירות
דאצילות שהן הן השמות
העליונים, וכפידוע שיוחד
קודשא-בריך-הוא ושכינתיה
ענין ה"חודים" מבואר בקבלה
וחסידות בהרחבה, ונקודת הענין בנוגע לענייננו היא ש"חוד קודשא-ברוך"
הוא ושכינתיה משמעו שתמורת הסדר הרגיל בו ההשפעה מדרגה אחת
לשנייה היא כך שהסיום והחיצוניות של דרגה אחת יורדת לדרגה הבאה,

(37) מיכה ז, יח. וראה מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"ג ע' תתמג. וש"נ. (38) ראה לקו"ת נצבים מז, ג. נא, ב. ובכ"מ.
 (39) פרקי ד"ר"א פ"ג. (40) ראה המשך תרס"ו ע' קפו. (41) תהלים כז, ד. (42) כ"ה בכ"מ בשם הזהר (תו"א פרשתנו מט, ד.
 יתרו ס, ד. אוה"ת פרשתנו ע' קה. ועוד). (43) תו"א פרשתנו שם.

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כאשר ישנו 'יחוד' בין שתי דרגות הכוונה שההשפעה היא מהעומק והפנימיות
 2 ו'יחוד קודש-ברוך' הוא ושכינתיה' הוא (בדרך כלל) השפעה פנימית
 3 מהמידות שבספירות העליונות (בעולם האצילות) לבחינת המלכות, ויחוד זה
 4 נקרא 'יחוד יַעֲקֹב' בחינת המידות וְרַחֵל בחינת המלכות או יִשְׂרָאֵל
 5 וְרַחֵל, וְהִינּוּ יַחֲדָה הַיְוָי'
 6 בְּאֲדָנִי, כִּי שָׂרֵשׁ נִשְׁמַת
 7 יַעֲקֹב נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת שֵׁם
 8 הַיְוָי, וְשָׂרֵשׁ נִשְׁמַת רַחֵל
 9 נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת שֵׁם אֲדָנִי'
 10 כמבואר בקבלה וחסידות שהשמות
 11 הוי' ואדני מתאחדים ומשתלבים זה
 12 בזה (באופנים שונים). וְכֵן י"ב
 13 שְׂבָטִים הֵם כְּגֹדֵי י"ב צְרוּפֵי
 14 הַיְוָי'⁴⁴, וְזֶהוּ שְׂכָתוֹב בְּשָׂבָטִים
 15 שהמשפחות שלהם נקראו בשם
 16 הָרְאוּבֵנִי הַשְּׂמָעֲנִי כו'⁴⁵,
 17 בתוספת ה"א בתחילת השמות
 18 'ראובן', 'שמעון' וכו' וי"ד בסופו
 19 כיוון שיש שם י"ה בְּכָל אֶחָד
 20 מֵהַשְּׂבָטִים כו'⁴⁶ ונמצא שליעקב
 21 ולבניו יש קשר מיוחד לשמותיו של
 22 הקדוש-ברוך-הוא והתגלות אלוקות על
 23 ידי השמות, כאמור.
 24 וזֶהוּ שְׂכָתוֹב בתחילת הפסוק
 25 וְאֵלֶּה (שְׁמוֹת גו'), כִּי
 26 הַמְּשַׁכֵּת הַשְּׁמוֹת והתגלות
 27 האלוקות שעל ידי זה היא על-ידי
 28 הַתּוֹרָה, וְשָׂתָא ישיה סְדְרֵי
 29 מְשֻׁנָּה וְכָל אֶחָד מששת הסדרים
 30 פְּלוּל מו', ושש כפול שש היינו
 31 שלושים ושש זֶהוּ בְּגִימְטְרִיאָה
 32 אֵלֶּה, וְהוּא בְּחִינַת הַמְּשַׁכֵּה
 33 והתגלות מלמעלה למטה. אֵךְ
 34 מִקְדָּם צְרִיכָה לְהִיֹּת הַעֲלָאָה
 35 והתקרבות לאלוקות מלמטה למעלה,
 36 וְהִינּוּ עַל-יְדֵי שֵׁם מ"ב. וְזֶהוּ
 37 וְאֵלֶּה "אלה", שלושים ושש,
 38 בתוספת ו' בגימטריא שש
 39 בְּגִימְטְרִיאָה מ"ב (וכמבואר בקבלה
 40 וחסידות כי ענינו של שם מ"ב הוא
 41 במידת הגבורה ולכן הוא בבחינת העלאה מלמטה למעלה, בניגוד לחסד
 42 שענינו השפעה והמשכה מלמעלה למטה).
 43 וְזֶהוּ וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִמָּה, כְּנִל

שְׂבָזְמָן הַגְּלוּת כְּתִיב אוֹתוֹתֵינוּ לֹא רְאִינוּ, וְהִינּוּ, שְׁהָאוֹתִיּוֹת
 ("אותותינו") וְשְׁמוֹת עֲלִיּוֹנִים שָׂאֲנוּ מִמְּשִׁיכִים מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה
 עַל-יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה, שְׂבָאוֹתֵיהֶם מְלוּבֵשׁ גִּילּוֹי אֱלוּקוֹת לֹא
 רְאִינוּ, שָׂאֲנוּ בְּכַחֲנֵת גִּלּוֹי אֲצֻלְנוּ, וְהִינּוּ לְפִי שְׁהֵן הָאוֹרוֹת
 והשמות הנמשכים על ידי התורה
 והמצוות בזמן הגלות מִתְּעַלְמִים
 בְּכַחֲנֵת מִצְרַיִם, לְשׁוֹן מִצְרַיִם,
 שִׁירוּשׁוֹ גְבוּל בְּחִינַת הַעֲלָם
 וְהַסְתָּר הַמוֹנֵעַ אֶת הַגִּילּוֹי.
 (ד) וּבְאוֹר עֲנִין הַגְּלוּת
 בְּעֹבְדַת ה' גִּג' הַקְּוִין תּוֹרָה
 עֹבְדָה וּגְמִילוֹת-חֲסִדִּים,
 שֵׁהֵם ג' הַדְּבָרִים שְׁעֲלִיָּהֶם
 הַעוֹלָם עוֹמֵד⁴⁷ ולכן הם נושאים
 כְּלָלִים שְׂכוּלִים אֶת כָּל שְׂאֵר הַפְּרִטִים
 (כְּפִי שְׂמִבְּאָר בְּתוֹרָה אוֹר'
 בְּמִאֲמָר שְׁלֹא-חֲרִי-זֶה⁴⁸),
 דְּהֵנָּה, יֵשׁ אִפְּן עֹבְדָה שְׂכָכֵל
 בְּקָר גַּעוּר הָאָדָם מִשְׁנָתוֹ
 וּמִתְּעַסֵּק בְּעֹבְדַת הַתְּפִלָּה
 בְּהַתְּבוּנָה בְּגוֹדֵלֵת ה'
 וְהַתְּעוֹרְרוֹת הָאֵהָבָה וְיִרְאָה
 כו', כְּתוּצָא הַמַּהֲתַבּוֹנֵת בְּגוֹדֵלֵת ה'
 וְכַטּוֹב שְׂבָקְרַת ה' הָאָדָם מִתְּעוֹרֵר
 בְּאֵהָבָה וְכְתוּצָא מִהַתְּבוּנָת כִּמְה ה'
 גְּדוּל וְנוֹרָא, הָאָדָם מִתְּעוֹרֵר בִּירֵאָה
 לֹא עֲנִין שֵׁל מִצְרַיִם, כֵּךְ
 שֶׁהַתְּבוּנָת וְהַתְּעוֹרְרוֹת שְׂבָעֻקְבוֹתֵיהֶם
 חֵיא בְּלִי גְבוּל, וְאִפִּילוֹ לֹא הַגְּבֻלוֹת
 שֵׁל מִצְרַיִם דְּקִדְשָׁה, שְׁהֵרִי כָל
 דְּבַר בְּעוֹלָם, אִפִּילוֹ דְּבַר בְּלִתי רְצוּי,
 נִמְשָׁךְ וּמִשְׁתַּלְשֵׁל מִשְׂרֻשׁ בְּקִדוּשָׁה כֵּךְ
 שְׂגָם בְּחִינַת מִצְרַיִם קִימַת בְּקִדוּשָׁה
 וְלִכֵּן גַּם בְּצַד הַקִּדוּשָׁה יֵשׁ מִדִּידוֹת
 וְהַגְּבֻלוֹת וְצִמְצוּמִים וְכַאֵן מְדוּבַר עַל
 עֹבְדוֹת ה' בְּאוֹפֵן שְׂאִין בּוֹ אִפִּילוֹ
 הַגְּבֻלוֹת מִצְרַיִם הַקִּדוּשָׁה וְעַל-אֲחַת-
 כְּמָה וְכְמָה לֹא מִצְרַיִם
 דְּלְעַמְתָּ-זֶה', שְׁהוּא עֲנִין
 טְמֻטוֹם הַמֶּחֱ וְטְמֻטוֹם
 הַלֵּב⁴⁹, כְּמִבְּאוֹר בְּהַרְחָבָה בְּסִפֵּר הַתְּנִיא שְׁלַעֲתִים הָאָדָם לּוֹמֵד וּמִתְּבוּנָת וְאִין
 לִכְךָ אֶת הַתּוּצָאוֹת הַרְצוּיוֹת בְּגֻלַּל "טְמֻטוֹם" (לְשׁוֹן אֲטוֹם וְסִתוּם) שֵׁל הַמּוֹחַ
 אוֹ שֵׁל הַלֵּב וְהִינּוּ⁵⁰, מִצַּב זֶה שְׂבוֹ אִין עֹבְדוֹת ה' כָּל הַגְּבֻלָּה, הֵן מִצְרַיִם

(44) ראה רקאנטי תצוה כח, ב. שערי אורה (להר"י גיקטליא) שער ז. (45) פינחס כו, ז. שם, יד. (46) זח"ג קיח, ב. (47) אבות פ"א מ"ב. (48) נ, סע"ד ואילך. נא, ג. (49) ראה תניא פכ"ט. מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תפכ ואילך. ועוד. (50) תו"א שם נא, א.

שבת פרשת שמות, מברכים החודש שבט, ה'תשכ"ו

יא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הקדושה והן מצד שכנגד הוא **בְּהִיּוֹת הַחֲכֵמָה-וּבִינָה** ההבנה וההשגה
2 **בְּגִדְלַת ה' בְּהַתְּבוֹנְנוֹת גְּדוּלָּה** רחבה ועמוקה ללא גבול **בְּמוֹחוֹ**
3 **וּמַחְשְׁבֹתוֹ, וְעַל-יְדֵי-זֶה יָכוֹל הוּא לְעוֹרֵר מְדוּתָיו אֶהְבֶּה**
4 **וְיִרְאֶה בְּהַתְּגַלּוֹת לְבוֹ כו',** שגם הן תהיינה ללא גבול **וּכְמוֹ**
5 **שְׁפָתוֹב⁵¹ שְׁפָכִי פִמִּים לְבָף**
6 **נִכַח פְּנֵי ה',** עד כדי כך שהאדם
7 יוצא מגדרו והלב נמש כמים **וּמְזָה**
8 **בָּא לִידֵי צְמֵאוֹן כו'** ותשוקה
9 גדולה להתקרב לאלוקות ולדבוק בה'
10 **וְאַחֲרֶיכֶּךָ** כאשר האהבה לה'
11 מתחזקת עוד יותר האדם מגיע
12 **לְבַחֲנֵינָת חוֹלַת אֶהְבֶּה⁵²,**
13 **וְאַחֲרֶיכֶּךָ בָּא לִידֵי פְלוֹת**
14 **הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ,** תוך איבוד כל
15 המציאות האישית **כְּפִי שְׁמֵבָאָר**
16 **אֲדַמּוּר הַזְקָן בְּפָרְקִים**
17 **הָאֲחֻרוֹנִים שְׁבַחְלֶךָ רֵאשׁוֹן**
18 **דְּסִפְר הַתִּנְיָא⁵³** אודות הדרגות
19 השונות באהבה עד לבחינת כלות
20 הנפש שהיא הדרגא הגבוהה ביותר
21 (וכך נאמר שם בין הרברים בפרק נ':
22 "אהבה כרשפי אש... דהיינו שעל ידי
23 התבוננות בגדולת איך-סוף ברוך-הוא...
24 תתלהט ותתלהב הנפש ליקר תפארת
25 גדולתו... כרשפי אש שלהבת עזה
26 העולה למעלה ולהפירד מהפחילה
27 והעצים שנאחות בהן והיינו על ידי
28 הגברת יסוד האש אלוקי שבנפש
29 האלוקית וזוהא באה לידי צימאון וכמו
30 שכתוב צמאה לך נפשי ואחר כך
31 לבחינת חולת אהבה ואחר כך באה
32 לידי כלות הנפש ממש כמו שכתוב גם
33 כלתה נפשי...").
34 **אֲמַנָם,** לעומת עבודת ה' ללא מדידה
35 והגבלה **יָכוֹל לְהִיּוֹת גַּם מִעֲמֵד**
36 **וּמִצָּב הַפּוֹךְ,** היינו מצב **שֶׁל**
37 **מִצְרַיִם,** הנקרא כך על שם **מִצְרַיִם הַגְּרוֹן⁵⁴,** שהוא מקום צר ומגביל את
38 המעבר מהמוח ללב **שִׁשְׁשׁ נִמְצְאִים הַקְּנָה וְהַיֹּשֵׁט וְהַיְרִידִין,**
39 **שֶׁהֵם ג' שְׂרֵי פְרַעֲה⁵⁵,** שר המשקים ביקנה, שר האופים ביושט' ושר
40 הטבחים ב'יורידיים' **שְׁמַצֵּד זֶה** בגלל ההפרעה ש"שרי פרעה" מצד הקליפה
41 שכנגד הקדושה יוצרים בגרון (במובן הרוחני) **הַנְּהָה הַהַתְּבוֹנְנוֹת שְׁבַמְח**
42 נעצרת ונפסקת ב'גרון' ולכן **אֵינָה פּוֹעֵלַת בְּהַרְגֵּשׁ הַלֵּב, וְהוּא עֵנֵן**

1 **וּבִינָה בְּגִדְלַת ה' בְּהַתְּבוֹנְנוֹת גְּדוּלָּה בְּמוֹחוֹ**
2 **וּמַחְשְׁבֹתוֹ, וְעַל-יְדֵי-זֶה יָכוֹל הוּא לְעוֹרֵר מְדוּתָיו**
3 **אֶהְבֶּה וְיִרְאֶה בְּהַתְּגַלּוֹת לְבוֹ כו', וּכְמוֹ שְׁפָתוֹב⁵¹**
4 **שְׁפָכִי פִמִּים לְבָף נִכַח פְּנֵי ה', וּמְזָה בָּא לִידֵי**
5 **צְמֵאוֹן כו' וְאַחֲרֶיכֶּךָ לְבַחֲנֵינָת חוֹלַת אֶהְבֶּה⁵²,**
6 **וְאַחֲרֶיכֶּךָ בָּא לִידֵי פְלוֹת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ, כְּפִי**
7 **שְׁמֵבָאָר אֲדַמּוּר הַזְקָן בְּפָרְקִים הָאֲחֻרוֹנִים**
8 **שְׁבַחְלֶךָ רֵאשׁוֹן דְּסִפְר הַתִּנְיָא⁵³. אֲמַנָם, יָכוֹל**
9 **לְהִיּוֹת גַּם מִעֲמֵד וּמִצָּב שֶׁל מִצְרַיִם, מִצְרַ**
10 **הַגְּרוֹן⁵⁴, שִׁשְׁשׁ נִמְצְאִים הַקְּנָה וְהַיֹּשֵׁט וְהַיְרִידִין,**
11 **שֶׁהֵם ג' שְׂרֵי פְרַעֲה⁵⁵, שְׁמַצֵּד זֶה הַנְּהָה**
12 **הַהַתְּבוֹנְנוֹת שְׁבַמְח אֵינָה פּוֹעֵלַת בְּהַרְגֵּשׁ הַלֵּב,**
13 **וְהוּא עֵנֵן טְמֵטוּם הַלֵּב, וְעַד שְׁיָכוֹל לְהִיּוֹת גַּם**
14 **טְמֵטוּם הַמּוֹחַ רַחֲמָא-לִי צְלָן. וְעַל זֶה צְרִיף**
15 **לְהִיּוֹת הַעֵנֵן דִּי צִיּוּת מִצְרַיִם, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב⁵⁶**
16 **לְהִצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וְלְהַעֲלוֹתוֹ מִן הָאָרֶץ הַזֵּאת**
17 **אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה גו', שְׁיִהְיֶה עֵנֵן שֶׁל**
18 **הַרְחֻבָּה (הַפֶּךְ הַמִּצְרַיִם) בְּהַתְּבוֹנְנוֹת וְהַתְּעוֹרְרוֹת**
19 **הָאֶהְבֶּה בְּעִבּוּדַת הַתְּפִלָּה, כְּמִבְּאָר בְּקִנְטֵרִס**
20 **הָעֵבּוּדָה⁵⁷ שְׁעִיקָר עִבּוּדַת הַתְּפִלָּה הוּא עֵנֵן**
21 **הָאֶהְבֶּה, כְּמִבְּאָר⁵⁸ לִית פּוֹלְחָנָא כְּפּוֹלְחָנָא**
22 **דְּרַחֲמִימוּתָא.**
23 **וּכְמוֹ כֵּן יָכוֹל לְהִיּוֹת עֵנֵן הַגְּלוּת בְּלִמּוּד**
24 **הַתּוֹרָה, כְּמִבְּאָר רְבוּתֵינוּ וְ"ל⁵⁹ עַל**
25 **הַפְּסוּקִים⁶⁰ וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם גו', בְּעִבּוּדָה קְשָׁה**
26 **דָּא קְשִׁיא, בְּחֻמְרָא דָּא קַל-וְחֻמְרָא, וּבְלִבְנֵים דָּא**

1 **וּכְמוֹ כֵּן** כשם שייתכן עניין הגלות בקו העבודה, עמוד התפילה, **יָכוֹל**
2 **לְהִיּוֹת עֵנֵן הַגְּלוּת בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה, כְּמִבְּאָר רְבוּתֵינוּ וְ"ל⁵⁹**
3 **עַל הַפְּסוּקִים⁶⁰** האמור בתורה לגבי גלות מצרים **וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם**
4 **גו', בְּעִבּוּדָה קְשָׁה דָּא** זו **קְשִׁיא,** והקושיה הן אחר האופנים של
5 לימוד התורה **בְּחֻמְרָא דָּא** זה **קַל-וְחֻמְרָא,** שהוא מהמידות שהתורה
6 נדרשת בהם **וּבְלִבְנֵים דָּא** זה **לְבוֹן הַלְקָתָא** ביורר וליבון ההלכה **כו'.**

(51) איכה ב, יט. (52) שה"ש ב, ה. (53) פ"ג (ע, ב). (54) תו"א שם מט, ד. (55) ראה לקוטי תורה להאריז"ל וישב לט, מ (ד"ה ויהי כו' עתה נבאר סוד יוסף). תו"א וראא נח, ב ואילך. יתרו עא, ד. (56) פרשתנו ג, ח. (57) פ"א. פ"ג ואילך. (58) ראה זהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א. לקו"ת שלח מב, ג. (59) זהר ח"א כז, א. ח"ג קנג, א. (60) פרשתנו א, יד.

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מסירת נפשו לה' יתחיל ברכות השחר... וכן בהכנה זו יתחיל ללמוד שיעור
קבוע מיד אחר התפלה וכן באמצע היום קודם שיתחיל ללמוד צריכה הכנה
זו לפחות, כנודע שיעקר ההכנה לשמה לעכב הוא בתחילת הלימוד
בבינונים... ועיקר ההתבוננות וההכנה הזו היא בהתחלת הלימוד **פי**
באמצע הלימוד הרי הוא מנח
ושקוע בהבנת הענין
הנלמד⁶⁶ ואינו פנוי למחשבות
אחרות (וכך צריך להיות
באמת שבמהלך הלימוד צריך
להתרכז ולהתמקד בלימוד עצמו),
ורק בהתחלת הלימוד ישנה
ההתבוננות והפונה לשמה,
ועל-ידי-זה נפעל על כל
משך זמן הלימוד שיהיה
הזכרון מזה כו' שגם בהמשך
הלימוד, כאשר האדם עסוק בלימוד
עצמו, עדיין יזכור את הרושם של
ההתבוננות וההכנה שהייתה בהתחלת
הלימוד (ויש להעיר כי בתניא שם
נאמר: "וכשלומד שעות רצופות יש לו
להתבונן בהכנה הנ"ל בכל שעה ושעה
על-כל-פנים" ובכך מודגש עוד יותר
עד כמה חשוב שלימוד התורה יהיה
מתוך הכרה בנותן התורה).
וזהו שגם בלמוד התורה
צריך לשלל ענין הגלות,
יציאת מצרים, שזהו קלילות
הענין דברכו בתורה
תחילה⁶³, **לזכר את נותן**
התורה כמאמר חכמינו ז"ל שחורבן
בית המקדש והגלות באו על כך
שלמדו תורה מבלי ש"ברכו בתורה
תחילה" וכך לא זכרו שהתורה היא
תורת ה'. **וענין זה נעשה על-**
ידי עבודת התפלה, וגם
תפילה כראוי ולימוד פנימיות התורה, קבלה וחסידות, מרוממים את האדם
ומקריבים אותו לאלוקות וזו הדרך לוודא שהלימוד שלו יהיה חדור בהכרה
שזו תורת ה'. **וכמ"מ בענין דלגנים דא זה לבון הלכתא**⁵⁹,
שכן לגבי לימוד ההלכה, "ליבון הלכתא", מצוינו מפורש בדברי חכמינו ז"ל
את הצורך שהלימוד יהיה מלא וחדור בהכרה באלוקות **דהנה**⁶⁷ **כתיב**⁶⁸
פי לא על הלחם לבדו יחיה האדם פי על כל מוצא פי ה'

דהנה, מצד זה שהתורה שבשורשה ומקורה היא חכמתו ורצונו של
הקדוש-ברוך-הוא **ירדה** מלמעלה למטה **ונתלבשה בענינים**
גשמיים, ובפרט בתורה שבעל-פה [ששים המה מלכות
אלו ששים מסכתות, ושמונים פלגשים אלו הברייתות,
ועלמות אין מספר אלו
ההלכות⁶¹ והמספר הרב של
המסכתות, הברייתות וההלכות עד
"אין מספר" מלמד עד כמה התורה
יורה והתלבשה בריבוי גדול של
לבושים בדברי תורה העוסקים בדברים
גשמיים], ועד כדי כך **שנתלבשה**
גם בטענות של שקר כו'⁶²,
שהרי הלכות התורה עוסקות גם
במקרים בהם יש דין ודברים בין בעלי
דין שאחד מהם בוודאי משקר,
וה"גלות" בלימוד התורה באה לידי
ביטוי כאשר **יכול להיות מעמד**
ומצב שהאדם לומד תורה
ושוכח חסו-שלום על הקדוש-
ברוך-הוא נותן התורה⁶³, **והינו,**
והאפשרות הזו של לימוד התורה
ההתייחסות לדברים כאילו מדובר
בחכמה רגילה מבלי לזכור שזו תורת
ה' היא **לפי שהאלקות**
שבתורה אינו בגלוי, שאין
נראה בה שום אור קלל
כו'⁶⁴ כך שהלומד עלול לשכוח
שזוהי תורת ה'.
וכמוכן גם מהמבאר בתניא⁶⁵
בנוגע לעבודת הבינונים,
בספר התניא מוסבר בהרחבה כי
לאמיתו של דבר התואר "בינוני" לא
מתייחס לאדם שמעשיו הם מחצה
עבירות ומחצה מצוות אלא מתאר מצב
נפשי בו אף שהאדם מקיים את מצוות-עשה ולא עובר על מצוות לא-תעשה
בפועל, היינו במחשבה, דיבור ומעשה, הנפש הבהמית שבקירבו היא עדיין
בתוקף ונאבקת כל העת בנפש האלוקית. והוא "בינוני", היינו באמצע, במובן
זה ששתי הנפשות פועלות בקרבו, ובין הדברים אודות עבודת ה' של הבינונים
נאמר בספר התניא **שעיקר ההכנה לשמה לעפב הוא בתחלת**
הלימוד, כפי המבואר בתניא שם, לימוד התורה צריך להיות מתוך הכרה
והרגשה של מסירת הנפש לה' להתחבר ולהתאחד באלוקות ו"בהכנה זו של

(61) שה"ש ו, ח. שהש"ר עה"פ. במדבר"ר פי"ח, כא. זח"ג רטז, א. וראה תו"א שם מט, ב ואילך. נא, ב ואילך. (62) ראה תניא פ"ה. סה"מ תרצ"ב ע' קמח. וש"נ. (63) ראה ב"ח לטור או"ח סמ"ז (ד"ה ומ"ש דאמר). וראה סה"מ תרצ"ב ע' קפו. וש"נ. (64) תו"א שם נא, סע"ב. (65) ספ"מ א (נח, ב). (66) ראה ספר השיחות תורת שלום ע' 217. ד"ה בראשית ברא תשי"ג (תורת מנחם — ספר המאמרים תשי"ג ע' כה). (67) ראה סה"מ תרכ"ז ע' צ. תרנ"ח ע' פג. תרצ"ב ע' קנג ואילך. (68) עקב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יְחִיָּה הָאָדָם, וּפְרַשׁ בַּסִּפְרִי, כִּי לֹא עַל הַלְחָם לְבַדּוֹ יַחֲיָה
 2 הָאָדָם, אֲלוֹ הַלְכוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ לָחֶם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב⁶⁹ לְכו
 3 לַחֲמוּ בַלְחָמִי, וְהַפּוֹסֵק מִתְפָּרֵשׁ לַעֲנִיין לִימּוֹד הַתּוֹרָה אֲלֵא עַל כָּל
 4 מוֹצֵא פִי ה' יַחֲיָה הָאָדָם, אֲלוֹ אַגְדוֹת, דְּבַרֵי הָאֲגֵדָה שֶׁבַת לַמּוֹד
 5 וּבמְדַרְשִׁים שֶׁהוּא בְּחִינַת
 6 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה (וְכֹדָאִיתָא
 7 בַּתְּנָא⁷⁰ לַגְּבִי חֲשִׁיבוֹת הַלִּימּוֹד
 8 בַּסֵּפֶר "עֵין יַעֲקֹב" שֶׁבּוֹ לּוֹקֵט דְּבַרֵי
 9 הָאֲגֵדָה מִתְלַמְּדוֹ שֶׁרֵב סוּדוֹת
 10 הַתּוֹרָה גְּנוּזִין בָּהּ בַּאֲגֵדָה, הֵרִי
 11 שֶׁהִיא כַּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, חֶלֶק הַסּוּד
 12 וְהַנִּסְתָּר שֶׁבַתּוֹרָה), כִּי דְבַרֵי הַתּוֹרָה
 13 שֶׁבַחֲלָכָה מְלוּכָשִׁים כַּעֲנִינִים גַּשְׁמִיִּים,
 14 וְאֵילּוֹ דְּבַרֵי הָאֲגֵדָה יוֹתֵר נִכְר וְנִרְגַשׁ
 15 שֶׁהִיא תּוֹרַת ה' כִּי הָאֲגֵדָה הִיא בְּחִינַת
 16 אֹרֶז-אֵין-סוֹף שֶׁבַחֲכֶמָה, הֵינּוּ
 17 שֶׁבַחֲכֶמָה עֲצֻמָּה הִיא שִׁיבַת יוֹתֵר
 18 לַעֲנִיין הָאֵלּוּקוֹת שֶׁבָּה.
 19 וְזֶהוּ עֲנִין לְבוֹן הַלְכָמָא, לְפִי
 20 פְּנִימִיּוֹת הַעֲנִינִים דְּהֵינּוּ לְהַמְשִׁיךְ
 21 לְהוֹרִיד וּלְגַלוֹת מִלְּמַעְלָה מִטְּטָה
 22 מִבְּחִינַת לְכוּן הַעֲלִיּוֹן, וְהֵינּוּ
 23 מִצַּד גְּלוֹי הַפְּתֵר שֶׁבַחֲכֶמָה,
 24 בְּחִינַת הַחֵתֶר הִיא מַעַל לַחֲכֶמָה
 25 (הַחֲכֶמָה הִיא הַדְּרָגָה הַגְּבוּוּהָ בִּיּוֹתֵר
 26 בְּמוֹחִין וְהִיא רֵאשִׁית הַסְּפִירוֹת, וְהַחֵתֶר
 27 הוּא מַעַל הַחֲכֶמָה כִּשֶׁם שֶׁבֵּאֵרֵם הַחֵתֶר
 28 הוּא מַעַל הָרֵאשִׁי וְיֵשׁ בְּחִינָה מִכְּתֵר
 29 שֶׁמֵּאִירָה בְּחֲכֶמָה שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת
 30 הָאֹרֶז-אֵין-סוֹף שֶׁבַחֲכֶמָה.
 31 וְעַל-דֶּרֶךְ שֶׁמְצַיְנוּ בְּדוֹד הַמֶּלֶךְ
 32 שֶׁהִיָּה מִחֲבֵר תּוֹרָה שֶׁלְּמַעְלָה
 33 בְּקוֹדֶשׁ-אֶרֶץ-הַיַּרְדֵּן הוּא⁷¹, מוֹבָא
 34 בַּסִּפְרִי קַלְהָ שְׁאוּפֵן לִימּוֹד הַתּוֹרָה שֶׁל
 35 דּוֹד הַמֶּלֶךְ הִיָּה כּוֹה שֶׁפַּעַל חִיבוּר בֵּין
 36 הַתּוֹרָה כְּפִי שֶׁהִיא לְמַעְלָה, הֵינּוּ
 37 חֲכֶמָתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, עִם
 38 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בַּעֲצֻמוֹ לְשַׁמְעֵלָה מִהַחֲכֶמָה, שֶׁזֶּהוּ עֲנִין שֶׁל חֲבֵר
 39 חֲכֶמָה בְּחִינַת תּוֹרָה וְכֹתֵר⁷² שֶׁלְּמַעְלָה מִהַחֲכֶמָה.

וּכְמוֹ כֵּן יִשְׁנוּ עֲנִין הַגְּלוּת וַיִּצְיֵאת מִצְרַיִם גַּם
 גְּמִילוּת-חֲסָדִים, וְהֵינּוּ, שְׁנֵתִינַת הַצְּדָקָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת
 בְּאִפְסָן שֶׁל כְּפִיָּה דְּוָקָא, גַּם כֹּאשֶׁר הָאֵרֶם מְצִידוֹ לֹא מַעֲנִיין לַתַּת צְדָקָה
 וּלְגַמּוֹל חֲסִדִים וּכְמוֹ מְעַשִׂין עַל הַצְּדָקָה⁷³, שְׁפִירוּשׁוֹ עוֹשִׂים וְכוּפִים
 שֶׁהוֹלֵת יֵיתֵן, כְּלוּמֵר, גַּם כֹּאשֶׁר הֵרַצוֹן
 לַתַּת צְדָקָה נִמְצָא בְּגוֹלוֹת וְהָאֵרֶם מְצִידוֹ
 לֹא רוּצָה בְּכֵן, יֵשׁ "לְצֵאת מִצְרַיִם"
 וּבְכָל זֹאת לַתַּת צְדָקָה וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה
 בְּנוֹגַע לְכָלֵּלוֹת הַהֲנַהֲגָה בֵּין
 אָדָם לְחֲבֵרוֹ (שֶׁזֶּהוּ תַכְּוֵן עֲנִין
 גְּמִילוּת-חֲסָדִים), שֶׁצְרִיךְ
 לְתַקֵּן אֶת הַמְּדוּת וְהַתִּיקוֹן הוּא
 מַעִין "צִיָּאת מִצְרַיִם" (וּכְמוֹ
 שְׁנֵתִיבָר בַּמֶּאֱמָר דִּי"ט
 כְּסָלוֹ⁷⁴ שֶׁכָּל עֲנִין הַחֲסִידוֹת
 הוּא לְשֵׁנוֹת טַבַּע מְדוּתִיו⁷⁵
 כַּמְבוּאֵר שֶׁם שֶׁעֲנִיין הַחֲסִידוֹת הוּא
 שֶׁהַכּוֹחוֹת הַטַּבְּעִיִּים שֶׁמְצַד עֲצֻמָּם
 וְמֵהוּתֵם הֵם רַחוּקִים מֵאֵלּוּקוֹת נִהְפָּכִים
 וְנַעֲשִׂים כּוֹחוֹת אֵלּוּקִיִּים), וְכַפִּי
 שֶׁמְפָרֵט בְּתוֹרָה אֹרֶז⁷⁶ לַגְּבִי
 הַמִּידוֹת הַדְּרוּרֹשׁוֹת תִּיקוֹן: כְּמוֹ כְּעַס
 וְגֵאָוָה וְגִדְלוּת וְהַתְּרוֹמְמוֹת
 אֶחָד עַל חֲבֵרוֹ, דְּהֵינּוּ כָּל
 הַמְּדוּת רְעוּת שְׂבִיין אָדָם
 לְחֲבֵרוֹ שֶׁיִּסּוֹדֵם הִיא בְּחִינַת
 גְּבוּרוֹת, שֶׁאֵת כָּל אֱלֹה עַל הָאֵרֶם
 לְתַקֵּן, וְכַאמּוֹר, כָּל עוֹד הַמִּידוֹת לֹא
 תּוֹקֵן זֶה בְּחִינַת "גְּלוּת" וְהַתִּיקוֹן הוּא
 בְּחִינַת "צִיָּאת מִצְרַיִם" וּמִסִּיָּם:
 וְהַמְּבִיין יְבִין. וְיֵשׁ לוֹמֵר בְּדֶרֶךְ
 אֶפְשָׁר, שֶׁהַפְּנִיָּה הִיא לְתַקּוֹן
 בְּחִינַת הַגְּבוּרוֹת שֶׁהִיא הַמְּקוֹר
 לַמִּידוֹת הֵלָא מִתּוֹקְנוֹת עַל-יְדֵי
 הַהַמְשָׁכָה מִשְׂרָשָׁם לְמַעְלָה
 שֶׁכֵּן רַק כְּפִי שְׁמִידַת הַגְּבוּרוֹה יִרְדֵּה
 לַמְּטָה יְכוּלִים לְבוֹא וְלִהְשֵׁלֵשׁ לַמְּנַה
 דְּבָרִים שֶׁהֵם הֵיפֵךְ הַטּוֹב, אֲבָל בְּשׁוּרֵשָׁה גַּם הִיא טוֹב גְּמוֹר וּלְכוּן הַתִּיקוֹן הוּא
 עַל יְדֵי גְלוּי הַשּׁוֹרֵשׁ שֶׁל מִידַת הַגְּבוּרוֹה בְּכַפִּיָּה שֶׁבָּה נֶאֱמָר⁷⁷ לִיָּת

עֲתִיקָא.

ח, ג. (69) משלי ט, ה. (70) אגה"ק סכ"ג (קלו, א). (71) ראה זח"ג רכב, ב ברע"מ. ס' הבהיר (סנ"ח) סקצ"ו ובאור הבהיר. לקו"ת שלח מז, ג. שם נא, א. (72) ראה אוה"ת שבועות ע' קצד. (73) בית יוסף לטור י"ד סרמ"ח (ד"ה כל אדם). וראה סה"מ תרע"ח ע' קכא. ע' קכד ואילך. ע' קצב. תרצ"ט ע' 191. (74) פי"ב (סה"מ תשכ"ו ע' סז). (75) ראה ספר השיחות תורת שלום ע' 48. שיחת שמח"ת תרצ"ד (לקו"ד ח"א נו, א ואילך). אג"ק אדמו"ר מהו"רי"צ ח"ג ע' תנח ואילך. קונטרס ענינה של תורת החסידות (משיחת י"ט כסלו תשכ"ו) ס"א. תורת מנחם — התוועדות חמ"ה ע' 257. (76) שם נא, ד. (77) זח"ג (אד"ר) קכט, א. ועד"ז שם רפט, א.

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

והאמונה שבספר התניא, פרק א': "... וכן בכל הנבאים שבעולם השמות
 שנקראים בהם כלשון הקודש הן הן אותיות הדיבור המשתלשלות ממדרגה
 למדרגה מעשרה מאמרות שבתורה... עד שמגיעות ומתלבשות באותו נבוא
 (להחיות...) מִכָּל-מְקוֹם עַל-יְדֵי הַשֵּׁם אֵין אָנוּ יוֹדְעִים מֵהוּתוֹ
 שֶׁל הַדְּבָר הַנִּקְרָא בְּשֵׁם זֶה, כִּי
 השם שבו נקרא הדבר אינו מלמד
 כלום על מהות הדבר וְגַם כְּאִשֶּׁר
 יוֹדְעִים פְּרוּשׁ הַשֵּׁם בְּלִשׁוֹן
 הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁשׁ רְאוּבֵן
 שְׁמוּרָה עַל עֵינָיו הֲרֵאֵיָהּ,
 וּמִזֶּה יוֹדְעִים שֶׁהַנִּקְרָא בְּשֵׁם
 רְאוּבֵן עֵינָיו הוּא רְאֵיָהּ, וְאִם כֵּן
 לכאורה הרי לפחות במקרים מסויימים
 השם כן מלמד על המהות הפנימית של
 הדבר מִכָּל-מְקוֹם הַשֵּׁם מֵצֵד
 עֲצָמוֹ אֵינוּ מוֹרָה מֵאִימָה, עֲצֵם
 המילה "ראובן" לא מוכיחה דבר על
 המהות וְרֵאֵיָהּ לְדָבָר, שֶׁהָרִי יֵשׁ
 כְּמָה וְכְמָה אֲנָשִׁים שֶׁנִּקְרָאִים
 בְּשֵׁם רְאוּבֵן, וְאִף-עַל-פִּי-כֵן,
 בְּכַחוּתֵיהֶם הַגְּלוּיִים אֵינָם
 דוֹמִים זֶה לְזֶה כִּלְלֵם וְאִם כֵּן
 מוכח שהשם לא מגלה כלום על
 המהות הפנימית. וּבְעֵינָיו זֶה הֵיא
 מַעֲלַת הָאוֹר עַל הַשֵּׁם וְהִיחַס
 של האור למאור הוא כן יחס של
 קירוב במידה כזו שהאור מגלה את
 מהותו של המאור שהרי "אור מעין
 המאור". אֲמָנָם, מֵצֵד שֵׁנִי, יֵשׁ גַּם
 מַעֲלָה בְּשֵׁם עַל הָאוֹר, דְּהֵנָּה,
 אִף שֶׁעַל-יְדֵי הָאוֹר יְכוּלִים
 לִידַע אֶת מֵהוּת הַמָּאוֹר, כִּי
 האור הוא מעין המאור, מִכָּל-מְקוֹם
 אֵין הָאוֹר מִמְשִׁיף אֶת עֲצָם
 הַמָּאוֹר, אלא מגלה רק הארה
 מועטת ממנו מֵה-שְׂאִינ-כֵן
 הַשֵּׁם, אִף שֶׁעַל-יְדֵי אֵין
 יוֹדְעִים מֵהוּת הַעֲצָם שֶׁל הָאֵדָם
 (או הדבר) הנקרא בשם זה, הָרִי
 הוּא מִמְשִׁיף אֶת הַעֲצָם, וְגוֹרֵם
 לוֹ הַתְּגַלּוּת וּלְבוֹא לִידֵי בִישׁוּ, וְרֵאֵיָהּ לְדָבָר, שֶׁעַל-יְדֵי הַקְּרִיאָה
 בְּשֵׁמוֹ נִפְנָה לְקוֹרְאוֹ בְּכָל עֲצָמוֹתוֹ, עוֹבֵדָה הֵיא שְׂכָאֶשֶׁר קוֹרְאִים
 לאדם בשמו או לא רק חלק מועט ממנו נענה לקריאה אלא כל כולו ('יבכל

1 שְׂמָאֵלָא בְּהַאי עֲתִיקָא אֵין שְׂמָאֵל בְּעִתִּיק זֶה, כְּלוּמַר, הַמִּידוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת
 2 הֵן בְּשֵׁנֵי קוּיִם – חֶסֶד בְּקוֹ הַיְמִינִי וְגַבּוּרָה בְּקוֹ הַשְּׂמָאֵל, וְעַל בַּחֲנִית "עֲתִיק
 3 יוֹמִינִי" הֵיא הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל בַּחֲנִית הַחֵתֶר שֶׁלֹּמַעֲלָה מֵהַסְּפִירוֹת נֶאֱמַר בּוֹהֶר
 4 שְׂאֵין בַּה שְׂמָאֵל, כִּי בְּשׂוֹרֵשׁ הַמִּידוֹת גַּם הַגְּבוּרָה אֵינָה בְּקוֹ הַשְּׂמָאֵל וְגַם הֵיא
 5 טוֹב גַּמּוֹר.
 6 (ה) וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בְּבִאוֹר הָעֵינָיו דְּשִׁמּוֹת בְּנֵי
 7 דְּשִׁמּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים
 8 מִצְרֵימָה, שְׁמוֹת דְּיִיקָא, הַפְּסוּק
 9 מְרִיִיק וּמוֹזִכֵּר בְּעֵינָיו הֵיא הַיְצִיאָה מִצְרַיִם
 10 אֶת עֵינָיו הַשְּׂמוֹת, וְיֵשׁ לְבֹאֵר אֶת
 11 הַמְּשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַדְּבָרִים עַל-
 12 פִּי מֵאֲמַר רְבוּתֵינוּ וְ"לִ78
 13 שְׂכָאֶשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָרְדוּ לְמִצְרַיִם,
 14 שֶׁלֹּא שֵׁנוֹ אֶת שְׂמָם, רְאוּבֵן
 15 וְשִׁמְעוֹן גְּחֲתִיז, רְאוּבֵן
 16 וְשִׁמְעוֹן סִלְקִין כו', כְּשִׁירְדוּ
 17 נִקְרְאוּ רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְגַם כְּשֶׁעָלוּ
 18 נִקְרְאוּ רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן לֹא כֹל שֵׁנוֹ
 19 וּבְזִכּוֹת זֶה שֶׁלֹּא שֵׁנוֹ אֶת שְׂמָם
 20 נִגְאָלוּ מִמְצְרַיִם.
 21 וּבְהִקְדָּיִם כְּלָלוֹת עֵינָיו
 22 הַשֵּׁם⁷⁹, כְּמִבְּאָר בְּדְרוּשֵׁי
 23 חֲסִידוֹת⁸⁰ בְּעֵינָיו שֵׁם וְאוֹר,
 24 שְׂאִף שֶׁבְּכָלְלוֹת עֵינָיו אֶחָד,
 25 שְׂדָהוּ רַק הָאָרֶה מִן הָעֲצָם,
 26 וְאִינֵם הַדְּבָר עֲצָמוֹ, הָאוֹר אֵינֵנוּ הַמָּאוֹר
 27 מְקוֹר הָאוֹר אֵלָא רַק הָאָרֶה מִמֶּנּוּ וְהַשֵּׁם
 28 אֵינֵנוּ הָאֵדָם עֲצָמוֹ אֵלָא הָאָרֶה וְהַתְּגַלּוּת
 29 מִסּוּיִמַת שֶׁלּוֹ וְאִם כֵּן בְּאִפּוֹן כְּלָלִי
 30 "שֵׁם" וְ"אוֹר" הֵם בְּעֵלֵי תוֹכֵן וּמִשְׁמַעוֹת
 31 שׁוּוֹה, וּבְכָל זֹאת הֵנָּה בְּפִרְטוּת
 32 יוֹתֵר, תְּלוּקִים הֵם זֶה מִזֶּה וְיֵשׁ
 33 הַבְּדֵל בֵּינֵיהֶם. דְּהֵנָּה, הָאוֹר הוּא
 34 מֵעֵין הַמָּאוֹר, הָאוֹר הַתְּגַלּוּת
 35 וְנִמְשָׁן מִמְקוֹר הָאוֹר דוּמָה לְמִקְוֵו
 36 (לְמִשְׁל, אֹר הַשֶּׁמֶשׁ מֵאִיר כִּי הַשֶּׁמֶשׁ
 37 עֲצָמָה הֵיא גוּף בְּהִיר וּמֵאִיר) וְלָכֵן
 38 עַל-יְדֵי הָאוֹר אָנוּ יוֹדְעִים
 39 וּמִפְּרִיָם אֶת מֵהוּת הַמָּאוֹר
 40 וְגַם כְּאִשֶּׁר הַמָּאוֹר עֲצָמוֹ לֹא גְלוּי,
 41 הַתְּבַנּוּת בְּמֵהוּת הָאוֹר מִגְּלָה אֶת מֵהוּת הַמָּאוֹר. מֵה-שְׂאִינ-כֵן הַשֵּׁם,
 42 אִף שֶׁהַמְשַׁכֵּת הַחַיּוֹת הֵיא עַל-יְדֵי אוֹתוֹת הַשֵּׁם, הַמְּהוּוּיִם
 43 אֲמַצְעֵי דְרַכּוֹ הַחַיּוֹת שֶׁל כָּל דְּבָר מִתְּלַבֵּשׁ בְּדָבָר (כְּמִבּוּאֵר בִּישְׁעֵר הַיְחִיד

(78) ויק"ר פ"ב, ה. 79) בהבא לקמן — ראה לקו"ש חט"ז ע' 37 (ממאמר זה). וראה גם אוה"ת שמות ע' קג. רד"ה ואלה שמות פ"ת (סה"מ פ"ת ע' רכג ואילך). (80) המשך תער"ב ח"א ע' תרכג ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בותר בשמים, והיננו, ומשמעות העניין לפי הביאור שהסולם רומז לתפילה
 2 שהיא אמצעי להתחבר עם בחינת "שמים" שגם מי שהוא במעמד
 3 ומצב דארצה, למטה מארץ סתם, הנה על-ידי הסלם
 4 דתפלה ביכלתו להתעלות השמימה, למעלה משמים
 5 סתם, ועד כדי כך גדלה
 6 הירידה, של בני ישראל
 7 ל"מצרימה" שהיה יכול להיות
 8 הקטרוג בעת קריעת ים סוף
 9 שהללו עובדי עבודה-זרה
 10 והללו עובדי עבודה-זרה⁸³,
 11 ואם-כן, למה יהיה נגוף
 12 למצרים ורפוא לישראל⁸⁴,
 13 דבר המוכיח עד כמה הייתה למצרים
 14 הייתה ירידה גדולה מאד.
 15 מכל-מקום, גם בירידתם
 16 מצרימה היה אצלם הענין
 17 דשמות בני ישראל, ענין
 18 השם שקשור עם העצם,
 19 שהוא תמיד בשלמות, כיוון
 20 שהעצם לעולם לא נפגם והשם קשור
 21 בעצם, לכן ה"שמות" נשאר שמות
 22 יהודיים גם לאחר הירידה הגדולה
 23 במצרים וזהו שלא שנו את
 24 שם, ראובן ושמעון נחתין,
 25 ירדו כ"ראובן ושמעון" ראובן
 26 ושמעון סלקין, ועלו כ"ראובן
 27 ושמעון" וכפי שמבאר אדמו"ר
 28 הזקן⁸⁵ שאפילו קל שבקלים
 29 מבחינת מצבו בתורה ומצוות (הינינו
 30 שהתורה קוראת אותו בשם
 31 קל שבקלים) מוסר נפשו על
 32 קדשת ה', כלומר, גם מי
 33 שבעניינים אחרים הוא במצב נחות
 34 מאד, הרי כאשר הוא עומד בפני ניסיון
 35 של אמונה בה' אפילו אם הניסיון הוא
 36 שכדי לא לכפור בה' עליו לוותר על
 37 חייו, הוא מעדיף למסור את נפשו
 38 ולא זו בלבד שבכחו למסור
 39 נפשו, אלא שמסור נפשו
 40 בפעל, אם דובר נדרש ממנו שזהו
 41 מצד ה'עצם', כי העצם נשאר
 42 בשלמות וללא פגם אפילו אצל קל

1 עמותו" פונה בעקבות זאת ויתירה מזה, שפאשר האדם מתעלה
 2 רחמנא-ליצלן, היינו, שחיות הנפש היא במצב של
 3 התעלמות ואינה גלויה וניכרת בגוף ובתנועה של סלוק מהגלוי
 4 בגוף, שהרי בשעה שהוא מעולה יש בו מידה פחותה של חיות אנו
 5 מעוררים אותו מהעילפון וגורמים
 6 להתגלות מידה רבה של חיות על-
 7 יד-יה שלוחשים שמו
 8 באנו, שמה מוכח שהשם
 9 קשור ונוגע בעצם חיות
 10 הנפש (למעלה גם מהחיות
 11 הפלילית מבואר בחסידות שהנפש
 12 מתגלית ופועלת בגוף ב"חיות כללית"
 13 המחיה את כל אברי הגוף בשווה,
 14 וב"חיות פרטית" המלוכשת בכל אבר
 15 לפי תוכנו ומתווה. וה"חיות כללית"
 16 נובעת ממקור ושורש יותר נעלה ויותר
 17 פנימי בעומק הנפש, אבל עצם הנפש
 18 ממש הוא למעלה גם מהחיות
 19 הכללית), ולכן יש בכחו של
 20 השם לפעל המשכת החיות
 21 מצעם הנפש בכחות הגוף הגלויים
 22 (בשונה מהאור שעם היותו "מעין
 23 המאור" אין בכוחו לגרום את המשכת
 24 והשפעת המאור).
 25 ועל-פיה יוכן ענין ואלה שמות בני ישראל
 26 שמות בני ישראל הבאים
 27 מצרימה גו', דאף שמצד
 28 כחות הגלויים שהתגלו מפנימות
 29 הנפש ופועלים בגוף בגלוי היה
 30 אצלם ענין הירידה למצרים,
 31 ועד למצרימה (בתוספת ה')
 32 שזהו למטה ממצרים סתם
 33 על-דרך פירוש כ"ק מו"ח
 34 אדמו"ר⁸¹ במה שכתוב
 35 בענין התפלה שזהו
 36 מצב ארצה וראשו מגיע השמימה⁸²,
 37 שהשמימה הוא למעלה משמים סתם, וארצה
 38 הוא למטה מארץ סתם, והינו, שגם מי שהוא
 39 במעמד ומצב דארצה, למטה מארץ סתם, הנה
 40 על-ידי הסלם דתפלה ביכלתו להתעלות
 41 השמימה, למעלה משמים סתם, ועד כדי כך
 42 גדלה הירידה, שהיה יכול להיות עובדי-
 43 עבודה-זרה והללו עובדי עבודה-
 44 זרה⁸³, ואם-כן, למה יהיה נגוף למצרים ורפוא
 45 לישראל⁸⁴, מכל-מקום, גם בירידתם מצרימה
 46 היה אצלם הענין דשמות בני ישראל, ענין השם
 47 שקשור עם ה'עצם', שהוא תמיד בשלמות, וזהו
 48 שלא שנו את שם, ראובן ושמעון נחתין,
 49 ראובן ושמעון סלקין, וכפי שמבאר אדמו"ר
 50 הזקן⁸⁵ שאפילו קל שבקלים (הינינו שהתורה
 51 קוראת אותו בשם קל שבקלים) מוסר נפשו על
 52 קדשת ה', ולא זו בלבד שבכחו למסור נפשו,
 53 אלא שמוסר נפשו בפעל, שזהו מצד ה'עצם',

1 עמותו" פונה בעקבות זאת ויתירה מזה, שפאשר האדם מתעלה
 2 רחמנא-ליצלן, היינו, שחיות הנפש היא במצב של
 3 התעלמות ואינה גלויה וניכרת בגוף ובתנועה של סלוק מהגלוי
 4 בגוף, שהרי בשעה שהוא מעולה יש בו מידה פחותה של חיות אנו
 5 מעוררים אותו מהעילפון וגורמים
 6 להתגלות מידה רבה של חיות על-
 7 יד-יה שלוחשים שמו
 8 באנו, שמה מוכח שהשם
 9 קשור ונוגע בעצם חיות
 10 הנפש (למעלה גם מהחיות
 11 הפלילית מבואר בחסידות שהנפש
 12 מתגלית ופועלת בגוף ב"חיות כללית"
 13 המחיה את כל אברי הגוף בשווה,
 14 וב"חיות פרטית" המלוכשת בכל אבר
 15 לפי תוכנו ומתווה. וה"חיות כללית"
 16 נובעת ממקור ושורש יותר נעלה ויותר
 17 פנימי בעומק הנפש, אבל עצם הנפש
 18 ממש הוא למעלה גם מהחיות
 19 הכללית), ולכן יש בכחו של
 20 השם לפעל המשכת החיות
 21 מצעם הנפש בכחות הגוף הגלויים
 22 (בשונה מהאור שעם היותו "מעין
 23 המאור" אין בכוחו לגרום את המשכת
 24 והשפעת המאור).
 25 ועל-פיה יוכן ענין ואלה שמות בני ישראל
 26 שמות בני ישראל הבאים
 27 מצרימה גו', דאף שמצד
 28 כחות הגלויים שהתגלו מפנימות
 29 הנפש ופועלים בגוף בגלוי היה
 30 אצלם ענין הירידה למצרים,
 31 ועד למצרימה (בתוספת ה')
 32 שזהו למטה ממצרים סתם
 33 על-דרך פירוש כ"ק מו"ח
 34 אדמו"ר⁸¹ במה שכתוב
 35 בענין התפלה שזהו
 36 מצב ארצה וראשו מגיע השמימה⁸²,
 37 שהשמימה הוא למעלה משמים סתם, וארצה
 38 הוא למטה מארץ סתם, והינו, שגם מי שהוא
 39 במעמד ומצב דארצה, למטה מארץ סתם, הנה
 40 על-ידי הסלם דתפלה ביכלתו להתעלות
 41 השמימה, למעלה משמים סתם, ועד כדי כך
 42 גדלה הירידה, שהיה יכול להיות עובדי-
 43 עבודה-זרה והללו עובדי עבודה-
 44 זרה⁸³, ואם-כן, למה יהיה נגוף למצרים ורפוא
 45 לישראל⁸⁴, מכל-מקום, גם בירידתם מצרימה
 46 היה אצלם הענין דשמות בני ישראל, ענין השם
 47 שקשור עם ה'עצם', שהוא תמיד בשלמות, וזהו
 48 שלא שנו את שם, ראובן ושמעון נחתין,
 49 ראובן ושמעון סלקין, וכפי שמבאר אדמו"ר
 50 הזקן⁸⁵ שאפילו קל שבקלים (הינינו שהתורה
 51 קוראת אותו בשם קל שבקלים) מוסר נפשו על
 52 קדשת ה', ולא זו בלבד שבכחו למסור נפשו,
 53 אלא שמוסר נפשו בפעל, שזהו מצד ה'עצם',

81 ד"ה זה היום תרצ"ד (סה"מ קונטרסים ח"ב שיט, א). 82 ויצא כה, יב. זהר ח"א רסו, ריש ע"ב. ריש ע"ב.
 תקו"ז תמ"ה (פג, א). 83 ראה זח"ב קע, ב. מכילתא בשלח יד, כה. ילקוט ראובני בשלח שם, כז. 84 ראה ישע"י יט, כב.
 זח"ב לו, א. 85 תניא פ"ח-יט.

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שבקלים" וכמאמר הַיְדוּעֶ⁸⁶ שאמר רבנו זקן: אַ אִיד נִיט עַר וויל
- 2 און נִיט עַר קַען וַיִּיַן אַ נַפְרָד פֿון אַלְקוֹת, יהודי אינו רוצה ואינו
- 3 יכול להיות נפרד מאלוקות. ומצד זה בגלל שהעצם אף פעם לא נפגם
- 4 נַעֲשִׂית הַעֲלִיָּה מִמִּצְרַיִם (ראובן וְשִׁמְעוֹן סִלְקִין עוליים) גם
- 5 בְּנוֹגַע לַכַּחוֹת הַגְּלוּיִים כו' אף
- 6 שהם בדרגה יותר נמוכה מעצם
- 7 הנשמה [ועל-דרך מה שנתבאר
- 8 לעיל⁸⁷ במאמר דיבור-המתחיל
- 9 'פדה בשלום' שְׁלַעֲתִיד-לִבֹּא
- 10 יְהִיָּה הַגְּלוּיִי שֶׁל הַאֲלוּקוֹת גַּם
- 11 בְּבַחֲיַת מַלְכוּת שְׁבַמְלֻכוֹת,
- 12 הבחינה הכי תחתונה בספירות
- 13 העליונות, שְׁהוּא עֲנִין כַּח
- 14 הַפּוֹעֵל כוחו של הקדוש-ברוך-הוא,
- 15 הבורא ופועל את הבריאה שְׁבַנְפָּעֵל,
- 16 הנברא ויתירה מזה, שְׁחִדְדוֹר
- 17 (עַס וְעֵט דוֹרְכְנַעֲמֵן) הכוח
- 18 הפועל, גַּם אֵת הַנְּפַעֵל עֲצָמוֹ,
- 19 עַד שְׁגַם הִישׁ עֲצָמוֹ שְׁבִרוּךְ כֻּל
- 20 מעלים ומסתיר על אלוקות 'כריז
- 21 אִין עוֹד מִלְּבִדוֹ⁸⁸], וְהִינּוּ,
- 22 שְׁיִמְשֵׁךְ וְיִתְגַּלֶּה בְּגַלּוּי גַּם עֲנִין
- 23 הָרֵאָה וְשִׁמְיָה דְרֵאוּבֵן
- 24 וְשִׁמְעוֹן⁸⁹, כְּמוֹ שְׁכַתוֹב⁹⁰
- 25 שהשמות הללו ניתנו בעקבות גילוי
- 26 אלוקות וְתִקְרָא שְׁמוֹ רֵאוּבֵן גו'
- 27 פִי רָאָה גו', וְתִקְרָא שְׁמוֹ
- 28 שְׁמַעוֹן פִּי שְׁמַע הוֹי', כְּמִבְּאֵר
- 29 בְּאַרְכָּה בְּתוֹרָה אור' פְּרַשַׁת
- 30 וַיְחִי⁹¹, שְׁבַחֲיַת הָרֵאָה רֵאִית
- 31 אלוקות מתוך התקרבות לאלוקות
- 32 (עֲנִינּוֹ שֶׁל רֵאוּבֵן) הִיא
- 33 הַגּוֹרְמַת הַמְּשַׁכַּת בְּחִינַת
- 34 הָאֲהָבָה שֶׁל הָאָדָם לַאֲלוּקוֹת,
- 35 וּבְחִינַת הַשְּׁמִיעָה (עֲנִינּוֹ שֶׁל
- 36 שְׁמַעוֹן) שְׁבִיחַס לִרְאִיָּה הִיא מִרוּחֵק
- 37 הִיא הַגּוֹרְמַת בְּחִינַת יְרָאָה,
- 38 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה בְּנוֹגַע לְלוֹי,
- 39 שְׁהוּא עֲנִין הַהִתְקַשְּׁרוֹת
- 40 וְהַהִתְחַבְּרוֹת עִם אֲלוּקוֹת, וְיִהְיֶה

שהוא עֲנִין הַהוֹדָאָה לאלוקות (גם אם אין ראייה ושמיעה והבנה
והשגה) כו'.
(ו) וְזֶהוּ וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִמִּצְרַיִם גו',
דְּסִיפּוֹר זֶה בְּתוֹרָה הוּא הוֹדָאָה⁹² תורה מלשון הוראה לְכָל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּנוֹגַע לְכָל הַגְּלוּיִת,

שהיו לאורך הדורות מאז יציאת מצרים
וְעַד לְגִלוֹת זֶה הָאֲחֻרָיוֹן,
שְׁאֵף-עַל-פִּי שְׁיִשְׁנּוּ בִּמְשַׁךְ
הַגְּלוּת הָעֲנִין דְּעִבּוּדַת פְּרָךְ,
עִבּוּדָה קָשָׁה בְּחֻמְרָא וּבְלִבְנֵים
גו', וְלֹא רַק כְּפִי שְׁהָעֲנִין הוּא
בְּתוֹרָה, בְּחֻמְרָא דָּא זֶה קַל-
וְחֻמְרָא, וּבְלִבְנֵים זֶה דָּא לְבוֹן
הַלְכְּתָא כו', אֲלֵא בְּחֻמְרָא פֶּרֶךְ
וְשִׁעֲבוּד בְּחֻמְרָא וּבְלִבְנֵים מִמְּשֵׁ,
כְּמוֹ אֲצֵל אַחִינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
שְׁנַמְצָאִים בְּמַעֲמָד וּמַצְבֵּי שֶׁל
מִצְרַיִם⁹³, מִצַּר וְעַקְתָּא, לְשׁוֹן
צָרָה, בְּכָל הָעֲנִינִים, וּבְפֶרֶט
אֲצֵל הַיְהוּדִים הַסּוֹבְלִים מִצְרוֹת וּקְשִׁיִּים
בְּנוֹגַע לְחֻנּוּף הַיְלָדִים, שְׁזָהוּ
תִכְן הַגְּזֵרָה כֹּל הַבֵּן הַיְלֹוֹד
הַיְאֻרָה תְּשְׁלִיכוּהוּ⁹⁴, שְׁלַעֲתִים
הִיא בָּאָה כְּגוֹיָה עַל חִיָּהִם הַגְּשִׁמִּיִּים
שֶׁל הַיְלִידִים כְּפִי שְׁהִיָּה בְּגִלוֹת מִצְרַיִם
וְלַעֲתִים הִיא בָּאָה בְּתוֹר גּוֹיָה עַל
חִיָּהִם הַרוּחָנִיִּים (הַכּוֹנֵה לַיְהוּדִים
הַנִּמְצָאִים [בְּשֵׁנַת תִּשְׁכִּי"ן] בְּמִדְּיוֹת
בְּרִית הַמּוֹעֲצוֹת, 'מֵאֲחֻרֵי מִסַּךְ הַבְּרוּל')
הִנֵּה אֶף-עַל-פִּי-כֵן יֵשׁ בְּכַתְּמֵם
לְעַמּוּד וְעוֹמְדִים בְּפַעֵל בְּכָל
הַנְּסִיווֹת כו', וּבְפֶרֶט מִצַּד

וּבְלִבְנֵים גו', וְלֹא רַק כְּפִי שְׁהָעֲנִין הוּא בְּתוֹרָה, בְּחֻמְרָא דָּא קַל-וְחֻמְרָא, וּבְלִבְנֵים
דָּא לְבוֹן הַלְכְּתָא כו', אֲלֵא בְּחֻמְרָא וּבְלִבְנֵים מִמְּשֵׁ, כְּמוֹ אֲצֵל אַחִינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
שְׁנַמְצָאִים בְּמַעֲמָד וּמַצְבֵּי שֶׁל מִצְרַיִם⁹³, מִצַּר וְעַקְתָּא, בְּכָל הָעֲנִינִים, וּבְפֶרֶט
בְּנוֹגַע לְחֻנּוּף הַיְלָדִים, שְׁזָהוּ תִכְן הַגְּזֵרָה כֹּל הַבֵּן הַיְלֹוֹד הַיְאֻרָה תְּשְׁלִיכוּהוּ⁹⁴,
הִנֵּה אֶף-עַל-פִּי-כֵן יֵשׁ בְּכַתְּמֵם לְעַמּוּד וְעוֹמְדִים בְּפַעֵל בְּכָל הַנְּסִיווֹת כו',

(86) אגרות-קודש אדמו"ר מהור"צ ח"ד ע' שפד (נעתק ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמו (נעתק ב"היום יום" כא סיון). ועוד. (87) ד"ה פדה בשלום ד"ט כסלו פ"א (סה"מ תשכ"ו ע' סה ואילך). (88) ואתחנן ד, לה. (89) תו"א ש נ, א. (90) ויצא כט, לב ואילך. (91) מה, א ואילך. (92) ראה רד"ק לתהלים יט, ת. ספר השרשים להרד"ק ערך ירה. (93) כ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר בקול מאופק וחנוק מבכי (המו"ל). (94) פרשטנו א, כב.

בס"ד. שיחת שבת-פרשת שמות, כ"ג טבת, מבה"ח שבט, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- 1 א. עיקר ענינה של פרשת שמות הוא - שעבוד מצרים.
- 2 - התחלת הפרשה היא אמנם "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה", אבל אין זה עיקר החידוש,
- 3 שהרי "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה" נאמר כבר בפרשת ויגש¹; ואילו החידוש שבפרשת
- 4 שמות הוא שאז התחיל השעבוד של בני-ישראל במצרים.
- 5 ואף-על-פי שבסוף פרשת ויחי מסופר כבר אודות מיתת יוסף² - הרי עיקר ענין השעבוד התחיל
- 6 בפרשת שמות, לאחרי ש"וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא"³, כאשר "ויקם מלך חדש על מצרים
- 7 אשר לא ידע את יוסף"⁴, ועד ש"ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך .. בחומר ובלבנים וגו"⁵.
- 8 וענין זה הוא עיקר ענינה של פרשת שמות דוקא - שהרי פרשת וארא שייכת לענין הגאולה, כיון
- 9 שבה מסופר כבר אודות המכות, שאז פסקה עבודה מישראל (כמסופר במדרשי חז"ל⁶), כך, שהיה כבר
- 10 ענין של גאולה קצת; ואילו המעמד ומצב דקושי השעבוד הוא בפרשת שמות דוקא.
- 11 ואף שגם בפרשת שמות נאמר כבר "ותעל שועתם אל האלקים וגו"⁷, והקדוש-ברוך-הוא אמר למשה
- 12 לומר לבני-ישראל "אהיה אשר אהיה וגו"⁸, "פקד פקדתי אתכם וגו"⁹, ועד ש"ויאמן העם גו' ויקדו
- 13 וישתחוו"¹⁰ - הרי זה רק הכנה והקדמה לגאולה, ואילו הגאולה עצמה היתה עדיין בהעלם, ולא בגלוי,
- 14 ובודאי לא בשלימות ובכל הפרטים, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹¹, "לא תשאר פרסה"¹²
- 15 (ולא רק באופן ד"לכו נא הגברים וגו"¹³, בחינת הראש, שאז חסר לא רק בשלימות הגאולה, אלא החסרון
- 16 הוא גם בגאולה של הגברים עצמם).
- 17 ב. המשך השיחה - ביאור פרטי הענינים דשעבוד מצרים שעיקרו היה "בחומר ובלבנים", לבנים
- 18 דוקא, שנעשים בידי אדם, ומקומם בבבל¹⁴ (בניגוד ללבנים שהם בריאה בידי שמים ומקומם בארץ
- 19 ישראל)¹⁵, כי עיקר החידוש הוא בהפיכת הקליפה לקדושה, "העדר" ל"מציאות", וזהו ענין עשיית
- 20 "לבנים", על-ידי שריפה באש¹⁶, ביטול הסטרא-אחרא והפיכתה לקדושה, חידוש שנעשה על-ידי עבודת
- 21 האדם - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹⁷ בלקוטי-שיחות חלק ו עמוד 13 ואילך.
- 22 ג. וההוראה מזה:
- 23 ובהקדמה - שלכאורה נוגע לנו רק כללות הענין שבני-ישראל היו בשעבוד מצרים, "כור הברזל"¹⁸,
- 24 בתור הכנה למתן-תורה, כמו שכתוב¹⁹ "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים"; אבל מה נוגע
- 25 פרטי הענינים שהשעבוד היה "בחומר ובלבנים" דוקא?!

(א) - הנה גם בבבל ניתן למצוא אבנים, אבל אין זה מצד ענינה של בבל עצמה (שמצד עצמה יש בה רק לבנים), אלא מצד ענין הבחירה כו' (ראה גם סה"מ תרנ"ו ס"ע שיט. ועוד).

(15) כמבואר החילוק שבין אבנים ללבנים (נסמן בלקו"ש שבפנים ע' 15) בדרושי רבינו הזקן, בעל ההילולא דכ"ד טבת, ובאריכות יותר - בדרושי הצ"צ, שהשנה היא שנת המאה להסתלקות-הילולא שלו.

(16) וענינו בעבודה הו"ע האהבה, ד"לית פולחנא כפולחנא דרחימותא" (ראה זהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א) - אף שבשביל הענין ד"פרחא לעילא" יש צורך בדחילו ורחימו (תקו"ז ת"י (כה), ב), הן אהבה והן יראה.

(17) בשילוב שיחת ש"פ בלק תשכ"ד.

(18) ע"פ ואתחנן ד, כ. וראה תו"א יתרו עד, סע"א ואילך. ובכ"מ.

(19) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו.

(1) מו, ח.

(2) וראה שמו"ר פ"א, ד. לקו"ש ח"ו ע' 28 ואילך.

(3) פרשתנו א, ו.

(4) שם, ח.

(5) שם, יג"ד.

(6) ראה לקו"ש חט"ז ע' 34 הערה 18.

(7) שם ב, כג.

(8) שם ג, יד.

(9) שם, טז.

(10) שם ד, לא.

(11) בא יו"ד, ט.

(12) שם, כו.

(13) שם, יא.

(14) וכיון שאין רע בלא טוב (ואין טוב בלא רע), כפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחה הידועה די"ט כסלו (לקו"ד ח"א פז,

1 אמנם, על-פי תורת הבעל-שם-טוב שכל ענין - אפילו עלה קטן שמתהפך על-ידי נשיבת הרוח - הוא
 2 בהשגחה פרטית²⁰, הרי על-אחת-כמה-זכמה בנוגע לעבודת כללות בני-ישראל בגלות מצרים בחומר
 3 ובלבנים דוקא, שענין זה הוא בודאי בהשגחה פרטית ובכוונה מיוחדת.
 4 וכיון ש"כל המלכיות (גלויות) נקראו על שם מצרים"²¹, לפי שגלות מצרים היא השורש לכל הגלויות,
 5 החל מירידת הנשמה בגוף שזהו ענין של גלות²² מצרים (מלשון מיצר וגבול²³), ועד לגלות האחרון
 6 (גלות הרביעי שהוא גלות אדום) - הרי מובן שכל פרטי הענינים שבגלות מצרים נוגעים גם לכל שאר
 7 הגלויות, והיינו, שכאשר יודעים במה התבטאה גלות מצרים, אזי יודעים כיצד להזהר כו' בשאר הגלויות.
 8 ד. ולהעיר גם מהמבואר בכתבי האריז"ל²⁴ שהנשמות של בני ישראל שהיו במצרים היו לגול של
 9 דור הפלגה, שאמרו "הבה נלכנה לבנים גו' ותהי להם הלכנה לאבן והחמר גו' לחומר"²⁵, והתיקון שלהם
 10 היה על-ידי עבודת בני-ישראל "בחומר ובלבנים".

11 והענין בזה:

12 החטא של דור הפלגה הוא - ש"אמרו . . נעלה לרקיע ונעשה עמו מלחמה"²⁶; והתיקון על זה נעשה
 13 על-ידי שעבוד מצרים, שהיה הכנה ליציאת מצרים שתכליתה הוא הענין דמתן-תורה (כמו שכתוב²⁷
 14 "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה"), שזהו ההיפך בתכלית מ"נעלה לרקיע
 15 ונעשה עמו מלחמה": במקום "נעלה לרקיע" - "וירד ה' על הר סיני"²⁸, "על ההר הזה" דוקא; ובמקום
 16 "נעשה עמו מלחמה" - הנה בשעת מתן-תורה היה נשמע הקול "אנכי הוי' אלקיך" ו"לא יהיה לך אלהים
 17 אחרים"²⁹ מכל ד' רוחות העולם³⁰.

18 ולאחרי מתן-תורה נאמר³¹ "ועשו לי מקדש", "בית קדושה", וכמו שכתב הרמב"ן³² ש"עיקר החפץ
 19 במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון כו'" (הענין דמתן-תורה) - שכבר היה יכול להיות למטה
 20 בנין המקדש, "בנה בניתי בית זבול לך גו"³³.

21 ויש להוסיף, שהתחלת תיקון דור הפלגה נעשה על-ידי אברהם אבינו:

22 ובהקדמה - שהענין דגלות מצרים וגם הגאולה ממצרים נאמר כבר לאברהם, כמו שכתוב³⁴ "ועבדום
 23 וענו אותם גו' ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", והרי "אמירתו של הקדוש-ברוך-הוא כאילו היא עשויה",
 24 שלכן, הנה מזמנו של אברהם שייכת כבר ארץ ישראל לבני-ישראל, כמו שכתוב "לזרעך נתתי את
 25 הארץ"³⁵, כולל גם "את הקיני ואת הקניזי ואת הקדמוני", ש"עתידים להיות ירושה לעתיד"³⁶.

26 ולכן, התיקון של דור הפלגה שהיה על-ידי הדור שהיו במצרים, התחיל כבר על-ידי אברהם - "אברם
 27 העברי"³⁷, על שם ש"כל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד"³⁸, שבה בשעה שדור הפלגה היה
 28 במעמד ומצב ש"כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים", "על יחידו של עולם"³⁹, הנה אברהם אבינו
 29 בהיותו בן שלש שנים הכיר את בוראו⁴⁰, ועבודתו היתה באופן ש"ויקרא שם בשם ה' אל-עולם"⁴¹ -

(20) ראה כתר שם טוב בהוספות סקע"ט ואילך. וש"נ.

(21) ב"ר פט"ז, ד.

(22) ראה תניא פל"ז (מת, סע"א).

(23) לקו"ת מסעי פח, ריש ע"ד. פט, ריש ע"ב. ובכ"מ.

(24) ראה הנסמן בלקו"ש שבפנים הערות 22; 81.

(25) נח יא, ג.

(26) פרש"י שם, א.

(27) פרשתנו ג, יב ובפרש"י. שמו"ר פ"ג, ד. וראה לקו"ש

חל"ו ע' 7 ואילך. וש"נ.

(28) יתרו יט, כ.

(29) שם כ, ג.

(30) פרש"י שם, ב.

(31) תרומה כה, ח ובפרש"י.

(32) ר"פ תרומה.

(33) מלכים-א ח, יג.

(34) לך-לך טו, יג-יד.

(35) שם, יח ובפרש"י.

(36) שם, יט ובפרש"י.

(37) שם יד, יג.

(38) ב"ר ספמ"ב.

(39) נח שם, א ובפרש"י.

(40) נדרים לב, סע"א. ב"ר פ"ל, ח. וש"נ. - ויש דעה שהזמן

שהכיר את בוראו ה' בעת הפלגה (ראה פי' מהרז"ו לבי"ר שם).

(41) וירא כא, לג.

- 1 "שם" דייקא, למטה בארץ, היפך הענין ד"נעלה לרקיע", ו"אל־עולם", שהעולם ואלקות הם מציאות
2 אחת (שזהו הדיקו "אל־עולם", ולא "אל־עולם"⁴²), היפך הענין ד"נעשה עמו מלחמה".
- 3 ה. ולכל לראש יש לבאר את ההוראה בעבודת האדם שנלמדת מזה ששעבוד מצרים היה "בפרך":
4 נזכר לעיל⁴³ מה שכתוב במדרש⁴⁴ ש"בפרך" פירושו "בפה רך", והיינו, על־ידי־זה שפרעה בעצמו
5 נטל סל ומגריפה ועשה לבנים, וכך פיתה ומשך את בני" לעבודה, ועד שבסופו של דבר שיעבד אותם
6 בעבודת פרך כפשוטה.
- 7 ודוגמתו בעבודת כל אחד מישראל בענין הגלות דירידת הנשמה בגוף:
- 8 ידוע פתגם כבוד־קדושת מורי־וחמי אדמו"ר⁴⁵ בפירוש מאמר רז"ל⁴⁶ "כך אומנתו של יצר הרע, היום
9 אומר לו עשה כך כו' עד שאומר לו וכו'", ש"תחלת הזדווגות היצר הרע אל האדם שמסכים לו על כל
10 אשר יעשה, שאומר לו מה שעשית כך וכך הוא ראוי ונכון כו', עד שמסיתו וכו'".
- 11 והיינו, שהתחלת הפעולה של היצר הרע היא באופן שמשותף עם האדם בעבודתו על־ידי־זה שמסכים
12 עמו כו' - בדוגמת השתתפות פרעה עם בני־ישראל; ולאחרי כן - ביכלתו לפעול עליו כל מה שרוצה
13 כו', וכדברי הגמרא⁴⁷ "בתחלה קראו הלך (עובר דרך אליו ואינו מתאכסן עמו), ולבסוף קראו אורח
14 (אכסנאי), ולבסוף קראו איש" (בעל הבית).
- 15 ובלשון הכתוב⁴⁸: "נופת תיטופנה שפתי זרה", היינו, שלכתחילה נראה כמו "נופת", אבל "אחריתה
16 מרה כלענה" - כפי שהיה במצרים, שהתחלה היתה "בפה רך", אבל לאחרי־זה נעשה עבודת פרך
17 כפשוטה, "עבודה קשה המפרכת את הגוף"⁴⁹, והיינו לפי שבאמת הרי היא מפרכת את הנשמה, אלא
18 שאצל בני־ישראל שהם "גוי אחד"⁵⁰, שהנשמה והגוף ענינם אחד, הנה דבר שמפרך את הנשמה פועל
19 גם לפרך את הגוף.
- 20 ו. ונוסף לזה, ישנה ההוראה מכללות הענין דעשיית הלבנים - כמו שנתבאר לעיל (סעיף ב) בארוכה
21 שבזה מודגש כללות החידוש שנעשה על־ידי עבודת האדם, כולל גם החידוש בתורה⁵¹, כידוע שענין
22 עיקרי בלימוד התורה הוא "לאפשא לה"⁵².
- 23 ועד כדי כך, שבשביל זה ירדה הנשמה למטה - דלכאורה אינו מובן: למה עשה ה' ככה, להוריד את
24 הנשמה למטה, ששם יש כמה וכמה נסיונות וסכנות כו', הלא מוטב היה שתישאר למעלה? - אך הענין
25 הוא, שזהו כדי שתהיה עבודת האדם בכח עצמו (ולא "נהמא דכיסופא"⁵³), שנוסף לכך שזוהי טובתו
26 האמיתית של האדם (שבה רוצה הקדוש־ברוך־הוא, ש"חפץ חסד הוא"⁵⁴, להיותו עצם הטוב, וטבע הטוב
27 להיטיב⁵⁵), הרי החידוש שבדבר הוא ענין שפועל עיקר התענוג למעלה, "למעשה ידיך תכסוף"⁵⁶, כמשל
28 תענוג המלך מציפור המדברת⁵⁷ - שזוהי ההוספה שנעשית על־ידי ירידת הנשמה למטה, והיינו, שלא זו
29 בלבד "שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם"⁵⁸, אלא באופן נעלה יותר.
- 30 אמנם, כאשר הנשמה יורדת ומתלבשת בגוף בפועל, אזי "בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו כו'"⁵⁹ -
31 בדוגמת התחלת גלות מצרים בגלל ש"לא ידע את יוסף"⁴, "עשה עצמו כאילו לא ידע"⁶⁰ ("זיך געמאכט

(53) ראה ירושלמי עלה פ"א ה"ג. הובא בלקו"ת צו ז, ריש ע"ד. ובכ"מ.

(54) מיכה ז, יח.

(55) ראה הנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334 בהערה (ד"ה מספרי).

(56) איוב יד, טו. וראה של"ה שער הגדול (כט, ב ואילך).

עבוה"ק חלק העבודה בתחלתו.

(57) ראה תו"א ויצא כא, ג. לקו"ת ס"פ במדבר. וראה גם

תורת מנחם - התוועדויות חי"א ע' 18. וש"נ.

(58) ב"מ קז, א.

(59) נדה ל, ב.

(60) פרש"י עה"פ.

(42) ראה לקו"ת תבוא מב, ד. מג, ד. ובכ"מ.

(43) ראה לקו"ש שבפנים ס"ב.

(44) במדב"ר פט"ו, כ. ועוד.

(45) סה"מ תרפ"ט ס"ע 124 ואילך.

(46) שבת קה, ב.

(47) סוכה נב, ב (ובפרש"י).

(48) משלי ה, ג-ד.

(49) פרש"י פרשתנו א, יג.

(50) שמואל-ב ז, כג. ועוד.

(51) ראה לקו"ש שבפנים ע' 25.

(52) זח"א יב, ב. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב. וש"נ.

1 ניט וויסנדיק"), לשכוח את יוסף, שזוהי תכלית ירידת נשמתו לעולם לפעול ענין של הוספה - "יוסף ה'
 2 לי בן אחר"61, ואחר-כך ממשיך היצר הרע ואומר "הבה נתחכמה לו וגו'"62.
 3 אך על זה נאמר63: "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ", וכמו שכתוב64 "מאויבי תחכמני", שצריך
 4 להוסיף כח ואומץ להתחכם ולפעול על היצר הרע כו'.
 5 ו"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"65, בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו,
 6 בקרוב ממש.

* * *

ז. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל ואלה שמות בני ישראל.

* * *

ח. בעת הדפסת ה"מענה לשון" החסידי (שיש בו כמה וכמה שינויים לגבי הנוסח ב"מעבר יבק"),
 בקשר עם ההשתטחות על ציון רבינו הזקן בהאדיטש66, נדפס67 גם העתק מגוף כתב-יד-קודש אדמו"ר
 ה'צמח צדק', שמזה יודעים פרטי הענינים בקשר להסתלקות רבינו הזקן.
 ובין הדברים כותב ה'צמח צדק', ש"היה מטולטל עד ביאתך לפיענא ערב שבת וישלח תקע"ג, ושם
 במוצאי שבת-קדש דשמות כ"ג אור לכ"ד טבת כחצות שעה י"א, נשבה ארון הקודש כו'".
 ולהעיר, שפרטים אלו כתב רק ה'צמח-צדק', כיון שהוא היה נוכח בעת ההסתלקות, כידוע68 שאדמו"ר
 האמצעי לא היה בכפר פיענא בעת ההסתלקות, ור' חיים אברהם לא היה אז בקו הבריאות, ואילו ר'
 משה היה מעברו השני של הגבול (בצד של נפוליון), ונשאר רק ה'צמח צדק', ולכן הוא זה שכתב פרטי
 הדברים הנ"ל.

- שאלתי פעם את כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר69 בנוגע למסורת-על-דבר לידת רבינו הזקן בשנת
 תק"ה (קה"ת), הרי אדמו"ר האמצעי כותב בהקדמה לשולחן-ערוך "בהיותו בן שלוש שנה .. בק"ק
 מאהילוב", וכיון שזה היה בשנת תקל"ז70, הרי על-כן-צריך-לומר שנולד בשנת תק"ז? והשיב, שאדמו"ר
 האמצעי לא היה מדייק בענינים גשמיים, כ-אם בנוגע לענינים רוחניים כו', וכמו שבנוגע להסתלקות
 רבינו הזקן כותב רק ענינים רוחניים: "אחר שהתפלל תפלת ערבית והבדלה בחונן הדעת בדעה צלולה
 ומיושבת ובדביקות נפלאה כו'", ואינו מדייק בנוגע לענינים גשמיים.

וכידוע גם מה שאמר רבינו הזקן אודות אדמו"ר האמצעי71, שבודאי אין צורך להזכיר לו אודות
 אמירת "והוא רחום" וכיוצא בזה, כי בעת תפלתו רואה את הענינים למעלה כו', אבל יש צורך להזכיר
 לו אודות עניני מנהגים כו', כי להיותו בדביקות במשך כל כ"ד שעות המעת-לעת, לא היה ביכלתו לדייק
 בעניני מנהגים כו'.

ולהעיר, שבנוגע לבעל-שם-טוב מצינו72 "שהתפלל כמה תפלות והתענה תעניות שיוכל להשיב
 לשואלו דבר בעת עליית נשמתו כו' שיוכל לירד למטה כו'", והיינו, שבשביל הירידה למטה היה צריך
 להשתדלות על-ידי תפלות ותעניות כו', וכל זה - רק בגלל שרצה להשיב לשואלים בנוגע לענינים
 גשמיים; ואילו אדמו"ר האמצעי לא רצה כו', ולכן לא דייק בנוגע לענינים הגשמיים.

68 ראה תורת מנחם - התוועדויות ח"ג ע' 185. וש"נ.
 69 ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' רצה. ע' שיג. וש"נ.
 70 ראה אג"ק ח"ח ע' רפג: "השערה קרובה לודאי שהיותו
 שם קשורה עם עליית כמה מחסידי הרב המגיד ממעזריטש
 לאה"ק ת"ו, שהי' בשנת תקל"ז".
 71 ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' שטו.
 72 תו"ח ס"פ ויהי (קח [רמט], ג).

61 ויצא ל, כד. וראה אוה"ת עה"פ.
 62 פרשתנו שם, יו"ד.
 63 שם, יב.
 64 תהלים קיט, צח.
 65 מיכה ז, טו.
 66 ווילנא, תער"ב.
 67 בתחלתו. וגם בפס"ד להצ"ע בסופו. אג"ק שלו ח"א ריש
 ע' שכא.

1 והענין בזה - שבודאי יש מעלה בירידה למטה דוקא, וכידוע מאמר הבעל-שם-טוב⁷³ שהיה יכול
2 לעלות בסערה השמימה, כמו אליהו הנביא⁷⁴, אלא שרצה שיהיה אצלו העילוי ד"אל עפר תשוב"⁷⁵. וענין
3 זה קשור עם החידוש של תורת החסידות שנתגלתה על-ידי הבעל-שם-טוב שצריך לפעול בדברים
4 תחתונים דוקא; אבל לאידך גיסא, מובן, שאין חסרון אצל אליהו הנביא בגלל שעלה בסערה השמימה
5 ולא נתקיים אצלו הענין ד"אל עפר תשוב".

6 המשך השיחה - הטעם ש"ט כסלו (ראש השנה לחסידות) האחרון של רבינו הזקן וכן הסתלקותו
7 היו בגלות דוקא, כיון שהתגלות העצם (בחנינת היחידה שבנפש, וכן בתורה - תורת חסידות חב"ד) היא
8 דוקא במקום של העלם והסתר, שמושלל מכל גילוי אור⁷⁶; השייכות לפרשת שמות, כיון שגם בענין
9 השם מודגש שעצם האדם מתבטא דוקא היכן שלא רואים שייכות גלויה להאדם⁷⁷; והרמז בשמותיו של
10 בעל ההילולא⁷⁸: שניאור, מלשון שני אור⁷⁹ (נגלה וחסידות⁸⁰), וזלמן אותיות לזמן - גילוי עצם מהות
11 התורה (שבכחה לחבר נגלה ונסתר) בהעלם העולם; והתכלית שבגאולה שיהיה גילוי היחידה גם בכחות
12 הפנימיים, וזוהי השייכות ל"וארא"⁸¹ - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי-
13 שיחות' חלק ט"ז עמוד 33 ואילך.

14 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה להכריז אודות ה"דינער" לטובת ישיבת 'תומכי תמימים' שיתקיים
15 ביום ראשון⁸², המקום והזמן כו'].

* * *

ט. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁸³ "ויירא משה", "כפשוטו, ומדרשו דאג לו על שראה בישראל
רשעים דלטורין כו'" - שהצורך במדרשו הוא בגלל שלפי פשוטו אינו מובן: למאי נפקא-מינה הסיפור
"ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר", כיון שלא היה נוגע למעשה, שהרי רק בגלל שמיעת פרעה ברח
למדין. ולפי פשוטו, בא סיפור זה ללמדנו גודל ענין הבטחון, כמאמר הידוע "טראכט גוט וועט זיין
גוט"⁸⁴, כי אילו לא היה משה מתירא, ובוטח בבטחון גמור, הנה זה גופא היה פועל שהיה הדבר נשכח

המשך בעמוד קצב

החסידות, ולא כמו אלו שטוענים שהעיקר הוא לימוד הנגלה, ואילו לימוד החסידות יכולים לצאת י"ח בפרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית. ועוד זאת, שצריכים להיות קשורים זב"ז (כמובן מזה ששניהם בתיבה אחת, וע"ד שמצינו בשעטנז, שצ"ל "שוע טווי ונוז" בידח, כיון ששלשתם נרמזים בתיבה אחת (ראה תורת מנחם - התוועדויות חל"ח ריש ע' 81. וש"נ)) - שבלימוד הנגלה ניכר שהלומד הוא חסיד, ובלומד החסידות ניכר ש"תלמודו בידו" (ראה תורת מנחם - התוועדויות חל"ט ריש ע' 357. וש"נ).

81 נתבאר גם שהגילוי דשם הוי' דלעילא (שזהו עיקר החידוש לגבי שם א-ל שד"י ואפילו שם הוי' דלתתא שנתגלה להאבות) פעל אפילו על בני"י שהיו במעמד ומצב דעובדי ע"ז (כמארו"ל (ראה זח"ב קע, ריש ע"ב) "הללו כו' והללו כו'" - לא רק שיתוף, שהרי פרעה אמר "לא ידעתי את הוי'" (שמות ה, ב), אלא ע"ז ממש), שהם יצאו ממצרים כו'.
82 ראה גם מכתב י"ח טבת שנה זו (אג"ק חכ"ד ע' כא ואילך; ע' מז ואילך) - בקשר לחגיגה זו.
83 פרשתנו ב, יד.

84 וזהו המענה לאלו שמחפשים מקור על כל ענין (כידוע הסיפור בזה מרבינו הזקן - ראה תורת מנחם - התוועדויות חמ"ה ע' 170. וש"נ), ולא מסתפקים במקור מספר הזהר (כבנרד"ד, שיש מקור לדבר במאמר הזהר (ח"ב קפד, ב) "אי איהו קיימא בנהירו דאנפנין מתתא, כדין הכי נהרין לי מעילא"), באמרם שאי אפשר לפסוק הלכה מזה, אלא רוצים מקור דוקא בנגלה דתורה.

73 ראה כתר שם טוב בהוספות ש"א. וש"נ.

74 מלכים-ב, ב, א.

75 בראשית ג, יט.

76 דוגמא לדבר בנגלה דתורה - שהסימן על גמר הולד הוא כשנשלמו גם השערות והצפריניים (ראה יבמות פ, ריש ע"ב), כיון שדוקא ע"י הענינים התחתונים לוקחים את העצם.

77 וזהו גם שנתנית השם היא לתינוק בן שמונה ימים, שאינו שייך לענין של השגה וגילוי, ואז ניתן לו ענין הקשור עם העצם דוקא.

78 נזכר גם שהי' נשמה חדשה (סה"ש תש"ו ריש ע' 22.

וש"נ), כיון שהוצרך לפעול ענין חדש ודרך חדשה כו'.

79 נזכר גם ע"ד אור שנברא ביום ראשון שגנוז בתורה (ראה תורת מנחם - התוועדויות חל"ז ע' 250. וש"נ), וכידוע הסיפור אודות הבעש"ט (כתר שם טוב בהוספות סשל"ט. וש"נ), שפחת ספר הזהר, ועי"ז השיב לאיכר א' היכן נמצאים השוורים שלו (וע"ד שמצינו ברשב"י שפעל ירידת גשמים ע"י אמירת תורה על הפסוק (תהלים קלג, א) "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד" (ראה זח"ג נט, ריש ע"ב)), והיינו, שבתורה גופא, שבה ישנו כח הפועל - ראה את הנפצל. וענין זה יתגלה בשלימות לעתיד לבוא, ומעין זה - "טועמי' חיים זכר" (ראה לקו"ש ח"כ ריש ע' 173. וש"נ) - גם עכשיו, ע"י הלימוד בפנימיות התורה, ובמיוחד - ע"י חיבור ב' האורות דנגלה וחסידות ביחד.

80 דובר גם שצריך להיות הן לימוד הנגלה והן לימוד

בס"ד. משיחות ש"פ שמות, י"ט טבת ה'תנש"א.

33 יהיו בעיניך חדשים"⁵, ובהדגשה יתירה בזמן
34 שקוראין פרשה זו בתורה בציבור, שאז "צריכים
35 לחיות" עם הענינים שבפרשה זו.

36 ועפ"ז צריך להבין הקשר והשייכות ד"הבאים
37 מצרימה" ("כאילו אותו יום נכנסו למצרים") לימינו
38 אלה:

39 כיון שלפי כל הסימנים שבדברי חז"ל עומדים
40 אנו בסוף זמן הגלות, לאחרי שכבר "כלו כל
41 הקיצין"⁷, וכבר עשו תשובה, ובלשונו של כ"ק
42 מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (לפני עשרות שנים)
43 שכבר סיימו כל עניני העבודה, גם "צחצוח
44 הכפתורים"⁸, ועומדים מוכנים ("עמדו הכן
45 כולכם") לקבל פני משיח צדקנו⁹ - מהו הפירוש,
46 הלימוד וההוראה מהענין ד"הבאים מצרימה",
47 "כאילו אותו יום נכנסו למצרים" כשעומדים
48 בסמיכות ממש להיציאה ממצרים?!

49 ג. ויובן בהקדים הביאור בכללות הענין ד"ואלה
50 שמות בני ישראל", שפסוק זה הוא הפתיחה דספר
51 שמות והספרים שלאחריו (הן ד' ספרי חומש, והן
52 כל כ"ד ספרי קודש דתושב"כ¹⁰) - סיפור חייהם
53 (דברי הימים) של בני ישראל ועבודתם בקיום התורה
54 ומצוות¹¹:

55 החילוק שבין ספר שמות (והספרים שלאחריו)
56 לספר בראשית - שספר בראשית הוא סיפור חייהם
57 ועבודתם של האבות, אברהם יצחק ויעקב¹²,
58 כמודגש בשמו: "ספר הישר"¹³, "זה ספר אברהם

1 א. בפסוק הראשון שבהתחלת פרשת וספר
2 שמות - "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה
3 את יעקב איש וביתו באו" - יש כמה דיוקים,
4 ומהם:

5 (א) "הבאים מצרימה", לשון הוה, מתאים לומר
6 בזמן ביאתם למצרים - כמ"ש בפרשת ויגש¹ "ויבואו
7 מצרימה יעקב וכל זרעו אתו . . . ואלה שמות בני
8 ישראל הבאים מצרימה"; משא"כ בהתחלת ספר
9 שמות, כשבני נמצאים כבר במצרים ימים רבים
10 [אלא שהכתוב חוזר ומספר (בקיצור) ע"ד בואם
11 למצרים (כהקדמה להמשך הסיפור אודות שעבוד
12 מצרים, ובעיקר, אודות הגאולה ממצרים)²] -
13 מתאים יותר לומר בלשון עבר, "ואלה שמות בני
14 ישראל אשר באו מצרימה", כבסיום הכתוב "איש
15 וביתו באו"?

16 (ב) מהו הטעם שבהתחלת הפסוק נאמר "ואלה
17 שמות בני ישראל הבאים מצרימה", ובהמשך הפסוק
18 עצמו נאמר "את יעקב" - יעקב דוקא?

19 (ג) מהו הטעם לשינוי לשון הכתובים -
20 שבפרשת ויגש נאמר "הבאים מצרימה יעקב
21 ובניו", ובפרשתנו נאמר "הבאים מצרימה את
22 יעקב"?

23 ב. בביאור דיוק הלשון "הבאים מצרימה" -
24 איתא במדרש³:

25 "הבאים מצרימה, וכי היום באים, והלא ימים
26 רבים היו להם משבאו למצרים? אלא, כל זמן שיוסף
27 הי' קיים לא הי' להם משוי של מצרים, מת יוסף נתנו
28 עליהם משוי, לפיכך כתיב הבאים, כאילו אותו יום
29 נכנסו למצרים."

30 וצריך ביאור בנוגע להלימוד וההוראה בעבודת
31 האדם:

32 ובהקדמה - "התורה היא נצחית"⁴, ו"בכל יום

(1) מו, רה.

(2) להעיר, שהגאולה ממצרים היא התוכן דכל ספר שמות -
שנקרא "ספר הגאולה" (רמב"ן ס"פ פקודי). וראה ב"ר פ"ג, ה:
"ויהי אור כנגד ספר ואלה שמות, שבו יצאו ישראל מאפילה
לאורה".

(3) שמו"ר ריש פרשתנו (פ"א, ד). תנחומא שם ג.

(4) תניא רפ"ז. וראה תו"ח ריש פרשתנו: "התורה נצחית היא

ומדברת בכל זמן ובכל דור".

(5) פרש"י תבוא כו, טז. ועוד.

(6) "היום יום" ב' חשון. ובכ"מ.

(7) סנהדרין צז, ב.

(8) שיחת שמח"ת תרפ"ט.

(9) ראה "היום יום" ט"ו טבת. ובכ"מ.

(10) וכיון ש"ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא" (ראה תענית

ט, א. זח"ג רכא, א) - ה"ז כולל כל הענינים דתושבע"פ, אפילו

מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש בסוף כל הדורות.

(11) בהבא לקמן - ראה תו"ח לך לך פד, ד ואילך. חיי שרה

קלה, א ואילך. המשך תער"ב ח"ג ע' אישעד.

(12) וכן יוסף - "אלה תולדות יעקב יוסף", "כל מה שאירע

ליעקב אירע ליוסף" (וישב לו, ב ובפרש"י), כידוע שע"י יוסף

נמשכים ומתגלים עניניו של יעקב למטה (ראה לקו"ש חט"ו ע'

436. וש"נ).

(13) ש"ב א, יח.

דעבודת האבות, אשר "האבות הן הן המרכבה"²²,³⁰
 שבהיותם בעוה"ז התחתון היו בבחינת "מרכבה"³¹
 להקב"ה כמו למעלה, ולכן נקראו "ישרים", כמו
 קו ישר שנמשך למטה כמו שהוא למעלה (ללא
 שינוי)²³, ועי"ז הכינו את כל עבודת הבנים בהמשכת
 אלקות למטה בקיום התומ"צ לאחרי מתן-תורה.³⁵
 אלא, שעבודת האבות היא (רק) הכנה ונתינת-כח
 להמשכת הקדושה למטה, והחידוש שבעבודת
 הבנים לגבי עבודת האבות הוא בהעבודה בפועל,³⁸
 היינו, לא רק האפשרות להמשכת הקדושה למטה,³⁹
 אלא המשכת הקדושה למטה בפועל, אשר עי"ז
 העבודה בפועל ניתוסף עליו הכי גדול, עד כדי כך,⁴¹
 שבשביל זה היתה בריאת כל סדר ההשתלשלות -
 נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים²⁴,⁴³
 שמציאות התחתון תהי' דירה לו ית' בפועל ובגלוי²⁵.⁴⁴
 ומזה מובן שספר שמות והספרים שלאח"ז
 (עבודת הבנים) הם כמו פירוש וביאור לספר
 בראשית (עבודת האבות)²⁶ - ע"ד ובדוגמת
 הפירוש והביאור ד'בינה' ל'חכמה', תושבע"פ
 לתושב"כ²⁷ - לפירוש ולבאר אופן העבודה דהמשכת
 אלקות למטה בפועל ממש.⁵⁰

(22) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. ועוד. וראה תניא פכ"ג. רפ"ד. ובכ"מ.

(23) ובהדגשה יתירה בנוגע ליעקב ("בחור שבאבות"), שמדתו
 מדת האמת ("תתן אמת ליעקב") - ש"נקרא בריח התיכון
 המכריח מן הקצה אל הקצה, מרום המעלות ומדרגות עד סוף כל
 דרגין, ובכל מעלה ומדרגה מביח תוך נקודה האמצעית שהיא
 נקודת ובחי' מדת אמת שלה כו" (תניא ספי"ג. וראה שם אגה"ק
 ס"ו. ובכ"מ).

(24) ראה תנחומא נשא טז. תניא רפ"ו. ובכ"מ.
 (25) עפ"ז י"ל שגם לולי העבודה בפועל, הרי, למעלה אין כח
 חסר פועל (ראה פרדס שער יא (שער הצחצחות) פ"ג. הובא ונת'
 בסה"מ להצ"צ מצות האמנת אלקות פ"א. ובכ"מ).
 (26) ראה תו"ח חיי שרה שם. ובארוכה - המשך תער"ב שם
 (וראה גם תו"א ואוה"ת ריש פרשתנו - מעלת (הבירור ד) תושבע"פ
 על תושב"כ).

(27) עפ"ז יש לבאר הקשר והשייכות דפרשת שמות לכ"ז* טבת
 (שחל בשבוע דפ' שמות או שמתברך משבת פ' שמות, ובשנה זו
 חל במוצאי ש"פ שמות), יום ההילולא דהרמב"ם ז"ל (ראה

(* ר"ת כתר, ומספר עשרים - בגימטריא כתר (ראה לקו"ת שה"ש
 לה. ג. ובכ"מ). ולהעיר מהשייכות לחיבור "משנה תורה", "מקבץ
 לתורה שבעל-פה כולה" - שגילוי רצון העליון, בחי' הכתר, הוא
 בתושבע"פ דוקא (ראה תניא אגה"ק סכ"ט).

יצחק ויעקב שנקראו ישרים"¹⁴; ולאחרי זה מתחיל
 ספר שמות, "ואלה שמות בני ישראל" - סיפור
 חייהם ועבודתם של הבנים, שממשיכים בדרכם של
 האבות, ע"פ ההוראה והנתינת-כח של האבות,
 "מעשה אבות סימן לבנים"¹⁵.
 ועפ"ז מובן הטעם דהקדמת ספר בראשית לפני
 שאר הספרים, אף ש"עיקר התורה הן ספר שמות
 ושאר הספרים שכותב ומספר בפירוש מעשה
 המצוות" - "לפי שספר זה (שעיקרו "סיפור
 תולדות האבות. . . בפרטי מעשיהם וכל קורותם")
 הוא השרש הראשון לכל המצוות שנכתבו בספרים
 האחרים", כיון שהנתינת-כח לקיום כל המצוות
 שבשאר הספרים היא עי"ז מעשה האבות שבספר
 בראשית, ולכן נקרא בשם "ספר הישר", "מפני
 שהוא שם הכולל והמקור לכל המצוות הכתובים
 בספרים שאחריו, שנק' דרכי היושר והאמת,
 כמ"ש¹⁶ כי ישרים דרכי ה'"¹⁷.

ד. ליתר ביאור:

אע"פ שעבודת האבות (בספר בראשית) היתה
 לפני מתן-תורה, ועבודת הבנים (בספר שמות
 והספרים שלאח"ז) רובה ככולה היא לאחרי (יצי"מ
 שהיתה הקדמה¹⁸ ל)מתן-תורה¹⁹, שאז "ביטל
 (הקב"ה) גזירה ראשונה ואמר התחתונים יעלו
 לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים"²⁰, שע"י
 העבודה דקיום התומ"צ נעשה המשכת וגילוי
 הקדושה למטה, שהדברים הגשמיים שבעולם
 נעשים חפצא דקדושה (משא"כ לפני מ"ת)²¹ -
 הרי, החידוש דמתן-תורה (המשכת הקדושה
 למטה) גופא נעשה לאחרי ההקדמה וההכנה

(14) ע"ז כה, א. הובא בפרש"י עה"פ.

(15) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו.
 וראה גם תו"ח שם.

(16) הושע בסופו.

(17) תו"ח שם.

(18) כמ"ש בפרשתנו (ג, יב) "בהוציאך את העם ממצרים
 תעבדון את האלקים על ההר הזה".

(19) ובלשון הכתוב בר"פ וראו (שמתחילים לקרוא במנחה) -
 "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל-שדי ושמי ה' לא
 נודעתי להם. . . לכן אמור לבני ישראל אני ה'", היינו, שלהאבות לא
 נתגלה שם הוי' לאמיתתו, כ"א ל"בני ישראל", לבנים דוקא, כיון
 שגילוי שם הוי' לאמיתתו נחדש במתן-תורה (ראה בארוכה תו"א
 ריש פרשתנו. ובכ"מ).

(20) תנחומא וארא, טו. שמו"ר פ"ב, ג.

(21) ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 212 ואילך. ועוד.

18 חכמה ורצון) כחלק "הגוף" דהקב"ה, כיון
19 שמציאותם היא "חד" ממש ("ישראל וקב"ה כולא
20 חד"³²) עם מהותו ועצמותו ית' (שלמעלה מהראש),
21 ובלשון הכתוב³³ "חלק אלקה ממעל (ורבינו הזקן³⁴
22 מבאר ומפרש) ממש", אשר "הנעצם כשאתה תופס
23 בחלקו אתה תופס בכולו"³⁵.

24 ומובן, שבדרגא ד"ישראל" אין נתינת מקום
25 להירידה "מצרימה" - מדידה והגבלה, "מצרים"
26 מלשון מיצר וגבול, ועאכו"כ מצב של גלות,
27 "מצרים" כפשוטו ("כל המלכיות נקראו ע"ש
28 מצרים ע"ש שהם מצירות כו"³⁶) - כיון ש"שרית
29 עם אלקים ועם אנשים (ועאכו"כ עם מצרים)
30 ותוכל", ולא עוד אלא שנעשה בבחינת "לי ראש",
31 ובודאי שלגבי ה"ראש" של מלך מלכי המלכים
32 הקב"ה לא שייך ענין של מיצר וגבול, ועאכו"כ
33 ענין של גלות.

34 הירידה "מצרימה" שייכת רק בדרגא שלמטה
35 מ"ישראל" - "בני ישראל (שהם) הבאים מצרימה",
36 וכהמשך הכתוב ("הבאים מצרימה) את יעקב",
37 מלשון יעקב, ועד ש"ידו אוחת בעקב עשו"³⁷.

38 ובפרטיות יותר - יש חילוק בין פרשת ויגש,
39 שבה נאמר "הבאים מצרימה יעקב ובניו",
40 לפרשתנו, שבה נאמר "הבאים מצרימה את יעקב":

41 הירידה למצרים שבפרשת ויגש שאינה במצב של
42 גלות³⁸ - שייכת גם ביעקב ("הבאים מצרימה יעקב
43 ובניו"), משא"כ הירידה למצרים שבפרשתנו שהיא
44 במצב של גלות - אינה שייכת ליעקב³⁹ (ככפשות
45 הענינים ששעבוד מצרים התחיל רק אחרי מיתת
46 יעקב⁴⁰ (ויוסף⁴¹)), ורק בדרגא ד"את יעקב", הטפ

1 ה. וה"פתיחה" לעבודתם של הבנים להביא
2 בפועל (הנתינת כח של האבות ב)המשכת אלקות
3 למטה, היא, בהתחלת ספר (ופרשת) שמות -
4 "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב
5 איש וביתו באו":

6 עבודתם של הבנים בגילוי והמשכת אלקות
7 למטה, שבשביל זה "באים מצרימה" (תחתון שאין
8 תחתון למטה ממנו), היא - עי"ז שניכר בהם בגלוי
9 (מראה באצבעו ואומר "אלה") שהם "בני ישראל",
10 בנים של האבות, עד ל"בחור שבאבות"²⁸, וכפי
11 שנקרא (בשם המעלה) "ישראל".

12 וההסברה בזה:

13 "ישראל" - הוא ע"ש "כי שרית עם אלקים ועם
14 אנשים ותוכל"²⁹, ויתירה מזה - "ישראל" אותיות
15 "לי ראש"³⁰, בחי' ה"ראש" כביכול של הקב"ה,
16 ש"הם נעשים להקב"ה בחינת ראש כביכול"³¹,
17 להיותם למעלה גם מבחי' הראש (המוח והגולגלת,

לקו"ש חכ"ו ע' 26. וש"נ) - שחיבורו העיקרי "משנה תורה",
לפי שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואח"כ קורא בזה ויודע
ממנו תורה שבעלפה כולה" (כמ"ש הרמב"ם בהקדמתו לחיבורו),
פירוש וכיאוור תושבע"פ לתושב"כ*** - שדוגמתו בתושב"כ
עצמה ("ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא") הוא הפירוש וכיאוור
דספר שמות (והספרים שלאח"ז) לספר בראשית, ולהעיר, שיום
ההילולא שלו (גמר ושלמות "כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר
עבד כל ימי חייו"***)) הוא בסמיכות לפרשת שמות.

(28 ב"ר רפע"ו.)

(29 וישלח לב, כט.)

(30 תו"א פרשתנו נ, א ואילך. וראה בהנסמן במאמרי
אדהאמ"צ ויקרא ח"א ס"ע צה.)

(31 לקו"ת שלח מח, ב. ובכ"מ.)

(** ונקרא (גם) "יד החזקה" - די"ל ולרמז (לחזודא עכ"פ) לזה
בסיום פרשת שמות: "כי ביד חזקה ילחם" - שהיציאה מהגלות
(מצרים) היא בזכות לימוד "יד החזקה", כמארז"ל (ויק"ר פ"ג, ג)
"אין הגליות מתכנסות אלא בזכות המשניות (הלכות פטוקות),
שנאמר גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם" (ראה תו"א פרשתנו מט,
ג), ודוגמתם בספר "יד החזקה" - הלכות פטוקות, "בלשון קצר
וצח כלשון המשנה" (הקדמת הכס"מ לספר הי"ד).

(***) כמ"ש בהתחלת ההקדמה: "כל המצוות שניתנו לו למשה בסיני
בפירושן ניתנו, שנאמר ואתנה לך את לוחות האבן והתורה
והמצוה, תורה זו תורה שבכתב והמצוה זו פירושה", וממשיך
לבאר השלשלת דקבלת תורה שבעלפה מדור לדור, ומסיים
נמצא מרב אשי עד משה רבינו ע"ה ארבעים דורות" - ולהעיר
ולרמז ד"בן ארבעים לבינה" (אבות ספ"ה).

(****) ובפרט שמשפר שנות חייו ה' שבנים שנה (ראה סדה"ד
בערכו - ד"א תתקכ"ו) - מספר הקשור ומורה על שלמות חיי
האדם ושלמות עבודתו בבירור העולם (בירור ז' המדות שבאדם,
ובירור העולם שנברא בו' המדות - כפי שכל מדה כלולה מיו"ד),
ובלשון חז"ל (ב"ר רפנ"ח) "הן תמימים... שנותם תמימים".

(32 ראה זח"ג עג, א.

(33 איוב לא, ב.

(34 תניא רפ"ב.

(35 כש"ט הוספות סקט"ז. וש"נ.

(36 ב"ר פט"ז, ד.

(37 תולדות כה, כו.

(38 ואדרבה: "ויחיו יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה" -
בגימטריא טוב, מבחר שנותיו, "כאילו כל ימיו ה' בטובה" (תדבא"ר
פ"ה).

(39 דאף ש"יעקב" הוא מלשון "עקב" (ועד להירידה ד"ידו
אוחת בעקב עשו"), הרי, בתחילתו יש יו"ד (יו"ד עקב), ר"ת
דשם הוי", והיו"ד נעשה ראש התיבה ד"יעקב", שהוא העיקר
וגובר על ה"עקב", שגם בה"עקב" יומשך היו"ד דשם הוי".

(40 ב"ר ופרש"י ר"פ ויחי.

(41 ראה מדרשים שבהערה 3.

והן בגלויות שלאח"ז, עד לגלות זה האחרון) "ימים 28
 רבים", ה"ז "כאילו אותו יום נכנסו למצרים" - דכיון 29
 שמציאותם האמיתית ("בני ישראל") היא תמיד 30
 למעלה משייכות למצרים, והיותם במצרים היא 31
 חידוש, הרי, כל יום נוסף שנמצאים במצרים - גם 32
 לאחרי "ימים רבים", ועד לסוף זמן הגלות - הוא 33
 "כאילו אותו יום נכנסו למצרים". 34

וזהו גם נתינת כח לעבודתם של הבנים 35
 בהמשכת וגילוי אלקות למטה, עד לתחתון שאין 36
 תחתון למטה ממנו (מתחיל מ"ואלה שמות בני 37
 ישראל הבאים מצרימה") - שכיון שמצד מציאותם 38
 האמיתית ("בני ישראל") אינם שייכים למצרים, 39
 והיותם במצרים (לא במקומם האמיתי) הוא באופן 40
 ד"הבאים מצרימה", לשון הוה, "כאילו אותו יום 41
 נכנסו למצרים", וב"אותו יום" גופא ברגע זה (רגע 42
 ההוה) ממש - מודגשת יותר אצלם כונת ותכלית 43
 בואם מצרימה⁵⁰, שברגע זה ("רגע כמימרי"⁵¹, 44
 שיש בו שיעור זמן דאמירת ג' אותיות "רגע") 45
 ימלאו שליחותו של הקב"ה לעשות לו ית' דירה 46
 בתחתונים. 47

ועד"ז בכל רגע ורגע ש"באים מצרימה" מחדש, 48
 ועד לרגע האחרון דזמן הגלות - שגם לאחרי כל 49
 אריכות וקושי הגלות, אינם שייכים לגלות, ואין זה 50
 מקומם, כך, שהיותם בגלות ברגע זה, רגע האחרון 51
 של הגלות, אינו המשך טבעי לגלות ארוכה וקשה⁵², 52
 אלא מצב חדש, "כאילו אותו יום (ואותו רגע) נכנסו 53
 מצרים", ולכן נעשית העבודה כל משך זמן הגלות 54
 עד לרגע האחרון דזמן הגלות בכל התוקף, ומתוך 55
 תוקף האמונה בביאת המשיח, צפי' ותקוה חזקה 56
 לביאתו תיכף ומיד וממש. 57

ז. וביאור הענין בעבודת האדם בכל יום: 58
 איתא במשנה⁵³ "בכל דור דור (ומבאר רבינו 59
 הזקן)⁵⁴ שהכוונה בזה היא "כל יום ויום" חייב אדם 60
 לראות את עצמו כאילו הוא יצא (היום⁵⁴) ממצרים" 61

(50) משא"כ אילו היו מתרגלים ח"ו לבואם מצרימה (לאחרי ש"ימים רבים היו להם משבאו למצרים"), עד שאין חידוש דבר, כאילו נמצאים במקומם.

(51) ברכות ז, א.
 (52) שבגלל זה יכולה להיות נתינת מקום לחלישות ח"ו בתוקף העבודה דקיום התומ"צ, או בתוקף האמונה בביאת המשיח והציפי' לביאתו.

(53) פסחים קטז, ב.

(54) תניא פמ"ז.

1 ליעקב⁴², נעשית הירידה לגלות מצרים באופן ד"איש 2
 וביתו באו".

3 וכיון שגם "בני ישראל" . את יעקב איש וביתו
 4 באו" הם "בני ישראל", אשר גם בהיותם בדרגת
 5 "בנים" שלמטה מדרגת ה"אבות" שייכים הם
 6 להאבות⁴³, ומקבלים בירושה כל עניני האבות⁴⁴ עד
 7 ל"בחור שבאבות", "וישראל" - לכן, לא זו בלבד
 8 שהירידה מצרימה אינה פועלת בהם שינוי וחסרון
 9 ח"ו, כמארוז⁴⁵ "ראובן ושמעון נחתין ראובן
 10 ושמעון סלקין", "שלא שינו את שמם וכו'" ("ואלה
 11 שמות⁴⁶ בני ישראל"), אלא אדרבה, שניתוסף אצלם
 12 עילוי גדול יותר ע"י הבירור של מצרים, כמ"ש
 13 בהמשך הפרשה⁴⁷ "ונצלחם את מצרים", "כמצודה
 14 שאין בה דגן וכמצולה שאין בה דגים"⁴⁸, שזהו"ע
 15 בירור והעלאת ניצוצות הקדושה⁴⁹.

16 ו. עפ"ז יש לבאר גם הדיוק "הבאים מצרימה"
 17 (לשון הוה), שגם לאחרי ש"ימים רבים היו להם
 18 משבאו למצרים", ה"ז "כאילו אותו יום נכנסו
 19 למצרים":

20 כיון ש"בני ישראל" מקבלים בירושה כל עניני
 21 האבות, עד ל"בחור שבאבות" "וישראל" ("כי
 22 שרית גו'", "לי ראש") - הרי, מצד בחינת
 23 "וישראל" שבהם (מציאותם האמיתית) אין להם
 24 שייכות כלל למצרים; וביאתם למצרים ("בני
 25 ישראל הבאים מצרימה") - הו"ע של חידוש אצלם,
 26 כיון שמצד עצמם אין להם שייכות למצרים.

27 ולכן, גם כשנמצאים במצרים (הן בגלות מצרים,

(42) תו"ח ריש פרשתנו. שם קח, ב.

(43) ויש לומר, שמרומז בדיוק הלשון "ואלה" (בתוספת וא"ו),
 "כל מקום שנאמר . . ואלה מוסף שבח על הראשונים" (שמו"ר
 ריש פרשתנו (פ"א, ב)) - הדגשת המשך להראשונים ובאופן של
 הוספה (מוסף) על הראשונים, היינו, שהבנים ממשיכים בדרך
 האבות, ובאופן של הוספה, ע"י העשר' בפועל, כנ"ל ס"ד.

(44) ובלשון המשנה (עדיית פ"ב מ"ט) - "האב זוכה לבן כו".
 וראה תו"א ר"פ וארא. ובכ"מ.

(45) ויק"ר פ"ב, ה. וש"נ.

(46) להעיר, שאף שה"שם" ("שמות") הו"ע חיצוני, לכאורה,
 שהרי מצד עצמו אינו צריך שם, כייאם בשביל חזולת שיוכל
 לקרותו בשמו, מ"מ, קשור השם עם עצם הנפש, שלכן, כשאדם
 נמצא במצב של התעלפות, ר"ל, מעוררים אותו ע"י הקריאה
 בשמו, שע"ז מתחדשת המשכת החיות מעצם הנפש (ראה
 בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 37 וש"נ).

(47) ג, כב.

(48) ברכות ט, ב.

(49) ראה תו"א בא ס, ג. ובכ"מ.

וכיון שזה העתה נעשה "בריי חדשה" עי"ז
 שהקב"ה החזיר לו נשמתו, "חלק אלקה ממעל ממש"
 - הרי מצד מציאותו אין לו שייכות למצרים, מיצר
 הגוף, ועאכו"כ מיצר הגלות, וזה שנמצא במצרים
 היום, ה"ז באופן ש"אותו יום נכנס למצרים", על
 מנת למלא שליחותו של הקב"ה, "אני נבראתי
 לשמש את קוני"60, בכל התוקף ד"עבד"61 מלך
 מלך"62, שמצד עצמו אינו שייך למצרים, ולכן, גם
 בבואו למצרים ה"ה למעלה ממצרים.

ומזה מובן שגם אם אתמול (ובימים שלפנ"ז)
 הי' במעמד ומצב ד"מצרים" מצד מאסר הגוף ונה"ב
 (כפי שידע איניש בנפשי"63), ועאכו"כ מצד כללות
 ענין הגלות"64 - אין זה גורע מתוקף ושלמות
 עבודתו ביום זה כפי שצריכה להיות מצד מציאותו,
 נשמתו, חלק אלקה ממעל ממש, שלמעלה משייכות
 למצרים.

[ומה גם שכללות הירידה ל"מצרים" (מצד
 החיצוניות) אינה אלא לפי שעה בלבד, שהרי
 "הבטיחה תורה שסוף ישראל"65 לעשות תשובה
 בסוף גלותן ומיד הן נגאלין"66, ואז יראו שכל

(60) משנה וברייתא סוף מס' קידושין.

(61) ספרי ופרש"י דברים א, ז. וראה שבועות מז, ב.

(62) ולהעיר, שע"פ הלכה אין העבד מציאות לעצמו, וכל
 מציאותו היא מציאות הארון, שלכן, "מה שקנה עבד קנה רבו"
 (קידושין כג, ב. וש"נ) - שמלכתחילה "קנה רבו" (ראה חידושי
 הרשב"א שם).

(63) ובלשון חז"ל (סוף ע"ז): "אידכר מאי עבדת באורתא".*

(64) שקשור עם ענינים בלתי-רצויים - "מפני חטאינו גלינו
 מארצנו".

(65) ועד"ז בנוגע לכל יחיד מישראל - שבדאי סופו לעשות
 תשובה, כמ"ש "לבתי ירח ממנו נדח" (ראה הל' ת"ת לאדה"ז
 פ"ד סה"ג. תניא ספ"ט).

(66) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

* להעיר מדיוק הלשון "אורתא" (ולא ליליא), שהתחלתו בתיבת
 "אור" - ד"ל. שרומז שהכוונה הפנימית דהחושך, היא, כדי שע"ז
 יתוסף העילוי ד"אתהפכת חשוכא לנהורא" (זח"א ד, א). וסיומו
 "תא" (שמהפך התיבה מלשון הקודש, שפירושה "אור", ללשון
 תרגום, שפירושה "אורתא", ערב וחושך) - ו"ל, שהת"ו רומז על
 ארבע מאות איש דעשו, דינים קשים של החיצונים הנמשכים מן
 ת' בתי דינין קשין, ששרשם מ"ארבע מאות שקל כסף עובר
 לסוחר, ת' עלמין דכיסופין שנמשכים מבחי' עתיק, ונק' עובר
 לסוחר, כי כתר נקרא סוחר, לשון סוחר סוחר, שהוא המקיף לכל
 סדר השתלשלות (תו"א וישלח כד, ג). ו"ל, ש"עובר לסוחר" רומז
 גם על ה"מסחר" ("סוחר" כפשוטו) שנעשה ע"י הירידה למטה
 שהיא לצורך עלי', ע"ד מארז"ל (ב"מ מ, ב. וש"נ) "זבון וזבין תגרא
 איקרי" (ראה תו"א ר"פ וישב).

1 - ש"היא יציאת נפש האלקית ממאסר הגוף . .
 2 ליכלל ביחוד אור א"ס ב"ה ע"י עסק התורה
 3 והמצות בכלל ובפרט בקבלת עול מלכות שמים
 4 בק"ש, שבה מקבל וממשיך עליו יחודו ית'
 5 בפירוש באמרו ה' אלקינו ה' אחד . . והיא בחי'
 6 יציאת מצרים, ותקנו פ' יציאת מצרים בשעת ק"ש
 7 דוקא"54.

8 ויש לומר, שב"לראות את עצמו כאילו הוא יצא
 9 היום ממצרים" נכלל גם שב"אותו יום (לפנ"ז) נכנס
 10 למצרים" - שהרי, היציאה ממצרים שייכת רק לאחרי
 11 הכניסה למצרים, וכיון שאתמול כבר יצא ממצרים,
 12 לא שייך שיצא גם היום ממצרים אא"כ נכנס
 13 למצרים ביום זה.

14 כלומר: הכוונה כאן היא לא רק שגם לאחרי
 15 היציאה ממצרים אתמול, נמצא היום במצרים, כיון
 16 שלגבי דרגתו היום (שלמעלה מדרגתו אתמול) ה"ז
 17 נחשב עדיין ל"מצרים" - שהרי עפ"ז מודגש המשך
 18 המצב הקודם שנמצא במצרים, ולא הכניסה למצרים
 19 מחודש - אלא הכוונה היא שהיותו במצרים היום הוא
 20 (לא המשך למצב קודם, אלא) מצב חדש, "כאילו
 21 אותו יום נכנס למצרים", שכל עובדת היותו
 22 במצרים (גם לפנ"ז) היא דבר חידוש לגבי מציאותו
 23 שאינו שייך למצרים.

24 ח. וההסברה בזה:

25 "כל אדם כשהקב"ה מחזיר לו נשמתו נעשה
 26 כבריי חדשה, כמ"ש55 חדשים לבקרים כו', שהאדם
 27 מפקיד נשמתו (באמרו בק"ש על המיטה "בידך
 28 אפקיד רוחי"56) עיפה, הקב"ה מחזיר לו חדשה
 29 ורגועה"57, ולכן, בהתחלת כל יום אומר כאו"א
 30 מישראל "מודה אני לפניך כו' שהחזרת בי
 31 נשמתיי", וממשיך לומר בברכות השחר "נשמה
 32 שנתת בי טהורה היא", שגם בהיותה בי, נשמה
 33 בגוף, ניתנה מהקב"ה ("כל הנותן בעין יפה הוא
 34 נותן"58) כמו שהיא במעמד ומצב ד"טהורה היא",
 35 כאמור, "חלק אלקה ממעל ממש"59, שעל-ידו
 36 תופסים כביכול בהעצם ממש.

(55) איכה ג, כג.

(56) תהלים לא, ו.

(57) שו"ע אדה"ז או"ח רס"ד. וראה שם רס"ו. סמ"ו ס"ו.

(58) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

(59) "ממש" דייקא - שגם בהיותה מלוכשת בגוף שנתפס
 בחוש המישוש, ממש מלשון ממשות, ה"ה אלקות ממש, כביכול.

במדרשות⁷⁹ והביאו רש"י בחומש⁸⁰ שהקב"ה אמר 32
למשה ושמעו לקולך וגו' שהי' סימן מסור ביד 33
זקני ישראל שבלשון פקד פקדתי יהיו נגאלין, ולזה 34
אמר שכבר אמר הקב"ה למשה ושמעו לקולך וגו' 35
. . ולזה מבואר נמי שהזכיר כאן שהם בני מאמינים 36
כו', דר"ל שהם בני מאמינים ויש להם דבר מקובל 37
מאבותיהם המאמינים". 38

וצריך ביאור: בידעו שסימן מסור ביד זקני 39
ישראל שבלשון "פקד פקדתי" יהיו נגאלין, איך 40
אמר משה "והן לא יאמינו לי"? 41
ויש לומר הביאור בזה: 42

משה הי' סבור שמצד קושי ואריכות השעבוד 43
דעבודת פרך במשך מאתיים ועשר שנה, נעשה 44
אצלם השעבוד לדבר הרגיל, ולכן, גם כשישמעו 45
דברי משה ש"ה' אלקי אבותיכם נראה אלי . . 46
לאמר פקד פקדתי אתכם" (שבהיותם מאמינים בני 47
מאמינים בודאי יאמינו בכך), יהי' קשה להם לקלוט 48
את בשורת הגאולה באופן שיורגש בלבם⁸¹ שהגיע 49
זמן גאולתם.⁸² 50

אבל, כפי שאמר הקב"ה "ושמעו לקולך" - גם 51
לאחרי קושי ואריכות השעבוד במשך מאתיים 52
ועשר שנה לא נעשה השעבוד לדבר הרגיל, דכיון 53
שמצד מציאותם ("בני ישראל") אינם שייכים 54
למצרים, הרי, כל יום שנמצאים במצרים הוא 55
"כאילו יום זה נכנסו למצרים", ולכן, כשישמעו דברי 56
ה' "פקד פקדתי אתכם", בודאי ש"ושמעו לקולך 57
גו'", שיונח ויוקלט ויורגש בלבם שהגיע זמן 58
גאולתם.⁸³ 59

י. ועד"ז בסיום הפרשה - "וישב משה אל ה' 60
ויאמר אדניי למה הרעותה לעם הזה גו' ומאז באתי 61
אל פרעה לדבר בשמן הרע לעם הזה והצל לא 62
הצלת את עמך", "ויאמר ה' אל משה עתה תראה 63
אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ישלחם וביד 64
חזקה יגרשם מארצו": 65

1 הגלות אינו אלא חלוס ("היינו כחולמים" 67) בלבד,
2 ו"חלומות שוא ידברון"⁶⁸, דבר שאינו אמיתי, כיון
3 שאינו אלא דרגע קטן, כמ"ש⁶⁹ "ברגע קטן עזבתך
4 (ומיד) ברחמים גדולים אקבצך", ו"שינוי החוזר
5 לברייתו כו' לא הוה שינוי"⁷⁰, כך, שהיותו במצרים
6 לפי שעה אינו פועל שינוי גם בחיצוניות שלו].

7 ט. ויש להוסיף, שהאמור לעיל בהפירוש ד"בני
8 ישראל הבאים מצרימה" (שגם לאחרי שנמצאים
9 במצרים "ימים רבים" ה"ז "כאילו אותו יום נכנסו
10 למצרים", כיון ש"בני ישראל" אינם שייכים
11 למצרים) מודגש גם בהמשך הפרשה:

12 כשהקב"ה אמר למשה לבשר לבני על
13 הגאולה, "לך ואספת את זקני ישראל ואמרת
14 אליהם ה' אלקי אבותיכם נראה אלי אלקי אברהם
15 אלקי יצחק ואלקי יעקב לאמר פקד פקדתי אתכם
16 גו' ושמעו לקולך וגו'"⁷¹, השיב משה להקב"ה
17 "והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי כי יאמרו לא
18 נראה אליך ה'"⁷². ואמרו חז"ל "אותה שעה דיבר
19 משה שלא כהוגן, הקב"ה אמר לו ושמעו לקולך,
20 והוא אמר והן לא יאמינו לי . . (והקב"ה אומר)
21 הם מאמינים בני מאמינים. מאמינים, שנאמר⁷³
22 ויאמן העם. בני מאמינים, שנאמר⁷⁴ והאמין
23 בה"⁷⁵, "גליא קמי קוב"ה דמהימני ישראל, אמר
24 לו הן מאמינים בני מאמינים כו'"⁷⁶.

25 ובמהרש"א⁷⁷: "מה חטא משה בזה, דהא גם
26 אם קמי שמיא גליא דיאמינו לו, קמי משה לא
27 גליא . . ועוד מאי מייתי ראי' שהם מאמינים
28 מדכתיב ויאמן העם וגו' דכתיב בתו ויעש⁷⁸
29 האותות לעיני העם וגו', הרי משה נמי אמר דלא
30 יאמינו אליו בלא אות, וביקש ליתן להם אות
31 שיאמינו לו ע"י האות?" ומתרץ, ש"אמרו

(67) תהלים קכו, א. וראה תו"א וישב כח, ג ואילך. ובכ"מ.

(68) זכרי' יו"ד, ב. וראה ברכות נה, ב.

(69) ישע' נד, ז.

(70) ב"ק סז, רע"א.

(71) ג, טדיח.

(72) שם ד, א.

(73) שם, לא.

(74) לך לך טו, ו.

(75) שמו"ר פרשתנו פ"ג, יב. תנחומא שם כג.

(76) שבת צז, א.

(77) בחדא"ג לשבת שם.

(78) פרשתנו שם, ל.

(79) שמו"ר פרשתנו פ"ה, יג. תנחומא שם כד.

(80) שם ג, יח.

(81) לא רק באופן מקיף, ע"ד "גנבא אפום מחתרתא רחמנא

קריי" (ברכות סג, א - ע"פ גירסת הע"י).

(82) משא"כ לאחרי שראו בעיני בשר שלהם אות ומופת

מוחשי.

(83) ולפי ערך גודל מעלת משה - גם זה שלא העריך בשלימות

את מעלתם של ישראל (שגם לאחרי קושי ואריכות השעבוד נרגש

אצלם שאינם שייכים למצרים) לחטא יחשב!

31 ה"ז באופן ד"הבאים" (לשון הוה), "כאילו יום זה
32 נכנסו למצרים".

33 ולכן, מבלי הבט על מעמד ומצבם של בני
34 בזמן הגלות - "יחבוט ה' משבולת הנהר (הם
35 האובדים בארץ אשור) עד נחל מצרים (הם הנדחים
36 בארץ מצרים) ואתם תלוקטו (מן הגליות) לאחד
37 אחד בני ישראל"⁹⁰, "ובאו האובדים בארץ אשור
38 והנדחים בארץ מצרים וגו'"⁹¹ - כיון שבכל מעמד
39 ומצב קיימת המציאות ד"בני ישראל" בשלימות.

40 וממשיך לבאר מעלתם של בני" בסיום וחותרם
41 ההפטורה: "לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו
42 יחוורו כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקדישו
43 שמי והקדישו את קדוש יעקב ואת אלקי ישראל
44 יעריצו"⁹² - שגם בזמן הגלות לא מתבייש ח"ו
45 וח"ו יעקב ("בחור שבאבות") בבניו ("ילדיו"), כי
46 כל אחד ואחת מהם הוא "מעשה ידי" (של הקב"ה),
47 ובדאי ש"יקדישו שמי", ומוסיף, "והקדישו את
48 קדוש יעקב ואת אלקי ישראל יעריצו" ("כפל הדבר
49 לחוזק"⁹³), היינו, שכאו"א מישראל מקדש שמו של
50 הקב"ה בעולם, באמרו (וכמ"פ בכל יום) "שמע
51 ישראל"⁹⁴ ה' אלקינו ה' אחד"⁹⁵, "מלכות הוא ענינו"⁹⁶
52 (סיום וחותרם פסוקי מלכיות), "אמליכות" למעלה
53 ולמטה ולארבע רוחות השמים"⁹⁷, המלכת הקב"ה
54 בכל העולם"⁹⁸.

55 *

56 יב. ע"פ האמור לעיל מובן גם הלימוד
57 וההוראה בנוגע לימינו אלה:
58 גם לאחרי קושי ואריכות הגלות האחרון במשך
59 יותר מאלף ותשע מאות שנה (שלא בערך לגלות

1 גם כאשר ניתוסף עוד יותר בקושי השעבוד, עד
2 כדי כך, שמשה רבינו (חכמה דקדושה!) טוען שאינו
3 רואה שהקב"ה עומד להציל את בני" ("והציל לא
4 הצלת את עמך"⁸⁴) - אומר לו הקב"ה: "עתה תראה
5 גו'", "עתה" (עכשיו) דייקא, תיכף ומיד: ממצב של
6 התגברות קושי השעבוד ביותר - למצב של גאולה,
7 שינוי מן הקצה אל הקצה ממש.

8 וטעם הדבר - כהמשך הכתוב בר"פ וארא
9 (שקורין תיכף במנחה) - "וארא אל אברהם אל
10 יצחק ואל יעקב", "אל האבות"⁸⁵, "וגם אני שמעתי
11 את נאקת בני ישראל גו' לכן אמור לבני ישראל אני
12 ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים והצילתי
13 וגו'"⁸⁶ - כל הדי' לשונות של גאולה, היינו,
14 שלהיותם "בני ישראל", בנייהם של ה"אבות"⁸⁷, אינם
15 שייכים למצרים, ולכן, "והוצאתי אתכם וגו'".

16 יא. וענין זה מודגש גם בהפטורה - סיום וחותרם
17 הפרשה:

18 בפירוש הכתוב⁸⁸ "הבאים ירש יעקב יציץ
19 ופרח ישראל וגו'" שבהתחלת ההפטורה, מבואר
20 בדרושי חסידות⁸⁹ שביאת מצרים ("הבאים",
21 "הבאים מצרימה") היא כמשל ההשרשה ("ירש
22 יעקב") שע"ז תהי' הצמיחה ("יציץ ופרח ישראל"),
23 בריבוי גדול.

24 ויש להוסיף ולבאר דיוק הלשון "הבאים", וגם
25 השינוי ד"ירש יעקב יציץ ופרח ישראל" - ע"פ
26 האמור לעיל (ס"ה) ש"ישראל" הוא למעלה
27 מירידה למצרים, והירידה למצרים היא רק בבחינת
28 יעקב, "ירש יעקב" (אלא שע"ז ניתוסף עילוי
29 גדול יותר גם ב"ישראל", "יציץ ופרח ישראל"),
30 ולכן, גם לאחרי שנמצאים במצרים "ימים רבים",

(90) ישע"י שם, יב ובפרש"י.

(91) שם, יג.

(92) שם כט, כב-כג.

(93) מצו"ד עה"פ.

(94) להעיר ממארו"ל (פסחים נו, א) שהשבטים (בנים) אמרו

ליעקב (בחור שבאבות) "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", "כשם
שאינן בלבן אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד". ולהפירוש
הפשוט - אין מקרא יוצא מידי פשוטו - קאי "שמע ישראל" על
כאו"א מישראל.

(95) ואתחנן ו, ד.

(96) ר"ה לב, ב. רמב"ם הל' שופר פ"ג ה"ט.

(97) ברכות יג, ב.

(98) כפירוש רש"י: "ה' שהוא אלקינו עתה. . . הוא עתיד

להיות ה' אחד, שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא
כולם בשם ה', ונאמר ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד".

(84) ויתירה מזה - שטוען "למה הרעותה לעם הזה גו' הרע
לעם הזה", "הרבה רעה עליהם" (פרש"י עה"פ).

(85) פרש"י עה"פ.

(86) ו, ה"ו.

(87) ויש לומר, שענין זה מרומז גם בדברי הקב"ה למשה,
"אמר לו הקב"ה חבל על דאבדין ולא משתכחין, הרבה יש לי
להתאונן על מיתת האבות כו'" (פרש"י וארא ו, ט) - שהוכיחו
על שלא לא הכיר במעלתם של "בני ישראל" שגם בתוקף הגלות
קיימת וחי' בהם רוחם של ה"אבות" (כמ"ש ביעקב, "בחור
שבאבות" - "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים" (תענית ה, ב. וראה
קונטרס משיחות ש"פ ויחי בתחלתו)).

(88) ישע"י כז, ו.

(89) תו"א פרשתנו ג, ג ואילך. ועם הגהות וביאורים - אוה"ת
שם ע' עז ואילך.

שקועים במ"ט שערי טומאה¹⁰⁷, ועד כדי כך, שגם
לאחרי שיצאו ממצרים ועמדו על שפת ים סוף,
טענו המקטרגים "הללו עובדי עבודה-זרה והללו
עובדי עבודה-זרה כו"¹⁰⁸. ואעפ"כ, לא אמר להם
משה רבינו: דעו לכם, שאם לא תטיבו מעשיכם,
ימשיך ויוסיף פרעה לשעבד אתכם בעבודת פרך,
וכו' וכו'. - משה רבינו לא איים עליהם ר"ל ור"ל
בצרות נוספות¹⁰⁹, אלא, נצטווה ע"י הקב"ה:
"כה¹¹⁰ תאמר אל בני ישראל ה' אלקי אבותיכם
אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב שלחני
עליכם. . . לאמר פקד פקדתי אתכם ואת העשוי
לכם במצרים ואמר אעלה אתכם מעני מצרים. . .
אל ארץ זבת חלב ודבש": לכל לראש - הזכיר להם
זכות אבות, ואמר להם שהקב"ה ראה את עניי וגואל
אותם¹¹¹.

יתירה מזה:

כאשר משה רבינו אמר להקב"ה (לא לבני
עצמם) דבר שאינו הגון על בני, "והן לא יאמינו
גו" - לא כדי לקטרג עליהם ח"ו וח"ו, אלא
לתועלת שליחותו לגאול את בני" (שהקב"ה יתן לו
אות שיאמינו לו שהגיע זמן גאולתם)¹¹² - ענהו
הקב"ה ואמר לו "מזה בידך ויאמר מטה"¹¹³, "מזה
שבידך אתה צריך ללקות, שאתה מוציא שם רע על
בני, הם מאמינים בני מאמינים"¹¹⁴, ו"רמזו לו (בהפיכת
המטה לנחש). . . שסיפר לשון הרע על ישראל
ותפש אומנתו של נחש"¹¹⁵, ועד ש"נענש

מצרים במשך מאתיים ועשר שנה) - מציאותם של
"בני ישראל" היא בעצם למעלה מגלות, וכל רגע נוסף
שנמצאים בגלות ה"ז באופן ד"הבאים מצרימה",
"כאילו אותו יום נכנסו למצרים", ועומדים הם
בתוקף האמונה והבטחון שתיכף ומיד יקיים הקב"ה
הבטחתו "פקד פקדתי אתכם" בגאולה האמיתית
והשלימה, ובפרט כששומעים ממשה רבינו
שבדורנו⁹⁹, "כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שכבר
סיימו כל עניני העבודה ועומדים מוכנים לקבלת פני
משיח צדקנו (כנ"ל ס"ב), ועאכו"כ לאחרי שישנה
גם השלימות דארבעים שנה, "נתן ה' לכם לב לדעת
ועינים לראות ואזנים לשמוע"¹⁰⁰, ועומדים בשנת
הנ"א (ה'תשנ"א), ר"ת (ה' תהא שנת) נפלאות
אראנו¹⁰¹.

ולכן, יש לעודד ולחזק את רוחם של בני ע"י
ההכרזה שהקב"ה אומר בכל יום באופן חדש ממש
פקד פקדתי אתכם", ומשיח צדקנו "עומד אחר
כתלנו"¹⁰², ו"הנה זה בא"¹⁰³, ויש להתכונן לקבל
את פניו ע"י ההוספה בקיום התומ"צ, כפס"ד
הרמב"ם¹⁰⁴ (בעל יום ההילולא דכ"ף טבת, מוצש"ק
זה¹⁰⁵) שע"י "מצוה אחת, הכריע את עצמו ואת כל
העולם כולו לכף זכות, וגרם לו ולהם תשועה
והצלה".

ופשיטא - לא לשבור את רוחם, ח"ו וח"ו, ע"י
הפחדות ואיומים בעונשים קשים, ר"ל היל"ת -
כפי שלמדים מהמסופר בפרשתנו אודות גאולתן
של ישראל ע"י משה רבינו, ומזה מובן גם בנוגע
לגאולתן של ישראל ע"י משיח צדקנו, "גואל
ראשון הוא גואל אחרון"¹⁰⁶, כדלקמן.

יג. ובהקדמה:

מסופר בדברי חז"ל שבהיותם במצרים היו בני

(107) ראה זו"ח ר"פ יתרו. ועוד.

(108) ראה זח"ב קע, רע"ב. מכילתא בשלח יד, כח. ילקוט
ראובני שם, כז.

(109) ויתירה מזה: כשהקב"ה אמר לו "אהי אשר אהי",
"אהי עמם בצרה זאת, אשר אהי עמהם בשעבוד שאר מלכיות",
"אמר לפניו, רבש"ע, מה אני מזכיר להם צרה אחרת, דיים בצרה
זו", והקב"ה קיבל את דבריו, "אמר לו (הקב"ה למשה) יפה
אמרת, כה תאמר וגו'" (פרשתנו ג, יד ובפרש"י).
(110) ג, טו"ז.

(111) ורק לאחרי משך זמן אמר להם "משכו ידיכם מע"ז וקחו
לכם צאן של מצוה" (פרש"י בא יב, ו - ממכילתא שם, כא).

(112) נוסף על האמור לעיל (ס"ט) שכוונת משה באמרו "והן
לא יאמינו לי" היתה בנוגע להקליטה ברגש הלב, ולא בנוגע
להאמונה כשלעצמה.

(113) פרשתנו ד, ב.

(114) מדרשים שבהערה 75. ובפרש"י עה"פ: "מזה שבידך
אתה חייב ללקות שחדת בכשרים".

(115) פרש"י עה"פ - משמו"ר ותחומא שם.

(99) ראה ב"ר פניו, ז: "אין דור שאין בו כמשה". וראה זח"ג
רעג, א. תקו"ז חס"ט (קייב, רע"א. קיד, רע"א). תניא פמ"ד. שם
אנה"ק ביאור לסי' ז"ך בסופו.

(100) תבוא כט, ג.

(101) להעיר מהרמז בפרשת השבוע (ד, יג): "שלח נא ביד
תשלח" (גואלם לעתיד) - (פרש"י) - "נא" ר"ת "נפלאות אראנו".
(102) שה"ש ב, ט.

(103) שם ח. וראה שהש"ר עה"פ (פ"ב, ח (ב)).

(104) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(105) ראה לעיל הערה 27.

(106) ראה שמו"ר פרשתנו פ"ב, ו. זח"א רנג, א. ש' הפסוקים

פ' ויחי.

26 ובפרט שמזמן מתן-תורה ועד היום הזה (במשך
 27 ריבוי דורות) מקדשים בני" שמו של הקב"ה בעולם
 28 - "יקדישו שמי והקדישו את קדוש יעקב ואת אלקי
 29 ישראל יעריצו" - ע"י כל פעולה ופעולה בעניני תורה
 30 ומצוותי, החל מאמירת "שמע ישראל ה' אלקינו ה'
 31 אחד",
 32 - שבאמירה זו מסרו נפשם אלפים ורבבות
 33 מישראל על קידוש השם במשך כל הדורות, ובפרט
 34 בדור האחרון שנהרגו ששה מליון יהודים על
 35 קידוש השם, השם יקום נקמת דם עבדיו השפוך -
 36 הרי בודאי ובודאי שבצירוף כל עניני התומ"צ
 37 דבני" במשך כל הדורות, אשר כל פעולה ופעולה
 38 קיימת ונצחית לעולם ועד, וזכותה עומדת לעד עד
 39 סוף הדורות [והפכו בדברים בלתי-רצויים, שאינם
 40 אלא לפי שעה, כפי שהבטיחה תורה שסוף ישראל
 41 לעשות תשובה, וכבר עשו תשובה וכו'] - אין לשער
 42 גדול זכותם ומעלתם של כל בני"!
 43 ואיך אפשר להוציא שם רע על בניו של הקב"ה -
 44 היפך פס"ד תורתנו הקדושה, תורת-אמת, שכל
 45 אחד ואחד (גם אם ח"ו מכריז להיפך) "רוצה
 46 להיות מישראל . . . רוצה לקיים כל המצוות
 47 ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו"130,
 48 ועאכו"כ בדורנו זה, שאלה שאינם מקיימים תומ"צ
 49 הם "כתינוק שנשבה . . . שהוא כאנוס"131, ובפרט
 50 שגם הם "מלאים מצות כרימון"132, ומקדשים שמו
 51 באמירת "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", ומקרא
 52 מלא דיבר הכתוב "מעשה ידי . . . יקדישו שמי",
 53 וכתב133 "ועמך כולם צדיקים"134 גוי מעשה ידי
 54 להתפאר", שהקב"ה מתפאר ומשתבח135 בישראל!
 55 הטענה והתביעה היא (לא לבני", אלא) להקב"ה,
 56 כביכול, כדברי משה רבינו136, אוהבן של ישראל:

1 לאלתר"116, כדאיתא בגמרא117 "החושד בכשרים
 2 לוקה כו', דכתיב והן לא יאמינו לי וגו' . . . ויאמר
 3 ה' לו עוד הבא נא ידך בחיקך וגו'".
 4 וכל זה כתבה התורה (אף שאפילו "בגנות כו'
 5 לא דיבר הכתוב"118) - כדי להורות עד כמה
 6 צריכים להזהר שלא לדבר לשון הרע על ישראל!
 7 ויש לומר, שהסיבה לכך ש"אותה שעה דיבר
 8 משה שלא כהוגן", היא אך ורק להורות דרך
 9 תשובה119. ומרומז בהמשך הכתובים גם התיקון על
 10 זה: "ויאמר ה' אל משה שלח ידך ואחוז בזנבו גוי'
 11 ויהי למטה"120 - ש"הזנב מורה על השפלות
 12 ביותר"121, ע"ד מ"ש"122 "ונפשי כעפר לכל תהי",
 13 אשר ע"י התגברות הענוה והשפלות123 נתבטל
 14 הנחש וחזר להיות מטה, "מטה האלקים"124, ש"את
 15 המטה הזה תקח בידך אשר תעשה בו את
 16 האותות"125.
 17 יד. והרי הדברים קל-וחומר בן בנו של קל-
 18 וחומר:
 19 אם לפני מתן-תורה טען הקב"ה והעניש על דיבור
 20 לשון הרע על בני" (אף שהיו במעמד ומצב בלתי-
 21 רצויים126), והזכיר והדגיש זכות אבות, ושבני" הם
 22 "מאמינים בני מאמינים"127 - על-אחת-כמה-וכמה
 23 לאחרי מתן-תורה, שהקב"ה בחר אז בבני" להיות לו
 24 לעם סגולה, "סגולה מכל העמים"128, "ממלכת
 25 כהנים וגוי קדוש"129.

(116) אגרת השמד פ"ב.

(117) שבת שם ובפרש"י.

(118) ב"ב כגג, א. וראה פסחים ג, א.

(119) ע"ד מארז"ל בכי"ב - "לא דוד ראוי לאותו מעשה . . . אלא . . . שהקים עולה של תשובה" (ע"ז ד, ס"ב ואילך).

(120) ד, ד.

(121) כלי יקר עה"פ.

(122) ברכת אלקי נצור כו' (ברכות יז, א).

(123) להעיר מהדגשת מדת הענוה והשפלות בנוגע להוכחה -

ראה לקמן סט"ו.

(124) שם, כ.

(125) שם, יז.

(126) להעיר משינוי הלשונות במדרשי חז"ל: "מוציא שם רע על בני", או "סיפר לשון הרע על ישראל" - שגם כשאומרים על ישראל לשון הרע (שהוא דבר אמיני (ראה רמב"ם הל' דעות פ"ז ה"ב. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"י)) טוען הקב"ה על זה.

(127) ראה אברבנאל פרשתנו עה"פ: "קרא השם אותם עמוי אף שהיו עובדי ע"ז ומלוכלכים בתועבות המצריים . . . מפני זכות אבותם, וע"ש סופם שיהיו לו לעם סגולה".

(128) יתרו יט, ה.

(129) שם, ו.

(130) רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

(131) רמב"ם הל' ממרים פ"ג ה"ג.

(132) חגיגה בסופה. וש"נ.

(133) ישע"י ס, כא.

(134) ולכן "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" - כפסק המשנה (סנהדרין רפי"א).

(135) ראה ברכות ו, סע"א: "משתבח קוב"ה בשבחייהו דישראל . . . דכתיב את ה' האמרת היום וה' האמירך היום, אמר להם הקב"ה לישראל, אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם . . . שנאמר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ".

(136) ומזה מובן גם בנוגע לכאו"א מישראל, כיון ש"כל נפש

ונפש מבית ישראל יש בה מבחי' משרע"ה כו'" (תניא רפמ"ב).

ועד"ז בנוגע להציווי "הוכח תוכיח את 36
 עמיתך" 143 - שדברי ההוכחה צריכים להיות חדורים 37
 באהבת ישראל [כדברי רבי עקיבא (ש"כולהו אליבא 38
 דר"ע" 144)] "שואהבת לרעך כמוך" 145, "כמוך" 39
 ממש, "זה כלל גדול בתורה" 146, ויתירה מזה: "זו 40
 היא כל התורה כולה ואידך פירושה הוא" 147, ועד 41
 לאהבה שהיא בדוגמת אהבת הקב"ה (אבינו 42
 שבשמים) לכאור"א מישראל ("בני בכורי ישראל" 148), 43
 כפתגם הידוע 149 "שאוהב מה שהאהוב אוהב". 44
 והבחינה לזה - כשהשומע את דברי ההוכחה 45
 מרגיש שהדברים נאמרים אך ורק מתוך אהבה. 46

ענוה ושפלות:

תנאי עיקרי בדברי הוכחה שהמוכיח לא ישתרר 48
 על הציבור לראות עצמו גדול מכל העם, אלא צריך 49
 להשוות עצמו לקהל 150, כלומר, שמצטער וכואב לו 50
 מצבם הירוד של הקהל שמוכיחם, שניכר ומודגש 51
 בדבריו שנאמרים אך ורק מתוך כניעת לב, וכולל 52
 באמת את עצמו עם הקהל בדברי ההוכחה 151 לתקן 53
 את עצמו בעניינים דוגמתם [בדקות עכ"פ, ועאכו"כ 54
 כשיש מקום לומר "טול קורה מביני עיניך" 152]. 55
 ולהעיר, שכשהקהל שומע שמוכיח את עצמו, ה"ז 56
 פועל שיהיו דבריו נשמעים. 57

ובפרט ע"פ המבואר בספרים 153 שכאשר אדם 58
 רואה רע בזולתו, ה"ז הוכחה שדוגמת אותו הרע 59
 נמצא בו בעצמו, בדוגמת אדם המביט בראי, 60
 ש"אם פניו נקיים אינו רואה במראה שום דופי", 61

1 "למה גו' הצל לא הצלת את עמך"... וכדברי
 2 גדעון: "למה מצאתנו כל זאת ואי' כל נפלאותיו
 3 אשר ספרו לנו אבותינו הלא ממצרים העלנו ה'
 4 וגו'" 137, ואדרבא בגלל זה "ויפן אליו ה' ויאמר לך
 5 בכחך זה ("בכח זכות שלמדת על בני" 138) והושעת
 6 את ישראל" 139, ועאכו"כ לאחרי כל הגזירות
 7 והשמדות שעברו כל בני" במשך כל הדורות,
 8 ובפרט בדור האחרון - בודאי ובודאי שצריכים
 9 לבקש ולצעוק להקב"ה על אריכות הגלות, "עד
 10 מתי"..." שעי"ז ממהרים ומזרזים עוד יותר את
 11 הגאולה האמיתית והשלימה 140.

טו. ויש להוסיף ולהבהיר:

12 ישנם כאלה שרוצים לתלות עצמם באילן גדול
 13 - באמרם שדרך זו (לדבר דברים קשים, להפחיד
 14 ולאיים בעונשים כו') היא "שיטת המוסר", כדרכם
 15 של ה"מגידיים" בדורות שלפני השואה ר"ל כו',
 16 וטוענים שכל ספרי הנביאים מלאים בדברי תוכחה
 17 ואיומי עונשים. 18

19 והמענה לזה:

20 בנוגע לטענה ע"ד "שיטת המוסר" - נוסף לכך
 21 שבדורות האחרונים התקבלה בכל חוגי בני"י
 22 השיטה של תורת החסידות, ורואים במוחש שהיא
 23 הדרך לקרב לבם של ישראל לאביהם שבשמים,
 24 ועאכו"כ בנוגע ל"תינוקות שנשבו", שדיבור
 25 בסגנון הפכי מרחק אותם עוד יותר וביותר - הרי,
 26 אמירת דברי-מוסר צריכה להיות ע"פ כללי התורה,
 27 כפי שנהגו גדולי ישראל שהלכו בשיטת המוסר.

28 וכמה תנאים בדבר, ומהם:

29 אהבת ישראל:

30 כתיב "שמע בני מוסר אביך" 141, "ואוהבו (בנו)
 31 שוחרו מוסר" 142 - דברי-מוסר צ"ל כמו של אב
 32 לבנו, שהאב אוהב בעצם ותמיד תמיד את בנו, וגם
 33 כשמוכיחו בדברים (ולפעמים גם מענישו), ניכרת
 34 בשעת מעשה עצמו אהבתו האמיתית לבנו, ובאין
 35 ערוך לאהבת עצמו, כנראה כמוחש.

(143) קדושים יט, יז.

(144) סנהדרין פו, רע"א.

(145) קדושים שם, יח.

(146) תר"כ ופרש"י עה"פ.

(147) שבת לא, א. וראה תניא פל"ב.

(148) פרשתנו ד, כב.

(149) "היום יום" כ"ח ניסן. ובכ"מ.

(150) ראה קה"ד פ"י, א [ד]: "ייעמוד מעל העם . . . ראה עצמו גדול מכל העם . . . התחיל מדבר גדולות ואומר להם למה אתם עוברים את מצות ה' ולא תצליחו וגו', מיד כו', אבל יחזיאל לא עשה כן, אלא . . . בתוך הקהל, שהשוה עצמו לקהל". וראה בארוכה ד"ה אם רוח המושל תרצ"ה (סה"מ קונטרסים ח"ב שנה, ב ואילך).

(151) ראה כש"ט סקל"א: "צריך לכלול עצמו עמהן, כמ"ש

הוכח לעצמך כשתוכיח את עמיתך, ולא תשא עליו חטא".

(152) ב"ב טו, ב. וש"נ.

(153) ראה מאור עינים ר"פ חוקת. תולדות יעקב יוסף ס"פ

תרומה. לקר"ת בהעלותך לג, סע"א. סה"ש ה"ש"ע ע' 83. לקר"ש ח"י

ע' 24 ואילך.

(137) שופטים ו, יג.

(138) תנחומא שופטים ד.

(139) שם, יד.

(140) ראה לקו"ש חלק ל' ע' 183. וש"נ.

(141) משלי א, ח.

(142) שם יג, כד. וראה גם שמו"ר ריש פרשתנו.

רוצה במי שאומר דילטורייא על ישראל¹⁶¹, ועד
 שנענשו על שאמרו דילטורייא על ישראל, אף
 שאמרו דבריהם (גם דברי הדילטורייא) ברוח
 הנבואה, שאז מוכרחים (ע"פ ציווי הקב"ה בתורה)
 לומר דברי הנבואה¹⁶², ואם כנביאי ישראל כך,
 שמיום שחרב ביהמ"ק בטלה נבואה¹⁶³ עאכו"כ
 בשר ודס, לדבר דיבורים כאלה¹⁶⁴ ובסגנון כזה¹⁶⁵,
 "יתיר לשונו על ישראל . . . לקרוא אותם
 פושעים"¹¹⁶, היפך הוראת תורתנו הקדושה, תורת
 אמת.

טז. ויה"ר שיערה רוח ממרום, ויבטלו
 הדיבורים הבלתי-רצויים על בני"י ופירסומם בכתב
 ובדפוס, ובהקדם ובמיוחד לעיני כל עמי הארץ,
 כמובן גודל ההיפך דקדה"ש שבדבר!

(161) שהש"ר פ"א, ו (א). זהר חדש נח כג, סע"א ואילך. וראה
 גם קונטרס משיחות ש"פ ויחי ועשרה בטבת ס"ה.
 (162) ויש לומר הביאור בזה - ע"פ מארז"ל (מגילה יד, ב)
 בנוגע לנבואת חולדה, "במקום דקאי ירמי' היכי מתנביא איחי .
 . . מפני שהנשים רחמניות הן", "ותבקש עליהם רחמים לשנות
 מרעה לטובה"*. וראה או"ת להה"מ (נג, א): "אע"פ שאותיות
 הנבואה היא באה שוה לנביא, אעפ"כ הי' הנביא יכול להפך מדין
 לרחמים, ע"כ באיש שאין טבעו רחמני כמו האשה לא הי' מהפך
 . . . ולא כן האשה שטבעה רחמים". ושם (קח, ג): "הנביא לא הי'
 משנה ח"ו הדיבורים ששמע מפי הקב"ה, אך הדבר הי' תלוי
 בניגון הנביא, באיזה ניגון הי' מדבר הנבואה זו לישראל . . . אם
 הי' מדבר בטעמים חזקים, אז היתה הנבואה כעין רוגזא, ואם הי'
 בטעמים אחרים הי' כעין רחמנות. ומה גם כי הנביא הי' מעורר
 בזה רחמנות העלין ע"י טעמים של רחמים".

(163) ראה ב"ב יב, ב.
 (164) וגדולה מזו מצינו בנוגע להקריאה בדברי הנביאים:
 "מעשה באדם אחד שהי' קורא למעלה מרבי אליעזר הודע את
 ירושלים את תועבותי", אמר לו עד שאתה בודק בתועבות
 ירושלים צא וברוק כו', ברוק אחריו ומצאו בו כו'" (מגילה כה,
 ב) - דאף שאותו אדם לא אמר דברי עצמו, אלא קרא בדברי
 הנביאים, מ"מ, הקפיד עליו רבי אליעזר על זה שבחר לקרות
 נבואה זו (משא"כ כשמפטרין בה ע"פ ציווי התורה - מנהג
 ישראל תורה היא**), ולא עוד אלא שבגלל זה הי' בטוח
 שהסיבה לכך היא מפני שיש בו שמץ פסול (ראה בארוכה שיתח
 אדר"ח אלול תשמ"ב).

(165) ראה לקו"ד (ח"ב ריח, ב ואילך) שבמדה ידועה הושפעו
 דברי המוסר ממהות טבעו של המגיד והמוכיח: כשהמגיד עצמו
 הי' בעל מדות טובות, בעל רחמים וטוב עין, אפילו דברי-מוסר
 קשים היו נאמרים בעדינות ("אייל"ל) ובנימה של רחמנות, אבל
 כשהמגיד ומוכיח הי' בעל טבע קשה כו'.

(* חדא"ג מהרש"א (ושם: "וכי משום דרחמניות הן תשנה נבואתה
 מרעה לטובה, ואם הי' ירא (חלקיהו) שירמי' יתנבא לו לרעה, גם
 היא ודאי תאמר כן", ומתוך כפנינים).
 (** להעיר שלדעת הרמב"ם (בסדר תפלות כל השנה שבסוף ספר
 אהבה) הי' ההפטורה דפרשת שמות - "ואלה שמות, בן אדם
 הודע את ירושלים".

1 ואם רואה לכלוך וכתם בראי, אין זה אלא משום
 2 ש"פניו מטונפנין" - הרי בודאי שלפני שמוכיח את
 3 זולתו צריך לתקן את עצמו, וכציווי חז"ל¹⁵⁴
 4 "קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים".

5 ומזה מובן שכאשר דברי ההוכחה אינם באופן
 6 האמור, שנאמרים מבלי להזכיר דבר אודות התיקון
 7 בעצמו ובד' אמותיו, ותוכנם אינו אלא "בהפלגת
 8 העונש, כאילו שאינו נוגע לו ר"ל וח"ו הצער
 9 שנמצאים כאלו העוברים על מצות ה'"¹⁵⁵, ובפרט
 10 כשלא עשה דבר ב"דרכי נועם" דתורה כדי לקרבם
 11 לתומ"צ - דברים כאלה אינם כלל "מוסר אביך",
 12 אלא דברים רחמנא-ליצלן¹⁵⁶!

13 וע"ד ההוכחות שבדברי הנביאים - הרי:

14 (א) דברי הנביאים הם דבר ה', "גלה סודו אל
 15 עבדיו הנביאים"¹⁵⁷, "רוח ה' דיבר בי ומלתו על
 16 לשוני"¹⁵⁸, משא"כ דברים של בשר ודם, ועאכו"כ
 17 כשנאמרים בתוכן וסגנון שהוא היפך דרכו של
 18 הקב"ה¹⁵⁹, "אב הרחמים"¹⁶⁰, והיפך דרך והוראת
 19 התורה, כנ"ל.

20 (ב) ונוסף לזה, אפילו בנוגע לנביאי ישראל
 21 שרוח ה' דיבר בהם ומלתו של לשונם "אין הקב"ה

(154) ב"מ קז, סע"ב. ושי"נ.

(155) ד"ה אם רוח המושל שם.

(156) ראה כש"ט שם: "ב' מיני מוכיחים, והוא ע"פ משל
 ששלח המלך בנו יחידו מעל פניו ושילח את ב' עבדיו, וחזר א'
 והלשין את הבן אל אביו, והשני אמר כדברים האלה, רק שדיבר
 מצד שהי' צער בצער המלך ובנו שנשלח מעל פניו זמן רב עד
 שנשכח ממנו נימוסי מלכות וכל מכבדו הזולתו, ואז נתמלא
 המלך רחמים כו', כך יש מוכיח בשער שמדבר בגנות ישראל וח"ו
 עי"ז גורם קטרוג נחש הקדמוני כו', וז"ש וישלח ה' בעם את
 הנחשים ששורפים בארס שבפיהם כו'", "ח"ו גורם עי"ז מדנים
 בין ישראל לאביהם שבשמים".

(157) עמוס ג, ז.

(158) ש"ב כג, ב.

(159) ועד כדי כך, שגם בנוגע לדברי הנביאים (דבר ה') מצינו
 ש"אין הקב"ה מייחד שמו" על דברי תוכחות - "ירמי' בשעה
 שהי' מתנבא דברי נחמות הי' (הקב"ה) מייחד שמו, שנאמר כה
 אמר ה' זכרתי לך חסד נעורך, אבל בדברי תוכחות כתיב דברי
 ירמיהו. וכן משה, על כל דיבור ודיבור כתיב וידבר ה', וכשבא
 להוכיח כתיב אלה הדברים (אשר דבר משה)" (יל"ש שופטים
 רמז סב).

(160) ראה לקו"ת דרושי ר"ה סב, סע"ד: "אב הרחמן הוא
 המרחם על האדם במה שהשכל מחייב לרחם עליו . . . אבל מדת אב
 הרחמים הוא רחמים גדולים בלי שיעור, אף שאין השכל מחייב . . .
 לרחם עליו, דהיינו, אחר שחטא . . . וצריכים אנו לעורר רחמים
 גדולים . . . י"ג מדה"ר כו'".

9 ובהבטל תומ"י הסיבה בטל המסוכב (הגלות), ועד
10 שמתהפך לטוב¹⁷⁰, מ"גולה" ל"גאולה"¹⁷¹.
11 ובפשטות - שתיכף ומיד ממש זוכים לקיום
12 היעוד שבהפטורה: "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני
13 ישראל גו' ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים
14 בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקודש
15 בירושלים".

1 ובודאי לא יעשה שום רושם כלל, וכל
2 הענינים הבלתי-רצויים יהפכו לברכות, כמ"ש¹⁶⁶
3 "ויהפוך ה' אלקיך לך גו' לברכה כי אהבך ה'
4 אלקיך", ובנדו"ד, שלום ואהבה בין הקב"ה
5 (איש) לכנס"י (אשתו)¹⁶⁷, ושלום ואהבה בין
6 בני"י, "האמת והשלום אהבו"¹⁶⁸.
7 ועוד והוא העיקר - שע"י ההוספה באהבת
8 ישראל ואחדות ישראל מבטלים סיבת הגלות¹⁶⁹,

170) ובלשון הרמב"ם בסוף הלכות תעניות (משיעורי הימים
האחרונים): "כל הצומות האלו עתידים ליבטל לימות המשיח,
ולא עוד אלא שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון
ושמחה, שנאמר כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וגו' וצום
העשירי (דמיני' אולתן) יהי' לבית יהודה לששון ולשמחה
ולמועדים טובים (ע"ז ש) והאמת והשלום אהבו" (ראה בארוכה
לקר"ש חט"ו ע' 413 ואילך).
171) ראה ויק"ר ספ"ב. לקו"ת בהעלותך לה, ג. ובכ"מ.

166) תצא כג, ו.
167) להעיר משיעור הרמב"ם דערב ש"ק זה (סוף הלכות
חנוכה) - "השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו".
168) זכרי' ח, יט.
169) ראה יומא ט, ב.

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום חמישי עמוד א

12 כלומר, לא יטול המלוה כלי שמשמש להכנת אוכל נפש:

1 שאנו דורשים את טעמה, ואם כן 'לא יסור' דְּכַתֵּב רִחֲמָנָא בְּפִירוּשׁ
2 לְמַה לִּי, ודאי באה התורה לומר שאפילו אחת ומסירה את לבו,
3 חָרִי זֶה לֹא יִשְׁאַנְהָ, ואילו ריבוי נשים אסור אפילו באשה כאביגיל:
4

גמרא

13 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדינו של החובל ריחים ורכב:
14 אָמַר רַב הוּנָא, מְלוּה שֶׁחָבַל בְּרִיחִים בְּלַבַּד, לֹלֵא ה'רַכֵּב', לֹזְקָה שְׁתַּיִם,
15 מִלְּקוֹת אַחַת מְשׁוּם 'לֹא יִחְבּוֹל בְּרִיחִים', ומלקות שניה מְשׁוּם 'כִּי נִפֵּשׁ
16 הוּא חוֹבֵל', שזוהו איסור לקחת כל כלי שעושים בו אוכל נפש,
17 ובכלל זה ריחים. ואם לקח ריחים וְרַכֵּב, לֹזְקָה שְׁלֹשׁ, מְשׁוּם רִיחִים,
18 ומשום רַכֵּב, ומשום 'כִּי נִפֵּשׁ הוּא חוֹבֵל'. וְרַב יְהוּדָה אָמַר, אִם חָבַל
19 רק ריחים לֹזְקָה אַחַת, וְכֵן אִם חָבַל רַכֵּב לְבַדּוֹ לֹזְקָה רַק אַחַת, ואם
20 לקח ריחים וְרַכֵּב לֹזְקָה שְׁתַּיִם, ובכל אלו אינו לוקה משום 'כִּי נִפֵּשׁ
21 הוּא חוֹבֵל'. ממשיך רב יהודה ומבאר, והפסוק 'כִּי נִפֵּשׁ הוּא חוֹבֵל',

משנה

5 מְלוּה חוֹבֵל - נוטל כמשכון את ה'ריחים' של הלוח, שיש בהן שני
6 אבנים, העליונה המכונה 'רכב' והתחתונה המכונה 'ריחים', עוֹבֵר
7 מְשׁוּם לֹא תַעֲשֶׂה, ואפילו אם התרו בו התראה אחת על נטילת
8 שניהם חייב שתי מלקויות מְשׁוּם שְׁנֵי כְּלָיִם, שְׁנַאֲמַר (דברים כד ו)
9 'לֹא יִחְבּוֹל בְּרִיחִים וְרַכֵּב'.
10 דין נוסף: וְלֹא רִיחִים וְרַכֵּב בְּלָבַד אָמְרוּ שאסור למשכן, אֵלֶּא אִף כֹּל
11 דָּבָר שְׁעוֹשֵׂי בּוֹ אוֹכֵל נִפֵּשׁ, שְׁנַאֲמַר (שם) 'כִּי נִפֵּשׁ הוּא חוֹבֵל',

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שישי עמוד ב

15 מקשה הגמרא: אִי חֵבִי, מַאי לְמִימְרָא - מהו החידוש, ודאי שידור
16 בבית כאשר התנו. מתרצת הגמרא: אֵלֶּא אָמַר רַב אֲשֵׁי, מדובר
17 דְּאָמַר לִיהַּ המשכיר 'עֲלִיָּהּ זֶה שְׁעַל גְּבִי בֵּית זֶה אֲנִי מְשַׁכֵּר לְךָ',
18 שמשמע, דְּהָא שְׁעֵבִיד - שעבד המשכיר את הבית לעֲלִיָּהּ, ולכן
19 דר השוכר בבית. וְכִי הָא - דין זה דומה לדין דְּאָמַר רַבִּין בְּרַב
20 אָדָא אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַעֲשֶׂה פֶּאֶדָם אָחָד שְׁאָמַר לְחֵבִירוֹ, 'דְּלִית - גִּפֵּן
21 זֶה שְׂמוּדִלִית עַל גְּבִי פֶּרְסָק - עץ אפרסקן זה אֲנִי מוֹכֵר לְךָ, וְנִעְקַר
22 הַפֶּרְסָק, ותבע הלוקח שיטע שם המוכר פרסק אחר, שהרי מבר לו
23 גִּפֵּן המודלית על פרסק, וְכֵא מַעֲשֶׂה לְפָנֵי רַבִּי תַּיִיא, וְאָמַר רַבִּי חֵיִיא
24 למוכר, 'חֵיִיב אָתָּה לְתַעְמִיד לֹא פֶּרְסָק, כֹּל זְמַן שְׁחַדְלִית קַיִימָא
25 ו-קיימת). ואם כן, לשון זו משמע שהאפרסק משועבד לדלית, וכן
26 הלשון 'עליה שעל גבי בית זה' משמע שהבית משועבד לעליה.
27 הגמרא מבררת כיצד דר השוכר בבית: בְּעֵי רַבִּי אָבָא בְּרַב מַמְלָ,

1 וְשְׂמוּאֵל אָמַר, אִף אִם נִפְחַתָּה בְּאֶרְבַּעַת טַפְחִים, יִכּוֹל הַשׁוֹכֵר
2 לִירֵד, שֶׁכֵּן אֵין אָדָם דֵּר חֵצִיו לְמַטָּה וְחֵצִיו לְמַעְלָה, וחייב
3 המשכיר להעמיד לו דירה ראויה.
4 מבררת הגמרא: חֵיבִי דְּמֵי - באיזו לשון השכיר את העליה. אִי
5 מדובר דְּאָמַר המשכיר 'עֲלִיָּהּ זֶה אֲנִי מְשַׁכֵּר לְךָ', ולא התחייב על
6 עליה אחרת, אם כן מולו של השוכר גַּרְם שְׂאוּדָא ו-הלכה
7 ונתקלקלה עליה זו, ואין המשכיר חייב לתקנה. וְאֵלֶּא אִם מדובר
8 דְּאָמַר לִיהַּ המשכיר 'מְשַׁכֵּר אֲנִי לְךָ עֲלִיָּהּ' סָתָם, ולא הזכיר 'זו',
9 קשה, שהרי יכול המשכיר לִוְגֵר לִיהַ אֶחְרִיתִי - להשכיר לו עליה
10 אחרת, ומדוע חייב לקבלו בביתו. מבארת הגמרא: אָמַר רַבָּא, לֹא
11 צְרִיכָא, מדובר דְּאָמַר לִיהַ המשכיר 'עֲלִיָּהּ זֶה שְׁאֲנִי מְשַׁכֵּר לְךָ, כִּי
12 סְלָקָא - כשהיא קיימת על הבית סְלִיק בְּהָדָה - עלה וגור בה, וְכִי
13 חָתִית - כשהיא נופלת ומתקלקלת חִית בְּהָדָה - רד וגור תחתיה,
14 בבית'.

לקוטי שיחות פרשת שמות כרך טז

מתורגם ללשון הקודש

עצמו כאילו לא ידע", כפי שמוסבר בגמרא⁷ וכפי 26
 שרש"י מדייק ואומר "ואשר⁸ לא ידע, עשה עצמו 27
 כאילו לא ידע". [רש"י מוסיף על לשון הפסוק את וא"ו 28
 החיבור כדי להדגיש שהפירוש "עשה עצמו כאילו לא 29
 ידע" הוא המשך לפירוש השני "שנתחדשו גזירותיו", 30
 הסמוך להסבר זה]. לעומת זאת, לפי הפירוש הראשון, 31
 גם משמעות המילים "אשר לא ידע" היא כפשוטן. 32
 (ג) גם את הקושי שקיים על הפירוש הראשון, "דלא 33
 כתיב וימלוך", ניתן לתרץ: כוונת התורה אינה לספר 34
 כאן את דברי ימיהם של מלכי מצרים, אלא את הקשור 35
 לישראל, על סבלם מן הגזירות הקשות החדשות, ואין 36
 חשיבות לפרטים של "וימת וימלוך", אלא חשובה 37
 התוצאה שנבעה מכך לישראל, שהמלך קם נגד ישראל 38
 בגזירות חדשות⁹ – "ויקם מלך חדש"¹⁰. 39
 ולפיכך קרוב יותר הפירוש הראשון לפשוטו של 40
 מקרא. 41

ב.

רב - המילה, שמואל - הענין

לפי זה ניתן להבין שרש"י מציין את שמותיהם של 42
 בעלי הדעות הללו – רב ושמואל [אשר, כמוסבר 43
 פעמים רבות, רש"י מציין את שמו של בעל המאמר 44
 רק כאשר עובדה זו מתרצת קושי העלול להתעורר 45
 בפירושו אצל "תלמיד ממולח"], כי בכך מוסברת 46
 הסיבה למחלוקת. 47
 [וכדי להבין זאת יש להקדים, שבפשוטו יש לסבור, 48
 שבמחלוקת שבהן מציינת הגמרא את שמות בעלי 49
 המאמרים, ואחר-כך אומר "חד אמר... וחד אמר..."] 50

א.

פרש"י: "ויקם מלך חדש"

1 מן הפסוק¹ "ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא
 2 ידע את יוסף" מצטט רש"י את המילים "ויקם מלך
 3 חדש", ואומר "רב ושמואל. חד אמר חדש ממש וחד
 4 אמר שנתחדשו גזירותיו".
 5 פירוש רש"י זה מבוסס על הגמרא², ושם מוסבר
 6 ההכרח והיתרון של כל אחד משני הפירושים: "מאן
 7 דאמר חדש ממש, דכתיב חדש. ומאן דאמר שנתחדשו
 8 גזירותיו, דלא כתיב וימת וימלוך". למרות שרש"י
 9 מפרש רק את פשוטו של מקרא, הוא מביא את שני
 10 הפירושים, כי ההכרח לכל אחד מהם בולט בפשוט. בזה
 11 מובן מדוע מצטט רש"י מן הפסוק גם את המילים
 12 "ויקם מלך"³, על-אף שהוא מסביר רק את המילה
 13 "חדש", כי המילה "ויקם" מחייבת את הפירוש השני
 14 ("דלא כתיב וימלוך"⁴), והמילה "מלך" מחייבת את
 15 הפירוש הראשון.
 16 אמנם, בכל אחד משני הפירושים יש יתרון מסויים,
 17 המתרץ קושי שקיים בפירוש האחר, אך בכל זאת,
 18 כמוסבר כמה פעמים, הפירוש הראשון קרוב יותר אל
 19 פשוטו של מקרא⁵, מפני הסיבות הבאות:
 20 (א) באופן פשוט, סביר להניח שבמילה "חדש"
 21 הכוונה היא "חדש נומינל", ולא שמכיון שענינו של
 22 "מלך"⁶ הוא גזירות, ממילא חידוש הגזירות הוא
 23 חידוש המלך.
 24 (ב) לפי הפירוש השני – "נתחדשו גזירותיו",
 25 מוכרחים להסביר על המילים "אשר לא ידע", ש"עשה

1 לכותבם כאחת, כי אז הו"ל לרש"י להתחיל (כמו בכ"מ) פליגי בה רב ושמואל, וכיו"ב.

2 ראה פרש"י מקץ מא, מד.

3 בסוטה הוא בסתמא "אשר לא ידע את יוסף דהוה דמי כמאן דלא ידע ל"י כלל", אבל בעירובין ובשמו"ר מפורש שהוא רק להמ"ד "שנתחדשו גזירותיו". וראה לקמן בפנים ס"ט.

4 כג"י ופי' הרא"ם.

5 להעיר שבחוקוני כאן ובחדא"ג סוטה שם מפרש כן למ"ד שנתחדשו גזרותיו (שקם עליהם לחדש גזירות כ"ר).

6 אבל מ"מ א"י פשוט כ"כ (שלכן הוצרך רש"י להביא פי' השני) שהרי להפי' "חדש ממש" סו"ס מתאים יותר ע"פ פש"י ה"ל "וימלוך מלך חדש". ובפרט שממשין בהכתוב "על מצרים" ולא "על ישראל".

1 פרשתנו א, ח.

2 עירובין נג, א. סוטה יא, א. וראה שמו"ר פ"א, ח. ועוד.

3 ועפ"ז מובן שאין לפרש כבמשכיל לדוד כאן, שתרווייהו מדייקים ל' חדש שהו"ל מלך אחר כ"ר.

4 אבל בפש"מ לא קשה שהו"ל "וימת (וימלוך)", דלמאי נפק"מ. וגם אם ה"י נאמר "וימלוך" ה"י מובן שמלך "מלך חדש". ולא דמי להכתובים בו"שלח לו, לג ואלך "וימת גו' וימלוך" כי שם מונה המלכים זה אחר זה "וימת גו' וימלוך תחתיו". ולהעיר שבפרשתנו לפני"ז (פסוק ר') נאמר "וימת יוסף גו' וכל הדור ההוא".

5 כי פשוט שמה שמביא רש"י בסדר כזה הוא לא לפי שכן הוא סדרם בגמרא, שהרי רש"י מפרש (ע"פ הסדר) פשוטן של כתובים, ובפרט בנדו"ד שאינו כותב שמקורו מרו"ל וכיו"ב.

6 גם אין לומר ששני הפירושים שוים בפשוטו של מקרא ורק שא"פ

צרכיו". כלומר, לולא זאת לא היה "ויבא הביתה" 20
 דוקא כאשר "אין איש מאנשי הבית", לאחר שהיא כבר
 לפני כן אמרה "שכבה עמי", ו"דברה אל יוסף יום
 יום... לשכב אצלה...", ולכן מובן שהוא נכנס כדי
 "לעשות צרכיו" 19.

ג.

דוגמא נוספת - "מהודו ועד כוש"

(ב) על הפסוק שבמגילת אסתר "מהודו ועד כוש" 25
 נאמר בגמרא 20: "רב ושמואל. חד אמר: הודו בסוף
 העולם וכוש בסוף העולם, וחד אמר: הודו וכוש גבי
 הדדי הוו קיימי, כשם שמלך על הודו וכוש, כך מלך
 מסוף העולם ועד סופו 21. כיוצא בדבר אתה אומר כי
 הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה 22 רב
 ושמואל... 23.

אחד מפרש את המילה "עד" כפשוטה - מרחק,
 ולכן פירוש הפסוק "מהודו ועד כוש" הוא מקצה אחד
 של העולם ועד לקצה השני. אבל מן הנאמר בפסוק
 שלאחר-מכן "שבע ועשרים ומאה מדינה", הכולל כבר
 את "כל העולם כולו", הכרחי לומר, שב"מהודו ועד

1 הרי הדיעה הראשונה שמובאת בגמרא 11 היא של
 2 האומר הראשון, והשניה נאמרת על-ידי השני 12].

3 במספר מחלוקות בין רב לשמואל המובאות בגמרא
 4 לגבי פירושם של פסוקים, ובמיוחד בסגנון של "חד
 5 אמר" "וחד אמר" – ניכרת שיטתו של כל אחד מהם:

6 הראשון – רב – מחשיב בעיקר את המילה, או
 7 המילים, גם אם לפי עקרון זה אין תוכן העניין ברור,
 8 ואילו שמואל מכריע לפי תוכן העניין 13 שבפסוקים 14,
 9 למרות שלפיו אין פירוש המילים "חלק".
 10 להלן דוגמאות לכך 15:

11 (א) על הפסוק 16, שנאמר על יוסף, "ויבא הביתה
 12 לעשות מלאכתו", נאמר בגמרא 17: "רב ושמואל. חד
 13 אמר: לעשות מלאכתו ממש, וחד אמר: לעשות צרכיו
 14 נכנס";

15 הראשון מפרש "מלאכתו ממש" – לפי המשמעות
 16 המילולית, אבל מהמשך העניין, "ואין איש מאנשי הבית
 17 שם בבית", נראה, שהתורה באה להבהיר
 18 שב"מלאכתו" 18 הכוונה היא למלאכה שדורשת "ואין
 19 איש...". ולכן "חד אמר" שהכוונה היא "לעשות

15 (הובאו כאן בפנים) רק מהפלוגותא שהביא רש"י בפירושו עה"ת
 (ומג"א) דעת שניהם או דיעה אחת (כדלקמן בפנים ס"ח). אמנם ככה יש
 לפרש בעוד כמה וכמה מימרות דרב ושמואל גם בפלוגתא ממש וגם אלו
 שאינם רק בפירוש הכתובים. ראה בהמובא בשם עולם שם אות לח.

16 וישב לט, יא.

17 סוטה לו, ב.

18 שבכתוב זה, ולא רק בכדי לבאר המשך הסיפור בהכתובים.
 ולהעיר מפרש"י שם ד"ה "ויהי כהיום הזה", ולא הביא בהד"ג גם
 התיבות "ואין איש גר".

19 להעיר מתורה לעשות סוטה שם. אבל גם לפירוש התוס' היתרון
 ב"מלאכתו ממש" הוא בפי' התיבה מלאכתו גופא (שהוא כפשוטו),
 ולהפי' "לעשות צרכיו כו'", הוא משום דהוציא בל' ביאה "ויבא
 הביתה", שההכרח אינו מפי' תיבת מלאכתו עצמה. וראה חדא"ג שם.
 וראה באר יצחק בפרש"י וישב שם, שגם מדבריו מוכח שההכרח לפי'
 "לעשות צרכיו כו'" הוא מתוכן הכתובים.

20 מגילה יא, א.

21 כ"ה בגמרא. ובע"י "חד אמר הודו בתחלת העולם וכוש בסוף
 העולם כו' כשם כו' כך מלך בכל העולם כולו".

22 מ"א ה, ד. ופלוגתא זו הובאה ג"כ בסנהדרין כ, ב.

23 ראה מנות הלוי בתחילתו שהביא מהר"ר משה ן' תיבון ומדרש
 לקח טוב, דלא פליגי במציאות ולכו"ע הודו וכוש כו' בהדי הדדי הוו.
 וראה הגהת היעב"ץ מגילה שם.

11 ראה רדב"ז לרמב"ם ה' מעשר שני (פ"ו ה"ג): ב"פ"ק דביצה
 ר"י ור"א ח"א בשני כיסים כו' ופסק רבנו כמ"ד בשני כיסים מחלוקת
 חדא דסתמא דמילתא כיון שהתלמוד הקדימו דברי ר"י הם". וראה שם
 עולם (להר"ר מרגליות) בפתחה פ"ח. ויש לתרץ.

12 לכאורה יש להקשות ע"ז ממחלוקת הא' דעירובין שם: רב
 ושמואל חד תני מעברין (בעי"ן) וחד תני מאברין (באל"ף), ובירושלמי
 שם (פ"ה ה"א) מפורש: רב אמר מאברין ושמואל אמר מעברין. ומכיון
 שאפושי מחלוקת לא מפשינן בין הבבלי והירושלמי (ובפרט בנדוד'
 שבירושלמי מפורש הוא, משא"כ בבבלי), הרי צ"ל שגם להבבלי רב הוא
 האומר מאברין כו'. אבל ע"י ר"ח עירובין שם שמביא מירושלמי: רב תני
 מעברין ושמואל תני מאברין – ולפי"ז מתאים להסדר שבבבלי*.

13 ויש לקשר זה עם דעתם וסדרם בלימוד בכלל: ראה ב"ב (קמא,
 ב): אמר רב כו' כל ימי עני רעים זה בעל גמרא וטוב לב משתה תמיד
 זה בעל משנה. ולאידך שמואל אמר אין שלום (זכרי' ת, יוד) זה הפורש
 מתלמוד למשנה (תגינה יוד, א. ובפרש"י שם: טעם למשניות להבין כו'
 ואם יצא מהן ונתן עסקו לגירסת המשנה כו' עיי"ש). ועל שמואל אמרו
 "טבא חדא פלפלתא חריפתא ממלי צנא דקרי" (תגינה שם. יומא פה,
 ב). וראה שו"ת חות יאיר סי' צד ד"ה והא דק"ל כרב, דמשמע שחילוקם
 הוא דרב סיני ושמואל עוקר הרים (חריף ומקשה).

14 בשם עולם (אות ג' לח) מפרש שרב נקט בכ"מ פשוטו של מקרא,
 ושמואל דורש, אבל ע"פ המבואר לקמן בפנים (ס"ח) לכאורה אין לפרש
 כן. ראה לקמן הערה 60.

* ואף שבירושלמי שם מביא עוד ב' פלוגתות דרב ושמואל דרב תני באלף ושמואל בעין "רב אמר יאותו ושמואל אמר יעותו. רב (ראה שינוי נוסחאות לירושלמי
 שם) תני אידיהו ושמואל תני עידיהו" – הרי בירושלמי ברכות (פ"ח ה"ו, ע"ז פ"א ה"ב) שגם שם מביא ג' פלוגתות הנ"ל. מביא דרב אמר עידיהו (בעין) ושמואל
 אידיהו (באלף).

ב"קב"ה³² – "הוא החל להיות גבור בארץ, הוא היה 21
גבור ציד לפני ה'³³, הרי רואים, כפי ש"וחד אמר", 22
שההרחבה בסיפור מסבירה את השם נמרוד, לעומת 23
הפסוק "ויהי בימי אמרפל", ששם אין התורה מספרת 24
עליו כפרט, ויוצא שזוהו "שמו". 25

ה.

רב - שני בתים; שמואל - כפולה בזוגות

(ד) "מערת המכפלה"³⁴. רב ושמואל. חד אמר: שני 26
בתים זה לפניו מזה, וחד אמר: בית ועליה על גביו, 27
בשלמא למאן דאמר זה על גב זה – היינו מכפלה, 28
אלא למאן דאמר ב' בתים זה לפניו מזה – מאי 29
מכפלה? – שכפולה בזוגות". 30

גם כאן הולכים הם לשיטתם: לפי המשמעות 31
הפשוטה של הביטוי "מערת המכפלה" – מערה אחת 32
המכילה בתוכה כפילויות – מתאים הפירוש "כפולה 33
בזוגות" (קברים "כפולים"³⁵), יותר מאשר הפירוש 34
"בית ועליה על גביו" (במיוחד מפני שבשתי מערות, 35
זו מעל זו באדמה, אין העליונה גבוהה מן התחתונה 36
כמו "עליה" על-גבי "בית"). ולפיכך, חד אמר "שני 37
בתים זה לפניו מזה"³⁶, שכפולה בזוגות". 38

אבל לפי תוכן הפסוקים, קשה להבין פירוש זה – 39
"בתים זה לפניו מזה"³⁷, שכפולה בזוגות" – כי דברי 40

1 כוש" אין הכוונה לפירוש הפשוט, מקצה אחד לאחר²⁴
2 (שאם כך, יש כאן כפילות²⁵), ולכן "וחד אמר" שכונת
3 הפסוק היא "כשם שמלך על הודו וכוש, כך מלך מסוף
4 העולם ועד סופו" – הדגשת מלכותו הגדולה²⁶.

ד.

רב: - נמרוד; שמואל: - אמרפל

5 (ג) שתי המחלוקות שמובאות בגמרא²⁷ (לפני
6 המחלוקת לגבי "ויקם מלך חדש"): "ויהי בימי
7 אמרפל²⁸. רב ושמואל. חד אמר: נמרוד שמו, ולמה
8 נקרא שמו אמרפל שאמר והפיל לאברהם אבינו בתוך
9 כבשן האש, וחד אמר: אמרפל שמו, ולמה נקרא שמו
10 נמרוד שהמריד את כל העולם כולו עליו במלכותו".

11 לפי המשמעות הפשוטה של הנומלים "וכוש ילד את
12 נמרוד"²⁹, הרי נמרוד הוא כרוב שמות שבתורה, שאין
13 צורך לחפש להם סיבה³⁰ –

14 וכאשר מגיעים ל"ויהי בימי אמרפל" ויודעים
15 שמדובר כאן על נמרוד, ובכל זאת מכנה אותו התורה
16 כאן בשם אחר³¹, מוכרחים לומר, שיש סיבה מיוחדת
17 לשינוי השם, הנרמזת בשם החדש. ולכן, חד אמר
18 "למה נקרא שמו אמרפל – שאמר והפיל לאברהם...".

19 אבל כאשר שמים לב לתוכן הפסוקים, שמיד לאחר
20 "וכוש ילד את נמרוד" מספרת התורה על מרידתו

ורדה גוי". וראה מנות הלוי בתחילתו ד"ה "והנראה אלי". ושם, דלכו"ע
שבע ועשרים ומאה מדינה לא הוו כל העולם.

(27 בעירובין שם.

(28 לך יד, א.

(29 נח יוד, ח.

(30 ראה ראב"ע נח שם: אל תבקש טעם לכל השמות כו'. ולהעיר
שדרך הפשט של הראב"ע הוא שמפרש פירוש הפשוט של המלות.

(31 ראה רא"ם בפרש"י לך שם.

(32 וגם דמנאו בכ"פ"ע ובאריכות, לא עם שאר אחיו (חזקוני נח
שם).

(33 ראה פרש"י שם. וראה חדא"ג עירובין שם. אבל ראה ראב"ע
שם.

(34 ח"ש כג, ט.

(35 כפי"הגו"א בפרש"י ח"ש שם.

(36 אבל בכ"ז הפי"ה "בית ועלי" ע"ג"ה הולם יותר, בתוכנה של
"מכפלה", מהפי"ה "שה"כפולה" הוא רק מטעם) "בית לפניו מבית",
כפרש"י עירובין שם.

(37 להעיר שהראב"ע בחיי שרה שם (שמפרש פי' המלות – ראה
לעיל הערה 30) פי' "מערה בתוך מערה" (כפי"ה הא' זה לפניו מזה). וראה
לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 106 ש"ע"ד הפשט לכאורה מתאים יותר לפרש
שמכפלה (היינו דבר אחד שיש בו כפילות) הוא "זה לפניו מזה" שאז
שייכים הם אחד להשני בזה שא"א להכנס להמעה הפנימית כ"א ע"י
החיצונית, משא"כ במעה ע"ג מערה (כנ"ל בפנים).

אבל ראה גירסת הרא"ם בח"ש שם ובתו"ח עירובין שם "אלא
שכפולה בזוגות" והיינו שהדר ב' מהפי"ה שני בתים זה לפניו מזה".

(24 ראה חדא"ג מגילה שם (ולדבריו הפלוגתא הוא לא מצד פירוש
הכתובים עצמם, ורק כיון שלמ"ד השני הודו וכוש גבי הדדי, א"כ ע"כ
לאו כמשמעו קאמר כו'). וראה טו"א מגילה שם ד"ה מכדי כתיב דלמ"ד
גבי הדדי קיימא וכשם שמלך כו' ודאי צ"ל קצו מדינה. וראה לקמן סוף
הערה 26.

(25 אבל ראה טו"א שם דמאמר ר"ח בהמשך הגמרא שם "מכדי
כתיב מהודו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה ל"ל ש"מ לדרשא" הוא
כי ס"ל כמ"ד הודו בסוף העולם וכוש בסוף העולם כו'. אבל מ"מ מ"ד
הנ"ל (רב) בעצמו לא אמר זה.

(26 היינו שגודל ותוקף המלוכה שלו בכל העולם ה' כמו התוקף
שעל ב' מדינות זו אצל זו. וי"ל שזוהי כוונת רש"י בפירושו במגילה
וסנהדרין שם ד"ה "כשם שמלך כו'". וראה חדא"ג סנהדרין שם "דנקט
אלו ב' מקומות כו'".

בהגהת הב"ח למגילה שם "דהא דלא פרש"י כלום על כשם שמלך
מהודו ועד כוש משום דלשם הוזכר מהודו ועד כוש תחלה ולא זו אף זו
קאמר אבל הכא הזכיר תפסח ועזר בסופי"ה כו'".

אבל – א) אי"ז כפי"ה פשטות הגמרא "כשם שמלך מהודו כו' כך
מלך", ב) בגמרא מפורש "כיוצא בדבר אתה אמר" ובאותה הלשון
"כשם שמלך כו' כך מלך כו'". והטעם שפירש רש"י רק הפלוגתא הב'
י"ל בפשטות: כיון שבהכתוב במלכים נאמר "וכי הוא רודה בכל עבר
הנהר) ונתפסח ועד עזה", שמשמעו שזוהו הפי"ה דעבר הנהר (משא"כ
בנדו"ד). וראה לשון רש"י מגילה שם "וה"ק כו' כמו ונתפסח ועד עזה"
(ובסנהדרין: "וה"ק קרא... כנותפסח כו'") שמפרש זה בלשון הכתוב.

אבל להעיר (ע"ד כהנ"ל) שבמחלוקת הודו וכוש לא הובא בגמ'
המשך הכתוב "שבע ועשרים ומאה מדינה" (משא"כ בהכתוב "כי הוא

28 נתחכמה לו" – שבודאי היו ביניהם אנשים אשר ניצלו
 29 על ידי יוסף, ובכל אופן יש הכרח לפרש שהכוונה
 30 ב"לא ידע" היא "עשה עצמו כאילו לא ידע";
 31 לכן: "וחד אמר", שפסוק זה איננו מאמר מוסגר
 32 (כפי הדעה הראשונה, שהפסוק מסביר כיצד ייתכן
 33 שפרעה גזר גזירות כאלו), אלא הוא בא להדגיש את
 34 רשעותו הגדולה של פרעה, בהתאם לתוכן הפסוקים
 35 שבהמשך, אשר "עשה עצמו כאילו לא ידע" (גם אם
 36 לפי פירוש זה אין מוסברות המילים "מלך חדש"
 37 כמשמעותן הפשוטה, אלא "שנתחדשו גזירותיו").

ז.

"ויטע אשל"

38 לפי זה אפשר להסביר מחלוקת נוספת שמביא
 39 רש"י בפירושו על התורה בשם רב ושמואל (למרות
 40 שלפי גירסתנו בגמרא⁴² ובמדרש⁴³ זוהי מחלוקת בין
 41 חכמים אחרים⁴⁴):
 42 בפסוק⁴⁵ "ויטע אשל בבאר שבע" מסביר רש"י את
 43 המילה "אשל" – "רב ושמואל. חד אמר: פרדס להביא
 44 ממנו פירות לאורחים בסעודה, וחד אמר: פונדק
 45 לאכסניא ובו כל מיני מאכל⁴⁶ ומצינו לשון נטיעה
 46 באהלים שנאמר...".
 47 לפי המשמעות הפשוטה של המילים "ויטע אשל",
 48 יש להסביר שזהו פרדס של פירות⁴⁷, כשיטת "חד
 49 אמר". אבל "וחד אמר" לפי שיטתו, שלפי תוכן הפסוק
 50 "ויטע אשל בבאר שבע ויקרא בשם ה' א-ל עולם"
 51 (כפי שמסביר רש"י: "על ידי אותו אשל נקרא שמו
 52 של הקב"ה..."⁴⁸), סביר יותר לומר, שאין מדובר על
 53 עצי פרי, אלא על "פונדק לאכסניא", ששהו בו זמן
 54 מה⁴⁹, ושהיו בו "כל מיני מאכל"⁵⁰, כדי לעורר את

1 אברהם היו כבקשה³⁸: "וישתחו לעם הארץ.. וידבר ..
 2 אם יש את נפשכם (ומה הוא מבקש) לקבור את מתי
 3 (בלשון יחיד) מלפני" (כדי להקל בצער), וכיצד מתאים
 4 להסביר שהוא מבקש "ויתן לי... המכפלה" – שמונה
 5 קברים³⁹!?

ו.

המחלוקת לגבי "מלך חדש" - לשיטתם

6 לפי כל האמור לעיל, אפשר להסביר בענייננו:
 7 לכאורה, יש להבין, מדוע הקדימה התורה ואמרה
 8 "ויקם מלך חדש על מצרים...", ולא התחילה (מיד
 9 לאחר "ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו..." ולכן)
 10 "ויאמר (מלך מצרים) אל עמו הנה עם בני ישראל רב
 11 ועצום ממנו הבה נתחכמה לו" – מדוע חשוב אם היה
 12 זה "מלך חדש..." אם לאו?
 13 ההסבר הפשוט לכך הוא: כי עשויה להתעורר
 14 התמיהה – כיצד ייתכן שפרעה יגזור גזירות רעות על
 15 יוסף ובניו לאחר כל הטובות שעשה יוסף לו ולאורך
 16 מצרים⁴⁰? והתורה רוצה ליישב תמיהה זו, ומספרת
 17 "ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף".
 18 בקשר לכך מציין רש"י את שמות בעלי המאמרים,
 19 רב ושמואל, כי על ידי כך מובן יותר ההבדל בין
 20 הדעות, לפי שיטותיהם של רב ושמואל:
 21 חד אמר לשיטתו, והסביר את המילים "ויקם מלך
 22 חדש... אשר לא ידע את יוסף" כפשוטם: המלך החדש
 23 לא הכיר את יוסף, ולפיכך הוא גזר גזירות אלו.
 24 אבל לפי תוכן הפסוקים בכלל לא מובן: גם בהיותו
 25 מלך חדש, בודאי שמע על מעשי יוסף, אשר הציל את
 26 מצרים כולה בדור הקודם⁴¹ ובמיוחד כאשר הוא גזר
 27 גזירה זו ביחד עם המצרים – "ויאמר אל עמו... הבה

(38) כג, ז. ח.

(39) ולהעיר שגם להפ"י ב' בתים זה לפני מזה" קשה המשך הכתוב "אשר בקצה שדהו", כי – א) א"א שניהם יהיו בקצה השדה, ב) מדגיש שטח גדול, היפך כוונת אברהם להקטין ערך המערה. ולאידך: אם נפרש שכפולה בזוגות כפשוטו (לא קברים הראויים לזוגות, כ"א) אדם וחיה כו' (כהמשך הגמרא בעירובין שם, וכ"מ מפרש"י שם ד"ה שכפולה) קשה, שהרי בני חת כו' לא ידעו מזה. וראה בכל הנ"ל (ע"ד ב' הפירושים וכו') במערת המכפלה לקו"ש שם ע' 105 ואילך, ביאור הפרש"י.

(40) להעיר מדעת רבנן בשמו"ר כאן (אמר להם שוטים אתם כו').
 (41) ועוד: כמה דברים שהיו גם בזמן לאח"ז – ראה ויגש מז, כ ואילך: ויקן יוסף את כל אדמת מצרים לפרעה גו' ואת העם העביר גו' לחק עד היום הזה גו' לפרעה לחומש גו'.

(42) סוטה יוד, סע"א.

(43) ב"ר ספני"ד.

(44) ר' יהודה ור' נחמיה. וראה לקמן הערה 52.

(45) וירא כא, לג.

(46) בדפוסים שלפנינו "כל מיני פירות". וכ"ה בחדא"ג סוטה שם מפרש"י. אבל בדפוס ראשון ושני וכו"כ מכת"י רש"י "מאכל". ומש"כ בחדא"ג שלפי פרש"י כאן "ובו כל מיני פירות.. ניחא טפי דאין אשל יוצא ממשמעו שהוא לשון אילן", צ"ע, דהרי ממשך ברש"י "ומצינו לשון נטיעה באוהלים" וא"כ אין צורך לפרש שאשל הוא אילן כפשוטו. (47) בת"א: ונציב אילנא, ועד"ז בראב"ע. ובתיב"ע (ועד"ז הוא בת"י) "ונציב פודסא וכו' ואתקין בגוי מיכלא ומשקיא וכו'".

(48) דמשמע שזהו לכל הפירושים. וכ"מ בסוטה שם, ראה חדא"ג שם. ובב"ר שם "על דעת"י דר"ג דאמר אשל פונדק אברהם ה' מקבל כו'". אבל ביפ"ת שם "גם לדעת דאמר פרדס כו' רק ע"ד ר"ג.. יכונן הדברים טפי כו' וכן מוכח בסוטה שם כמ"ש ביפ"ת.

(49) בסוטה שם בפרש"י "פונדק – ללון שם אורחים (וממשיך) ולשון אשל נוטריקון הוא אכילה שתי' לוי' כו'".

(50) בב"ר שם: אשל פונדק שאל מה תשאל עיגולא קופר חמר בעין. וראה לשון רש"י שבהערה שלפניו.

21 "אמרפל", ש"הוא נמרוד שאמר לאברהם פול לתוך
 22 כבשן האש" 56 (כלומר, "נמרוד שמו") 57 – ואין הוא
 23 מציין שדברים אלו אמר רב, ואלו – שמואל.
 24 (ב) על הפסוק "מערת המכפלה" מביא רש"י את
 25 שתי הדעות ביחד – "בית ועליה על גביו, דבר אחר:
 26 שכפולה בזוגות" 58, ואינו אומר "רב ושמואל. חד
 27 אמר... 59".
 28 (ג) בפירושו למגילת אסתר מפרש רש"י את פשוטו
 29 של מקרא כדעתו של "יחד אמר" 60 ואינו מציין כלל
 30 את דבריו של "חד אמר" 61, וכן אינו מציין את שמו
 31 של בעל המאמר – שמואל 62.
 32 הכרחי, איפוא, לומר, שבמקומות שרש"י מזכיר
 33 את שמותיהם של רב ושמואל, אין הוא עושה זאת כדי
 34 להסביר שהם הולכים לפי שיטתם, כדלעיל, אלא שיש
 35 כאן שיטה השייכת רק למקומות אלו, או כדי לתרץ
 36 קושיא העשויה להתעורר במקום זה על-ידי "תלמיד
 37 ממולח".

ט.

הגזירה נבעה מרשעות פרעה

38 ההסבר לכך בעניינינו הוא:
 39 בפשטות מציין הפסוק "ויקם מלך חדש..."
 40 שהסיבה ל"הבה נתחכמה לו...", היא רשעות מלך

השמות יש עליהם טעם) – כי מצינו עד"ז בכ"מ בפש"מ, ולדוגמא:
 בשם יעקב, שהוא מטעם ע"ש וידו אוחת בעקב עשו גו' (תולדות כה,
 כו ובפרש"י. ובפרש"י וישלח לב, כט: יעקב כו' שהברכות באו לך
 בעקבה ורמ"י); ישראל כי שרית עם אלקים ואנשים (וישלח שם ובפרש"י.
 וראה פרש"י וישלח לה, יוד). וראה לך יז, ה ובפרש"י (בשם אברם
 ואברהם). שם, טו ובפרש"י (בשם שרי שרה).

58 ביאור פרש"י זה ע"ד הפשט ראה בארוכה לקו"ש ח"ה שיחה
 ב' לפ' ח"ש.

59 אבל ע"פ מה שנתבאר בלקו"ש שם שכונת רש"י "בית ועלי"
 ע"ג" הוא לא כפי הגמרא, מובן שאין זה שייך כ"כ לשיטה הנ"ל דרב
 ושמואל בדרשת הכתוב. וראה שם ע' 110 דהפי' הפשוט ד"מכפלה" אינו
 מתאים להפי' "כפולה בזוגות".

60 שמוזה מובן דלכאורה אין לפרש מחלוקת רב ושמואל (כב"שם
 עולם" שבהערה 14) שרב מפרש פשוטן של כתובים ושמואל דודש, דהרי
 רש"י מפרש לכל לראש פשוטו של מקרא (כדברי רש"י בכ"מ) והביא
 שם בפש"מ רק דיעה הב' (של שמואל) מבלי להקדים "רבותינו דרשו"
 וכיו"ב. וכן הביא הפי' בנמרוד בפש"מ. משא"כ ע"פ המבואר לעיל
 בפנים הרי גם אופן הלימוד דשמואל – פשטות וכן הכתוב (או של
 הענין) – הוא גם בפש"מ דרש"י.

61 דפשיטא שאין לומר דרש"י פי' כדיעה זו במג"א כיון דסתם
 כותבי' באסתר רבה (פ"א, ד) כמו שכתב בש"ח למג"א שם – דהרי רש"י
 מפרש פש"מ ולא מעתיק דברי רז"ל.

62 בדוחק י"ל שרש"י לא העתיק במקומות הנ"ל רב ושמואל, כי
 ס"ל שמחלקותם בהנ"ל אינה שייכות לשיטתם בדרך לימוד הכתובים
 וכר'.

1 העוברים והשבים לברך את הקב"ה 51 על כל הטובות
 2 הללו 52 (וזאת, גם אם לפי זה לא פשוטה כל-כך
 3 משמעות המילה "ויטע", ונוזקים להוכחה שמילה זו
 4 נאמרת גם לגבי "אהל" – "מצינו לשון נטיעה
 5 באהלים... 53").

ח.

ציון השמות על-ידי רש"י

6 כל זאת לגבי דברי הגמרא והמדרש על שיטות רב
 7 ושמואל, אבל לגבי פירוש רש"י על התורה, קשה
 8 לקבל שזוהי הסיבה שבגללה מציין רש"י את שמותיהם
 9 של רב ושמואל (כדי להסביר, שהם הולכים לפי
 10 שיטתם), כי אם כן, היה רש"י צריך להזכיר את
 11 שמותיהם בכל מקום שבו הוא מביא אחת משיטותיהם.
 12 ואילו אנו מוצאים, שרק בחלק מן המקומות הנ"ל
 13 אומר רש"י "רב ושמואל. חד אמר... וחד אמר...":
 14 בפסוק "ויבא הביתה לעשות מלאכתו", ובפרשתנו.
 15 ולעומת זאת בשאר המקומות אין הדבר כן, אלא:

16 (א) בפרשת נח על הפסוק "להיות גבור" לגבי
 17 נמרוד, מפרש רש"י "להמריד כל העולם על הקב"ה".
 18 מקור החידוש (שלא כפשוטו של מקרא לגבי ביטוי
 19 הגבורה), שמשמעות "גבור" כאן היא "להמריד" 54
 20 הוא בשם נמרוד 55, ובפרשת לך-לך הוא אומר על

51 אף שגם להמ"ד פרדס כתב רש"י "להביא ממנו פירות לאורחים
 בסעודה", הרי פרש"י ע"י אותו אש"ל נקרא שמו של הקב"ה כר", ולמ"ד
 פרדס פי' "ויטע אש"ל הוא שנטע פרדס כר'.

52 ביאור הנ"ל י"ל גם בגמרא. אבל עפ"ז צ"ע השייכות לבעלי
 המאמר ר"י ור"נ (ובפרט שבכ"ר שם נפורש שר"י אמר פרדס ור"נ אמר
 פונדק), שהרי נתבאר כמ"פ (בביאור פרש"י עקב יא, ו. האינו לב, מג)
 שזוהו גם חילוק השיטות דר"י ור"נ, אלא בהיפך שר"נ מפרש פשוטן של
 המלות, ור"י – בהתאמה לכללות תוכן המדובר. ראה לקו"ש [המתורגם]
 ח"ה ע' 263.

ועפ"ז י"ל שלכן הביא רש"י בהפסוק ויטע אש"ל רב ושמואל ולא
 הגירסא הנפוצה בגמרא שלפנינו ובכ"ר ר"י ור"נ, כי לפ"ז הרי מוחלפת
 שיטתם כפי הכתובים. וראה לקו"ש שם ע' 267 (ובהערה 28) עוד שיטה
 במחלוקת ר"י ור"נ.

53 עפ"ז יש לבאר גם המחלוקת (ב"ב ג, סע"א) בהכתוב (חגי ב,
 ט) "גדול יהי כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון רב ושמואל ואמרי
 לה ר"י ור"א חד אמר בבנין וח"א בשנים": ד"בנין" הרי זה פירוש
 הפשוט דתיבת "גדול" דקרא. אבל מצד תוכן הכתוב "כבוד הבית הזה גו'
 אמר ה' צבאות וגו'" הרי "גדול" בשנים הוא ענין של כבוד (בשייכות
 ל"ה' צבאות") יותר מגדלות הבנין. ועפ"ז מובן מה שכתב רש"י (בחגי
 שם) בהדיעה רב ושמואל חד אמר כר'.

54 ובכרואשית ו, ד, דפרש"י "הגבורים, להמריד במקום" כי בא
 לקשר ל"הנפילים", "וגם אח"כ "אנשי השם" – עיי"ש בפרש"י.

55 ובפסוק ט' שם פרש"י "ויטען למרוד במקום כו'", "וימתכון
 למרוד בו כו'".

56 וראה מפרשי רש"י בפ' נח ולך שם.

57 ואין להקשות דלפ"ז פי' רש"י דלא כב' הדיעות בפש"מ (שב'

31 רגיל לדקדק בהוראת איסור והיתר, לכן סמכו על
 32 הוראותיו לעניני איסור והיתר⁷²,
 33 ההבדל בין "איסורי" לבין "דיני (ממונא)" הוא,
 34 ש"איסור והיתר" הם ענינים של "בין אדם למקום",
 35 ואילו דיני ממונות הם עיקר "בין אדם לחברו".
 36 לפיכך, כאשר מדובר על ענין שיכול להשתייך גם
 37 ל"בין אדם למקום" וגם ל"בין אדם לחברו", נטה רב
 38 לפרשו מצד "איסורי" – בין אדם למקום, ושמואל –
 39 מצד "ממונא" – בין אדם לחברו.
 יא.

רשעות פרעה - כלפי שמים או כלפי ישראל?

40 ובענינינו: לפי הפירוש ש"מלך חדש" אינו "חדש"
 41 ממש, אלא אותו מלך, הרי הרשעות בין אדם למקום
 42 אינה גדולה כל-כך, כי יש לו אמתלא כלפי שמים,
 43 כיוון שיעקב אבינו חלק לו כבוד מלכות (בכניסתו
 44 וביציאתו⁷³), וקבל על עצמו את שלטונו⁷⁴, ולכן יש לו
 45 הצדקה משמים, לפי דעתו, לשלוט כפי רצונו.
 46 אבל בין אדם לחברו – כלפי בני ישראל, ובמיוחד
 47 כלפי יוסף – אין אמתלא זו מתרצת את הגזירות, כי
 48 זה אותו המלך, אשר יוסף גמל עמו כל כך הרבה טוב
 49 וחסד⁷⁵, ולכן, הרשעות בין אדם לחברו חמורה יותר⁷⁶.
 50 ואילו אם "מלך חדש" הוא "חדש ממש", אשר לא
 51 לו חלק יעקב כבוד מלכות, ולא את שלטונו קבלו על
 52 עצמם בני ישראל בבואם למצרים (הוא נעשה מלך
 53 כאשר הם היו במצרים, אבל הם לא באו אל ממלכתו
 54 ולא קבלו על עצמו את מלכותו), הרי שאין לו אמתלא
 55 כלפי שמים להצדיק את גזירותיו.
 56 אבל בין אדם לחברו – כלפי בני ישראל, רשעותו
 57 אינה גדולה כל-כך, כי הוא "מלך חדש", שיוסף לא
 58 גמל עמו טובות.
 59 לפי זה מובן, שכאשר מדגישה התורה את רשעותו
 60 של פרעה, מפרש זאת רב לפי דרכו, שהרשעות היא

1 מצרים, כי גם לפי הדעה "חדש ממש" אי-אפשר לומר
 2 שהכוונה ב"לא ידע את יוסף" היא, שהוא לא שמע על
 3 יוסף ומעשיו⁶³, שהציל את מצרים כולה, כדלעיל⁶⁴.
 4 ואפילו "בן חמש למקרא" מבין שלחשו "הנה עם
 5 בני ישראל... פן ירבה... ונלחם בנו..." אין כל יסוד, כי
 6 אין טבעם של בני אדם⁶⁵ לשלם ברעה תחת טובה,
 7 כפי אשר למדנו קודם לגבי אברהם ואבימלך⁶⁶
 8 שמפני הטובה שעשה אבימלך לאברהם, באומרו "הנה
 9 ארצי לפניך"⁶⁷, נשבע אברהם לעשות חסד וטוב
 10 לאבימלך וגם "לניני ולנכדי... ועם הארץ".
 11 וכך גם בענינינו: בני ישראל ידעו על יחסו הטוב
 12 של פרעה מלך מצרים אל יוסף ואל בני ישראל –
 13 בהוציאו את יוסף מבית-הסוהר ובמנותו אותו למשנה
 14 למלך, אשר "ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת
 15 רגלו"⁶⁸, ובהרשותו לבני ישראל להתיישב במיטב
 16 הארץ, בארץ גושן⁶⁹ – ולכן מובן, שמלך מצרים ועמו
 17 הבינו שבני ישראל לא ישלמו תחת זאת רעה, גם בדור
 18 אחר. ברור, איפוא, שחששו "פן ירבה..." היה תירוץ
 19 בלבד, והגזירה נבעה מרשעות.

20 אך על כך מתעוררת שאלה: במה התבטאה עיקר
 21 רשעותו של פרעה – בענינים שבין אדם למקום, או
 22 בין אדם לחבירו? דבר זה נרמז בכך שרש"י מציין
 23 שאלה הן דיעותיהם של רב ושמואל, כפי שיוסבר
 24 להלן.

י.

רב - "איסורי"; שמואל - "ממונא"

25 נאמר בגמרא⁷⁰: ההלכה נקבעת "כרב באיסורי,
 26 וכשמואל בדיני (בממונא)". ה"ראשונים"⁷¹ מסבירים
 27 שהסיבה לכך היא, שאמנם, גם רב פסק בעניני ממונות,
 28 וגם שמואל עסק בעניני איסור והיתר, אבל "שמואל
 29 היה רגיל תמיד לפסוק דינין, ולכן היה מדקדק בהן
 30 ויורד לעומקן ומשכיל על כל דבר אמת, וכן רב היה

(63) ראה משכיל לרוד כאן בפ' השני שמלשון רש"י משמע שעשה עצמו כאילו לא ידע אתי" גם לפי"ה, אבל ההסברה שלו בחיבת "חדש" בפרש"י אינה ע"ד הפשט. וראה עץ יוסף לע"י סוטה שם.

(64) ראה שמו"ר שם (תנחומא כאן ה) עד עכשיו משלהם אנו אוכלים והאין נודווג להם, אילולי יוסף לא היינו חיים. וראה זח"ב (ז, א) אשר לא ידע את יוסף כו'. לק"ט ומדרש הגדול כאן.

(65) ראה מקץ מד, ד. ולהעיר מפרש"י נח יא, ה.

(66) וירא כא, כג.

(67) פרש"י שם.

(68) מקץ מא, מד.

(69) ויגש מז, ו. יא.

(70) בכורות מט, ב. וש"נ.

(71) רא"ש ב"ק פ"ד ס"ד.

(72) ראה שו"ת חות יאיר ס' צד.

(73) ויגש מז, ז (ובפרש"י). יו"ד (ובפרש"י).

(74) ונהנו ממנו שנתן להם לישב בארץ גושן טוב ארץ מצרים.

(75) ובפרט הנ"ל דס"פ ויגש (הובא בהערה 41).

(76) ראה בהמצויין בהערה 64. וראה מדרש שהובא בבחי' כאן "אשר

לא ידע את יוסף כל הכופר בטובתו של חבירו כו'" (וראה תרו"ש כאן אות פח), ומסיים בבחי' "והמדרש הזה נוטה למי שאומר נתחדש גזרותיו".

מצד "בין אדם לחברו" ברור, ש"פונדק לאכסניא 31
 ובו כל מיני מאכל" הוא טובה גדולה יותר מאשר 32
 "פרדס של פירות" בלבד⁷⁹, 33
 לעומת זאת, בפירוש "ויטע... פרדס להביא ממנו 34
 פירות..." מושם הדגש על "בין אדם למקום", כי נוסף 35
 כאן הענין של בין אדם למקום גם על-ידי אברהם 36
 עצמו, כפי שנלמד בקל-וחומר מ"ויבא⁸⁰ קין מפרי 37
 האדמה מנחה לה". 38

לפיכך מציין שם רש"י את שמותיהם של בעלי 39
 המאמרים, ובוחר דוקא את הגירסא שאמרו זאת רב 40
 ושמואל, ולא כבגמרא, ר' יהודה ור' נחמיה⁸¹, כי כך 41
 מובנת הסיבה לכל אחד מן הפירושים⁸². 42

יד.

ההוראה לימינו: עמידה איתנה נגד הגויים

ההוראה מפירוש רש"י זה לגבי ימינו היא: 43
 יש הטוענים, ש"אחות לנו בבית המלך" – ידיד 44
 חדש או ותיק, ואם הוא גוזר גזירות חס-וחלילה, אל 45
 לעם ישראל להיבהל, ועליהם לקיים זאת גם אם זה 46
 נוגד את התורה. גם אם עובדים את פרעה ובונים את 47
 פיתום ורעמסס במקום להיות עבדי ה' באמצעות 48
 לימוד תורה בהתמדה ובשקידה וקיום מצותיו בהידור 49
 ובאופן של "בכל דרכיך דעהו", הרי חיים במצרים 50
 ובמיטב הארץ – וצריך להכנע. 51

צריך לדעת, שאין הבדל אם מדובר על "מלך 52
 חדש", או מלך ותיק, בסגנון כזה או אחר. די בכך 53
 שזהו מלך של "מצרים" – שמצירין לישראל⁸³ – והרי 54
 זהו "הבה נתחכמה לו" של יצירה-רע, ו"חטט לאומים 55
 – חטטת"⁸⁴. 56

מוכרחים להתנהג כ"מילדות העבריות" בגלות 57
 מצרים: להיפך מגזירת פרעה "כל הבן הילוד היאורה 58
 תשליכוהו וכל הבת תחיון"⁸⁵. שמשמעותה, כמדובר 59
 מספר פעמים⁸⁶, רצונו להשליך אותם אל תוך הענינים 60
 שהם ע"ז של "מצרים" (כידוע⁸⁷, שהיאור היה אלילם 61
 של המצרים) – כסף, וכדומה. עד שהם מטביעים בכך 62
 לא רק את הגוף היהודי, אלא גם את הנשמה; וגם 63
 המשך בעמוד ריג

כבוד הבית הזה" כבנין" או "בשנים": גודל הבנין מורה יותר על גודל
 התפשטות והשראת השכינה, המשכת קרושה יתירה למטה. בשנים: שהי
 נמצא זמן ארוך יותר אצל בני". ועצ"ע.

(83) ב"ר פט"ז, ד.

(84) משלי יד, לד. ב"ב י, ב. תניא פ"א.

(85) פרשתנו א, כב.

(86) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 99 ואילך. לקמן ע' 14.

(87) פרש"י וארא ז, יז.

"בין אדם למקום", ולכן הוא מסביר "חדש ממש" – 1
 שלפי פירושו זה הרשעות כלפי שמים גדולה יותר, 2
 ואילו שמואל שעיקר עיסוקו היה בידיני ממונות – "בין 3
 אדם לחברו" – מסביר שהיה זה אותו מלך, אלא 4
 ש"נתחדשו גזירותיו", כדלעיל. 5

יב.

צדקת יוסף - בין אדם למקום או בין אדם לחברו?

לפי האמור לעיל, מובן מדוע מציין רש"י את 6
 שמותיהם של רב ושמואל גם בשתי המחלוקות 7
 הקודמות: 8

בפרשת וישב מספרת התורה על צדקת יוסף, הן 9
 לפני הפסוק שבהמשך הסיפור⁷⁷: "ויפקדהו על ביתו 10
 וכל יש לו נתן בידו... ויעזוב כל אשר לו ביד יוסף ולא 11
 ידע אתו מאומה..."; "ותשא אשת אדוניו... וימאן 12
 ויאמר... ואיך אעשה הרעה הגדולה... ויהי כדברה... 13
 יום יום ולא שמע אליה..."; והן לאחר מכן, כאשר 14
 התורה מספרת כיצד נמלט יוסף מאשת פוטיפר. ובוזה 15
 יש מחלוקת בפירוש הפסוק "ויבוא הביתה לעשות 16
 מלאכתו", אם הכוונה היא ל"מלאכתו ממש", או 17
 "לעשות צרכיו עמה": 18

לפי רב, המדגיש בעיקר את הענינים שבין אדם 19
 למקום, הכוונה היא ל"מלאכתו ממש", ולא "לעשות 20
 צרכיו עמה", כיוון שלפי הפירוש השני מדובר באיסור 21
 כלפי שמים⁷⁸; 22

ואילו לפי שמואל, המדגיש בעיקר ענינים של 23
 "ממונא" – בין אדם לחברו – מובן מדוע "ויבוא... 24
 לעשות צרכיו עמה" דוקא כאשר "אין איש מאנשי הבית 25
 שם בבית", כי כך אין פגיעה ב"בין אדם לחברו" – 26
 בשעבודו לפוטיפר ש"ויפקדהו על ביתו". 27

יג.

המחלוקת לגבי "אשל"

"אשל, רב ושמואל. חד אמר: פרדס להביא ממנו 28
 פירות לאורחים בסעודה וחד אמר: פונדק לאכסניא ובו 29
 כל מיני מאכל..." 30

(77) לט, ד ואילך.

(78) וגם לפני"ז אמר "ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי
 לאלקים". וראה אברבנאל כאן.

(79) להעיר שגם בהפסוקים לפני"ז בין אברהם ואבימלך מודגש החסד
 והטוב – שבין אדם לחבירו, וכנ"ל.

(80) בראשית ד, ג.

(81) וראה לעיל הערה 52.

(82) ענין זה יש לבאר בהפלותגא (דלעיל הערה 53) ד"גדול יהי

ילקוט לוי יצחק על התורה

בראשית לא, לב: עם אשר תמצא את־אלהיך לא יחיה נגד אחינו הפרך־מה עמדי וקח־לך ולא־ידע יעקב כי רחל גנבתם:

בראשית לא, לה: ותאמר אלי־אביה אלי־יחר בעיני אדני כי לוא אוכל לקום מפניך מי־דרך נשים לי ויחפש ולא מצא את־התרפים:

נה

דיוק לשון הכתוב את אלקיי, אפי אם הגונבת היא נקבה וכו'

נו

דרך נשים ליי כי התרפים הם ע"ז, ומטמא במשא כנדה (שבת פב.)

לכן אמר למה גנבת את אלקי, שיעקב גנב אותה. יעקב שידע שהוא לא גנב, אלא אמר עם אשר תמצא את אלקיך, שאחר גנב לו יהא שהגונבת היא נקבה¹. וי"ל מה שאמר את אלקיך שלכאורה תיבת את למותר הוא, הפירוש הוא אם אפילו בחי² את שהוא נוקבא, אצלו יהי אלקיך לא יחי'. וכמו שבאמת הי' כך שרחל שהיא נקבה גנבתם, וכמ"ש אח"כ ולא ידע יעקב כי רחל גנבתם. לקוטי לוי יצחק, הערות לזוהר בראשית עמוד קסט

מה שאמרה רחל כשלקחה את התרפים וישבה עליהן, כי דרך נשים לי. על פי פשוט הוא, מה שפרסה נדה. כי התרפים הם עבודה זרה, ועכו"ם מטמא במשא כנדה³ שנאמר⁴ תזרם כמו דוה כו', כי מהמקום הזה יש יניקה ללעומת זה, עץ⁵ הדעת. והיינו מה שהוא עבודה זרה וטומאת נדה⁶. לקוטי לוי יצחק, הערות לתניא ריש עמוד ה

(3) שבת פ"ט משנה א' וז"ל: אמר רבי עקיבא מנין לעבודה זרה שמטמאה במשא כנדה, שנאמר (ישעי' ל, כב) תזרם כמו דוה, צא תאמר לו" מה נדה מטמאה במשא אף עבודה זרה מטמאה במשא. [פי' הרע"ב: מטמאה במשא, הנושא אותה יכבס בגדיו ואפילו לא נגע בה, כגון שהיתה בקופה וכיוצא בה. תזרם כמו (אשה) דוה, כלומר יהי בעיניך כזרים, כמו דוה, כאשר נדה, כדכתיב (ויקרא טו) והדוה בנדתה, ובעבודת כוכבים משתעי קרא]. (4) ישעי' ל, כב. (5) ראה בראשית ג, טז. עירובין ק, ב. עשר קללות נתקללה חוה. הרבה ארבה עצבונך. זה דם נדה. רשימות חוברת יב. ועיין עץ חיים שער לח (לאה ורחל) פרק ג הקשר להתרפים. (6) ראה גם בשל"ה.

(1) עיין בפנים בלקוטי לוי יצחק, הביאור עפ"י קבלה. (2) את שהוא נוקבא, ראה עץ חיים שער לח (לאה ורחל) פרק ה. זוהר חדש שיר השירים ד"ה ובספרא דרב המנונא. תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד שט וז"ל: ורחל נקראת את אותיות הדבור שמא' עד ת', ע"ש. דאת קאי על רחל. ועיין שם עמוד קפב. ולעיל סימן יז ובהערה 4 מ"ש מאת ה' היתה זאת" המרמו על רחל, היא נפלאת בעינינו" על לאה.

אגרות קודש

ב"ה, ה' טבת, תשכ"ב
ברוקלין.
ברכה ושלוש!

נתקבל המכתב שלה והברקתי דעתי ע"פ מה שראיתי בכמה וכמה מקרים דומים, שכדאי לנסות בטפול בקאמפרעסין, שמטיבים לרכך ענינים כאותם שכותבת ולפעמים קרובות עד שעוברים לגמרי, ובמשך זמן קצר רואים כבר תוצאות באם הטפול מתאים, ובודאי גם הרופא יסכים על הנ"ל, ובהתאם להתוצאות מהאמור תחליט.

והשי"ת הרופא כל בשר ומפליא לעשות ישלח דברו וירפאה ע"י טפול פלוני ואיש פלוני.

לפלא שאינה כותבת מפעולותיי בהפצת היהדות בכלל והפצת המעינות ביחוד, ובודאי לדכוותה למותר להאריך בגודל הענין וגם ההכרח שלו.

בברכה לבשו"ט מתוך בריאות הנכונה ושמחה וטוב לבב.

מכולהו משם אתגלייא פורקנא ע"ש, הנה בפסוק ונסתם ואין רודף הוא דוכתא בישא מכולהו ז' ונסתם גימט' עם הכולל תקנ"ז, ואז ואין רודף, אם כן גם בתוכחה ראשונה נרמז בחינה ז' שהוא גרוע מראשונות, נרמז הגאולה גם בתוכחה שנית בפסוק והי"ו חייך תלואי"ם ששם דוכתא בישא מכולהו גימט' עם הכולל תקנ"ז. (גנזי יוסף פרשת ויחי)

***

במדרש ואלה שמות בני ישראל על שם גאולה נזכרו כאן. והנה כל השבטים דורש במדרש על גאולה שעברה ויוסף דורש על גאולה העתידה, כמ"ש והי' ביום ההוא יוסף ה' שנית וגו', וזה הגאולה נעשית בכל דור בכל שנה שמזכירים פרשה כל השבטים, וז"ש רש"י להודיע חיבתם שנמשלו לכוכבים, כשם שהכוכבים אינם נראים ביום וכשיגיע זמנם בלילה מאירים מאוד, כך הנשמות העשוקים אף שהם בחושך בתוך הקליפות אפילו הכי יגיעו זמנם לצאת ויכנסו בגופים קדושים ויזיהרו מאוד. וז"ש רש"י שמוציאם דהיינו מהקליפות, ומכניסם בג"ע לכנסו בגופות קדושות, וז"ש רש"י במספר, שהם מזהירין ומאירין ברקיע כשעולין עם הצדיק כנ"ל, ומספר לשון ספיר.

ועל זה רמז הכתוב ויקם מלך חדש, גימט' תקנ"ח, הוא הרמז הכתוב בזוהר חדש תקנ"ז (שכתבתי לעיל בפרשת ויחי), והאחת שיותר על תקנ"ז הוא רמזו לאלף החמישי, והנה רמז ברור הוא דכתיב כי נחם ה' א"ת ציו"ן גימט' תקנ"ז. וכתב בספר כ"מ בדבור המתחיל וז"ל מכל האמור בדברי סבא קדישא יצא לנו טעם מספיק לאורך גלותינו, שודאי ניכה החוב באריכת הזמן ולא הי' צרות אז ולא ימות משיח בן יוסף, ומה שאמרו ייתי ולא אחמיני' מרוב הצרות שיהי', היינו אם הי' בא בזמן אחישה בימי האמוראים, אבל בזמנינו הירמי' דייתי ואחמינן כי זה בעתה שגילה רשב"י בזוהר חדש עכ"ל והיינו הרמז הנ"ל.

וז"ש ויקם מלך חדש, אם אז הי' הגאולה ויהי' אשר לא ידע את יוסף, ידע הם היסורים כמ"ש וידע בהם אנשי סוכות, ולא יהי' יסורים וחבלי משיח, וזהו רמז כי אם מאס מאסתנ"ו גימט' תקנ"ז וכן"ל, יהי' רצון שיבא במהרה בימינו אמן.

גנזי יוסף³ - תלמיד הרב המגיד ממעורייטש

א, א – ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו

[תוכן: רמז בפסוקים, לקץ בשנת תקנ"ז (ולהעיר שהוא שנת הדפסת ספר תניא קדישא) – והגאולה לא תהי' ע"י יסורים וחבלי משיח.]

א. איתא במדרש שביקש יעקב לגלות הקץ ונסתם ממנו. כבר כתבתי בשם זוהר חדש (פרשת וישב דף לו ע"א) בשנת תקנ"ז² (יהי' הקץ ו)ינהיר קוב"ה לישראל, והנה יעקב אבינו ע"ה ביקש לגלות הקץ, על כרחך הקץ של בעתה, דהא הקץ של אחישה הוא תלוי באם זוכין, אלא רצה לגלות הקץ של בעתה. והנה אמרו הקדמונים לא זכה בעתה גימט' תק"מ, והוא כמ"ש בזוהר חדש דאחר תק"מ יתער פורקנא ושארי לאנהרא זעיר זעיר עד י"ז שנין, וז"ש ביקש יעקב לגלות הקץ, תיבות לגלות עם הכולל גימט' ע"ת, שהוא קץ של בעתה, ואמרו ונסתם, זהו הקץ של תקנ"ז, גימט' ונסתם עם הכולל, דאז מפורש בזוהר חדש דאז אחר י"ז שנין יתער הקב"ה טבאן סגיאין על ישראל, וז"ש ונסתם זהו הקץ. ויש לרמז במה שאיתא בזוהר חדש פרשת כי תבוא ששלח רשב"י ע"י יונה אשגח ודייק בתוכחה דוכתא בישא

(1) כובא בילקוט משיח וגאולה עה"ת פ' בחוקותי ס' קפא. מבאר שם דיוסף הצדיק הי' נפרד מאביו יעקב כ"ב שנים, ונעשרה מהשבטים מכרו אותו, ונעשר פעמים כ"ב הוא מנאטיים ונעשרים (220=20x10). ובפרשת בחוקותי כתוב על גלות האחרון (ויקרא כו, יח) "שבע על טהאתיכם", ושבע פעמים מאתים ונעשרים הוא אלף תק"מ (1440=7x220), וזה הי' גמול גלות האחרון. ואח"כ מתחיל להתנוצץ ומרומז בפסוק דיוסף הי' בן שבע עשרה שנה בגי' טוב דאז הסתיים החוב דמכירת יוסף. ואלף תק"מ + י"ז הוא התקנ"ז, עיי"ש.

(2) להעיר שבעשה זו נדפס לראשונה ספר תניא קדישא. וראה זהר ח"ג פ' נשא (ברע"מ - קכד, ב), ד"בגין דעתידין לישראל למטעם מאלנא דחיי דאיהו האי ספר הזהר" - היינו פנימיות התורה - "פוקן ב"י מן גלותא ברחמי כו". ועיין לקוטי שיחות חלק ג ע' 873, הערה 7 דהתגלות תורת החסידות צריך להיות באופן דהפצה דוקא, וז"ל: כדיוק הלי' בתקוני זוהר (ת"י בסופו) דברי אליהו הנביא מנבש הגאולה מגלותנו זה (לרשב"י): כמה ב"ג לתתא יתפרנסון מהאי חיבורא דילך כד אתגלי לתתא בדרא בתראה בסוף יומיא וביגניא וקראתם דרור בארץ גו'. ובכסא מלך שם ביאר והדגיש: בדרא בתראה דוקא קרוב לימות המשיח כו' (אף אחר זה) כמה מאות שנים שנתגלה כו' (כי הלימוד צ"ל דוקא באופן של) יתפרנסון כו' יפורשו מאמריו העמוקים בהקדמות שגילה האר"י וזה"ה כו' שייבני כו' כי הלימוד גירסא בעלמא הגם שיש לו שכר טוב כו' עכ"ל הסוגלה דבגיני' וקראתם דרור היא כשיתפרנסון וילמדו פירושי המאמרים כו'. — ראה ג"כ הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות. עכ"ל.

(עיין ילקוט משיח וגאולה עה"ת פ' וישלח ס' קס"ד. המו"ל).

(3) ר' יוסף בלאך ז"ל.

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שבת קודש עמוד א

1 להעלות לו שָׁכָר - לשלם שכירות, שכן החזר ההוצאות נראה
2 כפרעון הלואה, ואם יקבל עוד את המגורים בחינם, זה נראה
3 כריבית. אָלָא כיצד יעשה, פֻּעַל הַעֲלִיָּה בּוֹנֵה אֶת הַבַּיִת וְאֶת הַעֲלִיָּה,
4 וּמְקַרְהָ אֶת הַעֲלִיָּה - בונה את תקרת העלייה, וכל מה שנצרך
5 שתהא ראויה למגורים, וְיִשָּׁב ו-דרו) בַּבַּיִת עַד שִׁתֵּן לוֹ בַּעַל הַבַּיִת
6 אֶת יְצִיאָתוֹ, ובוה לא נהנה כלל במה שדר בבית, שכן היה לו
7 מקום אחר לדור, ולכן אינו צריך לשלם שכירות:
8

1 שָׁל שְׁנַיִם - בית השייך לאדם, והעלייה שעליו שייכת לאחר,
2 שֶׁנֶּפְלוּ, וְאִמָּר בַּעַל הַעֲלִיָּה לְבַעַל הַבַּיִת לְבָנוֹת אֶת הַבַּיִת, כדי שיוכל
3 בעל העלייה לבנות עליו את העלייה, וְהוּא - בעל הבית אֵינוֹ רוֹצֵה
4 לְבָנוֹת, הדין הוא, שְׁתָּרִי פֻּעַל הַעֲלִיָּה בּוֹנֵה אֶת הַבַּיִת, וְדָר בְּתוֹכָהּ,
5 עַד שִׁתֵּן לוֹ בַּעַל הַבַּיִת אֶת יְצִיאָתוֹ - את ההוצאות שהוציא
6 בבניית הבית, ואזי יצא מהבית ויבנה את העלייה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר,
7 אִם הָרַךְ בְּתוֹךְ שָׁל תְּחִיּוֹ - הרי דר בעל העלייה בבית חבירו
8 [שהרי קיבל כל הוצאותיו], ואף שלא נפסד בוה חבירו, הוא צריך

♦ יום ראשון י"ז טבת ♦

א (א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרֵימָה אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:

ובשמותם, שְׁנַאָמֵר (ישעיהו מ): "הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם לְכֻלָּם בְּשֵׁם יַקְרָא" (שמות רבה) ♦

ה"י. וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • אף-על-פי שְׁמֵנָאן בְּחַיֵּיהֶן בְּשְׁמוֹתָן, חֲזַר וּמְנָאן בְּמֵיתָתָן, לְהוֹדִיעַ חֲבִתָּן שְׁנִמְשָׁלוּ לְכּוֹכְבִּים, שְׁמוֹצִיאָן וּמְכַנִּיסָן בְּמִסְפָּר

~ נקודות משיחות קודש ~ שיחות 9 שמות כ"ג טבת, מבה"ח שבט, ה'תשי"ט

מלשון מיצר וגבול), אֲבָל עֲצָם הַנְּשָׂמָה אֵינָה יְכוֹלָה לְבוֹא בְּגָלוֹת.

רק ה"שמות", האָרָה שֶׁל נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, בָּאוּ לְמִצְרַיִם, בְּהַגְבָּלוֹת שֶׁל עוֹלָם-הַזֶּה וְשֶׁל הַגְּלוּת בְּפֶרֶט (מִצְרַיִם)

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות שבת פרשת שמות תשמ"ו, התוועדות תשמ"ו כרך ב, עמ' 351 – מתוך 'התקשרות')

על עֲצָם הַאָדָם, וְאֵינֻּם מְגַלֶּה דְבָר עַל מְהוּתוֹ, וּמִצַּד שְׁנֵי – הַשֵּׁם קָשׁוּר בְּעֲצָם הַנְּפֶשׁ, וְעַד שֶׁהַקְּרִיאָה בְּשֵׁמוֹ שֶׁל אָדָם הֵיא דֶרֶךְ לְהַעִירוֹ מֵעֲלֶפְוֹן. מְעַיֵן זֶה מִצּוֹי גַם בְּגָלוֹת – מִצַּד אַחַד הֵיא הַעֵלֶם וְהַסֵּתֵר, וְהֵיא אֲפֹשְׁרִית רַק כִּשְׁהַעֲצָם אֵינֻם גְּלוּי; וּמִצַּד שְׁנֵי, כְּאֲשֶׁר מְגַלִּים אֵת הָעֵנָן הַפְּנִימִי בְּגָלוֹת, מְבִיאִים אֵת הַגְּאוּלָּה, שְׁעֵנִינָה גְלוּי עֲצָמוֹת אֵין-סוּף בְּרוּף-הוּא.

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת (א, א)
בְּשֵׁם הַפְּרָשָׁה מִתְבַּטָּא תֵכֵן הַפְּרָשָׁה, וְכֵאֵן לְכַאוּרָה יֵשׁ נְגוּד מְחֻלָּט בֵּין שֵׁם הַפְּרָשָׁה לְבֵין תְּכֵנָה: הַפְּרָשָׁה מִתְחַלְתָּה וְעַד סוּפָה עוֹסְקָת בְּעֵנָן הַשְּׁעֵבּוּד וְהַגְּלוּת, וְאֵלוֹ 'שְׁמוֹת' מִבְּטָא אֵת עֵנָן הַגְּאוּלָּה, שֶׁהִי "עַל שֵׁם גְּאֻלְתָּן נִקְרְאוּ", וְהַגְּאֻלָּה גַם הֵיחָה "בְּשִׁבִיל שְׂלָא שְׁנוֹ שְׁמָם"?
וְהַבְּאוּר: הַשֵּׁם יֵשׁ בּוֹ דְבָר וְהַפּוֹכוֹ. מִצַּד אַחַד הוּא מְעַלִּים

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 2 עמ' 253 – מתוך 'התקשרות')

יִשְׂרָאֵל וְנִתְיַנֵּת הַתּוֹרָה, אֲבָל הַהִתְחַלָּה שֶׁל סִפּוּר זֶה אֵינָה בְּמִתְּנַת תּוֹרָה, וְאֵף לֹא בִּיצִיאַת וּגְאֻלַּת מִצְרַיִם, אֲלָא דוֹקָא בְּגָלוֹת מִצְרַיִם, הַמְּסַמְּלֶת אֵת הִירִידָה לְ'מִצְרַיִם' וְהַגְּבוּלִים שֶׁל הָעוֹלָם בְּכֻלָּל.
מִפְּנֵי שֶׁתְּכֵלִית הַתּוֹרָה הֵיא בְּרוּר הָעוֹלָם, לִכֵּן גַם הַהִכָּנָה לְמִתְּנַת-תּוֹרָה הֵיחָה עַל-יְדֵי עֲבוּדָה בְּתוֹךְ גְּלוּת מִצְרַיִם, בְּאִפְסָן שְׁעֵנִינֵי מִצְרַיִם נִכְסוּ לְרֵשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, לְתַחוּם הַקְּדוּשָׁה.

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרֵימָה (א, א)
הַהִבְדָּל בְּפִשְׁטוּת בֵּין סִפּוּר בְּרֵאשִׁית לְסִפּוּר שְׁמוֹת, שֶׁבְּסִפּוּר בְּרֵאשִׁית מְסַפֵּר עַל תּוֹלְדוֹת הָאָבוֹת וְהַשְּׁבָטִים, שְׂאֵז הַהִכָּנָה לִיצִירַת עַם-יִשְׂרָאֵל, וְאֵלוֹ בְּסִפּוּר שְׁמוֹת מְסַפֵּר סִפּוּר יִצִיאַת מִצְרַיִם וְנִתְיַנֵּת הַתּוֹרָה.
אֲבָל אִם כֵּן, לְמָה הַתְּחֵלֶת סִפּוּר שְׁמוֹת אֵינָה בְּסִפּוּר יִצִיאַת מִצְרַיִם, שְׂאֵז נוֹלַד עַם-יִשְׂרָאֵל, אֲלָא בְּגָלוֹת מִצְרַיִם דוֹקָא? וְיֵשׁ לוֹמַר, שְׂאֵף שֶׁבְּסִפּוּר שְׁמוֹת מְסַפֵּר סִפּוּר לֵידַת עַם-

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 1, עמ' 7 – מתוך 'התקשרות')

הַנִּמְנָמִים, וּמִטְשֵׁטֵשׁ אֵת הַהִבְדָּלִים הַקְּיָמִים בֵּינֵיהֶם. לְעִמַּת זֹאת, קְרִיאַת שֵׁם, מְשַׁקְּפָת אֵת הַמְּיַחַד וְהַשׁוֹנָה שֵׁיֵשׁ בְּכֻל פֶּרֶט וּפְרָט בְּפְנֵי עֲצָמוֹ.
בְּכֻל יְהוּדֵי קִימוֹת שְׁתֵּי הַבְּחִינּוֹת גַם יַחַד: "מִסְפָּר" וּקְרִיאַת שֵׁם. "מִסְפָּר רּוֹמֵז לְנִקְדַּת הַיְהוּדוֹת שֶׁהֵיא שְׁוֶה אֲצֵל כָּל בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל. קְרִיאַת שֵׁם רּוֹמֵזת לְסִגּוּלָה וְלִיתְרוֹן הַמְּיַחַדִּים

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל... שְׁבָעִים נֶפֶשׁ (א, איה)
שְׁקוּלִים הֵן יִשְׂרָאֵל כְּצֵבָא הַשְּׁמַיִם. נְאָמַר כֵּאֵן "שְׁמוֹת" וְנְאָמַר בְּכּוֹכְבִּים "שְׁמוֹת", שְׁנַאָמֵר "מוֹנָה מְסַפֵּר לְכּוֹכְבִּים לְכֻלָּם שְׁמוֹת יַקְרָא". אֵף הַקֶּב"ה, כְּשִׁיְרָדוּ יִשְׂרָאֵל לְמִצְרַיִם מִזֶּנֶה מְסַפֵּרם כְּמָה הֵיוּ (מזרח רבה).
מְסַפֵּר, מְעַצֵּם טִיבוֹ, מְבַלִּיט אֵת הַמְּכָנָה-הַמְּשַׁתֵּף שֶׁל הַדְּבָרִים

כלי יקר – עוז והדר

שְׁמֵצִינֵנו לְשׁוֹן הַ'הִלִּכָה' בְּגֵרוּשִׁין, שְׁנַאָמֵר (דברים כד א) 'וְהִלְכָה וְהִיחָה לְאִישׁ אַחֲרָי, וְהָאִשָּׁה נִקְרְאָת 'בֵּית' (וימא ב, א) 'וְלֹא' לְשׁוֹן חֲבוּרָה אִישׁ לְאִשָּׁה, כְּמוֹ הַפְּעָם יְלֻחָה אִישִׁי אֲלֵי' (בראשית כט לד). לְכַף אֲמֵר וְיִלְחָ אִישׁ מִבֵּית לֹוי,

ב (א) וַיִּלְחַ אִישׁ מִבֵּית לְוִי וַיִּקַּח אֵת בַּת לְוִי. פֶּרֶשׁ רַש"י 'פְּרוּשׁ הֵיחָה מִמְּנֻחָה כּוֹ. וְנִרְאָה שֶׁלְמַד זֶה מִמָּה שְׁנַאָמֵר וַיִּלְחַ אִישׁ, וְלֹא פֶרֶשׁ מֵאֵין הִלְךְ וְלִהְיֶיךָ הִלְךְ. גַּם מִבֵּית לְוִי הֵיחָה לוֹ לוֹמַר 'וַיִּלְחַ אִישׁ לְוִי'. אֲלָא לְפִי

לְוִי: תורה ב

לְכֶם, וְהוּן מִצַּד מֵעֲלֵתוֹ הַמִּזְחָדֶת שֶׁל כָּל יְהוּדֵי וְיְהוּדֵי כְּפָרְט. וְעַל־דֶּרֶךְ מֵה שֶׁנֶּאֱמָר "מוֹנֵה מִסְפָּר לַפּוֹכְבִּים לְכֶם שְׁמוֹת יִקְרָא".

כָּל יְהוּדֵי.
לְכֹן הַתְּבַטָּאָה חֲבֵתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה לְיִשְׂרָאֵל בְּשָׁנֵי דְבָרִים אֵלוֹ, כְּדֵי לְהוֹדִיעַ גְּדֹל חֲבֵתָם, הֵן מִצַּד נְקֻדַּת הַיְהוּדוּת הַמְשֻׁתֶּפֶת

ב ראוּבֵן שֶׁמְעוֹן לְוֵי וְיְהוּדָה:

(ב) ראוּבֵן שֶׁמְעוֹן לְוֵי וְיְהוּדָה:

ג יִשָּׁשְׁכָר זְבוּלֹן וּבְנֵימֵן:

(ג) יִשָּׁשְׁכָר זְבוּלֹן וּבְנֵימֵן:

ד דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאָשֶׁר:

(ד) דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאָשֶׁר:

ה הַוְהִיָּה כָּל נִפְשָׁתָא נִפְקֵי נִרְכָּא דְנִיעֻקָּב שְׂבָעִין נִפְשֵׁן וְיוֹסֵף דִּתְהוּה בְּמִצְרַיִם:

(ה) וְיְהִי כָּל־נִפְשׁ יִצְאֵי יִרְדֵי־עֵקֶב שְׂבָעִים נִפְשׁ וְיוֹסֵף הָיָה בְּמִצְרַיִם:

שֶׁל יוֹסֵף: הוּא יוֹסֵף הַרוּעָה אֶת צֶאֱן אֲבִיו, הוּא יוֹסֵף שֶׁהָיָה בְּמִצְרַיִם וְנַעֲשֶׂה מֶלֶךְ וְעַמֵּד בְּצַדְקוֹ.

כִּי־יִוֹסֵף הָיָה בְּמִצְרַיִם • וְהָלֵא הוּא וּבְנָיו הָיוּ בְּכֻלָּל שְׂבָעִים, וּמָה בָּא לְלַמְדֵנוּ, וְכִי לֹא הָיִינוּ יוֹדְעִים שֶׁהוּא הָיָה בְּמִצְרַיִם? אֲלֵא לְהוֹדִיעַ צְדָקָתוֹ

וּיְמֵי יוֹסֵף וְכָל אַחֵיהֶי וְכָל דְרָא הַהוּא:

(ו) וְיְמֵי יוֹסֵף וְכָל־אֲחָיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא:

ז וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִפְיִשוּ וְאֲתִילְדוּ וּסְגִיאוּ וְחִקְיפוּ לְחֻדָּא לְחֻדָּא וְאֲתַמְלִיאת אֲרַעָא מִנְהוּן:

(ז) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמֵאֵד מֵאֵד וְתַמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: פ

כִּי־יִשְׂרְצוּ • שֶׁהָיוּ יוֹלְדוֹת שִׁשָּׁה בְּכָרִס אֶחָד.

נַעַר בִּכָּה (פסוק ו), שֶׁהָיָה נִרְאָה כְּנַעַר גְּדוֹל. וּבִכְיָה זֹו עַל שֵׁם 'עַמּוֹ אֲנֹכִי בְּצַדְדוֹ' (תהלים צא טו), כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (להלן ג ז) 'כִּי יִדְעֵתִי אֶת מִכְּאֲבָיו', רְצָה לומר אֲנִי מִרְגִּישׁ מִכְּאֲבָיו בְּכִיכּוֹל, וְנָהוּ כִּפְּל 'אֲהִיָּה אֲשֶׁר אֲהִיָּה' (שם פסוק יד), כִּי 'בְּצַרְתָּם' גַּם 'לֹו צַר' (ע"פ ישעיה סג טו):
וַיֹּשֶׁב אומרים שֶׁלְכָךְ נִשְׁמַע קוֹלוֹ כְּנַעַר, כְּדֵי שֶׁתַּחֲשֹׁב בַּת פְּרַעָה שְׂנוּלֵד מִזְמֵן רַב, דְּאֵם לֹא כֵן לֹא תִצְלֵל אוֹתוֹ מִסְפֵּק, כִּי שָׁמָּה הוּא הַגּוֹאֵל וְנוֹלֵד בְּאוֹתוֹ יוֹם שֶׁאֲמָרוּ הָאֲצִטְגָּנִים (ראה סוטה יב): תורה ג

(ו) **וַתֵּאמֶר אַחֲתוֹ וְגו'** הַאֵלֶּף וּקְרָאתִי לָךְ מִיְּנֻקָּת כּוֹי. מִכָּאֵן רָאִיָּה שְׁמֵרִים נְבִיאָה הִתְהַדָּה, דְּאֵם לֹא כֵן בְּמָה יִדְעָה שֶׁתַּחֲמַל עֲלָיו בַּת פְּרַעָה, כִּי מֵאֲמָר **וַתַּחֲמַל עָלָיו** (פסוק ו) מֵאֲמָר הַפְּסוּק, אֲבָל הִיא מֵאֵן יִדְעָה: תורה ח

הַצִּפְיִנוּ (פסוק ג), וְעֵינַי עוֹד לְקַמֵּן (ג ה) בְּפְסוּק שֶׁל נְעֻלְיָה מֵעַל רַגְלֵיךְ, שְׁמוֹשָׁה הָיָה מְשַׁלָּל מִן הַקְּמֵרִיּוֹת מִפְּל וְכָל, וְהָיָה מֵאִיר מִפְּל שְׁנֵי חֲלָקִיו, וְהָיָה הַבַּיִת הָאֲנוּשִׁי שֶׁלֹו מֵלֵא אוֹרָה, וְנִסַּ וְהָ יוֹכִיחַ עַל מַהוּתוֹ לְעַתִּיד:
וַנִּרְאָה שֶׁעַל מִצִּיאוֹת אוֹר זֶה שְׂנוּלֵד עַמּוֹ כְּתִיב (פסוק ו) **וַתִּפְתַּח וַתִּרְאָהוּ אֶת הַיֵּלֵד**, מַהוּ **וַתִּרְאָהוּ**, אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (סוטה יב) 'שֶׁרָאֲתָה שְׂכִינָה עִמּוֹ, וְשְׂכִינָה מֵאֵן דְּכַר שְׁמָה. אֲלֵא **וַתִּרְאָהוּ** קָאֵי עַל מִצִּיאַת הָאוֹרָה אֲשֶׁר הִזְכִּיר לְפָנֵים בְּאֲמָרוֹ **כִּי טוֹב הוּא**, וְאוֹתוֹ אוֹר רָאֲתָה עִם הַיֵּלֵד, כִּי אֵת מְשַׁמֵּשׁ בְּמִקּוֹם עַם, וּבְזֶה הָיָה נִרְאָה כְּנַעַר גְּדוֹל (ראה שמואל א כד), כִּי נִתְחַבְּרוּ יַחַד הַיֵּלֵד וְהָאוֹר:
עַל כֵּן נֶאֱמָר **וַתִּרְאָהוּ**, רְצָה לומר הָאוֹר. אֵת הַיֵּלֵד, עִם הַיֵּלֵד. **וַהֲנֵה**

(ב) **וַתִּרְאֵהוּ אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא**. שֶׁנִּתְמַלֵּא כָּל הַבַּיִת אוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמָר (בראשית א ד) 'וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב' (סוטה יב). וּמִטַּעַם זֶה הַצִּפְיָנָה אוֹתוֹ, כִּי נִרְאָה שָׁמָּה יִרְאוּ הַמִּצְרַיִם הָאוֹר הַהוּא, וְעַל דְּבֵי הָאוֹר יִרְאוּ גַם אֵת הַיֵּלֵד, וְלְכָף הַצִּפְיָנָה אוֹתוֹ יוֹתֵר מִפְּל הַיֵּלְדִים. וְעוֹד שָׁמָּה יִרְגִּישׁוּ בִּיתְרוֹן הָאוֹר כִּי הוּא הַגּוֹאֵל הַמּוֹצִיאֵם מִכְּפָלָה לְאוֹרָה וּמִשְׁעֻבֹד לְגֻאֲלָה. וְאוֹלֵי חֶשְׁבָּה שֶׁלְכָךְ נִבְרָא הָאוֹר עַמּוֹ כְּדֵי שֶׁתִּלְמַד מִמֶּנּוּ הַצִּפְיָנוּ, כִּמּוֹ הָאוֹר הַרְאִישׁוֹן שֶׁנִּגְנֵו לְצִדִּיקִים לְעַתִּיד לְבֹא (תניגה יב):

וּמִסְפָּר שְׁלֹשָׁה יְרִיחִים (פסוק ב), רָמְזוּ שְׁאוֹר הַתּוֹרָה הָיָה גְּנוּז עַד הַיְרִיחַ הַשְּׁלִישִׁי הוּא סִינַן, כִּמּוֹ שֶׁלְמַדוֹ (תנחומא יתרו ט) מִפְּסוּק 'וַיִּצְפֹּן לְיִשְׂרָאֵל תּוֹשֵׁבֵי' (משלי ב ז), לְפִיכָךְ **לֹא יִכְלָה עוֹד**

(ח) וַיִּקְרָא מֶלֶךְ-חֲדָשׁ עַל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדַע ח וְקָם מֶלֶכָא חֲדָתָא עַל מִצְרַיִם דְּלֵא מְקַיִם אֲתֵיּוֹסֵף: גְּזֵרַת יוֹסֵף:

כ"ט - וַיִּקְרָא מֶלֶךְ חֲדָשׁ. רב ושמואל, חד אמר: חדש ממש, וחד אמר: שנתחדשו גזרותיו (סוטה יא). אֲשֶׁר לֹא יָדַע. עֲשֵׂה עֲצָמוּ כְּאֵלוֹ לֹא יָדַע (כך גרס ר"ם).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 10)

חֲדָשׁ מִמֶּשׁ . . שְׁנַתְחַדְּשׁוּ גְזֵרֹתָיו (רש"י א, ח) רב, שְׁדַקְדַק בְּהוֹרָאת אַסוּר וְהֵתֵר, אוֹמֵר שֶׁהִיא רִשְׁעָה גְדוֹל בֵּין אֲדָם לְמִקּוּם; וּשְׁמוּאֵל, שֶׁהִיא רְגִיל לְפִסְק דִּינֵי מִמוּנּוֹת, סְבוּר שֶׁהִיא רִשְׁעָה גְדוֹל בֵּין אֲדָם לְחִבְרוֹ. **שְׁנַתְחַדְּשׁוּ גְזֵרֹתָיו** - רִשְׁעוֹת גְּדוֹלָה בֵּין אֲדָם לְחִבְרוֹ, שֶׁהִרִי יוֹסֵף גָּמַל לוֹ טוֹב;

אף לא כל-כף בין אדם למקום, כי בני ישראל באו אליו וקבלו מלכותו, ולכן יש לו הצדקה משמים (לדעתו) לשלט בהם כרצונו. **חדש ממש** - רשעות גדולה בין אדם למקום, שהרי אין לו אמתלא זו כלפי שמיא; אף לא כל-כף בין אדם לחברו, שהרי יוסף לא גמל לו טוב.

(ט) וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הִנֵּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעַצוּם מִמֶּנּוּ: ט וַאֲמַר לְעַמֵּיהּ הָא עִמָּא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל סְגוּן וְתַקִּיפִין מִנָּנָא:

(י) הִבֵּה גַתְחַפְּמָה לוֹ פְּנֵי-יְרֵכָה וְהִיָּה פִּי-תַקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסֵף גַּם-הוּא עַל-שְׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם-בָּנוּ וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ:

יֵהָבוּ נִתְחַפְּסוּ לְהוֹן דְּלִמָּא יִסְגוּן וַיְהִי אַרְי יַעֲרַעֲנָנָא קָרִב וַיִּתּוֹסְפוּן אַף אַנּוּן עַל סְנַאָנָא וַיִּגִּיחוּן בְּנָא קָרִב וַיִּסְקוּן מִן אַרְעָא:

כ"י - הִבֵּה גַתְחַפְּמָה לוֹ. כָּל "הִבֵּה", לְשׁוֹן הִכְנֵה וְהוֹמָנָה לְדָבָר הוּא, כְּלוּמֵר: הִזְמִינוּ עֲצָמְכֶם לְכֹף. גַּתְחַפְּמָה לוֹ. לַעֲס. גַּתְחַפְּמָה מַה לַּעֲשׂוֹת לוֹ (שמות רבה). וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ: גַּתְחַפְּסוּ לְמוֹשִׁיעַן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, לְדוֹנָם בְּמִים, שֶׁכָּבֵד נִשְׁבַּע שְׁלֹא יָבִיא מִבּוֹל לַעֲלֹם,

(והם לא הבינו שעל כל העולם אינו מביא, אכל הוא מביא על אמה אחת, ברש"י ישן). וְעָלָה מִן הָאָרֶץ. עַל פְּרָחֵנוּ. וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ: כְּאֲדָם שֶׁמְקַלֵּל עַצְמוֹ וְתוֹלָה קַלְלָתוֹ בְּאַחֲרִים, וְהִרִי הוּא כְּאֵלוֹ כְּתִב: וְעָלִינוּ מִן הָאָרֶץ וְהֵם יִירְשׁוּהָ.

(יא) וַיִּשְׁיִמוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עַנּוֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיִּבְּנוּ עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרְעָה אֶת-פַּתָּם וְאֶת-רַעְמֵסִם:

יֵא וּמְנִיאוּ עֲלֵיהוֹן שְׁלִטוּנִין מְבֹאִישִׁין בְּדִיל לַעֲנוּאָהוֹן כְּפִלְחָנְהוֹן וּבְנוּ קְרוּי בֵּית אוּצְרָא לְפָרְעָה יֵת פִּיתוּם וַיֵּת רַעְמֵסִס:

כ"ג - עָלָיו. עַל הָעַם. מִסִּים. לְשׁוֹן מִס. שָׂרִים שְׂגוּבִין מִהֵם הַמַּס, וּמַהוּ הַמַּס? שִׁיבְנוּ עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרְעָה. לְמַעַן עַנּוֹתוֹ בְּסִבְלָתָם. שֶׁל מִצְרַיִם. עָרֵי מִסְכְּנוֹת. כְּתַרְגוּמוֹ, וְכֵן: (ישעיה כב) "לֵךְ בֵּא אֶל הַסּוֹכֵן

הִזָּה", גִּזְבֵּר הַמְּמַנָּה עַל הָאוּצְרוֹת (שמות רבה). אֶת פַּתָּם, וְאֶת רַעְמֵסִס. שְׁלֹא הִיוּ רְאוּיֹת מִתְחַלְּה לְכֹף, וַעֲשָׂאוּם חֲזָקוֹת וּבְצוּרוֹת לְאוּצָר.

(יב) וּכְבָאֲשֶׁר יַעֲנוּ אֹתוֹ בֵּן יִרְבֵּה וְכֵן יִפְרִץ וַיִּקְצוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

יֵב וּכְבָאֲשֶׁר דְּמַעֲנוּ לְהוֹן בֵּן סְגוּן וְכֵן תַּקִּיפִין וַעֲקַת לְמַצְרָאֵי מִן גְּדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"ד - וּכְבָאֲשֶׁר יַעֲנוּ אֹתוֹ. כָּכָל מַה שֶּׁהֵם נוֹתְנִין לִב לַעֲנוֹת, כֵּן לִב הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְהַרְבוֹת וּלְהַפְרִיץ. כֵּן יִרְבֵּה. כֵּן רָבָה וְכֵן פָּרַץ. וּמִדְרָשׁוֹ, רוּחַ הַקְדוּשׁ אוֹמְרַת כֵּן, אֲתָם אוֹמְרִים: כֵּן יִרְבֵּה, וְאֲנִי אוֹמֵר: כֵּן

יִרְבֵּה. וַיִּקְצוּ. קָצוּ בְחַיִּיהֶם. (ויש מפרשים: המצרים בעיני עצמם, וקל להבין). וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ: כְּקוֹצִים הִיוּ בְּעֵינֵיהֶם.

שפועה ומדברת והוגה לולד, כדרך הנשים המפוסות
תינוק הבוכה (שם) • פועה • לשון צעקה, כמו: (ישעיה
כב) כפולדה אפעה.

כ"י • למילדת • הוא לשון מולידות, אלא שיש לשון
קל, ויש לשון כבד, כמו שובר ומשבר, דובר ומדבר,
בן מוליד ומילד. שפרה • זו יוכבד, על שם
שמשפרת את הולד. פועה • זו מרים, על שם

טז ואמר בד תהיון מולדן ית יהודיתא
ותהיון על מתברא אם בר הוא תקטלן תתה
ואם ברמא היא ותקומנה:

(טז) וַיֹּאמֶר בְּיֹלְדֶךָן אֶת־הַעֲבָרִיּוֹת וַרְאִיתָן עַל־
הָאֲבָנִים אִם־בֵּן הוּא וְהַמֵּתָן אֹתוֹ וְאִם־בַּת הוּא
וְחַיָּה:

אמנות יוצר כלי חרס. אם בן הוא וגו' • לא היה
מקפיד אלא על הזכרים, שאמרו לו אצטגנינו
שעתיד להולד בן המושיע אותם. וחייה • ותחייה.

כ"י • כפולדכן • כמו בהולידכן. על האבנים • מושב
האשה היולדת, ובמקום אחר קוראו משבר, וכמוהו:
(ירמיה יח) "עושה מלאכה על האבנים". מושב כלי

יז ודחילא חיתא מן קדם יי ולא עבדא פמא
דמליל עמקן מלפא דמצרים וקמא ית
בניא:

(יז) וַתִּירָאן הַמְּיֹלְדוֹת אֶת־הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר אֱלֹהֵינָן מִלֶּךְ מִצְרַיִם וַתַּחֲיִין אֶת־הַיְלָדִים:

א "ותאמרנה איש מצרי", לשון עבר, כמו "ויאמרו"
לזכרים. "ותדברנה בפיכם", לשון דברתן, כמו
ותדברו לזכרים. וכן (יחזקאל יז) "ותחללנה אותי אל
עמי", לשון עבר חללתן, כמו ותחללו לזכרים.

כ"י • ותחיינן את הילדים • מספקות להם מים ומזון
(סוטה שם). תרגום הראשון, וקמא. והשני, וקמתון,
לפי שלשון עברית לנקבות רבות, תיבה זו וכיוצא
בה, משמשת לשון פעלו ולשון פעלתם, כגון: (שמות

♦ יום שני י"ח טבת ♦

יח ויקרא מלפא דמצרים לחיתא ואמר להן
מה דין עבדתין ית פתגמא הדיו וקמתין ית
בניא:

(יח) וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לַמְּיֹלְדוֹת וַיֹּאמֶר לָהֶן מַדּוּעַ
עֲשִׂיתֶן הַדְּבָר הַזֶּה וַתַּחֲיִין אֶת־הַיְלָדִים:

יט ואמרא חיתא לפרעה ארי לא כנשיא
מצריתא יהודיתא ארי חפימן אנון עד לא
עלת לותהן חיתא וילדין:

(יט) וַתֹּאמְרֵן הַמְּיֹלְדוֹת אֶל־פְּרֹעֶה כִּי לֹא כְנָשִׁים
הַמִּצְרִיּוֹת הָעֲבָרִיּוֹת כִּי־חַיּוֹת הֵנָּה בְּטָרֵם תָּבוֹא אֵלֵינוּ
הַמְּיֹלְדוֹת וַיִּלְדוּ:

"בכור שורו", אגלה שלוחה, ומי שלא נכתב בו,
הרי הפתוב כוללן, ויכרך אותם". ועוד פתיב: (שם
ט) "מה אמך לביאה".

כ"י • כי חיות הנה • בקיאות כמילדות. תרגום
מילדות "חיתא". ורבותינו דרשו: (שם ושמות רבה) הרי
הן משולות לחיות השדה, שאינן צריכות מילדות.
והיכן משולות לחיות? – גור אריה, "זאב יטרף",

כא ואטיב יי לחיתא וסגי עמא ותקיפו
לחדא:

(כ) וַיִּיטֹב אֱלֹהִים לַמְּיֹלְדוֹת וַיִּרְבַּ הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מֵאֲדָ:

דנבנוראדן, הגלה את השארית. ויפן זנב אל זנב
(שופטים טו) – הפנה הזנבות זו לזו, כל אלו לשון הפעיל
את אחרים. וכשהוא מדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד
הי"ד ב"חיר"ק, כגון: (ויקרא ט) "וייטב בעיניו" – לשון
היטב, וכן: "וירב העם" – נתרבה העם. ויגל
יהודה – הגלה יהודה, ויפן פה וכה – פנה לכאן

כ"י • וייטב • הטיב להן, וזה חלוק בתיבה שסודתה
ב' אותיות, ונתן לה ו'ו יו"ד בראשה, כשהיא באה
לדבר בלשון ויפעיל, הוא נקוד הי"ד בציר"י שהוא
קמץ קטן (או בסגול שהוא פתח קטן). כגון: "וייטב
אלהים למילדות", "וירב בבת יהודה" (איכה ב) – הרבה
תאנה. וכן: "ויגל את השארית" (דברי הימים ב לו)

שיעור יומי ליום שני י"ח טבת ושנים מקרא ואחד תרגום – ב – פרשת שמות מט

וּלְכַאֵן. וְאֵל תְּשִׁיבֵנִי: וַיִּלֶךְ, וַיֵּשֶׁב, וַיֵּרֶד, וַיֵּצֵא, לְפִי | יֵצֵא, יֵשֶׁב, יֵלֶךְ – יו"ד אֹת שְׁלִישִׁית בּוֹ. וַיֵּיטֵב
שְׂאִינָן מְגֹזְרֵתָן שֶׁל אֱלוֹ, שְׁהֵרִי הַיּוֹד יִסּוֹד בְּהֶן: יָרַד, | אֱלֹהִים לְמִילְדָתָּה. מֵהוּ הַטּוֹבָה?.

כא וְהָיָה כִּד דְּחִילָא תִּתָּא מִן קָדָם יְיָ וְעֵבֵד | **וַיְהִי כִּי־יִרְאוּ הַמִּילְדָת אֶת־הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם**
לְהוֹן בְּתִינ: | **בְּתִים:**

כט"ו וַיַּעַשׂ לָהֶם בְּתִים • בְּתִי כְּהֵנָה וּלְוִיָּה וּמְלָכוֹת | כְּהֵנָה וּלְוִיָּה מִיּוֹכְכֵד, וּמְלָכוֹת מִמְרִים, כְּדֵאִיתָא
שְׁקֻרוּיִין בְּתִים: "וַיִּבֶן אֶת בֵּית ה' וְאֶת בֵּית הַמִּזְבֵּחַ", | בְּמִסְכַּת סוּטָה (סו).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כא עמ' 2)

כב **כְּהֵנָה וּלְוִיָּה מִיּוֹכְכֵד** (רש"י א, כא) אינו מפרט "כְּהֵנָה מֵאֵהֶרֶן | הַכְּהֵנָה נִתְּנָה לְמֹשֶׁה. וְסַפֵּק זֶה תְּלוּי בְּשִׁפְתֵי הַדְּעוֹת בְּרַש"י
וּלְוִיָּה מִמֹּשֶׁה". וַיֵּשׁ לומר, שְׂרַש"י מְסַפֵּק בְּפִרוּשׁ הַדְּבָרִים: | הַלֵּלָן (ד, יד) הָאֵם מֹשֶׁה נֶעֱנַשׁ בְּכַף שְׁנִטְלָה מִמֶּנּוּ הַכְּהֵנָה.
הָאֵם הַכְּהֵנָה שֶׁנִּתְּנָה לְאֵהֶרֶן וּלְוִיָּה לְמֹשֶׁה, או שְׂמָא אָף

כג וַיֵּצֵאוּ פְּרַעֲהַ לְכָל־עַמּוֹ לְאָמֹר כָּל־הַבֶּן הַיְלֹוֹד | **וַיֵּצֵאוּ פְּרַעֲהַ לְכָל־עַמּוֹ לְאָמֹר כָּל־הַבֶּן הַיְלֹוֹד**
הַיְאֲרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ וְכָל־הַבֵּת תִּחְיִין: פ | דִּיתְהִילִיד לִיהוֹדָאי בְּנֵהֲרָא תִּרְמַנְהָ וְכָל בְּרִתָּא
תִּקְזַמְיוּן: | כַּב וּפְקִיד פְּרַעֲהַ לְכָל עַמָּה לְמִימְרָא פֶּל כְּרָא
דִּיתְהִילִיד לִיהוֹדָאי בְּנֵהֲרָא תִּרְמַנְהָ וְכָל בְּרִתָּא
תִּקְזַמְיוּן:

כד וַיֵּצֵאוּ פְּרַעֲהַ לְכָל־עַמּוֹ • אָף עֲלֵיהֶם גְּזַר. יוֹם שְׁנוֹלֵד מֹשֶׁה, | לְלָקוֹת בְּמִים. לְפִיכֶךָ גְּזַר אוֹתוֹ הַיּוֹם אָף עַל הַמְּצַרִּים,
אָמְרוּ לוֹ אֲצַטְגְּנִינִיו: הַיּוֹם נוֹלַד הַמּוֹשִׁיעַ, וְאִין אָנוּ | שְׁנֵאָמֵר: "כָּל הַבֶּן הַיְלֹוֹד", וְלֹא נֹאמֵר הַיְלֹוֹד לְעֵבְרִים,
יּוֹדְעִים אִם מִמְּצָרִים אִם מִיִּשְׂרָאֵל, וְרוֹאִין אָנוּ שְׁסוּפּוֹ | וְהֵם לֹא הָיוּ יוֹדְעִים שְׁסוּפּוֹ לְלָקוֹת עַל מִי מְרִיבָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"א עמ' 111 – מתוך 'לקראת שבת')

גזרת היאור הרוחנית

א **כָּל־הַבֶּן הַיְלֹוֹד הַיְאֲרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ וְכָל־הַבֵּת תִּחְיִין:** א. | לְפִי אֲרַח הַחַיִּים שֶׁל הַמְּצַרִּים, וּבְכַף לְהַמִּית אֶת נִשְׁמָתוֹ.
לְכֹן הֵיטָה זֶה גְּזָרָה פַּה חֲמוּרָה, עַד שֶׁהָיָא נְקַלְלָה בְּפִסּוּק יַחַד | לְכֹן הֵיטָה זֶה גְּזָרָה פַּה חֲמוּרָה, עַד שֶׁהָיָא נְקַלְלָה בְּפִסּוּק יַחַד
עִם גְּזַרַת הַבְּנִים – הַמְנוֹת בְּפַעַל. בְּמִדָּה מְסִימָת "קִשָּׁה מִיַּתָּה | עִם גְּזַרַת הַבְּנִים – הַמְנוֹת בְּפַעַל. בְּמִדָּה מְסִימָת "קִשָּׁה מִיַּתָּה
וְרוּחִינִית יוֹתֵר מִמִּיַּתָּה גְּשָׁמִית!" | וְרוּחִינִית יוֹתֵר מִמִּיַּתָּה גְּשָׁמִית!"
גְּזָרָה זֶה גַּם מְרַמְזֵת בְּגִזְרַת הַשְּׁלֵכַת הַיְלֹוֹדִים לַיְאֹר. הַנִּילוּס | גְּזָרָה זֶה גַּם מְרַמְזֵת בְּגִזְרַת הַשְּׁלֵכַת הַיְלֹוֹדִים לַיְאֹר. הַנִּילוּס
שֶׁמֶשׁ עֹבֵר הַמְּצַרִּים עֲבוּדָה־זָרָה, וְהֵם הַשְּׁתַּמְשׁוּ בּוֹ כְּדִי: א. | שֶׁמֶשׁ עֹבֵר הַמְּצַרִּים עֲבוּדָה־זָרָה, וְהֵם הַשְּׁתַּמְשׁוּ בּוֹ כְּדִי: א.
הַמְתַּת גּוֹפֵם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (הַבְּנִים). ב. הַמְתַּת נִשְׁמָתָם | הַמְתַּת גּוֹפֵם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (הַבְּנִים). ב. הַמְתַּת נִשְׁמָתָם
(הַבְּנוֹת) – גְּלוּת מְצָרִים הַרוּחִינִית. | (הַבְּנוֹת) – גְּלוּת מְצָרִים הַרוּחִינִית.

ב (א) וַיִּלְךְ אִישׁ מִבֵּית לְוִי וַיִּקַּח אֶת־בַּת־לְוִי: | א וַאֲזַל גְּבָרָא מְדָבִית לְוִי וַיְסִיב יָת בַּת לְוִי:

כט"ו וַיִּקַּח אֶת בַּת לְוִי • פְּרוּשׁ הֵיךְ מִמֶּנָּה מִפְּנֵי גְזַרַת | הִיא נִהְפָּכָה לְהֵיזוֹת נַעֲרָה, וּבַת ק"ל שְׁנֵה הֵיטָה,
פְּרַעֲהַ, (וְחֻזֵּר וַיִּלְקַחָהּ. וְזֵהוּ "וַיִּלְךְ", שְׁהֵלֶךְ בַּעֲצַת | שְׁנוֹלְדָה כְּבוֹאָה לְמְצָרִים בֵּין חֲחוּמוֹת, וּמֵאֲתִים וְעֶשֶׂר
בַּתוֹ, שְׂאֵמְרָה לוֹ: גְּזַרְתָּךְ קִשָּׁה מִשָּׁל פְּרַעֲהַ: אִם | שְׁנֵים נִשְׁתַּהוּ שָׁם, וְכִשְׂיֵצֵאוּ, הֵיךְ מֹשֶׁה בֶּן שְׁמוֹנִים
פְּרַעֲהַ גְּזַר עַל הַזְּכָרִים, וְאִתָּה גַּם בֶּן עַל הַנְּקֻבוֹת. | שְׁנָה. אִם־כֵּן, לְשִׁנְתָּעֲבָרָה מִמֶּנּוּ הֵיטָה בַּת מֵאָה
בְּרַש"י יֵשֶׁן) וְהַחֲזִירָה, וְעֶשֶׂה בַּהּ לְקוּחִין שְׁנַיִים. וְאָף | וְשָׁלְשִׁים, וְקוֹרָא אוֹתָהּ בַּת לְוִי.

כ (ב) וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי־טוֹב הוּא | כ וַעֲדִיאַת אַתְמָא וַיִּלְדִּית בְּרַ וְחֻזַּת יָתָה אַרְי
וַתִּצְפְּנָהּ וְשָׁלְשָׁה יָרְחִים: | טב הוּא וְאַטְמַרְתָּה תִּלְתָּא יָרְחִין:

כט"ו כי טוב הוא • כְּשֶׁנוֹלַד, נִתְּמַלָּא הַבֵּית כְּלוֹ אוּרָה (סוטה סו).

(א) וְלֹא יִכְלֶה עוֹד הַצְּפִינוּ וְתִקַּח לּוֹ תֵּבַת גָּמָא וְתַחֲמַר בַּחֲמֹר וּבִזְבֹּת וּתְשֵׂם בָּהּ אֶת־הַיָּלֹד וּתְשֵׂם בַּסּוּף עַל־שֵׁפֶת הַיָּאֹר:

גולא יכלת עוד לאטמרותה ונסכת לה תבותא דגומא וחספתה בחמרא ובזפתא ושויתא בה ית רביא ושויתא בערא על ביף נהרא:

בַּחֲמֹר וּבִזְבֹּת • זפת מבחוץ וטיט מבפנים, כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע של זפת. **וּתְשֵׂם בַּסּוּף** • הוא לשון אגם, רושי"ל בלע"ז, ודומה לו: (שעי"ט)

כשי"א ולא יכלה עוד הצפינו • שמנו לה המצרים מיום שהחזירה. והיא ילדתו לשה חדשים ויום אחד, שהילדת לשבעה יולדת למקטעין, והם בקרו אחריה לסוף ט'. **גָּמָא** • גמי בלשון משנה, ובלע"ז יונק"ו, ודבר רך הוא ועומד בפני רך ובפני קשה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טז פרשת שמות)

פרעה "אם בן הוא והמיתן אותו", אלא מפרטת גם את אופן ביצוע הגזרה "**היאורה תשליכוהו**", מובן, שאין זה סתם פרט בגזרת פרעה או פרט המסביר את הסבה לגזרה. אלא זהו ענין עקרי בגלות מצרים, ובכך מתבטאת המשמעות הכללית של גלות מצרים.

הרוגצ'ובי מסביר: יוכבד לא רצתה להציל את משה על־ידי הנחת התיבה ביאור, מפני ש"הם היו עובדים לגילוס", בהתאם להלכה, שאסור להשתמש בעבודה־זרה אפילו לצורך הצלה, ולכן וּתְשֵׂם בַּסּוּף על שֵׁפֶת הַיָּאֹר. אך כאשר וּתַרְדּוּ בת פרעה לרחוץ על היאור", והפונה היא "שירדה לרחוץ מגולוי בית אביה", היא בטלה בכך את העבודה־זרה ו"שוב באתה התיבה בתוך היאור".

ההסבר לכך הוא: תכליתה של גזרת פרעה היא "**היאורה תשליכוהו**" - ההשליכה לנילוס - לעבודה־הזרה של מצרים. כלומר, פרעה רצה שישראל "יושלו" ו"יוטבעו" בתוך העבודה־הזרה של מצרים.

במדרש נאמר: "ולמה השליכו אותו ביאור, כדי שיהיו חושבין האסטרולוגין שקבר הושלף למים ולא יחפשו אחריו" - הגזרה על "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" נקבעה מפני שהאסטרולוגים ראו ש"מושיען של ישראל - במים הוא נידון", לפיכך "השליכה" יוכבד את משה ליאור ו"פיון שהושלף משה למים, אמרו כבר מושלף מושיען במים ("ולא יחפשו אחריו") מיד בטלו הגזרה" - על־ידי־כך התבטלה הגזרה על "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו".

המצרים עבדו לנילוס מפני שהוא היה מקור פרנסתם: פידוע, מצרים אינה ארץ גשומה, והצמיחה והתבואה וכדומה תלוים בנילוס ה"עולה" ו"משקה" את השדות.

כל הענינים בתורה מדויקים לחלוטין, ומובן, ששני ה"ביטולים" שנגרמו בקשר ל"השליכת" משה ליאור - (א) ביטול העבודה־הזרה שבנילוס, (ב) ביטול גזרת "כל הבן..." קשורים זה לזה, ושניהם קשורים למשה - מושיען של ישראל.

עובדה זו נותנת מקום למחשבה המוטעית, שפרנסת מצרים איננה באה מאת הקדוש־ברוך־הוא אלא מאת הנילוס [שהרי פשתלויים בגשמים, אז "הכל תולין עיניהם כלפי מעלה, וקשים שתלויים בקדוש־ברוך־הוא. אך תלות זו בקדוש־ברוך־הוא איננה ניפרת כאשר הנילוס "עולה ומשקה"],

...מכך שהתורה אינה מסתפקת בספור הכללי על גזרת

לפיכך באופן פשוט, הפך הנילוס לעבודה־הזרה של מצרים. וזאת היתה גזרת פרעה "היאורה תשליכוהו" - גם יהודים יושלכו, חס־וחלילה, אל מתחת למגבלות הטבע וחוקיו.

(ד) וּתְתַצַּב אַחֲתוּ מֵרַחֵק לְדַעָה מַה־יַּעֲשֶׂה לּוֹ:

דואתעצבת אחתה מרחיק למידע מה תעבד לה:

(ה) וְתַרְדּוּ בַת־פְּרַעֲה לְרַחֵץ עַל־הַיָּאֹר וְנַעֲרֹתֶיהָ הַלֵּכֶת עַל־יַד הַיָּאֹר וּתְרֹא אֶת־הַתֵּבָה בְּתוֹךְ הַסּוּף וּתְשִׁלַּח אֶת־אֲמָתָהּ וּתִקַּחֶהּ:

הונחת בת פרעה למסחי על נהרא ועולימתהא מהלכן על ביף נהרא וחות ית תבותא בגו יערא ואשטת ית אמתה ונסכתה:

כשי"א לרחץ על היאור • סרס המקרא ופרשהו: "וּתַרְדּוּ בת פרעה על היאור, לרחץ בו". על יד היאור • אצל היאור, כמו: (שמואל ב יד) "ראו חלקת יואב על ידי", והוא לשון יד ממש שיד האדם סמוכה לו. ורבותינו

דרשו: (סוטה שם) 'הולכות', לשון מיתה, כמו: (בראשית כה) "הנה אנכי הולך למות", הולכות למות, לפי שמחו בה. והפתוב מסייען, כי למה לנו לכתב ונערוותיה הולכות"? • את אמתה • את שפחתה.

ורבותינו דרשו לשון "יד", אבל לפי דקדוק לשון הקדש היה לו להגיד אמתה, מ"ם דגושה, והם

אמות הרבה (סוטה שם) *

ויפתח ותראהו את הילד והנה נער בכה וחסת עלוהי ואמרת מבני יהודאי הוא דין:

(ו) ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בכה ותחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה:

כ"י * ותפתח ותראהו • את מי ראתה? – הילד, זהו פשוטו. ומדרשו: שראתה עמו שכניה (שמות רבה. סוטה שם) • והנה נער בוכה • קולו כנער.

ואמרת אמתה לבת פרעה האיזיל ואקרי ליה אתמא מינקתא מן יהודיתא ותוניק ליה ית רביא:

(ז) ותאמר אחתו אל-בת-פרעה האלף וקראתי לך אשה מינקת מן העברית ותינק לך את-הילד:

כ"י * מן העבריות • מלמד שהחזירתו על מצריות הרבה לינק, ולא ינק, לפי שהיה עתיד לדבר עם השכניה (שמות רבה. סוטה שם) *

ואמרת לה בת פרעה איזילי ואזלת עולמתא וקרת ית אמא דרביא:

(ח) ותאמר-לה בת-פרעה לכי ותלך העלמה ותקרא את-אם הילד:

כ"י * ותלך העלמה • הלכה בזריות ועלמות, בעלם.

ואמרת לה בת פרעה אוכילי ית רביא הדין ואונקיהי לי ואנא אמן ית אגרה וניסיבת אתמא ית רביא ואונקתה:

(ט) ותאמר לה בת-פרעה הילכי את-הילד הזה והינקהו לי ואני אתן את-שכרך ותקח האשה הילד ותניקהו:

כ"י * הילכי • נתנבאה ולא ידעה מה נתנבאה: הי שליכי (שמות רבה. סוטה שם) *

ירבא רביא ואיתמה לבת פרעה והיה לה לבר וקרת שמה משה ואמרת ארי מן מצא שחלתה:

(י) ויגדל הילד ותבאהו לבת-פרעה ויהי-לה לבן ותקרא שמו משה ותאמר כי מן-המים משיתהו:

אלא המישותיהו, פאשר יאמר מן קם – הקימותי, ומן שב – השיבותי, ומן בא – הביאותי, או משתיהו, כמו: (זכריה ג) "ומשתי את עון הארץ". אבל משיתי אינו אלא מגזרת תיבה שפעל שלה מ'סד בה"א בסוף התיבה, כגון: משה, בנה, עשה, צוה, פנה, כשיבא לומר בהם פעלתי, תבא ה'יד במקום ה"א, כמו: עשיתי, בניתי, פניתי, צויתי.

כ"י * משיתהו • פתרגומו: שחלתה – והוא לשון הוצאה בלשון ארמי כמשחל בניתא מחלבא. ובלשון עברי "משיתהו", לשון הסירותי, כמו: (יהושע א) "לא ימוש", "לא משו", כף חברו מנחם. ואני אומר שאינו ממחברת מש וימוש, אלא מגזרת משה, ולשון הוצאה הוא, וכן: (שמואל ב כב) "ימשני ממים רבים", שאלו היה ממחברת מש, לא יתכן לומר משיתיהו,

♦ יום שלישי י"ט טבת ♦

יא והיה ביום-הוא האנון ורבא משה ונפק לנת אחוהי ותזא בפלתנהון ותזא גבר מצרי מחי לגבר יהודי מאחיהי:

(יא) ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל-אחיו וירא בסבלתם וירא איש מצרי מכה איש-עברי מאחיו:

למלאכתם. מִכָּה אִישׁ עֲבָרֵי • מִלְקָהוּ וְרוֹדְהוּ, וּבְעֵלָה שֶׁל שְׁלוֹמִית בַּת דְּבָרִי הִיָּה, וְנָתַן עֵינָיו בָּהּ, וּבְלִילָה הֶעֱמִידוּ וְהוֹצִיאוּ מִבֵּיתוֹ, וְהוּא תָזַר וְנִכְנַס לְבַיִת וּבָא עַל אִשְׁתּוֹ - כְּסִבְרָה שֶׁהוּא בְּעֵלָה, וְתָזַר הָאִישׁ לְבֵיתוֹ וְהִרְגִישׁ בְּדָבָר, וּכְשֶׁרָאָה אוֹתוֹ מִצָּרֵי שֶׁהִרְגִישׁ בְּדָבָר, הִיָּה מִכָּהוּ וְרוֹדְהוּ כָּל הַיּוֹם.

כִּי־יֹאמַר לְמִשָּׁה • וְהָלֹא כָּכָר כְּתִיב "וַיִּגְדֵּל הַיְלֵד"? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן רַבִּי אֱלֶעָזָר: הָרֵאשׁוֹן לְקוֹמָה, וְהַשֵּׁנִי לְגִדְלָה, שֶׁמִּנְהוּ פָרְעָה עַל בֵּיתוֹ. וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם • (בראשית רבה) נָתַן עֵינָיו וְלָבּוֹ לְהִיּוֹת מִצָּר עֲלֵיהֶם. אִישׁ מִצָּרֵי • (שמות רבה) נִגְזַשׁ הִיָּה, מִמִּנְהָ עַל שׁוֹטְרֵי יִשְׂרָאֵל וְהִיָּה מִצְמִידִם מְקֻרֹת הַגָּבֵר

(יב) וַיִּפֶן כַּה וְכֹה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּדַּךְ אֶת־הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל:

כִּי־יֹאמַר לְמִשָּׁה • רָאָה מָה עָשָׂה לּוֹ בְּבֵיתָ, וּמָה עָשָׂה לּוֹ בַשָּׂדֶה. וְלִפִּי פְשׁוּטוֹ - כְּמִשְׁמַעוֹ. וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ • שְׂאֵין אִישׁ עֲתִיד לְצֵאת מִמֶּנּוּ שְׂיִתְגַּדֵּר.

(יג) וַיֵּצֵא בַיּוֹם הַשֵּׁנִי וְהַנֶּהָה שְׁנֵי־אֲנָשִׁים עֲבָרִים נֹצִים וַיֹּאמֶר לְרִשָּׁע לְמָה תִּכֶּה רַעֲךָ:

יִגְוַנְפֵק בַּיּוֹמָא הַנִּינְא וְהָא תְרִין גְּבָרִין יְהוּדָאִין נָצְוּ וַאֲמַר לְחִיבָא לְמָא אַתְּ מַחֵי לְחִבְרָךְ:

כִּי־יֹאמְרוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים עֲבָרִים • דַּתָּן וְאֲבִירָם הֵם, שֶׁהוֹתִירוּ מִן הַמֶּן. נֹצִים • מְרִיבִים. לְמָה תִּכֶּה • אַף־עַל־פִּי

שֶׁלֹּא הִכְהוּ, נִקְרָא רִשָּׁע בְּהִרְמַת יָד. רַעֲךָ • רִשָּׁע כְּמוֹתְךָ.

כִּי־יֹאמְרוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים עֲבָרִים • דַּתָּן וְאֲבִירָם הֵם, שֶׁהוֹתִירוּ מִן הַמֶּן. נֹצִים • מְרִיבִים. לְמָה תִּכֶּה • אַף־עַל־פִּי

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חז"א עמ' 5 - מתוך 'לקראת שבת')

הַכָּהָה הִיא חֲטָא בֵּין אָדָם לַמְּקוֹם

יָדוּ שֶׁל הָאָדָם נוֹעֵדָה לְנִתְיָנָה. לְמִשְׁלַל, "יָד הַמְּחַלְקֶת צְדָקָה" (תניא פכ"ג - כח, ב) וְכִי־צֵא בְּזָה. לָכֵן, אִם תְּמוֹרֹת הַשְּׂמוּשׁ בְּיָד לְהִיטִיב לְאֻלַּת הִיא מְנַצֶּלֶת לְמִטְרָה הַפְּכִית, יֵשׁ בְּזָה חֲטָא כְּלָפֵי הַמְּקוֹם. וְכִינּוּן שְׁכּוֹן, עֲצֵם הַגְּבֻהָה הַיָּד כְּדִי לְהַכּוֹת אֶת חִבְרוֹ (אֶפִּילוּ שֶׁעֵדוֹן לֹא הִכְהוּ בְּפֶעַל) כְּכֹר מִשְׁמוּשׁת לְמִטְרָה הַנוֹגֶדֶת אֶת תְּכֵלֶת כְּנֻת הַבְּרִיאָה שֶׁל הַקֶּבֶה, וְלָכֵן הַחֲטָא כְּלָפֵי הַקֶּבֶה מִתְחִיל כְּכֹר בְּהַגְבָּהָה.

וַיֹּאמֶר לְרִשָּׁע לְמָה תִּכֶּה רַעֲךָ: (ב, יג) וּפְרַשׁ רַשִׁי: "לְמָה תִּכֶּה - אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא הִכְהוּ נִקְרָא רִשָּׁע בְּהִרְמַת יָד". יֵשׁ לְהַבִּין, מִדּוּעַ נִקְרָא רִשָּׁע "אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא הִכְהוּ"? הַהִסְבֵּר: תְּכֵלֶת בְּרִיאָתוֹ שֶׁל הָאָדָם הִיא "לְשִׁמּוֹשׁ אֶת קוֹנוֹ" (מִשְׁנֵה וּבְרִייתָא סוֹף קִידוּשִׁין). מוּבָן, שֶׁלְכָל אָבֵר וְאָבֵר שֶׁבָאָדָם יֵשׁ אֶת הַתְּכֵלֶת שֶׁלְשִׁמָּה נִבְרָא.

יֵד וַאֲמַר מִן שׁוֹרֵף לְגַבְרֵי רַב וְדַן עֲלָנָה הַלְמַקְטְלֵי אֶת אֲמַר כְּמָא דְקַטְלָתָא יָת מִצְרָאָה וְדִחִיל מִשָּׁה וַאֲמַר בְּקוּשְׁטָא אֲתִידַע פְּתַגְמָא:

(יד) וַיֹּאמֶר מִי שָׁמָּה לְאִישׁ שֶׁר וְשִׁפְטָ עֲלֵינוּ הַלְהַרְגֵנִי אֶתְּהָ אֲמֹר כַּאֲשֶׁר הִרְגֵת אֶת־הַמִּצְרִי וַיֵּרָא מִשָּׁה וַיֹּאמֶר אָכֵן נוֹדַע הַדָּבָר:

רְאוּיִין לְהַגְאֵל. אָכֵן נוֹדַע הַדָּבָר • כְּמִשְׁמַעוֹ. וּמְדַרְשׁוֹ: נוֹדַע לִי הַדָּבָר שֶׁהִיִּיתִי תְּמַה עֲלָיו: מָה חֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל מִכָּל שְׂכָעִים אֲמוֹת לְהִיּוֹת נִרְדִים בְּעִבּוּדַת פָּרָךְ, אָכֵל רוּאָה אֲנִי שֶׁהֵם רְאוּיִים לְכָף.

כִּי־יֹאמֶר מִי שָׁמָּה לְאִישׁ • וְהָרִי עוֹדֵךְ נַעַר. הַלְהַרְגֵנִי אֶתְּהָ אֲמֹר • מִכָּאֵן אֲנִי לְמִדִּים שֶׁהִרְגוּ בְּשֵׁם הַמְּפָרֵשׁ. וַיֵּרָא מִשָּׁה • כְּפְשׁוּטוֹ. וּמְדַרְשׁוֹ: דָּאָג לּוֹ עַל שֶׁרָאָה בְּיִשְׂרָאֵל רִשָּׁעִים דְּלִטּוֹרִין, אָמַר: מִעֲתָה שְׂמָא אֲיָנִם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 12 עמ' 1)

הַתּוֹרָה שְׂמִישָׁה פְּחַד, דְּבָר שֶׁלֹּא גָרַם שׁוּם תּוֹצְאָה מִעֲשִׂית (מִשָּׁה בָּרַח לְמִדְּוָן רַק אַחֲרֵי שֶׁשָּׁמַע פְּרַעָה וּבִקֵּשׁ לְהִרְגוֹ). לָכֵן מִבֵּיא פְּרוּשׁ הַמְּדַרְשׁ, שֶׁיִּרְאָה זֶה מִשְׁמַעוֹתָה דָּאָגָה - שְׂמָא אֲיָנִם רְאוּיִין לְהַגְאֵל.

דָּאָג לּוֹ עַל שֶׁרָאָה בְּיִשְׂרָאֵל רִשָּׁעִים דְּלִטּוֹרִין (רש"י ב, יד) יֵשׁ לְשַׁאֵל, מִדּוּעַ אֵינוֹ מְסַתְּפֵק בְּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, שֶׁיֵּרָא לְנַפְשׁוֹ כִּינּוּן שֶׁנוֹדַע דְּבַר הַרִיגָתוֹ אֶת הַמִּצְרִי, וּמִבֵּיא גַם אֶת מְדַרְשׁוֹ. וְיֵשׁ לּוֹמַר, שֶׁלְפִי פְשׁוּטוֹ קִשָּׁה: לְשֵׁם מַה מְסַפֶּרֶת

בשחון בה' מועיל לרחות הצרה

ונחלקו מפרשי המדרש בכונת הדברים, ויש מהם שפרשו (יפה תאר ועוד) שאין זה לשבחם "שהראוי שלא לירא".

וכן ראינו בדברי רבותינו נשיאי חב"ד, שאמרו שהבטחון בה' שייטיב לאדם, הוא עצמו פועל שאכן יהיה טוב בפעל, וכהלשון "טראכט גוט – וועט זיין גוט".

ועל פי זה יש לבאר שזה פננת הכתוב שמוספר על יראתו של משה מפני פרעה – לומר לה, שזה גופא היה הגורם להמשך הדברים 'ויבקש להרג את משה', כי אם היה בוטח בה' כדבעי, בזה היה פועל שלא היה נצרך לברח.

ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר: (ב, ד)
יש להקשות: מה משמענו הכתוב בכך שמושה חשש ואמר אכן נודע הדבר, הרי לפעל לא נמלט למדון עד ששמע פרעה ובקש להרגו, והנה ליה למימור רק מה ששמע פרעה, ותו לא?

ונראה לי שב: איתא במדרש רבה (ב"ר ר"פ עו) "ר' פנחס בשם ר' ראובן שני בני אדם הבטיחו הקב"ה ונתיראו, הבחור שבאבות והבחור שבנביאים... א"ל הקב"ה כי אהיה עמך ולבסוף נתירא כו".

דוקא עון לשון הרע מעכב את הגאולה

רחמנא ליצלו.

כלומר: בעת יציאת מצרים בחר הקב"ה בבני ישראל, ועל ידי זה נעשו בני ישראל לחפצא של "עם", וכמ"ש (ואתחנן ה, לד) "לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי", דעוד אז היו רק קבוץ אנשים רבים ממשפחה אחת, והא דנעשו בגדר גוי ועם, היה בעת יציאת מצרים.

ועל פי זה יש לומר, דמכיון שלשון הרע גורם לפרוד הלבבות, הנה כשאין אחדות בין בני ישראל אי אפשר שיחול עליהם גדר "עם", ואין כאן מי שיחול עליו גדר בחירת הקב"ה רחמנא ליצלו, ורק כשיש אחדות בין בני ישראל אפשר להיות גאלת ישראל.

טו ושמע פרעה ית פתגמא הדין ובעא למקטל ית משה וערק משה מן קדם פרעה ויחייב בארעא דמדון ויחייב על בידא:

פרעה: "וישב בארץ מדון • נתעכב שם, כמו וישב יעקב". וישב על הבאר • למד מעקב שנדוהג לו זווהג על הבאר.

טז ולרבא דמדון שבע בגו ואתאה ודלאה ומלאה ית רהטא לאשקאה ענא דאביהן:

טז וילכהן מדון • רב שבהן, ופרש לו מעבודת כוכבים ונדוהו מאצלם. את הרהטים • את ברכות מרוצות המים העשויות בארץ.

יז ויבאו הרעים ויגרשוים ויקם משה וישען וישק את צאנם:

טז ויגרשוים • מפני הנדוי.

ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר:

דאג על שראה בישאל רשעים דלטורין, אמר מעתה שפא אינם ראויים ליגאל (ב, יד. ובפרש"י)
לכאורה הדבר תמוה ביותר, הרי מצינו במדרשי חז"ל (מכילתא בשלח יד, כט. ובכ"מ) שבגלות מצרים היו בין בני ישראל גם כל מיני חוטאים, ואפילו עובדי עבודה זרה, ואף-על-פי-כן נגאלו ממצרים, ואם חטא עבודה זרה לא עכב את הגאולה, מדוע עון לשון הרע יעכב?

יש לומר בזה, שבדאי היו בני ישראל ראויים ליגאל אף אם חטאו רחמנא ליצלו, וטעם הדבר שעון לשון הרע עכב הוא משום שחטא זה גורם שלא תחול עליו גדר גאולה

(טו) וישמע פרעה את הדבר הזה ויבקש להרג את משה ויברח משה מפני פרעה וישב בארץ מדון וישב על הבאר:

טז וילכהן מדון שבע בנות ותבאנה ותדלנה ותמלאנה את הרהטים להשקות צאן אביהן:

יז ויבאו הרעים ויגרשוים ויקם משה וישען וישק את צאנם:

יז ויגרשוים • מפני הנדוי.

(יה) וּתְבֹאֲנָה אֶל־רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מְדוּעַ מֵהֲרִיתֶן
בֵּא הַיּוֹם:
יה וּתְבֹאֲנָה לְנֹת רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַאֲמַר מָה דִּין
אוֹחֵיתֶיךָ לְמִיתִי יוֹמָא דִּין:

(יט) וַתֹּאמְרֵן אִישׁ מִצְרֵי הִצִּילֵנוּ מִיַּד הָרַעִים וְגַם־דָּלָה
דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁק אֶת־הַצֹּאן:
יט וַאֲמָרָא גְבָרָא מִצְרָאָה שׁוֹכְנָא מִיַּד רְעִיָא
וְאַף מְדָלָא דְלָא לָנָא וְאַשְׁקִי יַת עֲנָא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ליקוטי לורי צחק לזוהר, חלק א עמ' א – מתוך 'התקשרות')

איש מצרי הצילנו (ב, יט)
משה, מושיעם של ישראל, נולד בשנה המואה ושלישים
לירידת יעקב ובניו למצרים (כי יוכבד אמו, שנולדה בין
החומות, הייתה בת ק"ל בלדתו). דבר זה נרמז במחצית
הראשונה של תבת 'מצרי': מ"צ – בגימטריא 130.

לאחר מאתיים ועשר שנה שהיו בני ישראל למצרים, נגאלו
על־ידי משה. דבר זה נרמז במחצית השנייה של תבת מצרי:
ר"י – בגימטריא 210.
וזוהו "איש מצרי הצילנו".

(כ) וַיֹּאמֶר אֶל־בְּנֵיהֶן וְאִיזוֹ לָמָּה זֶה עֹזְבֹתֶיךָ אֶת־הָאִישׁ
קְרָאָן לּוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם:
כ וַאֲמַר לְבָנֵיהֶן וְאִזוֹ הוּא לָמָּה דָּנִן שְׁבָקְתִין
יַת גְּבָרָא קְרָן לָהּ וַיִּכּוּל לַחְמָא:

כ"י • לָמָּה זֶה עֹזְבֹתֶיךָ • הפיר בו שהוא מזרעו של
יעקב – שהמים עולים לקראתו. ויאכל לחם.

(כא) וַיֹּאֲלֵ מֹשֶׁה לְשֵׁבֶת אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צִפְרָה
בָּתּוֹ לְמוֹשֶׁה:
כא וַיְצַבֵי מֹשֶׁה לְמִיתֵב עִם גְּבָרָא וַיֵּהֵב יַת
צִפְרָה בְּרֵתָהּ לְמוֹשֶׁה:

כ"י • וַיֹּאֲלֵ • בתרגומו (ספרים אחרים: כמשמעו),
ודומה לו: (שופטים יט) "הואל נא ולין", "ולו הואלנו".

"הואלתי לדבר". ומדרשו: לשון אלה, נשבע לו
שלא יזונו ממדקן כִּי־אם ברשותו.

(כב) וַתֵּלֶד בֵּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גְרִשָׁם כִּי אָמַר גֵּר
הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נְכֹרִיָה: פ
כב וַיֵּלִידֵת בֵּר וַיִּקְרָא יַת שְׁמֵהּ גְרִשָׁם אַרְי
אָמַר דִּבְרֵי הָיִיתִי בְּאַרְעֵ נְכֹרְרָאָה:

(כג) וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם
וַיֹּאנְחוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָעֲבֹדָה וַיִּזְעְקוּ וַתַּעַל שׁוֹעַתָּם
אֶל־הָאֱלֹהִים מִן־הָעֲבֹדָה:
כג וַהֲוָה בַּיּוֹמָא סְגִיָאֵיָא הָאֲנּוּן וּמִית מֶלְכָא
דְּמִצְרַיִם וַאֲתַנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן פְּלַחְנָא
דַּהֲוָה קָשִׁי עֲלֵיהוֹן וַיִּזְעִיקוּ וַפְּלִיקַת קַבְּלַתְהוֹן
לְקֻדְּם יי מִן פְּלַחְנָא:

כ"י • וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם • שהיה משה גר
במדקן, וימת מלך מצרים והצרכו ישראל לתשועה,
ומשה היה רועה וגו', ובאת תשועה על ידו, ולקף

נסמכו פְּרִשִׁיּוֹת הַלְלוּ. בְּרִשׁ"י יִשׁוּן. וַיָּמָת מֶלֶךְ
מִצְרַיִם • (שמות רבה) נְצַטְרַע וְהָיָה שׁוֹחֵט תִּינוּקוֹת יִשְׂרָאֵל
וְרוֹחֵץ בְּדָמָם.

כלי יקר – עזו והדר

'שׁוֹעַתָּם' אֵל הָאֱלֹהִים 'מִן הָעֲבֹדָה'
שְׁעוֹרוֹ לְרַעָה כְּאָמַר:
גַּם יֵשׁ לְפָרֵשׁ שְׁהִיּוּ שְׁנֵי כֵתוֹת
בְּיִשְׂרָאֵל, הַטּוֹבִים שְׁבָהֶם צְעֻקוֹ
וְהַתְּפִלָּה אֵל אֱלֹהִים שִׁיִּצְלֵם מִן כְּבֹד
הָעֲבֹדָה. אֲבָל הַפְּחוּתִים שְׁבָהֶם לֹא
הַתְּפִלָּה אֵל ה', אִךְ שְׁעֻקוֹ בְּקוֹרְאֵי

לְהַגָּאֵל מִצְרַיִם מְעַשִּׂיהֶם אִף אִם לֹא הָיָה
בְּעֲבֹדָה קָשָׁה זֹו. אָמְנָם בְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם
יִתְבָּרַךְ הָיָה רַעִים וְחֹטְאִים, וּבְלִתֵּי
רְאוּיִים לְהַגָּאֵל כִּי אִם מִצְרַיִם הָעֲבֹדָה,
כְּמוֹ שְׂנֵאמַר (וכריה א טו) יִקְצַץ גְּדוֹל אֲנִי
קִצְף עַל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר קִצְפִּיתִי מִעַט
וְהִמָּה עָרוּר לְרַעָה, לְכָךְ נֹאמַר וַתַּעַל

(כג) וַיֹּאנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה
וַיִּזְעְקוּ. קִצְת קָשָׁה,
לְעַרְבֵינְהוּ וְלִתְנִינְהוּ וַיֹּאנְחוּ וַיִּזְעְקוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה. וְנִרְאָה שְׂאֲנַחָה
הִיא בְּלֵב וְהִיָּתָה מִחֲמַת הָעֲבֹדָה,
אָמְנָם הַזְעָקָה לֹא תֵלוּ יִשְׂרָאֵל
בְּעֲבֹדָה, כִּי הִמָּה חֲשָׁבוּ שְׂרְאוּיִן הִמָּה

כד וישמע קדם יי ית קבלתהון ודכיר יי ית קנמה דעם אברהם דעם יצחק ודעם יעקב: **את־בריתו את־אברהם את־יצחק ואת־יעקב:**

כז"א נא־תָּתֶם • צַעֲקֹתֶם, וְכֵן: (אייב כד) "מעיר מתים ינאקו". את בריתו את אברהם • עם אברהם.

כה וגלי קדם יי שעבודא דבני ישראל ואמר במימרה למפרקהון יי: **וירא אלהים את־בני ישראל וידע אלהים: ם**
כז"א וידע אלהים • נתן עליהם לב ולא העלים עיניו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת־קודש פרשת שמות תשמ"ג)

יצאית מצרים באה לאחר שבני־ישראל זעקו ובקשו להגאל . בני־ישראל צריכים לצעוק אל הקדוש־ברוך־הוא על אריכות הגלות, ולהתחנן לפניו שיוציאם מן הגלות, באמרום

♦ יום רביעי כ' טבת ♦

א ומשה היה רעי ית ענא דיתרו חמוהי רבא דמדון ודכיר ית ענא לבתר שפר רענא למדברא ואמא לטורא דאתגלי עלוהי יקרא די לחרוב:
ג (א) ומשה היה רעה את־צאן יתרו חתנו פתן מדון וינהג את־הצאן אחר המדבר ויבא אל־תר האלהים חרבה:

כז"א אחר המדבר • להתרחק מן הגזל שלא ירעו בשדות אחרים. אל הר האלהים • על שם העתיד.

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות כרך טו פרשת שמות)

מהותו של משה היא מושיעו של ישראל, הוא ה"רענא מהימנא" (רעה נאמן) המביא לידי כך שהאמונה תשפיע על מעשי ישראל בפועל. גם במקום שאין בו ראית אלוקות, ואפילו לא בהבנה ובהפקרה, הוא הביא לכך ש"תאיר אצל ישראל האמונה בה", ובאמצעות זאת יוכלו לעמוד בפני גזרת פרעה.
ולמרות שפח האמונה היה קיים אצלם לפני־כן, כיון שהם "בטבעם" מאמינים בני מאמינים", אף אמונה רגילה, באופן של "מקיף", איננה מספקת לשם כך.

כלי יקר - עזו והדר

להודיע שהיה רעה, פי רב הנביאים באו לידי נבואה מתוך הרעיה (ראה שכל טוב), פי הנבואה צריכה התבודדות, ועל ידי שיראה השמים מעשה ידי אלהים כמו שנאמר (תהלים ח ד) 'פי אראה שמיר מעשה אצבעתיך' וגו', פי על ידי זה תהיה כל מחשבתו במציאת השם יתברך עד אשר יערה עליו ממרום רוח ה', מה שאינו מצוי כל כך ביושב בביתו או בעושה איוז מלאכה אחרת בשדה, וזלת הרועה היושב פנוי ברב הזמנים: תורה ב

המלך במתאבלים עליו, אבל האנחה בלב מן העבדה, פי מיראה לא היו רשאים לומר בפני המצרים שהם זועקים מחמת העבודה, ולכך לא ערבינהו: תורה כד.
ג (א) ומשה היה רעה את צאן יתרו. אמרו המפרשים 'לפי שקל רועה פסול על שמרעים בהמות בשדות אחרים וחסודים על הגזל (סנהדרין כה), על כן אמר שצאן אלו היו של יתרו, ואין אדם חוטא ולא לו' (ע"פ קידושין סג). אבל מכל מקום הוצרך

תגר על ה', וכן גדם אמר ויזעקו. ולכך לא כללם יחד, פי מה שנאמר וינאחו בני ישראל מן העבדה, הם השוים שהתפללו אל ה', פי עקר התפלה בלב (ראה תענית ב). ויזעקו, מדבר בפחותים שזעקו בקוראי תגר. לכך נאמר ותעל שועתם אל האלהים, מן הכחות אשר שועו אל אלהים מחמת העבדה עלתה שועה, אבל לא מן בת הזועקים בלא תפלה.
ויש אומרים, שזעקה זו בנגלה אמרו בפני המצרים שהיא על מיתת

לכן היתה זאת הכנה מתאימה להיותו של משה רבנו - רועה ישראל **במצרים**. אפילו בהיותם במצב שאין שום ראיה או הכרה באלקות, ורק הנהגת הטבע ניכרת בגלוי, היה משה, רענא מהימנא, מעוררם ומחזיר אל תוכם את האמונה בה'.

"חילי דקדושה" (=כוחות של קדושה), ומשה פעל "לאקרבא לקדושה" (=לקרבם למקורם, לקדושה), לפיכך מדגישים "צאן יתרו... כהן מדין": אפילו עם הניצוצות שנמצאו אצל "כהן מדין" - כהן עבודה זרה ש"לא הניח עבודה זרה שלא עבדה", פעל משה "לאקרבא לקדושה".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי התוועדות יום ב' דחג השבועות תש"ח)

אין לותר אפילו על גדי אחד!

הקב"ה . . . ואמר מה קול גדול הזה שאני שומע כגדיים וטלאים, עמד משה רבנו לפני הקב"ה, ואמר רבוננו של עולם . . . קטני עמך". ונמצא דגדיים קאי על "קטני עמך" אלו תינוקות של בית רבן. ועל זה היא ההוראה אלינו: כמו שמשה רבנו, רוען של ישראל, לא ותר אפילו על גדי אחד, ועשה כל שביקלתו להחזיר הגדי לעדר הצאן, כן גם בנוגע אלינו, שאסור לותר על אף ילד יהודי, ואם רואים "גדי" שבורח מן העדר, צריכים לעשות כל מה שביקלת ובמסירות נפש כדי להחזיר את הילד ל"צאן קדשים".

על הפסוק בפרשתנו "ומשה היה רועה" (ג, א) איתא ב'שמות רבה' (פרשה ב, ב) "משה לא בחנו הקב"ה אלא בצאן, אמרו רבותינו כשהיה משה רבנו עליו השלום רועה צאנו של יתרו במדבר, ברח ממנו גדי, ורץ אחריו עד שהגיע לחסית, כיון שהגיע לחסית נזדמנה לו ברכה של מים, ועמד הגדי לשותות, כיון שהגיע משה אצלו, אמר אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני צמא, ענף אתה. הרפיבו על כתפו, והיה מהלך. אמר הקב"ה יש לך רחמים לנהג צאנו של בשר-ודם, כך חזף אתה תרעה צאני ישראל".

ויש לבאר ההוראה מזה בעבודת האדם לקונו: דהנה איתא בא'ספנת רבה' (פרשה ט, ז) "נתגלגלו רחמיו של

ב ואתגלי מלאכא דיני לה בשלהובית אשתא מגו אסנא וחוץ והא אסנא בער באשתא ואסנא ליתוהי מתאכיל:

(ב) וירא מלאך יהוה אליו בלבת אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בער באש והסנה איננו אכל:

לבתוך. מתוך הסנה • ולא אילן אחר, משום "עמו אנכי בצרה". אכל • נאכל, כמו "לא עבד בה", "אשר לקח משם".

כ"ט • בלבת אש • בשלהבת אש, לבו של אש, כמו: "לב השמים", (שמואל ב יח) "בלב האלה". ואל תתמה על התיי, ויש לנו פיוצא בו: (יחזקאל טז) "מה אמלה

כלי יקר – עזר והדר

בקול הסיר, כמו שנאמר (קהלת ז ט) כי בקול הסירים תחת הסיר כן שחק הפסיל: וזו עקר הספדה לישראל להיות בגלות, מצד השנאה והקנאה שביניהם יותר מכלל האמות, ובעלי הלשון השמייעו את כל ישראל אין נקי' (ע"פ מלכים א' טו כב), כי תצא אש המחלקת המסלע המחלקות' (ע"פ שמואל א' כב כח), האבות מבצעים אש והפנים מלקטים יצרים' (ע"פ ירמיה ז יח), על כן בערה בהם אש ה' (ע"פ במדבר יא א). לכה נאמר והסנה איננו אכל, כי אף על פי שאש התלאות יבער בעקב, מכל מקום מציאת הסנה נשאר קים בכל דור ואיננו אכל, כי לא יכלו הקוצים מן כרם ה' צבאות בית ישראל' (ע"פ ישעיה ז: ה)

שאש הצרות מתלקחת סביבו עברה וועם וצרה' (ע"פ תהלים עח מט), מכל מקום איננו אכל, כי יתן בו הקדוש ברוך הוא פח לסבל כל המכות, כמו שנאמר (יהלן ט טו) ואולם בעבור זאת העמדתיך בעבור הראתך את כחי: דבר אחר, רמז למה שנאמר (לעיל ב ט) 'אכן נודע הדבר', מפני מה ישראל שרויין בצרה יותר מכל האמות, לפי שיש בהם דלטורין (ראו שמור א ט) משמייעים קול ענות בהרופים וגדופים על 'שכבי וערי' (ע"פ סנהדרין כט), כקוצים הללו המשמייעים קול כשהוא בוער באש. כה ישראל אפילו בזמן שאש הצרות מתלקחת סביבו, מכל מקום כל אחד לחברו קוץ מכאב וסלון ממאיר' (ע"פ יחזקאל כח כד), כמנהג דורות הללו, ותמיד משמייעים קול

(ב) וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה. במקרא זה רבו הדעות, כי יש אומרים שהיא על שם עמו אנכי בצרה (תהלים צא טו), על כן נגלה אליו בסנה, עץ שפל ונמוך. ולפרוש רש"י אינו מושב כלל למה דוקא בסנה. ויש אומרים שהסנה רמז לשפלותו של ישראל, כי אש הצרות מתלקחת סביבו, ואיננו אכל, על דרך 'חצי כלים והם אינן כלים' (סוטה טו). (ובב"ר) [ובשמות רבה] (כ ה) נמצאו גם כן הרבה דמיונות: ולפי מה שפרשתי למעלה (א יב) בפסוק 'ויקצו מפני בני ישראל', שהמצרים נמשלו לקוצים כי המה היו לישראל קוץ מכאוב, על כן הראה לו הקדוש ברוך הוא שהסנה איננו אכל, כי ירמז על פרעה, שאף על פי

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶתְפַּנֵּי עֵינַי וְאֶחְזִי יְת הַזְּנוּנָא רַבָּא הֲדִין מָא דִּין לָא מְתוּקָא אֶסְנָא :

(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרֶה-נָּא וְאַרְאֶה אֶת-הַמְּרָאָה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדְּוֵעַ לֹא-יִבְעֵר הַסֶּנֶה :

כ"ג - אֶסְרֶה-נָּא • אַסְרָה מַכָּאן לְהַתְקַרֵּב שָׁם .

ד וַיַּחְזֵא יְי אֲרֵי אֶתְפַּנֵּי לְמַחְזֵי וְקָרָא לָהּ יְי מִגּוֹ אֶסְנָא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הָא אֶנָּא :

(ד) וַיֵּרָא יְהוָה בִּי סֵר לְרֵאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֶּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הַנִּנִּי :

ה וַיֹּאמֶר לֹא תִקְרַב הַלְכָא שְׂרֵי סִינַף מַעַל רַגְלֶךָ אֲרֵי אֶתְרָא דְאֵת קְאִים עֲלוּהִי אֶמֶר קִדִּישׁ הוּא :

(ה) וַיֹּאמֶר אֶל-תִּקְרַב הֵלֵם שֶׁל־נַעֲלֶיךָ מַעַל רַגְלֶיךָ בִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמַּת-קִדְשׁ הוּא :

כ"ד - שֶׁל • שֶׁלָּךְ וְהוֹצֵא, כְּמוֹ: (דברים ט"ו) "וַיִּשְׁלַח הַבְּרֹזֶל", (שם כ"ח) "כִּי יִשַׁל יִתְדֶךָ" . אֲדַמַּת קִדְשׁ הוּא • הַמָּקוֹם .

כלי יקר - עוז והדר

מהביט אל האלהים (פסוק ו), על כן נאמר **אל תקרב ה'לם**, קריבת ראות העין:

ומה שנגאמר (פסוק ז) **של נעליך**, אינו תלונה בקריבה זו, אלא מלתא באנפיה נפשה הוא, שאמר לו ה' שיטור נעליו במקום אשר הוא בו, **פי כל אדמת קדש**, כי הר חורב וכל סביביו קדש הוא לה'. ובסמוך יתבאר זה על דרך השכל, כפי הדרך שדרכו בו המפרשים: תורה ד

(ה) **של נעליך מעל רגליך**. נתעוררו המפרשים בכמה שנויים שבין מראה זו ובין המראה של יהושע. כי כאן נאמר **של נעליך**, שנים במשמע, ואצל יהושע נאמר (יהושע ה טו) 'של נעלך', אחד במשמע. וכאן נאמר **פי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא**, ואצל יהושע לא נאמר כן, אלא 'קדש' סתם, ולא 'אדמת קדש':

והנה ראיתי שרבונו בתי ושאָר מפרשים פרשו **של נעליך** על הרחקת הגשמיות, כי משה היה משלל מן החמריות יותר מן יהושע. על כן אבחר דרכם ואוסוף נפח משלי לישב כל הספקות שהוֹפְרֵנו, בדרך שפרשו רבותינו ז"ל (ב"ב ע"ה) 'פני משה כחמה ויהושע כלבנה'. כי כמו שהלבנה מאירה מצד אחד והשוכה מצד שני, כך יהושע האיר מצד השכל, והיה

וַיֵּרָא (בראשית כ"ד) בפסוק וַיֵּרָא אֵת הַמָּקוֹם מִרְחוֹק. ולפיכך אמר **אסרה נא** מכאן להתרחק מן המקום ההוא, כי אִז **אראה** בו **מדוע לא יבער הסנה**:

ומה שנגאמר והנה הסנה בער, ואיך אמר **מדוע לא יבער**, הנה לה למימר 'מדוע איננו אכל'. יש אומרים שהיה בוער בעצמו, אך **מדוע לא יבער** גם אל שאר חלקי הסנה שסביבו. ויש אומרים ששפט בשכלו שאינו בוער, שאלו היה בוער למה איננו אכל. על כן אמר **מדוע לא יבער**:

ויש לפרש עוד, מדאמר (פסוק ז) **וירא ה' בי סר לראות**, שמע מנה שכתב סר ממקומו להתקרב או להתרחק כפי מה שפרשתי בלשון **אסרה נא**, ואם כן אין מקום לקשיה זו, כי מתחלה היה סביר שהסנה בוער ממש, וכאשר סר לראות קצת, היטיב לראות יותר ממה שראה קדם שסר לראות, וראה אז כי אינו בוער כלל, על כן אמר **מדוע לא יבער**:

ויאמר ה' אליו **אל תקרב ה'לם** (פסוק ח), רצה לומר שהרחקה זו קריבה היא לראות. תדע שבן הוא, כי אלו היתה עקר המניעה שלא יתקרב אל המקום הקדוש ההוא, אם כן הנה לה למימר וַיֵּרָא ה' בִּי סֵר לְבָא, מהו **בי סר לראות**. אלא שראה ה' בִּי סֵר ממקומו כדי לראות, על כן מנעו ה'

ובזה מישב מה שנגאמר **בלבת אש מתוך הסנה**, כי הנה לה למימר

'בלבת אש בסנה, או 'בתוך הסנה', מהו **מתוך הסנה**. וכן מה שנגאמר **והנה הסנה בער באש**, איפכא מבעי לה, והנה האש בוער בסנה, שהרי האש הפועל והסנה הפעול. אלא האמת הוא כדכרינו, שהסנה מבעיר אש הצרות, כי מתוך שישאל נמשלו לסנה זה שכל אחד לחברו קוץ מכאיב ומשמיע קולו עליו בחרופים וגדופים, על כן בערה בהם אש ה', ואם כן הסנה הפועל והאש הוא הפעול. לכך נאמר **והנה הסנה בער באש**, כי הסנה גורם הבערת האש, והוה שנגאמר **בלבת אש מתוך הסנה**, כי הלבנת

הלבנת אש וְהוּא פְרוּשׁ נְכוּן: תורה ג

(ג) **אסרה נא ויראה**. ענין הסרה זו היא להתרחק מן המקום ההוא, כי כל עוד שיתרחק מן המקום ההוא, ביותר שלטה בה עינא. צא ולמד מאור השמש, שכל עוד שיתקרב האדם אל האור ההוא אינו יכול להסתכל בו, וכשהשמש במרחק או במעבר הכל מסתכלים בה לגדל המרחק, כך אור זה שהיה בסנה, לגדל אורו לא היה יכול משה להסתכל בו ולהתבונן במהותו. וכן אמר ירמיה (א מ' מרחוק ה' נראה לי', משמע אבל לא מקרוב, וכן פרשנו למעלה פרשת

(1) וַיֹּאמֶר אֱנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתֶּר מִשֵּׁי פָנָיו כִּי יָרָא מֵהַבְּיֹט אֶל-הַאֱלֹהִים:

וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתֶּר מִשֵּׁי פָנָיו כִּי יָרָא מֵהַבְּיֹט אֶל-הַאֱלֹהִים: זקרא זי:

(2) וַיֹּאמֶר יְהוָה רְאֵה רָאִיתִי אֶת-עֵנִי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת-צָעֲקָתָם שְׂמַעְתִּי מִפְּנֵי נַגְשָׁיו כִּי יַדְעֵתִי אֶת-מִכְאָבָיו:

וַיֹּאמֶר יְיָ מַגְלָא גְלִי קְדַמִּי יְתַ שְׁעָבוּד עַמִּי דִּי בְּמִצְרַיִם וְיְתַ קְבִלְתָּהוֹן שְׂמִיעַ קְדַמִּי מִן קַדְמִי מִפְּלִחִיָּהוֹן אַרְי גְּלִי קְדַמִּי יְתַ פִּיבִיָּהוֹן: זקרא זי:

כ"ט- כי ידעתי את מכאביו • כמו "וידע אלהים", כלומר, כי שמתי לב להתבונן ולדעת את מכאביו, ולא העלמתי עיני ולא אאטם את אזני מצעקתם.

כלי יקר - עזי וחדר

חשוף מצד החמירות שנסאר בו. אבל פני משה בחמה המאירה מכל צד, כך משה נודף גם בחלק החמירות שבו כל כך עד שזכה לקרונ עור פני החומר (להלן לו כט), כי נודף על ידי שעמד בהר ארבעים יום בלא אכילה ושתיה (שם פסוק כח), והנה נזון מן זוי שכניתו יתברך:

לכך נאמר למשה של נעליה, שנים במשמע, רמז לשלילות החמירות מן כל שני חלקיו, הן זכור ב"ח השבלי מן התערבות החמירות שבו, הן וכוף ב"ח החמרי עצמו. ולכך אמר כגותן טעם כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש, ושם 'מקום' מורה על המדרגה, ואמר כי המדרגה אשר אתה עומד בה היא שאפלו חלק האדמה שבה קדש הוא, זהו ש'אמר 'אדמת' קדש הוא. ולפי שאתה במדרגה גדולה כזו, על פן אמרתי אל תקרב ה' להציץ בשכינה, 'כי לא יראני האדם וחי' (להלן לו ג), ואפלו המלאכים אינן מתקרבים אליו יתברך להביט במהותו יתברך, כל שפן האדם בהיותו בחיים בעולם הזה. וזהו שאמרו (סוטה יב) 'שנתמלא כל הבית אורה כשנולד משה', כי זה היה סימן לו שהבית האנושי יהיה אורה מכל צד:

אבל יהושע שלא היה מאיר כי אם מצד השכל לבד, על פן נאמר לו 'של נעליך' אחר במשמע, כי לא הוסר החמירות כי אם מן החלק השבלי לבד. ועל פן לא הופיר אצלו

'אדמת קדש', כי חלק האדמה שבו לא נתקדש. ולא הצרף לומר לו 'אל תקרב ה' אלך', כי בלאו הכי היה החומר מסך מבדיל בינו לבין אלהיו לשלא יוכל להביט אל האלהים:

ואולי מטעם זה נאמר (פסוק ו) ויקרא משה משה שתי פעמים, כי קרא ה' לשני חלקיו, כי שניהם קדושים המה, החומר והצורה. ויש אומרים, שקרא לו משה משה לפי שגלות של ישראל דומה עליו יתברך למשאו בכיכול, לכך קראו קריאה אחר קריאה, למחר ביאתו ולהקל מעליו יתברך המשאו, כמו שנאמר (תהלים צא טו) 'עמו אנכי בצרה, וכמו שנאמר (פסוק ז) כי ידעתי את מכאביו, בכיכול:

ומה שנאמר (פסוק ו) אנכי אלהי אביה, פרשו רבותינו ו"ל (שמיר ג א) שנגאה אליו הקדוש ברוף הוא בקולו של עמרם אביו, וכשאמר הנני אמר לו הקדוש ברוף הוא אין זה קול אביו, אלא קול אלהי אביו עמרם. וכתוב כאן ארבע פעמים אלהי, בנגד ארבע לשונות של גאלה כמו שיתבאר בעזרת ה' פרשת וארא (להלן ו):

ויש מפרשים שלקך הזכיר אלהי אביו, לפי שגלה לו בזה שאביו כבר מת אחר שיחד שמו יתברך עליו (ראה תנחומא תולדות ז), וכדי שלא יסרב לילך בשליחות זה במקום אביו, כי אפלו בפני אהרן אחיו הגדול היה

מסרב לקח שררה זו, קל וחמר במקום אביו: תורה ו

(1) ויאמר ה' ראה ראיתי את עני עמי. ראיתי משמע לשעבר, וכן כפל לשון 'ראיה', נראה שקפ פרשו, כי רצה הקדוש ברוף הוא לתן טעם למשה למה עזבם זמן רב כזה, ואחר עד עתה מלראות בצרתם. על זה אמר לפי שער עתה אף על פי שבכל צרתם היו צועקים מתוך עבודתם הקשה, כל הצעקות לא היו תחנה ובקשה מלפניו יתברך, כי אם צעקה של תלונה, אבל לא בקשו את פני ה' עד עתה:

זהו שנאמר ויאמר ה' ראה ראיתי, ראה אני עכשו וגם ראיתי לשעבר את עני עמי, ואת צעקתם שמעתי הינו צעקה של תלונה, ולא זכרו כי אני אמרתי ליעקב (בראשית מו ד) 'אנכי ארד עמך', ותכלית 'רידה זו היתה להצילו וגו' ולהעלתו כמו שנאמר (שם) 'ואנכי אעלך גם עלה', זהו שנאמר (פסוק ח) **וארד להצילו**, והיה להם לשום אל לב ולבקש את פני:

אבל 'עתה' צעקת בני ישראל באה 'אלי' (פסוק ט), כי התפללו אלי בלב שלם, על פן ראיתי תפלתם, וראיתי גם את הלחץ אשר מצרים לחצים אתם אשר לא בדת, לפיכך ועתה לכה ואשלחך אל פרעה (פסוק י), 'עתה' תכף, כי כך דרכי שיעוד הם מדברים ואני אשמע' (עי' ישעיה סה כד): תורה ח

ח ואתגלית ל שוכותהון מידא דמצראי
ולאסקותהון מן ארעא ההיא לארעא טבא
ופתיא לארעא עבדא חלב ודבש לאתר
כנענעי וחתאי ואמוראי ופרזאי וחואי
ויבוסי:

(ח) וארד להצילו מיד מצרים ולהעלתו מן הארץ
ההוא אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב
ודבש אל מקום הכנעני והחתי והאמרי והפרזי
והחוי והבוסי:

ט וכען הא קבילת בני ישראל עלת קדמי
ואף גלי קדמי ית דחקא די מצראי דחקין
להון:

(ט) ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי וגם
ראיתי את הלחץ אשר מצרים לחצים אתם:

י וכען איתא ואשליחך לות פרעה ואפיק
ית עמי בני ישראל ממצרים:

(י) ועתה לכה ואשלחך אל פרעה והוצא את עמי
בני ישראל ממצרים:

כ"ט ועתה לכה ואשלחך וגו'. ואם תאמר מה תועיל? "והוצא את עמי", יועילו דכריך ותוציאם משם.

יא ואמר משה קדם יי מן אנא ארי אזיל
לות פרעה וארי אפיק ית בני ישראל
ממצרים:

(יא) ויאמר משה אל האלהים מי אנכי כי אלך
אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים:

ל"ט מי אנכי. מה אני חשוב לדבר עם המלכים. |
וכי אוציא את בני ישראל. ואף אם חשוב אני,
מה זכו ישראל שתעשה להם גס, ואוציאם
ממצרים?.

כלי יקר – עזו והדר

מדברת ביציאה מן הארץ, אלא
שיצאו מן המעשים של מצרים. כי
ישראל נטמאו בגלולי מצרים,
כדאיתא ביהוקקאל (כ ט) 'ואנדע להם
בארץ מצרים' וגו', ומכל הענין ההוא
משמע ששלח הקדוש ברוך הוא
אליהם כמה פעמים להורות בישאל
שלא יטמאו בגלולי מצרים והם לא
אבו שמוע' (ע"פ ישעיה ל ט). על כן גם
בפעם זה אמר הקדוש ברוך הוא
למשה **והוצא את עמי בני ישראל
'ממצרים'**, להוציאם מן מעשה
המצרים שלא יטמאו עוד בגלוליהם,
אף על פי שנטמאו בהם כבר, מכל
מקום עדין המה **'עמי'**, ואף על פי
שקטא 'ישראל הוא' (סנהדרין מד, ט) זהו
שנאמר **עמי בני ישראל**:
ודבר זה הנה קשה בעיני משה מאד,
כי ידע שישאל לא שמעו אל
השלוחים אשר הלכו אליהם כבר
להוציאם מן גלולי מצרים, לכה אמר
וכי אוציא את בני ישראל ממצרים,
מצד איוו סבה נבואו לעזב ההרגל
שלכם. ועל זה השיב לו הקדוש ברוך

אנשים דוקא למנותו שליח. על זה נתן
לו אות שכף מדתו של הקדוש ברוך
הוא, שהוא בוחר ביותר להתחבר אל
הנמוכים 'וישכון את דכא ושפל רוח'
(ע"פ ישעיה נז טו). וזהו שנאמר **זה לך
האות כי אנכי שלחתיך**, כי אם
יאמרו לך למה בחר ה' בך להיות
שליח יותר מבולחך, תאמר להם שכף
מדתו של הקדוש ברוך הוא, שהרי
**בהוציאך את העם ממצרים תעבדון
את האלהים על ההר הזה**, הר סיני
הנמוך שבהרים, אף על פי שיש הרים
גבוהים ממנו, מכל מקום לא בחר
הקדוש ברוך הוא כי אם בזה סיני ראה
סוטה ה, ומה תקח ראייה שהקדוש
ברוך הוא בוחר יותר בנמוכים, וזה גם
כן מופת על שליחך:
אמנם צריך ישוב מה שנאמר במקום
אחר (להלן ב ט) 'אנכי ה' אלהיך
אשר הוצאתיך מארץ מצרים', ונאן
לא הנכיר 'ארץ' אלא אמר **והוצא את
עמי בני ישראל ממצרים**. גם מלת
עמי נראה מיותר:
על כן נראה לפרש, שהוצאה זו אינה

(יא) **מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי
אוציא את בני ישראל**.
נראה לפרש שמושה אמר משני צדדים
אין אני ראוי לשליחות זה, הן מצד
שפלות השליח, הן מצד גדל מעלת
ישראל. כי משה היה 'ענו מכל האדם'
(במדבר יב א), ובעיניו היה הוא שפל
אנשים, לפיכך אמר **מי אנכי כי אלך
אל פרעה**, וכי שפל אנשים כמוני
ידבר לפני המלך. והן מצד מעלת
ישראל אמר **וכי אוציא את בני
ישראל**, כי אמה גבוהה ורמה כזאת
בני אברהם יצחק ויעקב עם גדול ורם,
איך ילכו אחרי שפל ובווי כמוני:
ועל שתיים השיב לו הקדוש ברוך
הוא (פסוק יב) **כי אהיה עמך**, ולא
אתה תדבר אל פרעה, אלא אני
המדבר ופוך כפי. גם לא אחריך ילכו
ישראל, כי אם אחרי ה' ילכו' (ע"פ הושע
יא ט), שהרי **אהיה עמך**:
ואם תאמר מעקרא דדינא פרקא למה
יהיה הקדוש ברוך הוא עמך
דוקא, ולמה לא יהיה עם איתו נכבד
גדול במעלה, ולמה יתחבר לשפל

(יב) וַיֹּאמֶר כִּי־אֱהִיֶּה עִמָּךְ וְזֶה־לְךָ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הַהָר הַזֶּה:

יב וַיֹּאמֶר אַרְי יְהִי מִימְרֵי בְּסַעֲדָךָ וְדִין לְךָ אֶתֵּא אַרְי אֲנֵא שְׁלַחְתְּךָ בְּאַפְקוֹתֶיךָ ית עֲמֵא מִמִּצְרַיִם תַּפְלִחוּן קְדָם יְיָ עַל טוֹרַא הַדִּין:

הָהָר הַזֶּה לְסוֹף שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים שְׂיֵצְאוּ מִמִּצְרַיִם. דָּבָר אַחֵר: "כִּי אֱהִיֶּה עִמָּךְ, וְזֶה" שְׁתַּצְלִיחַ בְּשְׁלִיחוֹתֶיךָ, "לְךָ הָאוֹת" עַל הַבְּטָחָה אַחֲרַת שְׂאֲנִי מִבְּטִיחֶיךָ, שְׂכַשְׁתוּצִיאָם מִמִּצְרַיִם, תַּעֲבֹדוּן אוֹתִי עַל הַהָר הַזֶּה, שְׂתַקְבְּלוּ הַתּוֹרָה עֲלֵיו, וְהִיא הַזְכוּת הַעוֹמֶדֶת לְיִשְׂרָאֵל. וְדוֹגְמַת לְשׁוֹן זֶה מְצִינּוּ: (ישעיה לו) "וְזֶה לְךָ הָאוֹת אֲכֹל הַשֶּׁנֶה סְפִית וְגו'", מִפְּלֵת סִנְחַרִּיב תִּהְיֶה לְךָ לְאוֹת עַל הַבְּטָחָה אַחֲרַת - שְׂאַרְצְכֶם חֲרָבָה מִפְּרוֹת, וְאַנִּי אֲבָרְךָ הַסְּפִיחִים.

כ"י וַיֹּאמֶר כִּי אֱהִיֶּה עִמָּךְ • הַשִּׁיבוּ עַל רֵאשׁוֹן, רֵאשׁוֹן, וְעַל אַחֲרוֹן, אַחֲרוֹן: שְׂאַמְרַתְּ מִי אֲנֹכִי כִי אֲלֶיךָ אֶל פְּרַעֲזָה, לֹא שְׁלֶיךָ הִיא, כִּי־אִם מִשְׁלִי: "כִּי אֱהִיֶּה עִמָּךְ, וְזֶה" הַמְרָאָה אֲשֶׁר רְאִיתָ בְּסִנְיָה, "לְךָ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ" וְתַצְלִיחַ בְּשְׁלִיחוֹתֵי וְכִדְרֵי אֲנִי לְהַצִּיל, כְּאֲשֶׁר רְאִיתָ הַסִּנְיָה עוֹשֶׂה שְׁלִיחוֹתֵי וְאַיְנָנוּ אֶפֶל, כִּף תִּלְךָ בְּשְׁלִיחוֹתֵי וְאַיְנֶךָ נְזוּקִי. וְשְׂשֻׁאֲלֶת: מַה זְכוּת יֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל שְׂיֵצְאוּ מִמִּצְרַיִם? - דָּבָר גְּדוֹל יֵשׁ לִי עַל הוֹצֵאָה זֹ, שְׂהַרִי עֲתִידִים לְקַבֵּל הַתּוֹרָה עַל

(יג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים הִנֵּה אֲנֹכִי בָּא אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם וְאָמְרוּ־לִי מַה־שָּׂמוֹ מָה אָמַר אֱלֹהִים:

יג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְדָם יְיָ הֵא אֲנֵא אֶתִּי לְוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמַר לְהוֹן אֱלֹהֵא דְאַבְתְּחֹכוֹן שְׁלַחְנִי לְוֹתְכוֹן וְיִמְרוּן לִי מַה שְּׂמֵה מַה אִימַר לְהוֹן:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך כו עמ' 19 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

הַקֶּבֶ"ה נִמְצָא אֲתָנּוּ בְּצֵרַת הַגְּלוּת

(הַמּוֹרָה עַל הַנְּהִיגָה שֶׁל מַעֲלָה) יִנִּיחַ לְבָנָיו שֶׁל מְקוֹם לְסָבוּל כ"כ עַד עֵתָה, וְיִתְעַלֵּם כְּכִיכּוֹל מִצְרַתְּךָ? וְעַל זֶה עֵנָה לוֹ הַקֶּבֶ"ה "אֱהִיֶּה אֲשֶׁר אֱהִיֶּה" דְּפְרוּשׁוֹ כְּלִשׁוֹן רַש"י "אֱהִיֶּה עִמָּךְ בְּצָרָה זֹאת, אֲשֶׁר אֱהִיֶּה עִמָּךְ בְּשׁוֹעֲבוֹד שְׂאֵר מַלְכֵיחוֹת", וְכִלְשׁוֹן הַפְּתוּב (ישע"י סג, ט) "בְּכָל צָרְתֶם לוֹ צָר", שְׁגֵם בְּזִמְנוֹ הַגְּלוּת אִין הַקֶּבֶ"ה מְזַנִּיחַ ח"ו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא גַם לוֹ "צָר" כְּכִיכּוֹל, וְנִמְצָא אֶתֶם בְּצֵרַת גְּלוּתְכֶם. וְזֶה שְׁהַנִּיחַ לָהֶם הַקֶּבֶ"ה לְסָבֵל עַד עַכְשָׁו אֵינּוּ מִשׁוּם שְׂלֵא הִיָּה אֶתֶם ח"ו, כִּי־אִם מִפְּנֵי ש"וְזֶה שְׂמִי לְעֵלֶם - חֲסֵר וַיִּוּ . . . הַעֲלִימָהוּ שְׂלֵא יִקְרָא כְּכַתְּבוּ" (פרשתנו ג, טו וברש"י), דְּשָׂמוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה הִיָּה אֵז בְּהַעֲלֵם וּבְהַסְתֵּר וּבְאַפְּן שֶׁל רַחֲמִים נִסְתָּרִים, אֲבָל וְדֵאִי שְׁגֵם אֵז פְּעֵלוֹ רַחֲמִיו.

וְאָמְרוּ־לִי מַה־שָּׂמוֹ מָה אָמַר אֱלֹהִים: (ג, יג) כְּבָר תִּמְהוּ מִפְּרָשִׁים (רשב"ם, רמב"ן, סְפוּרוֹנוּ וְעוֹד), וְכִי לֹא יַדַּע מֹשֶׁה שָׂמוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה עַד הִנֵּה? וּבְאַרְוּ בְּאוֹפְנִים שׁוֹנִים. וַיֵּשׁ לְבָאָר זֶה בְּאַפְּן אַחֵר, דְּחוֹשֵׁשׁ הִיָּה מֹשֶׁה שְׂכַפְּאֵשׁ יְבוֹא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִמְסוּ לָהֶם אֶת דְּבַרֵי הַקֶּבֶ"ה "רְאֵה רְאִיתִי אֶת עֵנִי עִמִּי גו' צַעֲקַתְּךָ שְׂמַעֲתִי גו' וְאַרְדּוֹ לְהַצִּילוֹ גו'" (פרשתנו ג, ז ואילך) תִּקְשֶׁה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל קִשְׂיָא עֲצוּמָה: הַרִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל סְבִלוּ בְּמֵאֵד עַד עֵתָה, עֲבָדוּ בַּעֲבוּדָה קִשְׂיָה - עֲבוּדַת פְּרָו, וּפְרַעֲזָה גְזוֹר "כֹּל הַבֵּן הַיְלוּד הַיְאוּרָה תִּשְׁלִיכוּהוּ" (פרשתנו א, כב), וְעַד ש"וְהִיָּה שׁוֹחֵט תִּינוּקוֹת שֶׁל בַּיִת רַבֵּן וְרוֹחֵץ בְּדָמִים" (רש"י פרשתנו ב, כג), וְאִם כֵּן קִשְׂיָה לָהֶם, "מַה שָּׂמוֹ", דָּאִם "אֱלֹקֵי אֲבוֹתֵיכֶם" שְׂמַע אֶת נֶאֱקַתְּכֶם, וְנוֹגְעִים לוֹ צְרוּתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אִיזָה "שֵׁם" מִשְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקֶּבֶ"ה

(יד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה אֱהִיֶּה אֲשֶׁר אֱהִיֶּה וְאָמַר וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֱהִיֶּה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם:

יד וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֱהִיֶּה אֲשֶׁר אֱהִיֶּה וְאָמַר כְּדָנָן תִּימַר לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֱהִיֶּה שְׁלַחְנִי לְוֹתְכוֹן:

כלי יקר - עוז והדר

הוא בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה, פי על ידי שיקבלו התורה תפסק והמתן, באמרו שרבותינו ז"ל (שבת קמ"ו) ישראל שעמדו על הר סיני פסקה והמתן, פי מעמד הר סיני היה מופת גדול לישראל על אלהותו ותבניתו, ועל ידי זה יצאו מפל וכל מן גלוּלֵי מצרים: תורה יב

לא מחשבתו מחשבת השם תברך, שמאז כף היתה דעתו באמרו תברך: "אהיה אשר אהיה", למשה לבדו הגיד, ולא שיגיד לישראל, וזהו: יפה אמרת, שגם דעתי מתחלה כף היתה, שלא תגיד לבני ישראל כדברים האלה, אלא: "פה תאמר לבני ישראל" אהיה פעם אחת, וכן משמע במסכת ברכות, ודוק).

כ"י אהיה אשר אהיה • אהיה" עמם בצרה זאת, "אשר אהיה" עמם בשעבוד שאר מלכיות (ברכות ט). אמר לפניו: "רבנו של עולם, מה אני מזכיר להם צרה אחרת? דים בצרה זו". אמר לו: "יפה אמרת: 'פה תאמר וגו'" (שמות רבה). (לא שהשפיל, חלילה, משה ביותר, אלא שלא הבין דברי השם תברך, כי

טו ואמר עוד יי למשה פננן תימר לבני ישראל יי אלהא דאבהתכון אלהה דאברהם אלהה דיצחק ואלהה דייעקב שלחני לותכון דין שמי לעלם ודין דכרני לכל דר ודר:

(טו) ויאמר עוד אלהים אל־משה פה תאמר אל־בני ישראל יהוה אלהי אבותיכם אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב שלחני אליכם זה שמי לעולם וזה זכרי לדר דר:

נקרא, וכן דוד הוא אומר: "ה' שמך לעולם, ה' זכרך לדור ודור".

כ"י זה שמי לעולם • חסר וי"ו, לומר: העלימהו שלא יקרא ככתבו (שמות רבה). וזה זכרי • למדו היאך

♦ יום חמישי כ"א טבת ♦

טז אזיל ותכנוש ית סבי ישראל ותימר להון יי אלהא דאבהתכון אתגלי לי אלהא דאברהם יצחק ויעקב למימר מדבר דכירנא תכון וית דאתעבד לכון במצרים:

(טז) לך ואספת את־זקני ישראל ואמרת אלהם יהוה אלהי אבותיכם נראה אלי אברהם יצחק ויעקב לאמר פקד פקדתי אתכם ואת־העשוי לכם במצרים:

כ"י את זקני ישראל • מיחדים לישיבה. ואם תאמר "זקנים" סתם, היאך אפשר לו לאסוף זקנים של ס' רבוא?.

כלי יקר - עז והדר

ולי נראה לפרש, כי לפי ששם אהיה נגזר מלשון 'הויה' ומורה על נצחיותו כי הוא תברך הנה הנה ויהיה, על פן אמר זה שמי לעולם, רצה לומר זה שמי מורה שאני לעולם, רצה לומר מן העולם ועד העולם מצאיאותי שנה. וזה זכרי לדר דר, והו שאמרת שמי נקרא אלהי אברהם יצחק ויעקב להיות נזכר בשם זה תמיד, מורה שלא לבד שאני שנה במציאות מצד עצמי בכל הזמנים, אלא אפלו שבכל הזמנים יזכר שמי על יראי ה' וחשבי שמו בכל דור ודור שנה בשנה כשהבנים אוזנין מעשה די אבותם הקדושים, כדרך שעשיתי לאברהם יצחק יעקב שנקראתי בשמי על כל אחד ואחד בפני עצמו, כך בכל דור ודור יזכר שמי על כל השרידים

אבל לישראל תאמר אהיה שלחני אליכם, כי אין צרך להודיעם שאהיה עמך בשליחות זה, אבל משה היה צריך לשניהם: ויש אומרים, שמאמר אשר אהיה הוא נתינת טעם על שם אהיה, כי לך אני נקרא בשם אהיה, לפי שאני אהיה והנה בכל הזמנים, בעבר ובהנה ובעתיד. לך אמר פה תאמר אהיה שלחני, כי אין צריך כל כך בנתינת טעם לישראל, ומה שאמר עוד פה תאמר לבני ישראל אלהי אבותיכם וגו', כי לא יתכן שיהיה נזכר בשם העצם הנה, כי אם בשם אלהי אברהם כו'. והו שנאמר זה שמי לעולם, הינו אהיה/ וזה זכרי לדר דר, והו שם אלהי אברהם/ שבו יהיה נזכר תמיד לא בשם העצם:

(יד-טו) אהיה אשר אהיה. ואחר כך אמר פה תאמר אל בני ישראל אהיה שלחני אליכם. ועוד מהו שאמר ויאמר אלהים אל משה אהיה אשר אהיה, הנה לה למימר ויאמר אלהים אליו, שהרי עם משה הוא מדבר: ונראה לפי שלשון אהיה מורה על שהקדוש ברוך הוא יהיה עמכם, ומשה היה ירא שני מיני יראה, האחת שלא יזק בשליחות זה, השניה היא פן לא יניחום המצרים לילך, אבל ישראל לא היו יראים כי אם פן לא יניחם פרעה לילך. על כן אמר הקדוש ברוך הוא למשה אהיה אשר אהיה, כדרך שאמר לו למעלה (ספוק יב) כי אהיה עמך, גם בכלל כל ישראל, שלא יניקום המצרים ויניחום לצאת.

יִוָּאמְרֵי אֲסִיק יִתְכוּן מִשְׁעֲבוּד מִצְרָאֵי
לְאָרֶע פִּנְעֵנָאֵי וְחִתָּאֵי וְאִמּוֹרָאֵי וּפְרֻזָּאֵי
וְחִזָּאֵי וִיבוּסָאֵי לְאֶרְעָא עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבֶשׁ:

(יח) וְאָמַר אֶעֱלֶה אֶתְכֶם מֵעֵנֵי מִצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ
הַפְּנִיעֵנִי וְחִתָּי וְהָאִמְרִי וְהַפְּרֻזִי וְהַחֲזִי וְהַיְבוּסִי
אֶל־אֶרֶץ זֹבַת חֶלֶב וְדָבֶשׁ:

יח ויקבלו למימרה ותימרה את וסבי ישראל
לנת מלכא דמצרים ותימרון לה יי אלהא
דיהודאי אתקרי עלנא וכען גזיל פען
מהלך תלתא יומין במדברא ונדבח קדם יי
אלהנא:

(יח) וְשָׁמְעוּ לְקוֹלְךָ וּבֵאתָ אֶתָּה וְזָקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֶלֶךְ
מִצְרַיִם וְאָמַרְתֶּם אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים נִקְרָה
עָלֵינוּ וְעַתָּה נִלְכְּה־נָא דְרָדְךָ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר
וְנִזְבַּחַה לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:

א "פקד פקד אלהים אתכם": (אלהי העבריים •
יו"ד יתרה רמז ל'י' מכות, ברש"י ישן). נקרה
עלינו • לשון מקרה, וכן: (במדבר כג) "ויקר אלהים",
"ואנכי אקרה כה" – אהא נקרה מאתו ה'לם.

יח"א ושמעו לקולך • מאליהם, מפינו שתאמר להם
לשון זה, ושמעו לקולך, שפכר סימן זה מסור בידם
מיצקב ומיוסף, שפבלשון זה הם נגאלים: יעקב אמר:
"ואלהים פקד פקד אתכם", יוסף אמר להם: (בראשית

יט ויקדמי גלי ארי לא ישבוק יתכון מלכא
דמצרים למיזל ולא מן קדם דחילה תקיף:

(יט) וְאֲנִי יֹדְעֵתִי כִּי לֹא־יִתֵּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ
לְהִלָּךְ וְלֹא בִיד חֲזָקָה:

– וכלן לשון נתינה הם. ויש מפרשים "ולא ביד
חזקה", ולא בשביל שידו חזקה, כי מאז אשלח את
ידי והפיתי את מצרים וגו', ומתרגמין אותו: ולא
מן קדם דחילה תקיף. משמו של רבי יעקב ברבי
מנחם נאמר לי.

יט"א לא יתן אתכם מלך מצרים להלך • אם אין
אני מראה לו ידי החזקה, כלומר, כל עוד שאין אני
מודיעו ידי החזקה, "לא יתן אתכם להלך". לא
יתן • [כתרגומן] לא ישבוק, כמו: (בראשית ט) "על בן
לא נתתיד", (שם לא) "ולא נתנו אלהים להרע עמדי"

כ וישלח פון ית מחת גברתי ואמחי ית
מצראי בכל פרשנתי די אעבד בנייהון
ובתר פן ישלח יתכון:

(כ) וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי וְהַפִּיתִי אֶת־מִצְרַיִם כְּכֹל
נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח
אֶתְכֶם:

כא ואתן ית עמא הדין לרמין בעיני
מצראי ויהי ארי תהכון לא תהכון ריקנין:

(כא) וְנָתַתִּי אֶת־חֶן הָעַם־הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְהָיָה
כִּי תִלְכּוּן לֹא תִלְכוּ רִיקִים:

כב ותשאל אתמא משבכמה ומקריבת ביתה
מנין דכסף ומנין דדבב וכלבושין ותשוון
על בניכון ועל בנתיכון ותרוקנין ית
מצרים:

(כב) וְשָׁאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכְּנֹתֶיהָ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ כִּלְי־כֶסֶף
וְכִלְי־זָהָב וְשִׁמְלֹת וְשִׁמְתָם עַל־בְּנֵיכֶם וְעַל־בְּנֹתֵיכֶם
וְנִצַּלְתֶּם אֶת־מִצְרַיִם:

כלי יקר – עזי והדר

כמרגיש בצרותם, כמו שנאמר (פסוק ז)
כי ידעתי את מכאביו, וכמו שנאמר
(ירושע טז) 'ומה תעשה לשמך הגדול'. ב'
בזכות האבות. על בן אומר **פה תאמר**

רעים וחטאים, אם בן לא היה בידם
שום זכות, ולא נגאלו כי אם בזכות
שני דברים. א' בעבור שמו הגדול
אשר הוא עמקם בגלות כביכול

אשר ה' קרא' (ע"פ יואל ג ה), זהו שנאמר
וזה זכרי לדר הר:
ולפי נבואת יחזקאל (כ ה-ח) אשר משם
משמע שישאל היו במצרים

כ"א - ומגרת ביתה • מאותה שהיא גרה אתה בבית. ונצללתם • כתרגומו: ותרוננו, וכן (שמות יב) "וינצלו את מצרים", (שם לג) "וינתצלו בני ישראל את עדים", והנו"ן בו יסוד. ומנחם חברו במחברת צד"י עם (בראשית לא) "ויצל אלהים את מקנה אביכם", "אשר הציל אלהים מאבינו", ולא יאמנו דבריו, כי אם לא היתה הנו"ן יסוד והיא נקודה בחיר"ק, לא תהא משמשת בלשון ופעלתם, אלא בלשון ונפעלתם, כמו: (דברים כח) "ונסחתם מן האדמה", (ויקרא כח) "ונתתם בידי אויב", (שם) "ונגפתם לפני אויביכם", (יחזקאל כב) "ונתתכם בתוכה", (ירמיה ז) "ואמרתם נצלנו", לשון

נפעלנו, וכל נו"ן שהיא באה בתיבה לפרקים ונפלת ממנה, כנו"ן של נוגף, נושא, נותן, נושף, כשהיא מדברת לשון ופעלתם, תנקד בשו"א בחטף, כגון: (בראשית מה) "ונשאתם את אביכם", (במדבר לב) "ונתתם להם את ארץ הגלעד", (בראשית יז) "ונמלתם את בשר ערלתכם". לכן אני אומר שזאת הנקודה בחיר"ק מן היסוד היא, ויסוד שם דבר - נצול, והוא מן הלשונות הפכדים, כמו: דבור, כפור, למוד, כשידבר בלשון ופעלתם ינקד בחיר"ק, כמו: (במדבר ט) "ודברתם אל הסלע", (יחזקאל מה) "וכפרתם את הבית", (דברים יא) "ולמדתם אותם את בניכם".

ד (א) ויען משה ויאמר והן לא-יאמינו ל' ולא ישמעו בקל' כי יאמרו לא-נראה אלך יהוה:

א ואתיב משה ואמר והא לא יהמנו לי ולא יקבלו מני ארי יימרו לא אתגלי לך יי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א כרך א עמ' 246)

לומר, שהוא היה סבור שמצד קשי הגלות ואריכות השעבוד הפך הגלות לדבר רגיל אצל בני ישראל, וגם כשישמעו את בשורת הגאולה יתקשו לקלט אותה ולהרגיש שאכן הגיע זמן גאולתם.

הן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי (ד, א) יש לשאל, הרי ה' אמר למשה שאם יאמר "פקוד פקדתי" ישמעו אליו, כי סימן מסור בידם שבלשון זה יהיו נגאלים (רשי" לעיל ג, יח), ומדוע חשש שבני ישראל לא ישמעו אליו. ויש

כלי יקר - עזר ודוד

דישראל, וכן נאמר בשעת מעשה ששאלו גם שמלות, אכל לא מחמת בקשת ישראל, כי אם המצרים מעצמם השאילום. ומה שנאמר כאן **ושאלה אשה וגו'** והזכיר גם **שמלות**, אין כאן מקום הצווי, כי אם הגדת עתידות הוא, לומר שבה יהיה לעתיד שאת הכל ישאילום, מקצתם על ידי בקשת ישראל דהינו **פלי כסף וזהב**, ומקצתן ישאילום מעצמם דהינו **שמלות**. **ורמו** לדבר, שמצינו שלש פעמים לשון 'חן' בשאלה זו, אחת בפירוש זה, שתי פעמים בפירוש בא, ושלש פעמים 'חן' עולה למספר 'כסף וזהב', להורות שדוקא כסף וזהב השאילום מצד החן שמצאו בעיני המצרים, אכל שמלות לא היו בכלל החן, כי אף אם לא היו מוצאים חן בעיני המצרים היו משאילום כאמור: **ובזה** מושב מה שנאמר כאן **ושאלה אשה משכנתה** ולא הזכיר 'איש', ובצווי נאמר (לחזן יב) וישאלו איש מאת רעהו. לפי שבצווי לא

טובה קא משמע להו מה להם לעשות עם השמלות, ולמה לא נתן להם עצה מה יעשו עם פלי כסף וזהב: **ונראה** לפרש, לפי ששאלה זו לא היתה כי אם אחר מכת בכורות אחר שהסכים פרעה לשלחם, כי קדם זה למה ישאילום, ומכת בכורות היתה כמו חשש מגפה ויש בו חשש שנוי אור, על כן לא הצרכו לבקש מן המצרים שישאילו להם בגדיהם, כי המה מעצמם יתנו להם השמלות, כי ניחא להם שילכו במדבר בבגדיהם כדי שיפוח הרוח בהם. וחשש הקדוש ברור הוא שמא יהיו ישראל יראים ללבש אותן הבגדים מחמת חשש עפוש אור שבהם, על כן אמר **ושמתם על בניכם ובנותיכם** ולא תיראו, כי לא יגע בהם רע. לפיכך בפירוש בא בשערה להם ה' שישאלו מן המצרים לא הזכיר 'שמלות', כי ידע ה' שהמצרים מעצמם ישאילום. ואולי שעל זה נאמר 'ישאילום' ודרשו רבותינו ו"ל (ברכות ט) 'בעל כרחם

לבני ישראל אהיה שלחני אליכם, נקט שם זה דוקא המורה על 'עמו אנכי בצרה' (תהלים צא טו), **ויאמר עוד פה תאמר וגו' ה' אלהי אבותיכם וגו'**, הינו זכות אבות, שתיים אלו חברו להוציאם מצרה לרחוקה: תורה טו (כב) **ושאלה אשה משכנתה וגו'**. יש מפרשים שאלה זו אינה לשון הלואה, כי אף יצוה ה' לדבר שקר ולקח בערמה, אלא הוא מלשון 'שאל ואתנה לך' האמור בשלמה המלך (מלכים א' ג ט) שהוא מתנה גמורה, וכן 'חיים שאל ממך נתתה לו' (תהלים כא ג), כך שאלה זו היא שיתנו להם מתנות. ומה שנאמר (לחזן יב לו) וישאילום, הינו שהמצרים התחילו לתבע מהם שיקבלו מהם מתנות, כל כך מצאו חן בעיניהם: **יש** לדקדק למה הזכיר כאן **פלי כסף וכלי זהב ושמלות**, ובפירוש בא (שם יא) אצל הצווי לא הזכיר 'שמלות', ואחר כך בשעת מעשה (שם יב לו) חזר והזכיר שם 'שמלות'. ועוד למה אמר כאן **ושמתם על בניכם וגו'**, וכי עצה

(ב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי יְהוָה מִהֲזֵה בִּידְךָ וַיֹּאמֶר מִפֶּה:

ב ואמר לה יי מה דין בידך ואמר חוטבא:

שְׂלֹפְנֶיךָ אֶבֶן היא. אָמַר לוֹ: הֵן. אָמַר לוֹ: הַרִינִי עוֹשֶׂה אוֹתָהּ עַצ.

כ"י מזה בידך • לךך נכתב תיבה אחת, לדרש: מזה שבידך אמה תצב ללכות, שחשדת בכשרים. ופשוטו, פאדם שאומר לחברו: מודה אמה שזו

אבָּרְהָם (בראשית טו ח) 'במה אדע', אם בעִן שהביא יוסף את דבתם רעה (שם) לו כי על ידי זה נתגלגל הדבר וירדו למצרים, אם בעבור שהיו בהם דלטורין כמו שנאמר (לעיל ב ד) 'אכן נודע הדבר' (שמורד שם), והראה לו הקדוש ברוך הוא שבטלה הסבה, כי מעתה אין בהם עוד לשון הרע. ורמז לו הענין במה שנאמר **הבא נא ידך בחיקך וגו' והנה מצרעת בשלג,** ולדעת רבותינו ז"ל (שם ג יג) נצטרע על שספר לשון הרע על ישראל ואמר (פסוק א) **והן לא יאמינו לי**, וזה מופת שאין בישראל עוד בעלי מחלקת ולשון הרע, שאלו היו בהם בעלי מחלקת ולשון הרע לא היה משה נענש עליהם, שהרי אמרו רבותינו ז"ל (ירושלמי פאה פ"א ה"א) 'מִתַּר לומר לשון הרע על בעלי המחלקת, אלא לפי שנרפא נגע זה מישראל על כן נענש משה עליהם, ובאמרו רבותינו ז"ל (ויקרא לב ה) שישראל נגאלו בעבור שלא היה בהם לשון הרע. גם לפי פשוטו, נרמו ברפואת יד משה כי נרפא חטא הלשון מישראל, וזה בטול הסבה אשר הוא מופת על בטול המקב, דהינו גלות מצרים. ולקמן פרשת קרח (במדבר יז ח) בפסוק **כִּאֲשֶׁר דָּבַר ה' בְּיַד מֹשֶׁה לֹא, יתבאר בעזרת ה' טעם אחר על צרעת של יד משה:**

והיה אם לא יאמינו גם לשתי האתות האלה (פסוק טו), כי יאמרו הלא הבטיח ה' את אברהם לאמר (בראשית טו יד) 'גם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי, ומה האות כי דין בגוים מלא גויות' (ע"פ תהלים קי ו), על זה אמר **ולקחת ממימי היאר ושפכת היבשה וגו' והיו לדם ביבשת,** וידוע שמפכת היאור הוא מכת אלהי מצרים (ראה רש"י), כי היו בלם מאמינים בו, באמרו רבותינו ז"ל (ביר פט ח) 'הִרְשַׁעִים

שלוח אל פרעה אם יהיו לעולם כוחלי עפר:

ויאמר ה' למשה שלח ידך ואחז בזנבו (פסוק ד), הזנב מורה על השפלות ביותר, ורמז לו שיוסיף על שפלותם שהיו כבר שפלים כוחלי עפר, יתוסף להם שפלות יותר, כונב הנחש שהוא שפל מכל הגוף כך יתוסף שפלותם, כמו שקרה להם באמרו (להלן ט) 'תכבד העבדה על האנשים' במה שלא נתנו להם תבן, ומן אותה מדרגה תחתונה בתכלית השפלות משם יעלו ויחזרו למעלתם הראשונה להיות כמטה זקוף זה. ודבר זה נרמז למשה במה שנאמר לו **אחז בזנבו וישלח ידו ויחזק בו ויהי למטה בכפו,** והוא רמז כוון מאד למה שקרה להם בסוף, כי מגיד מראשית אחרית גלה אָנֹו שיהיו כונב הנחש, דהינו תוספת שפלות על שפלותם, ומשם יעלו להיות משה משלים הורדה בפרעה ובכל עמו, ובזה נתן לו הקדוש ברוך הוא אות, שבידו יתברך להשפיל ולהרים מן אשפות אביו. ובסמוך פרשת וארא (להלן ט) יתבאר בעזרת ה' ענין הנחש בענין אחר, עין שם:

והיה אם לא יאמינו לאות זה לכד, כי יאמרו אחר שמצד היות בהם דלטורין כחמת זחלי עפר השפלה מלא קומתם ארצה, אם כן כל זמן שסבה זו קיימת אין תרופה. על כן נאמר (פסוק ו) **ויאמר ה' לו עוד הבא נא ידך בחיקך,** במלת עוד הורה שלא סגי באות ראשון המורה על בטול המקב, כי כל מסבב אינו יכול להתבטל כל זמן שהסבה קיימת, על כן אהר צריך לאות שני המורה על בטול הסבה, ובטול הסבה הורה על בטול המקב כי היא בהא תליא:

והסבה כבר אמרנו שחטא הלשון גרם להם כל זה, אם בעין שאמר

הזכיר 'שפלות' מן הטעם שנתבאר, ובשאלת כלי כסף וזקב היו האנשים והנשים שוין. אבל כאן שמגיד העתידות שישאילום גם שפלות, ומסתמא ישאילום הנשים אשר מתו בעליהם הבכורים כדי להשליט הרוח בנגדים, על כן הזכיר רק הנשים, ומדבר בכגד העליון של האנשים שגם הבנות דרכן ללבשן: תורה א

ד (ב) **מזה בידך ויאמר משה וגו'.** בשלשה אותות אלו רבו הדעות מצד הספק הנופל בהם, מאי אולמיה דהאי מהאי שאמר (פסוק ח) **והיה אם לא יאמינו לקל האת הראשון וגו'.** והקרב אלי לומר בזה, כי אות ראשון מורה על ישראל, שהיו מתחלה בימי האבות בקומתם ובשדרתם, כמטה זה העומד זקוף ומורה על השררה כמו שנאמר (תהלים קי א) 'מטה עזך ישלח ה' מציון וגו', ואחר כך בחטאם נעשו לנחש, כמו שהנחש הלך מתחלה בקומה זקופה ועל ידי שספר לשון הרע בבוראו השפל מלא קומתו ארצה (ביר כ ב), כך ישראל היו תחלה בקומה זקופה, ועל ידי שאחזו במעשה הנחש והיו ביניהם דלטורין מביאי דבה (שמורד א ל), על כן נעשו 'כעפר לדרש' עם חמת זחלי עפר' (ע"פ מלכים ב' יג, דברים לב כז). וכאשר סרה הסבה אשר גרמה להם שפלותם יחזרו למעלתם:

וזהו שנאמר מזה בידך ויאמר משה, ויאמר השליכהו ארצה ויהי לנחש, כי בזה נתן לו אות על גלות מצרים וסבתו, וכי היו ישראל משולים בו כנחש. **וינס משה מפניו** (פסוק א), היה בורח מן השליחות, כי חשב מאחר שהמשיל את ישראל לנחש, שמא חס ושלום אין להם תרופה כמו הנחש 'שהכל מתרפאים לעתיד חוץ מן הנחש' (ביר שם), ואם כן למה זה אני

(ג) וַיֹּאמֶר הַשְּׁלִיכֵהוּ אֶרְצָה וַיִּשְׁלַכְהוּ אֶרְצָה וַיְהִי לַנַּחֲשׁ וַיִּנֶּם מִשָּׁה מִפְּנֵיו:

כ"ט – וַיְהִי לַנַּחֲשׁ • רָמַז לוֹ שֶׁסֵּפֶר לְשׁוֹן הָרַע עַל יִשְׂרָאֵל (בְּאֶמְרוֹ: "לֹא יֶאֱמִינוּ לִי"), וְתַפְשׁ אֶמְנוּתוֹ שֶׁל נָחֶשׁ.

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וַאֲחֹז בְּזַנְבּוֹ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזֹק בּוֹ וַיְהִי לְמַטֵּה בְּכַפּוֹ:

כ"י – וַיַּחֲזֹק בּוֹ • לְשׁוֹן אַחִיזָה הוּא, וְהִרְבֵּה יֵשׁ בְּמִקְרָא: (בְּרֵאשִׁית יט) "וַיַּחֲזִיקוּ הָאֲנָשִׁים בְּיָדוֹ", (דְּבָרִים כח) | "וַיַּחֲזִיקָה בְּמַבְשֵׁיו", (שְׁמוּאֵל א יז) "וַיַּחֲזִיקֵתִי בְּזַקְנוֹ", כֹּל לְשׁוֹן חֲזוּק הַדְּבֻק לְבִי"ת, לְשׁוֹן אַחִיזָה הוּא.

(ה) לְמַעַן יֶאֱמִינוּ כִּי־נִרְאָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵי יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב:

(ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה לוֹ עוֹד הִבֵּאתִי יָדְךָ בְּחִיקוֹךָ וַיָּבֵא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיּוֹצֵאֵהּ וְהִנֵּה יָדוֹ מְצַרְעַת פְּשָׁלֹג:

כ"י – מְצַרְעַת פְּשָׁלֹג • דֶּרֶךְ צַרְעַת לְהִיּוֹת לְבָנָה: "וְאִם בִּהְרַת לְבָנָה הִיא", אִף בְּאוֹת זֶה רָמַז לוֹ שֶׁלְשׁוֹן הָרַע

(ז) וַיֹּאמֶר הָשֵׁב יָדְךָ אֶל־חִיקוֹךָ וַיִּשֶׁב יָדוֹ אֶל־חִיקוֹ וַיּוֹצֵאֵהּ מִחִיקוֹ וְהִנֵּה־שָׁבָה בְּבִשְׂרוֹ:

כ"י – וַיּוֹצֵאֵהּ מִחִיקוֹ וְהִנֵּה שָׁבָה וְגו' • מִכָּאן שֶׁמִּדָּה טוֹבָה מְמַהֲרַת לְבֵא מִמִּדַּת פְּרַעְנוּת, שֶׁהָרִי בְּרֵאשׁוֹנָה לֹא נֶאֱמַר: "מִחִיקוֹ" (שְׁמוֹת רכח).

(ח) וְהִיָּה אִם־לֹא יֶאֱמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקַל הָאֵת הָרֵאשׁוֹן וְהֵאֱמִינוּ לְקַל הָאֵת הָאַחֲרוֹן:

כ"י – וְהֵאֱמִינוּ לְקַל הָאֵת הָאַחֲרוֹן • מִשְׁתַּאֲמַר לָהֶם: לֹא־יֶאֱמִינוּ לָךְ. שֶׁכָּבֵד לְמַדּוֹ בְּכֹף, שֶׁהַמְזַדְּוִגִין לְהַרַע לָהֶם בְּשִׁבְלֵיכֶם לְקִיתִי עַל שֶׁסִּפְרָתִי עֲלֵיכֶם לְשׁוֹן הָרַע, לֹא־יֶאֱמִינוּ לָךְ. שֶׁכָּבֵד לְמַדּוֹ בְּכֹף, שֶׁהַמְזַדְּוִגִין לְהַרַע לָהֶם בְּשִׁבְלֵיכֶם לְקִיתִי עַל שֶׁסִּפְרָתִי עֲלֵיכֶם לְשׁוֹן הָרַע.

מִתְקַיְּמִים עַל אֱלֹהֵיהֶם שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית מא א) 'וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַיָּאֵר' כּו', וְכָל מִצְרַיִם לֹא־יֶאֱמִינוּ לְקַל הָאֵת הָאַחֲרוֹן וְהֵאֱמִינוּ לְקַל הָאֵת הָרֵאשׁוֹן • מִכָּאן שֶׁמִּדָּה טוֹבָה מְמַהֲרַת לְבֵא מִמִּדַּת פְּרַעְנוּת, שֶׁהָרִי בְּרֵאשׁוֹנָה לֹא נֶאֱמַר: "מִחִיקוֹ" (שְׁמוֹת רכח). וְעַם וְצָרְהָ' (ע"פ תהלים עח מט) בָּהֶם וּבְאֱלֹהֵיהֶם. וְכֵן הֵיטָה מִכָּה רֵאשׁוֹנָה בְּיָאֵר, וְזֶה הֵיטָה הַתְּחִלָּה לְנִפְיֻלְתָּם עַל יְדֵי שֶׁנִּהְפָּךְ הַיָּאֵר לְדָם, וְכֵן מִכָּה אַחֲרוֹנָה הֵיטָה בְּמֵי יַם סוּף. וְאַחַר שֶׁיָּרְאוּ כָּל הַמּוֹפְתִים הַלְלוּ, וְהָיוּ בְּטוֹחִים שֶׁמֹּאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבִיו' (ע"פ שְׁמוּאֵל א' ב ח) בְּבִטּוֹל הַסִּבָּה וְהַמְסַבֵּב, וּבְקִיּוּם הַבְּטָחַת 'גַּם אֵת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִכִּי: תוֹרָה ג

טויהי אם לא יהמנן אף לתרין אַתְּיָא האליון ולא יקבליון מנף ותסב ממניא דבנתרא ותשוד לנפשטא ויהון מנא די תסב מן נהרא ויהון לדמא בניבשטא:

(ט) וְהָיָה אִם-לֹא יֵאֱמִינוּ גַם לְשֵׁנֵי הָאֱתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּן לְקֹלְךָ וְלִקְחַתָּ מִמִּימֵי הַיָּאֵר וְשִׁפְכַתָּ הַיַּבְשָׁה וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן-הַיָּאֵר וְהָיוּ לְדָם בַּיַּבֶּשֶׁת:

נראה בעיני, אלו נאמר: והיו המים אשר תקח מן היאר לדם ביבשת, שומע אני שבידו הם נהפכים לדם, ואז פשיירו לארץ יהיו בהיותן, אבל עכשו מלמדנו שלא יהיו דם עד שיהיו ביבשת.

ט"ו « וְלִקְחַתָּ מִמִּימֵי הַיָּאֵר. רמז להם שבמכה ראשונה נפרע מאלהותם (פרוש: כשהקדוש-ברוך הוא נפרע מן האמות, נפרע מאלהותם תחלה, שהיו עובדים לגילוס המחזה אותם, והפכם לדם. ברש"י לש"ן). והיו המים וגו' • "והיו" "והיו" שתי פעמים.

וְאָמַר מֹשֶׁה קְדָם יְיָ בְּבִעוּ יְיָ לֹא גִבֵר דְּמַלּוּל אָנָּה אָף מִתְּמַלִּי אָף מִדְּקַמּוּהֵי אָף מִעֵדוּן דְּמַלְלָתָא עִם עֲבָדְךָ אֲרִי יְקִיר מִמְּלָל עֲצַמִּיק לִישׁוֹן אָנָּה:

(י) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה בְּנִי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי גַם מִתְּמוּל גַּם מִשְׁלֵשׁם גַּם מֵאֵז דְּבִרְךָ אֶל-עֲבָדְךָ בְּנִי כְּבִרְפָּה וּכְבֵד לִישׁוֹן אֲנֹכִי:

שהיה גדול הימנו ונביא היה, שנאמר: (תלא אהרן אחיך הלוי וגו'. ועוד נאמר לעלי הכהן) (שמואל א ב) "הנגלה נגליתי אל בית אביך בהיותם במצרים", הוא אהרן. וכן: (יחזקאל ב) "ואודע להם בארץ מצרים וגו'", "ואמר אליהם איש שקוצי עיניו השליכו". ואותה נבואה, לאהרן נאמרה. כבד פה • בכבודות אני מדבר. ובלשון לע"ז בלב"ו.

ט"ז « גַּם מִתְּמוּל וגו' • למדנו שכל שבעה ימים היה הקדוש-ברוך-הוא מפתה את משה בסנה לילך בשליחותו: מתמול, שלשם, מאז דברך - הרי שלשה, ושלשה גמין, רבויין הם, הרי ששה, והוא היה עומד ביום השביעי כשאמר לו זאת עוד: "שלח נא ביד תשלח", עד שתרה בו וקבל עליו (שמות רבה). וכל זה, שלא היה רוצה לטל גדלה על אהרן אחיו,

יֵא וְאָמַר יְיָ לֵה מִן שׁוּי פּוּמָא לְאַנְשָׁא אוּ מִן שׁוּי אֲלָמָא אוּ חֲרָשָׁא אוּ פִקְחָא אוּ עוּדָא הֵלָא אָנָּה יְיָ:

(יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שֵׁם פֶּה לְאָדָם אוּ מִי־יֵשׁוּם אֵלִים אוּ חֲרָשׁ אוּ פִקֵּחַ אוּ עוֹר הֵלָא אֲנֹכִי יְהוָה:

עליך? (שבת קמ) ולאספקלטורין ההורגים, מי עשאם עורים, שלא ראו כשברחת מן הבימה ונמלטת? הלא אנכי • ששמי ה' עשיתי כל זאת.

ט"ח « מִי שֵׁם פֶּה וגו' • מי למדך לדבר כשהיית גדון לפני פרעה על המצרי? • או מי ישום אלים • (תנחומא) מי עשה פרעה אלים, שלא נתאמן במצות הריגתך, ואת משרתי חרשים, שלא שמעו בצוותו

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ שמות, כ"ג טבת, מבה"ח שבט, התש"ט)

עור, שפכחו יתברך לפעל שבירת הקליפות. ומה שכתוב או פקח, קאי על משה רבנו, כפרוש המדרש מי עשה עצמך פקח שתברח מפרעה. דהנה, על-ידי משה היה אחר-כך הגלוי דמתן-תורה, שאז נתרפא, והינו לפי שעקר ענינו של משה הוא שהמשיך תורה לישראל. וכיון שזהו עיקר ענינו, לכן היה בו אז בחינת הדבור בפה, שהמשיך גילוי אלקות למטה בבריאה-יצירה-עשייה, אבל קדם מתן-תורה היה עדין כבד פה וכבד לשון, אלא שגם בהיותו כבד פה כו', הנה כאשר הצרכה להיות יציאת מצרים, שתחלתה היתה בשעת בריחת משה מפרעה, אמר לו הקב"ה מי שם פה לאדם, שעל-ידי-זה יוכל להיות גלוי מלכות דאצילות לבריאה-יצירה-עשייה כנ"ל, אבל עדין לא נתרפא עד מתן-תורה,

מי שם פה לאדם, בלמ"ד קמוצה, הרי זה כמו האדם, בה"א הדיעה, כמבואר בתורה אורי שרומז על האדם הידוע, דהינו אדם העליון, כמו שכתוב ועל דמות הפסא דמות כמראה אדם. מי שם פה לאדם או מי ישום אלים גו'. דהנה, כשראה משה את תקף קליפת מצרים, שאל ב' שאלות. הא', איך יכול להיות הגלוי דאצילות בבריאה-יצירה-עשייה שהרי זו ירידה כו'. והב', הרי קליפת מצרים היא בתקפה למנע ולעכב כו'. ועל זה ענה לו הקב"ה ב' תשובות. המענה על שאלה הא' הוא, מי שם פה לאדם גו' הלא אנכי הווי', דשרש הגלוי לבריאה-יצירה-עשייה הוא מבחינת פתר עליון כו'. והמענה על שאלה הב' הוא, מי ישום אלים או חרש גו' או

גילוי פנימיות התורה בבריאה יצירה עשייה עד למטה, וכידוע שבשעת מתן תורה לא נתגלה כ"אם גליא דתורה, ולעתיד יתגלו טעמי תורה, והוא ענין פנימיות התורה, שתתגלה על ידי משה, גואל אחרון, והגלוי יהיה למטה, בקרוב ממש.

שאז היה אצלו בחינת הפה דמלכות להמשיך לבריאה יצירה עשייה, שזהו ענין מתן תורה, כמאמר "ועל תורתך באצילות" שלמדנו בבריאה יצירה עשייה עד למטה מטה. והנה, כשם שהיה בגאלת מצרים, כך יהיה גם בגאלה העתידה, שהרי גואל ראשון הוא גואל אחרון, שעל ידי יהיה

(יב) ועתה לך ואנכי אהיה עם פיך והוריתיך אשר תדבר:

יב יבצען אזיל ומימרי יהא עם פומך ואלפנך די תמליל:

יג ואמר בכעו יי שלח כען כיד מן דכשר דתשלח:

(יג) ויאמר בי אדני שלחנא בידתשלח:

ספי להכניסם לארץ ולהיות גואלם לעתיד - יש לך שלוחים הרבה.

כ"ט - ביד תשלח - ביד מי שאתה רגיל לשלח, והוא אהרן. דבר אחר: ביד אחר שתקצה לשלח, שאין

יד ותקני רוגזא דיני במשה ואמר הלא אהרן אהוד לנאי גלי קדמי ארי מללא ימלל הוא ואף הא הוא נפק לקדמויה ונחזק ויחדי בלבה:

(יד) ויחר-אף יהוה במשה ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי ידעתי כידבר ידבר הוא וגם הנה הוא יצא לקראתך וראך ושמח בלבך:

כן, אלא הוא יהיה כהן ואתה לוי, שנאמר: (דברי הימים א כ) "ומשה איש האלהים, בניו יקראו על שבט הלוי". הנה הוא יצא לקראתך - כשתלך למצרים. וראך ושמח בלבך - לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדלה, ומשם זכה אהרן לעדי החשן הנתון על הלב.

כ"ט - ויחר אף • (ובחים ק) רבי יהושע בן קרחה אומר: כל תרון-אף שבתורה נאמר בו רשם, וזה לא נאמר בו רשם, ולא מצינו שבא ענש על ידי אותו תרון. אמר לו רבי יוסי: אף בזו נאמר בו רשם: "הלא אהרן אחיך הלוי", שהיה עתיד להיות לוי ולא כהן, והנהנה הייתי אומר לצאת ממך, מעתה לא יהיה

(טו) ודברת אליו ושמת את הידברים בפיו ואנכי אהיה עם פיך ועם פיהו והוריתי אתכם את אשר תעשון:

טו ותמלל עמה ותשוי ית פתגמא בפומה ומימרי יהי עם פומך ועם פומה ואליה יתכוון ית די תעבדון:

טז וימלל הוא לך לעמא ויהי הוא יהי לך למתרגמן ואת תהי לה לרב:

(טז) ודברת הוא לך אל העם והיה הוא יהיה לך לפה ואתה תהיה לו לאלהים:

לדבור, שכלם לשון 'על' הם. יהיה לך לפה - למליץ, לפי שאתה כבד פה. לאלהים - לרב ולשר.

כ"ט - ודבר הוא לך • בשבילך ידבר אל העם. וזה יוכיח על כל 'לך' ו'לוי' ו'לכם' ו'להם' הסמוכים

אמר בן (ראה שמור ג טו), כי היה לו בסוף חלק בכול השליחות, על בן אמר תמטר כל השליחות בידו פן ירע בעיניו על משה, והשיב לו הקדוש ברוך הוא וראך ושמח בלבך (פסוק ד). וקל להבין: תורה יד

בשליחות, יודע אני שאין בי כח לגמר כל הדברים כי כבד פה אנכי (פסוק ט). וסוף לשלח אחר במקומי, על בן שלח נא עכשו ביד אשר תשלח אחר כך: והנכון הוא שעל אהרן אחיו הגדול

(יג) שלח נא ביד תשלח. יש אומרים (ראה רש"י) שנבא משה שאין סופו להביאם לארץ, על בן שלח נא עכשו, כי נא מורה על העתה, ביד אשר תשלח לעתיד. ויש אומרים שאמר משה אף אם אתחיל לילך

(י) וְאֶת־הַמַּטֶּה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־בּוֹ
 יוֹתֵת חֲטָאָה הַדִּין תִּסַּב בְּיָדְךָ דַּמְעָבֵד בַּה
 ית אַתְּמִיא :

◆ יום שישי כ"ב טבת ◆

(יח) וַיִּלְךְ מֹשֶׁה וַיֵּשֶׁב אֶל־יִתְרַתְּ חַתָּנוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ
 אֵלֶכָה זָא וְאֲשׁוּבָה אֶל־אֲחִי אֲשֶׁר־בְּמִצְרַיִם וְאֶרְאֶה
 הַעֲוֹנֹתָם חַיִּים וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה לָּךְ לְשָׁלוֹם:

יח"י וַיֵּשֶׁב אֶל יִתְרַתְּ חַתָּנוֹ • לטל רְשׁוּת, שְׁהָרִי נִשְׁבַּע לוֹ (שְׁלֵא יִזְוֹ מִמְדִּין פִּי־אִם בְּרִשׁוּתוֹ. מְכִילֶתָא).
 וְשִׁבְעָה שְׁמוֹת הָיוּ לוֹ: רַעוּאֵל, יִתְרַתְּ, יִתְרוֹ, קִינִי וְכוּ'.

(יט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְוַן לָךְ שֹׁב מִצְרַיִם
 כִּי־מָתוּ כָּל־הָאֲנָשִׁים הַמִּבְקָשִׁים אֶת־נַפְשְׁךָ:

יט"י כִּי מָתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים • מִי הֵם? דָּתָן וְאַבְיָרָם. חַיִּים הָיוּ, אֲלֵא שִׁיָּרְדוּ מִנְּכִסְיָהֶם, וְהָעֲנִי חָשׁוּב כַּמֵּת

◆ (גדרים טז) ◆

(כ) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְפָּבֵם עַל־
 הַחֲמֹר וַיֵּשֶׁב אֶרְצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־מַטֵּה
 הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ:

כ"י עַל הַחֲמֹר • חֲמֹר הַמֵּיָחֵד. הוּא הַחֲמֹר שֶׁחִבֵּשׁ
 אֲבָרָהֶם לַעֲקֶדֶת יִצְחָק, וְהוּא שְׁעֵתִיד מִלֶּךְ הַמְּשִׁיחַ
 לְהַגְלוֹת עָלָיו, שְׁנֵאָמַר: (זכריה ט) "עֲנִי וְרוּכַב עַל חֲמֹר".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לא עמ' 15)

כ"ב בְּחַר בּוֹ ה' לְגַאֲלֵא אֶת יִשְׂרָאֵל. שָׁפֹן, רַק מִי שֵׁשׁ בּוֹ מִדָּה
 זוֹ רָאוּי וְכָשֵׁר לְהִיוֹת שְׁלִיחַ ה' וְלִהְיוֹת כְּלִי לְהַשְׁרָאֵת מַלְכוּתוֹ
 שֶׁל הַקִּבְּ"ה. לָכֵן מְבִיא תַּבַּת "עֲנִי", הֵינְנו "עֲנוּתָן" (רש"י זכריה
 שם).

(כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּלִכְתָּךְ לָשׁוּב מִצְרַיִמָּה
 רְאֵה כָּל־הַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר־שִׁמְתִי בְּיָדְךָ וְעִשִׂיתֶם לִפְנֵי
 פְּרַעֲה וְאֲנִי אֲחַזֵּק אֶת־לְבָבוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת־הָעַם:

כ"א עַל־מִנְתַּת מִצְרַיִמָּה וְגו' • דַּע, שְׁעַל־מִנְתַּת
 כֵּן תִּלְךְ, שֶׁתִּהְיֶה גְבוּר בְּשִׁלְיַחוֹתַי לַעֲשׂוֹת כָּל מוֹפְתֵי
 לִפְנֵי פְּרַעֲה וְלֹא תִירָא מִמֶּנּוּ. אֲשֶׁר שִׁמְתִי בְּיָדְךָ •
 לֹא עַל שְׁלֵשָׁה אוֹתוֹת הָאֲמוּרוֹת לְמַעַלָּה, שְׁהָרִי לֹא
 לִפְנֵי פְּרַעֲה צָוָה לַעֲשׂוֹתָם, אֲלֵא לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל, שִׁיאֲמִינוּ

בְּיָדְךָ •

(כב) וְאָמַרְתָּ אֶל־פְּרַעֲהַּ בַּהּ אָמַר יְהוָה בְּנִי בְכֹרִי יִשְׂרָאֵל:
כב וְאָמַרְתָּ לְוַת פְּרַעֲהַּ כַּדְּבָרִים אֲמַר יְיָ בְּרִי בְּכֹרִי יִשְׂרָאֵל:

כ"י וְאָמַרְתָּ אֶל פְּרַעֲהַּ • כְּשֶׁתִּשְׁמַע שְׁלֹבוֹ חֲזַק וּיִמָּאֵן לְשַׁלַּח, אָמַר לוֹ כֵּן. בְּנִי בְּכֹרִי • לְשׁוֹן גְּדֻלָּה, כְּמוֹ: (תהלים פט) "אף אני בכור אתנהו", וְזֶה פְּשׁוּטוֹ. וּמְדַרְשׁוֹ:

(כג) וְאָמַר אֵלָיו שְׁלַח אֶת־בְּנִי וַיַּעֲבְדֵנִי וְתִמְאֵן לְשַׁלְּחֹו הִנֵּה אֲנִי הֵרַג אֶת־בְּנֵךָ בְּכֹרֶךָ:
כג וְאָמַרְתָּ לָּךְ שְׁלַח יְיָ בְּרִי וַיִּפְלַח קְדָמִי וְאִם סָרִיב אֶתְּ לְשַׁלְּחֹוּתָהּ הִיא אֲנִי קָטִיל יְיָ בְּכֹרֶךָ בְּכֹרֶךָ:

כ"י וְאָמַר אֵלָיו • בְּשִׁלְיַחוֹתָו שֶׁל מְקוֹם. שְׁלַח אֶת בְּנִי וְגו'. הִנֵּה אֲנִי הֵרַג וְגו' • הִיא מִכָּה אֲחֵרוֹנָה, וְכֵּן הִתְרַהַר תַּחֲלָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא קָשָׁה. וְזֶה הוּא שְׁנֵאמַר בְּאִיּוֹב: (איוב לו) "הֵן אֵל יִשְׁגִּיב בְּכַחוֹ", לְפִיכֵךְ: "מִי כְּמַהוּ מוֹרָה". בְּשֵׁר־וּדָם הַמְּבַקֵּשׁ לְהִנָּקֵם מִחֲבָרָו

(כד) וַיְהִי בְּדֶרֶךְ בְּמִלּוֹן וַיִּפְגַּשְׁהוּ יְהוָה וַיִּבְקֶשׁ הַמִּיתוֹ:
כד וַיְהִי בְּאֶרְצָה כְּבֵית מִבְּתָא וַעֲרַע בַּהּ מִלְּאָכָא דִּי וַבְּעָא לְמִקְטֵלָה:

כ"י וַיְהִי בְּדֶרֶךְ בְּמִלּוֹן • מִשֶּׁה. וַיִּבְקֶשׁ הַמִּיתוֹ • לְמִשֶּׁה, לְפִי שֶׁלֹּא מִל אֶת אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ, וְעַל שֶׁנִּתְרַשַׁל גַּעֲנֵשׁ עֲנֵשׁ מִיתָה. תִּנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסִי: חֶסֶד־וְשְׁלוֹם, לֹא נִתְרַשַׁל, אֲלֹא אָמַר: אֲמוּל וְאַצָּא לְדֶרֶךְ – סִכְנָה הִיא לְתִינוּק עַד שְׁלִשָּׁה יָמִים, אֲמוּל וְאַשְׁקֶה שְׁלִשָּׁה

(כה) וַתִּקַּח צִפְרָה לְצֹר וַתְּכַרֵּת אֶת־עַרְלַת בְּנֵהּ וַתִּגַּע לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חֲתַן־דָּמִים אַתָּה לִּי:
כה וַיִּנְסִיבַת צִפְרָה טַנְיָא וַיְגִזְרַת יְיָ עַרְלַת בְּרִיהּ וַקְרִיבַת לְקַדְמוֹהִי וַאֲמַרְתָּ אֲרִי בְּדָמָא דְמַהֲלַתָּא הַדִּין אֲתִיבַת חֲתַנָּא לְנָא:

כ"י וַתִּגַּע לְרַגְלָיו • הַשְּׁלִיכְתוּ לְפָנָי רַגְלָיו שֶׁל מִשֶּׁה. וַתֹּאמֶר • עַל בְּנֵהּ. כִּי חֲתַן דָּמִים אַתָּה לִי • אַתָּה

(כו) וַיִּרְף מִמֶּנּוּ אִזּוֹ אֲמָרָה חֲתַן דָּמִים לְמוֹלַת: פ
כו וַיִּנְחַח מִנְּהּ כִּכְּן אֲמַרְתָּ אֵלוּלִי דְמָא דְמַהֲלַתָּא הַדִּין אֲתִיבַת חֲתַנָּא קְטוּל:

כ"י וַיִּרְף • הַמְּלָאָךְ מִמֶּנּוּ. אִזּוֹ • הַבִּינָה שֶׁעַל הַמִּילָה כֹּא לְהַרְגוֹ. אֲמָרָה חֲתַן דָּמִים לְמוֹלַת • חֲתַנִּי הִיָּה נִרְצַח עַל דְּבַר הַמִּילָה. (שְׁנָה רַש"י בְּלִשׁוֹנוֹ: לְעִיל כְּתִיב אַתָּה הִיָּית גּוֹרֵם, דְּקָשָׁה לְרַש"י מַה זֶה: "אִזּוֹ אֲמָרָה חֲתַן דָּמִים", וְהִלָּא גַם לְעִיל אֲמָרָה "חֲתַן דָּמִים"? אֲלֹא מִתַּחֲלָה סִבְרָה דְּזָה וְזֶה גּוֹרֵם, חֲטָא הַמִּילָה וְחֲטָא אַחַר. אַחַר כֵּן, כְּשֶׁרָצַתָּה: "וַיִּרְף"

(כז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵךְ לְקַרְאֵת מִשֶּׁה הַמְּדַבְּרָה וַיֵּלֶךְ וַיִּפְגַּשְׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁקֵלֹו:
כז וַיֹּאמֶר יְיָ לְאַהֲרֹן אֲזִיל לְקַדְמוֹת מִשֶּׁה לְמַדְבְּרָא וְאֲזִיל וְעַרְעֵה בְּטוּרָא דְאַתְגְּלִי עַלוּהִי וַקְרָא דִּי וַיִּשְׁקֵל לָהּ:

כח וַחַי מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן ית כל פתגמיא דיי
די שלחה וית כל אתיאי די פקדה:

(כח) וַיַּגִּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה אֲשֶׁר
שָׁלַח וְאֵת כָּל־הָאֵתֹת אֲשֶׁר צִוְּהוּ:

כט וַאֲזַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּכְנָשׁוּ ית כל סבי בני
ישראל:

(כט) וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאסְפוּ אֶת־כָּל־זִקְנֵי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל:

ל ומליל אהרן ית כל פתגמיא די מליל יי
עם משה ועבד אתיאי לעיני עמא:

(ל) וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֵתֹת לְעֵינֵי הָעָם:

לא והימן עמא ושמעו ארי דכיר יי ית בני
ישראל וארי גלי קדמוהי ית שעבודיהון
וכרעו וסגידו:

(לא) וַיֵּאֱמָן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת־עֲנָנִים וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:

♦ שבת קודש כ"ג טבת ♦

א וַבֹּקֶר בֵּן עלו משה ואהרן ואמרו לפרעה
בדנן אמר יי אלהא דישראל שלח ית עמי
ויחגוון קדמי במדברא:

ה (א) וְאַחַר בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל־פַּרְעֹה
כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיְחַגּוּ
לִי בַמִּדְבָּר:

יב. וְכִסְיֵי נִפְרַע לָהֶם: "וּנְגַשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ וְהֵם לֹא
יָגִשׁוּ" - הַחֲזִירִים לְאַחֲזִירֵיהֶם.

כ"י. וְאַחַר בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּגו'. אֲבָל הַזְּקֵנִים
נִשְׁמְטוּ אֶחָד אֶחָד מֵאַחַר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, עַד שֶׁנִּשְׁמְטוּ
כֻּלָּם, קָדַם שֶׁהִגִּיעוּ לְפִלְטִין, לְפִי שִׁירָאוּ לְלֶכֶת (שמות)

ב ואמר פרעה שמא דיי לא אתגלי לי די
אקבל לממרה לשלחא ית ישראל לא
אתגלי לי שמא דיי ואף ית ישראל לא
אשלח:

(ב) וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֲשַׁמַּע בְּקֹלוֹ לְשַׁלַּח
אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת־יְהוָה וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל
לֹא אֲשַׁלַּח:

ג ואמרו אלהא דיהודאי אתגלי עלנא גזיל
פען מהלך תלתא יומין במדברא ונדבח
קדם יי אלהנא דלמא יערעננא במותא או
בקטול:

(ג) וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי הָעֶבְרִים נִקְרָא עָלֵינוּ נִלְכַּח נָא
דְרֹךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחַהּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ
פֶּן־יַפְגְּעֵנוּ בְּדַבָּר או בַּחֲרֹב:

כ"י. פֶּן יַפְגְּעֵנוּ. פֶּן יַפְגְּעֵךָ הָיוּ צְרִיכִים לומר לו, אֵלָּא שְׁחַלְקוּ כְּבוֹד לַמַּלְכוּת. "פְּגִיעָה" זו, לְשׁוֹן מִקְרָה מִנֵּת
הוּא.

כ"י. פֶּן יַפְגְּעֵנוּ. פֶּן יַפְגְּעֵךָ הָיוּ צְרִיכִים לומר לו, אֵלָּא שְׁחַלְקוּ כְּבוֹד לַמַּלְכוּת. "פְּגִיעָה" זו, לְשׁוֹן מִקְרָה מִנֵּת
הוּא.

ד ואמר להון מלפא דמצרים למא משה
ואהרן תבטלון ית עמא מעובדהון אזילו
לפלתנכון:

(ד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
תַּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמַּעֲשָׂיו לְכוּ לְסַבְּלֹתֵיכֶם:

המלאכה. וכן (משלי ד) "פְּרַעְהוּ - אַל תַּעֲבֹר בּוֹ",
רַחֲקֵהוּ. וְכֵן: (שם א) "וַתַּפְרְעוּ כָּל־עֲצָתִי", (שמות לב) "כִּי

כ"י. תַּפְרִיעוּ אֶת הָעָם מִמַּעֲשָׂיו. תְּבַדִּילוּ וְתַרְחִיקוּ
אוֹתָם מִמַּלְאכְתָּם, שְׁשׁוּמְעִין לָכֶם וּסְבוּרִים לְנוּחַ מִן

עא שעבוד מצרים לא היתה על שבתו של לוי, ותדע לך, שהרי משה ואהרן יוצאים ובאים שלא ברשות.

פרוע הוא, נרחק ונתעב. לכו לסבלתיכם. לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות בבתים, אבל מלאכת

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי 'לקוטי שיחות' חלק טו עמוד 92 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

"אני את נפשי הצלתי" - טענת פרעה:

של פסח, פירוש מצה זו, ובכ"מ).

ומזה הוראה בעבודת האדם:

היה אפשר לאדם לחשב, מה אכפת לי שישנם יהודים שבמקום לעבד את הבורא יתברך, עובדים את פרעה הרשע ואינם מקימים תורה ומצוות רחמנא-ליצלן, הרי "אני את נפשי הצלתי", עוסק הנני בלמוד התורה ביגיעה עצומה, ומה לי לעסוק בקרוב עוד אחד מבני ישראל לחיי התורה והמצוות.

ועל זה באה ההוראה שסברא זו כבר העלה "פרעה מלך מצרים", אף מלך מלכי המלכים הקב"ה הורה למשה ואהרן לבלתי שמע אליו, אלא לעשות כל שביקלתם לגאל את בני ישראל ממצרים, להציל אותם מעבודת פרעה, ולקרובם לעבודת ה'.

על הפסוק "ויאמר אליהם מלך מצרים... לכו לסבלותיכם" (ה, ד) פרש רש"י "לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות בבתים, אבל מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שבתו של לוי". ומבאר הרמב"ן דמפיון ש"מנהג בכל עם להיות להם חכמים מורי תורתם, לכן הניח להם פרעה שבת לוי שהיו חכמים וזקניהם".

ועל-פיו נמצא, שכשאמר פרעה "לכו לסבלותיכם" ולמלאכתם שהיה להם בבית, התפון לומר שמוטב להם לעסוק בעצמם בלמוד התורה, ואין להם לנסות להוציא את בני ישראל ממצרים.

אף זו היתה דעתו של פרעה. ומנגד, משה ואהרן לא שמעו אליו, אלא המשיכו בפעולותיהם להוציא את בני ישראל מארץ מצרים, ואם היו מתמהמהים עוד רגע אחד, היו חס ושלום נשארים במצרים עד עכשיו (סידור האריז"ל הגדה

הואמר פרעה הא סגיאיין פוען עמא דארעא ויתבטלון יתהון מפלהנהון:

(ה) ויאמר פרעה הן רבים עתה עם הארץ והשבתם אתם מסבלתם:

מ"ט הן רבים עתה עם הארץ. שהעבודה מטלת עליהם, ואתם משביתים אותם מסבלתם, הפסד גדול הוא זה.

ויפקיד פרעה ביומא ההוא ית שלטונין דעמא וית סרכוהי למימר:

(ו) ויצו פרעה ביום ההוא את-הנגשים בעם ואת-שטריו לאמר:

מ"י הנגשים. מצריים היו, והשטרים היו ישראלים. הנוגש, ממנה על פמה שוטרים. והשוטר, ממנה לרדות בעושי המלאכה.

ולא תוספון למיתן תבנא לעמא למרמי לבנין פמתמלי ומדקמוהי אנון יתכון ויגבכון להון תבנא:

(ז) לא תאספון לתת תבן לעם ללבן הלבנים בתמול שלשם הם ילכו וקששו להם תבן:

שלשם. פאשר הייתם עושים עד הנה. וקששו. ולקטו.

מ"י תבן. אשטובל"א, היו גובלין אותו עם הטיט. לבנים. טיוול"ש בלע"ז, שעושים מטיט ומגבשין אותן בחמה, ויש ששורפין אותן בכבשן. בתמול

ח וית סכום לבניא די אנון עבדין מתמלי ומדקמוהי תמנון עליהון לא תמנעון מינה ארי בטלנין אנון על פן אנון צוחין למימר גזיל גדיבא גדם אלהנא:

(ח) ואת-מתפנת הלבנים אשר הם עשים תמול שלשם תשימו עליהם לא תגרעו ממנו פי-נרפים הם על-פן הם צעקים לאמר גלבה נזבחה לאלהינו:

אותו סכום תשימו עליהם גם עתה, למען תכבד העבודה עליהם. פי נרפים. מן העבודה הם, לכך

מ"י ואת מתפנת הלבנים. סכום השבון הלבנים שהיה כל אחד עושה ליום, כשהיה התבן נתן להם,

המלאכה רפויה בידם ועוזבה מהם והם נרפים ממנה, רטריי"ש בלע"ו.

לכם פונה אל הבטלה וצועקים לאמר: גלכה וגו'. מתכנת • ותכן לבנים, "ולו נתכנו עלילות", "את הפסך המתכן" - בלן לשון חשבון הם. נרפים •

ט תתקף פלהנא על גבריאי ויתעסקון בה ולא יתעסקון בפתגמין בטליון:

(ט) תִּכְבַּד הָעֲבוּדָה עַל־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ־בָּהּ וְאֵל־יַשְׁעוּ בְּדַבְרֵי־שִׁקְרָה:

על-קדוש ישראל, (שם יז) "ולא ישעה אל המזבחות", ולא מצאתי שמוש של ביי"ת סמוכה לאחריהם. אבל אחר לשון דבור, כמתעסק לדבר בדבר, נופל לשון שמוש ביי"ת, כגון: (יחזקאל לג) "הנדברים בך", (במדבר יב) "ותדבר מרים ואהרן במשה", (זכריה ד) "המלאך הדבר ביי", (דברים יא) "לדבר בם", (תהלים קט) "ואדברה בעדתיך", אף כאן: "אל ישעו בדברי שקר", אל יהיו נדברים בדברי שוא והבאי.

כ"ג • ואל ישעו בדברי שקר • ואל יהגו וידברו תמיד בדברי רוח, "לאמר: גלכה נזבחה", ודומה לו: "ואשעה בחקיד תמיד". "למשל ולשיניה", מתרגמין ו"לשועין". "ויספר", "ואשתעי". ואי אפשר לומר "ישעו" לשון "ישע ה' אל הכל וגו' ואל קנן ואל מנתחו לא שעה", ולפרש "אל ישעו", אל יפנו, שאם-כן, היה לו לכתב: "ואל ישעו אל דברי שקר", או "לדברי שקר", כי בן גזרת פלם: (ישעיה טז) "ישעה האדם על עושהו", (שם לא) "ולא ישעו

~ נקודות משיחות קודש ~ (היוסיוס כ"ד תמוז - מותך 'התקשרות)

לחסיד שהוא 'פנימי', הנה בקשת ברכה מהרבי בעניני עבודת הבוּרָא - היא בבחינת "ואל ישעו גו'", כי צריך להיות "תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה".

תִּכְבַּד הָעֲבוּדָה עַל הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ בָּהּ וְאֵל יַשְׁעוּ בְּדַבְרֵי שִׁקְרָה (ה, ט) הרבי הצמח-צדק אמר:

יונקו שלטוני עמא וסרכוהי ואמרו לעמא למימר פדנן אמר פרעה לית אנא זהב לכוּן תבנא:

(י) וַיֵּצְאוּ נְגִשֵׁי הָעָם וַיִּשְׁטְרוּ וַיֹּאמְרוּ אֶל־הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר פְּרַעֲה אֵינֶנִּי נָתַן לָכֶם תְּבוּן:

יא אתון אזילו סיבו לכוּן תבנא מאתר דתשקחון ארי לא יתמנע מפלחנכוּן מדעם:

(יא) אִתָּם לְכוּ קַחוּ לָכֶם תְּבוּן מֵאֲשֶׁר תִּמְצְאוּ בִּי אֵין נַגְרַע מֵעֲבֹדְתְכֶם דְּבַר:

שְׁהֵייתם עושים ליום, בהיות התבן נתן לכם מזמן מבית המלך.

כ"ג • אתם לכו קחו לכם תבן • וצריכים אתם לילך בזריזות. פי אין נגרע • דבר, מפל סכום לבנים

יב ואתבדיר עמא בקל ארעא דמצרים לגבכא גילי לתבנא:

(יב) וַיִּפֹּץ הָעָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לְקַשֵּׁשׁ קֶשׂ לַתְּבוּן:

הוא וצריך לקוששו, קרוי קש בשאר מקומות.

כ"ג • לקשש קש לתבן • לאסף אסיפה, ללקט לקט לצרף תבן הטיט. קש • לשון לקוט, על שם שדבדב

יג ושלטונא דחקין למימר אשלימו עובדיכוּן פתגם יום ביומה כמא דהויתון עבדין פד אתיהב לכוּן תבנא:

(יג) וְהַנְּגִשִׁים אֲצִים לֵאמֹר פְּלוּ מַעֲשִׂיכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ פֶּאֶשֶׁר בַּהֲיוֹת הַתְּבוּן:

כ"ג • אצים • דוחקים. דבר יום ביומו • חשבון של כל יום פלו ביומו, כאשר עשייתם בהיות התבן מוכן !.

יד ולקו סרכי בני ישראל די מניאו עליהון שלטוני פרעה למימר מא דין לא אשלמתון גזרתכוּן למרמי (לבינין) כמאתמלי ומדקמוהי אף תמלי אף יומא דין:

(יד) וַיִּכּוּ שְׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׂמוּ עֲלֵהֶם נְגִשֵׁי פְרַעֲה לֵאמֹר מְדוּעַ לֹא כָלִיתֶם חֲקֶכֶם לְלַבֵּן בְּתַמּוֹל שְׁלֹשָׁם גַּם־תַּמּוֹל גַּם־הַיּוֹם:

הָעַם וְשׁוֹטְרֵי. וַיִּפּוּ שׁוֹטְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אֲשֶׁר שָׁמוּ
נְגִישֵׁי פְרַעַה אוֹתָם לְשׁוֹטְרִים עֲלֵיהֶם: "לֹא מִדּוּעַ
וְגו'". לָמָּה "וַיִּפּוּ"? שֶׁהֵיוּ אוֹמְרִים לָהֶם: "מִדּוּעַ לֹא
כִּלְיָתָם גַּם תִּמּוּל, גַּם הַיּוֹם", חֶק הַקְּצוּב עֲלֵיכֶם לִלְבֹן
כַּתְמוּל הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁהוּא יוֹם שֶׁלִּפְנֵי אֲתָמוּל? וְהוּא
הָיָה בְּהִיּוֹת הַתִּבְּן נִתֵּן לָהֶם. וַיִּפּוּ. לְשׁוֹן וַיִּפְּעֵלוּ,
הֵכּוּ מִיַּד אֲחֵרִים. הַנּוֹגְשִׁים הַכּוּסִים.

כ"ג וַיִּפּוּ שׁוֹטְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. הַשׁוֹטְרִים, יִשְׂרָאֵלִים
הָיוּ, וְחֲסִים עַל חֲבָרֵיהֶם מִלְּדַחֲקָם, וְכִשְׁהָיוּ מִשְׁלִימִין
הַלְּבָנִים לְנוֹגְשִׁים, שֶׁהֵם מִצְרַיִם, וְהָיָה חֶסֶר מִן
הַסְּכּוּם, הָיוּ מִלְּקִין אוֹתָם עַל שֶׁלֹּא דָחְקוּ אֶת עוֹשֵׂי
הַמְּלָאכָה. לְפִיכָף זָכוּ אוֹתָן שׁוֹטְרִים לְהִיּוֹת סְנֵהֲדָרִין,
וְנֶאֱצַל מִן הַרוּחַ אֲשֶׁר עַל מֹשֶׁה וְהוֹשֵׁם עֲלֵיהֶם,
שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶסְפֶּה-לִּי שְׁבָעִים אִישׁ מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל",
מֵאוֹתָן שִׁדְעַת הַטּוֹבָה שֶׁעָשׂוּ בְּמִצְרַיִם כִּי הֵם זָקְנֵי

טו וַאֲתוּ סְרֻכֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּזְחֻחוּ (קָדָם)
לְפַרְעֵה לְמִימְרָ לְמָא תַעֲבֹד פְּדִין לְעַבְדֵיךָ:

(טו) וַיִּבְאוּ שׁוֹטְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל-פְּרַעַה
לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לְעַבְדֵיךָ:

טז תִּבְנֵא לָא מִתְּהִיב לְעַבְדֵיךָ וּלְבְנֵי אֲמִרִין
לְנָא עַבְדֵיךָ וְהָא עַבְדֵיךָ לָקִין וְחֶסֶן עֲלֵיהוֹן
עֲמָךְ:

(טז) תִּבְּן אִין נִתֵּן לְעַבְדֵיךָ וּלְבָנִים אֲמִרִים לָנוּ עֲשׂו
וְהִנֵּה עַבְדֵיךָ מְכִים וְחֲטָאת עֲמָךְ:

הוּא, וְכָף פְּרוּשׁוֹ: וְדָבַר זֶה מְבִיא חֲטָאת עַל עֲמָךְ,
כְּאִלוּ כְּתוּב "וְחֲטָאת לְעַמְּךָ", כְּמוֹ: (וַיִּת א) "כְּבִאֲנָה
בֵּית לָחֶם", שֶׁהוּא כְּמוֹ לְבֵית לָחֶם, וְכֵן הַרְבֵּה.

כ"ג וּלְבָנִים אוֹמְרִים לָנוּ עֲשׂו. הַנּוֹגְשִׁים אוֹמְרִים
עֲשׂו לָנוּ לְבָנִים כְּמִנְיַן הָרֵאשׁוֹן. וְחֲטָאת עֲמָךְ. אֵלוּ
הָיָה נִקְוֶה פִּתְחַ, הַיִּיטִי אוֹמֵר שֶׁהוּא דְבוּק, וְדָבַר זֶה
חֲטָאת עֲמָךְ הוּא. עַכְשָׁיו שֶׁהוּא קָמֵץ - שֵׁם דָּבַר

יז וַאֲמַר בְּטִלְגִין אֲתוּן בְּטִלְגִין עַל בֶּן אֲתוּן
אֲמִרִין גְּזִיל גְּדַבַּח קָדָם יי:

(יז) וַיֹּאמֶר נְרָפִים אַתֶּם נְרָפִים עַל-כֵּן אַתֶּם אֲמִרִים
גְּלִלָה גְּזִלָה וְגִבְחָה לִיהוּה:

יח וַיִּכְצַן אֲזִילוּ פִלְחוּ וְתִבְנֵא לָא יִתְהִיב לְכוּן
וּסְכוּם לְבְנֵי אֲתָנִין:

(יח) וְעַתָּה לְכוּ עַבְדוּ וְתִבְּן לֹא-יִנְתֵן לָכֶם וְתִבְּן
לְבָנִים תִּתְּנוּ:

כ"ג וְתִכֵּן לְבָנִים. חֲשָׁבוֹן הַלְּבָנִים, וְכֵן: (מַלְכִים ב יב) "אֵת הַכֶּסֶף הַמִּתְכַּפֵּן", הַמְּנוּי, כְּמוֹ שֶׁאֲמַר בְּעִנְיָן: "וַיִּצְוּרוּ
וַיִּמְנוּ אֵת הַכֶּסֶף".

כ"ג וְתִכֵּן לְבָנִים. חֲשָׁבוֹן הַלְּבָנִים, וְכֵן: (מַלְכִים ב יב) "אֵת הַכֶּסֶף הַמִּתְכַּפֵּן", הַמְּנוּי, כְּמוֹ שֶׁאֲמַר בְּעִנְיָן: "וַיִּצְוּרוּ
וַיִּמְנוּ אֵת הַכֶּסֶף".

יט וַיִּזְחֻחוּ סְרֻכֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּזְחֻחוּ בְּבִישׁ
לְמִימְרָ לָא תִמְנְעוּן מִלְּבְנֵיכוֹן פְּתָגִם יוֹם
בְּיוֹמָה:

(יט) וַיִּזְחֻחוּ סְרֻכֵי בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אַתֶּם בְּרַע לְאִמְרָ
לֹא-תִגְרְעוּ מִלְּבְנֵיכֶם דְּבִרְיוֹם בְּיוֹמוֹ:

אוֹתָם, בְּהַכְּבִידִם הַעֲבֹדָה עֲלֵיהֶם לֹא מֵר: "לֹא תִגְרְעוּ
וְגו'".

כ"ג וַיִּזְחֻחוּ סְרֻכֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אֵת חֲבָרֵיהֶם הַנְּרָדִים
עַל יָדָם. בְּרַע. רָאוּ אוֹתָם בְּרַעַה וַצָּרָה הַמוֹצֵאת

כ וַיִּפְּעֵנוּ יְת מֹשֶׁה וַיִּת אֲהָרֹן קְזִמִּין
לְקַדְמוֹתָהוֹן בְּמַפְקָהוֹן מִקְדָּם פְּרַעַה:

(כ) וַיִּפְּעֵנוּ אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אֲהָרֹן נֹצְבִים לְקִרְאתָם
בְּצֵאתָם מֵאֵת פְּרַעַה:

כ"ג וַיִּפְּעֵנוּ. אֲנָשִׁים מִיִּשְׂרָאֵל, "אֵת מֹשֶׁה וְאֵת אֲהָרֹן וְגו'". וְרַבּוּתֵינוּ דָּרְשׁוּ: כָּל "נֹצְבִים" וְ"נֹצְבִים", דָּתָן וְאָבִירָם.
הָיוּ, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם: "יִצְאוּ נֹצְבִים".

כ"ג וַיִּפְּעֵנוּ. אֲנָשִׁים מִיִּשְׂרָאֵל, "אֵת מֹשֶׁה וְאֵת אֲהָרֹן וְגו'". וְרַבּוּתֵינוּ דָּרְשׁוּ: כָּל "נֹצְבִים" וְ"נֹצְבִים", דָּתָן וְאָבִירָם.
הָיוּ, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם: "יִצְאוּ נֹצְבִים".

כא ואמרו להו' תגלי יי עליכון ויתפרע די
אבאשתון ית ריחנא בעיני פרעה ובעיני
עבדוהי למתן חרבא בידיהון לקטלותנא:

(כא) וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים יְרֵא יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר
הִבְאִשְׁתֶּם אֶת־רִיחֲנוּ בְּעֵינֵי פְרַעֲה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו
לְתַתְּחֹרֵב בְּיָדָם לְהַרְגֵנוּ:

כב וכתב משה קדם יי ואמר יי למא
אבאשתא לעמא הדין ולמא דנן שלחתני:

(כב) וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לְמָה הִרְעַתָּה
לְעַם הַזֶּה לְמָה זֶה שְׁלַחְתָּנִי:

כ"ג «למה הרעתה לעם הזה • ואם תאמר: מה אכפת לך? - קובל אני על ששלחתני (שמות רבה)»

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 1, עמ' 39 - מתוך 'התקשרות')

"למה הרעתה" חלק ממלוי שליחותו - הוא בקש להבין
את סדר ותהליך הגאולה בשכל והגיון.
אמר לו הקב"ה: "האבות לא הרהרו אחרי, ואתה אמתת
למה הרעתה". גם בשכל ובחכמה צריך להיות מרגש הבטול
והאמונה הפשוטה שלמעלה מן השכל, ולא תמיד יש מקום
לשאלות וחקירות.

למה הרעתה לעם הזה (ה, כב)
משה רבנו לא בא בטרוניא כלפי שמיא חסו־שלום, באומר
"למה הרעתה", אלא בקש להבין את סבת הדיבר.
פי דרגתו ובחינתו של משה היא - חכמה. ומכיון שהקב"ה
בחר בו להיות מושיעו של ישראל, הסיק פי הגאולה צריכה
להיות בצורה שכלית והגיונית. משום כך היתה שאלתו

כג ומעדן עלית לות פרעה למללא בשמך
אבאש לעמא הדין ושזבא לא שזבתא ית
עמך:

(כג) וּמֵאֵז בְּאֵתִי אֶל־פְּרַעֲה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרַע לְעַם
הַזֶּה וְהִצֵּל לֹא־הִצַּלְתָּ אֶת־עַמֶּךָ:

כ"ד «הרע • לשון הפעיל הוא, הרבה רעה עליהם. ותרגומו: אבאש».

כא ואמר יי למשה פען תחזי דאעבד לפרעה
ארי בידא תקיפא ושלחנן ובידא תקיפא
תרכנן מארעה: ס ס ס

ו (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲתָה תֵרְאֶה אֲשֶׁר
אֶעֱשֶׂה לְפְרַעֲה כִּי בִיד חֲזָקָה יִשְׁלַחַם וּבִיד חֲזָקָה
יִגְרְשֶׁם מֵאֶרְצוֹ: ססס

כ"ה «עַתָּה תֵרְאֶה וגו' • (סנהדרין קיא) הרהרת על מדותי,
לא כאברהם שאמרתי לו: (בראשית כא) "כי ביצחק יקרא
לך זרע", ואחר-כך אמרתי לו: העלהו לעולה, ולא
הרהר אחר מדותי, לפיכך: "עתה תראה", העשוי
לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אמות,

כ"ה «עַתָּה תֵרְאֶה וגו' • (סנהדרין קיא) הרהרת על מדותי,
לא כאברהם שאמרתי לו: (בראשית כא) "כי ביצחק יקרא
לך זרע", ואחר-כך אמרתי לו: העלהו לעולה, ולא
הרהר אחר מדותי, לפיכך: "עתה תראה", העשוי
לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אמות,

כלי יקר - עוז והדר

משה ואהרן למה תפריעו. אלא כך
אמר, אלו היה עושה שליחות זה
להפריע את העם ממעשיו איזו אדם
הגון ודברן אחר החרשתי. אבל 'למה
משה ואהרן' שאינן ראויין לשליחות
זה, והמה יפריעו העם ממעשיהם, דבר
זה חרה לו ביותר שיעשה לו זה שליח
נקלה מאלו היה עושה זה לו הראוי
לשליחות:

והשיב לו הקדוש ברוך הוא **עתה**
תראה וגו', כי מהידוע שכן

לא יועיל להם תפק, לא יזיק, והרי
עינינו הרואות כי הזיק להם
בשליחותו. ואמר משה אולי אני הייתי
סבך לזה, לפי ששלחת אלי איש כבד
פה ולשון כמוני, על כן חרה אפו של
פרעה ביותר, כי אמר ראה היהודים
משחקים בי, ואם כן **למה זה**
שלחתני:

ואולי הבין זה מדברי פרעה שאמר
(שם ד ה) למה משה ואהרן
תפריעו את העם, פי הנה לה למימר

ו (א) **עתה תראה אשר אעשה**
לפרעה. מלת **עתה**
תשובה נכונה למשה על אשר אמר
(לעיל ה כב) **למה הרעת לעם הזה.** כי
לא נתרעם משה על מה שלא שלח
פרעה את ישראל תכף ומיד בבואו
אליו, שהרי כבר אמר לו הקדוש ברוך
הוא שני פעמים (שם ג יט, ד כא) שלא יתן
אותם מלך מצרים להלך. אך שנתרעם
על מה **שהרע לעם הזה** יותר
מבראשונה, כי לפחות אם שליחותו

וְבִיד חֲזָקָה יִגְרָשׁם מֵאֶרֶצוֹ (ו, א) יֵשׁ לְפָרֵשׁ בְּדֶרֶךְ רִמּוֹ
וּלְחִידוּדָא, שְׁעַל-יְדֵי לְמוּד 'יֵד הַחֲזָקָה' שֶׁל הַרְמַב"ם גְּזָקָה
לְצֵאת מִן הַגְּלוּת. שְׁהָרִי רַז"ל אָמְרוּ "אֵין הַגְּלוּת מִתְּפַנְסוֹת

קכ"ד פסוקים, ויק"ח סימן. מועד"י סימן: חסלת פרשת שמות

הפטרה לפרשת שמות לשמו"ת ולקריאה בציבור נדפסה בעמ' רמא

כלי יקר - עיו והדר

ישעיה נז א):

גַּם יֵשׁ לְפָרֵשׁ מֵלַת עֵתָה תִּרְאֶה,
לְהוֹרוֹת שְׁלֵא הִגִּיעַ עֲדֵין קָץ
אֲרַבַּע מֵאוֹת שָׁנָה שֶׁהָיוּ לָהֶם לְהִיּוֹת
בְּמִצְרַיִם, שְׁהָרִי לֹא נִשְׁתַּעֲבְדוּ בִּי אִם
מֵאֲתָיִם וְעָשָׂר שָׁנִים (נדרים לב), עַל כֵּן
הוֹסִיף לָהֶם צָרָה וְשַׁעֲבֹד, כְּדִי שֶׁהִסָּף
הַמוֹעֵט יַעֲלֶה לְחֻשְׁבוֹן מִרְבָּה, בִּי בְּיָמֵי
מוֹעֲטִים אֵלּוּ דוֹמָה כְּאֵלּוֹ נִשְׁתַּעֲבְדוּ
בָּהֶם שָׁנִים רַבִּים, וְעַל יְדֵי זֶה יִתְקַרֵּב
לָהֶם הַקָּץ, שֶׁעֵתָה תִּכְפֹּר וּמִיָּד **תִּרְאֶה**
אֶת **אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה לְפָרְעָה**. וְזֶה דְקוּדוֹק
כְּכוּן:
חֲסִלַּת פְּרִשַׁת שְׁמוֹת

מְנַצֵּחַ כִּי גָבַר עָלָיו הַהֶפֶךְ, כִּף הוּא בְּכָל
הַדְּבָרִים שֶׁהוֹכְרָנוּ:
כְּמוֹ כֵּן מֵה שֶׁהִרַע פְּרַעַה לְיִשְׂרָאֵל
עֲכָשׁוּ יוֹתֵר מִמֶּה שֶׁעָשָׂה לְשַׁעֲבֵר,
זֶה מוֹפֵת חוֹתָף שֶׁקָּרַב קֶצוֹ, וְשִׁזְמֵן
הַגְּאֻלָּה קְרוּבָה לְבִטְלָל כָּל פְּעֻלוֹתָיו שֶׁל
פְּרַעַה, עַל כֵּן הוּא רוּצָה לְהִתְחַזֵּק
בְּפְעֻלוֹתָיו. זֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר **עֵתָה תִּרְאֶה,**
בְּמֵלֶת **עֵתָה** תִּרְצֵן לוֹ עַל מֵה שֶׁשָּׂאֵלוּ
לְמָה הִרְעַתָּ וְגו', לְפִי שֶׁעֵתָה הִגִּיעַ
הַזְּמַן שֶׁיִּהְיֶה מְכָרַח לְשִׁלְחָם וּלְגַרְשָׁם,
עַל כֵּן הוּא רוּצָה לְהִתְקוּמָם עֲלֵיהֶם
בְּיָד חֲזָקָה, וְזֶה מוֹפֵת 'כִּי קְרוּבָה
יִשׁוּעָתִי לְבוֹא וְצַדִּיקִי לְהַגְּלוֹת' (ע"פ

היא המדה שבכל יום סמוך לעלות
השחר החשף מחשיף ביותר מן חשכת
הלילה, ואחר כך אור השחר בוקע
ועולה. וכן רב החולים סמוך למיתתם
הם מתחזקים ויושבים על המטה
ומבקשים לאכל, ואחר כך המות גובר.
וכן בימות החרך סמוך לעליית השמש
הקר הולך וגובר, ולסוף הוא מנצח מן
השמש. וזה דבר טבעי, כי כל דבר
טבעי המרגיש שבא כנגדו איזו דבר
הפכי לו הרוצה לבטל מציאותו, אז
הוא מתחזק ביותר כנגד מתנגדו,
וימאן לענות מפניו ופועל בטבעו כל
אשר ימצא בכחו לפעל, ולסוף הוא

אגרות קודש

ב"ה, ז' טבת, תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מו' טבת, בו שואל האם יש ענין שלא לגלח פאות הזקן כלל לא בתער ולא במספרים.

ולפלא הדבר שאלתו וספיקו בהאמור, בה בשעה שידוע שיש כמה וכמה נוהגים כני"ל בפועל מפני שהולכים בפסק דין כ"ק אדמו"ר הצמח צדק בזה, שכן היא ההלכה (עיין שו"ת שלו ליו"ד סי' צ"ג בארוכה) נוסף על אלו שנוהגים כן מפני שלדעתם כן הוא הענין לפחות ע"פ דרכי חסידות, (עיין פירוש הצמח צדק לתהלים עה"פ והוא רחום יכפר עון, ושם נסמן, וראה ג"כ בספרים שהובאו בדרכי תשובה ליו"ד סי' קפ"א סי"ק י"ז).

והאריך בכ"ז בספר עמודי ארזים להרב מרגליות ש"י (ירושלים).

(ב לשאלתו סדר לימוד בספרי החסידות, - מובן שהדבר תלוי בידיעות הלומד כשרונותיו וזמנו שיקדיש לזה וכו', ולכן ידבר פא"פ עם המשפיע תורת חסידות בסביבתו או בישיבת תומכי תמימים המרכזית, והם יורוהו.

בברכה לבשו"ט.

בשם כ"ק אדמו"ר שליטי"א

שיעורי תהלים לשבוע פרשת שמות

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - כ' טבת מפרק צז עד סוף פרק קג</p>	<p>יום ראשון - י"ז טבת מפרק פג עד סוף פרק פז</p>
<p>יום חמישי - כ"א טבת מפרק קד עד סוף פרק קה</p>	<p>יום שני - י"ח טבת מפרק פח עד סוף פרק פט</p>
<p>יום שישי - כ"ב טבת מפרק קו עד סוף פרק קז</p>	<p>יום שלישי - י"ט טבת מפרק צ עד סוף פרק צו</p>
<p>שבת קודש - כ"ג טבת פרק כ מפרק קח עד סוף פרק קיב</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"ז טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 34, רק שלזה מועיל... עד עמ' 34, עם אחיו.

במחשבה, או בדיבור, וודאי שלא במעשה, אלא מיד שעולה
 לו מהלב למח איזו טינא ושנאה חסיושלום, - לזולת, או
 איזו קנאה או כעס או קפידא ודומיהן - אינו מקבלן כלל
 במחו ובכרצונו. - שירצה להרהר בהן, ואדרבה, המח שליט
 ומושל ברוח שבבלבו
 לעשות ההפך ממש, -

ממה שדורש הרגש
 שבלבו: להתנהג עם
 חברו במדת חסד, -
 וזאת בניגוד לרגש
 השנאה או הכעס - הנובע
 ממתד ה"גבורה" - שיש
 בלבו כלפי הזולת - יתיחס
 אליו במדת החסד, וחקקה
 יתרה מודעת לו -
 להראות לו אהבה
 מיוחדת, עד לסבל ממנו
 עד קצה האחרון, ולא
 לכעס חסיושלום, - על
 מי שהוא סובל ממנו, וגם
 שלא לשלם לו כפעלו
 חסיושלום, - גם לא
 לעשות זאת שלא מתוך
 כעס, אלא אדרבה לגמל
 לחיבים - כנגדו, טובות,
 כמו שכתוב ביהודי,
 ללמד מיוסף עם אחיו:
 - שבמקום היטורים
 שגרמו לו - שילם להם בטובות. הרי, שגם בדברים ש"בין אדם
 לחבירו", אין ה"בינוני" נותן לרע שבלבו לבוא לידי ביטוי
 במחשבה, בדיבור ובדאי שלא במעשה.
 מפרק זה מובן, שבכל הקשור למעשה ולפועל, יש לנפש
 האלקית ב"בינוני" השליטה המלאה על הגוף - לפועל אין הוא
 עושה, אינו מדבר ואינו חושב במה שאסור, כ"י"א מקיים
 מצוות ומדבר ומהרהר בתורה. ואילו ב"עצם" שלו, כלומר,
 בכוחות השכל והמדות של הנפש, יש לרע של הנפש הבהמית
 מעמד די חזק, וביכולתו להעלות תאוות בלבו. בקשר למה
 שלמדנו, ששעת התפילה היא עת רצון לכל יהודי להתעלות -
 כדאי להוסיף מה שהרבי מוהרי"צ נ"ע מליובאוויטש אמר
 באחת משיחותיו: - בשעה שיהודי לומד תורה - הוא מרגיש
 את עצמו כלפי הקב"ה, כתלמיד לפני רבו. כשם שתלמיד לומד
 חכמה מרבו, כך הוא לומד מהקב"ה חכמה שהיא תורה;
 ובשעה שיהודי מתפלל - הוא מרגיש את עצמו כלפי הקב"ה,
 כבן לפני אביו.

רק שלזה מועיל הרשימו במוחין, - הרושם הניכר שנשאר בו
 גם אחרי התפילה, מהתעמקות מחשבתו בגדולת ה' בשעת
 התפילה, ויראת ה' ואהבתו המסתרת בחלל ה'מני, -
 שבלבו, הן עוזרות לו, להתגבר ולשלוט על הרע הזה - של
 הנפש הבהמית, המתאווה
 תאוה, שלא להיות לו
 שליטה וממשלה בעיר -
 שלא תהיה לרע שליטה
 וממשלה בגוף, להוציא
 תאוותו מכח אל הפועל
 - בפועל ממש. להתלכש
 באברי הגוף. ואפלו
 במח לבדו, להרהר
 ברע, אין לו שליטה
 וממשלה להרהר חס'
 ושלוט בכרצונו שפמחו,
 - מה שעולים בו הרהורים
 רעים, אין זה מפני שהוא
 רוצה לחשוב בהם, כ"י"א
 מפני שלבו נוהה עדיין
 אחרי תענוגי העולם,
 נופלות ממילא במוחו
 מחשבות תאוה אלה,
 שלא ברצונו, שיקבל
 ברצון חסיושלום
 הרהור זה הרע העולה
 מאליו מהלב למח
 בנזק לעילי, - הרי,

ליקוטי אמרים

רק שלזה מועיל

הרשימו במוחין ויראת ה' ואהבתו המסותרת בחלל
 הימני להתגבר ולשלוט על הרע הזה המתאווה תאוה
 שלא להיות לו שליטה וממשלה בעיר להוציא תאוותו
 מכח אל הפועל להתלכש באברי הגוף ואפי' במוח
 לבדו להרהר ברע אין לו שליטה וממשלה להרהר ח"ו
 ברצונו שבמוחו שיקבל ברצון ח"ו הרהור זה הרע
 העולה מאליו מהלב למוח כנ"ל אלא מיד בעלייתו לשם
 דוחהו בשתי ידיים ומסיה דעתו מיד שנוכח שהוא
 הרהור רע ואינו מקבלו ברצון אפי' להרהר בו ברצון
 וכ"ש להעלותו על הדעת לעשותו ח"ו או אפי' לדבר
 בו כי המהרהר ברצון נק' רשע באותה שעה והבינוני
 אינו רשע אפי' שעה אחת לעולם. וכן בדברים
 שבין אדם לחבירו מיד שעולה לו מהלב למוח איזו
 טינא ושנאה ח"ו או איזו קנאה או כעס או קפידא
 ודומיהן אינו מקבלן כלל במוחו ובכרצונו ואדרבה המוח
 שליט ומושל ברוח שבלבו לעשות ההפך ממש
 להתנהג עם חבירו כמדת חסד וחייבה יתרה מודעת לו
 לסבול ממנו עד קצה האחרון ולא לכעוס ח"ו וגם שלא
 לשלם לו כפעלו ח"ו אלא אדרבה לגמול לחיבים
 טובות כמ"ש בזהר ללמוד מיוסף עם אחיו:

שגם על המוח בלבד, אין שליטה ל"רע" של הנפש הבהמית,
 אלא מיד בעלייתו לשם, - משעולה הרהור במוחו, דוחהו
 בשתי ידיו, - הוא דוחה את הרהור במלוא כוחו ואינו נותן
 לו מקום כלל במוחו, ומסית דעתו מיד שנוכח שהוא הרהור
 רע, ואינו מקבלו ברצון אפלו להרהר בו ברצון, - לא רק
 שאינו עולה בדעתו לרצות לבצע מחשבה רעה זו, אלא גם
 הרצון להרהר בכך - אינו שייך ב"בינוני", וכל שכן להעלותו
 על הדעת לעשותו חסיושלום, או אפלו לדבר בו, - לכך
 בודאי שלא שייך ה"בינוני", כי המתהרר - הרהורי עבירה,
 ברצון נקרא רשע באותה שעה, - ואילו, והבינוני אינו
 רשע אפלו שעה אחת לעולם. - הרי, שמן ההכרח לומר
 שלא שייך שירצה לחשוב בהרהורי עבירה. עד כאן דובר, שאין
 הוא נותן לרע שבלבו להגיע לאיזה ביטוי שהוא ביחס לדברים
 שהם מן הסוג של "בין אדם למקום", בין אדם להקב"ה, וכן -
 כך הדבר, ב"ב"ר ש"בין אדם לחבירו", - אין הוא נותן שמדה
 רעה שבלבו, ביחס ליהודי שני, תבוא לידי ביטוי מוחשי

יום שני י"ח טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' יה, פרק יג ובוה... עד עמ' 36, עניני עוה"ז.

41 שופט ודן החולק עליו, וצריך להכריע ביניהם, והלכה
 42 בדברי המכריע. כך - אותו דבר במאבק המתנהל בין היצר
 43 הטוב לבין היצר הרע ב"בינוני": היצר הרע אומר דעתו בחלל
 44 השמאלי שבלב, - הוא מעורר תאוה בלב, בכך מתבטאת
 45 השמעת "דעתו" כיצד על
 46 הגוף להתנהג, ומחלב
 47 עולה למח להרהר בו, -
 48 עליה זו מהלב למוח באה
 49 בדרך ממילא. שכן,
 50 כשמתעוררת תאוה בלב,
 51 מתהווים ממילא הרהורים
 52 במוח, ומיד - עם עליית
 53 ההרהורים במוח, חולק
 54 עליו השופט השני
 55 שהוא הנפש האלהית
 56 שפמח, המתפשט בחלל
 57 הימני שבלב מקום
 58 משכן היצר טוב, -
 59 ב"חלל" הימני שבלב,
 60 מתגלה היצר הטוב,
 61 המדות של הנפש
 62 האלקית. היצר הטוב
 63 נאבק עם היצר הרע,
 64 שלא לתת מקום
 65 למימושה של התאוה,
 66 "דעתו" של היצר הטוב

67 היא, שכל הכוחות והאיברים של הגוף, צריכים להיות מנוצלים
 68 בענינים של קדושה בלבד. והלכה בדברי המכריע, הוא
 69 הקדוש ברוך הוא העוזרו להיצר טוב, - שיהיה בכוחו
 70 להתגבר על היצר הרע, במאמר רז"ל: "אלמלא הקדוש
 71 ברוך הוא עוזרו - ליצר הטוב, אין יכול לו". - ליצר הרע
 72 המתגבר באדם מדי יום. והעוה, - שהקב"ה עוזר ליצר הטוב,
 73 הוא: היא ההארה שמאיר אור ה' על נפש האלהית, להיות
 74 לה יתרון ושליטה על סכלות הכסיל ויצר הרע, ביתרון
 75 האור מן החשך, כנזכר לעיל. - בפרק י"ב, שכשם שקצת מן
 76 האור דוחה הרבה מן החושך, והחושך נסוג ממילא מהאור
 77 ונעלם, כך נדחה הרבה מה"סכלות" ומהחושך של היצר הרע,
 78 לעומת מעט מאור הקדושה המאיר מהנפש האלקית - בכך
 79 מתבטאת עזרתו של הקב"ה ליצר הטוב.
 80 בדבריו הבאים, מתרץ רבנו הזקן, את אשר הקשה בתחילת

1 פרק יג. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שביחס ל"בינוני", גם אם יתכן
 2 שתתעורר תאוה בלב - משמשת הנפש האלקית ככוח בולם, שהתאוה
 3 לא תמומש במעשה, כדיבור או במחשבה. שלשה לבושים אלה, נשלטים
 4 ב"בינוני" על ידי הנפש האלקית בלבד - לחשוב ולדבר דברי תורה
 5 ולקיים מצוות.

6 ובה יוכן לשון מאמר
 7 רז"ל: "בינונים - זה וזה
 8 שופטין" [פרוש, יצר
 9 טוב ויצר הרע], - היצר
 10 הטוב והיצר הרע
 11 משמשים שניהם
 12 כשופטים, ומשמיעים
 13 דעתם ב"בינוני". והגמרא
 14 מביאה ראיה לכך:
 15 דכתיב: "כי יעמוד
 16 לימין אביון להושיע
 17 משופטי נפשו", -
 18 "שופטי" לשון רבים, שני
 19 שופטים באדם, היצר-
 20 הטוב והיצר הרע. על-
 21 בל-פנים, ביחס ל"בינונים"
 22 משתמשים חכמינו ז"ל
 23 בביטוי "זה וזה שופטין" -
 24 ולא אמרו "זה וזה"
 25 מושלים" חסד ושלום, -
 26 שכן, אם נפרש כפירוש

27 הפשוט, ש"בינוני" הוא מי שיש בו מחצית מצוות ומחצית
 28 עבירות, הרי ששניהם, גם היצר הטוב וגם היצר הרע, מושלים
 29 בגופו של ה"בינוני" - ואז היה על חכמינו ז"ל להשתמש בביטוי
 30 "מושלים", כי כדי לעבור עבירה, על היצר הרע לשלוט ולמשול
 31 בגוף. ברם, לפי מה שהוסבר על מהותו של ה"בינוני", אי אפשר
 32 לומר "מושלים" - כפי שיוסבר להלן: כי כשיש איזון שליטה
 33 וממשלה ליצר הרע בעיר קמנה", - הגוף, שעל השליטה
 34 עליו מתנהל המאבק בין היצר טוב ליצר הרע, אפילו לפי שעה
 35 קלה - ובאיזה זמן שהוא, נכשל האדם בעבירה במעשה, כדיבור
 36 או במחשבה, נקרא רשע באותה שעה. - והרי מדובר כאן
 37 ב"בינוני" ולא ב"רשע", אלא היצר הרע אינו רק על-דרך
 38 משל כמו שופט ודן האומר דעתו במשפט, - ולא שיש לו
 39 שליטה על הגוף, ואף על-פירבן יכול להיות שלא יהיה פסק
 40 הלכה כך למעשה, - כדעתו של שופט זה, מפני שיש עוד

1. ברכות סא, ב. 2. תהלים קט, לא. 3. קדושין ל, ב. 4. למרות שבפרק הקודם (י"ב) אמר רבנו הזקן, שבטבע האדם מתולדתו, שה"מוח שליט על הלב", שכלו שולט ומושל בתאוה שבלבו - מדוע, איפוא, הוא אומר כאן, שצריך האדם לעזרה מיוחדת מהקב"ה לשם כך? מתרץ כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערה: "זה טעם על נצחון היצ"ט: א) נגד ההרהור שבמוח; ב) שבחלל הימני שבלב על חלל השמאלי (אם שלא יתכונן במוח), משא"כ בפ"ב דקאי לאחר שהתפלל, דאף שנסתלקו "מוחיך גדלות" - הרשימו במוחיך שנשארה - שוללת אפשרות אמירת דעת היצה"ר במוח, ועד"ז לקמן (ע"ב) מפני ההגיון תמידי לשמה".

אתה, היה בעיניך ברשע, ולא רשע ממש, - שכן, המשנה³⁴
 הרי אומרת במפורש: "ואל תהי רשע בפני עצמך", וגם, כאמור,³⁵
 באם יהיה רשע בעיניו, לא יוכל לעבוד את השי"ת בשמחה,³⁶
 אלא שיחזיק עצמו לפיניו, ולא להאמין להעולם³⁷
 שאומרים שהרע שבו³⁸
 נתבטל לגבי הטוב, שזו³⁹
 מדרגת צדיק, - ב"צדיק"⁴⁰
 בלבד נתבטל הרע"ע עצמו⁴¹
 והפך לטוב, ואילו הוא,⁴²
 שלאור מעשיו - שאינו⁴³
 עובר עבירה איזו שהיא -⁴⁴
 חושב העולם" שגם בו⁴⁵
 אין כבר רע"ע הגורם⁴⁶
 לעבירות - אל לו לקבל⁴⁷
 דעה זו, כי הרע שבו עדיין⁴⁸
 לא בטל, אלא יהיה⁴⁹
 בעיניו כאלו מהותו⁵⁰
 ועצמותו של הרע הוא⁵¹
 בתקפו ובגבורתו בחלל⁵²
 השמאלי בתולדתו, ולא⁵³

חלף והלך ממנו - הרע, מאומה, ואדרבה נתחזק יותר⁵⁴
 בהמשך הימן, שנשתמש בו - ברע"ע שמ"חלל" השמאלי,⁵⁵
 הרבה באכילה ושתיה ושאר עניני עולם הזה. -⁵⁶
 ההשתמשות המתמדת בנפש הבהמית לעניני העולם הזה,⁵⁷
 מחזקת את כוחה יותר מאשר הוא בטבע מתולדתו, כפי שאנו⁵⁸
 מוצאים דבר זה בטבעו של כל חוש, שהוא מתחזק ומתחדד⁵⁹
 על-ידי ההשתמשות בו. הרי למדנו, שרבנו הזקן מפרש את⁶⁰
 מאמר הגמרא: "היה בעיניך כרשע" - הכוונה שיחזיק את עצמו⁶¹
 ל"בינוני". ואף מי שמעמדו במדרגה עליונה - טוב ונחוץ לו⁶²
 להחזיק את עצמו ל"בינוני", כי אם יחזיק את עצמו ל"צדיק"⁶³
 ויחשוב שה"רע" שלו כבר בטל לטוב" - יסטיק את מלחמתו עם⁶⁴
 הנפש הבהמית, ובאם עדיין אין הוא "צדיק" הוא עלול ליפול⁶⁵
 ממדרגתו לדרגה שלמטה מ"בינוני".⁶⁶

1 הפרק הראשון, על מה שהגמרא אומרת "ואפילו כל העולם
 2 כולו אומרים לך צדיק אתה, היה בעיניך כרשע" - הרי המשנה
 3 במסכת אבות אומרת: "ואל תהי רשע בפני עצמך"? וגם: אם
 4 יהיה בעיניו כרשע ירע לבבו ויהיה עצב ולא יוכל לעבוד ה'
 5 בשמחה ובטוב לבב" - ?
 6 מטביר רבנו הזקן להלן:

השמאלי בכינוי הוא בתקפו כתולדתו להתאות תאוה
 לכל תענוגי עוה"ז ולא נתבטל כמיעוט לגבי הטוב ולא
 נדחה ממקומו כלל רק שאין לו שליטה וממשלה
 להתפשט באברי הגוף מפני הקב"ה העומד לימין אביון
 ועוזר ומאיר לנפש האלהית לכן נקרא כרשע כמארו"ל
 אפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה
 בעיניך כרשע ולא רשע ממש אלא שיחזיק עצמו
 לבינוני ולא להאמין להעולם שאומרים שהרע שבו
 נתבטל לגבי הטוב שזו מדרגת צדיק אלא היה בעיניו
 כאלו מהותו ועצמותו של הרע הוא בתקפו ובגבורתו
 בחלל השמאלי כתולדתו ולא חלף והלך ממנו מאומה
 ואדרבה נתחזק יותר בהמשך הזמן שנשתמש בו הרבה
 באכילה ושתיה ושאר עניני עוה"ז

בתקפו בתולדתו, להתאות תאוה לכל תענוגי עולם הזה,²¹
 ולא נתבטל כמיעוט לגבי הטוב, - של הנפש האלקית, כמו²²
 שהדבר ב"צדיק", ולא נדחה ממקומו כלל, רק שאין לו -²³
 לרע, שליטה וממשלה להתפשט באברי הגוף, - אין לרע"²⁴
 שליטה והשפעה על אברי הגוף, לעשות, לדבר או לחשוב²⁵
 דברים רעים. הרבי מעיר: "גם בזה - במניעת התפשטות הרע -²⁶
 לא נשתנה מתולדתו, והרע בתוקפו, כי העדר ההתפשטות אינו²⁷
 מפני הטוב שבאדם, כי אם:" מפני הקדוש-ברוך-הוא העומד²⁸
 לימין אביון ועוזר ומאיר לנפש האלהית - שתוכל לעמוד²⁹
 נגד הנפש הבהמית, ולכן, אין לנפש הבהמית שליטה על אברי³⁰
 הגוף. אבל הרע"ע עצמו של הנפש הבהמית - הוא בתקפו³¹
 כתולדתו. לכן נקרא - ה"בינוני", ברשע", - כמו רשע,³²
 כמאמר רז"ל: "אפילו כל העולם פלו אומרים לך צדיק³³

יום שלישי י"ט טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 36, ואף מי שבתורת ה'... עד עמ' יט, כולו.

אין זו הוכחה כלל שגדחה הרע ממקומו, אלא יכול להיות⁷⁶
 שמהותו ועצמותו - של⁷⁷
 הרע, הוא בתקפו⁷⁸
 ובגבורתו במקומו⁷⁹
 בחלל השמאלי, -⁸⁰
 שבלב, רק שלבושיו,⁸¹
 שהם מחשבה דבור⁸²
 ומעשה של נפש⁸³
 הבהמית, אינן⁸⁴

67 עד עתה למדנו אודות "בינוני" בעל עסק, שעוסק גם במסחר או
 68 במלאכה ואינו יושב כל
 69 היום על התורה ועל
 70 העבודה. להלן נלמד
 71 אודות "בינוני" - "יושב
 72 אוהל", שנתון תמיד כולו
 73 בעסק התורה: ואף מי
 74 שבתורת ה' חפצו ויהנה
 75 בה יומם וילילה לשמה -

ליקוטי אמרים

ואף מי שבתורת
 ה' חפצו ויהנה בה יומם וילילה לשמה אין זו הוכחה כלל
 שגדחה הרע ממקומו אלא יכול להיות שמהותו ועצמותו
 הוא בתקפו ובגבורתו במקומו בחלל השמאלי רק
 שלבושיו שהם מחשבה דבור ומעשה של נפש

- 1 מתלבשים במה והפה והידים ושאר אברי הגוף, - לחשוב,
2 לדבר ולעשות את מה שאסור, מפני ה' שנתן שליטה
3 וממשלה למה על הלב. ולכן נפש האלהית שבמה מושלת
4 ב"עיר קמנה", אברי הגוף כלם, שיהיו לבוש ומרכבה
5 לשלשה לבושיה -
6 שאברי הגוף יהיו לבושים
7 בשלושת לבושי הנפש
8 האלקית ויהיו בטלים להם
9 כ"מרכבה" לגבי ה"רוכב"
10 עליה, שיתלבשו בהם, -
11 באברי הגוף, שהם
12 מחשבה דבור ומעשה
13 של תרין מצות
14 התורה. - הרי, שבכל
15 הקשור למחשבה ולדיבור
16 בתורה, ולעשיית מצוות -
17 שולטת הנפש האלקית -
18 בעזרתו של הקב"ה - על
19 הגוף, ובידה העליונות על
20 הנפש הבהמית. אבל
21 מהותה ועצמותה של
22 נפש האלהית - אין לה
23 שליטה וממשלה על
24 מהותה ועצמותה של
25 נפש הבהמית בפניו,
26 כ"אם בשעה שאהבת
27 ה' הוא בהתגלות לבו
28 בעתים מזמנים, בלבד,
29 כמו בשעת התפלה
30 וכיצא בה. - שאז, כפי
31 שנוכר בפרק הקודם, נתון ה"בינוני" באהבת להבי-שלהבת
32 להקב"ה, דבר המשפיע על ה"רע" של הנפש הבהמית, שיהיה
33 בטל ל"טוב" של הנפש האלקית. ואף גם זאת הפעם, - גם
34 בזמן הנקוב, כשהנפש האלקית מתגברת על הנפש הבהמית,
35 אינה רק שליטה וממשלה לבד, - הנפש האלקית שולטת
36 על הנפש הבהמית, אבל אין היא משפיעה על עצם מהותה של
37 הנפש הבהמית, שהיא עצמה תבטל לגמרי בפני הנפש
38 האלקית, כדכתיב: "ולאם מלאם יאמיץ" - פטוק זה נאמר
39 על יעקב ועשו, ובי"עבודה" הדבר רומז על המאבק שבין הנפש
40 האלקית לנפש הבהמית - הרי זה "יאמיץ" בלבד, ש"יעקב"
41 מתחזק בלבד לעומת "עשו", וכמו שחכמינו ז"ל מגדירים זאת:
42 "בשעה קם זה נופל, ובשעה קם בו", - הרי, שלנפש
43 האלקית ב"בינוני" יש שליטה בלבד - וגם זאת באופן זמני בלבד
44 - על הנפש הבהמית. שגפ"ש האלהית מתאמצת ומתגברת
- על נפש הבהמית, במקור הגבורות שהיא בינה, - כפי
שמוכח בתורת הקבלה, שספירת ה"בינה" היא מקור ה"גבורות".
כך גם ביחס לנפש, שהמקור לגבורת הנפש האלקית, הוא כוח
ה"בינה", בו הוא מבין את גדולתו של הקב"ה, להתבונן בגדלת
ה' אין-סוף ברוך-הוא,
ולחוליד אהבה עזה לה'
כרשפי אש בחלל הימני
שבבלב, ואז - כשהנפש
האלקית מבטאת את
עצמה באהבה גלויה
וחזקה כזו להקב"ה,
אתכפיא סמרא-אחרא
שבחלל השמאלי. -
ה"סטרא אחרא" שבחלל
השמאלי שלב, נכפפת
ונשלטת על-ידי הנפש
האלקית, אבל - ה"רע",
לא נתפסל לגמרי
בפניו, אלא בצדיק, -
ב"צדיק" בלבד בטל הרע
של הנפש הבהמית כליל
ל"טוב" של הנפש
האלקית, שנאמר בוי": -
ב"צדיק", "ולפי חלל"
בקרבי", - מקומו של
היצר-הרע בלבו של
ה"צדיק" - ריק, והוא -
ה"צדיק", מואם ברע
ושואף בתכלית השנאה
והמאוס, - כך הדבר
ב"צדיק גמור", או שלא בתכלית השנאה, - כך הדבר ב"צדיק
שאינו גמור", כנזכר לעיל. - בפרק י. כל האמור הוא ביחס
ל"צדיק", ואילו ב"בינוני", אבל בפניו הוא - ה"רע" של נפשו
הבהמית, דרך-משל פאדם שישן, שיכול לחזור וליעור
משנתו, - בשעת שינתו אין כוחותיו של האדם פועלים, אבל
הוא עלול כל רגע להתעורר משינתו וכוחותיו נעשים ערים
ופעילים, כך הרע בפניו הוא פושן בחלל השמאלי -
שבלב, ואינו משפיע גם לא על התעוררות תאוה בלב - וזהו
בשעת קריאת-שמע ותפלה, שלבו פוער באהבת ה', - זה
משפיע שהרע של הנפש הבהמית, יהיה כאילו נתון בשינה.
ברם, ואחר-כך - אחרי התפלה, יכול - ה"רע", להיות חוזר
וניעור. - כאן מתחיל רבנו הזקן להסביר, שקיימת דרגה עליונה
יותר ב"בינוני" - כשהוא נתון כל היום באהבה להקב"ה כמו
בשעת התפלה, ולכן ה"רע" שבו נתון "תמיד" כאילו בשינה -

6. בראשית כה, כג. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שיכול להיות זה קם (השני) אף שלפני זה ה' נופל (וזה מוסיף בתיבות אלו)".
8. תהלים קט, כב. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן משמע (קצת) בפ"א: חלל .. שאין לו יצה"ר (הוספת הביאור אח"כ שהרגו -
הוא למיעוטי מדרי' נעלית יותר דאברהם שהפכו ליצה"ר - כדאיאת בירוש' ספ"ט דברכות - ואז אין לבו חלל בקרבו - למעוליותא).
אבל ברש"י ברכות ופשטות הירוש' - מענין - מת. בפרש"י תהלים - ב' הפי".

23 שייכות לתאוות העולם – יכול היה לחשוב, בגלל כך, את עצמו
 24 ל"בינוני", משום וְנִדְמָה פְּעִינֵיו - של רבה, כְּבִינוּנֵי הַמִּתְפַּלֵּל
 25 כָּל הַיּוֹם, - שנתון כל היום באותה מדריגה כמו בשעת התפלה
 26 - האהבה היא בהתגלות אצלו כל היום, וממילא ה"רע" שבו
 27 הוא תמיד כאילו נתון
 28 בשינה, ואין הוא שייך אף
 29 פעם לתאוה איוו שהיא,
 30 וְכִמְאֹמֶר רו"ל¹⁰: "הָלוֹא
 31 שֵׁיתְפַּלֵּל אָדָם כָּל הַיּוֹם
 32 כְּלוֹ": - ממילא יכול היה
 33 כבר רבה לחשוב את
 34 עצמו ל"בינוני" – מדריגה

35 כזו ב"בינוני" הנקראת "בינוני המתפלל כל היום", שכל היום
 36 הוא נתון באותו מצב כמו בשעת התפלה. על-כל-פנים, הרי
 37 הוסבר ביחס למדרגתו הכללית של "בינוני", שגם בשעת
 38 תפלתו, שאז מתגלה אהבתו להש"ת, אין זה כ"אם התגברות
 39 הנפש האלקית על הנפש הבהמית, ולכן יתכן הדבר שאחרי
 40 התפלה תתעורר שוב הנפש הבהמית, ומכיון שכך – אין זו
 41 העבודה האמיתית לגבי מדרגת ה"צדיקים" – שכן, "אמת" היא
 42 מדרגה של תמידות ואי-השתנות, ורבנו הזקן מסביר להלן,
 43 שלמרות זאת, נחשבת אהבתם של ה"בינונים" בתור "בינונים"
 44 לאמיתית, לעבודה תמידית.

1 בכך יוסבר לנו כיצד יכול היה רבה לומר על עצמו שהוא
 2 "בינוני". בפרק הראשון למדנו שאי-אפשר לומר בפשטות,
 3 ש"בינוני" הוא מי שיש בו מחצית מצוות ומחצית עבירות, כי אם
 4 כן – כיצד היה יכול רבה לטעות בעצמו שהוא "בינוני", בשעה
 5 שלא היתה בו אפילו
 6 העבירה של ביטול תורה?
 7 ברם, גם לפי מה שהוסבר
 8 של"בינוני" אין עבירות
 9 כלל, אלא שעולה
 10 לפעמים בלבו תאוה לרע
 11 – עדיין קשה להבין, כיצד
 12 החזיק רבה את עצמו

13 ל"בינוני", מאחר שהוא הרי היה "צדיק" וידע היטב שאין בלבו
 14 כלל תאוה לרע? אלא, כפי שיוסבר להלן, שקיימת מדריגה
 15 נוספת ב"בינוני" שלא עולה בלבו אף פעם תאוה לרע – יובן לנו
 16 הדבר היטב. וְלִכֵּן הָיָה רַבָּה מְחֻזָּק עֲצָמוּ כְּבִינוּנֵי, אָף דְּלֵא
 17 פְּסִיק פּוֹמִיָּה מְגֻרָסָא, - אף שלא פסק פיו מלימוד תורה,
 18 וְבַתּוֹרַת ה' הִפְצֵוּ יוֹמָם וְלַיְלָה, בְּחַפְצָה וְחַשִּׁיקָה וְתַשׁוּקָה
 19 וְנַפְשׁ שׁוֹקֵקָה לַח' בְּאַהֲבָה רַבָּה כְּבִשְׁעַת קְרִיאַת־שְׁמַע
 20 וְתַפְלָה, - וכפי שהוסבר כבר, מעורר אז ה"בינוני" בתוכו אהבה
 21 להש"ת, עד שאינו מרגיש ב"רע" בחלל השמאלי שבלבו. רבה
 22 – שכל היום בערה בו אהבה להש"ת, ולא היתה לו אף פעם כל

ליקוטי אמרים

עצמו כבינוני אף דלא פסיק פומיה מגורסא ובתורת ה'
 הפצו יומם ולילה בחפיצה וחשיקה ותשוקה ונפש
 שוקקה לח' באהבה רבה כבשעת ק"ש ותפלה ונדמה
 בעיניו כבינוני המתפלל כל היום וכמאמר רו"ל הלוואי
 שיתפלל אדם כל היום כולו:

יום רביעי כ' טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' יט, והנה מרת... עד עמ' 38, כולן].

65 במדת האמת האמיתית של "צדיקים", וְאֶת־עַל־פִּירְכּוֹ, לְגַבֵּי
 66 מְדֻרְגַת הַבִּינוּנִים - נְקֻרָאֵת "עֲבוּדָה תְּמִידָה" כְּאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ
 67 שְׁלֵהֶם, - של ה"בינונים", אִישׁ אִישׁ כְּפִי מְדֻרְגָנוֹ מְדֻרְגַת
 68 הַבִּינוּנִים, - כפי שלמדנו

69 שקיימות דרגות שונות
 70 ב"בינונים". וְהִרְיֵנִי קוֹרָא
 71 בְּאַהֲבָתְכֶם שְׂבַתְפַּלְתֶּם גַּם
 72 בְּן - "שִׁפְתַּי אֵמֶת תִּבְּוֶן
 73 לְעַד", - אהבתם של
 74 ה"בינונים" היא אמיתית
 75 ותמידית למרות שהיא
 76 באה לידי ביטוי בשעת
 77 התפלה בלבד. שכן,
 78 הוֹאִיל וּבִכְחַ נַפְשָׁם
 79 הָאֱלֹהִית לְחֹדֶר וְלְעוֹרֵר
 80 בְּחֵינֵי אַהֲבָה זֶו לְעוֹלָם,
 81 - מחדש, בְּהַתְגַּבְּרוּתָהּ -
 82 של הנפש האלקית,
 83 בְּשִׁעַת הַתְּפִלָּה מְדִי יוֹם בְּיוֹם, עַל־יְדֵי הַכְּנֶה הָרְאוּיָה לְכָל
 84 נַפְשׁ כְּפִי עֲרָבָה וּמְדֻרְגָתָהּ. - שכן, נפש שהיא במדרגה

45 וְהֵנָּה, מֵדַת אַהֲבָה זֶו, הָאֵמֶת בְּבִינוּנִים, בְּשִׁעַת הַתְּפִלָּה
 46 עַל־יְדֵי הַתְּגַבְּרוּת - הוֹמִינֵית שֶׁל, הַנְּפֶשׁ הָאֱלֹהִית כּו', - על
 47 הנפש הבהמית, הֵנָּה לְגַבֵּי מְדֻרְגַת הַצְּדִיקִים עוֹבְדֵי ה' כְּאֵמֶת
 48 לְאֵמֶתוֹ - אֵין בְּחֵינֵי
 49 אַהֲבָה זֶו - ב"בינונים",

50 נְקֻרָאֵת בְּשֵׁם "עֲבוּדַת
 51 אֵמֶת" כָּלֵל, מֵאַחַר
 52 שְׁחוֹלְפַת וְעוֹבְרַת אַחַר
 53 הַתְּפִלָּה, וּכְתִיב: 9
 54 "שִׁפְתַּי אֵמֶת תִּבְּוֶן לְעַד, 10
 55 וְעַד אֲרֻגְעָה לְשׁוֹן 11
 56 שְׁקֵר". - התואר "אמת" 12
 57 חל רק על דבר שיש בו 13
 58 קיום תמיד, ואילו 14
 59 כשקיומו של הדבר הוא 15
 60 זמני בלבד – אין זו 16
 61 מציאות אמיתית. כך גם 17
 62 בענינו, מאחר שה"בינוני"
 63 מרגיש וחס באהבה זו בשעת תפלתו בלבד, ואחרי התפלה אין
 64 אהבה זו בהתגלות בלבו – הרי שעבודתו של ה"בינוני" אינה

ליקוטי אמרים

והנה מדת אהבה זו
 האמורה כבינונים בשעת התפלה ע"י התגברות הנפש
 האלהית כו' הנה לגבי מדרגת הצדיקים עובדי ה' באמת
 לאמיתו אין בח' אהבה זו נקראת בשם עבודת אמת
 כלל מאחר שחולפת ועוברת אחר התפלה וכתוב
 שפת אמת תכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר ואעפ"כ
 לגבי מדרגת הבינונים נקראת עבודה תמה באמת
 לאמיתו שלהם איש איש כפי מדרגתו במדרגת
 הבינונים והריני קורא באהבתם שבתפלתם ג"כ שפת
 אמת תכון לעד הוואיל וככה נפשם האלהית לחזור
 ולעורר בח' אהבה זו לעולם בהתגברותה בשעת
 התפלה מדי יום ביום ע"י הכנה הראויה לכל נפש כפי

1 ואין לה שיעור למעלה עד רום המעלות, וכל מעלות
2 ומדרגות שלמטה הם כאין לגבי מעלות ומדרגות שלמעלה
3 מהן – ולמרות זאת, שהמדרגות שלמטה הן כאין לגבי
4 המדרגות שלמעלה – קיימת גם בהן מדת האמת, מאחר שהיא

5 חודרת דרך כל המדרגות

6 – הרי שכל מדרגה ומדת

7 האמת שלה. רבנו הזקן

8 מביא להלן מקור למה

9 שנאמר כאן, שהמדרגה

10 התחתונה היא "כאין"

11 לגבי המדרגה העליונה:

12 [פידוע לידעיהו, –

13 תורת הקבלה, שפחינת

14 ראש ומחין של מדרגות

15 תחתונות הן למטה

16 מפקינת עקבים ורגלי

17 מדרגות עליונות מהן,

18 וכמאמר רז"ל: "רגלי החיות כנגד כלין"] – הרי, שמדת

19 האמת, נמדדת בכל מדרגה, בהתאם למצבה ומקומה בסולם

20 הדרגות. מובן, אם כך, שעבודת ה"בינונים" היא עבודה

21 אמיתית, בהתאם למדרגה שלהם, אף שלגבי מדרגות

22 ה"צדיקים" אין היא נקראת עבודת אמת.

23 בהקשר למה שלמדנו בפרק זה, אודות המלחמה של היצר

24 הטוב והיצר הרע ב"בינוני", ראוי להוסיף, מה שאמר כ"ק רבינו

25 (בהתוועדות אחרון של פסח בשנת תשכ"א): שתי דיעות בדברי

26 הנביא בקשר לימות המשיח "וגר זב עם כבש": דיעה אחת

27 (הרמב"ם וכו') סוברת שהדברים הם רק משל על עמי העולם,

28 ולהבדיל – בני ישראל. דיעה שניה (הראב"ד, הרמב"ן וכו')

29 סוברת שהדברים הם כפשטם, שהשולם ישורר בין החיות, כי

30 הטבע שלחן – ישתנה לגמרי. תורת החסידות סוברת כדיעה

31 השניה, והרבי הסביר את הדברים כך: כשם שישורר או

32 השלום בין אלה שהם עיקרה ותכליתה של הבריאה – האדם,

33 ובמיוחד בין אלה שנקראים "אדם אתם" – אתם קרובים אדם,

34 בני ישראל הנקראים "אדם". הרי על-ידי השלום שישורר בבני

35 ישראל בין הנפש האלקית לבין הנפש הבהמית, מאחר שיקויים

36 אז "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" – ישפיע הדבר גם

37 על שאר חלקי הבריאה, שגם בהם ישורר השלום. עד שגם

38 החיות תחינה בשלום אחת עם השניה.

1 עליונה יותר, אינה זקוקה להכנה גדולה כל כך כדי לעורר בה
2 אהבה להשי"ת, ואילו מדרגה נמוכה יותר בנפש, זקוקה להכנה
3 רבה יותר. על כל פנים – לאחר הכנה מתאימה יכול הוא תמיד
4 לעורר בתוכו, בשעת תפלתו, אהבה להשי"ת. הרי, שהאהבה

5 היא תמידית גם אצלו,

6 שכן היא נמצאת בו תמיד,

7 אם בצורה מעשית

8 פעילה, או באופן

9 פוטנציאלי, שתמיד יש לו

10 היכולת להביא אהבה זו

11 לביטוי גלוי (וכאמור לעיל

12 – להתפלל כל היום

13 כולו, ה"בינוני" יכול,

14 שתהיה לו לפחות בכוח,

15 האהבה והמדרגה של

16 תפלה, במשך כל היום).

17 ובלשונו הקדוש של כ"ק

18 רבינו בהערה: "בפועל או בכח באופן שיכול להביאה בפועל

19 תמיד (וכנ"ל להתפלל כל היום כולו)". ברם, עדיין טעון הדבר

20 הסבר: כיצד יתכן שלגבי מדרגות ה"צדיקים" אינה נחשבת

21 עבודה זו ל"אמת", ואילו לגבי "בינונים" אכן נחשבת אותה

22 עבודה ל"אמת"? לכאורה: אם זו "אמת" – עליה להיות כך בכל

23 המדרגות! – הדברים יוסברו להלן ב"תניא", שמדת ה"אמת"

24 קיימת בכל מדרגה, היא מבטאת את מהותה העצמית של כל

25 מדרגה, וממילא ה"אמת" היא בהתאם לאותה מדרגה. כך

26 הדבר בכל המדרגות של העולמות למעלה, מהעליונה ביותר

27 עד לתחתונה ביותר. ומאחר שאין למדרגות התחתונות יותר

28 כל ערך, וכאילו אינן קיימות, לגבי המדרגות העליונות – כיצד,

29 איפוא, יכולות אותן מדרגות תחתונות להיקרא "אמת"

30 בהשוואה למדרגות העליונות? – אך ההסבר הוא: כל מדרגה

31 יש לה נקודת האמת שלה, לפי הערך שלה. כי הנה, מדת

32 אמת היא מדתו של יעקב, – כמו שכתוב:²² "תתן אמת

33 ליעקב", הנקרא: "ברית התיכון המברית מן הקצה אל

34 הקצה" – כלומר ברוחניות: מרום המעלות ומדרגות עד סוף

35 כל דרגין, – עד סוף כל המדרגות, ובכל מעלה ומדרגה

36 מברית תוך נקודה האמצעית, – של אותה מדרגה, שהיא

37 נקודת ופחינת מדת אמת שלה. – והוכחה שכל מדרגה יש

38 לה, מדת האמת שלה: ומדת אמת היא "נחלה בלי מצרים",

ליקוטי אמרים

ערכה ומדרגת' כי הנה מדת אמת היא מדתו של יעקב הנקרא בריח התיכון המברית מן הקצה אל הקצה מרום המעלות ומדרגות עד סוף כל דרגין ובכל מעלה ומדרגה מברית תוך נקודה האמצעית שהיא נקודת ופחי' מדת אמת שלה ומדת אמת היא נחלה בלי מצרים ואין לה שיעור למעלה עד רום המעלות וכל מעלות ומדרגות שלמטה הם כאין לגבי מעלות ומדרגות שלמעלה מהן [כידוע לי"ח שבחי' ראש ומוחין של מדרגות תחתונות הן למטה מבחי' עקביים ורגלי מדרגות עליונות מהן וכמאמר רז"ל רגלי החיות כנגד כולן]:

יום חמישי כ"א טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 38, פרק יד והנה... עד עמ' כ, כו' ע"ש.

80 הבהמית אמנם עדיין די חזק להעלות בלבו תאוה לעניני העולם הזה,
81 אך אין תאוה זו באה לידי ביטוי באחד משלושת הלבושים האמורים.
82 הנפש האלקית – ב"עזרת" הקב"ה – אינה נותנת ל"רע" להתפשט בגוף.

77 פ'ק יד. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, שהתואר "בינוני" חל על
78 יהודי הנוהר שלא להיכשל, במחשבה, דיבור ומעשה, בדבר של איסור;
79 כל מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו הם בתורה ובמצוות בלבד. הרע שבנפשו

47 בְּשׁוֹם אִפֵּן, כְּדַכְתִּיב: "עֲוֹנוֹתֵיכֶם מְבַדִּילִים וְגו'", - בין
 48 יהודי לבין הקב"ה. הרי, שעל-ידי עבירה, נעשה היהודי נפרד
 49 ומובדל מה'. ועל-ידי התעמקותו בדברים אלה, ובואו להכרה,
 50 שאין הוא רוצה להיות "רשע", מפני שאינו רוצה להיות נפרד

51 חלילה מהקב"ה - יש
 52 בכוחו, גם כשהלב מתאווה
 53 לתאוה, להיות "סור מרע"
 54 ולהימנע מעשיית עבירה
 55 בפועל. ואילו, כדי שיהא
 56 זהיר ב"עשה טוב", לעשות
 57 את מה שצריך לעשות,
 58 עליו להתבונן: רק אִנִּי
 59 רֹצֵה לְדַבֵּק בּוֹ -
 60 בהקב"ה, נִפְשִׁי רוּחִי
 61 וְנִשְׁמָתִי, כְּהַתְּלַבֵּשׁ
 62 בְּשִׁלְשָׁה לְבוּשָׁיו וְיִתְפָּרֵד,
 63 - כלומר, כפי שהתניא"
 64 אומר מיד, במחשבה,
 65 דיבור ומעשה של תורה
 66 ומצוות, שהן רצונו
 67 וחכמתו שהם דבר אחד
 68 עם הקב"ה בעצמו - ולכן
 69 הם נקראים "שלושה"
 70 לבושיו יתברך, שָׁהֵם:
 71 מַעֲשֵׂה דְבוּר וּמַחְשָׁבָה,
 72 בְּה' וְתוֹרָתוֹ וּמִצְוֹתָיו, -
 73 ומדיכן נובע רצוני זה,
 74 לרצות באמת להיות דבוק

75 ומאוחד עם הקב"ה? - הרי זה: מֵאֲהֶבָה מְסֻתֶרֶת שְׂבִלְכִי לְה',
 76 - ולמרות שאין אני חש באותה אהבה, היא בודאי טמונה
 77 ומוסתרת בלבי, כִּמּוֹ בְּלֵב כָּלֵל לְלוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָאוּ "אוֹהְבֵי
 78 שְׁמִי", - שכן, לכל יהודי אהבה מסותרת בלבו להקב"ה, גם
 79 כשאין הוא חש בה בצורה גלויה. וְאִפְּלוּ קָל שְׂבִקְלִים יָכוֹל
 80 לְמַסֵּר נִפְשׁוֹ עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם, - באם יכירחו אותו לכפור
 81 בהקב"ה. דבר זה נובע, כפי שיוסבר בפרקים הבאים, מאהבתו
 82 המסותרת להקב"ה, המתעוררת ומתגלה באותו רגע שהוא
 83 מרגיש שרוצים חלילה לנתק אותו מהקב"ה, הריחו מוסר נפשו
 84 כדי שלא להיעשות נפרד חלילה מהקב"ה. הרי, שגם "קל
 85 שבקלים" ישנה בו אותה אהבה מסותרת אל הקב"ה, וְלֹא נֹפֵל
 86 אֲנֹכִי מִמֶּנּוּ פִּדְרָא, - מאותו "קל שבקלים". אלא שנשאלת
 87 השאלה: אם אכן קיימת בו אהבה להקב"ה, מדוע הוא "קל
 88 שבקלים"? - אֵלֶּא שֶׁנִּכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׂמוֹת, - כמו שאומרים
 89 חכמינו ז"ל: "אין אדם עובר עבירה אלא-אִם-כִּי נכנסה בו רוח
 90 שטות", וְנִדְמָה לוֹ שֶׁבַעֲבָרָה זו עוֹדְנָה בְּיַדְהוּתוֹ - שאין עבירה
 91 זו מוזיקה ופוגמת ב"יהדותו", וְאִין נִשְׁמָתוֹ מְבַדֵּלֶת מֵאֱלֹהֵי
 92 יִשְׂרָאֵל, - ואילו האמת היא, כפי שסיביר בפרק כ"ד, שבשעה

1 רבנו הזקן ממשיך בפרק הבא: וְהִנֵּה, מֵדַת הַבִּינוּנִי הִיא מֵדַת כָּל
 2 אָדָם, - מותאמת לכל אדם, וְאֶחָרֶיהָ כָּל אָדָם יִמְשֵׁךְ, - כל
 3 מי שעדיין לא הגיע למדריגה זו, עליו להשתדל, על-ידי עבודה
 4 ויגיעה, להגיע למדת ה"בינוני" - שרק לא יחשוב שזהו למעלה

5 מכוחותיו, שְׂכָל אָדָם
 6 יָכוֹל לְהִיטֵב בִּינוּנֵי כָּכָל
 7 עֵת וּבְכָל שָׁעָה. - יש
 8 ביכולתו תמיד להגיע
 9 לדרגת ה"בינוני", כִּי
 10 הַבִּינוּנִי אֵינוֹ מוֹאֵס בְּרַע, -
 11 - עד כדי כך שירגיש
 12 שנאה ומשטמה לתאוות
 13 גשמיות, שְׁחָזוּ - המיאוס
 14 ב"רע", דְּכָר הַמְּסוּר לְלֵב,
 15 - כפי שכבר למדנו, אין
 16 ה"בינוני" שולט עדיין
 17 ב"רע" שבלב, ממילא אין
 18 הוא מואס ברע; וְלֹא כָּל
 19 הַעֲתִים שְׂוֹת, -
 20 לפעמים, כשבלבו פתוח,
 21 כמו בשעת התפלה,
 22 כשבלבו מתמלא אהבה
 23 גלויה להקב"ה - יכול
 24 להתעורר בו רגש של
 25 שנאה ל"רע"; ולפעמים
 26 הלב "אטום" ואין בכוחו
 27 של ה"בינוני" לעורר בלבו
 28 רגש של תיעוב ל"רע".

29 וא"כ מובן, שהמיאוס ברע הוא לא ה"מבחן" של ה"בינוני",
 30 שהיא מדריגתו התמידית, אֵלֶּא - ענינו של ה"בינוני" הוא:
 31 "סור מרע ועשה טוב", דְּהֵינּוּ בְּפַעַל מַמְשׁ, כְּמַעֲשֵׂה דְבוּר
 32 וּמַחְשָׁבָה, - ה"סור מרע ועשה טוב" מתבטא ב"בינוני" בפועל
 33 ממש, בצורה פרקטית: שלא לחשוב, שלא לדבר ושלא לעשות
 34 מה שאסור, ולעומת זאת לחשוב, לדבר ולעשות מה שציוה
 35 הקב"ה, שְׂבִקְהֶם - במעשה, דיבור ומחשבה, שלא כמו בדברים
 36 המסורים ללב, הַתְּחִירָה וְהִיבָלֶת וְהִרְשוּת נְתוּנָה לְכָל אָדָם
 37 לַעֲשׂוֹת וּלְדַבֵּר וּלְחַשֵּׁב גַּם מַה שֶׁהוּא נֹגֵד תְּאוֹת לְבוֹ וְהַפְּכָה
 38 מִמַּמְשׁ, כִּי גַם בְּשָׁעָה שֶׁחֵלֵב חוֹמֵד וּמֵתְאוּהָ אֵינוֹ תְּאוּהָ
 39 נִשְׁמִיית בְּהִתֵּר - לדבר מותר שיש לעשותו לשם שמים, אלא
 40 שהוא חומד בו כדי למלא את תאוותו, או כְּאִסּוּר חִסְיוֹשְׁלוֹם
 41 - יָכוֹל לְהִתְנַבֵּר - על התאוה, וְלַחֲסִיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנָּה לְנַמְרִי,
 42 - כיצד ביכלתו לעשות זאת? - כְּאִמְרוֹ לְלִבּוֹ: - על-ידי שהוא
 43 מסביר ומוכיח לעצמו: אֵינְנִי רֹצֵה לְהִיטֵב רִשְׁעֵי אִפְּלוּ שָׁעָה
 44 אַחֲרַי, - כלומר, אינני רוצה למלא אחרי תאוותי ולעשות את
 45 האסור, ולהיקרא משום כך "רשע". מדוע אין אני רוצה בכך? -
 46 כִּי אֵינְנִי רֹצֵה לְהִיטֵב מְבַדֵּל וְנִפְרָד חִסְיוֹשְׁלוֹם מֵה' אַחֲד

לעבודה זו, "רואה" בחייו חלק מהעולם-הבא, ואין כל אדם
 זוכה לזה, כי זהו - מדריגת אהבה כזו בעבודת ה', היא פעין
 קבול שָׁכָר, - ו"שכר" אין אדם נוטל בעצמו, הוא מקבל אותו
 מלמעלה. וּכְדַרְכֵיב: "עֲבוֹדַת מִתְנָה אֵתְּן אֶת כְּהֻנַּתְכֶם
 וְגו'", - אעשה את
 כהונתכם כמתנת-שכר
 לכם. במובן רוחני
 מוכרתת מדריגת "אהבה
 בתענוגים" (בכל מי
 שנמצא באותה דרגה, לא
 רק כהנים) בתואר
 "כהונה". ועל כך אומר
 הכתוב, שעבודת
 ה"כהונה" היא מתנה
 מלמעלה, כְּמוֹ שֶׁנֶּחֱבָא
 בְּמָקוֹם אַחֵר. - הרי,
 שמדריגת "צדיק", שהיא
 עבודה שבלב, במיאוסו
 של ה"רע", הנובעת
 מ"אהבה בתענוגים"
 שהיא מתנה מלמעלה -

אי אפשר לומר שכל אחד שייך לעבודה זו. ואילו למדריגת
 ה"בינוני" יכול כל אחד להגיע בעבודתו העצמית. בכך יתרץ
 רבנו הזקן את הקושיא על מאמר הגמרא (על דברי איוב
 להקב"ה): "ריבוננו של עולם, בראת צדיקים, בראת רשעים" -
 שאל על כך רבנו הזקן בפרק א: "והא צדיק ורשע לא קאמר?"
 - כשקובעים למעלה צורתו והרכבו של האדם העומד
 להיוולד, דנים אם יהיה חכם או טפש וכו' ואילו ביחס לצדיק
 או רשע, לא נאמר שם דבר, שכן הדבר מסור לבחירתו של
 האדם, כיצד, איפוא, אומר איוב "בראת צדיקים", שהקב"ה
 ברא צדיקים? אלא, בהתאם לאמור - הדבר מוסבר, כי לא כל
 אדם זוכה למדריגת "צדיק" והיא מתנה מלמעלה, וזו היתה
 טענתו של איוב "בראת צדיקים", שהקב"ה ברא נשמות שיהיה
 בידן לזכות לאותה מדריגה נעלה של "צדיק". וכך אומר רבנו
 הזקן: וְלִכְּנֵן אָמַר אִיּוֹב: "בְּרָאת צִדִּיקִים כּוּ", - נשמות
 כאלו שיוכלו לזכות למדריגה זו של "צדיק", אכן ברא הקב"ה
 מלכתחילה (את הקושיא בקשר ל"בראת רשעים" - יתרץ רבנו
 הזקן להלן בפרק ב.ו). וּכְדַרְאִיתָא בְּתַקוּנִים, - ב"תיקוני זהר",
 שֵׁישׁ בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל כְּמָה מִיְּנֵי מְדֻרָּגוֹת וּבְחִינּוֹת:
 חֲסִידִים, גְּבוּרִים הַמְתַּגְבְּרִים עַל יִצְרָם, מְאֵרֵי תוֹרָה, -
 "בעלי תורה", נְבִיאִים כּוּ, צִדִּיקִים כּוּ, עֵזֶן שָׁם: - הרי
 שמבחינת הנשמות עצמן ישנן כאלו שהן במדריגת "צדיקים".⁷

1 שיהודי נכשל בעבירה, הוא נפרד חלילה, בשעת מעשה,
 2 מהקב"ה; ואם גם ה"קל שבקלים" היה חש ומרגיש שאכן באותה
 3 עבירה הוא נפרד מהקב"ה - לא היה חוטא בשום פנים. אלא
 4 שאותה "רוח שטות" מדיחה אותו לחשוב, שאין הוא נפרד
 5 מהקב"ה גם בשעה שהוא
 6 חוטא. מדוע אין הוא
 7 מקיים מצוות, למרות
 8 שאהבתו להקב"ה
 9 מכתובה לו שעליו
 10 לקיימן? - הרי זה מפני:
 11 וְגַם שׁוֹכַח אֶהְבֵּתוֹ לְה'
 12 הַמְּסֻתֶרֶת בְּלִבּוֹ, - ולכן
 13 אין הוא מקיים מצוות.
 14 אילו היתה אהבתו לה'
 15 בהכרתו המלאה, היה
 16 עושה ככל אשר ביכלתו,
 17 כדי להתאחד, באמצעותו,
 18 עם הקב"ה. כל האמור
 19 הוא ביחס ל"קל שבקלים",
 20 ואילו אותו יהודי ממשוך
 21 בחשבון נפשו: אֲבָל אֲנִי

22 אֲנִינִי רוֹצֵה לְהִיּוֹת שׁוֹשֵׁה כְּמוֹהוֹ לְכַפֵּר הָאָמֶת. - וה"אמת"
 23 היא הרי, שעל-ידי עבירה אכן נעשה האדם נפרד מהקב"ה,
 24 והרי ה"אמת" היא שקיימת ביהודי "אהבה מסותרת" להקב"ה,
 25 המכתובה לו לקיים מצוות - ומשום כך, אין אני רוצה, לכפור
 26 את ה"אמת". "חשבון הנפש" האמור מתייחס לזהירות ממשית,
 27 שלא להיכשל במחשבה, דיבור ומעשה. באמצעות "חשבון" זה
 28 מסוגל כל יהודי להתגבר על יצרו הרע, גם ב"סור מרע", שלא
 29 להיכשל בעבירות, וגם ב"ועשה טוב" - להשתדל לקיים מצוות
 30 - וכך ביכלתו להגיע למדריגת "בינוני".
 31 מִה־שְׁאִינְכֵן בְּדָבָר הַמְּסוּרֶה לְלִבְּךָ, דִּתְּנֵנִי שִׁיחָא הֲרַע -
 32 תאוות ותענוגות גשמיים, מֵאוֹם מִמֶּשׁ בְּלִבְּךָ וְשִׁנְאוֹי בְּתַכְלִית
 33 שִׁנְאוֹךָ, - כפי שהדבר ב"צדיק גמור", או אֶפְלוֹ שֶׁלֹּא
 34 בְּתַכְלִית שִׁנְאוֹ - כפי שהדבר ב"צדיק שאינו גמור", הִנֵּה זֶה
 35 אִי אֶפְשֶׁר שִׁיְהִיָּה בְּאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי גְדֹל וְתַקְוָה
 36 הָאֶהְבָּה לְה', בְּבַחֲנֵת "אֶהְבָּה בְּתַעֲנוּגִים", לְהִתְעַנֵּג עַל ה'
 37 מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, - שכן, בעולם-הבא, "נהנין - הנשמות -
 38 מזיו השכינה", הן נהנות ומתענוגות מאלקות. אהבה זו
 39 להקב"ה, המכילה תענוג מאלקות - יוצרת שנאה ל"רע",
 40 לתאוות ולתענוגים גופניים, כפי שהדבר הוסבר בפרקים
 41 הקודמים. וְעַל זֶה - על עבודה זו של "אהבה בתענוגים",
 42 אָמְרוּ רַבֵּי: "עוֹלָמְךָ תִּרְאֶה בְּתֵיבָה כּוּ"; - מי שהגיע

4. ברכות יז, א. 5. במדבר יח, ז. 6. תקוני זהר בהקדמה א, ב. 7. כך נראים לכאורה פירושים של דברים. אבל כ"ק אדמו"ר שליט"א, העיר על כך. "צריך עיון". יכול להיות, שנדרש עיון יסודי אם אכן כך כיוון רבנו הזקן להסביר את ה"תיקוני זוהר" - שכל הסוגים המנויים כאן נבראו ממש מלכתחילה להיות כמו שהם - מאחר שביניהם הוא מונה, למשל, הסוג של "גבורים, המתגברים על יצרם", שבכך אין הם דומים לצדיקים, והם גוברים על היצר-הרע על-ידי עבודה, כלומר, אפשר ללמוד: ש"גבורים" הם נשמות שבשורשם יש להם שייכות למדת ה"גבורה", כשם שיש לחסידים שייכות ל"חסד", ול"מארי תורה" - ל"תפארת" - ולכן עבודתם היא באותו קו.

יום שישי כ"ב טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כ, ובוה יובן... עד עמ' 40, צדיק.

ובתענוגים גשמיים, ולעומת זאת - להשתדל לעורר בלבו
 אהבה של תענוג להקב"ה, על-ידי התבוננות עמוקה בגדולת
 השי"ת - וכך להשתדל לקיים (ובמדה מסויימת אולי יצליח גם
 להביא את הדבר למעשה בפועל) את השבועה שמשביעים
 אותו "תהי צדיק". וכך
 אומר רבנו הזקן: אה, אה - למרות,
 על-פי-כן - למרות, שכפי האמור, לא כל אדם
 יכול להיות "מואס ברע" ובעל "אהבה בתענוגים" -
 שהיא מדריגתו של ה"צדיק", ואילו כאן הרי
 מדובר ב"בינוני", צריך לקבץ לו עתים נוספות
 לשית עצות בנפשו להיות מואס ברע, -
 לעורר רגש של מיאוס ותיעוב לתאוות
 ולתענוגים גשמיים, כגון בעצת חכמינו ז"ל: -
 כיצד למאוס בתאוות נשים, על-ידי שיסביר
 לעצמו: "אשה חמת מלאה צואה כו",
 וכחאי גונא - וכדומה. ולמאוס בתאוות האכילה,
 על-ידי התבוננותו: וכן כל מיני מטעמים
 ומעדנים נעשים כה: חמת מלא כו'; וכן כל תענוגי עולם הזה, החכם רואה
 הנוול מזה, שסופן לרקב ולהיות רמה ואשפה. - על-ידי
 התבוננותו בדברים אלה, יתרגל לשנוא תאוות ותענוגים
 גשמיים, ויהפך, - עליו להשתדל להתרגל, להתענג ולשמת
 בה, על-ידי התבוננות בגדולת אינסוף ברוך-הוא כפי
 יכולתו. - להשיג גדולתו של הקב"ה היוצרת בו תענוג באלקות,
 אף שיועד בנפשו שלא יגיע למדרגה זו באמת לאמתו -
 לשנוא את הרע"ע ולהתענג באלקות, כפי-אם בדרמינות -
 שידמה לו שהוא אכן באמת שונא את הרע"ע ומתענג באלקות
 - ומדמינות" יש הרי מאד להיזהר ולהישמר בעבודת ה'.
 אה-על-פי-כן הוא יעשה את שלו, לקיים את השבועה
 שמשביעים "תהי צדיק", וה' יעשה הטוב בעיניו. - אם לתת
 לו במתנה את מדריגת ה"צדיק", או לא. ועוד, - דבר נוסף
 שהוא יכול להגיע אליו על-ידי שיתרגל בעבודתו של "צדיק",
 למאוס ברע"ע ולהתענג באלקות: שתהרגל על כל דבר -

1 ובוה יובן כפל לשון השבועה: - בכך יוסבר כפל לשון
 2 השבועה, שהוכר בפרק א'. במאמר הגמרא, משיעין את
 3 האדם: "תהי צדיק, ואל תהי רשע"; דלכאורה תמוה, כי
 4 מאחר שמשביעים אותו "תהי צדיק", - ודאי הדבר שלא
 5 יהיה רשע, ואם כך למה
 6 צריכים להשיעין עוד
 7 שלא יהיה רשע? אלא
 8 משום שאין כל אדם
 9 זוכה להיות צדיק, ואין
 10 לאדם משפט הבחירה
 11 בזה כל כך, להתענג על
 12 ה' באמת, ושיהיה הרע
 13 מאוס ממש באמת, -
 14 הרי, שלא לכל אחד ישנה
 15 הבחירה המלאה
 16 והאפשרות להיות "צדיק"
 17 - ולכן משיעין שנית
 18 אל תהי רשע" על-כל-
 19 פנים, - על-כל-פנים
 20 שלא יהיה רשע. כלומר,
 21 גם בשלא תזכה למדריגת
 22 "צדיק", אבל לפחות אל
 23 תהיה "רשע", כפי-אם -
 24 "בינוני". שבוה - שלא
 25 יהיה "רשע", משפט
 26 הבחירה והרשות נתונה
 27 לכל אדם למשל ברוח
 28 תאוותו שבלבו ולקבש
 29 יצרו, שלא יהיה רשע
 30 אפילו יעשה אחת כל ימיו, בין בבחינת "סור מרע" - שלא
 31 לעבור על מצוות-לא-תעשה, בין בבחינת "ועשה טוב", -
 32 לקיים מצוות-עשה, ו"אין טוב אלא תורה", - כמאמר חכמינו
 33 ז"ל: "אין טוב אלא תורה", וכשהוא אומר כאן שעל האדם
 34 להיות זהיר ב"ועשה טוב" - זה כולל גם תורה, דהיינו תלמוד
 35 תורה שכתנ"ך בל"ג. - שיהיה זהיר אף מלעבור על מצוות-עשה
 36 כזו, שקשה להישמר מכך, כעוון ביטול תורה. שכן, בהיותו בעל
 37 בחירה מלאה, אפשר לו להישמר גם מביטול תורה. לשם כך
 38 משיעין אותו שנית, שלא יהיה "רשע". שכן, גם באם אין לו
 39 הזכות והאפשרות להגיע למדריגת "צדיק", אבל יש לו לפחות
 40 האפשרות שלא להיות "רשע". ודבר זה תלוי בו עצמו
 41 ובבחירתו. ברם, למרות שיתכן הדבר, שאף פעם לא יוכל אותו
 42 יהודי להגיע למדריגת "צדיק" - אומר רבנו הזקן, הלן, שגם
 43 יהודי כזה צריך להתאמץ ולעטוק באותן עבודות המותאמות
 44 למדריגת "צדיק" - כמו: להשתדל להתרגל למאוס בתאוות

29 "גבורים" המתגברים על היצירה, ושכל אחד יש בכוחו
30 "לכבוש" את יצרו הרע – כדאי להוסיף אימרתו היסודית של
31 הבעל-שם-טוב, שהרבי מוהריי"צ נשמתו-עדן מליובאוויטש,
32 הביא באחת משיחותיו: על המשנה: "איזהו גבור הכובש את
33 יצרו" – אמר הבעל-שם-
34 טוב: "השובר" את יצרו –
35 לא נאמר, כי בשבירתו
36 של היצירה-הרע אין משום
37 גבורה. הגבורה היא
38 "לכבוש" את היצירה-הרע,
39 כלומר, להשתמש
40 בכוחותיו ובמעלותיו של
41 היצירה-הרע, בענינים של
42 קדושה. והרי נאמר: "ורב
43 תבואות בכח שור" –
44 הנפש הבהמית הנקראת "שור" יש בה תוקף וחזק – ויש
45 להשתמש בכוח וחזק זה בקדושה. וזהו "איזהו גבור הכובש
46 את יצרו" – גבור הוא מי ש"כובש" את כוחותיו של
47 היצירה-הרע ומשתמש בהם לקדושה.
48 ביחס למה שלמדנו בפרק זה, אודות המיאוס בתענוגים גשמיים
49 על-ידי החשבון שהאדם עושה, שמתענוגים אלה מתהווים
50 לבסוף תולעים וצואה, ואילו ענינים רוחניים עומדים לנצח –
51 נזכיר בזה אימרתו של הרבי מוהריי"צ נשמתו-עדן
52 מליובאוויטש, שמסר בשם אביו, הרבי מוהרש"ב נשמתו-עדן:
53 בדברו פעם על חוסר כל יחס והשוואה של דברים גשמיים לגבי
54 ענינים רוחניים, אמר הרבי מוהרש"ב: – אדם שיהיה לו במשך
55 שבעים שנה, בני חיי ומוזני ריחיו עם ארמונות והיכלות, אין
56 לדבר כל ערך לגבי הזכות שיש לו בנשיקה אחת בספר תורה.

1 שלטון, ונעשה טבע שני, וכשירגיל למאם את הרע - יהיה
2 נמאם קצת פאמת, - שבמשך הזמן אכן יתחיל לשנוא את
3 הרע. וכשירגיל - את עצמו, לשמח נפשו בה' על-ידי
4 התבוננות בגדולת ה' - הרי באתערותא דלתתא אתערותא
5 דלעילא, - על-ידי
6 התעוררות האדם למטה,
7 נוצרת התעוררות
8 מלמעלה, וכלי האי
9 ואולי - אחרי כל זאת,
10 יערה עליו רוח מפורם,
11 ויזכה לבחינת רוח
12 משרש איזה צדיק
13 שתתעבר בו, - באופן
14 של "עיבור"¹⁰. כפי שמובא
15 ב"קבלה", שכשם שישנו
16 הענין של "גלגול", שנשמה מגולגלת בגוף או בדבר אחר, כך
17 ישנו הענין של "עיבור", שנשמתו של "צדיק" מתעברת
18 בנשמתו של "בינוני", וזאת כדי שה"בינוני" יוכל לעבוד את
19 השי"ת לפי מדרגתו של "צדיק". וזהו - לעבד ה' בשמחה
20 אמיתית, כדכתיב¹¹: "שמחו צדיקים בה'", - בכך גם מודגש
21 שבשעה שפגשות יחד נשמתו של "צדיק" המוכתר כ"צדיק
22 עליון" עם נשמתו של "בינוני", המוכתר כ"צדיק תחתון" -
23 מתבצע אז "שמחו צדיקים - לשון רבים - בה'", ונתקנים בו
24 פאמת השבועה שמשביעים: "תהי צדיק" - לא זו בלבד,
25 שיקיים את השבועה על-ידי השתדלות להיות "צדיק", אלא
26 שהוא יביא אכן את הדבר לידי פועל ממש, ולהגיע באמת
27 למדרגת "צדיק", וזאת תודות ל"עיבור" של נשמת "צדיק".
28 בהקשר למה שהובא בפרק זה, שישנן נשמות הנקראות

ליקוטי אמרים

שלטון ונעשה טבע שני. וכשירגיל למאם את הרע יהיה נמאם קצת באמת וכשירגיל לשמח נפשו בה' ע"י התבוננות בגדולת ה' הרי באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא וכולי האי ואולי יערה עליו רוח מפורם ויזכה לבחי' רוח משרש איזה צדיק שתתעבר בו לעבוד ה' בשמחה אמיתית כדכתיב שמחו צדיקים בה' ותתקיים בו באמת השבועה שמשביעים תהי צדיק:

יום שבת קודש כ"ג טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 40, פרק טו ובוה... עד עמ' כא, מרגילותו.

70 היינו "לא עבדו", כלומר, הרי צדיק ועובד אלקים הם דבר אחד,
71 וכן "רשע" ו"אשר לא עבדו" הם דבר אחד, ומזה כפילות הלשון,
72 כאילו ישנם כאן שני הבדלים, בין "צדיק" ל"רשע" ובין "עובד
73 אלקים" ל"אשר לא עבדו"? והגמרא מתרצת: "עובד אלקים"
74 ו"אשר לא עבדו" תרווייהו
75 צדיקי גמורי ניהו (שניהם)
76 הם צדיקים גמורים) ואינו
77 דומה שונה פרקו מאה
78 פעמים לשונה פרקו מאה
79 פעמים ואחד". כלומר:
80 "לא עבדו" אין הכוונה ל"רשע", אלא ל"צדיק", והפסוק קורא
81 לו "אשר לא עבדו" מפני שהוא חוזר על לימודו מאה פעמים
82 בלבד, ואילו "עובד אלקים" הוא "צדיק" החוזר על לימודו מאה

57 פְּרָק טו. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן את ההבדל שבין "צדיק"
58 ל"בינוני". ל"צדיק" אין כבר יצירה-הרע, אין "רע" בנפשו, ולכן, אי אפשר
59 שתהיה לו תאוה ל"רע". ואילו ב"בינוני" יש עדיין "רע" בנפשו. ולכן, יתכן
60 שתעלה בלבו נטיה לדברי תאוה. אלא שהנפש האלקית ב"בינוני"
61 לוחמת ב"רע" של הנפש
62 הבהמית, ואינה נותנת ל"רע"
63 להתפשט, ולתאוה להתממש,
64 במחשבה, דיבור או במעשה.
65 וזכה - במה שלמדנו על
66 ההבדל שבין "צדיק"
67 ל"בינוני", ויבן מה שכתוב¹¹: "ושבתם וראיתם בין צדיק
68 לרשע, בין עבד אלהים לאשר לא עבדו", - הגמרא² שואלת
69 על פסוק זה: היינו "צדיק" היינו "עובד אלקים", היינו "רשע"

10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא שנשמתו עצמה תתהפך - ולכן ל"ק ממש"א בראת צדיקים". 11. תהלים צז, יב. 1. מלאכי ג, יח. 2. תגיגה ט, ב.

צדיק לרשע, בין עובד אלקים...". להלן, יוסבר ההבדל בין
 "עובד אלקים" ל"לא עבדו", שגם על "לא עבדו" אומרת
 הגמרא שאין הוא רשע.
**ובבינוני יש גם כן שתי מדרגות: "עובד אלהים", ו"אשר
 לא עבדו" - אין הוא**
 עמל ויגע בעבודת ה'.
ואף על פיהן - זה
"אשר לא עבדו", אינו
רשע, - למרות שנעדר
ממנו המאבק עם היצר
הרע, כי לא עבד מימיו
שום עברה קלה, - וודאי
הדבר שלא עבר מימיו
שום עבירה חמורה, - והו
ביחס למצוות לא-תעשה;
וגם קיים כל המצות
שאפשר לו למימיו, -
מצוות-עשה, ותלמוד
תורה כנגד כלם, - אף
שעוון ביטול תורה הוא
אחד העוונות שקשה מאד
להינצל ממנו, ולא פסיק
פומיה מן-קרא. - לא
פסק פיו מללמוד תורה.
אך, מדוע, אם כך, הוא
נקרא "לא עבדו" אלא
שאינו עושה שום
מלחמה עם היצר לנצחו, על-ידי
האלהים שבמה ששליט על הלב כנצח
של ה"בינוני", ללחום ביצר-הרע שלו ולנצחו באור האלקי
המאיר על נפשו האלקית הנמצאת במוח "השליט על הלב".
ואילו הוא, אינו זקוק למלחמה עם היצר-הרע כדי להיות
"בינוני". וכל כך למה? מפני שאין יצרו עומד לנגדו כלל
לבטלו מתורתו ועבודתו, ואין צריך ללחום עמו - עם
היצר-הרע, כלל, כגון שהוא מתמיד בלמודו כמבינוני
מתולדתו על-ידי התגברת ה"מרה שחורה", - כידוע, כש"
"המרה הלבנה" שולטת באדם, אין הוא נוטה מטבעו להיות
"מתמיד", ואילו אם ה"מרה השחורה" שולטת באדם - יש בו
הנטיה הטבעית להתמדה. וממילא אין הוא צריך להזדקק
למלחמה ביצר-הרע, כדי ללמוד בזמן האפשרי לו. וכן אין לו
מלחמה מתאוות נשים מפני שהוא מצנין כמבינוני, - וממילא
אין הוא זקוק להילחם בהרהורי עבירה, הנובעים מאותה תאוה,
וכן בשאר תענוגי עולם הזה - אין הוא צריך לעמול כדי
להשתלט עליהם, כי הוא מחסר הרגש הנאה כמבינוני. ולכן
אין צריך להתבונן כל-כך בנדלת ה', - כדי להוליד
מבינתו רוח דעת ויראת ה' במוחו, - ועל-ידי-זה, להשמר

ליקוטי אמרים

הוא שעובד הוא לשון הוה שהוא באמצע העבודה
 שהיא המלחמה עם היצר להתגבר עליו ולגרשו
 מהעיר קמנה שלא יתלבש באברי הגוף שהוא באמת
 עבודה ועמל גדול להלחם בו תמיד והיינו הבינוני.
 אבל הצדיק נקרא עבד ה' בשם התואר כמו שם חכם
 או מלך שכבר נעשה חכם או מלך כך זה כבר עבד
 וגמר לגמרי עבודת המלחמה עם הרע עד כי ויגרשהו
 וילך לו ולבו חלל בקרבו. ובבינוני יש ג' שתי מדרגות
 עובד אלהים ואשר לא עבדו ואעפ"כ אינו רשע כי לא
 עבר מימיו שום עבירה קלה וגם קיים כל המצות
 שאפשר לו לקיימן ותלמוד תורה כנגד כולם ולא פסיק
 פומיה מן-קרא אלא שאינו עושה שום מלחמה עם היצר
 לנצחו ע"י אור ה' המאיר על נפש האלהית שבמוח
 השליט על הלב כנ"ל מפני שאין יצרו עומד לנגדו כלל
 לבטלו מתורתו ועבודתו ואין צריך ללחום עמו כלל
 כגון שהוא מתמיד בלמודו כמבינוני מתולדתו על ידי
 תגבורת המרה שחורה וכן אין לו מלחמה מתאוות
 נשים מפני שהוא מצונן כמבינוני כשאר תענוגי עוה"ז
 הוא מחוסר הרגש הנאה כמבינוני ולכן אין צריך להתבונן
 כל כך בנדלות ה' להוליד מבינתו רוח דעת ויראת ה'

פעמים ואחד. בכך מתרצת, לכאורה, הגמרא רק את הקושיא
 "היינו רשע, היינו לא עבדו". ואילו הקושיא "היינו צדיק, היינו
 עובד אלקים" לא תורצת כלל, שהרי שניהם "צדיקים", ועוד
 נוסף שלישי ("לא עבדו") שגם הוא "צדיק" לפי פירוש הגמרא.
 ברם, לפי מה שלמדנו על
 ההבדל בין "צדיק"
 ל"בינוני" - יובן גם
 ההבדל שבין "צדיק"
 ל"עובד אלקים",
 וכדלהלן: ששהקדוש בין
 "עובד אלהים" ל"צדיק"
 הוא, ש"עובד" הוא
 לשון הוה, - הוא עובד
 עכשיו את הקב"ה, שהוא
 באמצע העבודה, שהיא
 המלחמה עם היצר
 הרע, להתגבר עליו
 ולגרשו מן-עיר קמנה,
 - מהגוף, הנקרא "עיר
 קטנה", שעל השליטה
 עליה, נאבקים היצר
 הטוב והיצר-הרע, שלא
 יתלבש באברי הגוף, -
 שיצר-הרע לא יתלבש
 באברי הגוף, כלומר, שלא
 יעשה, שלא ידבר ושלא
 יחשוב משהו רע.
 "עבודה" זו מבוססת על המאבק של הנפש האלקית והיצר-טוב
 ביצר-הרע, שהוא באמת עבודה ועמל גדול להלחם בו
 תמיד, ויהנו הבינוני, - על ה"בינוני" ללחום תמיד ביצר-הרע.
 שכן, בו עלול היצר-הרע לעורר תאוה לתענוגי העולם-הזה,
 ועל ה"בינוני" ללחום ביצר-הרע ולהשתלט על התאוה, שלא
 תמומש, לא במעשה, לא בדיבור ולא במחשבה. משום כך
 נקרא ה"בינוני" - "עובד אלקים" - הוא עוסק עתה בתהליך של
 עבודת ה'. הוא עומד כל העת בעיצומו של המאבק ביצר-הרע.
 אבל הצדיק נקרא "עבד ה'" - "עבד" ולא "עובד", בשם
 התואר, - המציין את האדם עצמו. "עובד" הוא שם הפעולה
 המציין את האדם בעבודתו - הוא נמצא כעת באמצע עבודתו,
 ואילו "עבד" הוא: כמו שם חכם או מלך, שכבר נעשה חכם
 או מלך, כה זה - ה"צדיק" שנקרא "עבד ה'", כבר עבד וגמר
 לגמרי עבודת המלחמה עם הרע, עד כי ויגרשהו וילך לו,
 ולבו חלל בקרבו. - מקומו של היצר-הרע בלבו - ריק, אחרי
 שפינה את הרע משם, ולכן הוא נקרא בשם התואר "עבד ה'",
 כי הוא סיים כבר את המלחמה ברע. הרי, ש"עובד אלקים"
 אינו אותה מדרגה כמו "צדיק": "עובד אלקים" הכוונה
 למדרגת ה"בינוני" (כך מוסברת הכפילות בפסוק וישבתם... בין

29 אהבתו המסותרת, שבטבע כל אחד מישראל. ברם, אין כל זה
 30 בא לו מתוך עבודה עצמית. וְלִכֵּן אֵינוֹ נִקְרָא "עוֹבֵד" כֻּלָּל, -
 31 אינו נקרא "עובד אלקים", כִּי אֲהַבָה זֶה הַמְסַתֶּרֶת - עליידה
 32 הוא מקיים תורה ומצוות, אֵינָה פְּעֻלָּתוֹ וְעִבּוּדָתוֹ כֻּלָּל, - אינה
 33 נובעת מעבודתו העצמית,
 34 אֵלָא הִיא - האהבה
 35 המסותרת, וְיִשְׁתַּנּוּ
 36 מְאֻבּוֹתֵינוּ לְכֻלָּל
 37 יִשְׂרָאֵל, וְכִמּוֹ שְׂוִתְפָאָר
 38 לְקַמּוֹ. - כיצד אהבה זו
 39 היא ירושה לנו מאבותינו.
 40 על-כּל־פְּנִים, מאחר שלא
 41 הוא - מתוך עבודתו -
 42 יצר אהבה זו, וקיומו את
 43 התורה והמצוות, אינו
 44 קשור אצלו ב"עבודה" -
 45 הוא נקרא "לא עבדו".
 46 הרי, שב"בינוני" עצמו, ישנן שתי מדריגות: "עובד אלקים" ו"לא
 47 עבדו". כל האמור הוא ביחס למי שבטבעו הוא מתמיד בלימודו
 48 ואינו זקוק להילחם עם יצרו הרע. וְכֵן אֵף מִי שְׂאֵינוֹ מְתִמֵּד
 49 בְּלִמּוּדוֹ בְּטַבְעוֹ, רַק שֶׁהֲרֵגִיל עֲצָמוֹ לְלִמּוּד פְּתִימָה גְּדוּלָה,
 50 וְנַעֲשֶׂה הֲרֵגִיל לוֹ טַבְעֵ שְׁנֵי - כפי שנוצר בפרק הקודם,
 51 ש"הרגל נעשה טבע שני" - ואחרי שהרגיל עצמו בכך, הרי זה
 52 דבר טבעי אצלו לשבת וללמוד בהתמדה, דִּי לוֹ - כעת,
 53 בְּאֲהַבָה מְסַתֶּרֶת זוֹ, אֵלָא־אִם־כֵּן רוּצָה לְלַמֵּד יוֹתֵר
 54 מְרִנְיָלוֹתוֹ. - שאז, עליו לעורר אהבה מוחשית בלבו, כדי
 55 להתחזק, לפרוץ את גדרו הטבע, וללמוד יותר מכפי רגילותו.
 56 ברם, כדי ללמוד רק כפי רגילותו, אין הוא זקוק לשום "עבודה".

1 שְׁלֹא לְעֵבֵר עַל מְצוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה, - כך, שמחמת פחדו
 2 מהקב"ה ישמר מלעשות דבר שנאסר על-ידי הקב"ה. ואילו הוא
 3 אינו צריך להזדקק לכך. כן אין הוא זקוק להתבונן בגדלות ה'
 4 כדי לעורר וְאֲהַבָה ה' כֻּלָּלוֹ, - וכתוצאה מאהבה זו, לְדַבְּקָה
 5 בּוֹ בְּקִיּוֹם הַמְצוֹת,
 6 וְתִלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגְד
 7 כֻּלּוֹ, - ועל-ידי לימוד
 8 תורה שהוא כנגד כולו,
 9 אין הוא צריך להתייגע
 10 במוחו כדי לעורר בלבו
 11 אהבה גלויה אל הקב"ה.
 12 אֵלָא דִּי לוֹ - כדי להיות
 13 שלם בתורה ומצוות,
 14 בְּאֲהַבָה מְסַתֶּרֶת אֲשֶׁר
 15 בְּלִבְ כֻּלָּלוֹת יִשְׂרָאֵל,
 16 שְׂנַקְרָאוּ "אוֹהֲבֵי שְׁמוֹ".
 17 - שכן, לכל יהודי אהבה
 18 מסותרת בלבו להקב"ה, ואהבה מסותרת זו מספיקה לו כדי
 19 ללמוד תורה ולקיים מצוות. מי צריך להילחם ביצרי-הרע כדי
 20 לשמור תורה ומצוות, עליו להתבונן בגדולת השי"ת, כדי
 21 לעורר בתוכו רגש הפחד מהקב"ה, להימנע מלעבור על מצוות
 22 לֹא־תַעֲשֶׂה; וכן לעורר בתוכו אהבה מורגשת להקב"ה - כדי
 23 להתאחד עם הקב"ה. גרש-אהבה זה מביא אותו לקיים מצוות
 24 וללמוד תורה, מאחר שעל-ידו הוא מתאחד עם הקב"ה. ואילו
 25 זה שאודותו מדובר כאן, אינו צריך להילחם כלל עם היצר
 26 הרע, בגלל הסיבות האמורות, וממילא אינו צריך להזדקק
 27 לאותו סוג של יראה ואהבה הנובעת מהתבוננות בגדולת ה'.
 28 מספיקה בשבילו, יחד עם תכונותיו הטבעיות המתאימות,

4. תהלים סט, לו. 5. פרק יח, יט ומד.

אגרות קודש

ב"ה, י"ג טבת, תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מנר השלישי שנתקבל ז"ע, בו כותב ר"פ במקצועות השונות,

ויהי רצון מתאים לתורת רבנו הזקן על הכתוב ויחי יעקב בארץ מצרים, אויך אין מצרים איז
 געווען ויחי, געלעבט (עיין היום יום פרשת ויחי, פרשת שבוע זה),

שכל הענינים המצירים ומעיקים יהי' בהם געלעבט וזה ימהר קיום מאמר חז"ל בכגון זה, גם
 זו לטובה, שזה עצמו נהפך לטוב,

וכידוע ההוספה בענין "גם זו לטובה" על הענין "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד", ובהתוצאות
 מהנ"ל (כמובן גם מהסיפורים בזה שבחז"ל).

ברכה לבשו"ט.

יום ראשון

ה'תש"ג

יז טבת

יום ששי

שיעורים. חומש: ויחי, ששי עם פירש"י.
תהלים: פג"פז.
תניא: ועוד . . . כמ"ש במ"א.

מה שנוהגים שלא ללמוד בניתל, שמעתי מאאמו"ר הטעם, שהוא כדי שלא להוסיף חיות.

פעם אמר אאמו"ר: די מתמידים וואס די אכט שעה איז זיי נוגע בנפש, האב איך ניט האלט.
והוא רק עד חצות לילה.

מה שנוהגים שלא ללמד בניתל, שמעתי מאדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] הטעם, שהוא כדי שלא להוסיף חיות.

פעם אמר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: מתמידים אלו ששמונה השעות הללו [שלא לומדים] נוגע' להם בנפש - אינני מחבב.
והוא רק עד חצות לילה.

יום שני

ה'תש"ג

יח טבת

שבת

שיעורים. חומש: ויחי, שביעי עם פירש"י.
תהלים: פח"פט.
תניא: פרק יא. וזה לעומת . . . שריא.

גם העולה לתורה אומר תזק ותתחזק

באמירת ויהי נעם במוצאי שבת קדש כופלים פסוק ארך ימים גו', אבל לא בתפלת שחרית.

בהיות הצ"צ ילד ולמד את הכתוב ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, תירגם לו מורו - ע"פ פי' בעה"ט - יעקב אבינו האט געלעבט די זיבעצעהן בעסטע יאהרען אין מצרים. כשבא הביתה מהחדר שאל את זקנו אדמו"ר הזקן: היתכן שיעקב אבינו, בחר אבות, יהיו מבחר שנות חייו יז שנה שגר בארץ מצרים ערות הארץ.

ויענהו אדמוה"ז: כתיב ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה, ואיתא במדרש - מובא ברש"י - א"ר נחמיה להתקין לו בית תלמוד, שתהא שם תורה ושיהיו השבטים הוגים בתורה. להורות לפניו גשנה, אז מען לערענט תורה ווערט מען נעהנטער צום אויבערשטען ב"ה, און אויך אין מצרים איז געווען ויחי געלעבט.

בהיות ה"צמח צדק" ילד ולמד את הפתוב "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", תרגם לו מורו - על-פי פרוש בעל-הטורים - יעקב אבינו חי את שבע עשרה השנים הטובות ביותר במצרים. כשבא הביתה מה"חדר", שאל את זקנו אדמו"ר הזקן: היתכן שיעקב אבינו, בחר האבות, יהיו מבחר שנות חייו יז שנה שגר בארץ מצרים ערות הארץ?

ויענהו אדמו"ר הזקן: כתיב "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה", ואיתא במדרש - מובא ברש"י - אמר רבי נחמיה, להתקין לו בית תלמוד, שתהא שם תורה ושיהיו השבטים הוגים בתורה. "להורות לפניו גשנה", כאשר לומדים תורה "להורות לפניו", אזי "גשנה", נגשים ומתקרבים לקדוש-ברוך-הוא, באופן שגם במצרים היה "ויחי" בחיות.

יום שלישי

יום ראשון

יט טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמות, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: צ"צו.
תניא: פרק יב. והבינוני . . . 32 כל ימיו.

ביי חסידי חב"ד איז מקובל מדור דור, דעם אלטען רבי'ס א תקנה, אז אלע טאָג זאָל מען לערנען א פרשה חומש מיט פירש"י פון דער וואָך סדרה. אזוי האָבען זיך אויך נוהג געווען די רביים נשיאי חסידי חב"ד.

אַצַל חסידי חב"ד מְקַבֵּלֶת מְדוּר דוּר תְּקַנְתוֹ שֶׁל אַדְמו"ר הַזֶּקֶן, שֶׁכֵּל יוֹם יְלַמְדוּ פְּרָשָׁה חֲמֵשׁ עִם פֵּרוּשׁ רִש"י מִפְּרֶשֶׁת הַשְּׁבוּעַ. כִּךָּ גַם נִהְגוּ הָאֲדְמו"רִים נְשִׂאֵי חֲסִידֵי חב"ד.

יום רביעי

יום שני

כ טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמות, שני עם פירש"י.
תהלים: צז"ג.
תניא: אך מהות . . . 32 ותענוגיו.

דער מיטעלער רבי האָט געענטפּרעט איינעם אויף א יחידות: אז איינער רעדט מיט דעם אנדערען בעניני עבודה און זיי לערנען צוזאמען, איז דאָס צוויי נפש האלקית אויף איין נפש הטבעית.

אַדְמו"ר הָאֲמָצְעִי עָנָה לְאַחַד בִּיחִידוֹת: פֶּאָשֶׁר אֶחָד מְשׁוּחַח עִם זולתו בְּעִנְיַי עֲבוֹדַת ה', וְלוֹמְדִים יַחַד – הֲרִי זֶה שְׁתֵּי נַפְשׁ הָאֱלֹקִית נִגְדַּר נַפְשׁ הַטְּבַעִית אַחַת.

יום חמישי

יום שלישי

כא טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמות, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קד"קה.
תניא: רק מפני . . . יז התורה כנ"ל.

(כ"ק אדמו"ר שליט"א פגע בנושא דליים מלאים מים. ויאמר:) אז מ'באגעגענט וואסער זאָגט דער בעש"ט: אז מ'באָגעגענט וואסער זאָל מען זאָגען, אז דער בעל שם זאָגט, אַז דאָס איז א סימן ברכה.

(כְּבוֹד קִדְשֵׁת אַדְמו"ר שְׁלִיט"א [=אַדְמו"ר מְהוֹרַי"צ נִשְׁמַתוֹ-עַד]ן פִּגְשׁ נוֹשָׂא דְלִיִּים מְלֵאִים מִיָּם. וַיֹּאמֶר:) אֲזַי מ'בֹּאֲגַעֲגַעֲנֵט וואסער זאָגט דער בעש"ט: אֲזַי מ'בֹּאֲגַעֲגַעֲנֵט וואסער זאָל מען זאָגען, אז דער בעל שם זאָגט, אַז דאָס איז א סימן בְּרָכָה.

יום שישי

יום רביעי

כב טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמות, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קו"קו.
תניא: ואעפ"כ . . . 34 תפלה כו'.

הכרזת אדמו"ר באחת ההתועדות: אָט אזוי ווי הנחת תפילין בכל יום איז א מצוה דאורייתא אויף יעדען אידען, אָהן א חילוק צי א גדול בתורה, צי א איש פשוט, אזוי

איז א חוב גמור אויף יעדען אידען צו טראכטען יעדען טאָג א האלבע שעה וועגען דעם חנוך פון קינדער, און טאָן אליץ, וואָס עס איז בכוחו צו טאָן און יתר מכפי כחו, זעהן פועל זיין ביי די קינדער, אַז זיי זאָלען געהן אין דעם דרך וואָס מען איז זיי מדריך.

הַכְרֵזת אֲדֹנָי אֲבִי מֹרְי וְרַבִּי [הַרְשׁ"ב] בְּאַחַת הַהַתְּוָעוּדוּיּוֹת: בְּדִיּוּק כְּשֶׁם שֶׁהִנַּחַת תְּפִלִּין בְּכָל יוֹם הִיא מְצֻוָּה דְאוֹרֵייתָא עַל כָּל יְהוּדֵי, מְבַלִּי הַבְּדֵל אִם הוּא גְדוֹל בְּתוֹרָה, אוֹ אִישׁ פְּשׁוּט, כִּף חוֹב גְּמוֹר עַל כָּל יְהוּדֵי לְחֻשׁב כָּל יוֹם חֲצֵי שְׁעָה אוֹדוֹת חֲנוּךְ הִילְדִים, וְלַעֲשׂוֹת הַכֹּל, מֵה שֶׁבְּכַחוּ לַעֲשׂוֹת, וְיִוְתֵר מְכַפִּי כַחוּ, לְדָאג לַפְעַל עַל יְלָדֵי שִׁילְכוּ בְּדֶרֶךְ שְׁבָה מְדַרְכִּים אוֹתָם.

שבת קודש יום חמישי כג טבת ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמות, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קח-קיב.
תנאי: רק שלוח . . . עם אחיו.

"תורה אור" דבור המתחיל "מי שם פה" סעיף המתחיל "והנמשל יוכן": "כי יש בחינת מעלה", צריך להיות "וכן יש מעלה".

באנחות לְבַד לא נושע. האנחה היא רק 'כפת המנעול' [=ידידת הפתיחה] לפתח את הלב ולפקח את העינים שלא לשבת בחבוק ידים, רק לסדר עבודה ופעל, איש איש באשר יוכל לפעל ולעשות בתעמולה לחזוק התורה הרבצת התורה ושמירת המצוות, זה בכתיבו וזה בנאימו וזה בכספו.

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום ראשון עמוד ב

30 מקשה הגמרא: והרי עמלקין מלשון 'מאחיד' שנאמרה בספר דברים
31 נפקא - התמעט, כמבואר בדברי תנא קמא שבברייתא, ויש ללמוד
32 בגזירה שוה שהוא ממועט אף מהאיסורים שבספר ויקרא, ומדוע
33 יש צורך בפסוק 'רעך'. מתרצת הגמרא: יש צורך בשני הפסוקים,
34 חד למשרא עושקו - אחד ללמד שמותר לעשוק את שכרו, וחד
35 למשרא גולו - ואחד גזילה בידיים ממש.
36 מבאר הגמרא: וצריכי שני הלימודים, דאי אשמעינן רק שגולו
37 מותר, היינו סוברים שזוהו משום דאפשר שהגוי לא טרח ביה,
38 אלא ירש את הממון, אבל עושקו דטרח גביה - שעבד אצלו,
39 ומעבב את שכרו, אימא לא התירה התורה לעושקו. ואי
40 אשמעינן שעושקו מותר, היינו סוברים שהקילה בזה התורה
41 משום דלא אהא לדיה - עדיין לא בא הממון ליד הגוי, אבל
42 גולו, דאתא לדיה, אימא לא התירה התורה, צריכא.
43 הגמרא ממשיכה לבאר את דעות התנאים. שואלת הגמרא: ורבי
44 יוסי בריה יהודה הסיבר שבהמה וכלים נדרשים רק לגבי פרשת
45 שכיר לילה שבספר דברים, ולא לגבי פרשת שכיר לילה שבספר
46 ויקרא, האי לא תלין פעולת שכיר אהך עד בקר/ שבספר ויקרא,
47 שהתנא של משנתנו מרבה ממנו שכר בהמה וכלים, מאי עביד
48 ליה. משיבה הגמרא: מיבעיא ליה לברך אסי, דאמר רב אסי, אפילו
49 אם לא שברו לפועל אלא כדי לבעור לו אשכול אהך של ענבים,
50 שזו שכירות מועטת, לשעות בלבד, ולא שכירות יום או לילה
51 שלמים, אם איחר את שכרו עובר עליו משום 'כל תלין'.
52 שואלת הגמרא: ואיך - התנא של משנתנו, שלומד מפסוק זה
53 לרבות בהמה וכלים, מהיכן הוא לומד איסור הלנת שכר בשכיר
54 שעות. משיבה הגמרא: מ'ואליו הוא נשא את נפשו' נפקא, שמשמע
55 שיש איסור בכל דבר תגורם שהשכיר מוסר נפשו עליו, ואף
56 שכירות מועטת בכלל.

1 מתרצת הגמרא: לעולם התנא של משנתנו לא יליף 'שכיר שכיר',
2 ולכן בגר תושב אינו עובר על האיסורים שבספר ויקרא, ושאני
3 התם - לגבי בהמה וכלים, שעובר בכל האיסורים אף ללא גזירה
4 שוה, משום דאמר קרא 'לא תלין פעולת שכיר אהך עד בקר',
5 והתיבה 'אתך' מיותרת לכאורה, ויש לדרוש ממנה שכל 'פעולתו'
6 [-מתן שכרו] אהך ועליך לשלם לו, הוא בכלל איסור זה, ואף
7 בהמה וכלים.
8 מקשה הגמרא: אי הכי, אפילו גר תושב נמי יתרבה מ'אתך' להיות
9 בכלל האיסור, ומדוע סובר התנא במשנתנו שבגר תושב לא
10 נאמר כל האיסורים. מתרצת הגמרא: אמר קרא בפסוק שבספר
11 ויקרא 'לא תעשוק את רעך', ומשמעות לשון 'רעך' היא שדווקא אם
12 הפועל הוא ישראל כמותך נאמר בו איסור זה, ולא כשהוא גר
13 תושב.
14 מקשה הגמרא: אי הכי, אפילו בהמה וכלים נמי יתמעטו מ'רעך'.
15 מתרצת הגמרא: האי בתיב 'אהך', לרבות בהמה וכלים.
16 שואלת הגמרא: מה ראות - מדוע העדיף התנא לרבות בהמה
17 וכלים מ'אתך', ולהוציא - למעט גר תושב מ'רעך', ולא בהיפך,
18 למעט בהמה וכלים ולרבות גר תושב. משיבה הגמרא: מפתחא
19 דבהמה וכלים הנה ליה [-היה לו] לרבות מ'אתך' ולא למעט
20 מ'רעך', שכן אף שאינם 'רעך' ממש, מכל מקום ישנן בכלל 'ממון
21 רעך', והרי הם קרובים להיכלל בלשון 'רעך', מה שאין כן גר תושב
22 שאינו אפילו בכלל 'ממון רעך', ומסתבר שבה הכתוב למעט.
23 הגמרא מבאר כיצד התנאים שבברייתא ידרשו את הפסוקים
24 'אתך' ו'רעך'. שואלת הגמרא: ותנא קמא של הברייתא ד'מאחיד',
25 הולמד בגזירה שוה שכל אופני השכירות כוללים באזהרות
26 שבספר ויקרא, האי עבדי ליה, והרי מלשון זו משמע
27 שיש למעט גר תושב. משיבה הגמרא: תהא - תיבת 'רעך' מיבעי
28 ליה לברתנא בברייתא, שאיסור הלנת שכר נאמר רק ב'רעך', ולא
29 בעמלקין - עובר כוכבים.

מתי לא חל הציווי 'ולו תהיה לאשה'? יום ראשון י"ז טבת ה'תשע"ז

כתב הרמב"ם (בה"י) ש'מוציא שם רע' על אשתו הוא האומר 'נודע לי שזינתה תחתי אחר שארסתיה, ואלו הן עדי'. ואם כן אף אם באו עדים והזימו את עדי הבעל, האשה צריכה להיאסר עליו כי 'שוויה אנפשיה חתיכה דאיסורא', אלא שגזירת הכתוב היא 'ולו תהיה לאשה', ומצוות-עשה זו דוחה את האיסור.

אך זהו רק כאשר חל עליו דין 'מוציא שם רע' ומצוה שתשב תחתיו לעולם, אך כאשר הוציאה שם רע על הנישואין הראשונים, שבוה מסתפקת הגמרא האם דינו כדין 'מוציא שם רע', אין הספק דוחה את האיסור שהחיל על עצמו (שוויה אנפשיה), ואם תשב תחתיו – הרי 'שוויה אנפשיה חתיכה דאיסורא', ואם יגרשנה – ספק שמא עובר על 'לא יוכל לגרשה'. ולכן אין בית-דין נזקקים לו אלא אם ירצה תשב האשה תחתיו, ואם ירצה להוציאה יוציא, כמשמעות לשון הרמב"ם "אם רצה לגרש, יגרש".

הלכות נערה בתולה פרק ג, הלכה ט: קָדַשׁ נַעֲרָה וְגֵרְשָׁה, וְחֹזֵר וְקָדַשָׁה, וְהוֹצִיא עֲלֶיהָ שֵׁם רָע, וְהֵבִיא עֲדִים שְׂוֹעֲתָה תַּחְתּוֹ בְּקִדּוּשֵׁי הָרְאשׁוֹנִים, וְנִמְצְאוּ זִמְמִים – הֲרֵי זֶה פְטוּר... וְכָל הַפְטוּר, אִם רָצָה לְגַרְשׁ – יִגַּרֶשׁ.

הגמרא (כתובות מו, א) מסתפקת ב'מוציא שם רע' על הנישואין הראשונים, האם דינו ככל מוציא שם רע שלוקה ומשלם קנס (לעיל ה"א) או לא. וכיון שהספק לא נפשט, פטור ממלקות כי ספק נפשות להקל ("מלקות במקום מיתה עומדת"), ופטור גם מקנס כי ספק ממון להקל. והקשה ה'משנה למלך':

אמנם פטור ממלקות ומקנס מספק, אך מדוע כתב הרמב"ם "אם רצה לגרש, יגרש", היינו שפטור ממצוות-עשה 'ולו תהיה לאשה', והרי "ספיקא דאורייתא הוא ופשיטא דאזלינן לחומרא"? ומבאר ה'חתם סופר' (כתובות שם, ד"ה בעי):

במקום שבעלי תשובה עומדים יום שני י"ח טבת ה'תשע"ז

הכיפורים מכפר על עבירות קלות (מצוות שאין בהן עונש כרת) אפילו ללא תשובה, ואם כן, לאחר יום הכיפורים האיש מנוקה מעוון אפילו אם לא עשה תשובה, ואעפ"כ כתב הרמב"ם שאם עבר איסור אין המים בודקים את אשתו אפילו לאחר כמה שנים, וכשם שיום הכיפורים אינו מועיל, גם התשובה אינה מועילה.

אך כתב שיש לחלק כי בכפרת יום הכיפורים, אף שעונו נמחל, מאחר ולא התחרט על העבר הרי עדיין הוא חשוד על אותו עוון ואינו נחשב 'מנוקה מעוון', אך אם שב בתשובה וכבר אינו עומד לחטוא, יתכן שהתשובה מועילה.

ולמסקנה כתב שאם האיש בא ביאה אסורה לפני שנסתרה יתכן שהתשובה מועילה והמים יבדקו את אשתו, אך אם עבר לאחר שנסתרה, מאחר ובמעשה זה גורם שהמים לא יבדקו את אשתו, הרי זה כבעל שמחל ואמר שאינו רוצה להשקות את אשתו, ששוב אינו יכול להשקותה אף אם יחזור בו (תוס' יבמות צה, א), וכל-שכן כשכא עליה ביאה אסורה ועשה מעשה הגורם שהמים לא יבדקו אותה ובכך ויתר בעצמו על הבדיקה על ידי המים ושוב לא תועיל לו תשובה וחזרה.

הלכות סוטה פרק ב, הלכה ה: כָּל אִישׁ שֶׁבָּא בִּיָּאָה אֶסְוֶרָה מִיָּמֵי אַחֵר שֶׁהִגְדִּיל – אֵין הַמַּיִם הַמְאֲרִידִים בּוֹדְקִין אֶת אִשְׁתּוֹ.

אם הבעל חטא וחזר בתשובה – האם המים בודקים את אשתו?

מצינו בגמרא (סוטה מג, ב) במי שאינו יוצא למלחמה כי חטא בידו שאם חטא ועשה תשובה הוא יוצא למלחמה, ולכאורה גם בעניינינו אם הבעל עשה תשובה, הרי זה כמי שלא חטא והמים בודקים את אשתו.

אך יש לחלק שלגבי יציאה למלחמה הקפידה התורה על כל חטא ואפילו השח בין תפילין של יד לתפילין של ראש אינו יוצא למלחמה, ולכן בהכרח שתשובה מועילה שהרי 'אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא', ואם מי שעבר עבירה אי פעם שוב לא ייצא למלחמה אף אם עשה תשובה, כמעט ואין אדם שיצא למלחמה, אך לגבי סוטה הקפידה התורה רק על חטא ביאה אסורה, ויתכן שאין תשובה מועילה לו (משנה למלך).

וה'תורת חסד' (ח"ב ס"ו, ג, ו) רצה להוכיח שתשובה אינה מועילה לענין זה, מדברי הרמב"ם ששעיר המשתלח ביום

איסור קרובות - משעת קידושין או נישואין? יום שלישי י"ט טבת ה'תשע"ז

שנקבעת רק על ידי נישואין. וה'ערוך לנר' (יבמות ב, א ד"ה היכי) ציין למסכת דרך ארץ (בתחילתה) בה נאמר "המקדש את האשה הרי זה אוסר עליו שבע עריות" (ולמה כתב הרמב"ם 'שש עריות' ולא 'שבע'?) – ביאר ה'נחלת יעקב', שהרמב"ם מנה רק את האסורות לעולם, ואחות אשתו שהיא ערוה עליו רק בחיי אשתו אינה כלל זה. והרמב"ם הביאה בנפרד בהלכה ט'.

הלכות איסורי ביאה פרק ב, הלכה ז: בֵּינָן שֶׁקָדַשׁ אָדָם אִשָּׁה נֶאֱסְרוּ עָלָיו מִקְרֹבֹתֶיהָ שֵׁשׁ נָשִׁים, וְכָל אַחַת מֵהֶן עֲרוּהָ עָלָיו לְעוֹלָם.

הרמב"ם נקט כאן שאיסור קרובות אשתו חל עליו משעת הקידושין. וכתב ה'שער המלך' (אישות, חופת חתנים ה) שלדעת התוספות (יבמות צו, א ד"ה עריות) איסור קרובות חל רק משעת נישואין, כי איסור עריות הוא מצד 'שארות' (קרבת משפחה)

ובעל ה'הפלאה' (נתיבות לשבת סי' ט"ו ס"ק ה) הוכיח כשיטת הרמב"ם מהמשנה (קידושין ג, ב) "המקדש אשה וכתה כאחת אינן מקודשות". והטעם מבואר בגמרא "כל שאינו בזה אחר זה – אפילו בבת אחת אינו". וכשם שקידושי הבת אינם יכולים לחול לאחר קידושי האם, כי מעתה הבת 'ערוה' ואין תופסים בה קידושין, כך גם אם יקדש שתיהן כאחת אין הקידושין תופסין. מפורש אם כן, שקרובות האשה נאסרות כבר משעת הקידושין. ומוסיף, כי יתכן שגם התוספות סוברים כשיטת הרמב"ם, ומה שאמרו שדווקא על ידי נישואין נאסר בקרובות אשתו

הרי זה משום שכל זמן שלא היו נישואין יש לחשוש שמא ימצא בה מום ויבטל את הקידושין למפרע בטענת 'מקח טעות', כמבואר (קידושין נו, ב. וברש"י שם) שהארוסה לכהן אינה אוכלת תרומה עד הנישואין "שמא ימצא בה המקדש מום, ונמצא קידושי טעות ובטלים, ונמצא שאכלה זרה בתרומה". וכיון שישנה אפשרות לבטל את הקידושין למפרע, כתבו התוספות שדווקא על ידי הנישואין חל דין 'ערוה' על קרובות האשה, כי לפני כן אין בית-דין יכולים להענישו על קידושי הקרובה, היות והתראת העדים - 'התראת ספק' היא (וראה לעיל פ"א ה"ב).

יום רביעי כ' טבת ה'תשע"ז

מזיגת היין השרוני

"כשרוני נדון הכרמלי", ולפי גירסא זו "בין שרוני בין כרמלי נידון חי וחדש" (לשון הערוך לנה) ולכן כתב הרמב"ם שהשרוני צריך להיות "חי וחדש". אלא שעל הלכה זו שהיין השרוני צריך להיות 'חי', קשה מדברי המשנה האומרת כי היין צריך להיות מוזג: "שני חלקים מים ואחד יין"!

מזיגת היין השרוני נדון הכרמלי, ולפי גירסא זו "בין שרוני בין כרמלי נידון חי וחדש" (לשון הערוך לנה) ולכן כתב הרמב"ם שהשרוני צריך להיות "חי וחדש". אלא שעל הלכה זו שהיין השרוני צריך להיות 'חי', קשה מדברי המשנה האומרת כי היין צריך להיות מוזג: "שני חלקים מים ואחד יין"!

ותירץ המהרש"א (שם): בכוס של ברכה "אין מברכין על היין עד שיתן לתוכו מים" (ברכות ג, א), אבל אחד הדברים שנאמרו ב'כוס של ברכה' הוא שהיין צריך להיות 'חי' (שם נא, א). וכדי לתווך בין הדברים מפרש רש"י (שם ד"ה חי) שנתנית היין בכוס נעשית כשהיין חי ו'מוזגו במים, לאחר שנתנו בכוס חי". וכך צריך לומר גם בדעת הרמב"ם כאן שמלכתחילה היין צריך להיות חי, ורק "בשעה שבא לדמות בו הדם, צריך ליקח חלק אחד מן היין חי ולמוזגו בשני חלקים מים. ולא שיהיה מוזג כן כבר קודם שבא לדמות בו".

ומקור הדברים הוא במשנה (נדה יט, א), "חמשה דמים טמאים באישה... וכמוזג – שני חלקים מים ואחד יין מן היין השרוני". אולם, במשנה נתפרשה רק כמות היין, שצריך להיות שלישי, ושני שלישים מים. ומהו מקורו של הרמב"ם לגבי איכות היין, שצריך להיות 'חי וחדש'?

יום חמישי כ"א טבת ה'תשע"ז

טבילה לאחר עמוד השחר

שהקדים וקרא קריאת שמע של ערבית אחר שיעלה עמוד השחר, יצא ידי חובתו. ובשעת הדחק, וכגון שהיה משכים לצאת לדרך, קורא לכתחילה משעלה עמוד השחר. הרי שבשעת הדחק ניתן לנהוג כן לכתחילה.

הלכות איסורי ביאה פרק ו, הלכה ט: וְטוֹבְלֵת אַחַר שְׁתַּנֵּן הַחֲמָה.

אך כאן פרט זה לא נזכר אפילו ברמז, אלא שכאמור יש ללמוד מלשון הרמב"ם שבידעבד מועילה הטבילה לאחר עלות השחר, אך לא שבשעת הדחק מותר לנהוג כן לכתחילה. וטעם החילוק, כי קריאת שמע אינה תלויה בלילה ויום אלא בזמן שכיבה וזמן קיומה (בשכבך ובקומך). ולכן, אף שמלכתחילה יש לקרוא לאחר הנץ החמה שהוא זמן הקימה הרגיל, מאחר ורבים קמים כבר מעלות השחר התירו לקרוא מאז במקום הצורך (כגון היוצא לדרך), אך הטבילה צריכה להיות דוקא ביום, ועיקר היום הוא רק לאחר הנץ החמה, ולכן לא הקילו לכתחילה לטבול מעלות השחר אפילו במקום צורך, ורק אם עברה וטבלה, מועילה לה הטבילה בדיעבד.

המשנה (מגילה ב, א) מונה כמה דינים שזמנם ביום, ביניהם טבילה, ואומרת שלכתחילה יש לעשותם לאחר הנץ החמה, כאשר הוא יום גמור, אך בדיעבד יוצאים ידי חובה מעלות השחר (וזמן מוקדם מהנץ החמה).

והרמב"ם כאן כתב שטובלת לאחר הנץ החמה ולא הזכיר שבידעבד כשר מעלות השחר. ונראה שרמז דין זה במה שכתב להלן (הל' יב) שאם טבלה בליל שביעי כאילו לא טבלה, ומזה מובן שרק אם טבלה בזמן של לילה גמור אין הטבילה מועילה, אך לאחר עלות השחר שהוא זמן ביניים בין הלילה ליום – הטבילה כשרה.

אמנם, קיימים שני מצבים של 'דיעבד': א. עבר ועשה ולאחר מעשה בא לשאול מה דינו. ב. מצב של 'שעת הדחק', בו מותר לעשות זאת לכתחילה.

וכן כתב הרמב"ם בהלכות קריאת שמע (פ"א ה"ב): 'מי

מראה הנוטה לאדום

יום שישי כ"ב טבת ה'תשע"ז

מצד אחד יש לומר, שהיא מצד הספק – כי כיון שהיום אין אנו בקיאים במראות הטמאים, הרי בכל מראה שיש בו אדמומית, אפילו בצורה הקלושה ביותר, יש לחשוש שמא הוא דומה לאחד מהסוגים האסורים מדאורייתא. "ולפי זה יש ספק דאורייתא ממש בכל מראה אודם אפילו אם הוא כהה [חלש] הרבה".

אבל מצד שני אפשר לומר, "שבאמת אם הוא כהה הרבה אין להסתפק בו כלל אולי הוא אחד מה' דמים הטמאים, אלא שאנו מחמירים דרך חומרא לבד לאוסרו". ולפי־זה, "אין בזה ספק דאורייתא כלל, רק איסור דרבנן לבד".

ולמסקנה, הוכיח ה'צמח־צדק' כי ההחמרה לטמא כל מראה אדום היא מחמת הספק, שמא הוא אחד מהסוגים הטמאים מן התורה. ונמצא, כי כל מראה אדום, אפילו הכהה ביותר – טמא מספיקא דאורייתא.

הלכות איסורי ביאה פרק יא, הלכה יג: וְשִׁחִיוּ כָּל מִרְאֵה דָּמִים טָמְאִים.

מן התורה יש רק חמישה סוגים של דם המטמאים, כפי שפירט הרמב"ם לעיל (פ"ה ה"ז ואילך). אבל "חכמים החמירו .. ואסרו כל מראה הנוטה לאדמומית" (ש"ך ר"ס קפה) כי "האינדא לא בקיאינ בחזותא דדמא, שאפילו בימי חכמי התלמוד יש מן החכמים שהיו נמנעים לראות דמים, כל־שכן האינדא שאין לאדם לישען על חכמתו, ואין לטהר שום דם הדומה למראה אדמומית" (שו"ע אדה"ז שם סק"א).

והחמרה זו היא "גזרת חכמים האחרונים מחכמי הגמרא, או גזרת הגאונים שאחר הגמרא" שגזרו "לטמא כל מראה שחורות ואדמומיות בזמן הזה שאין בקיאינ במראות – שמא יבוא אחד לטהר מראה הטמא" (שם סק"ב).

וכתב ה'צמח צדק' (שו"ת יו"ד סי' קכד) שיש להסתפק בהחמרה זו לטמא כל מראה הנוטה לאדם:

גר שלא טבל - חייב לשמור שבת?

שבת קודש כ"ג טבת ה'תשע"ז

וגמר כניסת ישראל לברית על ידי טבילה (וקרבן) היה במתן תורה (לעיל ה"א), וכיון שישראל נצטוו על השבת אף שעדיין לא טבלו, גם לדורות – גר שמל ולא טבל חייב במצות השבת. וגם ה'אבני נזר' (יור"ד סי' שגא) הביא ראיה זו, אך להלכה הסתפק האם נאסר לגר שמל ולא טבל לעשות מלאכה בשבת. ומחדש הגר"י עטלינגר:

אף אם גר שלא טבל חייב לשמור שבת יכול הוא לפעול באופן שיניח גם את דעת הסוברים שאסור לו לשבות, כי יש לומר שהמלאכות האסורות לישראל הן ל"ט מלאכות שהיו במשכן, ואילו האיסור לבן נח לשבות אינו נקבע לפי המשכן (שהרי הציווי 'יומם ולילה לא ישובתו' נאמר לפני הקמת המשכן) אלא על פי הטורח והיגיעה. ואם כן, גר שמל ולא טבל יכול לשאת משא כבד ברשות היחיד – כך שאינו מחלל את השבת אף שאינו שובת (וכך כתב גם בספר 'פנים יפות' (כי תשא): "המלאכות האסורות בשבת כל דהוי במשכן, הרי מחמעט בזה שאר מלאכות שאינן בכלל ל"ט, אעפ"י שנראה בעיני העם שהיא מלאכה כבדה כגון לישא משא ברשות היחיד", ומאידך, אינו נחשב 'גוי ששבת'.

הלכות איסורי ביאה פרק יג, הלכה ו: גַּר שֶׁמֶל וְלֹא טָבַל אוּ מְבַל וְלֹא מֶל – אֵינוֹ גַּר עַד שֶׁמֶל וְיִטְבַּל.

מעשה בגר שנימול לשם גירות אך דחה טבילתו עד שיתרפא מהמילה, ופסק לו אחד הרבנים שעליו לעשות מלאכה בשבת כי כל זמן שלא טבל, עדיין הוא גוי ואסור לו לשמור שבת, שכן "גוי ששבת חייב מיתה, שנאמר 'ויום ולילה לא ישובתו'" (סנהדרין נח, ב).

וכתב על כך הגר"י עטלינגר והשיב (בנין ציון סי' צא): המנהג המקובל הוא שגר שמל אינו מחלל שבת גם קודם הטבילה, וכן מסתבר כי מילת הגר היא 'ברית' שהרי מברכים עלה 'כורת הברית', וגם השבת נקראת 'ברית' ('ברית עולם, בניי ובני בני ישראל') ולא יתכן שאחר שנכנס לברית המילה יוכל להפר את ברית השבת, ומשנכנס לברית על ידי המילה הרי הוא נבדל מבני נח ולא חל עליו הציווי 'יום ולילה לא ישובתו'.

והביא לכך ראיה:

על השבת נצטוו ישראל במרה קודם מתן תורה (שבת פז, ב),

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שני עמוד א

7 ששכרו לדרוך על גבי האריג, שהיו דורכים עליו בעת הכנתו
8 לשימוש בתוך כלי עם מים ואדמה מסוג שמועיל לפעולה זו,
9 ורצו בזה לעשות את האריג עבה, ושכרו אינו קבלן לפי השבת,
10 אלא לפי פעולותיו ואף אם אין בהם שבת, כל פְּמִשָּׂא וּבְמִשָּׂא
11 שיעשה תהא פְּמִשָּׂא – במעה אחת, ולכן דינו ככל שכיר
12 שעוברים עליו, ואין ראיה לדברי רב ששת שאף בקבלן עוברים:

1 שרצונו בכך תֵּינֵנו שְׁכָחִיה – זה השבח שיש לו בסרבלי, ואם אומן
2 קונה בשבח כלי לא היה בעל הבית עובר בבל תלין, וכיון
3 שאמרה הבריייתא שעובר, מוכח כרב ששת שאין אומן קונה
4 בשבח כלי. משיבה הגמרא: לא צְרִיכָא – אין כוונתו של רב מרי
5 לומר שאין שבח במלאכתו, אלא שהבריייתא לא עוסקת כלל
6 בקבלן, אלא בפועל שכיר, ומדובר דְּקָא אַגְרִיה מִיְנִיה לְכַפּוּשֵׁי –

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון י"ז טבת – ספר נשים – הלכות נערה בתולה צה
מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קודש

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – י"ז כ"ג טבת תשע"ז

בו תערוכת של נחושת או מתכת אחרת. (4) בלשון חכמים. (5) עונש ממון. (6) משלם קנס. (7) האנוסה.

- ב. ואי זה הוא מפתה, ואי זה הוא אונס? מפתה -
לרצונה, אונס - שפא עליה בעל כרחה. כל הנבעלת
בשדה - הרי זו בחזקת אנוסה, ודנין אותה בדין
אנוסה, עד שיעידו העדים שברצונה נבעלה. וכל
הנבעלת בעיר - הרי זו בחזקת מפתה, מפני שלא
זעקה, עד שיעידו העדים שהיא אנוסה, כגון ששלה
לה חרב ואמר לה: אם תזעקי אהרג אותך.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל הנבעלת בשדה הרי זו בחזקת אנוסה... וכל הנבעלת בעיר הרי זו בחזקת מפתה".

לפי זה, היה מקום לפרש שהפסוק "כי בשדה מצאה" הוא בדווקא, ולא שדיבר הכתוב בהווה כפירוש הפשוט של הכתוב, אבל יש לומר שיקר החילוק בין שדה לעיר הוא שאין לה מושיע. ונראה שגם שדה וגם עיר שנקט הרמב"ם, הוא רק לדוגמא, לפי שעלפי רוב, שדה הוא מקום שאין לה מושיעים, מה שאין כן עיר. וזיל בתר טעמא.

(עלפי "לקו"ש חלק ו עמוד 431 הערה 72)

- ג. המפתה שלא רצתה להנשא למפתה, או שלא רצה אביה לתנה לו, או שלא רצה הוא לכנס - הרי זה נותן קנס⁸ והולך, ואין פופין אותו לכנס. ואם רצו וכנסה - אינו משלם קנס⁹, אלא פותב לה כתבה כשאר הבתולות¹⁰. אכל האנוסה שלא רצתה היא או אביה להנשא לאונס - הרשות בידם¹¹, ונותן קנס והולך. רצתה היא ואביה ולא רצה הוא - פופין אותו וכונס ונותן קנס¹²; שגאמר: ולו תהיה לאשה - הרי זו מצות עשה. אפלו היא חגרת או סומא או מצרעת - פופין אותו לכנס. ואינו מוציא לרצונו לעולם, שגאמר: לא יוכל לשלחה כל ימיו - הרי זו מצות לא תעשה.

(8) מחוץ לדמי בושת ופגם. (9) אבל בושת ופגם נותן מיד לאביה בין נשאה בין לא נשאה. (10) שכתובתן מאתיים דינר, ואף על פי שכבר בעולה היא בשעת נישואיה, אין אומרים כתובתה מנה (מאה דינר), כדין כתובת בעולה, שאם כן לקתה מידת הדין, ונמצא חוטא נשכר, שהרי בתולה הייתה והוא פגמה, ואין זה בדין שירוויח בחטאו. (11) "ולו תהיה לאשה" תהיה - מדעתה. (12) ומוסיף גם בושת, צער ופגם.

- ד. ואין לה כתבה. שלא תקנו חכמים כתבה לאשה

יום ראשון י"ז טבת ה'תשע"ז

הלכות נערה בתולה

יש בכללן חמש מצות. שלש מצות עשה, ושתי מצות לא תעשה, וזהו פרוטן: (א) לקנס המפתה. (ב) שישא האונס אנוסתו. (ג) שלא יגרש האונס. (ד) שתשב אשת מוציא שם רע תחת בעלה לעולם. (ה) שלא יגרש מוציא שם רע את אשתו.

~ נקודות משיחות קודש ~

בטעם המצוה לענוש את האונס והמפתה נערה בתולה, כתב ה'חינוך' (מצוה תקנ"ז) "משרשי המצוה כדי לייסר הנבלים מן המעשה הרע הזה".

ובפנימיות העניינים, יש לומר שעניין זה ("בעלונו אדונים זולתך") בוודאי אינו שייך אצל כנסת ישראל, אבל האפשרות להוציא שם רע על ישראל הוא מכיון שבדקות דקות יכול להיות שנופלים בתאוות היתר, וכפירוש הרמב"ן על הפסוק "קדושים תהיו" שתיתכן מציאות של נבל ברשות התורה, "לפיכך בא הכתוב וצויה שנהיה פרושים מן המותרות".

ואם יטען אדם ויאמר שיש צורך בענייני מותרות כדי שיוכל להשלים את עבודת הבידורים, ובנוסף הרי כתוב בירושלמי (נדרים פ"ט ה"א) "דיין מה שאסרה לך תורה", וממילא אין להנזר מדבר שמותר על-פי תורה, הנה העצה לזה שיעסוק בתורה שאז יתבררו כל ענייניו בדרך ממילא. דוגמא לדבר, מה שאמרו חז"ל "חש בראשו יעסוק בתורה, חש בגרונו יעסוק בתורה, חש בכל גופו יעסוק בתורה, שנאמר ולכל בשרו מרפא" שלימוד התורה פועל רפואה, ועל-דרך-זה בשאר העניינים.

(עלפי "יון מלכות" ט"ו ט"ד)

ובאר מצות אלו בפסקים אלו:

פַּרְקַי רֵאשׁוֹן

(1) ביאר בו רבינו דין הקנס באונס ובמפתה, נישואיהם עם האנוסה והמפותה, קטנה פחותה מבת שלוש או בוגרת אם יש להן קנס, והנערות שיש להן קנס ושאין להן, בא עליה ומתה קודם שתעמוד בדין.

- 1 א. מי שפיתה בתולה² - קונסין אותו משקל חמשים
2 סלעים של פסח מזקק³. והוא הנקרא⁴ קנס⁵. וכן אם
3 אנס אותה⁶. וקנס זה מצות עשה של תורה,
4 שגאמר: ונתן האיש השכב עמה לאבי הנערה⁷
5 חמשים פסח.

(2) מאחר שלוש שנים עד שתבגור. (3) כסף טהור, שאין

ט. ואחת שיש לה אב ואחת שאין לה אב יש לה 27
 קנס. ואלו שאין להן קנס: הבוגרת, והממאנת,²⁹ 28
 והאילונית³⁰, והשוטה והחרשת³¹, ומי שניצא עליה 29
 שם רע פלדויתה ובאו שנים והעידו שתבעה אותן 30
 לזנות עמה, והמגרשת מן הנשואין ועדין היא נערה 31
 בתולה³². אבל המגרשת מן הארוסין³³: אם נאנסה 32
 - יש לה קנס, וקנסה לעצמה³⁴; ואם נתפתתה - אין 33
 לה קנס³⁵. 34

(29) יתומה קטנה שהשיאוה אמה או אחיה ומיאנה אחרי כן
 בבעלה. ואין לה קנס שאינה בחזקת בתולה הואיל ונישאת.
 (30) והטעם, כי האילונית אין לה ימי נערות אלא מקטנותה
 תצא לבגר. (31) שאינן בנות דעת ואינן בחזקת בתולות.
 (32) כגון שנכנסה לחופה ומיד גרשה בעלה בחזקת שלא
 נבעלה, ובכל זאת אין לה קנס, כי כל שנכנסה לחופה הרי
 היא כבעולה. (33) שבחזקת בתולה היא. (34) שנאמר
 בקנס: "אשר לא אורשה" - "לא אורשה, לאביה", אורשה,
 לעצמה, אבל בושת ופגם - לאביה, שאין האירוסין מוציאים
 מרשות האב. (35) שהרי נתרצית ומחלה לו קנסה הראוי
 לה.

י. הגיורת והשבויה והמשחררת³⁶: אם נתגירה 35
 ונפדיה ונשתחררה והיא פת שלש שנים או פחות - 36
 יש לה קנס³⁷, ואם הייתה פת שלש שנים ויום אחד 37
 פשנתגירה או פשנפדיה או פשנשתחררה - אין לה 38
 קנס; והואיל וביאתן ביאה - הרי הן כבעולות³⁸. 39

(36) "שפחה כנענית" שנשתחררה. (37) לפי שבחזקת
 בתולות הן, ואפילו אם נבעלו, סופן לחזור בתולות כשאר
 הבתולות. (38) "כיוון שראויות לביאה בחזקת הפקר הן
 ונבעלות בגיותן והשבויה בשבייתה".

יא. הייתה בתולה זו אסורה על האונס או המפתה: 40
 אם הייתה אחת מחייבי פרות³⁹, פגון אחותו או 41
 דודתו והנדה וכיוצא בהן⁴⁰, או שהייתה מחייבי 42
 לאוין⁴¹: אם התרו בו - הרי זה לוקה ואינו משלם 43
 קנס, שאין אדם לוקה⁴² ומשלם⁴³; ואם לא הייתה 44
 שם התראה⁴⁴ - הואיל ואינו חייב מלקות⁴⁵, הרי זה 45
 משלם קנס. 46

(39) שחייבה תורה על ביאתה עונש כרת. (40) והן
 האמורות בפרשת אחרי מות. (41) שנאסרה ביאתן בתורה
 ולא חייבה עליהם עונש כרת אלא מלקות בלבד. (42) שגם
 חייבי כריתות, שיש בהן איסור לא תעשה אם התרו בהם
 לוקים ונפטרו מידי כריתותם, שאם עשו תשובה אחר שלקו
 - בית דין של מעלה מוחל להם. (43) שנאמר: "והפילו
 השופט והכהו לפניו כדי רשתו" - "משום רשעה אחת
 אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות", ובסמוך
 לו נכתב: ארבעים יכנו, שמחייבים אותו הכאה ולא ממון.
 (44) שלא הזהירוהו העדים: "אל תעשה כך, שזוהי עבירה
 וחייב אתה עליה מלקות". (45) שאין מלקות בלא התראה.

יב. הייתה מחייבי עשה או שניה וכיוצא בהן⁴⁶ 47

1 אלא פדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה, וזה 1
 2 אינו יכול להוציאה¹³.

(13) שהרי מוזהר הוא בתורה לא לשלחה כל ימיו, ואין
 חוששים שמא יצערנה כל כך עד שתאמר לו איני רוצה כך.

3 ה. הייתה אנוסה זו אסורה עליו, אפלו מחייבי 3
 4 עשה¹⁴ ואפלו שניה¹⁵ - הרי זה לא ישאנה¹⁶. וכן 4
 5 אם נמצא בה דבר זמה אחר שפנס¹⁷ - הרי זה 5
 6 יגרשנה. שנאמר: ולו תהיה לאשה - אשה הראויה 6
 7 לו.

(14) שאיסור ביאתן אינו אלא במצות עשה בלבד.
 (15) שאיסור ביאתה אינה אלא מדברי סופרים בלבד.
 (16) שנאמר: "ולו תהיה לאשה" - באשה הראויה לקיימה
 הכתוב מדבר. (17) שזינתה תחתיו ונאסרה עליו.

8 ו. פהן גדול שאנס בתולה או שפתה אותה - הרי 8
 9 זה לא יכנס; מפני שהוא מצוה לקח את הבתולה¹⁸, 9
 10 ובשעה שישא זו אינה בתולה¹⁹. ואם פנס - יוציא 10
 11 בגט²⁰.

(18) "והוא אשה בבתולה יקח". (19) ובעולה לכהן גדול
 היא מחייבי עשה. (20) ואפילו אנוסת עצמו או מפותת
 עצמו, בכלל האיסור.

12 ז. אף על פי שנאמר באונס 'לא יוכל לשלחה' - פיון 12
 13 שקדמו עשה²¹, שנאמר 'ולו תהיה לאשה'²², הרי זה 13
 14 נתקו לעשה. ונמצאת זו מצות לא תעשה שנתקה 14
 15 לעשה, שאין לוקין עליה אלא אם לא קיים עשה 15
 16 שבה, כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין. לפיכך, האונס 16
 17 שעבר וגרש - כופין אותו להחזיר, ואינו לוקה²³. 17
 18 מתה גרושתו קדם שיחזירה, או נתקדשה לאחר²⁴, 18
 19 או שהיה פהן שאסור בגרושה - הרי זה לוקה; שהרי 19
 20 עבר על לא תעשה, ואינו יכול לקיים עשה שבה²⁵.

(21) שנכתב העשה בתורה לפני הלאו. (22) זו מצות עשה,
 ובסוף אותו פסוק נאמר: "לא יוכל שלחה". (23) שהעשה:
 ולו תהיה לאשה - "היא כפרתו ותקנתו על עבירת הלאו".
 (24) שאסור לו להחזירה. (25) "כל מצות לא תעשה שיש
 בה קום עשה, קיים עשה שבה - פטור, לא קיים עשה שבה
 (ואף על פי שלא בטלה בידים, כגון במקרה שלפנינו,
 שמתה ואינו יכול להחזירה) - חייב".

21 ח. אין האונס או המפתה חייב בקנס עד שיקבא עליה 21
 22 [פדרפה] ובעדים²⁶, ואינו צריך התראה²⁷. ומאימתי 22
 23 יהיה לבת קנס? מאחר שלש שנים גמורות עד 23
 24 שתבגר. נבעלה בתוך שלש שנים - אין ביאתה 24
 25 ביאה²⁸. פא עליה משבגרה - אין לה קנס; שנאמר: 25
 26 נערה בתולה - לא הבוגרת.

(26) שאם אין עדים אפילו יודה מעצמו אינו משלם קנס.
 (27) אל תעשה זה, שאם תעשה תחייב קנס, שלא מצאנו
 התראה אלא במיתה או במלקות. (28) שבתולה חוזרים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ז טבת - ספר נשים - הלכות נערה בתולה צ"ז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אמרה אנסת אותי והוא מכחישה, שלשה דברים של מפתה וחמשה של אונס למי הם לאב או לבת, הכינה עצמה לכך לזנות אם חייב האונס בקנס.

20 א. חֲמִשִּׁים כֶּסֶף שֶׁל קָנָס הֵם דְּמֵי הַנְּאֻת שְׂכִיבָה
21 בְּלִבְדִּי. וְחַיֵּב הַמְּפַתֶּה לְתֵן בַּשָּׁת וּפְגָם² יוֹתֵר עַל הַקָּנָס
22 הַקְּצוּב³ בַּתּוֹרָה⁴. יִתֵּן עָלָיו הָאוֹנֵס, שֶׁהוּא נוֹתֵן אֶת
23 הַצֵּעֵר. שֶׁהַנְּבַעֲלֵת בְּרַצוֹנָה אֵין לָהּ צֵעֵר⁵, וְאוֹנוּסָה יֵשׁ
24 לָהּ צֵעֵר. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּאוֹנוּסָה: תַּחַת אֲשֶׁר עָנְהָ⁶.

(2) שע"י ביאתו פגמה ונפחתה מבתולה לבעולה, כמבואר בסמוך ה"ו. (3) הקבוע. (4) לפי שנאמר בתורה: "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף", הנאת שכיבה - חמשים, אבל כושת ופגם שאינם מחמת הנאת שכיבה, שהרי ישנם בשאר חובלים - לא נכללו כאן, ועליו לשלם כשאר חובל ומזיק (כתובות מ:). (5) שם לט, ב: "פקחות שבה אומרות, מפותה אין לה צער". (6) ענינו זה - הוא צער ביאתה. ואילו במפותה, האמורה בפרשת משפטים (שמות כב, טו), לא הוזכר עינוי.

25 ב. נִמְצָא הַמְּפַתֶּה מְשַׁלֵּם שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים: קָנָס וּבִשָּׁת
26 וּפְגָם; וְהָאוֹנֵס - אֲרַבְעָה⁷: קָנָס וּבִשָּׁת וְצֵעֵר וּפְגָם.
(7) כתובות לט, א.

27 ג. קָנָס שְׂוֵה בְּכָל. אֶחָד הֵבֵא עַל בֵּית פְּהֵן גְּדוֹל וְאֶחָד
28 הֵבֵא עַל בֵּית גֶּר אוֹ מִמְזוֹר⁸ - קָנָסָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף⁹.
29 אֲבָל הַבִּשָּׁת וְהַפְּגָם וְהַצֵּעֵר אֵינָן שְׁוִין לְכָל, וְצִרְיָכִין
30 שׁוּמָא¹⁰.

(8) כלומר: בת ממזר. ובכת"י התימנים: "או ממזרת". ואם האונס אינו ממזר, והרי היא עליו באיסור לאו, על כרחנו שכאן מדובר כשלא התרו בו, ראה למעלה פ"א הי"א.
(9) כלל הוא: כל שיש לו קצבה, שכר קבוע מן התורה, שוה בכל אדם (כתובות מ:). וכן אמרו בערכין יד, ב: "אחד שאנס ופיתה את גדולה שבכהונה ואת הקטנה שבישראל, נותן חמשים סלעים". (10) הערכה.

31 ד. פִּיצַד שְׂמִין הַבִּשָּׁת? הַפֶּל לְפִי הַמְּבִישׁ
32 וְהַמְּתַבֵּיִשׁ¹¹. שְׂאִינוֹ דוֹמָה מְבִישׁ נְעֵרָה חֲשׂוּבָה
33 וּמְמַשְׁפָּחָה מִיַּחֲסָה לְמְבִישׁ קִטְנָה עֲנִיָּה בְּזוּיָה, וְאֵינוֹ
34 דוֹמָה מְתַבֵּישׁ מְאָדָם חָשׂוּב וְגְדוֹל לְמְתַבֵּישׁ מְאָדָד
35 מְהַנְּבְּלִים וְקָל מִן הַקְּלִים¹².

(11) כתובות מ, א. (12) שאדם קל שבייש, בשתו מרובה (פ"ג מהל' חובל ומזיק ה"א, וכ"כ רש"י בבא-קמא פג:).

36 ה. וּלְפִי זֶה רׁוֹאִין הַדִּינִין מַעֲלָתוֹ וּמַעֲלָתָהּ, וְשְׂמִין
37 כְּפָמָה מְמוֹן רְאוּי לְאָבִיָּה וּלְמַשְׁפַּחָתָה לְתֵן וְלֹא יֶאֱרַע
38 לְתֵן דְּבָר זֶה מְאָדָם זֶה¹³, וְכִמּוֹהוּ¹⁴ חַיֵּב לְשַׁלֵּם.

(13) הגדול לפי מעלתו, והנבל לפי פחיתותו. (14) כסכום הממון שהיה ראוי ליתן.

39 ו. פְּגָם - לְפִי יִפְיָה. רׁוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא
40 שְׂפָחָה נִמְכָּרָת בְּשׂוּק, כְּפָמָה הִיא שְׂוֵה בְּעוֹלָה

1 שְׂאֻסוּרָה מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, בֵּין הַתְּרוּ בוּ בֵּין לֹא הַתְּרוּ
2 בוּ - חַיֵּב בְּקָנָס, שְׂאִין כְּאֵן מְלָקוֹת⁴⁷.

(46) כגון חלוצה לכהן ונתינה לישראל. (47) אין מלקות אלא באיסור "לא תעשה", ולא בחייבי עשה, וכל שכן שאין מלקות באלה שאינן אסורות אלא מדברי סופרים.

3 י.ג. הִיָּתָה מְחִיבֵי מִיתַת בֵּית דִּין⁴⁸, כְּגוֹן בַּתּוֹרָה⁴⁹ וְאֲשֶׁת
4 כְּנוֹיָא וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן, בֵּין הַתְּרוּ בוּ בֵּין לֹא הַתְּרוּ בוּ⁵¹
5 - פְּטוּר מִן הַקָּנָס. שְׂנְאָמַר: וְלֹא יִהְיֶה אֶסוּן⁵² - עָנוּשׁ
6 וְעֵנָשׁ⁵³. הָאֵם הִיא שֶׁם אֶסוּן⁵⁵ - אֵין שָׁם עָנָשׁ⁵⁶.
7 וְאִף עַל פִּי שְׁהַרְיַגַת הָאִשָּׁה בְּשִׁגְגָה⁵⁷, שְׁהַרִּי לֹא
8 נִתְפָּנוּוּ לָהּ⁵⁸, שְׂנְאָמַר: כִּי יִנְצוּ אַנְשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה.
9 הָאֵ לְמִדָּת, שְׁלֹא חֵלֶק הַכְּתוּב בְּאֶסוּן בֵּין שׁוֹגֵג לְמִזִּיד
10 לְפִטְרוּ מִן הַתְּשְׁלוּמִין. וְהַרִּי הוּא אוֹמֵר: מִכָּה נִפְשׁ
11 בְּהִמָּה יִשְׁלְמָנָה, וּמִכָּה אָדָם יוֹמַת. מָה מִכָּה נִפְשׁ
12 בְּהִמָּה לֹא חֵלֶק הַכְּתוּב בֵּין שׁוֹגֵג לְמִזִּיד לְחַיְבּוֹ
13 בְּתְשְׁלוּמִין⁵⁹, אִף מִכָּה נִפְשׁ אָדָם לֹא חֵלֶק הַכְּתוּב
14 בֵּין שׁוֹגֵג לְמִזִּיד לְפִטְרוּ מִן הַתְּשְׁלוּמִין.

(48) ארבע מיתות נמסרו לבית דין של מטה לזון בהם על עבירות חמורות. (49) שאם בא עליה נידון בשריפה. (50) שאם בא עליה עונשו סקילה. (51) שפטור מעונש מיתה. (52) שנגף אשה הרה ויצאו ילדיה ולא מתה. (53) חייב לשלם דמי וולדות לבעל. (54) אבל. (55) שמתה האשה. (56) תשלומי דמי וולדות "שהרי נתחייב בדין גדול מזה". (57) ואינו חייב מיתה עליה. (58) שכל אחד נתכוון רק לחבירו, ולא לאשה. (59) שאין עונש מיתה למכה בהמה אלא עונש ממון בלבד, ואפילו בשוגג חייב לשלם שנאמר: פצע תחת פצע - לחייב על השוגג כמזיד.

15 יד. וְכֵן הַדִּין לְכָל עֲבָרָה שֶׁשִׁישׁ בָּהּ מִיתַת בֵּית דִּין,
16 שְׂאִין בָּהּ תְּשְׁלוּמִין⁶⁰.

(60) כגון החובל בחברו בשבת (שחייב מיתת בית דין משום מפרק, אפילו היה שוגג פטור מן התשלומין או שזרק חץ בשבת מתחילת ארבע לסוף ארבע (אמות) וקרע בגד חבירו בהליכתו פטור מלשלם מפני שזריקת חץ בשבת ברשות הרבים היא עוון מיתת בית דין.

17 טו. בָּא עָלֶיהָ⁶¹ וְמָתָה - הַרִּי זֶה פְּטוּר מִן הַקָּנָס;
18 שְׂנְאָמַר: וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּה לְאָבִי הַנְּעֵרָה - לֹא
19 לְאָבִי הַמָּתָה⁶². וְהוּא, שְׂתַּמּוֹת קָדָם שְׂתַּעֲמַד בְּדִין⁶³.

(61) על כל נערה בתולה הכשרה לו. (62) אבי הנערה - משמע שהיא קיימת. (63) אבל עמדה בדין ותבעתו ואחרי כן מתה הרי זה חייב בקנס, שמשעה שעמדה בדין זכה בו האב.

פֶּרֶק שְׁעִי

(1) כלל בו דין המפתה שמשלם שלושה דברים והאונס חמשה, דין באו עליה שנים אחד כדרכה וכו', הנערות שאין להן בושת ופגם וצער, שאינו משלם קנס בהודאת פיו,

1 וְכִמָּה הֵיטָה שְׁוֵה בְּתוּלָה; שְׁאֲדָם רוּצָה לְקִנּוּת
2 שְׁפִחָה בְּתוּלָה, לְתַנְה לְעַבְדוֹ שֶׁהוּא רוּצָה בְּהִנְיָתוֹ
3 וְטוֹבָתוֹ;¹⁵ וְרוֹאֵין כַּמָּה פְּחָתָה וּיְשָׁלֵם. צַעַר -
4 לְפִי קִטְנוּתָהּ וּבִנְיָן גּוּפָהּ, וּלְפִי שְׁנֵי וָגוּפוֹ.
5 אוֹמְדִין בְּמָה הָאָב רוּצָה לְתַן וְלֹא תִצְטַעַר זֹ
6 מְזָה, וְיִתֵן.

(15 כתובות מ, ב. בעבד שיש לרבו קורת רוח הימנו, שזהיר בעבודתו, ואף הוא רוצה לעשות לו נחת-רוח להטעימו טעם בתולה (רש"י שם).

7 ז. הַמְּפִתָּה נֹתֵן¹⁶ בְּשֵׁת וּפְגָם מִדָּ17, וְאֵינּוּ נֹתֵן
8 הַקְּנֵס אֶלָּא אִם פֶּן לֹא נִשְׁאָה; שְׁנֹאמֵר: וְאִם מֵאֵן
9 וְאֵן אָבִיהָ לְתַתָּה לוֹ, כְּסָף וְיִשְׁקַל. אֲבָל הָאוֹנֵס נֹתֵן
10 אֶרְצָה דְּבָרִים מִדָּ18 וְכֹונֵס. לְפִיכָּה, כְּשִׁתְּרָצָה
11 לְהִתְגַּרְשִׁי¹⁹ אוֹ תִתְּאֶלְמֵן - אֵין לָהּ פְּלוּם²⁰.

(16 לאביה. 17) אפילו כשנשאה לאשה. (18) כתובות לט, ב. 19) אבל שלא להצונה - אינו יכול לגרש, כמבואר לעיל פ"א ה"ג, ז. 20) לכתובתה, ש"יצא כסף קנסה בכתובתה" (כתובות שם). וראה לעיל פ"א ה"ד.

12 ח. בָּאוּ עָלֶיהָ שְׁנֵים, אֶחָד כְּדַרְבָּהּ וְאֶחָד שְׁלֹא
13 כְּדַרְבָּהּ: זֶה שֶׁבָּא עָלֶיהָ שְׁלֹא כְּדַרְבָּהּ, אִם הוּא
14 רֹאשׁוֹן - חֵיב בְּבִשְׁתּוֹ וּפְגָם²¹, וְאִם הוּא אַחֲרוֹן - חֵיב
15 בְּבִשְׁתּוֹ בְּלִבְדוֹ, שֶׁכָּכָר נִפְגְּמָה²²; וְזֶה שֶׁבָּא עָלֶיהָ
16 כְּדַרְבָּהּ, בֵּין רֹאשׁוֹן בֵּין אַחֲרוֹן - חֵיב בְּקָנֵס וּבִשְׁאָר
17 הַדְּבָרִים²³, אֲבָל אֵין בְּשֵׁת וּפְגָם שֶׁל בַּת שְׁלֹא נִבְעַלָה
18 כָּלל כְּבִשְׁתּוֹ וּפְגָם זֶה שֶׁנִּבְעַלָה שְׁלֹא כְּדַרְבָּהּ²⁴.

(21) גגם בביאה שלא כדרכה נפגמה במקצת, אבל קנס אינו חייב עד שיבוא עליה כדרכה, כמבואר לעיל פ"א ה"ח. (22) ע"י הראשון. (23) וכן לכופו לישאנה אע"פ שאינו רוצה. (24) כתובות מ, ב.

19 ט. כְּכָר הוֹדְעָנוּ²⁵ הַבְּנוֹת שְׂאֵין לָהֵן קְנֵס, וְעִשְׂרֵן הֵן:
20 הַבּוֹגֵרֵת, וְהַמְּמַאֲנָת, וְהַמְּגַרְשָׁת, וְהַאֲלוֹנִית,
21 וְהַשׁוּטָה, וְהַחֲרָשָׁת, וְהַגִּיּוֹרֵת, וְהַשְּׂבִיבָה,
22 וְהַמְּשַׁחֲרֵרֵת, וְהַיּוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רַע. וּשְׂאָר הַבְּנוֹת יִשׁ
23 לָהֵן קְנֵס.

(25) לעיל פ"א ה"ט-י.

24 י. כָּל בַּת שֵׁישׁ לָהּ קְנֵס - יִשׁ לָהּ בְּשֵׁת וּפְגָם; וְאִם
25 הִיא אָנוּסָה - יִשׁ לָהּ צַעַר. וְכָל בַּת שְׂאֵין לָהּ קְנֵס -
26 כָּף אֵין לָהּ לֹא בְּשֵׁת וְלֹא פְגָם, אִם נִתְפַּתְתָּהּ, וְכֵן אִם
27 נֶאֱנוּסָה²⁶; חוּץ מִבּוֹגֵרֵת וּמִמְמַאֲנָת וּשְׁוֹטָה וְחֲרָשָׁת²⁷.

(26) ב'טור' אהע"ז סי' קעז - תמה על כך, איך אפשר לתלות תשלומי בושת ופגם וצער בפטור קנס, ולדבריו אע"פ שאין להן קנס - יש להן בושת ופגם, שהן דין ממון הנוהג בכל חובל ומזיק, וגם ה'בית יוסף' שם תמה בזה. (27) שאם נאנסו משלם, כמבואר בסמוך.

28 יא. פִּיצָד? הָאוֹנֵס אֶת הַבּוֹגֵרֵת וְאֶת הַמְּמַאֲנָת, אָף
29 עַל פִּי שְׂאֵין לָהֵן קְנֵס - יִשׁ לָהֵן בְּשֵׁת וּפְגָם²⁸
30 וְצַעַר²⁹. וְהָאוֹנֵס שׁוּטָה אוֹ חֲרָשָׁת - מְשָׁלֵם צַעַר
31 בְּלִבְדוֹ³⁰. אֲבָל הַמְּפִתָּה אֶת פְּלוֹן - פְּטוּר מִפְּלוּם³¹.

(28) בבוגרת מפורש כן בכתובות לב. (וראה ברי"ף ורא"ש שם מ:). והטעם הוא, מפני שהבוגרת בתולה היא, וכשאנסה ביישה ופגמה, וכן הממאנת כשנכנסה לחופה ועדיין לא נבעלה, אבל משנשאת ונבעלה אין לה פגם ('פרישה' ל'טור' אהע"ז סי' קעז אות כה). [אבל צריך עיון, מהו החילוק בין ממאנת נכנסה לחופה ולא נבעלה ונתגרשה (למעלה פ"א ה"ט) שאין לה בושת ופגם, כמו שנראה למעלה ה"ן. (29) כל אנוסה יש לה צער. (30) ואינו משלם בושת ופגם, שהשוטה אין לה בושת, וגם אין לה דמים להמכר בשוק (כתובות לב. ורש"י שם). וכן אמרו (בבא-מציעא פ.): "המוכר שפחה לחבירו, ואמר לו שפחה זו שוטה היא . . . הרי זה מקח טעות", הרי שאין לה דמים, וגם החרשת אין לה דמים, כמו שאמרו (בבא-קמא פב:): "חרשו - נותן לו דמי כולו" ('נחל איתן'). (31) כלל הוא שמפוחה אין לה צער (למעלה ה"א). ולפיכך, שוטה וחרשת שאין להן בושת ופגם ('כנ"ל בהערה הקודמת) - אם נתפתו אין להן כלום. ובוגרת וממאנת אע"פ שיש להן בושת ופגם וצער כנ"ל - אם נתפתו אין להן כלום, לפי שמחלו לו על הכל שהרי בוגרת אינה ברשות אביה (פ"ג מהל' אישות ה"א) וממאנת, יתומה היא. אבל נערה שנתפתתה, אע"פ שצער אין לה - משלם הוא קנס ובושת ופגם, שכיון שהיא ברשות אביה והכל שייך לו, אינה יכולה למחול לו. ואע"פ שהממאנת עדיין קטנה - מועילה מחילתה, הואיל והגיעה ל"עונת הפעוטות" שהיא מגיל שש ומעלה - לפי חריפות שכלה (ראה לעיל הל' אישות פ"ד ה"ז, ובגיטין נט.) וביחוד כשמחלה בפירוש - מחילתה מחילה. וזו מחמת הנאתה כאילו מחלה בפירוש ('תוספות' כתובות ט:); וכבר חידשו ה'תוספות' בכתובות קז. ש"הפעוטות" שמחלו מחילתן מחילה ('נחל איתן').

32 יב. אֵין אָדָם מְשָׁלֵם קְנֵס כְּכָל מְקוֹם בְּהוֹדָאת פִּיו, אֶלָּא עַל פִּי עֵדִים³². לְפִיכָּה, הָאוֹמֵר: אֲנוּסָתִי אוֹ פִּתִּיתִי
33 בַּתּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי - אֵינוּ מְשָׁלֵם קְנֵס. אֲבָל מְשָׁלֵם בְּשֵׁת
34 וּפְגָם בְּהוֹדָאת פִּיו³³. וְכֵן בַּת שֶׁתְּבַעָה אִישׁ בְּדִין
35 וְאָמְרָה לוֹ: אֲנוּסָתִי אוֹ פִּתִּיתִי אוֹתִי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא הָיוּ
36 דְּבָרִים מְעוּלָם³⁴ - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע שֶׁבִּוְעַת הִפֵּת³⁵; וְשֶׁאִלוֹ הוֹדָה, הָיָה מְשָׁלֵם לָהּ בְּשֵׁת וּפְגָם וְצַעַר עַל פִּי
37 עֲצוּמוֹ³⁶.

(32) שנאמר בקנס (שמות כב, ח): "אשר ירשיעון אלהים, ישלם שנים" - ולא המרשיע את עצמו (בבא-קמא סד:). (33) שאלה דין ממון יש להם, והמודה בממון - משלם (כתובות מא.). (34) נמצא שהוא "כופר בכל", ופטור משבועה מן התורה. (35) שהשיאוהו חכמים להסיתו להודות ע"י השבועה, ע"פ הכלל: חזקה אין אדם טובע אלא-אם-כן יש לו בידו (בבא-מציעא ה.). ושבועה מדבריהם אינה חמורה כל-כך כשבועת התורה, וראה לעיל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון י"ז טבת – ספר נשים – הלכות נערה בתולה צט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

נמצא שקנס זה אינו ממון שירישו לבניו עד שיתחייב בדין. ואפילו תשלומי בושת ופגם שיש להם דין ממון, הושוו לענין זה לקנס שאין אדם מורישם לבניו לפני עמידתה לדין, כמבואר ב'תוספות' שם.

טז. הַפֶּתַח שֶׁנִּתְאַרְסָה וְנִתְגַרְשָׁה⁵⁰ - קְנֵסָה לְבִדּוֹ⁵¹
 14 לְעֲצָמָה⁵². נְאֻסָּה אוֹ נִתְפַּתְתָּה⁵³ וְאָחֵר כִּף נִתְקַדְּשָׁה
 15 לְאַחֵר - קְנֵסָה וּשְׂאָר הַדְּבָרִים לְאִבְיָהּ, שְׂאִין הָאֲרוּסִין
 16 מוֹצִיאִין מִרְשׁוֹת אָב⁵⁴.
 17

50 דוקא נתגרשה, אבל ארוסה שלא נתגרשה - חייב עליה מיתה ואין שם קנס (כתובות לח. וברש"י), וכמבואר לעיל פ"א הי"ג. 51 ולא בושת ופגם. 52 אם נאנסה, והטעם מבואר לעיל פ"א ה"ט בבאיורנו, שנאמר: "אשר לא אורשה" - לאביה, אבל אורשה לעצמה. וכל זה לענין קנס המדובר בפסוק זה, אבל בושת ופגם שלא הוזכרו כאן, שייכים לאביה, שעדיין לא יצאה באירוסייה מרשות אביה. וזהו שהדגיש רבינו: "קנסה לבדו לעצמה". ומובן שאם נתפתחה אין לה כלום, שמחלה לו, וכאמור לעיל הי"ד. 53 כשהיתה פנויה. 54 אלא נישואין, כמו שמצינו בהפרת נדרים, שכל זמן שלא נישאת, אביה מיפר נדריה, ומשנישאת אינו יכול להפר (במדבר לז, ז). ולפיכך נישאת - קנסה לעצמה, נתארסה - קנסה לאביה (כתובות לט.).

יז. אֲנִי אוֹמֵר, שְׁזֵה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: אַל תַּחְלִל אֶת
 18 בַּתְּךָ לְהִזְנוֹתָהּ - שְׁלֵא יֵאמֵר הָאָב: הוֹאִיל וְלֹא חִיבָהּ
 19 תּוֹרָה מִפְתָּהּ וְאוֹיָס אֶלָּא שְׂיִתֵּן מָמוֹן לְאָב, הִרְיֵנִי
 20 שׁוֹכֵר⁵⁵ בְּתִי הַבְּתוּלָה לְזֶה לְבֹא עֲלֶיהָ בְּכֹל מָמוֹן
 21 שְׂאָרְצָה, אוֹ אֲנִיחָה זֶה לְבֹא עֲלֶיהָ בַּחֲנֹם, שְׂיִשׁ לוֹ
 22 לְאָדָם לְמַחֵל מָמוֹנוֹ לְכֹל מִי שְׂיִרְצָה; לְכֹף נֶאֱמַר:
 23 אַל תַּחְלִל אֶת בַּתְּךָ. שְׁזֵה שְׂחִיבָה תּוֹרָה לְאוֹיָס
 24 וְלִמְפִתָּה מָמוֹן וְלֹא מְלָקוֹת - בְּשֵׁאֲרַע הַדְּבָר מִקִּרְיָה,
 25 שְׁלֵא מַדְעֵת אֲבִיָּה וְלֹא הַכִּינָה עֲצָמָה לְכֹף, שְׂדָבָר זֶה
 26 אֵינוֹ הוֹיָה תְּמִיד וְאֵינוֹ מְצִוִּי; אָבָל אִם הֵינִיחַ בָּתוֹ
 27 הַבְּתוּלָה מוֹכֶנֶת לְכֹל מִי שְׂיִבֹא עֲלֶיהָ - גּוֹרֵם
 28 שְׂתַמְלָא הָאָרְצִי זְמָה⁵⁶, וְנִמְצָא הָאָב נוֹשֵׂא בָתוֹ וְהָאָח
 29 נוֹשֵׂא אָחוֹתוֹ, שְׂאִם תִּתְעַבֵּר וְתִלְד - לֹא יוֹדַע בֶּן מִי
 30 הוּא⁵⁷. וְהַמְכִּין בָּתוֹ לְכֹף - הֵרִי הִיא קְדֻשָּׁה, וְלוֹקָה
 31 הַבּוֹעֵל וְהַנְּבַעֵל מִשׁוּם 'לֹא תִהְיֶה קְדֻשָּׁה'. וְאֵין
 32 קוֹנְסִין אוֹתוֹ. שְׁלֵא חִיבָה תּוֹרָה קְנֵס אֶלָּא לְאוֹיָס
 33 וּמְפִתָּה⁵⁸; אָבָל זֶה שְׂהַכִּינָה עֲצָמָה לְכֹף, בֵּין מַדְעֵתָה
 34 בֵּין מַדְעֵת אֲבִיָּה - הֵרִי זֶה קְדֻשָּׁה. וְאִסּוּר קְדֻשָּׁה אֶחָד
 35 הוּא בֵּין בְּתוּלָה בֵּין בְּבַעוּלָה. לְפִיכֹף אָמְרוּ
 36 חֲכָמִים⁵⁹, שְׂהַיּוֹצֵא עֲלֶיהָ שֵׁם רַע בְּיַלְדוּתָהּ - אֵין לָהּ
 37 קְנֵס, כְּמוֹ שְׂבִאָרְנוֹ⁶⁰; שְׂהֵרִי זֶה בְּחִזְקַת שְׂהַפְקִירָה
 38 עֲצָמָה לְדָבָר זֶה בְּרִצּוֹנָה⁶¹.
 39

55 כלומר: משכיר. והשווה פ"ז מהל' דעות ה"ח: "ראובן שאמר לשמעון, שכור לי בית זה", שגם שם כוונתו "השכר". וזהו סגנון עתיק של רבותינו ז"ל. 56 כלשון הפסוק: "אל תחלל . . . ומלאה הארץ זמה". 57 סנהדרין

פ"ב מהל' אישות הכ"א, ובבאיורנו. 36) ושמה ע"י פחד חומר עונש השבועה יודה וישלם. אבל על קנס לבדו אין נשבעים, שהרי אפילו אם יודה יפטר, ועכשיו שכפר למה נשביעו, ראה בפ"א מהל' טוען ונטען ה"ו.

יג. אֲמָרָה לוֹ: אֲנִסָּת אוֹתִי³⁷, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא פִי
 2 אֶלָּא פִתִּיתִי³⁸ - הֵרִי זֶה נִשְׁבַּע שְׂבוּעַת הַתּוֹרָה עַל
 3 דְּמִי הַצַּעֲרִי³⁹, וּמְשַׁלֵּם בְּשׁוֹת וּפְגָם; שְׂהֵרִי הוֹדָה
 4 בְּמַקְצַת הַטַּעֲנָה, כְּמוֹ שְׂיִתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ⁴⁰.

37) וחייב אתה לשלם לי גם הצער. 38) ופטור אני מהצער. 39) כדין מודה במקצת הטענה. 40) הל' טוען ונטען פ"א ה"א. ולדעת הראב"ד אינו חייב להשבע, שאין כאן תובע הואיל והתשלומין אינם שלה אלא לאביה, והרי זו כאומרת: מנה לאבי בידך, והלה טוען: אין לו בידי אלא חמשים דינר שפטור, מפני שהוא כמשיב אבדה (שבועות לח:). ואם אביה בעצמו הוא הטוען, מנין ידע שהדבר היה באונס, וה'כסף משנה' מצדיק את דברי רבינו, שהבת נחשבת כתובעת עיקרית, ואע"פ שהתשלומין שייכים לאביה, הואיל ואינו זוכה בהם אלא על ידה, והיא - העומדת עמו לדין, כמבואר בכתובות מא, ב - הרי היא בעלת דברים ודינה כדין תובע ממש.

יד. שְׁלֵשָׁה דְבָרִים שֶׁל מְפִתָּה וְאַרְבַּעַה שֶׁל אוֹיָס -
 6 הֵרִי הֵן שֶׁל אָב⁴¹, שְׁפָל שְׂבַח נְעוּרִים לוֹ⁴². וְאִם אֵין
 7 לָהּ אָב⁴³ - הֵרִי הֵן שֶׁל עֲצָמָה⁴⁴.

41) כתובות, שם. 42) שנאמר (במדבר ל, יז): "בנעוריה בית אביה" - "כל שבח נעוריה - לאביה", שהכתוב תלאה בבית אביה (רש"י שם). 43) בשעה שנאנסה. 44) אבל יתומה שנתפתחה אין לה כלום, שהרי קנסה לעצמה והיא נתרצית ומחלה לו הכל, וכמבואר לעיל פ"א ה"ט.

טו. מְפִתָּה אוֹ אֲנוּסָה שְׁלֵא תִבְעֶה עַד שְׂבַגְרָה, או
 9 עַד שְׂנוּשָׂאֵת⁴⁵, אוֹ עַד שְׁמַת הָאָב - הָאֲרַבְעָה⁴⁶ דְבָרִים
 10 אוֹ הַשְׁלֵשָׁה שְׂלָה⁴⁷. עֲמֶדָה בַּדִּין וְתִבְעֶה אוֹתָן, וְאַחֵר
 11 כִּף בַּגְּרָה אוֹ שְׂנוּשָׂאֵת - הֵרִי הֵן שֶׁל אָב⁴⁸. וְאִם מַת
 12 הָאָב אַחֵר עַמִּידְתָּה בַּדִּין - הֵרִי הֵן שֶׁל אַחִין, שְׂהֵן
 13 יוֹרְשֵׁי הָאָב; שְׂמַעַת שְׂעַמְדָּה בַּדִּין זְכָה בְּהֵן הָאָב⁴⁹.

45) והבגרות והנישואין מוציאים אותה מרשות אביה, כמבואר לעיל פ"ג מהל' אישות הי"ב. 46) בכת"י התימנים: הרי הארבעה. 47) ואין מחילתה כלום, הואיל ובשעת בעילה היו השלושה דברים לאביה, ולא אמרו: נתפתחה אין לה קנס - כשקנסה לעצמה - אלא אם היתה בשעת הפיתוי ברשות עצמה, כמבואר בר"ן לכתובות מא, ב. 48) ואע"פ שעדיין לא גבתה אותם עד אחרי שנתבגרה - הרי הם של אב. 49) וממילא הוא מורישם לבניו הזכרים ולא לבת, שאינה בת ירושה במקום בנים זכרים (כתובות מא:). אבל אם לא הספיקה לתבעו בדין - ומת האב, אין זה ממון להורישו לבניו, שאין אדם מוריש זכות בתו (שנתנה לו תורה בכתו) לבנו. שהרי אילו היה מודה (הבועל) היה נפטר מלשלם את הקנס, כמבואר לעיל הי"ב.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10) בזמן שביית-המקדש קיים. (11) המוסמך לדון דיני נפשות (סנהדרין ב.). (12) שזנתה תחתיו. (13) ככתוב (דברים כב, כ): "ואם אמת היה הדבר . . . והוציאו את הנערה . . . וסקלוה", וכבר נפסקה הלכה: "אין דנים דיני נפשות אלא בזמן הבית" (עבודה זרה ח: ובהל' סנהדרין פ"ד ה"א). (14) שאין בהם דיני נפשות. (15) מומחים, הסמוכים בארץ ישראל (לשון רבינו בהל' סנהדרין פ"ה ה"ח). (16) פרק ה. "וכיום שאין דיינים מומחים (סמוכים), מנדים אותו עד שיפייס את חבריו, וכשנותן לו שיעור (כסף) מה שראוי ליתן - מתירים לו" (שו"ע אהע"ז סי' קעז ס"ב, ע"פ דברי הרי"ף בבאקמא פ"ח מתקנת הגאונים). והשווה פ"ה מהל' סנהדרין ה"ז. והרא"ש בבאקמא פ"ח ס"ג הביא תשובת הגאונים בזה: "נהגו חכמים אחרונים לנדותם עד שיפייסו בממון או עד שירבה עליו רעים ויפייסו בדברים". ובשו"ע אהע"ז סי' קעז ס"ה, פסק: "הנטען (חשוד) על הפנויה . . . אם ודאי בא עליה מצוה לכונסה, אבל אין כופין על כך".

ד. ומצות עשה של תורה שתשב אשת מוציא שם רע תחתיו לעולם, שנאמר: ולו תהיה לאשה. אפלו עורת או מפת שחין¹⁷. ואם גרשה - עבר על לא תעשה, שנאמר: לא יוכל לשלחה כל ימיו. וכופין אותו ומחזיר ואינו לוקה, כמו שבארנו באונס¹⁸. ואם קדם אחד וקדשה¹⁹, או שמתה, או שהיה בהן שאסור בגרושה - הרי זה לוקה על גרושה²⁰.

17) וכתוב ב'מורה נבוכים' ג, מט: . . . "הלא תסתכל ברוב יושר אלו החוקים ומשפטים צדיקים, אין שפטו במוציא שם רע, כי אין ספק כי זה האיש הרע לא אהב אשתו אשר הוציא עליה שם רע . . . ואילו היה רוצה לגרשה . . . לא היה לו מונע, אך היה מתחייב לתת חזקה (כתובתה) הראוי לה, ושם לה עלילות דברים כדי להפטר ממנה בלא תשלומין . . . והוא חמשים כסף, כי זהו מוהר הבתולות הקצוב בתורה, ומפני זה גזר עליו ה' לשלם מאה כסף, נמשך אחר העיקר: אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים לרעהו, וכדין עדים זוממים, כן זה המוציא שם רע, חשב להפסידה חמשים כסף . . . ישלם מאה . . . והיה ענשו על בחירתו התאוה ובקשו ההנאה לבד, שנתחייב להחזיק בה עולמית . . . כי לא הביאו אל כל זה רק היותה כעורה בעיניו, כן ירפאו המדות הרעות כשיהיה רופאם המצוה האלוקית". (18) לעיל פ"א ה"ז. (19) ונאסרה עליו ע"ז, כמבואר לעיל פ"א מהל' גירושין ה"ב. (20) כמבואר לעיל פ"א ה"ז.

ה. נמצא בה דבר זמה²¹, או שנמצא²² אסורה עליו מחיבי לאוין או מחיבי עשה, ואפלו שניה - הרי זה יגרשנה בגט; שנאמר: ולו תהיה לאשה - אשה הראויה לז²³. ולמה לא יבוא עשה²⁴ וינדה את לא תעשה, בין במוציא שם רע בין באונס²⁵, וישא זו האסורה לו? שהרי אפשר שלא תרצה היא לישוב, ונמצא עשה ולא תעשה קמין²⁶.

(21) מבואר לעיל פ"א ה"ה. (22) בדפוס רומי: שנמצא =

עו, א. ויבמות לו, ב. והשווה פט"ו מהל' איסורי ביאה הכ"ט. (58) וזה אינו מפתה אלא מפותה, שהקדשה גורמת שיתעוררו בני אדם לזנות (ראב"ד וכסף-משנה). ולדעת ה'מגדל עוז' הרי זה כאנוס, שאם זו התחילה בעבירה והוא נגזר אחריה, הרי יצרו הלבישו ואנסו, כעין שאמרו בכתובות נא, ב: "יצר הלבישה". (59) כתובות לו, ב. (60) לעיל פ"א ה"ט. (61) ולדעת הראב"ד, אין קדשה אלא זו שעומדת בקובה (אהל) של זונות, כענין שנאמר (בראשית לח, כא): "איה הקדשה היא בעינים על הדרך", השווה לעיל פ"א מהל' אישות ה"ד ובביאורנו שם. וראה לקמן הל' איסורי ביאה פ"ח ה"ב.

פרק שלישי

1) ביאר בו רבינו שהמוציא שם רע חייב מלקות ומאה סלעים כסף, שאין דנין אותו אלא בפני הבית ובב"ד של כ"ג. שאסור לגרשה לעולם, נמצא בה דבר שהיתה אסורה עליו, כיצד הוצאת שם רע, שם רע של קידושין ראשונים, שהפטור מן הקנס מותר לגרשה, שאינו חייב עד שיבעול.

א. המוציא שם רע על פת ישראל², ונמצא הדבר שקר - לוקה; שנאמר: ויסרו³ אותו. ואזהרה של⁴ מ'לא תלך רכיל בעמך⁵. ונותן לאביה משקל מאה סלעים כסף⁶ מזקקה⁷. ואם היתה יתומה - הרי הם של עצמה⁸.

2) אמר עליה שזנתה תחתיו אחרי שארסה, וכמבואר בסמוך ה"ו. (3) קיבלו חז"ל מגזירה-שוה' שייסור זה הוא מלקות (כתובות מו.). (4) שאין עונשים אלא-אם-כן מזהירים (סנהדרין נד.). (5) כתובות, שם. (6) ככתוב בתורה (דברים כב, יט). (7) כסף טהור מכל תערובת שהיא. וראה לעיל פ"א ה"א, ובכורות מט, ב. (8) כתובות מד, ב.

ב. והמוציא שם רע על הקטנה או על הבוגרת - פטור מן הקנס ומן המלקות, ואינו חייב עד שיוציא על הנערה; שנאמר: והוציאו את בתולי הנערה - נערה מלא דבר הפתוב⁹.

9) בכל מקום כתבה התורה "נער" (חסר ה"א), וכאן כתוב "נערה" (מלא ה"א). וראוי להעיר שגם בפסוק זה כתוב בספרינו: "הנער" חסר, ואמנם בכתובות מד, ב - הוציאו דין זה מפסוק אחר "ונתנו לאבי הנערה" (דברים כב, יט) נערה מלא דיבר הכתוב, וכאן באמת נערה מלא (ראה בכסף-משנה). ואולי נתכוין רבינו להביא פסוק זה, שממנו אפשר למעט את הבוגרת, שכן אמרו בהרבה מקומות: "פרט לבוגרת שכלו בתוליה" (יבמות נט. כתובות צז:) ובפסוק שלפנינו מדובר בענין בתולים, לומר שהבוגרת אינה בדין זה ('מעשה ורקח').

ג. אין דנין דין זה אלא בפני הבית¹⁰ ובית דין של עשרים ושלושה¹¹, מפני שיש בדין מוציא שם רע דיני נפשות; שאם נמצא הדבר כמו שנאמר¹² - הרי זו נהרגת¹³. אבל האונס והמפתה¹⁴ - דנין בהן בכל זמן בשלושה¹⁵, כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין¹⁶.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ז טבת - ספר נשים - הלכות נערה בתולה קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אינה חייבת סקילה אלא חנק (להלן פ"ג מהל' איסורי ביאה ה"ד).

ח. כל נערה שאין לה קנס אם נאנסה או נתפתתה³⁴,
כך המוציא עליה שם רע פטור מן המלקות ומן
התשלומין³⁵. וכן הפותית שנתגיירה והשפחה
שנשפתחררה פחותה מבת שלש שנים³⁶, אפלו היתה
הורתה³⁷ שלא בקדשה³⁸ ולדתה בקדשה³⁹, המוציא
עליה שם רע - פטור מן הקנס ומן המלקות;
שנאמר: פי הוציא שם רע על בתולת ישראל - עד
שתהיה הורתה ולדתה בקדשה⁴⁰.

34) ראה לעיל פ"א ה"ט. 35) שהרי רובן בחזקת בעולות
הן לפני אירוסייהן, ואין יטעון: לא מצאתי לבתך בתולים.
והאילונית נקראת קטנה עד שתהיה בת עשרים שנה, ואין
לה ימי נערוּת אלא מקטנותה תצא לבגרות, כמבואר לעיל
פ"ב מהל' אישות ה"ד. וכבר נתבאר שהמוציא שם רע
על הקטנה או על הבוגרת, פטור מן הקנס ומן המלקות.
36) שאף אם נבעלו אז - אין ביאתן ביאה והרי הן בתולות,
כמבואר לעיל פ"א מהל' אישות ה"ג. 37) ההריון של
אמה, בה. 38) בהיות אמה גויה או שפחה כנענית.
39) שלאחרי שנתעברה אמה, נתגיירה או נשתחררה,
וילדתה כשהיא גיורת. 40) ואע"פ שנאמר כאן "על
בתולת ישראל", וזו גיורת היא ואינה בכלל "ישראל" סתם
(ראה יבמות עד: וסוכה כח: וב'תוספות' שם ד"ה לרבות)
- כאן ישנו ריבוי מיוחד לרבות את הגיורת, כמפורש
בכתובות מד, ב.

ט. קדש נערה וגרשה, וזוּר וקדשה, והוציא עליה
שם רע, והביא עדים שזנתה תחתיו בקדושיין
הראשונים, ונמצאו זוממים - הרי זה פטור⁴¹. וכן
אם היתה יבמתו שפנסה, והוציא עליה שם רע,
והביא עדים שזנתה תחת קדושי אחיו⁴², ונמצאו
זוממים - הרי זה פטור מן המלקות ומן
התשלומין⁴³. וכל הפטור, אם רצה לגרש - יגרש⁴⁴.

41) בעיא שלא נפשטה, בכתובות מו, א. וספק ממון -
להקל, ולפיכך פטור מקנס. והוא הדין לענין מלקות
שבמקום מיתה עומדת (סנהדרין י). וספק נפשות להקל
(משנה-למלך). 42) המת. ואסורה ליבם, לפי שפטורה מן
החליצה ומן היבום (פ"ו מהל' יבום וחליצה הי"ט) והרי
היא כאשת אחיו שלא במקום מצוה. 43) כתובות, שם.
שנאמר: את בתי נתתי לאיש הזה, לזה ולא ליבם. כי אבי
הנערה לא נתנה לאיש הזה היבם. וב'ירושלמי' כתובות פ"ד
ה"ד, דורש דין זה מהכתוב: את האשה הזאת לקחתי, פרט
לשומרת יבם, כי היבמה לא לקחה הוא בבחירתו אלא מן
השמים הקנוה לו, שמת אחיו ונפלה ליבום לפני זה.
44) כי לא נצטוה על העשה: "ולו תהיה לאשה". וכוונתו
רק על המוציא שם רע על נישואי אחיו שפטור מקנס מצד
ודאי, אבל ההלכה הראשונה של הוצאת שם רע על
הנישואין הראשונים שנשאר בספק, והוא פטור רק מפני
שספק ממון לקולא (למעלה הערה מ) - ברור שאסור
לגרשה מספק, ועי' משנה-למלך.

שנמצאה. 23) 'ספרי', פרשת כִּי־תצא (דברים כב, יט).
24) של: "ולו תהיה לאשה". 25) ראה לעיל פ"א ה"ה.
26) שמלמדים את האשה לומר איני רוצה בו, וממילא אין
צורך בדחיית ה'לא תעשה' (כתובות מ. וברש"י לענין אונס,
והוא הדין למוציא שם רע, שכן התלמוד עצמו משווה
אותם זה לזה, כמבואר שם מד, ב שהקשו מדין מפתה לדין
מוציא שם רע - 'מעשה רוקח').

1 ו. כיצד הוצאת שם רע? הוא שכיבד לבית דין
2 ויאמר: נערה זו בעלתי ולא מצאתי לה בתולים.
3 וכשבקשתי על הדבר נודע לי שזנתה תחתי אחר
4 שארסתי, ואלו הם עדי שזנתה בפניהם. ובית דין
5 שומעין דברי העדים וחוקרין עדותן. אם נמצא
6 הדבר אמת - נסקלת; ואם הביא האב עדים, והוזמו
7 העדים שהביא הבעל²⁷, ונמצא שהעידו שקר -
8 יסקלו²⁸, וילקה הוא, ונותן מאה סלעים. ועל זה
9 נאמר: ואלה בתולי בתי - אלו העדים שזמו עדי
10 הבעל. חזר הבעל והביא עדים אחרים והזמו עדי
11 האב - הרי הנערה ועדי אביה נסקלין²⁹. על זה
12 נאמר: ואם אמת היה הדבר הזה. מפי השמועה³⁰
13 למדו, שפרשה זו יש בה עדים, וזוממין, וזוממי
14 זוממין³¹.

27) שעדי האב אמרו לעדי הבעל: היאך אתם מעידים
שזינתה ביום זה ובמקום זה, והלא ביום זה הייתם עמנו
במקום אחר, וזוהי הזמה. 28) עושים בהם כאשר זממו
לעשות לה. 29) שהרי זממו להרוג עדי הבעל, והתורה
אמרה: "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו". 30) דבר
שקיבלוהו חז"ל מסיני ויש לו גם אסמכתא בפסוק, קוראו
רבינו: "מפי השמועה" (יד מלאכי). והשווה הל' יסודי
התורה פ"ה ה"ד, ובביאורנו. 31) 'ירושלמי' כתובות פ"ד
ה"ד: אמר רבי יוסי בי רבי בון, הפרשה הזו יש בה עדים
וזוממיהן וזוממי זוממיהן, הבעל אומר [את האשה הזאת
לקחתי - ולא מצאתי לה בתולים - דברים שם, יד] הרי
עדים שזינתה בבית אביה, והביא האב עדים להזים עדי
הבעל [לאמר: "ואלה בתולי בתי"] והביא הבעל עדים
להזים עדי האב [כמו שנאמר: "ואם אמת היה הדבר הזה"].
וראה להלן הי"ב.

15 ז. הוציא עליה שם רע והיא בוגרת, אף על פי
16 שהביא עדים שזנתה תחתיו פשהיתה נערה - הרי
17 זה פטור מן המלקות ומן הקנס³². ואם נמצא הדבר
18 אמת - הרי זו תסקל; אף על פי שהיא בוגרת,
19 הואיל ובעת שזנתה נערה היתה³³.

32) שהרי עקימת שפתיו גורמת לו להתחייב ללקות ולשלם,
והעקימה היתה כשהיא בוגרת, והתורה אמרה: "וענשו אותו
מאה כסף ונתנו לאבי הנערה" - ולא לאבי הבוגרת.
33) ומעשיה גרמו לה, והמעשה התקיים בעודה נערה
שדינה בסקילה, וכן רומז הכתוב: והוציאו את הנערה, ולא
אמר - והוציאוה, לומר לך: הנערה - שהיתה כבר, ועכשיו
היא בוגרת (כתובות מה:). אבל אם זינתה בהיותה בוגרת -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום שני י"ח טבת ה'תשע"ז

הַלְכוֹת סוֹטָה¹

יש. בכללן שלש מצוות. אחת מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה, וזהו פ'ר'טן: (א) לעשות לסוטה בתורת הקנאות הסדורה בתורה. (ב) שלא לתן שמן בקרבנה. (ג) שלא לתן עליה לבונה. ובאור מצוות אלו בפ'ר'קים אלו:

פ'ר'ק ראשון²

(1) סרה מדרכי הצניעות, והוא כינוי לאשת איש החשודה בבגידה בבעלה. (2) נתבאר בו דין קינוי בפני עדים ודיני הסתירה ושתיית המים המאורים, העומדת לשתות ובא עד אחד והעיד שזינתה, מי הוא הנאמן להעיד עליה שזינתה אחר שנסתרה, הכחשות עדים בענין זה.

א. קנוי³ האמור בתורה, 'וקנא את אשתו', הוא שיאמר לה בפני עדים: אל תסתרי עם איש פלוני. אפלו היה אביה או אחיה או עפוי⁴ או עבד⁵ או שחוף, הוא האיש שאינו מתקשה ואינו מוליד.

(3) לשון התראה. (4) אל תיכנסו עימו למקום סתר. (5) "על ידי כל עריות מקנאים" ואין אומרים: מאחר שאנו דורשים "ונטמאה-ונטמאה", שתי פעמים, אחת לאוסרה על בעלה ואחת לאוסרה על בועלה, - אלה שנאסרות על הבעל בסתירה זו, נאסרו גם על הבעל, אבל כל המנויים כאן שהנשים אסורות עליהם גם לפני הסתירה, לא תיאסרנה על בעליהן - אלא אף הן אסורות.

ב. הסתירה האמורה בתורה, 'ונסתרה', הוא שתסתיר עם אותו האיש שאמר לה 'אל תסתרי עמו' בפני שני עדים. אם שהתה עמו פדי טמאה⁶, שהוא פדי לעלות ביצה⁷ ולגמעה - הרי זו אסורה על בעלה עד שתשתה מי המרים⁸ ויבדק הדבר. ובזמן שאין שם מי סוטה⁹ - תאסר עליו לעולם¹⁰, ותצא פלא כתבה.

(6) = כדי ביאה. (7) של תרנגולת על אש בינונית. (8) "שנותן לתוכם דבר מר". (9) משחרב בית המקדש. "שאינן משקים את הסוטה אלא בבית דין הגדול של שבעים זקנים במקדש". (10) אחרי שקינא לה ונסתרה בפני שני עדים ואין מים לבדוקה.

ג. קנא לה על שנים כאחד ואמר לה: אל תסתרי עם פלוני ופלוני, ונסתרה עם שניהן כאחד¹¹ ושתה פדי טמאה, אפלו הם שני אחיה¹² או אביה¹³ ואחיה - הרי זו אסורה עד שתשתה¹⁴.

(11) אף על פי שמצד הדין מותר לאשה להתייחד עם שני אנשים בזמן שהם כשרים. (12) ויש מי שמתיר להתייחד עם אחותו. (13) שמותר לאדם להתייחד עם בתו. (14) כי הכל תלוי בקפידת הבעל, וזה שהקפיד וקינא לה, וודאי ראה בהם דבר פריצות ולא הייתה צריכה להתייחד עמהם אחר קינויו.

1. אינו חייב עד שיבעל אותה פ'ר'קה⁴⁵ ויוציא שם רע (על הבעילה) פ'ר'קה⁴⁶. בעלה שלא פ'ר'קה ואמר: לא מצאתיה בתולה⁴⁷ - פטור⁴⁸, ומפין אותו מפת מ'רדות⁴⁹.

(45) כרבי אליעזר בן יעקב, בכתובות מו, א. (46) שנבעלה לאחר כדרכה, שהרי נאמר בו: "ולא מצאתי לה בתולים" - במקום בתולים. הרי שהמדובר כאן כשהבעל בא עליה כדרכה, וגם הוצאת השם הרע היא, שזינתה כדרכה (כתובות מו, ומו: וברש"י שם). (47) שהביא עדים המעידים שזינתה תחתיו. (48) מקנס וממלקות. (49) מדברי סופרים, כאילו לא בעל כלל שלוקה מכת מרדות (כתובות מה:). וראה למעלה פ"ג מהל' אישות, הכ"א "מכת מרדות" מה היא.

5. יא. וכן אם אמר: לא מצאתיה בתולה, ולא אמר: שזינתה תחתיו⁵⁰; או שאמר: זינתה תחת, ולא הביא עדים, אלא באו מאליהם - הרי זה פטור⁵¹, אף על פי שהעדים נהרגים אם הוזמו⁵².

(50) ויתכן שנבעלה בהיותה עדיין פנויה. (51) מקנס וממלקות (כתובות מו.). (52) שהרי העידו עליה להרגה, ואילו לא הוזמו היתה נהרגת.

9. יב. זה שנאמר בתורה: ופרשו השמלה - לשון פ'ב'וד⁵³, שנושאין ונותנין בסתרי הדבר⁵⁴. וכן זה שיאמר האב: אלה בתולי בתי - הן זוממי עדי הבעל⁵⁵. וזה שנאמר: ואם אמת היה הדבר תהרג - כשזינתה⁵⁶ אחר הארוסין בעדים, שנאמר: לזנות בית אביה; אבל קדם הארוסין - כפר אמרה תורה בה⁵⁷ שהיא פטורה מכלום, ובו'עלה חייב בתשלומי קמון בלבד, בין פתה בין אנס.

(53) ואע"פ שלפי מה שפסק רבינו (הלכה י) שאינו חייב אלא אם בעל אותה, אפשר לפרש שמלה ממש, שיפרשו את הסודר או הסדין לראות דם הבתולים שעליו, כמו שאמרו בגמרא שם, נראה לו לרבינו שיותר מסתבר לפרשה בלשון כבוד ('מאירי' שם, וכסף-משנה). (54) לבדוק אם אמת הדבר אם לא, וכמו שאמרו בכתובות מו, א: "ופרשו השמלה - פרשו מה ששם לה... מלמד שבאים עדי של זה ועדי של זה, ובוררים את הדבר כשמלה חדשה". וכן הוא ב'ספרי' פרשת כ"תצא (דברים כב, יז): "ופרשו השמלה - חיזורו דבריהם כשמלה", ילבינו דבריהם להוציא דבר לאמיתו כשמלה חדשה (רבינו הלל, בפירושו שם). ונקט מליצת "שמלה חדשה" ע"פ מה שנאמר במלכים"א יא, כט: "והוא מתכסה בשלמה חדשה" - ודרשו חז"ל בסנהדרין קב, א - מה שלמה חדשה אין בה שום דופי, אף תורתו של ירבעם לא היה בה שום דופי, הרי ש'שמלה חדשה" משמשת משל לדבר ברור ונקי מכל פגם ('הכתב והקבלה'). (55) ראה למעלה ה"ו. (56) [כלומר, לא די שיתבררו דברי טענתו של הבעל שלא נמצאו בתולים לנערה, אלא צריך שיעידו עדים שראוה שזינתה]. (57) דברים כב, כט.

ס'לקו ה'לכות נ'ערה בתולה

- 1 ד. אָמַר לָהּ בְּפָנַי שְׁנַיִם: אֵל תְּדַבְּרֵי עִם פְּלוּנִי - אֵין
 2 זֶה קְנוּיָא¹⁵. וְאָף עַל פִּי שְׁנִסְתְּרָה עִמּוֹ בְּעֵדִים וְשִׁהְתָּה
 3 כְּדֵי טְמֵאָה - לֹא נֶאֱסָרָה עָלָיו¹⁶, וְאֵינָה שׁוֹתָה בְּקְנוּי
 4 זֶה.
- 5 ה. וְכֵן אִם אָמַר לָהּ: אֵל תִּסְתְּרֵי עִמּוֹ, וְרֵאוּהָ מִדְּבַרְת
 6 עִמּוֹ - אֵין זֶה סְתִירָה, וְלֹא נֶאֱסָרָה וְלֹא שׁוֹתָה. וְכֵן
 7 אִם לֹא קָדַם קְנוּי, וְכֵאוּ שְׁנַיִם וְהֵעִידוּ שְׁנִסְתְּרָה עִם
 8 זֶה וְשִׁהְתָּה כְּדֵי טְמֵאָה - לֹא נֶאֱסָרָה עַל בְּעֵלָהּ וְאֵינָה
 9 שׁוֹתָה.
- 10 ו. אָמַר לָהּ: אֵל תִּסְתְּרֵי עִם אִישׁ פְּלוּנִי, וְהֵיָה לְקָטָן
 11 פְּחוֹת מִכֵּן תִּשַׁע שְׁנַיִם יוֹם אֶחָד¹⁷, אוֹ שְׁאָמַר לָהּ:
 12 אֵל תִּסְתְּרֵי עִם בְּהֵמָה זֶה - אֵין זֶה קְנוּי; שְׁנֵאמַר:
 13 וְשָׁכַב אִישׁ אוֹתָהּ - פָּרַט לְקָטָן וְלְבַהֲמָה¹⁸, שְׁאֵין
 14 אוֹסְרִים אוֹתָהּ עָלָיו.
- 15 ז. בְּעַל שְׁמִחָל¹⁹ עַל קְנוּיוֹ קָדַם שְׁתַּסְתֵּר - קְנוּיֹו
 16 מְחוּל, וְכֵאלוֹ לֹא קָנָא לָהּ מְעוּלָם. אֲבָל אִם מְחוּל
 17 אַחֵר שְׁתַּסְתֵּר - אֵינוֹ יִכּוֹל לְמַחֵל. גְּרַשָּׁה²⁰ - הָרִי זֶה
 18 כְּמִי שְׁמִחָל, וְאִם הִחְזִירָהּ - צָרִיף לְקִנְיָתָה קְנוּי
 19 אַחֲרָיָהּ²¹.
- 20 ח. קָנָא לָהּ בְּפָנַי שְׁנַיִם, וְרֵאוּהָ אוֹתָהּ שְׁנִסְתְּרָה עִם
 21 זֶה שְׁקָנָא לָהּ עָלָיו וְשִׁהְתָּה כְּדֵי טְמֵאָה - הָרִי זֶה
 22 אֶסְוֵרָה עָלָיו²², וְיוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה²³; שְׁאֵינוֹ יִכּוֹל
 23 לְהִשְׁקוּתָהּ עַל פִּי עִצְמוֹ²⁴. וְכֵן אִם שָׁמַע הָעַם
 24 מְרַנְּנֵי²⁵ אַחֲרָיָהּ אַחֵר הַקְנוּי וְהִסְתִּירָהּ²⁶, עַד שִׁשְׁמַע
 25 מִהַנְּשִׂים הַטּוֹת לְאוֹר הַלְבָנָה²⁷ נוֹשָׂאוֹת וְנוֹתְנוֹת בַּהּ
 26 שְׁזַנְתָּה עִם הָאִישׁ שְׁקָנָא לָהּ עָלָיו - הָרִי זֶה אֶסְוֵר
 27 לְמִקְמָה²⁸, וְיוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה²⁹.
- 28 (22) שאין ראיתו בעצמו גרועה מדין ראה אותה עד אחר.
 29 (23) שאין הדבר ברור שנטמאה, ולכן לא הפסידה כתובתה.
 ולמה איננה בכלל "עוברת על דת" שיוצאה בלי כתובה,
 והרי גם ייחוד, עבירה היא על הדת? - כל עבירה שאין בה
 מכשול לבעלה, אינה בכלל עבירה על הדת ואינה מפסידה
 כתובתה. (24) = על פי ראיית עצמו, אבל כשנסתרה בפני
 שני עדים, שאפשר להשקותה - אם תמצא טהורה הרי היא
 מותרת לבעלה, ואם לא תרצה לשתות, תצא בלא כתובה.
 (25) מלעזים. (26) על פי שני עדים. (27) מפחד בלילות
 מתקבצות לטוות יחד ומשיחות ביחד. (28) ואינו יכול
- 32 י. וְאֵלוֹ שְׁבִית דִּין מְקַנֵּין לְהָן³²: מִי שְׁנַתְּחַרֵּשׁ בְּעֵלָהּ
 33 אוֹ שְׁנִשְׁתַּטֵּה, אוֹ שִׁהְיָה בְּמִדְּיָה אַחֲרַת אוֹ שִׁהְיָה
 34 חֲבוּשׁ בְּבֵית הָאֶסְוֵרִין. לֹא לְהִשְׁקוּתָהּ³³, אֲלֵא לְפִסְלָהּ
 35 מִכְּתֻבָּתָהּ³⁴.
- 36 יא. פִּיצֵד? שְׁמַעוּ בֵּית דִּין שֶׁהָעַם מְרַנְּנִין אַחֲרָיָהּ -
 37 קוֹרְאִין אוֹתָהּ וְאוֹמְרִין לָהּ: אֵל תִּסְתְּרֵי עִם אִישׁ
 38 פְּלוּנִי. בָּאוּ עֲדִים אַחֵר כִּף שְׁנִסְתְּרָה עִמּוֹ וְשִׁהְתָּה כְּדֵי
 39 טְמֵאָה - בֵּית דִּין אוֹסְרִין אוֹתָהּ עַל בְּעֵלָהּ לְעוּלָם,
 40 וְקוֹרְעִין כְּתֻבָּתָהּ. וְכִשְׁבוֹא בְּעֵלָהּ אוֹ יִכְרִיא אוֹ יֵצֵא
 41 מִבֵּית הָאֶסְוֵרִין - נוֹתֵן לָהּ גִּט³⁵; וְאֵינוֹ יִכּוֹל
 42 לְהִשְׁקוּתָהּ, מִפְּנֵי שְׁלֵא קָנָא לָהּ הוּא³⁶.
- 35 (35) שאי אפשר לבדוקה במי סוטה. (36) והתורה אמרה:
 "וקנא... והביא", וזה לא קינא לה.
- 43 יב. שֵׁתָה מִי הַמְרִים וְנִקְתָּה³⁷ מִהָן, וְחִזַּר וְקָנָא לָהּ
 44 עִם הָאִישׁ שֶׁהִשְׁקָה עַל יָדוֹ, וְנִסְתְּרָה עִמּוֹ - אֵינוֹ יִכּוֹל
 45 לְהִשְׁקוּתָהּ עַל יָדוֹ פְּעַם שְׁנִיָּה³⁸; אֲלֵא תֵּאָסֵר עָלָיו
 46 לְעוּלָם, וְתֵצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה. אֲבָל אִם קָנָא לָהּ עִם
 47 אַחֵר, וְנִסְתְּרָה עִם הָאֶחָד בְּעֵדִים - מְשַׁקֵּין אוֹתָהּ פְּעַם
 48 שְׁנִיָּה, וְאֶפְלוּ בְּמָה פְּעָמִים. וְהוּא, שִׁישְׁקָה אוֹתָהּ
 49 בְּכָל פְּעַם בְּגִלָּל אִישׁ אַחֵר.
- 37 (37) שלא מתה, ויצאת טהורה. (38) שנאמר "זאת תורת
 הקנאות" - זאת ולא אחרת, כגון איש אחד ובוועל אחד,
 שאינה שותה פעם שנייה על ידי אותו אדם, כיוון שקינא
 לה כבר ונמצאה נקייה, נראה הדבר שאדם קנטרן הוא
 ומתכוון להקניטה.
- 50 יג. הִשְׁקָה אוֹתָהּ וְגִרְשָׁה, וְנִשְׂאָת לְאַחֵר, וְקָנָא לָהּ
 51 עִם הָאִישׁ שֶׁהִשְׁקָה אוֹתָהּ הַבְּעַל הָרֵאשׁוֹן בְּגִלְלוֹ,
 52 וְנִסְתְּרָה עִמּוֹ בְּעֵדִים - הָרִי הַבְּעַל הַשְּׁנִי מְשַׁקָּה אוֹתָהּ
 53 עַל יָדוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּעַל שְׁנֵי. וְאֶפְלוּ מֵאָה, וְנִשְׂאָת
 54 לְזֶה אַחֵר זֶה - מְשַׁקֵּין אוֹתָהּ עַל יְדֵי אִישׁ אֶחָד³⁹;
 55 וְאֵין אוֹמְרִין: וְדַאי שֶׁהִחְזִיקָה לְזֶה וְטְמֵאָה, עַד
 56 שִׁיִּהְיָה שָׁם עַד⁴⁰.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(39) שנאמר: "תורת הקנאות" קנאות בלשון רבים, הרי שעושים לה כמה פעמים כתורה הזאת. (40) עד אחד.

1 יד. האשה שקנא לה בעלה, ונסתרה אחר הקנוי
2 עמו בעדים, והרי היא עומדת לשתות⁴¹, וכא עד
3 אחד והעיד עליה שנבעלה בפניו עם זה שקנא לה
4 עמו - הרי זו אסורה על בעלה לעולם, ואינה
5 שותה⁴², ויוצאת בלא פתבה⁴³. ואפלו היתה עד
6 טמאה זה אחד מעדי הסתירה⁴⁴. שניאמר: ועד אין
7 פה - והרי פאן עד⁴⁵.

(55) שהעידו שניהם בתוך כדי דיבור ובטלו דבריו מייד, שלא נתקיימה עוד עדותו בבית דין. (56) אפילו לאחר שנתקיימה עדות הראשון בבית דין. (57) שכשבאת ומצאת שנסתרו יחד גם אנו היינו עמך ולא נטמאת בפנינו.

27 יח. פא עד אחד פשר ונשים רבות או פסולין
28 רבים⁵⁸ פאחד⁵⁹, העד אומר 'נטמאת' והנשים או
29 הפסולין אומרים 'לא נטמאת'⁶⁰ - הרי זו שותה⁶¹; ו
30 שעד אחד ופסולין רבים פמחצה על מחצה הם⁶².
(58) כגון קרובים או עבדים. (59) בבת אחת. (60) בפניך.
(61) שמא נטמאת קודם שבאו הפסולים. (62) והרי זה דומה לשני עדים כשרים שבאו בבת אחת.

31 יט. היו בלן פסולין - הלך אחר הרב. פיצד? שתי
32 נשים אומרות 'נטמאת' ושלש אומרות 'לא נטמאת'
33 - הרי זו שותה; שלש אומרות 'לא נטמאת' וארבע
34 אומרות 'נטמאת' - הרי זו אינה שותה⁶³. היו מחצה
35 על מחצה - הרי זו שותה.

(63) "כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות".

36 כ. פל סוטה שאמרנו שאינה שותה מפני עדי
37 טמאה - הרי זו אסורה על בעלה לעולם⁶⁴, ותצא
38 בלא פתבה⁶⁵; שהרי נאסרה בקנוי וסתירה, והשתיה
39 שסתירה נמנעה שהרי יש פה עד, כמו שבארנו.

(64) והשתייה לא תתירה. (65) "שהרי מעשיה הרעים גרמו לה להאסר".

פרק שני

(1) כלל בו רבינו המשך דיני שתיית המים, נשים שאינן ראיות לשתות, קטנה שהשיאיה אביה וקטנה בת מיאון אם מקנאים להן, מעוברת ומניקה והעומדת לשתות ומת בעלה, שמי שבעל בעילה אסורה מימיו אין המים בודקין את אשתו, דין אשה שהיה לה קינוי וסתירה ולא שתתה, אם אסורה למי שנתייחד עמה, איסור נישואיה עם הנחשד עליה.

40 א. אשה שקנא לה ונסתרה - אין כופין אותה
41 לשתות; אלא אם רצתה ואמרה: הן נטמאתי - תצא
42 בלא פתבה, ונאסרה על בעלה לעולם, ואינה
43 שותה². וכן אם אמרה: איני טמאה ואיני שותה³ -
44 אין כופין אותה לשתות, ותצא בלא פתבה⁴. וכן אם
45 אמר בעלה: איני רוצה להשקותה, או שבעלה

(41) להיבדק אם טהורה היא. (42) שאין השתייה באה אלא על הספק, וזו וודאי טמאה היא. (43) "שהרי מעשיה הרעים גרמו לה להאסר". (44) ומעיד שבאותה סתירה נבעלה בפניו והעד השני אינו מכחישו אלא אומר, שלא ראה ולא שם על לבו לראות, אין השני נחשב כעד המכחישו, והראשון נאמן בה. (45) תנא דבי רבי ישמעאל: "מפני מה האמינה תורה עד אחד בסוטה, שרגליים לדבר (שנטמאה). שהרי קינא לה ונסתרה ועד אחד מעידה שהיא טמאה". אבל אם לא קדמו הקינוי והסתירה בעדים כשרים, אין עד אחד נאמן להעיד שנטמאה "שאין דבר שבערוהו (מתקבל) פחות משניים (עדים)".

8 טו. אפלו אשה⁴⁶ ועבד ושפחה⁴⁷ ופסול לעדות
9 בעברה מדברי סופרים⁴⁸ ואפלו קרוב⁴⁹ נאמן לעדות
10 סוטה, להעיד עליה שזנתה; ותאסר על בעלה
11 לעולם⁵⁰, ואינה שותה, ותצא בלא פתבה. הואיל
12 וקדם הקנוי והסתירה בעדים כשרים, והתורה
13 האמינה עד אחד בטמאה - הרי בלן פשרין לעדות
14 טמאה. אף חמש נשים ששונאות זו את זו מעידות
15 זו על זו לומר שנטמאת. ונאמנת עליה לאסרה על
16 בעלה ושללא להשקותה, אכל לא להפסידה
17 מכתבתה⁵¹, אלא נוטלת כתבתה ויוצאה.

(46) הפסולה לעדות במקום אחר. (47) הכנענים. (48) שעבר על דברי חכמים ופסול לעדות מדבריהם. (49) קרבה משפחתית, שאינו נאמן להעיד במקום אחר. (50) אבל הפסול לעדות מן התורה, אינו נאמן להעיד עליה. (51) מתוך ששונאות אותה, חשודות להעיד שקר כדי להפסיד כתובתה. אבל אם אינן נאמנות אלא שלא להשקותה, אין לחשוד בהן שמשקרות שהרי מטיבות עימה, שלא תצטרך לשתות בגלל עדותן ויוצאת ונוטלת כתובתה, ולולא עדותן הייתה צריכה לשתות או לצאת בלי כתובה.

18 טז. פא עד אחד פשר ואמר 'נטמאת' - הרי זו אינה
19 שותה, כמו שבארנו. פא עד אחד והכחישו ואמר
20 'לא נטמאת'⁵² - אין שומעין לו; שעד אחד בטמאת
21 סוטה כשנים, ואין דבריו של אחרון⁵³ דוחין דברי
22 הראשון⁵⁴ שהוא כשנים.

(52) בפניך. שכשבאת ומצאת שנסתרו יחד גם אני הייתי עמך, ולא נטמאת בפנינו. (53) שבא אחר כך.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15) ובכת"י התימנים, וכן בדפוס רומי: "תחת אישה, פרט לארוסה כו" (סוטה כג.). (16) שאינה נקראת אשה, ואפילו כשקיבל אביה קידושיה שהן קידושי תורה - אינה שותה, שהרי אינה בת עונשין, ואינו רשאי להמיתה ע"י השקאת מים המרים (מרכבת המשנה). (17) שאינו איש, ואין קידושי קידושין, כמבואר למעלה הל' אישות פ"ד, ה"ז. ואין כאן משום הטלת שלום בינו לבניה, ובוודאי שאסור למחוק את השם בשבילם (מרכבת המשנה). ואשת שוטה בכלל זה (מעשה רוקח). (18) ודאי, אלא ספק זכר ספק נקבה, וקידושי - קידושי ספק, כמבואר לעיל הל' אישות פ"ד, ה"א. ולא הזכיר רבינו דין טומטום, משום שאין לו נישואין כלל, ורק אנדרוגינוס מותר לו לישא אשה, כמבואר בפ"א מהל' איסורי ביאה הט"ו. (19) שאינו יכול לראות אפילו בלא העלמה זו (סוטה כז.). ומשמע, שאם הוא רואה בעין אחת, יכול הוא להשקותה, שהרי גם בעין אחת יכול הוא לראות בקלקולה (מעשה רוקח). (20) סוטה, שם. (21) 'ספרי' זוטא, נשא אות כא. (22) וכל הפסוק הזה שבסוף הפרשה מיותר הוא, ולא בא אלא להשוות איש לאשה ואשה לאיש (סוטה שם). (23) כגון גידמת ואילמת. (24) שאם הוא גידם או אילם, אינו משקה אותה. (25) כגון סומא. (26) אם היתה סומא.

ד. קטנה שהשיאה אביה²⁷, אם זנתה ברצונה - 29
נאסרה על בעלה. לפיכך מקנין לה. לא 30
להשקותה²⁸, אלא לפסלה מכתבתה, פמו שפארנו²⁹. 31
אבל הקטנה בת מאון³⁰ - אין מקנין לה, שאין לה 32
רצון להאסר על בעלה. ואפלו היה פהן - לא 33
נאסרה עליו³¹. 34

27) והרי נישואיה נישואי תורה, כמבואר לעיל הל' אישות פ"ג ה"א. (28) שהרי נתמעטה מהפסוק: אשה - פרט לקטנה. (29) למעלה ה"ב, ולדעת הראב"ד אין קטנה נאסרת על בעלה אפילו אם זינתה ברצון, שהרי אמרו (יבמות לג.): "פיתוי קטנה, אונס הוא", ואנוסה מותרת לבעלה ישראל. אולם רבינו סובר שדיעה זו נדחית מפני סוגיית התלמוד בכתובות ט, א. שאמרו שם: "האומר פתח פתוח מצאתי (ראה למעלה הל' אישות פ"א ה"ב), נאמן לאוסרה עליו", ושאלו שם: והלא יש כאן שני ספיקות, שמא קודם קידושין ושמא אחר קידושין, ואפילו אם נאמר לאחר קידושין - שמא באונס, שמא ברצון, שהאנוסה מותרת לישראל, ותירצו שם בסוגיא שהמדובר כשקידשה אביה לישראל, והיא פחותה מבת שלש שנים, וטען שפתחה פתוח, שאין כאן אלא ספק אחד, שמא באונס שמא ברצון, וספק איסור תורה - להחמיר, וסובר רבינו שהסוגיא מדברת שם אפילו כשהיא עדיין קטנה. הרי שפיתוי קטנה אינו נחשב לאונס, שאם נדון אותה כאנוסה, למה תיאסר על בעלה (מגיד-משנה בפ"ג מהל' איסורי ביאה ה"ב). וגם מה שאמרו בירושלמי (סוטה פ"ב ה"א): "קטנה שזינתה, אין לה רצון להאסר על בעלה" - נדחה מפני סוגיית תלמוד בבלי הנ"ל, וראה בימראה הפנים' שם. (30) היא יתומה שהשיאה אחיה או אמה, שקידושיה אינם אלא מדברי סופרים, ויכולה לעקם על-ידי מיאון, כמבואר למעלה

1 בעלה אחר שנסתרה⁵ - הרי זו אינה שותה⁶; ונוטלת 2
כתבתה⁷ ויוצאה, והיא אסורה [עליו] לעולם⁸.

(2) סוטה כד, א. כיון שאמרה טמאה אני, בדוקה ועומדת היא והמים המרים לא ניתנו אלא לברר את הספק (רש"י שם כ.). (3) מחמת יראה, שחוששת פן יבדוקה המים אפילו אם היא טהורה (רש"י שם יט:). וראה לקמן פ"ג, ה"ב. (4) שם כד, א. מתוך שאינה שותה - נשארה באיסורה לבעלה, והפסידה כתובתה. וראה למעלה פ"א הערה פ. (5) ונאסרה עליו. (6) כיון שבא ביאה אסורה, אין המים בודקים את אשתו, כמבואר להלן ה"ח. וראה לקמן פ"ג, ה"א. (7) שהוא גרם לה שלא תשתה (סוטה כד.). (8) כי לאחר קינוי וסתירה נאסרה עליו, והשתיה שתירה נמנעה, ראה למעלה סוף פ"א.

3 ב. ואלו הן הנשים שאינן ראויות לשותות, אף על 4
פי שהן רוצות לשותות ובעליהן רוצים להשקותן, 5
אלא יוצאות בלא כתבה משכיבואו עדי סתייה אחר 6
עדי קנוי ויאסרו על בעליהן לעולם. וחמש עשרה 7
נשים הן, ואלו הן: ארוסה, ושומרת יבם⁹, וקטנה¹⁰ 8
אשת הגדול¹¹, וגדולה אשת הקטן, ואשת 9
אנדרוגינוס¹², ואשת הסומא¹³, ואשת החגר, או 10
האלם, או מי שאינו שומע, או שהוא פרות יד, וכן 11
החגרת, והאלמת, והסומא, ופרותת יד, ושאינה 12
שומעת. פל אחת מאלו אינה ראויה לשותות¹⁴.

(9) שבעלה מת בלא בנים, וממתנת לאחיו שייבמה, וקינא לה יבמה. (10) פחותה מבת שתיים-עשרה שנה ויום אחד. (11) בן שלש-עשרה שנה ויום אחד. (12) שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות, כמבואר למעלה הל' אישות פ"ב הכ"ד. (13) עיוור. (14) מהטעמים המבוארים בהלכה הבאה, אבל יש להן קינוי וסתירה להיאסר לבעליהן לעולם ולהפסיד את כתובתן.

13 ג. ומנין שאינה ראויה לשותות? שנאמר: אשר 14
תשטה אשה תחת אישה. תחת¹⁵ - פרט לארוסה 15
ושומרת יבם, שאינה תחת אישה. אשה - פרט 16
לקטנה¹⁶. תחת אישה - פרט לאשת קטן¹⁷ ואשת 17
אנדרוגינוס, שאינו איש¹⁸. ונעלם מעיני אישה - 18
פרט לאשת סומא¹⁹. והעמיד הפהן את האשה - 19
פרט לחגרת. ונתן על פניה - פרט למי שאין לה 20
פה, או שהיתה עקמה או יבשה שאינה יכולה לקח 21
בה. ואפלו פפה אחת, שנאמר: פפיה²⁰. ואמרה 22
האשה - פרט לאלמת. ואמר אל האשה - פרט למי 23
שאינה שומעת²¹. והרי הוא אומר: אשר תשטה 24
אשה תחת אישה²² - עד שתהיה שלמה פמוהו והוא 25
שלם פמותה. הא למדת שכל דבר שמעכב אותה 26
מלשותות²³ מעכב את בעלה מלהשקותה²⁴, וכל 27
המעכב את הבעל מלהשקותה²⁵ - מום פמוהו מעכב 28
אותה מלשותות²⁶.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

של עיקרין ונסתרס, ומותר לו לבוא בקהל (כסף-משנה), כי לא אסרה תורה לבוא בקהל אלא כשכרתו אדם או הכהו קוץ, כמבואר לקמן פט"ז מהל' איסורי ביאה ה"ט, וראה שם הי"ב. ולדעת המ"שנה למלך, מדבר רבינו בכל סריס אדם, ואפילו כשנתקו אברי תשמישו בידי אדם, ובכל זאת אשתו מותרת לו, כי כאן מדובר בגיורת ומשוחררת, שסריס אדם מותר בהן (הל' איסורי ביאה שם ה"א), וזהו שהדגיש רבינו המותרות לבעליהן, שההיתר בא מצידן. (43) סוטה, שם. כי סריס בר שכיבה הוא, אע"פ שאינו בר זריעה (רש"י שם). ורבינו בפירושו המשנה שם, אומר: "אשת סריס (שיתה) אע"פ שאין לו שכיבה".

ז. מַעֲבֵרַת וּמִנִּיקָה - מִקְנָא לָהּ וּמִשְׁקָה אוֹתָהּ כְּמוֹת שְׁהִיא.⁴⁴ אִשָּׁה הָעוֹמֶדֶת לְשָׂתוֹת וּמֵת בְּעֶלְיָה קֶדֶם שְׂתֻשָּׁתָה - אֵינָה שׁוֹתֶה,⁴⁵ וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתַבְתָּהּ.⁴⁶

מעוברת, ואין אומרים נחוס על הולד ולא נהרגנו (סוטה שם, וברש"י). אולם ה'תוספות' שם סוברים שממתינים לה עד שתלד, ואז משקים אותה. (45) שנאמר: והביא האיש את אשתו, והרי מת. (46) שמא זנתה והפסידה כתובתה (סוטה כד. כבית הלל).

ח. כָּל אִישׁ שִׁבָּא בִּיָּאָה אֶסוּרָה מִיָּמֵינוּ אַחֵר שְׁהַגְדִּיל⁴⁷ - אֵינן הַמַּאֲרִים⁴⁸ בּוֹדְקִין אֶת אִשְׁתּוֹ. וְאָפְלוּ בָּא עַל אֶרֶוֹסָתוֹ בְּבֵית חַמְיוֹ, שְׁאָסוּר מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁴⁹ - אֵינן הַמַּיִם בּוֹדְקִין אֶת אִשְׁתּוֹ. שְׁנָאֵמַר: וְנִקָּה הָאִישׁ מִעֵוֹן, וְהָאִשָּׁה הִיא תְּשֹׂא אֶת עוֹנָהּ - בְּזִמְן שְׁהָאִישׁ מְנַקֵּה מִעֵוֹן, אִשָּׁה נוֹשְׂאָה אֶת עוֹנָהּ.⁵⁰

(47) שהוא בר עונשין. (48) על-פי הפסוק (במדבר ה, יח) "מי המרים המארים", ונקראו כן לפי שהם מחסרים אותה מן העולם, מלשון: "סילון ממאיר" האמור ביחזקאל כח, כד (רש"י שם). או על שם האלות הנמחות בה שמקללים אותה (רמב"ן שם). (49) כמבואר לעיל פ"י מהל' אישות ה"א. (50) סוטה כח, א. וראה להלן פ"ג הי"ז. ומקור דברי רבינו, להלן הערה נא.

ט. לְפִיכֶךָ, אִם הָיְתָה אִשְׁתּוֹ אֶסוּרָה עֲלֵיו מִחֻבֵּי לְאוּיִן אוֹ מִחֻבֵּי עֲשָׂה, אָפְלוּ שְׁנֵיהֶם⁵¹, וְקָנָא לָהּ וְנִסְתָּרָה - אֵינָה שׁוֹתֶה;⁵² אֲלֹא תִצָּא בְּלֹא כְּתָבָהּ, וְתִהְיֶה אֶסוּרָה עֲלֵיו אִף מִשׁוֹם זֶה. עֶבֶר וְנִשְׂאָ מַעֲבֵרַת חֲבֵרוֹ וּמִיַּנְקַת חֲבֵרוֹ⁵³ - הֲרִי זֶה שׁוֹתֶה, שְׁאִין כָּאֵן עֲבָרָה.⁵⁴

(51) שאסורה מדברי סופרים, ונקראת שניה, שהיא שניה לעריות, לעיל פ"א מהל' אישות ה"ו. (52) שהרי בפירושו שנינו (סוטה כג): "אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, לא שותות ולא נוטלות כתובה". ומפרש שם רבינו הטעם, משום שאין האיש מנוקה מעון, שבא עליהן ביאה אסורה, והרי חלוצה לכהן אינה אסורה אלא מדברי סופרים (ראה פ"ז מהל' איסורי ביאה ה"ז), ומכאן הוכיח רבינו שאפילו היתה אשתו אסורה עליו מדברי סופרים

פ"א מהל' גירושין ה"א. (31) כל שיכולה למאן, אינה כאשת איש מן התורה, והרי היא כפנויה שזינתה שמותרת אפילו לכהן, כמבואר בהל' איסורי ביאה פ"ג ה"ב. ומקור דברי רבינו במס' נדה נב, א. שאמרו שם: "והיא לא נתפשה - אסורה, נתפשה (נאנסה) מותרת, ויש לך אחרת שאע"פ שלא נתפשה מותרת, ואיזו? זו שקידושה קידושי טעות". ומפרש רש"י שם: קידושי טעות - כגון על מנת שאני כהן, והרי הוא ישראל. וכגון קטנה שאין מעשיה כלום, ולענין זנות לא נאסרה עליו, שפנויה בעלמא היא. וכל זה כשהיא יתומה ובת מיאון, שאין קידושה קידושי תורה ויכולה לעקם כמו בקידושי טעות.

ה. קָנָא לְאַרוֹסָתוֹ אוֹ לְזִקוּקָתוֹ,³² וְנִסְתָּרָה אַחֵר שְׁנִשְׂאָה - הֲרִי זֶה שׁוֹתֶה כְּשִׂאָר כָּל הַנְּשִׂיִם³³. נִשְׂוֹאָה שְׁקָנָא לָהּ, וְנִסְתָּרָה קֶדֶם שְׂיַבְעוּל אוֹתָהּ³⁴ בְּעֶלְיָה - אֵינָה שׁוֹתֶה, וְיִוצְאָה בְּלֹא כְּתָבָהּ, וְאֶסוּרָה עֲלֵיו לְעוֹלָם; שְׁנָאֵמַר: וַיִּתֵּן אִישׁ בֶּךָ אֶת שְׁכָבְתוֹ מִבְּלֻעֵי אִישׁוֹ - שְׁקָדְמָה שְׂכִיבַת בְּעַל לְשְׂכִיבַת בְּוַעֲלָיָה.³⁵

(32) שומרת יבם הזקוקה לו ליבמה או לחלוץ לה, כמבואר לעיל פ"ב מהל' יבום הי"ח. (33) שהרי עכשיו יושבות הן תחת בעל כשאר הנשים (סוטה כו). (34) שנכנסה לחופה, שמאז יש לה דין של נשואה, אבל עדיין לא נבעלה. (35) סוטה כד, ב. וכל זה אינו אלא להשקותה מי סוטה, אבל להאסר על בעלה, אין צורך שיבעלנה בעלה תחילה, שהרי אפילו ארוסה שזינתה נאסרה עליו.

ו. הַגִּירָת וְהַמִּשְׁחָרְרָת,³⁶ וְאִשְׁת הַגֵּר³⁷ וְאִשְׁת עֶבֶד מִשְׁחָרָר³⁸, וּמִמְזוּרָת³⁹ וְאִשְׁת מִמְזוּר⁴⁰, וְאִשְׁת סָרִיס חִמָּה⁴¹ אוֹ סָרִיס אֲדָם⁴², הַמְּתָרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן - הֲרִי הֵן כְּכָל הַנְּשִׂיִם וְשׁוֹתוֹת.⁴³

(36) שפחה כנענית ששוחררה, והרי היא כישראלית לכל דבר, כמבואר בפ"ב מהל' איסורי ביאה הי"ז. (37) שהיא בת ישראל. (38) עבד כנעני ששוחרר, שהוא כישראל לכל דבר. (39) שנישאה לגר, שאין עבירה בנישואיהן (פט"ו מהל' איסורי ביאה ה"ז), אבל אם נישאה לישראל, שיש איסור בנישואיהן - אינה שותה, שאין המים בודקים אותה אלא א-סכן מנוקה האיש מעוון, כמבואר בסמוך ה"ח. (40) כגון שהיא גיורת, שאין איסור בנישואיהן (הל' איסורי ביאה שם), אבל ישראלית כשרה שנישאה לממזר אינה שותה, כמבואר למעלה בסמוך. ולדעת ה'כסף משנה' הגירסה הנכונה בדברי רבינו היא: "וממזרת אשת ממזר" שאין עבירה בנישואיהם. אולם גירסה זו אינה בדפוסים קדומים ולא בכת"י התימנים. ורש"י במס' סוטה כו, א - מפרש: "אשת ממזר לממזר" - כלומר, אשה הראויה לממזר. והוא כדברינו ('מעשה רוקח'). והחידוש בדין זה הוא, שלא נאמר: אשת ממזר לא תשתה ולא נעשה שלום ביניהן, כי למה לנו להרבות ממזרים בישראל, והלואי לא יפרה ולא ירבה (סוטה שם, וברש"י). (41) שנולד סריס מבטן אמו, כמבואר לעיל פ"ב מהל' אישות, הי"ג-יד. בניגוד לזה שחתכו או נתקו אברי ההולדה ע"י אדם הנקרא סריס אדם, כמבואר שם ובביאורנו. (42) כגון ששתה כוס

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

60) שקינא לאשתו העקרה. (61) העקרה. (62) נמצא שבשעת הקינוי לא היתה איילונית זו ראויה לשתות, כאמור בהלכה הקודמת. (63) כל הלכה זו, ב"ירושלמי" סוטה, שם.

14 יב. כל אשה שהיה לה קנוי וסתירה ולא שתתה מי
15 המרים - בין שלא רצה בעלה להשקותה, בין שלא
16 רצתה היא⁶⁴, ובין שפא לה עד טמאה, או הודת,
17 או היתה מאלו הנשים⁶⁵ שאינן ראויות לשתות, או
18 שקנאו לה בית דין⁶⁶ - הואיל ונאסרה על בעלה
19 מכל מקום, הרי היא אסורה על זה שנתיהדה עמו
20 לעולם⁶⁷ פדרך שהיא אסורה על בעלה. ואם עבר
21 ונשא - מוציאין אותה מתחתיו בגט, אפלו היו לה
22 כמה בנים ממנו⁶⁸. מפי השמועה⁶⁹ למדו: פשם
23 שאסורה לבעל פה אסורה לבועל⁷⁰.

64) מחמת יראה, אבל לא הודתה שהיא טמאה.
65) המניות לעיל ה"ב. (66) כגון שנתחרש בעלה או שהלך למדינה אחרת, כמבואר למעלה פ"א ה"י"א.
67) סוטה כז, ב. ואפילו כשימות בעלה או יגרשה, ואפילו אם טוענת טהורה אני ומוכנה לשתות והבעל אינו רוצה להשקותה - נאסרה עליו, כמבואר ביבמות צב, א. וכן שנינו (סוטה ו), שאסורה לאכול בתרומה, אפילו מתרומת בית אביה, כל שבעלה אינו רוצה להשקותה, שכלל הוא: הקינוי והסתירה אסרים אותה לבעל ולבועל ולתרומה, אלא שאם שתתה - הותרה, ואם לא שתתה - נשארה באיסורה, ואין משקים אותה בעל כרחו של בעל (משנה-למלך). והשווה פ"ח מהל' איסורי ביאה ה"י"ב. (68) יבמות כד, ב. (69) שקיבלו בשמועה איש מפי איש עד משה רבינו. (70) "שתי פעמים האמורות בפרשה, נטמאה ונטמאה, אחת לבעל ואחת לבועל" (סוטה כז: במשנה). ואמרו חכמים (שם ט): "סוטה נתנה עיניה במי שאינו ראוי לה, מה שביקשה לא ניתן לה (שאסורה לבועל), ומה שבידה נטלוה ממנה (אם שותה מים, מתה. ואם הודתה נאסרה לבעלה. רש"י שם), שכל הנותן עיניו במה שאינו שלו, מה שמבקש - אין נותנים לו, ומה שבידו - נוטלים הימנו".

24 יג. אכל אם לא קדם קנוי, ופאו עליה עדים שנסתרה
25 עם איש זה, ופאו ומצאו דבר מלער, פגון שנקנסו
26 אחריו ומצאוה חוגרת חגורה⁷¹, או מצאו רק⁷²
27 למעלה מן הפילה⁷³ וכימצא בזה, אם הוציאה בעלה
28 בדבר מלער פזה⁷⁴ - הרי זו לא תנשא לנטען⁷⁵, אלא
29 אסורה עליו⁷⁶. ואם עבר ונשא, והיו לה בנים ממנו
30 - לא תצא⁷⁷; ואם לא היו לה בנים ממנו - תצא⁷⁸.

71) כעין מכנסים) שהיו הנשים חוגרות לצניעות (יבמות כד: וברש"י), וראה בדברי רבינו לעיל פכ"ד מהל' אישות הט"ו. (72) לח (לשון רבינו, שם). (73) רשת הפרושה כעין חופה מעל למיטה להגן על הישן. "מי זרק הרוק למעלה, כי אם השוכב ופניו למעלה, הילכך זינתה זו ורקקה בשעת תשמיש" (רש"י ביבמות, שם). (74) "מגפפין זה את זה, או שנכנסו זה אחר זה והגיפו דלתות", לשון רבינו בהל'

בלבד - אינה שותה (משנה-למלך). (53) שמת חברו או גירשה, והיא מעוברת או מניקה, ואסורה להנשא עד שיעברו עליה עשרים וארבעה חדשי יניקה, כמבואר לעיל פי"א מהל' גירושין הכ"ה. (54) אין ביאה זו אסורה מצד עצמה, אלא משום סכנת הולד (ראה הל' גירושין שם), שהרי יכול להפרישה ולהחזירה לאחר זמן, כלומר לאחר עשרים וארבעת חדשי היניקה (סוטה כד. והל' גירושין שם, הכ"ח). ואין זו דומה לאיסור שניה, שאסורה לעולם וביאתה אסורה מחמת עצמה, וכן הבא על ארוסתו בבית חמיו - אין איסור הביאה מחמת דבר אחר אלא מצד עצמה (מרכבת המשנה').

1 ל. מי שאין לו אשה הראויה לילד ולא בנים, ונשא
2 עקרה⁵⁵ או זקנה או אילונית⁵⁶ - אינה שותה, ולא
3 נוטלת כתובה⁵⁷. היו לו בנים או אשה אחרת ראויה
4 לילד - הרי זה משקה אותה, אף על פי שהיא זקנה
5 או עקרה או אילונית ואינה ראויה לילד⁵⁸. שלא
6 נאמר בתורה 'ונזרעה זרע', אלא בראויה לילד;
7 שאם היתה יולדת בצער - תלד ברוח, הרי דרפה
8 לילד נקבות - תלד זכרים⁵⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שאם היתה יולדת בצער - תלד ברוח, היה דרכה לילד נקבות - תלד זכרים".

מקור הדברים הוא בגמרא מסכת סוטה, אלא ששם הובאו עוד שתי ברכות: אם היתה יולדת שחורים - יולדת לבנים, קצרים - יולדת ארוכים". ויש לומר שכך היתה גירסת הרמב"ם בש"ס סוטה שם.

(על"פ לקר"ש חלק כ"ח עמוד 34 הערה 15)

55) כגון ששתתה כוס של עקרין כדי שלא תעבר, או שנעקר רחמה וניטלה האם שלה (רש"י ליבמות מב:).
56) לקויה מבטן אמה ואין לה סימני אשה, כמבואר לעיל פ"ב מהל' אישות ה"ו. (57) סוטה כד, א. כתנא-קמא ולא כרבי אליעזר. שכל אלה אינן ראויות לו לקיימן הואיל ואין לו בנים, וישראל נצטוו על פריה ורביה (רש"י שם), וראה לעיל פ"ט מהל' אישות ה"ז. (58) הואיל ויש לו בנים או אשה אחרת - ראויות לאישות הן, כמבואר לעיל הל' אישות שם. ואני קורא בה: "והביא האיש את אשתו", וכן מפורש ב"ירושלמי" (סוטה פ"ד ה"ג, והובא בתוספות) סוטה כו. ד"ה לא ישא): "מודים חכמים לרבי אלעזר, שאם היו לו אשה ובנים שהיא שותה". (59) שלא כדברי האומר (סוטה שם): "איילונית - אינה שותה, שנאמר: ונזרעה זרע, מי שדרכה להזריע, יצאת זו שאין דרכה להזריע", אלא כדברי רבי ישמעאל שם, שלא הקפידה תורה שתהא האשה הזאת ראויה לילד.

9 יא. היו לו אשה ובנים ומתו בין קנוי⁶⁰ לסתירה -
10 פבר נראית⁶¹ לשתות, ומשקה אותה. לא היו לו
11 בנים ולא אשה הראויה לילד, אלא זו האילונית
12 וכימצא פזה⁶², ונולד לו בן מגרושתו בין קנוי
13 לסתירה - פבר נדחית האילונית מלשתות⁶³.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- אישות שם. (75 לחשוד, שטוענים עליו דברי לעז. 76 שמה נטמאה. 77 שלא להוציא לעז על בניה שגולדו מאשה האסורה לאביהם. 78 יבמות, שם. וכפירוש הר"ף שם.)
- 1 יד. במה דברים אמורים? 79 בשפוננו⁸⁰ העיר עליה
2 ועל הנטען יום ומחצה או יותר ואמר: פלוני זנה
3 עם פלונית ולא פסק הקול. והוא שלא היו לה או
4 לו אויבים שמעבירין את הקול. אבל אם לא היתה
5 שם רנה לדבר זה בעיר, או שפסק הקול שלא מחמת
6 יראה, אם נשאת לנטען - לא תצא, אף על פי שאין
7 לה פנים⁸¹. אפלו פא עד אחד שזנתה עמו - לא
8 תצא⁸².

~ נקודות משיחות קודש ~

"ביצר סדר השקאת סוטה כו".

הציווי למחוק פרשה מן התורה כדי לעשות שלום בין איש לאשתו, מדבר באשה שהתנהגותה אינה כראוי, שגם לאחר שבעלה התרה בה, עברה על התרתה ונסתרה ויש על כך עדים, ואעפ"כ אמרה תורה שתימחק פרשה מן התורה בשביל לעשות שלום בין איש לאשתו. מכאן רואים עד כמה מעלתו של כל אחד ואחד מישראל, שגם כשנמצא במצב לא ראוי ולא רצוי, יש ציווי בתורה שבשביל טובתו תימחק פרשה מן התורה.

(ספר השיחות תשנ"ב חלק ב' עמוד 451)

2) התריתי בה שלא תיסתר עם פלוני. (3 ומה שהצרכי תלמידי חכמים, לפי שהם יודעים ההתראה וימנעוהו שלא להתקרב עמה (רבינו בפרוש המשנה, סוטה שם). 4) כמבואר למעלה פ"א ה"ב. ואם יבוא עליה לאחר שנאסרה עליו, שוב לא יבדוקה המים, שבזמן שאין האיש מנוקה מעוון, אין האשה נושאת את עוונה, כמבואר לעיל פ"ב ה"ח. 5) סוטה ז, א. שנאמר בה (במדבר ה, ל): "ועשה לה הכהן את כל התורה" ונאמר בזקן ממרא (דברים יז, יא): "על פי התורה אשר יורוך", ולמדו 'גזירה-שוה' 'התורה' - 'התורה' - מה להלן בשבעים ואחד, אף כאן בשבעים ואחד (שם ע"מ ב).

- ב. הגיעו לירושלמים, בית דין הגדול מושיבין אותה 26
ביניהן, ומאמימן עליה⁷ שלא בפני בעלה⁷,
27 ומפחידין אותה פחד גדול שלא תשטה. ואומרים
28 לה: בתי, הרבה היין עושה⁸, הרבה שחוק עושה,
29 הרבה ילדות עושה, הרבה שכנים רעים עושים. אל
30 תגדמי לשם הגדול שנכתב בקדשה שמימחה על
31 המים. ואומרים לה: בתי, הרבה קדמוף⁹ ונשטפו,
32 ואנשים גדולים ויקרים תקף יצרן עליהן ונכשלו.
33 ומגדידין לה מעשה יהודה ותמר פלתו¹⁰, ומעשה
34 ראובן בפילגש אביו על פשוטו¹¹, ומעשה אמנון
35 ואחיותו¹², כדי להקל עליה עד שתודה. ואם אמרה
36 'הן נטמאתי', או 'איני שותה'¹³ - יוצאה בלא פתחה
37 והולכת לה.
38

6) כדי שתודה ולא יצטרכו למחוק בגללה את השמות שבמגילתה. (7) מפני שלבה גס בו, ותתגבר ולא תודה. וכמבואר בסמוך ה"ו (מעשה רוקח). ולדעת בעל 'מרכבת המשנה' הטעם הוא, אולי תבוש להודות בפני הבעל. (8) 'וגורם לנערה ילדה שתבוא לידי קלוקל, ושמה אמת הדבר אל תביאי עצמך לידי מיתה מנוולת זו' (שם ז).

79) שאם לא היו לה בנים - תצא. (80) הלעיוז, כמבואר בכיורנו לעיל פ"א, ה"ח, הערה לד. ובכתי" התימנים, וכן ברפוס רומי: "שנבוכה העיר". (81) יבמות כה, א. (82) כל עד אחד שלא קדם לו קינוי וסתירה - אינו נאמן, כי "אין דבר שבערוה פחות משנים" (קידושין טו.). ואם באו שני עדים, דינה מבואר בסמוך ה"טז.

- 9 טו. מי שהוציאה בעלה בעדי דבר מכער, ונשאת
10 לאחר וגרשה - הרי זו אסורה להנשא לנטען
11 שציצתה מתחת בעלה בגללו⁸³; ואם נשאת - לא
12 תצא⁸⁴, אף על פי שאין לה פנים.

83) שמה נבעלה לו, ונאסרה עליו עולמית. (84) הואיל ובינתיים נישאת לבעל אחר, הופסק הקול ואין מחמירים עליה כל כך (יבמות כד:), והרי זה דומה לדין המתואר בהלכה הקודמת ש"אם פסק הקול... אם נישאת לנטען - לא תצא, אע"פ שאין לה בנים".

- 13 טז. כל אשה שבאו שני עדים והעירו שזנתה עם
14 זה פשהיתה תחת בעלה הראשון - הרי זו תצא
15 מזה⁸⁵, ואף על פי שיש לה ממנו פמה בנים. וכל
16 מקום שאמרנו 'תצא' - תצא בלא פתחה⁸⁶.

85) יבמות, שם. וכל זה כשזינתה ברצון, אבל אם נאנסה, הואיל ולא נאסרה על בעלה ישראל - מותרת היא גם לבעל ('חלקת מחוקק' אה"עו" ס" יא, סק"י). (86) 'ירושלמי' כתובות פ"ו ה"ו: "תיפוק בלא פרן", כלומר, תצא בלא כתובה, כי מעשיה גרמו לה להאסר ולהפסיד כתובתה. ויתר דיני אשה בוגדת, מבוארים למעלה הל' אישות פכ"ד ה"י - עד סוף הפרק.

פרק שלישי

1) ביאר בו רבינו סדר השקאת הסוטה, סוטה ששתתה ולא מתה מיד אם היא מותרת לבעלה, באו עדי טומאה אחר ששתתה, זנתה באונס או בשגגה או דרך אברים.

- 17 א. ביצר סדר השקאת סוטה? הבעל פא לבית דין
18 שבעירו ואומר להן: אשתי זו קנאתי לה עם פלוני²,
19 ונסתרה עמו, ואלו הן עדי, והרי היא אומרת שהיא
20 טהורה, ואני רוצה להשקותה לבדק הדבר. ובית דין

באסקופת שער ניקנור, כמו שכתב רבינו בפ"ד מהל' מחוסרי כפרה ה"ב, ואילו העמדה ראשונה - לפני מן השער כלפי העזרה. ויש להעיר שבתוספתא סוטה פ"א ה"ג, שינוי: "היא עומדת מבפנים, והכהן עומד מבחוץ, שנאמר והעמיד הכהן את האשה לפני ה' - האשה לפני ה', ואין הכהן לפני ה'". (18) סוטה ת, א. שנאמר בה "לפני ה'" - והוא הפתח שבו דרך כניסה ויציאה לכל באי העזרה (רש"י). (19) כדי לכערה ולנוולה (שם עמ"ב). וראה בסמוך הי"א.

ה. וּמִקְבְּצֵין עָלֶיהָ קְבוּצֵין גְּדוּל שֶׁל נָשִׁים; שְׁפָל הַנָּשִׁים הַנִּמְצָאוֹת שָׁם חַיִּבוֹת לְרְאוּתָהּ, שְׁנֶאמַר: וְנִסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים וְלֹא תַעֲשֶׂינָהּ פְּזוֹמְתִּכָּנָה. וְכָל אִישׁ שֶׁיַּחֲפֹץ לְבוֹא לְרְאוּתָהּ - יָבוֹא וְיִרְאָהָ.²⁰ וְהִיא עוֹמֶדֶת בֵּינֵיהֶן בְּלֹא רְדִידָה²¹ וּבְלֹא מְטִפְחָתָה, אֲלֵא בִּבְגָדֶיהָ וְכִפָּה שְׁעַל רֹאשָׁהּ, כְּמוֹ שֶׁהָאִשָּׁה בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ.²²

(20) אנשים - רשות, ונשים - חובה (שם). (21) צעף, "החופה את כל גופה כמו טלית (לשון רבינו לעיל הל' אישות פ"ג הי"א, וראה שם פכ"ד הי"ב). וכן הכתוב אומר (שיר השירים ה, ז): "נשאו את רדידי מעלי".

ו. וְאִין מַגִּיחִין שָׁם לֹא עֲבָדֶיהָ וְלֹא שִׁפְחוֹתֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִפְּרֵת אוֹתָן וְדַעֲתָהּ מִתְּשִׁיבַת בְּהֵן.²²

(22) כן הוא במשנה בסוטה ז, ב. וכן פירש"י (שם): "כשאדם רואה בני ביתו, דעתו מתגברת עליו ולא תירא ולא תודה".

ז. וְאַחַר כֵּן מְשַׁבְּעָהּ הַפֶּהן בְּלִשׁוֹן שֶׁהִיא מִפְּרֵת, וּמוֹדִיעָהּ בְּלִשׁוֹנָהּ²³ שְׁלֹא גֵרָם לָהּ אֲלֵא קְנוֹי וְסִתְרֶיהָ שֶׁקָּנְאָה לָהּ בַּעֲלֶיהָ וְנִסְתֶּרָה. וְאוֹמֵר לָהּ בְּלִשׁוֹן שִׁמְפֵּרָת: אִם לֹא שָׁכַב אִישׁ אִתְּךָ, וְאִם לֹא שְׁטִית טְמָאָה תַּחַת אִישׁךָ - הַנְּקִי מִמֵּי הַמָּרִים הַמְּאָרְרִים הָאֵלֶּה. וְאַתְּ כִּי שְׁטִית טְמָאָה תַּחַת אִישׁךָ, וְכִי נִטְמָאת, וְיִתֵּן אִישׁ בְּךָ אֶת שִׁכְבְּתוֹ מִבְּלַעֲדֵי אִישׁךָ - יִתֵּן יְיָ אוֹתְךָ לְאֵלֶּה וְלִשְׁבַּעַה בְּתוֹךְ עַמֶּךָ, בְּתֵת יְיָ אֶת יָרְכָךָ נּוֹפֶלֶת וְאֶת בְּטָנְךָ צָבָה. וְכֵּן הַמַּיִם הַמְּאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲיֶיךָ לְצַבּוֹת בָּטָן וְלִנְפִיל יָרֶךְ.²⁴ וְהִיא אוֹמֶרֶת 'אֲמֵן אֲמֵן'²⁵ בְּלִשׁוֹן שִׁמְפֵּרָת. וּמוֹדִיעָהּ שֶׁהַבָּטָן הִיא תִּלְקָה תַּחֲלָה וְהַיָּרֶךְ בְּסוֹף.²⁶ כְּדִי שְׁלֹא לְהוֹצִיא לְעוֹז עַל הַמַּיִם.²⁷

(23) סוטה לב, ב. שנאמר (במדבר ה, יט): "ואמר אל האשה - בכל לשון שהוא אומר, אל האשה - משמע דברים הנכנסים בלבה, שתהא מכרת בלשון" (רש"י). (24) כל זה במס' סוטה ז, א. (25) "שכל העונה אמן אחר שבועה, כמוציא שבועה מפיו" (הל' שבועות פ"ב הי"א). ראה מס' שבועות לו, א. (26) אע"פ שבלשון ההשבעה הוא מזכיר: ירך תחילה ואחר-כך בטן (כי ירך התחילה בעבירה תחילה, ואחר-כך הבטן - סוטה ח:) - כשהמים בודקים אותה, דרך כניסתם לגוף, הבטן תחילה ואח"כ

(ברש"י). (9) קדמו אותך בעבירה זו, ונשטפו מן העולם לפי שלא הודו. [והוא ב'ספרי' פרשת נשא, על הפסוק והשביע אותה הכהן]. (10) שהודה ולא בוש, ככתוב (בראשית לח, כו): "צדקה ממני". (11) שהתורה כותבת עליו (שם לה, כב): "וילך ראוּבֵן וישכב את בלהה פילגש אביו" (אע"פ שלפי הדרש (שבת נה:) "כל האומר ראוּבֵן חטא - אינו אלא טועה. . . אלא שבלבל מצעו של אביו, ומעלה עליו הכתוב כאילו שכב עמה"). וגם ראוּבֵן הודה על חטאו, כמבואר בסוטה ז, ב. (12) המסופר בשמואל-ב, יג שנשכל בעבירת זנות, ולא מצאנו שהודה בחטאו [וזהו פירוש למה שכתב למעלה: "הרבה קדמון ונשטפו", וראה ב'אור שמח']. (13) אע"פ שאפשר מאד, שלאחר האיום שאיימו עליה, פחדה ואמרה איני שותה, ובאמת טהורה היא, משמענו רבינו שיוצאה בלא כתובה, שכל האומרת: "איני שותה" כאומרת "טמאה אני", כמבואר ב'ירושלמי' סוטה פ"ג ה"ג, וכן אמר רבי עקיבא (סוטה יט:): "כלום אנו צריכים אלא לבדוקה, הלא בדוקה ועומדת", "כיון שאמרה איני שותה, מודה שהיא טמאה" (רש"י). וראה לעיל פ"ב ה"א: "אם אמרה איני טמאה ואיני שותה. . . תצא בלא כתובה", ושם מדובר קודם האיום (כסף-משנה ומעשה-רוקח).

ג. עֲמֶדָה בְּדְבוּרָה שֶׁהִיא טְהוּרָה - מְבִיאִין אוֹתָהּ לְשֵׁעַר מְזוֹרְחֵי שֶׁל עֲזָרָה,¹⁴ שֶׁהוּא פְּנֵד קֶדֶשׁ הַקִּדְשִׁים.¹⁵ וּמַעֲלִין אוֹתָהּ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם¹⁶ וּמְקִיפִין בָּהּ, כְּדִי לִיַּעֲזֶה עַד שֶׁתְּקַצֵּר נִפְשָׁהּ, אוֹלֵי תוֹדָה.

(14) מבית-הדין הגדול היושב בלשכת הגזית, מביאים אותה לשער המזרח, שהוא שער נקנור, כמו ששינו (סוטה ז): "מעלין אותה לשער המזרח", וכפירוש רבינו שם: "מעלין אותה ומורידין - לפי שהיא בשער המזרח", הרי פירש המלים "לשער המזרח", כלומר: שהרי היא בשער המזרח, שמביאים אותה לשם מלשכת הגזית. וזוהי ההעמדה הראשונה הנאמרת בפרשת סוטה (במדבר ה, טז) "והעמידה לפני ה'", שזהו שער ניקנור, כמפורש ב'ספרי' שם]. (15) כי "השערים מכוונים זה כנגד זה, שער הר הבית (המזרחי) כנגד שער עזרת נשים, ושער עזרת נשים כנגד שער העזרה הגדולה, ושער העזרה כנגד פתח ההיכל" (לשון רש"י יומא טז. וראה הל' בית הבחירה פ"ו ה"א-ה). [וכל זה לקיים מה שנאמר (במדבר שם) "והעמידה לפני ה'"]. (16) סוטה ת, א. ולמדו כן ממה שנאמר במשנה (שם ז) מעלין אותה לשער המזרח", והרי היא למעלה בלשכת הגזית ליד שער המזרח, אלא הכוונה שמעלין ומורידין אותה ממקום למקום.

ד. אִם עֲמֶדָה בְּדְבוּרָה - מְבִיאִין אוֹתָהּ פְּנֵד שֵׁעַר הַמְּזוֹרָח מִבְּחוּץ¹⁷, וּמַעֲמִידִין אוֹתָהּ שָׁם.¹⁸ הִיתָה מִתְּפָסָה בְּלִבְנִים - מִתְּפָסָה בְּשֹׁחַרְיִין.¹⁹ וְאִם הָיוּ הַשֹּׁחַרְיִין נְאִין לָהּ - מִתְּפָסָה בְּבָגְדִים שְׂאִין לָהּ בְּהֵן נוֹי. וּמְסִירִין כָּל חֲלֵי כֶּסֶף וְזָבָה שְׁעָלֶיהָ.

(17) [וזהי ההעמדה השניה שבפרשת סוטה (במדבר שם, יח) "והעמיד הכהן את האשה לפני ה'", שהיא כלפי חוץ,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

39) לוג הוא מדה ממדות הלח (ויקרא יד, י) המכיל נפח שש ביצים בינוניות, וחצי ממנו - שלש ביצים. 40) שהיה במקדש, ובו מים לרחיצת ידיהם ורגליהם של הכהנים (שמות ל, יח"ט), ובסוטה נאמר (במדבר ה, ז): "ולקח הכהן מים קדושים" - "אין קדושים אלא שנתקדשו בכלי - אלו מי כיוור" (ספרי במדבר שם). 41) מנחות פח, א. 42) משנה, סוטה שם.

י. ומקום היה שם⁴³ אמה על אמה לימין הנכנס, ובו טבלא של שיש וטבעת קבועה בה⁴⁴. מגביה הטבלא ולוקח עפר מקרקע המשכן, ונותנו על גבי המים כדי שיראה על פני המים⁴⁵. ונותן לתוך דבר מר, כגון לענה⁴⁶ וכיוצא בה, שנאמר: מי המרים⁴⁷. ומחוק לתוך המגלה לשמה⁴⁸. ומחוק יפה יפה, עד שלא ישאר במגלה רשם הנפרד כלל⁴⁹.

43) ברצפת ההיכל. 44) לאחזה בה להגביה הטבלה משאר הרצפה שהיא כולה אבני שיש. 45) שיעור עפר שיהא נראה וניכר על פני המים, ולא יהא נבלע בתוכם (סוטה, שם). 46) צמח בר ועליו מרים, ונזכר בתורה (דברים כט, יז). 47) סוטה כ, א. 48) סוטה יח, א. וכ, ב. 49) שם יט, ב.

יא. ואחר כך פהן אחד בא אליה מכהני העזרה⁵⁰, ואוחז בכנדיה מנגד פניה, וקורע עד שהיא מגלה את לבה, ומגלה שערה וסותר מחלפות ראשה⁵¹, כדי לנלה. ומביא חבל מצרי⁵², כדי להזפירה מעשה מצרים⁵³ שעשתה. ואם לא מצאו מצרי - מביא חבל מכל מקום. וקושרו למעלה מדדיה, כדי שלא יפלו הכנדים ונמצאת ערמה, שהרי נקרעו⁵⁴.

50) ובתוספתא (סוטה פ"א ה"ה) שנינו: "כהנים מטילים בנייהם גורלות, כל מי שעלה גורלו, אפילו כהן גדול - יוצא ועומד בצד סוטה ואוחז בכנדיה" שלא יחשדו כהן, שקפץ להשקותה כדי לראות שערה ולבה (חסדי דוד, שם). 51) סוטה ז, א. ושם ח, א: "ופרע את ראש האשה - מלמד שהכהן סותר את שערה", מרבה בגלויה, שסותר את קליעתה, ופרע - לשון גילוי הוא (רש"י). 52) עשוי מסיב הגדל סביב הדקל וכוך עליו (רש"י שם ז:). 53) השטופים בזנות ("ירושלמי" שם פ"א ה"ו). וכן הכתוב אומר בפרשת העריות (ויקרא יח, ג): "כמעשה ארץ מצרים . . . לא תעשו". 54) סוטה, שם.

יב. ואחר כך מביא עשרון⁵⁵ קמח שעורים⁵⁶ משל בעל⁵⁷ ונותנו בכפיפה מצרית⁵⁸. והחבל והכפיפה באין משורי הלשפה⁵⁹. ונותנו לדיה כדי לינעה⁶⁰.

55) עשירית האיפה (במדבר ה, טו) והיא העומר, שהוא שני קבים פחות חומש, שהם "כמו ארבעים ושלש ביצים בינוניות וחומש ביצה" (הל' בכורים פ"ו ה"ט"ו-טז). וראה הל' מעשה הקרבנות פ"ב ה"ו). 56) "כשם שמעשיה מעשה בהמה (שהפקירה עצמה למי שאינו בן זוגה, רש"י),

הירך. 27) שיאמרו לא עשו המים כסדר האלה, ואין פורענות זו על ידם (שם ט: וברש"י).

ח. ואחר כך מביא מגלה של עור טהור²⁸, כמו ספר תורה²⁹, וכותב עליה בלשון הקדש³⁰, כדי שראין בו קנקנתום³¹, לשמה של אשה³², כמו הגט. וכותב כל הדברים שהשביע אותה בהם³³ אות פאות מלה במלה, וכותב את השם ככתבו. ואינו פותב אמן אמן³⁴.

28) של בהמה טהורה, ו"ירושלמי" סוטה פ"ב ה"ד, אמרו הטעם: שמא תאמר איני שותה, ונמצא השם גנוז על עור של בהמה טמאה". 29) שאינו נכתב אלא על עור בהמה טהורה (פ"א מהל' תפילין ה"י). וראה לקמן פ"ד ה"ח, שמגילת סוטה דינה כספר תורה לכמה דברים, משום שנאמר (במדבר ה, כג): "וכתב את האלות האלה הכהן בספר". 30) שכן אמרו (יומא לז): הילני המלכה עשתה טבלא של זהב שפרשת סוטה כתובה עליה (ולא יצטרך להביא ספר תורה לכתוב ממנו מגילת סוטה - רש"י שם). ושם (בעמ' ב') שנינו: "כשהוא כותב, רואה וכותב מה שכתוב בטבלא". ובתוספתא (סוטה פ"ב ה"א) אמרו: "ממנה רואה וכותב, לא חסר ולא יתר" - הרי שבלשון הקודש כותבה ('מעשה רב'). 31) חומצת נחושת, ונקראת בלועזית: "ויטריאולו", ומטבע הקנקנתום לחזק את הדיו שלא יוכלו למחקה, והתורה אמרה (במדבר שם): "וכתב . . . ומחה" - כתב שהוא יכול להמחות, כמבואר לקמן פ"ד ה"ט. 32) כלומר: לשם אשה זו, שנאמר: "ועשה לה כהן את כל התורה הזאת" - שיהיו כל מעשיה לשמה (תוספתא גיטין פ"ב ה"י. וכן הוא במשנה, סוטה כ.). 33) בפיו, כאמור בהלכה הקודמת. 34) סוטה יז, א. שנאמר: "וכתב את האלות האלה", האלה - פרט לקבלת אמן, שאע"פ שכתוב בפרשה: "ואמרה האשה אמן אמן" אינו כותבה, אלא אומרת בפיה ומקבלת השבועה.

ט. ואחר כך מביא כלי חרש³⁵ שלא נעשה בו מלאכה מעולם³⁶, ולא יראה ככלי בלה מאריך הזמן³⁷. ואם החזירו לכבשן עד שנתחדש - פשר³⁸. ונותן לתוכו מים חצי לג³⁹ מן הפיור⁴⁰. ובחצי לג שהיה במקדש היה מודדו⁴¹. ונכנס בו להיכל⁴².

35) "במדה שאדם מודד בה מודדים לו . . . היא השקתו יין משובח בכוסות משובחים, לפיכך כהן משקה מים המרים במקידה של חרש" פחותה ומגונה שבכוסות (סוטה ט. וברש"י). 36) למד 'גזירה שוה' מכלי חרס האמור במצורע (ויקרא יד, ה) "אל כלי חרש על מים חיים", מה שם חרס שלא נעשה בו מלאכה, כעין מים חיים שלא נעשה בהם מלאכה, אף כלי חרס האמור כאן (במדבר ה, יז), שלא נעשה בו מלאכה (סוטה טו:). 37) שם בגמרא: "אמר רבא, לא שנו אלא שלא נתאכמו פניו, אבל נתאכמו פניו - פסולין". ומפרשה רבינו בכלי חדש, ודלא כפירש"י (כסף-משנה). 38) [בעייתו של רבא, שם. וסובר רבינו כי נפשטה שם בסוף הסוגיא, וכן נראה מדבריו בפ"א מהל' טומאת צרעת ה"א, ועי' כסף-משנה ולחם-משנה].

15 מְזַבְּחָהּ⁷⁴, כְּשֶׁאָר מְנַחֵת שֶׁל יְחִיד⁷⁵, וְקוֹמֵץ, וּמְקַטֵּיר
16 הַקֹּמֵץ, וְהִשָּׂאָר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים⁷⁶.

67) סוטה יט, א במשנה. 68) תחת יד האשה. 69) שהמנחה צריכה תנופת יד הכהן, משום שנאמר (במדבר שם, כה): "ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות והניף את המנחה", ולמדו חז"ל שצריכה גם תנופת יד הבעלים, היא האשה, שהיא בעלת מנחה זו (שם וברש"י). וב"ירושלמי" פ"ג ה"א, שאלו: ואין הדבר מכוער? (שיניח הכהן ידו תחת יד אשה). ותירצו: "אין יצר הרע מצוי לשעה". כלומר, לשעה מועטת כזו לא חששו. 70) שהיו במזבח המזבח, כמבואר במנחות פ"ה מ"ו, וברמב"ם פ"ט מהל' מעשה הקרבנות ה"ו. 71) לארבע רוחות הארץ. כלומר, להקב"ה שארבע הרוחות הן שלו (סוכה לז:). 72) למי שהשמים והארץ שלו (סוכה, שם). 73) משום שנאמר (במדבר שם, שם): "והניף את המנחה - והקריב אותה אל המזבח" - "זו ההגשה" (מנחות ס:). 74) סוטה יד, ב. 75) כמבואר בפ"ג מהל' מעשה הקרבנות הי"ב. 76) ככל יתר המנחות (פ"ב מהל' מעשה הקרבנות ה"ט). ואם בעלה כהן - אין שיריה נאכלים, כמבואר לקמן פ"ד הט"ו.

17 טז. אם טהורה היא - יוצאת והולכת לה, והרי
18 היא מתרת לבעלה. ואם טמאה היא⁷⁷ - מיד פנייה
19 מוריקות, ועיניה בולטות, והיא מתמלאת גדין
20 גדין⁷⁸. והו"ו⁷⁹ אומרי: הוציאוה (הוציאוה), פדי
21 שלא תפרש נדה⁸⁰, והנדות מטמאות עזרת נשים⁸¹.
22 והן מוציאות אותה מעזרת נשים שהיא עומדת בה.
23 ובטנה צבה בתחלה⁸², ואחר כך תפל ירכה
24 ותמות⁸³.

77) לאחר הקרבת מנחתה על המזבח. 78) מתוך שבשרה נפוח, נראית כמלאה גידים (סוטה כ. במשנה וברש"י שם). 79) הנוכחים שם. 80) חזמת פחד מות, שהפחד הפתאומי מרפה הדמים ופותח המקור (סוטה כ:). 81) כלים פ"א מ"ח. אבל חזמת טומאת מת - אין אנו חוששים שהרי מותר להכניס מת לעזרת נשים שהיא מחנה ליהא ככלל הבית (פ"ו מהל' בית הבחירה הט"ז), ושער ניקנור - דינו כמחנה ליהא (שם הי"א). 82) כי המים בודקים אותה לפי סדר כניסתם לגוף, וכן הכתוב אומר (במדבר ה, כב): "ובאו המים . . . במעין, לצבות בטן ולנפיל ירך". וראה למעלה ה"ו, ובהערה כה שם. 83) ראה בסמוך ה"כ.

25 יז. באותה שעה שתמות היא, ימות הנואף⁸⁴
26 שהשקה על ידו בכל מקום שהוא, ויאָרְעוּ לוֹ
27 מאַרְעוֹת שְׂאָרְעוּ לָהּ לַצְּבוֹת בְּטָן וְלַנְּפִיל יָרֵךְ. וְכָל
28 זֶה, אִם לֹא בָּא בַּעֲלָהּ בְּיָמֵי אִסוּרָהּ מְעוֹלָם; אֲבָל
29 אִם בָּעַל בַּעֲלָהּ שֶׁל אִסוּר - אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין אֶת
30 אֶשְׁתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁸⁵.

84) סוטה כז, ב במשנה. 85) לעיל פ"ב ה"ח.

31 יח. ואם עבר והשקה את אשתו - הרי זה מוסף

כך קרבנה מאכל בהמה" (סוטה טו:). 57) שנאמר (במדבר ה, טו) "והביא האיש את אשתו אל הכהן והביא את קרבנה עליה עשירית האיפה". ואמרו ב"ירושלמי" (סוטה פ"ב, ה"א): "והביא את קרבנה עליה - בעלה". וכן הוא בנגעים פ"ד מ"ב (וכן נראה במשנה, סוטה כג). 58) סל עשוי מנצרי דקל, מהזרדים הגדלים סביבות הדקל (סוטה יד. וברש"י). 59) "ירושלמי" סוטה פ"א ה"ו. שירי הלשכה - כשגובים השקלים בכל שנה מכל ישראל "היו מניחים אותם בלשכה אחת מן הלשכות במקדש . . . וממלאים מכל השקלים שיתקבצו שם שלש קופות גדולות . . . והשאר מניחים אותו בלשכה . . . וזה שישאר שם יתר על מה שיש בקופות - הוא הנקרא שירי הלשכה" (לשון רבינו בפ"א מהל' שקלים ה"ד). 60) שתודה ולא תיבדק, מאחר שלא יקריבו מנחתה, כי אפילו לאחר ששתתה אם לא יקריבו מנחתה לא תיבדק (סוטה יד). שהרי קראה התורה מנחה זו בשם "מזכרת עון" (במדבר שם טו), כמבואר שם כ, ב.

1 יג. ואחר כך לוקח המנחה מן הפפיפה ונותנה לכלי
2 שרת⁶¹, ואינו נותן עליה שמן ולא לבונה⁶². ואם נתן
3 - לוקח על השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני
4 עצמה⁶³. שנאמר: לא יצק עליה⁶⁴ שמן ולא יתן
5 עליה⁶⁵ לבונה.

61) כלי קודש, שמשרתים בו במקדש. וכל כלי השרת היו מכסף או מזהב, ומותר לעשותם משאר מיני מתכת (פ"א מהל' כלי המקדש הי"ג). 62) בניגוד לשאר מנחות שנותן עליהן שמן ולבונה, והכל כדי "שלא יהא קרבנה מהודר, שהשמן קרוי אור, והיא עשתה בחושך, והאמהות נקראות: "לבונה" והיא פירשה מדרכיה" (רש"י לתורה ע"פ מדרש נחומא פ' נשא אות ג) וה'חינוך' (מצוה ססו) אומר: השמן הוא עליון כל כל המשקים שהוא צף על כולם, והסוטה שקלקלה מעשיה וכו', אין ראוי להדר קרבנה בשמן, הנכון לגדולה למשוח בו המלכים והכהנים הגדולים. 63) הרי שני לאוין נפרדים, וראה ב'ספר המצוות' לרבינו לא-תעשה קה, שמביא בשם מכילתא: "לא יצוק עליו שמן . . . מגיד שהן שתי אזהרות". והוא ב'ספרי' זוטא, פרשה נשא. 64) כן הוא בכ"י תימן. ובדפוסים שלפנינו, בטעות: "עליה". 65) כן הוא בכ"י תימן ובדפוס רומי. ובדפוסים שלפנינו, בטעות: "עליה".

6 יד. ובכל זמן שפורע ראשה ונותן העשורון על ידיה
7 יהיו המים בפלי ביד הפכה, וינראה אותה את
8 המים⁶⁶; שנאמר: וביד הפכה יהיו מי המרים
9 המאָרְרִים.

66) כ"י להטיל אימה עליה" (במדבר רבה פ"ט, לג).

10 טו. ואחר כך משקה אותה. ואחר שתשתה לוקח
11 פלי שרת שבו המנחה ונותנו על ידיה⁶⁷. וכהן מניח
12 ידו תחתיה⁶⁸ ומניפה⁶⁹ במזרח, כשאר פל
13 התנופות⁷⁰, מוליך ומביא⁷¹ מעלה ומוריד⁷². ואחר
14 כך מגיש המנחה⁷³ לקרן דרומית מערבית של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 על חטאתו פשע, שגורם לשם המפרש שימחה במים
2 לבטלה, ומוציא לעז על מי סוטה, שאשתו אומרת
3 לאחרות שזנתה ולא בדקו בה המים, והיא לא תדע
4 שמעשי הבעל גרמו שלא בדקו בה.
- 5 יט. לפיכך⁸⁶, משרבו המנאפים בגלוי בבית שני,
6 בטלו הסנהדרין⁸⁷ את מי המרים, וסמכו על הכתוב
7 בקבלה: לא אפקוד על בנותיכם פי תזנינה⁸⁸ וגו'.
- 86 הואיל ואין המים בודקים אותה כשאר הבעל מנוקה
מעוון. (87 סוטה מז, א במשנה. "ורבי יוחנן בן זכאי
הפסיקין" (שם). (88 ומפרש רש"י (שם): "לא אפקוד על
ניאוף נשותיכם לבדקן, ומפני מה? על בנותיכם כי תזנינה
(שאפילו אם בניו ובנותיו נואפים, אין המים בודקים אותם,
כמבואר שם מז: ועוד כי הם עם הזונות יפרדו, הם עצמם
(הבעלים) נואפים כפרדים הללו", וכתב הרמב"ן (במדבר ה,
כ): "ואין הכתוב אומר, שתהיינה הנשים הנואפות פטורות
מן העוון בעבור שבעליהן נואפים, רק שלא יעשה בהן הנס
הגדול הזה, שהוא נעשה לכבודם ולהיותם עם קדוש, והם
לא יבינו בטובה הזאת ולא יחפצו בה. וזה אמר הכתוב
(הושע ד, יד): "ועם לא יבין ילבט", כלומר ילכד
בסכלותו".
- 8 כ. סוטה שיש לה זכות תלמוד תורה⁸⁹, אף על פי
9 שאינה מצויה על תלמוד תורה⁹⁰ - הרי זו תולה⁹¹
10 לה, ואינה מתה לשעתה⁹², אלא נמוקת⁹³ והולכת,
11 וחלאים כבדים באין עליה, עד שתמות⁹⁴ אחר שנה
12 או שתיים או שלש, לפי זכותה⁹⁵. והיא מתה בעצבת
13 בטן ובגפילת איברי⁹⁶.
- 89 שמוליקה את בניה לתלמוד תורה או ממתנה לבעלה
כשהלך חוץ לעיר לעסוק בתורה (סוטה כא.).
90 כמבואר בפ"א מהל' תלמוד תורה ה"א. (91 מאריך
לה הזמן. (92 מיד. (93 מתנוונת. (94 סוטה כב, ב
במשנה. (95 "יש זכות תולה שנה אחת. . . יש זכות
תולה ג' שנים" (שם כ. במשנה). ובירושלמי" (שם פ"ג,
ה"ד) אמרו: "שנה אחת - מנכונדנצר, שכתוב בו (דניאל ד,
כד-כו) וחטיך בצדקה פרוק. . . הן תהוי ארכא לשלותך. .
. לקצת ירחין תרי עשר; שתי שנים - מאמנון, שנאמר בו
(שמואל ב, יג, כג-כח): ויהי לשנתיים ימים. . . הכו את
אמנון והמיתם אותו, וכל אותן שתי שנים היה עוסק
בתורה: שלש שנים - מאחאב, שנאמר בו (מלכים א, כב,
א): וישבו שלש שנים אין מלחמה בין ארם ובין ישראל.
כל אותן שלש שנים היה עוסק במצוות" (לפי גירסת הפני
משה, שם). (96 שם כב, ב במשנה.
- 14 כא. סוטה שששת מי המרים ולא מתה מיד - הרי
15 היא מתרת לבעלה, ואפלו היה פהן. ואף על פי
16 שהתחילו החלאים לבוא עליה וחלו שאר איבריה -
17 הואיל ולא עבדה בטנה ולא התחיל ירכה לנפל, הרי
18 זו מתרת⁹⁷. אבל משהתחיל בטנה לעבות וירכה
19 לנפל - הרי זו אסורה ודאית⁹⁸.
- 97 (98) ואין אומרים: ודאי זינתה באונס, ולפיכך באו עליה כל
החלאים האלה, ומפני שלא זינתה ברצון ולא נתייסרה כדרך
כל הסוטות - אלא מתירים אותה, מפני שחלאים אלו אינם
סימן זינתה, ומספק אין אנו יכולים לאסרה על בעלה
(משנה-למלך להלן הכ"ד, עיי"ש). (98) בניגוד לחלאים
הנ"ל, שאינם סימן ברור זינתה באונס - אם צבתה בטנה,
הרי זה ברור זינתה ואסורה.
- 99 גמורה. ללא כל תליה באינו זכות שהיא, או מפני שלא
היה בעלה מנוקה מעוון. (100) שם. ובירושלמי" (סוטה
פ"ג ה"ד) אמרו: "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא -
וכי אין אנו יודעים שאם לא נטמאה טהורה היא? אלא סוף
המקום פורע בה תחת ניוולה. . . יולדת בצער, יולדת
בריוח" וכו'. ובתרגום יונתן (במדבר ה, כח) נאמר: "ואין
לא אסתאבת אנתא. . . ותיפוק זכאי - נזיזה מנהר"
כלומר, תצא בפנים מזהירות.
- 101 כג. פאו עדי טמאה אחר שששתה - הרי זו תצא
בלא כתבה ואסורה לבעלה, ואפלו לא ארע לה דבר
מדברים אלו; מפני שאין המים בודקין אלא מי
שאין לה עדים שמודיעין זנותה¹⁰¹. ועוד, שמא
בעלה אינו מנקה מעוון, לפיכך לא בדקו המים את
אשתו¹⁰². אבל אם פא עד אחד והעיד שהייתה
טמאה - אינה אסורה¹⁰³, ותשוב תחת בעלה, שהרי
ששתה¹⁰⁴.
- 102 (101) שנאמר (במדבר ה, יג): "ועד אין בה" - שאין מי
שידע בה, אז המים בודקים אותה (סוטה ו.). (102) ראה
למעלה פ"ב ה"ח. (103) שעד אחד אינו נאמן לאסרה על
בעלה. (104) ולא נבדקה, אבל אילו בא העד לפני
ששתה, היתה אסורה לבעלה ואינה שותה, כמבואר לעיל
פ"א ה"ד.
- 103 כד. אשה שזנתה באנס או בשגגה¹⁰⁵, או שבא
עליה זה שקנא לה עמו דרך איברים¹⁰⁶ - אין
המים בודקין אותה. שגאמר: והיא לא נתפשה
- פרט לאנוסה, שהרי נתפשה בחזקה¹⁰⁷. ותמעל
מעל באישה - פרט לשוגגה¹⁰⁸. ושכב איש
אותה שכבת זרע - פרט לבא עליה דרך
איברי¹⁰⁹.
- 104 (105) כגון שאמרו לה מת בעלך, ואחרי זינתה נתברר
שהוא חי (רש"י סוטה לב:). או שנים שקידשו שתי נשים,
ובשעת כניסתן לחופה הוחלפו של זה לזה (יבמות לג:).
ובאשת ישראל, המדובר כאן, שהיא מותרת לבעלה אם
זינתה באונס או בשגגה. (106) שוכב עמה בפריצות
בקירוב בשר (רש"י סוטה כו:). (107) כתובות נא, ב.

10) כיוון שאמרה איני שותה והיא בריאה הרי זו כאמרה: "טמאה אני" ואין צריכים עוד לבדוקה. שהרי בדוקה ועומדת היא.

ד. אַמְרָה 'אֵינִי שׁוֹתֶה' קָדְם שְׁתַּמְחַק הַמַּגְלָה¹¹ - הָרִי
מַגְלָתָה נִגְנָזֶת¹², וְאִינָה פְּשָׁרָה לְהַשְׁקוֹת בָּהּ סוּטָה
אַחֲרָתָּה¹³, וּמִנְחָתָה מִתְפַּזְרֶת עַל הַדְּשָׁן¹⁴. וְאִם אַמְרָה
'אֵינִי שׁוֹתֶה' אַחַר שְׁנִמְחָקָה הַמַּגְלָה¹⁵ - מְעַרְצְרִין¹⁶
אוֹתָהּ וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל פְּרָחָה.¹⁶

11) במים המרים. 12) כל כתבי הקודש שאינם ראויים לקרוא בהם נגזזים, שלא יתבזו. 13) שהרי לא נכתבה לשם זו. 14) מקום היה בעזרה, ששרפו בו קדשי קדשים שנפסלו ואף זו נתקדשה כבר בכלי שרת. ודינה להשרף שם. "מתפזרת", היינו נשרפת. 15) וגרמה שיימחק שם שמים על ידה. 16) מהממים ומכריחים אותה. ערעור - לשון בלבול ותימהון. כי אולי טהורה היא ומחמת פחד היא נראתה לשחות. ורש"י מפרש: מערערים - "כלומר, פותחים פיה שלא בטובתה ושופכים המים לתוך גרונה".

ה. וְמֵאֲמִינֵן עָלֶיהָ שְׁתַּשְׁתָּהּ, וְאוֹמְרִין לָהּ: בְּתִי, אִם בְּרוּר לָךְ הַדְּבָר שֶׁטְהוֹרָה אַתְּ - עֲמִדֵי עַל בְּרִיךְ¹⁷ וְשִׁתִּי וְאֵל תִּפְחָדֵי. לְפִי שְׁאִין הַמַּיִם דּוֹמִין אֵלָּא לְסִם¹⁸ יָבֵשׁ מִנַּח עַל פְּשָׁר חֵי: יֵשׁ שָׁם מְכָה - מִתְלַחֵל¹⁹ וְיוֹרֵד, אִין שָׁם מְכָה - אִינּוּ עוֹשֶׂה פְּלוּם²⁰.

17) ודאותך, ורש"י מפרש: נקיותך. 18) עשב מרפא. 19) חודר. 20) וכל זה "אומרים לה - כדי להתירה לבעלה, שלא תירא מן המים ותאמר טמאה אני, והיא טהורה, ותוציא לעז על עצמה ועל בניה".

ו. אַמְרָה 'טַמְאָה אָנִי', אַף עַל פִּי שְׁנִמְחָקָה הַמַּגְלָה
- הַמַּיִם נִשְׁפָּכִין²¹, מִפְּנֵי שְׁאִין בְּהֵן קִדְּשָׁה²²,
וּמִנְחָתָה מִתְפַּזְרֶת עַל הַדְּשָׁן²³.

21) כיוון שאמרה טמאה אני, בדוקה ועומדת היא, ומים המרים לא ניתנו אלא לברר הספק. 22) "שאף על פי שנמחקה המגילה לתוכן, אין בהן משום קדושה שאין קדושתה אלא לברר את הספק". רוצה לאמר שאין בהם קדושה מצד שנמחקו בו השמות הקדושים, - והיה לנו להשוותם לספר תורה שבלה או שנפסל שהוא צריך גניזה - מכיוון שלכתחילה נכתבו השמות על מנת למחקם על המים, אין הם דומים לספר תורה שנכתב לקיום ושוב נמחק. וגם אין בהם קדושה לעניין מעילה אף על פי שהם מן הכיור - לפי שכל קדושתם אינה אלא לברר את הספק והרי נתברר, והרי זה ככל דבר שנעשה מצוותו שאין מועלים בו. 23) שאינה באה אלא להזכיר עוונה, וזו - עוונה זכור על פיה.

ז. מַגְלַת סוּטָה שֶׁכְּתָבָה בְּלִילָה - פְּסוּלָה; שְׁנַאֲמַר:
וְכָתַב וגוֹמַר, וְהִשְׁקָה וגוֹ', וְהַקְרִיב וגו' - כְּשֵׁם
שֶׁקָּרְבָנָה בַּיּוֹם²⁴, כִּף פְּתִיבַת הַמַּגְלָה וְהִשְׁקִיתָהּ
בַּיּוֹם²⁵. כְּתָבָה לְמַפְרָעָה²⁶ - פְּסוּלָה; שְׁנַאֲמַר: הָאֵלָּה -

ויירושלמי' סוטה פ"ד ה"ד. וכן הוא בדברי רבינו למעלה פכ"ד מהל' אישות הי"ט. 108) ספרי זוטא' פרשת נשא ה, כז. וכן מבואר בסוטה כח, א. וזו לא מעלה, "שהשגגה צד אונס יש בה" (לשון רבינו לעיל פכ"ד מהל' אישות ה"כ). אבל זינתה שסברה מותר לזנות, הרי זו כמזיזה ואסורה לבעלה (שו"ע אהע"ז סי' קעח ס"ג). ובביאור הגר"א שם, אע"פ שלא מעלה במקום (= בהקב"ה), מעלה באישה. שלא נאמר בתורה: ומעלה מעל בה' אלא באישה. וראה למעלה הל' אישות שם הי"ט והערה צ. 109) סוטה כז, ב. ואף-על-פי שהבעל מקפיד על זה, לא נאסרה עליו בזה (שם). והעיר בעל ה'משנה למלך' כאן בדברי רבינו: מה משמיע לנו רבינו שכל אלו אין המים בודקין אותן, הלא פשוט הוא הדבר שהרי כל אלו מתורות לבעליהן.

יום שלישי י"ט טבת ה'תשע"ז

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) ביאר בו רבינו דיני השקאת הסוטה, דיני כתיבת המגילה ומחיקתה, ואם אמרה אחרי שנמחקה המגילה טמאה אני, נשפכו המים, לנו הלילה, הקדים עפר למים או לא היה עפר בהיכל, מנחת סוטה.

1 א. בַּחֲמֹשֶׁה עָשָׂר בְּאֵדָר נִפְגִּין בֵּית דִּין לְצַרְכֵי
2 הַרְבֵּים², וּבּוֹדְקִין עַל הָרְאוּיָה לְשִׁתוֹת לְהַשְׁקוֹתָהּ³,
3 וְעַל הָרְאוּיָה לְקַנָּא לָהּ⁴ וְלַהּצִּיאָה בְּלֹא כְּתָבָה⁵.
4 וּבְכָל זְמַן מַשְׁקִין אֶת הַסּוּטוֹת⁶.

2) כל צרכי צבור אם היו תלויים, ועדיין לא הסתדרו, בית דין מזדרז להשלימם מאותו יום והלאה שהוא קרוב לסוף שנת תורה הנגמרת בסוף חודש אדר ובוודאי מי שהזדרז והקדים לעשות לפני זמן זה הרי זה משובה. 3) הואיל ובזמן זה שוקד בית הדין על תקנת הצבור כגון תיקון רחובות וציון קברות שהם צרכי רבים, הוא נפנה גם לצרכים אלו. 4) להתרות בה, שלא תיסתר עם פלוני, כגון מי שנותר בעלה והעם מרגז אחריה. 5) אבל אין בית דין יכול להשקותה. 6) כלומר, באותו זמן מצויה בית דין להזדרז ביותר על ביצוע השקאתה, אם לא השקוה עד כה, אבל ההשקאה עצמה קיימת בכל ימות השנה.

5 ב. וְאִין מַשְׁקִין אֶת הַסּוּטָה אֵלָּא בַּיּוֹם. וְכָל הַיּוֹם
6 פְּשָׁר לְהַשְׁקוֹת סוּטָה⁷. וְאִין מַשְׁקִין שְׁתֵּי סוּטוֹת
7 כְּפִתְחָה, שְׁנַאֲמַר: וְהַעֲמִיד אוֹתָהּ הַפְּהִין⁸.

7) אף על פי שזריזים מקדימים למצוה - כל היום כשר לכך, מעלות השחר עד צאת הכוכבים. 8) ובנדרים עג. "שנאמר והשקה - אותה לבדה".

8 ג. סוּטָה שְׁאֵמְרָה 'אֵינִי שׁוֹתֶה' מַחֲמַת יִרְאָה וְפָחַד
9 שְׁיֵשׁ לָהּ⁹ - יְכוּלָה לְחַזֵּר וְלוֹמַר 'הִרְיֵנִי שׁוֹתֶה'; אֲכַל
10 אַמְרָה 'אֵינִי שׁוֹתֶה' וְהִיא בְּרִיאָה וְאִינָה יִרְאָה וְלֹא
11 פּוֹחֶדָת - אִינָה יְכוּלָה לְחַזֵּר וְלוֹמַר 'הִנְנִי שׁוֹתֶה'¹⁰.

9) שמא יבדוקה המים ואפילו [=אם] היא טהורה [=יגרמו לה המים לכל הדברים הלא טובים הכתובים בפרשה].

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

39) שבשעת המחיקה התכוון לשם סוטה אחרת, והפסוק אומר: ועשה לה הכהן, שיהיו כל מעשיה לשמה. 40) שאין המחיקה ניכרת במים שהיא לשמה. 41) אף על פי שהמחיקה הייתה ניכרת בשעת נתינת המגילה לכוס כל אחת לשמה. 42) שהרי נתערבו לבסוף ובשעת השתייה אין החלקים ניכרים של מי הם. 43) בעיני שלא נפשטה, ומספק אין אנו מחייבים לכתוב מגילה שנייה ולמחוק שם שמים שנית, ואנו אומרים "יש בריירה", כאילו הוברר הדבר אחרי חלוקת המים לשני כוסות - שכל אחת שתתה את חלקה הראוי לה. 44) ולא נשאר מהם כלום. 45) ואין אומרים לא נמחוק בגללה שם שמים שתי פעמים. 46) כי לכתחילה עליה לשתות את כל מי מחיקת המגילה כולה. 47) בעיני שלא נפשטה ומספק אין אנו מחייבים לכתוב לה מגילה שנית ולמחוק לה שם שמים פעם שנייה.

27 **יב. מי סוטה שלשנן** 48 - **נפסלין בלינה** 49. **הקדים עפר למים** - פסולה 50. **לא היה שם עפר בהיכל** - **מביא עפר מבחוץ ומניחו בהיכל** 51, **ולוקח ממנו ונותן על פני המים** 52. **ואינו מביא אפר** 53, **אבל מביא רקוביבית** 54 **שהיא כעפר**.

48) שעבר עליהם הלילה מאז שאיבתם מן הכיור ועד להשקאה. 49) הואיל ונתקדשו בכלי שרת, שהרי בחצי לוג שבמקדש היה מודד וגם נתקדשו בכיור, וכלי שרת מקדשים להיפסל בלינה. 50) שנאמר: "ומן העפר... יקח הכהן ונתן אל המים" - המים תחילה ואחר כך נתינת העפר אל המים. 51) על קרקע ההיכל. 52) שלא נאמר בתורה: ומקרקע המשכן יקח, אלא: "ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן", לא הקפיד הכתוב אלא שיהא העפר מונח על קרקעית המשכן שעה אחת, אבל אם יכניס עפר מבחוץ להיכל ולא יתננו על גבי הקרקע - אינו כשר להשקאה. 53) שאין האפר נקרא עפר. ואף על פי שלענין כיסוי הדם גם האפר נחשב כעפר ומכסים בו - בסוטה נתמעט אפר משום שנאמר בה: "בקרקע המשכן" - שיהא דומה לקרקע. 54) ירק רקוב.

32 **יג. ולא יחפר בקרדם בהיכל ויוציא עפר, שנגמר: אשר יהיה בקרקע המשכן** 55. **ואם חפר והוציא עפר** - **כפשו**.

55) לא הקפיד הכתוב אלא שיהיה על קרקע המשכן, שהרי לא נאמר: ומקרקע המשכן יקח.

35 **יד. הקריב את מנחתה ואחר כך השקה** - **כשרה**. 36 **נטמאת מנחתה קדם שניניהנה בכלי שרת** 56 - **הרי זו תפדה, ככל המנחות שנטמאו קדם שיתקדשו בכלי שרת, ויביאו מנחה אחרת** 57. **נטמאת המנחה אחר שקדשה בכלי שרת** 58 - **הרי זו תשרף. וכן אם אמרה 'טמאה אני' קדם שתקמץ המנחה** 59, **או שאמרה 'איני שותה'** 60, **או שלא רצה בעלה להשקותה, או שבאו עדי טמאה, או שמת הוא** 61, **או שמתה היא** - **הרי המנחה פלה נשרפת** 62. **ואם ארע אחד מאלו** - **אחר שקרב הקמץ** - **אין השירים נאכלין**.

1 **על הסדר** 27. **פתכה קדם שתקבל עליה השבועה** - 2 **פסולה; שנגמר: והשביע וכתב.**

24) שאין קרבן קרב בלילה. 25) בסוטה יז: למדוה מפסוק אחר: "נאמר כאן: ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת, ונאמר להלן: על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט, מה המשפט ביום אף מגילת סוטה ביום". 26) בסדר הפוך, הקדים לכתוב המאוחר ואחר לכתוב המוקדם. 27) כמו שהן כתובות בפרשה.

3 **ח. פתכה אגרת** 28 - **פסולה; שנגמר: בפפר** 29. **פתכה על שני דפיין** 30 - **פסולה; שנגמר: בפפר** - **ספר אחד ולא שנים ושלישה. ואינו כותב לא על הנניר** 31 **ולא על הדפתרא** 32, **אלא במגלת ספר** 33; **שנגמר: בפפר. ואם פתכה על נייר או דפתרא** - **פסולה** 34.

28) שלא שירטט שורותיה. 29) והלכה היא: "שאינן כותבים ספר תורה... אלא בשרטוט". 30) כדפיין של ספר תורה העשויים עמודים. 31) של עשבים, שכותשים אותם עד שנעשה כמו עור. 32) עור שאינו מעובד כל צורכו, - מלוח וקמוח אבל אינו מעופץ בעפצים. 33) קלף מעובד כל צורכו. 34) כשם שאם כתבה איגרת פסולה מפני שאינה "ספר", כמו כן נייר ודיפתרא שאינם "ספר" - פסולים אפילו בדיעבד.

8 **ט. ואם פתכה ישראל או פהן קטן** - **פסולה; שנגמר: וכתב הפהן** 35. **אינו פתכה לא בקומוס** 36 **ולא בקנקנתום ולא בכל דבר שרשמו נפר ועומד** 37, **אלא בדי שאין בו קנקנתום; שנגמר: וכתב ומחה** - **כתב שהוא יכול להמחות. ואם כתב בדבר המתקנים** - **פסולה**.

35) והקטן פסול שאין לו כוונה לכתוב לשמה, שהרי אינו בר דעת. 36) שרף האילן ומתיכו במים. 37) קיים, שאינו יכול להימחק.

14 **י. נשאר במגלה רשם כתב נפר** - **פסולה, עד שימחק יפה יפה. כתב אות אחת ומחקה, וחזר וכתב אות שניה ומחקה, עד שהשלים** - **פסולה, עד שתהיה פלה פתובה** 38.

38) שנאמר: "ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת" - עד שתהא כולה כאחד.

18 **יא. פתכה שלא לשמה, או מחקה שלא לשמה** 39 - **פסולה. כתב שתי מגלות לשתי סוסות ומחקן לתוף כוס אחד** 40, **או לתוף שתי פוסות וערבן ככוס אחד** 41, **והשקה לשתיהן** - **פסולה** 42, **לפי שכל אחת מהן לא שתתה מגלתה. מחקן בשני פוסות וערבן, וחזר וחלקן לשני פוסות** - **לא ישקה אותן, ואם השקה** - **כשר** 43. **ואם נשפכו המים** 44 - **הרי זה כותב מגלה אחרת ומביא מים אחרים** 45. **נשפכו ונשתיר מהן** - **לא ישקה את השאר** 46, **ואם השקה** - **כשר** 47.

26 **אוֹתָן הַמַּאֲרָעוֹת**⁸¹. לְכַף נְאֻמָּר: אֲמַן אֲמַן - אֲמַן
27 **מֵאִישׁ זֶה, אֲמַן מֵאִישׁ אַחֵר; אֲמַן נְשׂוּאָה, אֲמַן**
28 **אַרוּסָה; אֲמַן לְשֹׁעֵבֵר, אֲמַן לְהַבָּא.**

71) לכלול, להטיל. 72) שלא קינא לה בו. 73) כלומר, אף על פי שהארוסה אינו מושביעה, אבל כשמשביעה גם על זנות שאחר נישואין מוסיף הוא להשביעה על זנותה משנתארסה, ואפילו לא קינא לה בהיותה ארוסה, ומכאן ל"גלגול שבועה מן התורה". 74) בזמן גירושה. 75) שגרשה שזינתה מותרת לבעלה. 76) כשמשביעה לאחר כניסתה. 77) שמת בעלה הקודם ומצפה ליבם שייכבנה, שהרי שומרת יבם שזינתה מותרת ליבם. 78) כשהיה קיים [=חי]. 79) על היבם. 80) שאם זינתה אז, נאסרה עליו לעולם. 81) "לכשתטמא מים מערערים אותה ובודקים אותה" - חזורים לה לתוך גרונה כאדם הנחנק על ידי משקה נראה כעושה ערער.

29 **יח. מִצֹּת חֲכָמִים עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקַנְאוֹת**⁸² **לְנִשְׁיָהֶן, שְׁנֵאמַר: וְקַנָּא אֶת אִשְׁתּוֹ**⁸³. **וְכָל הַמְקַנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ,**
30 **נִכְנָסָה בוֹ רוּחַ טְהָרָה**⁸⁴. **וְלֹא יִקַּנָּא לָהּ לֹא מִתּוֹךְ**
31 **שְׂחֹק וְלֹא מִתּוֹךְ שִׂיחָה וְלֹא מִתּוֹךְ קְלוֹת רֹאשׁ וְלֹא**
32 **מִתּוֹךְ מְרִיבָה וְלֹא לְהַטִּיל עָלֶיהָ אֵימָה. וְאִם עָבַר**
33 **יִקַּנָּא לָהּ בְּפָנֵי עֲדִים מִתּוֹךְ אֶחָד מִכָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ**
34 **- הָרִי זֶה קִנּוּי.**
35

82) להזהיר ולהתרות בהן שלא יתנהגו בפריצות. 83) זו חובה, כדברי רבי עקיבא. 84) ממרום, ששונא את הפריצות.

36 **יט. אִין רְאוּי לְקַפֵּץ וּלְקַנְאוֹת בְּפָנֵי עֲדִים תַּחֲלֶהּ**⁸⁵,
37 **אֶלָּא בֵּינוּ לְבִינָה, בְּנִחַת וּבִדְרָךְ טְהָרָה וְאִזְהָרָה, פְּדִי**
38 **לְהַדְרִיכָה בְּדָרְךְ יִשְׁרָה וְלְהַסִּיר הַמְכַשׁוֹל**⁸⁶. **וְכָל מִי**
39 **שְׂאִינוּ מִקְפִּיד עַל אִשְׁתּוֹ וְעַל בְּנָיו וּבְנֵי בֵּיתוֹ וּמְזַהֲרֵן**
40 **וּפּוֹקֵד**⁸⁷ **דְּרִכְיָהֶן תְּמִיד עַד שְׂאִדַּע שְׂהֵן שְׁלָמִין מִכָּל**
41 **חֲטָא וּמְעוֹן - הָרִי זֶה חוּטָא; שְׁנֵאמַר: וַיִּנְדַּעַת פִּי**
42 **שְׁלוֹם אַהֲלֶךְ**⁸⁸, **וּפְקַדַת נַוְךְ**⁸⁹ **וְלֹא תַחֲטָא.**

85) בפעם הראשונה, שבזה הוא מטיל קנאה בינו לבינה, שמביישה בפני אחרים וגורם לכעס ורוגז בבית, ואף על פי שמצוה לקנאות, אין זה אלא בפעם השנייה, אבל בפעם הראשונה אסור לו להטיל קנאה בינו לבינה. 86) אבל לא להקניט ולצער, ובפרישה לטור מפרש דברי רבינו: "שיאמר לה בפירוש שלא על מנת לאסור אותך אני מקנא לך אלא שתיזהרי מן הכיעור והדומה לו". 87) בודק ומבקר. 88) זו אשתו. 89) אלו בני ביתו.

סליקו להו הלכות סוטה, ונגמר ספר נשים בסיעתא דשמיא.

ומנן פרכיו חמשים ושלושה פרכים:

56) שאין בה קדושת הגוף אלא קדושת פה בלבד. 57) בדמי הפדיון. 58) שקדשה קדושת הגוף ואינה יוצאת עוד לחולין, שכלי שרת מקדשים את הראוי להם, שלא יצאו עוד לחולין ככתוב בהם: "כל הנוגע בהם יקדש". 59) אינה ראוייה עוד להיקרב שהרי אינה באה אלא להזכיר עוונה של זו שתיבדק, והרי היא בדוקה ועומדת, וגם אינה ראוייה להיקרב נדבה, שמנחת שעורים אינה כשרה אלא לסוטה ולעומר. 60) ועדיין לא נמחקה מגילתה, כי אם נמחקה משקים אותה בעל כורחה. 61) ואין עוד צורך במנחתה. 62) בבית הדשן.

1 **טו. הִיָּה בְּעַלְה פֹּהֵן - אִין שְׁרִי מְנַחֲתָה נְאֻכְלִין,**
2 **מִפְּנֵי שְׁיִשׁ לְבַעַל חֶלֶק בְּהֶם**⁶³; **וְאִינָה עוֹלָה כְּלָה**
3 **לְאִשִּׁים פִּמְנַחַת זְכָרִי פֶּהֶנָּה**⁶⁴, **מִפְּנֵי שְׁיִשׁ לָהּ חֶלֶק**
4 **בְּהֶ**⁶⁵; **אֶלָּא הַקִּמְץ קָרֵב לְעַצְמוֹ, וְשְׁרִים מְתַפְּזְרִין עַל**
5 **בֵּית הַדֵּשָׁן. נִמְצְאוּ עֲרִיהֶ**⁶⁶ **זוּמְמִין**⁶⁷ **- מְנַחֲתָה תִּצָּא**
6 **לְחָלִין**⁶⁸.

63) שמשלו היא באה, והתורה אמרה: "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל". 64) שמנחתם אינה נקמצת אלא עולה כליל על המזבח. 65) שלכפרתה היא באה ואין מנחת זר קריבה בלי קמיצה. 66) עדי סתירתה שעל ידיהם באה לכך. 67) שהעידו שקר. 68) בלא פדיון, שהכל בטעות היה, והקדש טעות אינו הקדש.

7 **טז. הַמְקַנָּא לְאִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי אַנְשִׁים הִרְבֵּה**⁶⁹, **וְנִסְתַּרְהָ**
8 **עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם - הָרִי זֶה מְבִיא מְנַחָה אֶחַת**
9 **עַל יְדֵי כָּלן כְּשִׁמְשָׁקָה אוֹתָהּ; שְׁנֵאמַר: מְנַחַת קְנָאת**
10 **הִיא - מְנַחָה אֶחַת לְקִנּוּיֵן הִרְבֵּה**⁷⁰.

69) שהתרה בה אל תסתרי עם פלוני ופלוני. 70) בכריתות ט: דרשוה מהפסוק "זאת תורת הקנאות" - תורה אחת לקינויין הרבה, שלא נאמר "תורות", אלא "תורת".

11 **יז. יֵשׁ לְבַעַל לְגַלְגַּל⁷¹ בְּשִׁבְעָה עָלֶיהָ שְׁלֹא זִנְתָה עִם**
12 **אִישׁ זֶה שְׁקַנָּא לָהּ בוֹ וְלֹא עִם אִישׁ אַחֵר**⁷², **וְשְׁלֹא**
13 **זִנְתָה תַּחֲתּוֹ מִשְׁנַתְּאַרְסָה קֹדֶם שְׁתַּנְּשָׂא וְלֹא אַחֵר**
14 **שְׁנִשְׂאָתָּ**⁷³. **אָבֵל אִינוּ מְגַלְגַּל עָלֶיהָ שְׁלֹא זִנְתָה קֹדֶם**
15 **הָאָרוּסִין וְלֹא אַחֵר שְׁגָרְשָׁה, אִם גָּרְשָׁה וְהַחְזִירָה;**
16 **שְׂאִם זִנְתָה בְּעַת זֶה⁷⁴ לֹא תֵאָסֵר עָלָיו**⁷⁵, **וְכָל שְׁתַּבְּעַל**
17 **וְלֹא תִהְיֶה אֲסוּרָה לוֹ אִינוּ מִתְּנֶה עִמָּה. לְפִיכָךְ, אִם**
18 **כָּנַס וְכִמְתּוֹ - אִינוּ מְגַלְגַּל עָלֶיהָ**⁷⁶ **שְׁלֹא זִנְתָה**
19 **בְּשִׁהְיֹתָה שׁוֹמֵרֵת יְבָם**⁷⁷. **אָבֵל מְגַלְגַּל עָלֶיהָ שְׁלֹא**
20 **זִנְתָה תַּחַת אַחִיו**⁷⁸; **שְׂאִם זִנְתָה תַּחַת אַחִיו - הָרִי זֶה**
21 **אֲסוּרָה עָלָיו**⁷⁹. **וְכֵן אִם גָּרְשָׁה וְהַחְזִירָה - מְגַלְגַּל**
22 **עָלֶיהָ שְׁלֹא זִנְתָה תַּחֲתּוֹ בְּנִשְׂוֹאִין הִרְאשׁוּנִים**⁸⁰. **וְיֵשׁ**
23 **לוֹ לְגַלְגַּל עָלֶיהָ בְּלֶהַבָּא, שְׁלֹא תִזְנֶה תַּחֲתּוֹ, וְשְׁלֹא**
24 **תִזְנֶה אַחֵר שְׁנִחְזִירָנָה אִם יִגְרַשׁ וַיִּחְזִיר. לְפִיכָךְ,**
25 **בְּשְׁתִּזְנֶנָּה לְהַבָּא - מִים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ, וַיִּאָּרְעוּ לָהּ**

43

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

1 יבאר העריות שהן בכרת או במיתת בית דין: שאין מלקין
2 ולא ממיתין בלא התראה אפילו לתלמיד חכם: הבא על
3 אחד מחייבי לאוין או עשה, ושהאנוס פטור מכלום: אין
4 קישוי אלא לדעת: ודין אי זה הוא נקרא מערה והבא על
5 האשה: ודין ביאה אסורה בלא קישוי או הבא על הערוה
6 כמתעסק: ודין הבא על הטריפה, ששכב עם בהמה טריפה
7 או עם הזכר או עם טומטום: בן כמה יהיה האיש ויהיה
8 חייב וכן האשה: אם העדים נזקקים לראות בנאפים כמכחול
9 בשפופרת: מלקין ושורפין וסוקלין על החזקה: ודין האשה
10 שהוחזקה נדה בשכונותיה: ודין האב שאמר בתי מקודשת
11 היא לזה או האשה שאמרה מקודשת אני.

44 א. **הבא על אחת מכל העריות האמורות בתורה**
45 **במזיד - חַיִּב כְּרֵת³; וְשָׁאָמַר²: כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל**
46 **הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנַּפְשׁוֹת⁴ וְגוֹמֵר - שְׁנֵיהֶם,**
47 **הַבּוֹעֵל וְהַנִּבְעָל⁵. וְאִם הָיוּ שׁוֹגְגִין - חַיִּבִין חַטָּאת**
48 **קְבוּעָה⁶. וְיֵשׁ מִן הָעֵרִיּוֹת שֶׁהוּא בְּמִיתַת בֵּית דִּין⁷,**
49 **יֵתֵר עַל הַכְּרֵת הַשָּׁה בְּכַלְן⁸.**

2 "כל שאסר ביאתו בתורה וחייב על ביאתו כרת, והם
3 האמורות בפרשת אחר-ימות ה הנקראות עריות" (הל'
4 אישות פ"א ה"ה). 3 אפילו אלה שיבואר להלן שעונשם
5 מיתת בית דין, חייבים כרת אם אין עדים כשרים או שלא
6 התרו בו, ומה הוא עונש כרת מבאר רבינו בפ"ח מהל'
7 תשובה ה"א: שלא יזכה לחיי העולם הבא, אלא "נכרת
8 ברשעו ואבד כבהמה", וזה נוסף על העונש שימות תוך
9 זמנו. 4 בכתב-יד תימן: הנפשות העושות. 5 תורת
6 כהנים (אחרי, פי"ג ה"ז): "אין לי אלא איש שהוא ענוש
7 כרת על-ידי אשה, אשה ענושה כרת על-ידי איש, מניין?
8 תלמוד-לומר הנפשות העושות, הרי כאן שנים". 6 שני
9 סוגי חטאות הם: חטאת קבועה וקרבתן עולה ויורד, חטאת
10 קבועה באה מן הבהמה בלבד, וקרבתן עולה ויורד: עשיר
11 מביא חטאת בהמה, ועני מביא תורים ובני יונה או עשירית
12 האיפה סולת. ופרטי דיניהם מבוארים בפ"י מהל' שגגות
13 ה"א. 7 ראה לקמן הלכות ד"ו. 8 אם עשה במזיד בלא
14 עדים והתראה.

50 ב. **אוֹתָן הָעֵרִיּוֹת שֵׁישׁ בֵּהֶן מִיתַת בֵּית דִּין, אִם הָיוּ**
51 **שָׂם עֲדִים וְהִתְרָאָה וְלֹא פָּרְשׁוּ מִמַּעֲשֵׂיהֶם - מְמִיתִין**
52 **אוֹתָן מִיְתָה הָאֲמוּרָה בֵּהֶן⁹.**

9 בתורה, וכמבואר להלן.

53 ג. **וְאֶפְלוּ הֵיךָ הַעוֹבֵר תַּלְמִיד חֶכֶם - אֵין מְמִיתִין**
54 **וְלֹא מְלַקְּיִין¹⁰ עַד שֶׁתְּהִיָּה שָׂם הַתְּרָאָה; שְׁלֹא נִתְּנָה**
55 **הַתְּרָאָה בְּכָל מְקוֹם אֶלָּא לְהַכְחִין בֵּין שׁוֹגֵג לְמַזִּיד¹¹.**

10 בעריות שיש בהם חיוב כרת בלבד והתרו בו למלקות,
11 וכמו שכתב לקמן בה"ז "שכל חייבי כריתות לוקיין", אבל
12 חייבי מיתות בית-דין אין לוקיין, שכל לאו שניתן לאזהרת
13 מיתות בית-דין, אין לוקיין עליו (פ"ח מהל' סנהדרין ה"ב).
14 11 לשונו של רבי יוסי ברבי יהודה (סנהדרין ח:): "חבר

- 1 הַלְכוֹת אִישׁוֹת - עֲשָׂרִים וְחַמְשָׁה פְּרָקִים.
- 2 הַלְכוֹת גְּרוּשִׁין - שְׁלֹשָׁה עָשָׂר פְּרָקִים.
- 3 הַלְכוֹת יָבוּם וְחִלְצָה - שְׁמֹנֶה פְּרָקִים.
- 4 הַלְכוֹת נַעֲרָה בְּתוּלָה - שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים.
- 5 הַלְכוֹת סוּטָה - אַרְבָּעָה פְּרָקִים.

6 פְּעַמֵי הֶכֶן בְּאִמְרָתָהּ, וְאֵל תִּשְׁלַט בִּי כָּל אֶנָּן

סֵפֶר הַמִּישֵׁי וְהוּא סֵפֶר קִדְשָׁה

9 הַלְכוֹתָיו שְׁלֹשׁ. וְזֶה הוּא סִדְוּרָן:

- 10 א. הַלְכוֹת אִסוּרֵי בִיָּאָה.
- 11 ב. הַלְכוֹת מֵאֲכִלוֹת אִסוּרוֹת.
- 12 ג. הַלְכוֹת שְׁחִיטָה.
- 13 וְהַמְצוּוֹת הַנִּכְלָלוֹת בֵּהֶן מְפָרְשׁוֹת בְּשִׁמּוֹתָן
- 14 בְּמִקּוּמוֹתָן.

הַלְכוֹת אִסוּרֵי בִיָּאָה

- 16 יֵשׁ בְּכַלְלָן שִׁבְעַ וּשְׁלֹשִׁים מְצוֹת. מְצוּהָ אַחַת עֲשֶׂה,
- 17 וּשְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרֻטָן:
- 18 (א) שְׁלֹא לְבֹא עַל הָאִם. (ב) שְׁלֹא לְבֹא עַל אִשְׁתְּ אָב.
- 19 (ג) שְׁלֹא לְבֹעַל אַחֹת. (ד) שְׁלֹא לְבֹעַל בַּת אִשְׁתְּ אָב.
- 20 (ה) שְׁלֹא לְבֹעַל בַּת הַבֵּן. (ו) שְׁלֹא לְבֹעַל הַבַּת. (ז)
- 21 שְׁלֹא לְבֹעַל בַּת הַבַּת. (ח) שְׁלֹא לְשֹׂא אִשָּׁה וּבִתָּה.
- 22 (ט) שְׁלֹא לְשֹׂא אִשָּׁה וּבַת בְּנֵהּ. (י) שְׁלֹא לְשֹׂא אִשָּׁה
- 23 וּבַת בִּתָּה. (יא) שְׁלֹא לְבֹעַל אַחֹת אָב. (יב) שְׁלֹא
- 24 לְבֹעַל אַחֹת אִם. (יג) שְׁלֹא לְבֹעַל אִשְׁתְּ אַחֵי הָאָב.
- 25 (יד) שְׁלֹא לְבֹעַל אִשְׁתְּ הַבֵּן. (טו) שְׁלֹא לְבֹעַל אִשְׁתְּ
- 26 אָח. (טז) שְׁלֹא לְבֹעַל אַחֹת אִשְׁתּוֹ. (יז) שְׁלֹא לְשַׁכַּב
- 27 עִם בִּהְמָה. (יח) שְׁלֹא תִבְיֵא אִשָּׁה בְּהֵמָה עִלְיָהּ. (יט)
- 28 שְׁלֹא לְשַׁכַּב עִם זָכָר. (כ) שְׁלֹא לְגַלוֹת עֵרוֹת אָב. (כא)
- 29 שְׁלֹא לְגַלוֹת עֵרוֹת אַחֵי אָב. (כב) שְׁלֹא לְבֹעַל אִשְׁתְּ
- 30 אִישׁ. (כג) שְׁלֹא לְבֹעַל נְדֵה. (כד) שְׁלֹא לְהַתְחַתֵּן
- 31 בְּעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת. (כה) שְׁלֹא יָבֹא עֲמוּנֵי
- 32 וּמוֹאֲבֵי בְּקֵהֶל ה'. (כו) שְׁלֹא לְהִרְחִיק דוֹר שְׁלִישִׁי
- 33 מִצָּרֵי מְלֻבֵּא בְּקֵהֶל. (כז) שְׁלֹא לְהִרְחִיק דוֹר שְׁלִישִׁי
- 34 אֲדוּמֵי מְלֻבֵּא בְּקֵהֶל. (כח) שְׁלֹא יָבֹא מְמֻזַּר בְּקֵהֶל.
- 35 (כט) שְׁלֹא יָבֹא סְרִיס בְּקֵהֶל. (ל) שְׁלֹא לְסָרֵס זָכָר
- 36 אֶפְלוּ בְּהֵמָה חֲזֵה וְעוֹף. (לא) שְׁלֹא יִשָּׂא כֶּהֵן גְּדוּל
- 37 אֶלְמָנָה. (לב) שְׁלֹא יְבַעַל כֶּהֵן גְּדוּל אֶלְמָנָה אֶפְלוּ
- 38 בְּלֹא נְשׂוּאִין. (לג) שְׁיִשָּׂא כֶּהֵן גְּדוּל בְּתוּלָה
- 39 בְּנַעֲרוּתָהּ. (לד) שְׁלֹא יִשָּׂא כֶּהֵן גְּרוּשָׁה. (לה) שְׁלֹא
- 40 יִשָּׂא זוֹנָה. (לו) שְׁלֹא יִשָּׂא חִלְלָה. (לז) שְׁלֹא יִקְרַב
- 41 אָדָם לְאַחַת מִכָּל הָעֵרִיּוֹת וְאָף עַל פִּי שְׁלֹא בַעַל.
- 42 וּבִאֹר מְצוֹת אֵלוּ בְּפָרְקִים אֵלוּ:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ט טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה ק"ז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 וְהָיָא ²⁶ וְאָם בְּשׁוּגַג - פְּטוּרִין מְפֻלוֹם²⁷. וְהָבָא עַל
 26 אַחַת מֵהַשְּׁנָיוֹת²⁸ בְּמַזִּיד - מִכִּין אוֹתוֹ²⁹ מִפַּת מְרֻדוֹת³⁰
 27 מְדַבְּרֵיהֶם. אֲבָל הָבָא עַל אַחַת מִחֻבֵי עֲשָׂה³¹ - אִינוֹ
 28 לוֹקָה. וְאָם הָפּוּ אוֹתָם בֵּית דִּין מִפַּת מְרֻדוֹת פְּדִי
 29 לְהַרְחִיק מִן הָעֲבֵרָה - הַרְשׁוּת בַּיָּדָם³².

25 נשים שהתורה אסרה בעילתן בלאו, ולא הטילה על
 העובר עונש כרת, כגון ממזרת לישראל או גרושה לכהן
 הדייט, ואלמנה לכהן גדול, ראה פ"א מהל' אישות ה"ז.
 26 כריתות י', ב. 27 שאין קרבן על שוגג אלא בחייבי
 כריתות. 28 עריות האסורות מדברי סופרים, ונקראות
 שניות מפני שהן שניות לעריות ראשונות האסורות מן
 התורה, וכולן מניויות בפ"א מהל' אישות ה"ז. 29 חייבים
 להכותו. 30 "ולמה קורין אותן מכת מרדות? שמרד
 בדברי תורה ובדברי סופרים" ("ערוך"). ולא קבעו חכמים
 מספר המכות, ונמסר לבית-דין להחליט בכל מקרה ומקרה
 לפי שיקול דעתם. 31 כגון מצרית ואדומית עד דור
 שלישי לגירות, שנאמר: "דור שלישי יבא להם בקהל ה'"
 (דברים כג, ט) ולא דור שני, וכן כהן גדול שבא על
 הבעולה, שנאמר: "בתולה מעמיו יקח אשה" (ויקרא כא,
 יד) ולא בעולה. ולא הבא מכלל עשה - דינו כעשה.
 32 סנהדרין מו, א: "בית-דין מכין ועונשין שלא מן התורה,
 כדי לעשות סייג לתורה" ("מגדל עז"). וזהו שכתב רבינו
 כדי להרחיק מן העבירה. בשניות לעריות כתב רבינו: "מכין
 אותו", כלומר בית-דין מצווה להכותו, ואילו בחייבי עשה,
 דייק וכתב: "הרשות בידם", כלומר לפי שיקול דעתם.

30 ט. אָנוּס - פְּטוּר מְפֻלוֹם, מִן הַמְּלָקוֹת וּמִן הַקְּרָבָן,
 31 וְאִין צְרִיף לוֹמַר מִן הַמִּיתָה; שְׁנָאֲמַר: וְלִנְעָרָה לֹא
 32 תַעֲשֶׂה דְבָרֵי³³. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשְׁנָאֲנָס
 33 הַנְּבָעַל; אֲבָל הַבוֹעֵל³⁴ - אִין לֹא אָנָס³⁵, שְׁאִין קְשׁוּי³⁶
 34 אֶלָּא לְדַעַת³⁷. וְאִשָּׁה שְׁתַּחֲלַת בִּיאָתָהּ בְּאָנָס וְסוֹפָה
 35 בְּרֻצוֹן - פְּטוּרָה מְפֻלוֹם³⁸; שְׁמִשְׁתַּחֲחִיל לְבָעַל בְּאָנָס
 36 אִין בִּידָהּ שְׁלֹא תִרְצָה, שְׁעִיצַר הָאָדָם³⁹ וְטַבְּעוּ פּוֹפָה
 37 אוֹתָהּ לְרֻצוֹת.

33 ב'ספרי' (פרשת כִּי-תִצַּא) דרשו מהמילים היתרות
 שבכתוב זה, שאונסים פטורים מכל עונש, וגם מקרבן -
 ששוגג חייב בו (מגיד-משנה). 34 שאנסוהו, כגון
 שתקפתו אשה וקרבתו לעצמה לאנסו. [כתב במגיד-משנה,
 שלדעת רבינו, אם אמרו לו גויים שיבוא על הערוה ואם
 לאו י הרגוהו, ובא עליה - הוא חייב מיתה, שאין קישוי אלא
 לדעת. ודבריו תמוהים, שהרי רבינו אומר בפ"ה מהל' יסודי
 התורה ה"ד, ששלוש העבירות החמורות: עבודה זרה, גילוי
 עריות ושפיכות דמים, שנאמר בהן ייהרג ואל יעבור, אם
 עבר הרי זה ביטל מצות-עשה של קידוש השם, ועבר על
 לאו של חילול השם, אבל אין ממיתים אותו ואין מלקים
 אותו, מכיוון שאנסוהו [כך]. 35 כלומר, אינו יכול
 להפטר בטענת אונס. 36 אבר המין. 37 אבל אם
 נתכוין לאשתו ונתקשה, ותקפתו אחת מן העריות, הרי זה
 נקרא אונס ופטור, כיון שהקישוי לדעת היה בהיתר, וראה
 בהשגת הראב"ד. 38 כתובות נא, ב - כרבא. 39 שם

(תלמיד חכם) אין צריך התראה, לפי שלא ניתנה התראה
 אלא להבחין בין שוגג (שסבור שדבר זה מותר) למזיד"
 (היודע שדבר זה אסור). ורבינו אף-על-פי שפסק כחכמים
 - שגם תלמיד חכם צריך התראה - השתמש באותו המשפט
 אבל במובן אחר, כגון להבחין אם ידע שאשה זו היא
 קרובתו או שהיא נשואה, והבחנה זו שייכת גם בתלמיד
 חכם, וצריך התראה שכזו (מגיד-משנה).

1 ד. הַעֲרִיֹת שְׁשִׁי בְּהֵן מִיתַת בֵּית דִּין - מֵהֵן שְׁמִיתַתֵּן
 2 בְּסִקְלָה, וּמֵהֵן שְׁמִיתַתֵּן בְּשַׂרְפָּה, וּמֵהֵן שְׁמִיתַתֵּן
 3 בְּחֻנְקָ¹². וְאִלוֹ שְׁמִיתַתֵּן בְּסִקְלָה¹³: הָבָא עַל אִמּוֹ,
 4 וְעַל אִשְׁתּוֹ אֲבִיו, וְעַל אִשְׁתּוֹ בְּנוֹ, וְהִיא הַנְּקֻרָא בְּלָתוֹ;
 5 וְהַשׁוֹכֵב עִם זָכָר; וְהַשׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה; וְהַאִשָּׁה
 6 הַמְּבִיאָה אֶת הַבְּהֵמָה עִלְיָה.

12 משנה, סנהדרין מט, ב. 13 שם נג, א.

7 ה. וְאִלוֹ הֵן הַעֲרִיֹת שְׁמִיתַתֵּן בְּשַׂרְפָּה: הָבָא עַל בַּת
 8 אִשְׁתּוֹ פְּחִי אִשְׁתּוֹ¹⁴, וְעַל בַּת בָּתָּהּ, וְעַל בַּת בְּנָהּ;
 9 וְעַל אִם אִשְׁתּוֹ, וְעַל אִם אִמָּהּ, וְעַל אִם אֲבִיהּ; וְהָבָא
 10 עַל בַּתוֹ¹⁵, וְעַל בַּת בְּנוֹ.

14 אבל לאחר מיתת אשתו, אינן בשריפה אלא בכרת, כמו
 שיתבאר לקמן פ"ב ה"ח. והוא-הדין לכל קרובות אשתו
 האמורות להלן, שאינן בשריפה אלא בחיי אשתו (שם).
 15 אף-על-פי שאינה בת אשתו, כגון שנולדה לו בזנות -
 דינם בשריפה, והוא-הדין בתו מאשתו ומתה אשתו,
 שאמרנו למעלה שאין בה עונש שריפה משום בת אשתו.

11 ו. אִין לִף עָרוּהּ בְּחֻנְקָ אֶלָּא אִשְׁתּוֹ אִישׁ בְּלַבְד¹⁶;
 12 שְׁנָאֲמַר: מוֹת יוֹמַת הַנְּאָף וְהַנְּאָפָה, וּמִיתָה הָאֲמוּרָה
 13 בַּתוֹרָה סֵתָם הִיא חֻנְקָ¹⁷. וְאָם הָיְתָה בַת כַּהֵן - הִיא
 14 בְּשַׂרְפָּה¹⁸, וּבוֹעֵלָה בְּחֻנְקָ¹⁹; שְׁנָאֲמַר: וּבַת אִישׁ כַּהֵן
 15 כִּי תַחַל לְזִנּוֹת, בְּאִשׁ תִּשְׂרָף. וְאָם הָיְתָה נְעָרָה
 16 מֵאִרְשָׁה - שְׁנִיָּהֶם בְּסִקְלָה; שְׁנָאֲמַר: כִּי תִהְיֶה נְעָרָה
 17 בְּתוֹלָה וְגוּמַר, וְסִקְלָתָם אֹתָם בְּאֲבָנִים. וְכָל מְקוֹם
 18 שְׁנָאֲמַר בַּתוֹרָה: מוֹת יוֹמַתוֹ דְּמִיָּהֶם בָּם - הֲרִי הֵן
 19 בְּסִקְלָה²⁰.

16 גם מאורסה בכלל אם היא בוגרת (בת י"ג שנה ויום
 אחד), ראה לקמן פ"ג ה"ד. 17 סנהדרין נב, א. 18 שם
 עה, א. 19 שם פט, א. 20 שם נג, א.

20 ז. שְׂאָר הַעֲרִיֹת כֻּלָּן - בְּכַרְתָּ²¹ בְּלַבְד, וְאִין בְּהֵם
 21 מִיתַת בֵּית דִּין. לְפִיכֵךְ²², אִם הָיוּ שֵׁם עֲדִים וְהִתְרַאָּה
 22 - בֵּית דִּין מְלַקֵּין אוֹתָן²³; שְׁפָל חֻבֵי כְרִתוֹת -
 23 לוֹקְרִין²⁴.

21 כריתות ב, א. 22 הואיל שהלאו לא ניתן לעונש
 מיתת בית-דין, אבל כשיש עונש מיתת בית-דין - אין לוקין
 אפילו אם התרוהו למלקות (ראה למעלה הערה ח).
 23 מכות יג, א. 24 שם.

24 ח. הָבָא עַל אַחַת מִחֻבֵי לְאוּיָן²⁵ בְּמַזִּיד - הוּא לּוֹקָה

קִיחַ שִׁיעוּרֵי רַמְבַּ"ם ג' פְּרָקִים לְיוֹם - יוֹם שְׁלִישִׁי י"ט טַבַּת - סֵפֶר קְדוּשָׁה - הַלְכוּת אִיסוּרֵי בִיאַה

תוֹתֵן מֵהַדוֹרֶת וְגַשְׁל עִם רַמְבַּ"ם לַעַם - מוֹסֵד הַרֵב קוֹק

53) שלא נתכוין לביאה ובא עליה. ויש מפרשים, שנתכוין לאשתו ונזדמנה לו אחרתו (מגיד-משנה). (54) ובשאר עבירות - המתעסק פטור מקרבן (כריתות יט.). (55) קרבן, בגמרא שם: "המתעסק בחלבים ועריות, חייב שכן נהנה", שההנאה באה לו ממעשה איסור, וכל זה אינו אלא לענין קרבן, אבל מיתה או מלקות אין עונשין אלא במזיד והתראה (מגיד-משנה). (56) מתעסק חייב. כלומר, חטא וחייב עונש מן השמים, כי אין קרבן בחיובי לאוין שוגגים, והם פטורים מכלום (כסף-משנה). (וראה ראב"ד. (57) יבמות נה, ב. (58) סנהדרין עח, א. (59) יבמות קכ, ב. (60) חולין קכא, ב: "והרובעה חייב" (חיידשים ומקורות על הרמב"ם מהרש"ש).

28 יג. כֹּל אִשָּׁה אֶסוּרָה מֵאֱלוֹ, אִם הִיָּתָה בַּת שְׁלֹשׁ
29 שָׁנִים וְיָוִם אֶחָד וּמַעֲלָה, גְּדוּל הַבָּא עָלֶיהָ - חֵיב
30 מִיתָה אוּ פְּרֵת אוּ מִלְקוֹת; וְהִיא פְּטוּרָה מִכָּלֹם⁶¹,
31 אֲלָא אִם פֶּן הִיָּתָה גְּדוּלָה. וְאִם הִיָּתָה פְּחוּתָה מִזֶּה -
32 הָרִי שְׁנֵיהֶן פְּטוּרִין, שְׁאִין בִּיאָתָהּ בִּיאָה⁶². וְכֵן אִשָּׁה
33 גְּדוּלָה שֶׁבָא עָלֶיהָ קָטָן: אִם הִיא בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים⁶³
34 וְיָוִם אֶחָד וּמַעֲלָה - הִיא חֵיבַת פְּרֵת אוּ מִיתָה אוּ
35 מִלְקוֹת, וְהוּא פְּטוּר; וְאִם הִיא בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים
36 וְלַמָּטָה - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין.

61) קטנה אינה בת עונשין, נדה מד, ב. (62) בפירוש המשנה לרבינו שם כתוב: "זוהו הדבר הלכה למשה מסיני". וכן משמע מגמרא שם מה, א. במעשה דרבי עקיבא. (63) שם מה, א.

37 יד. הַבָּא עַל הַזָּכָר אוּ הַבִּיא זָכָר עָלָיו, בֵּינָן
38 שְׁהַעֲרָה⁶⁴, אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם גְּדוּלִים - נִסְקָלִים;
39 שְׁנַאֲמָר: וְאֵת זָכָר לֹא תִשָּׁכַב - בֵּין שְׁהִיא בּוֹעֵל אוּ
40 נִבְעֵל⁶⁵. וְאִם הִיא קָטָן בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיָוִם אֶחָד
41 וּמַעֲלָה⁶⁶ - זֶה שֶׁבָא עָלָיו אוּ הִבִּיאוּ עַל עַצְמוֹ נִסְקָל,
42 וְהִקָּטָן פְּטוּר⁶⁷. וְאִם הִיא הַזָּכָר⁶⁸ בֶּן תִּשְׁעֵי אוּ פְּחוּת⁶⁹
43 - שְׁנֵיהֶן פְּטוּרִין⁷⁰. וְרֵאוּ לְבֵית דִּין לְהַפּוֹת הַגְּדוּל
44 מִפְּת מְרֻדוֹת⁷¹, לְפִי שֶׁשָּׁכַב עִם זָכָר, וְאָף עַל פִּי
45 שְׁהוּא פְּחוּת מִבֶּן תִּשְׁעֵי.

64) סנהדרין נה, א. (65) שנאמר "לא תשכב", אזהרה לשוכב (לבושל), ואנו קוראים גם "לא תשכב" - אזהרה לנשכב (לנבעל). כריתות ג, א. (66) סנהדרין, שם. (67) שאינו בן עונשין. (68) השוכב או הנשכב. (69) כלומר, שלא מלאו לו תשע שנים ויום אחד. (70) כרב, בסנהדרין נד, ב שושכב (נבעל) פחות מבן תשע שנים ויום אחד, אינו מחייב את שוכבו. (71) כדרך מכת מרדות על כל דבר שהוא פטור אבל אסור (מגיד-משנה).

46 טו. [אֶחָד הַבָּא עַל הַזָּכָר אוּ] הַבָּא עַל אֲנָדְרוּגִינוֹס⁷²
47 דֶּרֶךְ זְכָרוֹתוֹ - חֵיב⁷³; [וְאִם בָּא עָלָיו דֶּרֶךְ נְקֵבוֹתוֹ -
48 פְּטוּר]⁷⁴. וְהֵטְמָטוּם - סָפֵק הוּא⁷⁵. לְפִיכֵן, הַבָּא עַל
49 הֵטְמָטוּם אוּ עַל אֲנָדְרוּגִינוֹס [דֶּרֶךְ נְקֵבוֹתוֹ] - מִכֵּין
50 אוֹתוֹ מִפְּת מְרֻדוֹת⁷⁶. וְהֵאֲנָדְרוּגִינוֹס מִתָּר לְשֵׂא
51 אִשָּׁה⁷⁷.

בגמרא: "יצר אלכשה", ולפיכך אפילו אם היא אומרת בפירוש, שהיא רוצה בכך - פטורה.

1 ל. הַמְכַנִּיס רֹאשׁ הָעֵטָרָה⁴⁰ בְּלְבָד - הוּא הַנִּקְרָא
2 מַעֲרָה⁴¹, מְלֹשׁוֹן: אֵת מְקָרָה הָעֵרָה. וְהַמְכַנִּיס כֹּל
3 הָאֶבֶר - הוּא הַנִּקְרָא גּוֹמֵר⁴². וּבְכָל הַבֵּיאוֹת
4 הָאֶסוּרוֹת, אֶחָד הַמַּעֲרָה וְאֶחָד הַגּוֹמֵר. וְאָף עַל פִּי
5 שְׁלֹשׁ אוּ הוֹצִיא שְׁכֶבֶת זָרָע⁴³, וְאָף עַל פִּי שֶׁפָּרַשׁ וְלֹא
6 גָּמַר, בֵּינָן שְׁהַכַּנִּיס רֹאשׁ הָעֵטָרָה נִתְחַיְבוּ שְׁנֵיהֶם⁴⁴
7 מִיתַת בֵּית דִּין אוּ פְּרֵת אוּ מִלְקוֹת אוּ מִפְּת מְרֻדוֹת⁴⁵.
8 (וְאֶחָד⁴⁶ הַבָּא עַל הָעֵרָה פְּדֻרְפָּה וְאֶחָד הַבָּא עָלֶיהָ
9 שְׁלֹשׁ פְּדֻרְפָּה⁴⁷) - מִשְׁעֵרָה בַּה⁴⁸: תְּחִיבּוּ שְׁנֵיהֶן מִיתָה
10 אוּ פְּרֵת אוּ מִלְקוֹת אוּ מִפְּת מְרֻדוֹת. בֵּין שְׁהָיוּ שׁוֹכְבִין
11 בֵּין שְׁהָיוּ עוֹמְדִים, עַל הַכְּנַסַּת הָעֵטָרָה הוּא חֵיבּוֹ.

(40) של האבר. (41) משנה, יבמות נג, ב. (42) שם, במשנה. (43) שם נה, ב. (44) בנדה כתיב "את מקורה הערה", מכאן להעראה מן התורה. ושאר עריות למדים אנו בהיקש מנדה (שם נד.). (45) כמבואר למעלה בהלכות ד"ח. (46) כן היא גירסת ה'מגיד משנה' ו'מגדל עוז', וכן הוא בדפוס רומי ר"מ, ובכת"י התימנים. (47) סנהדרין נד, א: "משכבי אשה (ויקרא יט, יג). מגיד לך הכתוב ששני משכבות באשה" - "להחייב בכל עריות כדרכה ושלא כדרכה" (רש"י שם). (48) ואפילו שלא כדרכה (הוריות ד.) ובכתב"יד התימנים: משהערה בה שלא כדרכה.

12 יא. כֹּל הַבָּא בִּיאָה אֶסוּרָה בְּלֹא קְשׁוּי⁴⁹, אֲלָא שְׁהִיא
13 הָאֶבֶר שְׁלוֹ מְדֻלָּדל כְּמוֹ אֶבֶר הַמֵּתִים, כְּגוֹן הַחוּלִים,
14 אוּ מִי שְׁנֻלֵד כְּף, כְּגוֹן קָרִיס חִמָּה, אָף עַל פִּי
15 שְׁהַכַּנִּיס אֵת הָאֶבֶר בִּירוֹ - אִינוּ חֵיב לֹא פְּרֵת וְלֹא
16 מִלְקוֹת, וְאִין צָרִיף לֹמַר מִיתָה; שְׁאִין זוּ בִּיאָה⁵⁰.
17 אֲבָל פּוֹסֵל הוּא מִן הַתְּרוּמָה⁵¹, וּבֵית דִּין מִכֵּין אֵת
18 שְׁנֵיהֶם מִפְּת מְרֻדוֹת⁵².

(49) בלשון הגמרא "משמש מת", היינו שהאבר כמו מת. (50) שבועות יח, א. (51) בת כהן כל זמן שהיא בבית אביה, ואשת כהן מותרת לאכול תרומה. ואם נבעלה לפסול לה - נפסלה מלאכול תרומה (פ"ו מהל' תרומות ה"ו). ומשמיענו רבינו כאן, שאם הפסול לה שימש באבר מת, גם כן פוסל אותה מן התרומה (סוטה כו:). (52) שלא נאמר פטור אלא ממיתה ומעונש, אבל אסור לעשות כן, וכל שעבר על דבר שהוא פטור אבל אסור, מכין אותו מכת מרדות (מגיד-משנה).

19 יב. הַבָּא עַל עֵרָה מִן הָעֵרִיּוֹת כְּמַתְעַסֵּק⁵³, אָף עַל
20 פִּי שְׁאִין פּוֹנְתָה לְכַף⁵⁴ - חֵיב⁵⁵. וְכֵן בְּחֵיבֵי לְאוּיִן
21 וּבְשֵׁנוֹת⁵⁶. אֲבָל הַבָּא עַל עֵרָה מִן הָעֵרִיּוֹת וְהִיא
22 מִתָּה⁵⁷ - פְּטוּר מִכָּלֹם. וְאִין צָרִיף לֹמַר בְּחֵיבֵי לְאוּיִן
23 שְׁהוּא פְּטוּר. וְהַבָּא עַל הַטְּרָפָה⁵⁸, אוּ שֶׁשָּׁכַב עִם
24 בְּהֵמָה טְרָפָה - חֵיב; חִי הוּא⁵⁹, אָף עַל פִּי שֶׁסּוּפּוֹ
25 לְמוֹת מַחְלֵי זֶה. וְאִפְלוּ שְׁחַט⁶⁰ בַּהּ שְׁגִי סִימָנִין וְעַד
26 הִיא מְפָרְסֶת - הַבָּא עָלֶיהָ חֵיב, עַד שֶׁתָּמוּת אוּ עַד
27 שְׁתִּיתִי רֹאשָׁה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ט טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבאה על-ידיה תקלה לאדם שנהרג, וכאן - כששגג - הרי אינו נהרג, גם הבהמה אינה נהרגת. או משום קלון שבא על-ידיה, ואף בשוגג יש קלון, והבעיא לא נפשטה שם, ואין סוקלין אותה מספק (מגיד-משנה). (89) למעלה הי"ג. (90) למעלה ה"ט.

25 יט. אין העדים נזקקין לראות המנאפים שהערו זה
26 בזה והכניס פמכחול בשפופרת; אלא משיראו אותן
27 דבוקין זה עם זה⁹¹ בדרך פל הבעעלין - הרי אלו
28 נהרגין בראיה זו. ואין אומרים שמה לא הערה,
29 מפני שחזקת צורה זו שהערה.

(91) מכות ז, א: "במנאפים - משיראו כמנאפים".

30 כ. מי שהחזק בשאר בשר - דנין בו על פי החזקה,
31 אף על פי שאין שם ראיה ברורה שזה קרוב.
32 ומלקין ושוּרְפִין וסוקלין וחונקין⁹² על חזקה זו.
33 כיצד? הרי שהחזק שזו אחותו או בתו או אמו, וכא
34 עליה בעדים - הרי זה לוקה או נשרף או נסקל,
35 ואף על פי שאין שם ראיה ברורה שזו היא אחותו
36 או אמו או בתו, אלא בחזקה בלבד. ומעשה באשה
37 אחת שבאית לירושלים ותינוק מרפכ לה על כתפה,
38 והגדילתו בחזקת שהיא בנה, וכא עליה, והביאה
39 לבית דין וסקלוה. ראיה לדין זה: מה שדנה תורה
40 במקלל אביו ומכה אביו שיומת. ומנין לנו ראיה
41 ברורה שזה אביו? אלא בחזקה⁹³. כך שאר קרובים
42 בחזקה.

(92) קדושין פ, א. (93) "ירושלמי" קידושין פ"ד, ה"י.

43 כא. איש ואשה שפאו ממדינת הים, הוא אומר:
44 זאת אשתי, והיא אומרת: זה בעלי, אם החזקה
45 בעיר שלשים יום⁹⁴ שהיא אשתו - הורגין עליה⁹⁵;
46 אבל בתוך השלשים יום - אין הורגין עליה משום
47 אשת איש⁹⁶.

(94) בבא-בבא קסז, ב. (95) אם זינתה. (96) אבל מכת מדרות יש בה משום ספק, כמו שכתוב למעלה ה"ט, ולהלן פ"ג ועוד. ראה בהגהות רבי עקיבא איגר למעלה ה"ט.

48 כב. האשה שהחזקה נדה⁹⁷ בשכונותיה⁹⁸ - בעלה
49 לוקה עליה משום נדה. המקנא לאשתו⁹⁹ ונסתרה,
50 וכא עד אחד והעיד שנסמא, והיה בעלה כהן וכא
51 עליה אחר כך - הרי זה לוקה עליה¹⁰⁰ משום
52 זונה¹⁰¹; אף על פי שעקר העדות בעד אחד¹⁰², כפר
53 החזקה בזונה¹⁰³.

(97) קידושין פ, א. (98) "ש"א"ה שכותיה היום מלובשת בגדי נדותה" (רש"י שם). (99) "ירושלמי" סוטה פ"ו ה"ב. (100) אם העידו שנים שבא עליה. (101) שכהן אסור בה שכתוב: "אשה זונה . . . לא יקחו" (ויקרא כא, ז). ולאחר קנוי וסתירה אפילו עד אחד נאמן לומר שנטמאה (ראה פ"א מהל' סוטה ה"ד). (102) "ירושלמי" שם: "עיקר עדותו לא

(72) אדם שיש לו אברי המין של זכר ושל נקבה נקרא אנדרוגינוס, מלה זו יוונית היא: אנדרו - זכר, גינוס - נקבה ('ערוך' ערך אנדרופי). (73) כבא על הזכר, כרבי אליעזר, יבמות פא, ב (74) שם פג, ב: "במה דברים אמורים, בזכרות שלו. אבל בנקבות שלו - פטור". (75) אברי המין אטומים, ואין אנו יודעים בו אם הוא זכר או נקבה. (76) כמבואר למעלה הי"א, הערה נ. (77) שם פא, א. אע"פ שלגבי קידושין הוא ספק אשה (ראה בפ"ד מהל' אישות הי"א) ו"נשים המסוללות (מתחככות משום תאוה) זו בזה אסור" (להלן פכ"א ה"ח) - באנדרוגינוס מותר (מגיד-משנה).

1 טז. הפא על הבהמה או שהביא בהמה עליו - שניהן
2 נסקלין⁷⁸; שגאמר: ובכל בהמה לא תתן שכבתך - בין
3 שרבעה או הביאה עליו. ואחד בהמה ואחד תיה⁷⁹
4 ועוף⁸⁰ - הכל בסקילה. ולא חלק הפתוב בבהמה בין
5 גדולה לקטנה; שגאמר: ובכל בהמה - אפלו ביום
6 לדתה⁸¹, (הפא עליה בין כדרבה בין שלא כדרבה)⁸²,
7 ביין שהערה בה⁸³ או שהערתה בו חיב.

(78) סנהדרין נד, א. (79) שהיה בכלל בהמה, בבא קמא נד, ב. (80) היינו נרבע, שאין רובע בעוף, ראה זבחים פה, ב. ובבבא-קמא נד, ב - אמרו שבכל מקום שוה עוף לבהמה, לומדים בהמה בהמה משבת. (81) סנהדרין נד, ב: "בהמה עשו בה קטנה כגדולה". (82) שם נה, א. (83) שם.

8 יז. קטן בן תשע שנים ויום אחד שפא על הבהמה
9 או הביאה עליו - היא נסקלת על ידו⁸⁴, והוא פטור.
10 היה בן תשע⁸⁵ או פחות - אין סוקלין את הבהמה.
11 וכן קטנה בת שלש שנים ויום אחד שהביאה בהמה
12 וניה עליה, בין בהמה גדולה בין בהמה קטנה, ביין
13 שהערתה בה הבהמה, (בין כדרבה בין שלא
14 כדרבה) - הבהמה נסקלת⁸⁶, והיא פטורה. ואם
15 היתה גדולה - שניהן נסקלין. ואם היתה מבת שלש
16 שנים ולמטה - אין הבהמה נסקלת⁸⁷.

(84) נדה מה, א. (85) שצריך שיהיה בן תשע שנים ויום אחד, כמפורש בגמרא שם, ולמעלה הי"ד. (86) שם מד, ב: "בת שלש שנים ויום אחד . . . ואם בא עליה אחד מכל העריות . . . מומתין על-ידיה". "אחד מכל עריות ואפילו בהמה" (סנהדרין נה:). (87) שאין ביאתה ביאה.

17 יח. וכן השוכב עם הבהמה בשגגה⁸⁸, והאשה
18 שהביאה את הבהמה עליה בשגגה - אין הבהמה
19 נסקלת על ידן, ואף על פי שהן גדולים. כל העריות
20 כלן שהיה אחד גדול ואחד קטן - הקטן פטור,
21 והגדול חיב, כמו שבארנו⁸⁹. אחד ער ואחד ישן -
22 הישן פטור. אחד מזיד ואחד שוגג - המזיד חיב,
23 והשוגג מביא קרבן. אחד אנוס ואחד ברצון -
24 האנוס פטור, כמו שבארנו⁹⁰.

(88) בעיא בסנהדרין שם: אם מה שהבמה נסקלת הוא משום

19 - הרי היא שְׁנִיָּה¹³, כִּמּוֹ שְׁבָאֲרֵנוּ¹⁴. וְאֶחָד אַחֹתוֹ
20 מֵאִבּוֹ אוֹ מֵאִמּוֹ¹⁵, בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין בֵּין מִזְנוּת, כְּגוֹן
21 שְׁזַנְתָּה אִמּוֹ אוֹ אָבּוֹ עִם אֲחֵרִים וְהִיתָה לוֹ אַחֹת
22 מִזְנוּת - הָרִי זֶה עֲרֻה עָלָיו; שְׁנָאֲמַר: מוֹלְדֵת בֵּית אוֹ
23 מוֹלְדֵת חוּץ.

(8 סנהדרין נד, א. 9) שם נג, א. ולא כתב גם משום "אשת איש", שהרי מדובר כאן גם ב"לאחר מיתת אביו". ראה ב"לחם משנה" (10 יבמות נה, א. 11) שם כב, א. (12) שאחיו נקרא מכל מקום. (13) מדברי סופרים, שגזרו על אשת אחי האב מן האם, משום אשת אחי האב מן האב - שהיא ערוה מן התורה - שגם כאן יש צד אב (יבמות כא.). (14) ה"ל' אישות פ"א ה"ה. (15) מכות ה, ב - שנאמר: "אחותו בת אביו או בת אמו" (ויקרא יח, ט).

24 ג. בַּת אִשְׁתּוֹ אָבּוֹ שֶׁהִיא אַחֹתוֹ מֵאִבּוֹ - הָרִי הִיא
25 עֲרֻה עָלָיו; שְׁנָאֲמַר: עֲרוֹת בַּת אִשְׁתּוֹ אָבּוֹ מוֹלְדֵת
26 אָבּוֹ. אָבֵל אִם נָשָׂא אָבּוֹ אִשָּׁה, וַיֵּשׁ לָהּ בַּת מֵאִישׁ
27 אַחֵר - אוֹתָהּ הַבַּת מִתְּרֵת לוֹ¹⁶; שְׁאֵין זֶה מוֹלְדֵת אָבּוֹ.
28 וְהִלְא¹⁷ מִשׁוּם אַחֹתוֹ חֵיב עָלֶיהָ, וְלִמָּה נֶאֱמַר: בַּת
29 אִשְׁתּוֹ אָבּוֹ? לְחֵיב עָלֶיהָ אֵף מִשׁוּם זֶה¹⁸.

(16) 'תורת כהנים', קדושים סוף פרק יא: "יכול אפילו מאיש אחר, תלמוד-לומר מולדת אביו". (17) חזור לראש דבריו, ומן "אבל" עד "אביו" הוא מאמר מוסגר. (18) כלומר, אף משום בת אשת אב.

30 ד. לְפִיכֶךָ, הִבָּא עַל אַחֹתוֹ שֶׁהִיא בַּת נְשׂוּאָתוֹ אָבּוֹ
31 - חֵיב שְׁתֵּים: אַחַת מִשׁוּם עֲרוֹת אַחֹתָךְ, וְאַחַת
32 מִשׁוּם עֲרוֹת בַּת אִשְׁתּוֹ אָבּוֹ. אָבֵל אִם אָנֹס אָבּוֹ
33 אִשָּׁה אוֹ פִּתְהָ אוֹתָהּ וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בַּת וּבָא עָלֶיהָ -
34 אֵינוֹ חֵיב אֲלָא מִשׁוּם אַחֹתוֹ¹⁹ בִּלְבָד; שְׁאֵין בַּת
35 הָאֲנוּסָה בַּת אִשְׁתּוֹ אָבּוֹ.

(19) כמבואר בה"ב.

36 ה. אַחֹת אִמּוֹ, בֵּין אַחֹתָהּ מֵאִבּוֹ בֵּין אַחֹתָהּ
37 מֵאִמָּה²⁰, בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין בֵּין מִזְנוּת²¹ - הָרִי זֶה
38 עֲרֻה עָלָיו מִשׁוּם אַחֹת אִם. וְכֵן אַחֹת הָאָב, בֵּין
39 מִן הָאֵם בֵּין מִן הָאָב, בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין בֵּין מִזְנוּת -
40 הָרִי זֶה עֲרֻה עָלָיו מִשׁוּם אַחֹת אָב.

(20) יבמות נד, ב. (21) קרובות אלו הן "שאר בשר", ואסורות אפילו בלא אישות (מגיד-משנה).

41 ו. הִבָּא עַל אִשָּׁה דְרָךְ זְנוּת וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בַּת -
42 אוֹתָהּ הַבַּת עֲרֻה עָלָיו מִשׁוּם בַּתוֹ²². וְאֵף עַל פִּי
43 שְׁלֹא נֶאֱמַר בַּתוֹרָה עֲרוֹת בַּתוֹ לֹא תִגְלֶה, מֵאַחֵר
44 שְׁאֲסַר בַּת הַבַּת שְׁתַּק מִן הַבַּת²³. וְאִסְרוּהָ מִן
45 הַתּוֹרָה²⁴, וְאֵינוֹ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים²⁵. לְפִיכֶךָ, הִבָּא עַל
46 בַּתוֹ מִנְשׂוּאָתוֹ - חֵיב שְׁתֵּים²⁶: מִשׁוּם בַּתוֹ, וּמִשׁוּם
47 עֲרוֹת אִשָּׁה וּבַתָּהּ.

בעד אחד הוא". פירוש: העדות שבא עליה היא העדות העיקרית, ועל זה יש שני עדים. ובדפוס רומי ר"מ: "אע"פ שאין עיקר העדות בעד אחד". והכוונה אף-על-פי שבכל התורה כולה, אין עדות פחות משנים. (103) שלאחר קנינו וסתירה, גם עד אחד שהעיד שנטמאה - נאמן להחזיקה לזונה. [ביבמות נו, א - אמרו, שגם ישראל לוקה משום לא יוכל בעלה וכו', אולם ב"ירושלמי" ה"ל', ששם מקור דין זה, אמרו בפירוש "כהן", ומשמע שישראל אינו לוקה משום טומאה. וראה ראב"ד ומגיד-משנה כאן].

1 כג. הָאָב שְׁאֲמַר: בַּתִּי זֶה¹⁰⁴ מִקִּדְשָׁתְּךָ הִיא לְזָה, אֵף
2 עַל פִּי שֶׁהוּא נְאָמָן¹⁰⁵ וְתִנְשֵׂא לוֹ¹⁰⁶, אִם זְנוּתָהּ - אֵינָה
3 נִסְקָלָת עַל פִּי¹⁰⁷, עַד שִׁיִּהְיוּ שְׁם עֵדִים שְׁנֵיתָאֲרִסָּה
4 בְּפִנְיָהֶם. וְכֵן הָאִשָּׁה¹⁰⁸ שְׁאֲמָרָה: מִקִּדְשָׁתְּךָ אָנִי - אֵינָה
5 נִהְרָגָת עַל פִּיָּהּ, עַד שִׁיִּהְיוּ שְׁם עֵדִים אוֹ תַחֲזִיק¹⁰⁹.

(104) נערה. (105) שהתורה האמינתו, שנאמר: "את בתי נתתי לאיש הזה" (דברים כב, טז). (106) לאיש הזה ואסורה לאחרים (קידושין סד.). (107) שהתורה האמינה לו רק לאיסורא, אבל לא לקטלא, כרב ולא כרב אסי (שם סג:). (108) שם. (109) באופן האמור בהכ"א.

פָּרֶק שְׁנִי

(1) יבאר שארבע נשים אסורות על האדם לעולם: אחותו מזנות או בתו שנולדה לו מזנות שהן ערוה עליו: המקדש אשה כמה נשים נאסרו לו: וחמותו לאחר מיתה: עבר ונאף אחת משבע נשים אלו אם נאסרה אשתו עליו: הבוטל אשה דרך זנות אם נאסרו עליו קרובותיה: הנטען על הערוה אם ידור עמה כמבוי: הבא על אשה ובתה דרך זנות אם נעשות ערוה זו לזו: מצות חכמים שישא אדם בת אחותו.

6 א. אִשְׁתּוֹ אָבּוֹ, וְאִשְׁתּוֹ בְּנוֹ, וְאִשְׁתּוֹ אַחִיו, וְאִשְׁתּוֹ אַחִי
7 אָבּוֹ - אֲרֻבְעִתָּן עֲרֻה עָלָיו לְעוֹלָם, בֵּין מִן הָאֲרוֹסִין
8 בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין, בֵּין שְׁנֵיתָגְרָשוּ בֵּין שְׁלֹא נִתְגַּרְשוּ,
9 בֵּין בַּחַיִּי בְּעֲלִיָּהֶן בֵּין אַחֵר מֵיתַת בְּעֲלִיָּהֶן; חוּץ
10 מֵאִשְׁתּוֹ אַחִיו² שְׁלֹא הֵנִיחַ בֶּן³. וְאִם בָּא עַל אַחַת מֵהֵן
11 בַּחַיִּי בְּעֲלָהּ - חֵיב שְׁתֵּים⁴: מִשׁוּם שְׁאֵר בְּשָׂר⁵,
12 וּמִשׁוּם אִשְׁתּוֹ אִישׁ; שֶׁהָרִי שְׁנִיָּה⁶ הָאֲסוּרִין בָּאֵין
13 כְּאֶחָד⁷.

(2) שמת מבלי לגרשה. (3) כלומר, זרע, בן או בת או נכד ונין, שמצוה ליבמה, כמפורש בתורה (דברים כה, ה). (4) שתי חטאות, אם שגג (סנהדרין נג.). (5) כלומר, משום קורבה: אשת אביו. (6) בכתב-יד התימנים: שני. (7) בשעת הקידושין, ולכן אין כאן משום "אין איסור חל על איסור" (יבמות לג). ולהלן פ"ז ה"ח), כי הכל מודים שבבת אחת חלים שני האיסורים.

14 ב. לְפִיכֶךָ, הִבָּא עַל אִמּוֹ שֶׁהִיא אִשְׁתּוֹ אָבּוֹ - חֵיב
15 שְׁתֵּים, בֵּין בַּחַיִּי אָבּוֹ בֵּין לְאַחַר מֵיתַת אָבּוֹ⁸: אַחַת
16 מִשׁוּם אִמּוֹ, וְאַחַת מִשׁוּם אִשְׁתּוֹ אָבּוֹ⁹. אַחַד אַחִיו
17 מֵאָבּוֹ אוֹ אַחִיו מֵאִמּוֹ¹⁰, בֵּין מִנְשׂוּאִין בֵּין מִזְנוּת¹¹
18 - אִשְׁתּוֹ עֲרֻה¹² עָלָיו. אָבֵל אִשְׁתּוֹ אַחִי אָבּוֹ מִן הָאֵם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ט טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 (סנהדרין עו, א. 23) "שתק הכתוב מלזכרה, להיותה אפשר להתלמד בגזירה-שוה" (ספר המצוות לרבינו, מצות לא-תעשה שלו). (24) שאנו למדים זאת מגזירה שוה, נאמר (ויקרא יח, י) "ערות בת בנך . . . כי ערותך הנה", ונאמר (שם, יז) "ערות אשה ובתה . . . שארה הנה". כמו שבאיסור אשה ובתה נאסרה בתה, כן גם באיסור בת בנו נאסרה בתו (סנהדרין עו). ובהל' מאכלות אסורות פ"ט ה"ב, כתב רבינו, שמאחר שאסור בת הבת, מובן מאליו שהבת אסורה, וזה כדעת אב"י שם. ואף-על-פי שאין לומדים אזהרה מקל-וחומר, כאן גילויי דברים פשוטים ומובנים (גילוי מילתא בעלמא, שם). (25) אף-על-פי שכל דבר הנלמד באחת משלוש-עשרה מדות (שהתורה נדרשת בהן) נקראים "דברי סופרים" (בשורש השני ב'ספר המצוות) אולם כאן (באיסור בתו) - אם כי זה נלמד בגזירה שוה או בקל-וחומר (כמבואר בהערה הקודמת) - אומר רבינו שאיסורה מן התורה ולא מדברי סופרים, מפני שזה רק גילויי הדברים המובנים מאליהם. ראה מגיד-משנה כאן, ובפ"א מהל' אישות ה"ב. (26) שתי חטאות אם שגג, ששני האיסורין באו כאחד, וכמבואר למעלה ה"א.

36 שם צה, א: "שכיבתה אוסרתה, ואין שכיבת אחותה אוסרתה". (37) שם. (38) כלומר, באותו האופן המבואר בפ"י מהל' גירושין הלכה ח"י, היינו במקום שאחות ארוסתו צריכה גט, כגון ששמע שמתה ארוסתו ונשא אחותה ואחר-כך נתברר שהיא חיה - השניה צריכה גט (ראה שם הטעם), ולפיכך נאסרה עליו ארוסתו, שמה יאמרו נושא אחות גרושתו, אבל אם בא על אחות ארוסתו בזנות, אינה צריכה גט, ואינה אוסרת ארוסתו עליו, ובוה מסולקת השגת הראב"ד (מגיד-משנה).

19 יא. הבועל אשה דרך זנות - לא נאסרו עליו קרובותיה³⁹, שהן השבע נשים שאמרנו. אבל חכמים אסרו⁴⁰ על מי שנאף עם אשה לשא אחת מן השבע נשים קרובותיה כל זמן שהזונה קיימת⁴¹; מפני שהזונה באה לקרובותיה לבקר אותן, והוא מתניח עמה, ולבו גס בה, ויבוא לידי עברה שיבעל הערוה. ולא עוד, אלא אפלו נטען⁴² על אשה - הרי זה לא ישא⁴³ אחת מקרובותיה עד שתמות זו שנטען עליה. ואם פנס⁴⁴ הקרובה שזנה עם קרובותיה - לא יוציא.

39 יבמות צז, א. (40) שם: מדרבנן. (41) שם בגמרא על המשנה האומרת: נושאי לכתחילה, היינו לאחר שהזונה מתה. (42) נחשד ויצא עליו קול (רש"י שם צז). (43) שם כז, א. (44) תוספתא יבמות פרק ד, ה.

30 יב. מי שנטען על ערוה או שיצא לו שם רע עמה - לא ידור עמה במבוי אחד⁴⁵, ולא יראה באותה שכונה. ומעשה באחד⁴⁶ שהיו מרננין אתריו עם חמותו, והפך אותו חכמים מפת מרדות מפני שעבר על פתח ביתה.

45 למד דין זה ממעשה שהיה אצל רב ששת (קדושין יב:), שמובא בסוף ההלכה כאן. ונראה מדברי רבינו שאין לוקין מכת מרדות אלא בחמותו, מפני שלבו גס בה, אבל לא בשאר עריות (מגיד-משנה). וב'תוספות' המיוחסות לר"י הזקן (קידושין שם) כתוב, שלמדו דין זה מכהן שגירש את אשתו, שאמרו (כתובות כז:): "לא תדור עמו במבוי". (46) קידושין, שם.

35 יג. הבא על אשה ובתה דרך זנות, או על אשה ואחותה וכיוצא בהן - הרי זה כמי שפא על שתי נשים נכריות; שאין נעשות ערוה זו עם זו אלא בנשואין, לא בזנות⁴⁷. וכן אם אנס אביו⁴⁸ או בנו

22 (סנהדרין עו, א. 23) "שתק הכתוב מלזכרה, להיותה אפשר להתלמד בגזירה-שוה" (ספר המצוות לרבינו, מצות לא-תעשה שלו). (24) שאנו למדים זאת מגזירה שוה, נאמר (ויקרא יח, י) "ערות בת בנך . . . כי ערותך הנה", ונאמר (שם, יז) "ערות אשה ובתה . . . שארה הנה". כמו שבאיסור אשה ובתה נאסרה בתה, כן גם באיסור בת בנו נאסרה בתו (סנהדרין עו). ובהל' מאכלות אסורות פ"ט ה"ב, כתב רבינו, שמאחר שאסור בת הבת, מובן מאליו שהבת אסורה, וזה כדעת אב"י שם. ואף-על-פי שאין לומדים אזהרה מקל-וחומר, כאן גילויי דברים פשוטים ומובנים (גילוי מילתא בעלמא, שם). (25) אף-על-פי שכל דבר הנלמד באחת משלוש-עשרה מדות (שהתורה נדרשת בהן) נקראים "דברי סופרים" (בשורש השני ב'ספר המצוות) אולם כאן (באיסור בתו) - אם כי זה נלמד בגזירה שוה או בקל-וחומר (כמבואר בהערה הקודמת) - אומר רבינו שאיסורה מן התורה ולא מדברי סופרים, מפני שזה רק גילויי הדברים המובנים מאליהם. ראה מגיד-משנה כאן, ובפ"א מהל' אישות ה"ב. (26) שתי חטאות אם שגג, ששני האיסורין באו כאחד, וכמבואר למעלה ה"א.

1 ז. ביון שקדש אדם אשה נאסרו²⁷ עליו מקרובותיה 2 שש נשים, וכל אחת מהן ערוה עליו לעולם, בין 3 פנס²⁸ בין גרש, בין בחיי אשתו בין לאחר מותה. 4 ואלו הן: אמה ואם אביה, ובתה ובת אביה, ובת בנה. ואם בא על אחת מהן בחיי אשתו - שניהן 5 נשפין²⁹.

(27) דרך ארץ רבה' ריש פרק א. (28) הכניסה לחופה. (29) סנהדרין עה, א.

7 ח. בא עליהן³⁰ לאחר מיתת אשתו - הרי אלו 8 בכרת³¹, ואין בהן מיתת בית דין³². שנאמר: באש 9 ישרפו אתו ואתה; בזמן ששתיהן קיימות, שהן 10 אשתו וזו שפא עליה - הרי הוא והערוה נשפין, 11 ובזמן שאין שתיהן קיימות - אין שם שרפה.

30 על אחת משש העריות שזכרו למעלה. (31) שם עו, ב - פלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא, ופסק רבי עקיבא לפי הכלל: "הלכה כרבי עקיבא מחבירו" (מגיד-משנה). ומה שאמרו שם: "ורבי עקיבא סבר איסורא בעלמא", מפרש רבינו דהיינו איסור כרת, וביחס למיתות בית-דין קרא לכרת "איסורא בעלמא", וכן נמצא בקידושין סב, א - "אם שכב . . . אל איסורא בעלמא", אף-על-פי שיש שם כרת (חדושי הרמ"ה לסנהדרין, ר'מאירי' שם). (32) כל הקרובות המפורטות בהלכה זו, נלמדו מחמותו (סנהדרין עה. עו.) וכיון שבחמותו לאחר מיתת אשתו אין בה שריפה, הוא-הדין בשאר הקרובות הנלמדות מחמותו (מגיד-משנה).

12 ט. וכן אחות אשתו - ערוה עליו עד שתמות 13 אשתו³³. בין אחותה מאמה³⁴ בין אחותה מאביה, 14 בין מן הנשואין בין מזנות³⁵ - הרי זה ערוה עליו. (33) שכתוב: "ואשה אל אחותה לא תקח . . . בחייה"

קכב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ' טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קידושין ונישואין כלל. (6) "ספק אשה הוא".
(7) "אנדרוגינוס ברייה בפני עצמה היא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר או נקבה". "טומטום ואנדרוגינוס שקידשו אשה... הרי אלו קידושי ספק. (8) אינה שומעת ואינה מדברת ונישואיה אינן אלא מדרבנן. (9) נתקדשה ונישאת כשהיא שוטה, ואין לה נישואין אפילו מדרבנן. (10) שאין ממיתין אלא כשהקידושין הם קידושי תורה וודאיים ולא על קידושין ונישואין החלים רק מכוח תקנת חכמים ולא על קידושי ספק. (11) ואפילו בשוטה שאין לה קידושין ונישואין כלל, חייב מכת מדרות כבא על הפנוייה לשם זנות וזה רק כשלא התרו בו, אבל אם התרו בו חייב מלקות מן התורה כדין כל פנוי הבא על הפנוייה.

17 **ב. הבא על הקטנה** ¹² **אשת הגדול** ¹³, **אם קדשה**
18 **אביה** - **הרי זה בחנק**, **והיא פטורה מכלום** ¹⁴.
19 **ונאסרה על בעלה** ¹⁵, **כמו שבארנו בהלכות סוטה**.
20 **ואם היא בת מאוין** ¹⁶ - **מפני אותו** ¹⁷ **מפת מרדות,**
21 **והיא מתרת לבעלה, ואפלו היה פהן** ¹⁸.

(12) בת שלוש שנים ויום אחד. (13) שנישאת לו, אבל בקידושין לבד היא ארוסה ומיתתו סקילה. (14) שקטנה אינה בת עונשין. (15) אם זנתה ברצון. ודעת רבינו, שקטנה יש לה רצון ואין אנו אומרים "פיתוי קטנה אונס הוא".... ואף על פי שמעשה קטנה נחשב כשוגג שאין לך שוגגת על איסור קטנה, ו"האשה שזינתה תחת בעלה בשגגה... מותרת לבעלה" - סובר רבינו, שהאשה שזנתה אסורה לבעלה, לא מפני שעברה על איסור תורה, אלא מפני שבגדה מרצונה בבעלה, ובתורה כתוב: "איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל", ולכן אף אם לא ידעה שהתורה אסרה זנות תחת בעלה ושוגגת הייתה בדין - אך מכיוון שידעה שבמעשה זה היא בוגדת בו ("ומעלה בו מעל"), נאסרה לבעלה. ומה שאמרנו שאם זנתה בשוגג מותרת, היינו כשהייתה שוגגת בזנות, כגון שלא ידעה שהבועל אינו בעלה, ובקטנה - מכיוון שלדעת רבינו, פיתוי קטנה אינו נחשב כאונס - הרי "מעלה בו מעל" ולפיכך נאסרת לבעלה. (16) שאין לה אב, ואמה ואחיה קיבלו הקידושין, שקידושיה אינן אלא מדרבנן. (17) את הבועל, אבל היא פטורה, שאינה בת עונשין. (18) מכיוון שמן התורה אינה אשת איש, הרי זה כפנוי הבא על הפנוייה שלא עשאה זונה.

22 **ג. בת פהן שזנתה פשהיא אשת איש, בין שהיה**
23 **בעלה פהן בין שהיה ישראל, ואפלו היה בעלה**
24 **ממזר** ¹⁹ **או נתין** ²⁰ **או שאר מחיבי לאוין** ²¹ - **הרי זה**
25 **בשרפה, שנגמר: וכת פהן פי תחל לזנות, ובעלה**
26 **בחנק. וכן בת ישראל אשת פהן - בחנק, פדין פל**
27 **אשת איש.**

(19) "הבא מערוה מהעריות". (20) אחד משבעה עממים (כנעני, אמורי, פריזי, חתי, חוי, יבوسی וגרגשי - שישבו בארץ ישראל לפני שנכבשה על ידי ישראל), - שנתגייר, כמו הגבעונים, נקראים נתינים. (21) אף על פי שביאתן פוסלתה מן הכהונה.

1 **או אחיו או אחי אביו אשה או פתה אותה - הרי**
2 **זו מתרת לו וישאנה; שלא נאמר אלא אשת, ואין**
3 **פאן אישות.**

(47) יבמות צז, ב: "דרך ליקוחין אסרה תורה", "שהיתה ראשונה לקוחתו, חייב על השניה כשבא עליה" (רש"י).
(48) שם.

4 **יד. אביו או בנו שגשא אשה - הרי זה מתר לשא**
5 **בתה או אמה, כמו שבארנו** ⁴⁹. **ומתר לאדם לשא**
6 **אשת בן אחיו** ⁵⁰. **ונשוא אדם אשה וכת אחותה או**
7 **בת אחיה פאחת** ⁵¹. **ומצות חכמים** ⁵² **שישא אדם בת**
8 **אחותו, והוא הדין לבת אחיו** ⁵³; **שנגמר: ומבשרך**
9 **לא תתעלם** ⁵⁴.

(49) למעלה ה"ג בבתה של אשת אביו, והוא הדין לאמה.
(50) "ירושלמי" יבמות פ"א ה"ד, ודרך ארץ רבה" פ"א.
(51) כריתות יד, ב: "שאשה אחת יכולה להיות חמותו ואם חמותו ואם חמיו והוא בהיתר, על-דרך זה שנשא אשה ובת אחיה ובת אחותה" (מגיד-משנה). (52) יבמות סב, ב. (53) ראה שם רש"י ו'תוספות'. (54) שם.
"הנושא את בת אחותו, עליו הכתוב אומר: אז תקרא וה' יענה" (ישעיה נח, ט), "לעיל מיניה כתיב . . . ומבשרך לא תתעלם היינו . . . ונושא בת אחותו" (רש"י).

יום רביעי כ' טבת ה'תשע"ז

פרק שלישי

(1) יבאר הבא על אשת קטן ואשת חרש ושוטה או על אשה שהיא מקודשת בספק: ודין הבא על קטנה אשת גדול: ובת כהן שזנתה בעודה אשת איש: ודין הבא על נערה מאורסה בוגרת או נערה: וקטנה בבית אביה או חוצה לה: דין מוציא שם רע: ודין נערה מאורסה שהיתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה: ודין ביאה שחייבין עליה משמות הרבה מלקיות הרבה: ודין מהי שפחה חרופה ושדין ביאתה משונה מכל ביאות האמורות בתורה.

10 **א. הבא על אשת קטן, אפלו היה יבמה** ² **שפא**
11 **עליה בן תשע שנים ויום אחד - הרי זה פטור** ³. **וכן**
12 **הבא על אשת חרש** ⁴ **ושוטה** ⁵ **ואשת טמטום** ⁶
13 **ואנדרוגינוס** ⁷, **ועל החרשת** ⁸ **ועל השוטה** ⁹ **אשת**
14 **הפקח, ועל אשה שהיא מקדשת בספק או מגרשת**
15 **בספק - פלן פטורין** ¹⁰. **ואם היו מזידין - מפין אותן**
16 **מפת מרדות** ¹¹.

(2) וביאה ביבמה אינה צריכה דעת וכוונה ו"הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון... קנה" - אף על פי כן פטור. (3) "אשר ינאף את אשת איש פרט לאשת קטן". (4) שאינו שומע ואינו מדבר, וקידושי ונישואיו אינן אלא מדרבנן. (5) "כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משוכשת תמיד בדבר מן הדברים... בכלל שוטים ייחשב". ונתקדשה ונישאת לו כשהיה שוטה, ואין לו דין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ' טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. והיכן סוקלין נערה מארשה שזנתה? אם זנתה 29
בבית אביה, אף על פי שלא העידו עליה העדים 30
אלא אחר שפאה לבית חמיה (ונסת) - הרי זו 31
נסקלת על פתח בית אביה³⁹; זנתה בבית חמיה קדם 32
שימסר אותה האב⁴⁰, אף על פי שהעידו עליה אחר 33
שחזרה לבית אביה - הרי זו נסקלת על פתח שער 34
העיר ההיא⁴¹. 35

(39) "כלומר ראו גידולים שגדלתם." (40) שדינה כדין ארוסה. (41) דבזינתה בבית חמיה אין את הטעם "ראו גידולים שגדלתם".

י. פאו עדים אחר שפגרה⁴² או אחר שבעלה בעלה, 36
אף על פי שהעידו שזנתה בבית אביה כשהיתה 37
נערה - הרי זו נסקלת בבית הסקילה⁴³. 38

(42) כעבור שישה חדשים מיום הבאת סימני נערות. (43) "נערה המאורסה שזינתה ומשבגרה הוציא עליה שם רע... מקדימין לבית הסקילה". ודעת רבינו, שכוונת הגמרא: לבית הסקילה, היינו, לא לפתח בית אביה ולא על פתח שער העיר, אלא למקום המיוחד ששם היו סוקלין, וסובר רבינו, כמו שהבגרות הבאה בין זנות לעדות, משנה את דינה, מפתח בית אביה לבית הסקילה, כך אם נבעלה לבעלה בין זנות לעדות, נסקלת בבית הסקילה, מפני שבשניהם, אם הייתה מזנה עכשיו, הרי דינה בחנק ואף על פי שאין דינה משתנה מסקילה לחנק, משתנה היא, מפתח בית אביה לבית הסקילה.

יא. היתה הורגתה שלא בקדשה ולדתה בקדשה⁴⁴ 39
- נסקלת על פתח שער העיר. כל מי שמצותה 40
לסקל אותה על פתח שער העיר, אם היתה עיר 41
שרפה עובדי פוכבים ומזלות-סוקלין אותה על 42
פתח בית דין⁴⁵. וכל מי שמצותה לסקל אותה על 43
פתח בית אביה, אם לא היה לה אב או שהיה לה 44
אב ולא היה לו בית - הרי זו נסקלת בבית 45
הסקילה. לא נאמר פתח בית אב אלא למצוה. 46

(44) שאמה נתגירה לאחר ההריון ולפני הלידה. (45) והטעם: כי בעיר שרובה גויים אין שער העיר נקרא "שעריך" אלא שערי בית הדין קרויים כך.

יב. הפא על ערוה מן העריות ביאות הרבה - חיב 47
פרת או מיתת בית דין על כל ביאה וביאה. אף על 48
פי שאין בית דין יכולין להמית אלא מיתה אחת, הרי 49
הביאות נחשבות לו פעברות הרבה. וכן אם פא ביאה 50
אחת שחיבין עליה משמות הרבה⁴⁶, אם היה שוגג 51
- מביא קרבן על כל שם ושם, אף על פי שהיא ביאה 52
אחת, פמו שיתבאר בהלכות שגגות. ואם היה מזיד 53
- הרי זו נחשבת לו פעברות הרבה. וכן יש פא ביאה 54
אחת ולוקה עליה מלקיות הרבה, פמו שיתבאר. 55

(46) מלאוין הרבה.

ד. הפא על נערה²² מארשה²³ - שניהן בסקילה. 1
ואינן חיבין סקילה עד שתהיה נערה, בתולה, 2
מארשה, והיא בבית אביה²⁴. היתה בוגרת²⁵, או 3
שנכנסה לחפה אף על פי שלא נבעלה, אפלו מסרה 4
האב לשלוחי הבעל וזנתה בדרך - הרי זו בחנק. 5

(22) "הביאה שתי שערות למטה בגוף במקומות הידועים לגידול שער והיא מבת שתיים עשרה שנה ויום אחד ומעלה נקראת נערה." (23) שהיו קידושין בלבד ולא נכנסה לחופה. (24) ברשות אביה. (25) אחרי שישה חדשים מיום שהביאה שתי שערות למטה בגוף נקראת בוגרת.

ה. והפא על קטנה²⁶ מארשה בבית אביה²⁷ - הוא 6
בסקילה, והיא פטורה²⁸. ונערה מארשה בת פהן 7
שזנתה - בסקילה. 8

(26) בת שלוש שנים ויום אחד ומעלה. (27) שאביה קיבל הקידושין. (28) שאינה בת עונשין.

ו. פאו עליה עשרה והיא בתולה ברשות אביה זה 9
אחר זה - הרי הראשון בסקילה, וכלן בחנק. (פמה) 10
דברים אמורים? שפאו עליה פדרפה; אבל אם פאו 11
עליה שלא פדרפה - עדין היא בתולה, וכלן 12
בסקילה). 13

ז. נערה מארשה שהיתה משחררת או גיורת, אף 14
על פי שנשפתחרה ונתגירה והיא פחותה מבת שלש 15
שנים ויום אחד²⁹ - הרי זו בחנק³⁰, ככל אשת 16
איש³¹. 17

(29) ואף אם נבעלה, היא בתולה, לפי שבתוליה חוזרים, אף על פי כן דינה בחנק ולא כנערה המאורסה ישראלית. (30) שלא חייבה תורה סקילה כנערה המאורסה אלא בישראל, שנאמר: כי עשתה נבלה בישראל. (31) כשהיא מבת שלוש שנים ויום אחד ומעלה.

ח. דין חדש³² יש במוציא שם רע. ומה הוא 18
החדש? שאם נמצא הדבר אמת, וכאו עדים שזנתה 19
כשהיתה נערה מארשה, אף על פי שזנתה אחר 20
שיצאה מבית אביה³³, ואפלו שזנתה אחר שנכנסה 21
לחפה³⁴ קדם בעילת הבעל - סוקלין אותה על פתח 22
בית אביה. אבל שאר נערות מארסות, שלא היה להן 23
דין הוצאת שם רע, שזנו מאחר שיצאו מבית האב 24
- הרי הן בחנק, פמו שבארנו. הא למדת, שבאשת 25
איש³⁵ שלש מיתות: יש אשת איש שהיא בחנק³⁶, 26
ויש אשת איש שהיא בשרפה³⁷, ויש אשת איש 27
שהיא בסקילה³⁸. 28

(32) "מוציא שם רע חידוש הוא." (33) מרשות אביה. (34) "דהא נכנסה לחופה ולא נבעלה בעלמא וזנתה בחנק, ואילו מוציא שם רע בסקילה." (35) אשה נשואה. (36) בת ישראל נשואה שזנתה. (37) בת כהן נשואה. (38) מוציא שם רע ונמצא אמת שזינתה אחר כניסתה לחופה.

קנד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ' טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשלימות וברצונה, מה שאין-כן בעריות שהחויב עליו כשם שהוא עליה, ולכן חייב בכל אופן שיהיה.
(על-פי לקו"ש חלק י"ז עמוד 240 והערה 65)

56) "בזמן שהאשה לוקה האיש מביא קרבן אין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן". (57) שהיא פטורה ממלקות. (58) שהיא פטורה ממלקות.

טז. כל מקום שאמרנו בשפחה שהוא פטור - הוא פטור מן הקרבן, והיא פטורה מן המלקות. אבל מפין אותו מפת מרדות מדבריהם, אם היו שניהן מזידין וגדולים.

יז. בן תשע שנים ויום אחד שפא על שפחה חרופה - היא לוקה, והוא מביא קרבן⁵⁹. והוא שתהיה גדולה ובעולה וברצונה, כמו שבארנו; שאין האיש חייב קרבן עד שתתחייב היא מלקות, שנאמר: בקרת תהיה והביא את אשמו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בן תשע שנים ויום אחד שפא על שפחה חרופה, היא לוקה והוא מביא קרבן".

ומשיג הראב"ד "זה שיבוש, שלא מצינו קטן בר עונשין, וקרוב זה מן העונשין הוא, והיא כמו כן פטורה דהא מקשו אהדדי, והכי איתא בכריתות".

והביאור בזה: קטן הוא אמנם לא בר עונשין, אבל מצינו בכמה מקומות שפעולה שמכשירה מצוה, מקבלת תוקף וחשיבות של מצוה. ודוגמאות רבות לדבר: א. מכשירי מצות מילה שמחללין את השבת עליהם לדעת ר"א, אף שהם עצמם אינן חלק ממצות המילה. ב. בניית סוכה שמברכין עליה לדעת הירושלמי, אף שאינה חלק ממצות הישיבה בסוכה, ועוד.

ברמה גבוהה יותר, מצינו גם דברים שמקבלים חשיבות לא רק בהיותם הגורמים את אפשרות המצוה אלא שהם עצמם הפכו לחיוב. ולדוגמא, חינוך הקטן, שאמנם החיוב הוא על האב, אבל הבן אינו רק אמצעי לקיום חיוב האב אלא שקיום המצוה על-ידו הוא חיובו האישי, כמובא בכמה מקומות ברמב"ם - "שכל קטן שיועד להתעטף חייב בציצית כדי לחנכו במצוות", "הקטנים חייבין בברכת המזון מדברי סופרים כדי לחנכן במצוות", "קטן שאינו צריך לאמו כו' חייב בסוכה מד"ס כדי לחנכו במצוות", "קטן היודע לנענע חייב בלולב מד"ס כדי לחנכו במצוות".

על-דרך-זה אפשר להסביר את ההלכה ברמב"ם "גר שנתגייר בין פסח ראשון לפסח שני, וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים חייבין לעשות פסח שני, ואם שחטו עליו בראשון פטור". והגם שאין לכאורה משמעות למה ששחטו עליו בראשון, שהרי לא היה בר חיוב כלל,

1 יג. שפחה חרופה האמורה בתורה⁴⁷ היא שפחה שפחה וחציה בת חורין⁴⁸ ומקדשת לעבד עברי⁴⁹; שנאמר: לא יומתו כי לא חפשה. הא אם נשתחררה כלה - תביין עליה מיתת בית דין⁵⁰; שהרי נעשית אשת איש גמורה, כמו שבארנו בהלכות אישות.

47) "ואיש כי ישכב את אשה... והיא שפחה נחרפת לאיש". (48) שפחה של שני שותפים, ואחד שחררה ונשאה משועבדת לשני כפי חלקו, הרי היא חציה שפחה - החצי שלא שוחררה, וחציה בת חורין - החצי ששוחררה. (49) כלומר רק לעבד עברי, שהרי לישראל היא אסורה, מצד החצי של שפחות, שאסור לו לקחת שפחה כנענית לאשה, ולעבד כנעני אסורה מצד החצי בת חורין שלה, שאסורה לישראלית להינשא לעבד כנעני וראויה היא לעבד עברי בלבד, שמתור לו לקחת שפחה כנענית לאשה. (50) חנק.

יד. ביאת שפחה זו משנה מכל ביאות אסורות שבתורה, שהרי היא לוקה, שנאמר: בקרת תהיה⁵¹, והוא⁵² חייב קרבן אשם⁵³, שנאמר: והביא את אשמו. אחד שוגג אחד מזיד⁵⁴ בשפחה חרופה מביא אשם⁵⁵. והבא עליה ביאות הרבה, בין בזדון בין בשגגה - מביא אשם אחד. אבל היא חייבת מלקות על כל ביאה וביאה, אם היתה מזידה, כשאר חייבי לאוין.

51) ובכריתות יא. דרשו ש"ביקורת" זה מלקות וכתבה התורה "תהיה" היינו היא לוקה, אבל הוא לא לוקה. (52) הברועל. (53) אבל אינו לוקה. (54) אבל היא שחייבה מלקות, מוכן, שזה רק במזיד ובהתראה. (55) ודווקא על שפחה אחת, אבל אם בא על הרבה שפחות חייב אשם על כל אחת ואחת "לחלק על כל שפחה ושפחה".

טו. המערה בשפחה חרופה ולא גמר ביאתו - פטור, עד שייגמר ביאתו. ואינו חייב אלא על הגדולה⁵⁶, הבעולה, המזידה, וברצונה. אבל אם היתה קטנה⁵⁷, או שלא היתה בעולה, או היתה שוגגת או אנוסה או ישנה⁵⁸ - פטור. [וכן אם בא עליה שלא כדרך - פטור; שבשפחה חרופה לא השהו ביאה כדרך לביאה שלא כדרך, שנאמר: שכבת זרע. אבל בשאר ביאות לא חלק בין ביאה לביאה; שנאמר משפכי אשה - מגיד [לך] הפתוי, ששני משפכות באשה].

~ נקודות משיחות קודש ~

"...המערה בשפחה חרופה ולא גמר ביאתו, פטור".

אבל בעריות, חייב אחד המערה ואחד הגומר, בין כדרכה ובין שלא כדרכה, בין לרצונה ובין שלא ברצונה. ויש לומר הטעם, מכיון שנאמר "ביקורת תהיה", היינו שהוא חייב קרבן רק כשהיא חייבת מלקות, ונמצא כל האיסור תלוי רק בה, לכן צריכה להיות גם הפעולה בה (הביאה)

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ' טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קכה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 **בֵּין מְשַׁחֲרֵת - הַפֶּל בְּכֶרֶת¹⁷. שְׁנֹאמַר בְּנֵדָה: שְׁבַעַת**
13 **יָמִים תִּהְיֶה בְּנֵדְתָה; וּבִזְבָּה נֹאמַר: כָּל יָמֵי זֹב**
14 **טְמֵאָתָה פִּימֵי נֵדְתָה תִּהְיֶה; וּבִיּוֹלָדֶת זָכָר הוּא אוֹמַר:**
15 **פִּימֵי נֵדֶת דְּוִתָּה טְטָמָא; וּבִיּוֹלָדֶת נְקֵבָה: וְטְמָאָה**
16 **שְׁבַעִים בְּנֵדְתָה.**

12) וטבלה בתוך שבעת הימים, שהטבילה אינה מהרת
בנדה אלא אחרי שבעה ימים "שבימים וטבילה תלה
הכתוב" (להלן ה"ג). 13) שהיא טמאה כנדה ואף-על-פי
שלא ראתה דם, כמבואר להלן פ"י ה"א. 14) הימים
שהיא רואה דם. 15) שהיא סופרת שבעה נקיים להיות
טהורה, כמבואר להלן פ"ו ה"ח, ואפילו כשטבלה בתוך
אותו הזמן. 16) 'ספרא' מצורע פרק ז פרשה ה: 'בין
שפחה בין משוחררת'. 17) שכולן נקראו נדה.

17 **ג. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים שֶׁהַטְּמָאָה תְּלוּיָה בְּיָמִים¹⁸?**
18 **בְּשִׁטְבֵּלָה בְּמֵי מְקוּחָ אַחֲרֵי הַיָּמִים הַסְּפוּרִים; אָבֵל**
19 **נֵדָה וְזָבָה וְיּוֹלָדֶת שְׁלֹא טִבְּלוּ בְּמֵי מְקוּחָ, הַבָּא עַל**
20 **אֶחָת מֵהֶן אֲפִלוּ אַחֲרֵי בְּמָה שְׁנַיִם - חֵיב בְּרָת;**
21 **שְׁבִימִים וְטִבְּיָה תְּלָה הַפְּתוּב, שְׁנֹאמַר: וְרַחֲצוּ**
22 **בְּמַיִם. זֶה בְּגֻזֵן אָב¹⁹ לְכָל טְמָא, שֶׁהוּא בְּטְמָאָתוֹ עַד**
23 **שִׁטְבֵּל.**

18) שבעה לנדה וליוולדת זכר, וארבעה עשר ליוולדת נקבה,
וימי זיבה ושבעה נקיים לזבה, ואחרי שיעברו היא טהורה.
19) דבר המפורש בתורה במקום אחד, משמש יסוד ללמוד
ממנו גם במקומות אחרים. לימוד זה: "ורחצו" כבנין אב
לכל הטמאים, לקוח מן הגאונים - שדבריהם דברי קבלה -
"ויש מן הגאונים שלמדו זה מן הכתוב "ורחצו במים", זה
בנין אב לכל הטמאים שיהיו בטומאתן עד שיתבלו" (רבינו
בחי" על התורה, פרשת מצורע - הרב י. ל. מיימון במבוא
לרמב"ם דפוס רומי). ראה 'תוספות' יומא עח, 'אוצר
הגאונים' חגיגה יא.

24 **ד. הָעַפּוּ"ם - אֵין חֵיבִין עֲלֵיהֶם מְשׁוּם נֵדָה וְלֹא**
25 **מְשׁוּם זָבָה²⁰ וְלֹא מְשׁוּם יּוֹלָדֶת. וְחַכְמִים גְּזָרוּ²¹ עַל**
26 **כָּל הָעַפּוּ"ם, הַזֹּכְרִים וְהַנְּקֵבּוֹת, שִׁיְהוּ פְּזִבִים תְּמִיד,**
27 **בֵּין רָאוּ בֵּין לֹא רָאוּ, לְעַנְזֵן טְמָאָה וְטָהְרָה.**

20) נדה לד, א. 21) שם.

28 **ה. כָּל דָּם שֶׁתִּרְאָה הַיּוֹלָדֶת בְּתוֹךְ ל"ג שָׁל זָכָר²²**
29 **וְס"ו שָׁל נְקֵבָה²³ - הוּא הַנִּקְרָא דָם טְהוֹר²⁴, וְאֵין**
30 **מוֹנֵעַ אֶת הָאִשָּׁה מִבְּעֻלָּה; אֲלֵא טוֹבְלַת אַחֲרֵי שְׁבַעָה**
31 **לְזָכָר וְאַחֲרֵי אַרְבָּעָה עָשָׂר לְנְקֵבָה וּמְשַׁמְשֶׁת מִטְּהָרָה²⁵,**
32 **אִף עַל פִּי שֶׁהָדָם שׁוֹתֵת וְיוֹרֵד²⁶.**

22) אחר שבעת ימי הלידה. 23) אחרי שבועיים ללידה.
24) שנאמר (ויקרא יב, ד) תשב בדמי טהרה. 25) מזדווגת
עם בעלה. 26) מתוך שבעה של זכר לאחר שבעה, או
מתוך ארבעה עשר של נקבה לאחר ארבעה עשר, ואף-על-
פי שממעין אחד הוא (שם לח:).

33 **ו. כָּל חֵיבֵי טְבִילוֹת - טְבִילְתָן בְּיוֹם²⁷, חוּץ מְנֵדָה**

מכל-מקום כיון שהתורה אמרה שהקטן יכול להיות
מהמנויים על קרבן הפסח, הרי שמצד מצוות התורה על
האב, נמצא הקטן ב"גדר" קרבן פסח.

ומכאן נבוא גם להסבר הזין של קטן הבא על שפחה
חרופה שחייב קרבן. בזה שהתורה תלתה את חיוב הקרבן
שלו בחיוב המלקות שלה ולהיפך, נתנה תוקף וחשיבות
למעשהו כזה הגורם חיוב מלקות, ולכן חייב קרבן על אף
היותו קטן שאין עליו חיוב מצוות.

(עניניו לקוטר שחיות חלק י"ז עמוד 232)

59) "איש, אין לי אלא איש, בן תשע שנים ויום אחד שראוי
לביאה מניין? תלמוד לומר ואיש". "ואיש" גבי שפחה
חרופה כתיב.

פְּרָק רְבִיעִי

1) יבאר שהנדה הרי היא כשאר כל העריות: אם יש הפרש
בין גדולה לקטנה בענין נדות וזבות: ודין נדה וזבה ויוולדת
שלא טבלו במי מקוה: ודין הגויה אם חייבים עליהן משום
נדה וזבה: ודין טבילת נדה ויוולדת בלילה: הלך בעלה
למדינה אחרת והניחה טהורה: האשה שאמרה טמאה אני
וחזרה ואמרה טהורה אני: היה משמש עם הטהורה ואמרה
לו נטמאתי: אם ישמש סמוך לוסתה: ושמצוה לבדוק אחר
התשמיש: קנחה עצמה בעד שאינו בדוק לה או שמשה
ואבד העד, ואם מצא בו דם משוך או עגול: ודין מי שראתה
דם בשעת תשמיש פעם ראשונה ושניה ושלישית.

1 **א. הַנֵּדָה - הָרִי הִיא כְּשָׂאָר כָּל הָעֵרִיּוֹת². הַמְעֵרָה**
2 **בָּהּ³, [בֵּין בְּדִרְבָּה בֵּין שְׁלֹא בְּדִרְבָּה⁴] - חֵיב בְּרָת⁵.**
3 **וְאֲפִלוּ הֵייתָה קְטַנָּה בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנַיִם וְיוֹם אֶחָד⁶,**
4 **כְּשָׂאָר עֵרִיּוֹת. שֶׁהַבַּת⁷ מִתְּטָמָאָה בְּנֵדָה וְאֲפִלוּ בְּיוֹם**
5 **לְדָתָה⁸, וּבַת עֶשְׂרֵה יָמִים⁹ מִטְּמָאָה בְּזִיבָה¹⁰. וְדָבָר זֶה**
6 **מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ¹¹, שֶׁאֵין הַפְּרָשׁ בֵּין גְּדוּלָּה**
7 **לְקְטַנָּה לְטָמְאָת נָדוֹת וְזָבוֹת.**

2) כלומר, שלבעול נדה אינו איסור טומאה אלא איסור
ערוה. ראה 'ספרא' קדושים פרשה ג, פרק יא; 'ירושלמי'
סנהדרין פ"ז, ה"ה. 'תוספות' בבא-קמא יא, א דיבור-
המתחיל דאין. 3) יבמות נד, א. 4) ראה למעלה פ"א,
הערה מה. 5) כריתות ב, א. 6) שפחות מזה, אין ביאתו
ביאה. ראה למעלה פ"א הערה נט*. 7) תינוקת, נדה מג,
ב. 8) אם יצא ממנה דם, אלא שאינו חייב עליה משום
נדה כשבא עליה לפני שהיא בת שלש שנים ויום אחד.
9) שם. 10) חלוקין הן דיני נדה מדיני זבה. ואם ראתה דם
שלשה ימים רצופים אחר שעברו עליה שבעה ימי נדתה -
הרי היא זבה, כמבואר להלן פ"ו. לפיכך כדי שתטמא
בזיבה, צריכה להיות לפחות בת עשרה ימים. 11) שם לב,
א: "הלכתא נינהו, ואסמכינהו רבנן אקראי".

8 **ב. וְאֶחָד הַבָּא עַל הַנֵּדָה כָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים, וְאֲפִלוּ**
9 **לֹא רְאָתָה אֲלֵא יוֹם רִאשׁוֹן¹², וְאֶחָד הַבָּא עַל יּוֹלָדֶת¹³**
10 **זָכָר כָּל שְׁבַעָה אוֹ עַל יּוֹלָדֶת נְקֵבָה כָּל אַרְבָּעָה עָשָׂר,**
11 **אוֹ עַל הַזָּבָה כָּל יָמֵי זוֹבָה¹⁴ וְסִפְרָתָה¹⁵, בֵּין שִׁפְחָה¹⁶**

ח. היתה חולה³², או שהיה מקום הטבילה רחוק
 ואין הנשים יכולות להגיע לו ולחזור בלילה מפני
 הלסטים או מפני הצנה או מפני שנזעלין שערי
 המדינה בלילה - הרי זו טובלת ביום השמיני³³ או
 בימים של אחריו ביום.

(32 שם. 33) לכתחילה, דאמרינן בירושלמי' (נדה פ"ב
 ה"ד) אסור לשהות בטומאה.

ט. כל הנשים שיש להן וסת³⁴ - בחזקת טהרה
 לבעליהן³⁵, עד שתאמר לו: טמאה אני, או עד
 שתחזק נדה בשכנותיה³⁶. הלך בעלה למדינה אחרת
 והניחה טהורה, פשיבוא - אינו צריך לשאל לה;
 אפלו מצאה ישנה - הרי זה מתר לבוא עליה שלא
 בעונת וסתה, ואינו חושש שמא נדה היא. ואם
 הניחה נדה - אסורה לו³⁷, עד שתאמר לו: טהורה
 אני³⁸.

(34 קביעות זמן, רגילה לראות דם נדות באותו יום.
 (35 נדה טז, א. ודוקא אם יש לה וסת - מותר שלא בשעת
 וסתה, אבל אם אין לה וסת קבוע - צריך לשאול אותה אם
 ראתה דם (מגיד-משנה). (36 ראה למעלה פ"א הערה צד.
 (37 שם יא, ב. כיון שהניחה בחזקת טמאה. (38 טבלתי
 וטהורה אני.

י. האשה שאמרה לבעלה: טמאה אני, וחזרה
 ואמרה: טהורה אני³⁹, ודרך שחוק אמרתי לה תחלה
 - אינה נאמנת⁴⁰. ואם נתנה אמתלא⁴¹ לדרבירה -
 נאמנת⁴². פיצד? תבעה בעלה, ואחותו או אמו עמה
 בחדר, ואמרה: טמאה אני, ואחר כך חזרה ואמרה:
 טהורה אני, ולא אמרתי לה טמאה אלא מפני אחותך
 ואמך שמא יראו אותנו - הרי זו נאמנת. וכן כל פיוצא
 בזה⁴³.

(39 שלא הייתי נדה. (40 כתובות כב, א. (41 נתינת
 טעם על "אמרה טמאה אני". (42 שם. (43 כגון בטעות
 אמרתי, סבורה הייתי להיות נדה, ועתה מצאתי שלא כן, או
 שאמרה: מחמת תשות כח אמרתי שטמאה אני, הרי זו
 אמתלא מתקבלת על הדעת ונאמנת (הגהות מיימוני).

יא. היה משמש עם הטהורה, ואמרה לו: נטמאתי -
 לא פרוש מיד והוא פקשויו, שהנאה לו ביציאתו
 כביאתו⁴⁴. ואם פרוש והוא פקשויו - חייב פרת⁴⁵ כמו
 שבעל נדה. והוא הדין בשאר עריות⁴⁶. אלא פיצד
 יעשה? נועץ צפוני רגליו בקרקע, ושוהה ואינו
 מזדעזע עד שזמות האיבר, ואחר כך נשמט ממנה.

(44 בהוצאת האבר כהנסתו. (45 אבל היא פטורה,
 מכיוון שהיא רק הודיעה לו, אבל לא אמרה לו שיפרוש
 מיד, הרי היא אנוסה. ראה רמ"א יורה-דעה סי' קפה ס"ו,
 וב'פתחי תשובה' שם. (46 שבועות יח, א: "כי איתמר
 דאביי, בעלמא איתמר", "כגון דסבר שהיא אשתו ובא
 עליה, ונמצאת אחותו" (רבינו חננאל).

1 ויולדת. שהרי הוא אומר בנדה: שבעת ימים תהיה
 2 בנדתה - השבעה כל²⁸ בנדתה, וטובלת בלילה
 3 שמיני. וכן יולדת זכר - בלילה שמיני, ויולדת נקבה
 4 - בלילה חמשה עשר; שהיולדת בנדה, כמו
 5 שבארנו²⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל חייבי טבילות ביום חוץ מן הנדה ויולדת.. וטובלת בלילה
 שמיני"

וממשיך בהלכה ז' שגם אם נתאחרה ימים רבים ולא
 טבלה, לא תטבול אלא בלילה, שאם תטבול ביום תבוא
 נדה אחרת לידי טעות ותטבול ביום השביעי. ומסיים
 בהלכה ח' שאם היתה חולה או שהיה המקום רחוק ואין
 הנשים יכולות להגיע לו ולחזור בלילה מפני הליסטים כו'
 טובלת ביום השמיני.

והקשה הרוגז'בי בהערה קצרה: "עיי' בהך דעירובין דף
 מ ע"ב". ויש לומר שכוונתו אודות ברכת שהחיינו על הכוס
 ביוה"כ פ' שאין להשקות לתינוק "דילמא אתי למיסרך"
 אחר המנהג הזה ויבוא לשתות ממנו ביוה"כ פ' אחר, אחרי
 שיגדיל. וא"כ מוכח מדברי הגמרא שהחשש "דילמא אתי
 למיסרך" אינו מתבטל כשאין ברירה אחרת, ואם כן גם
 בענינו צריך היה להיות הדין שגם אם נתאחרה בטבילתה
 משום חולי וכו' היה מקום לחשוש דילמא אתי למיסרך
 אחריה ולטבול ביום השביעי.

ומתוך, שבטבילה ישנו ענין מיוחד, כי הטהרה אינה
 תלויה בפעולת האדם, וגם אם תדחפנה חברתה למים היא
 טהורה, כי במקווה לא חשובה הכוונה, כדמוכח מהגמ'
 בחולין (ל"א ע"א) "נדה שנאנסה וטבלה... טהורה לביתה"
 כי בזה אין נוגע כוונתה אלא רק שיבוא עליה המים,
 וממילא כיון שהטהרה נעשית ממילא ולא על-ידי פעולת
 הטבילה, הרי כשם שלא שייך לגזור (משום סרך בתה)
 שלא תהיה מכוסה במים, כך לא שייך לגזור שלא תטבול
 כיון שהטבילה אינה אלא דבר צדדי שע"ז נעשית מכוסה
 במים, ועל זה שכיסוי המים מטהר לא שייך גזירה ותקנה
 שלא יטהר.

אמנם אם נתאחרה ולא טבלה מרצונה, אז דנים גם על
 פעולת הטבילה, מכיון שביטלה פעולה זו מרצונה, ולכן
 שייך לגזור עליה שלא תטבול ביום משום סרך בתה.

(ע"פ יין מלכות" ט" ט"ה)

(27 יומא ו, א. (28 פסחים ז, א. "עד הערב".
 (29 למעלה ה"ב.

ז. נתאחרה ימים רבים³⁰ ולא טבלה, פשתטבל - לא
 7 תטבל אלא בלילה; שאם תטבל ביום - יטעו,
 8 ותבוא נדה אחרת לטבל בשביעי³¹.

(30 וכל השבעה כולן היתה בנדתה. (31 נדה טז, ב.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ' טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קכו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 יב. ואסור לו לאדם לבוא על אשתו סמוך לוסתה⁴⁷,
 2 שמה תראה דם בשעת תשמיש; שגאמר: והזרתם
 3 את בני ישראל מטמאתם. וכמה? אם היה דרכה
 4 לראות ביום⁴⁸ - אסור לשמש מתחלת היום; ואם
 5 היה דרכה לראות בלילה - אסור לשמש מתחלת
 6 הלילה.
- 7 יג. עבר וסטה ולא ראתה - מתרת לשמש אחר
 8 שתעבר עונת הוסת⁴⁹. כיצד? היה דרכה לראות
 9 בשש שעות ביום - אסורה לשמש מתחלת היום;
 10 עברו שש שעות ביום ולא ראתה - אסורה לשמש
 11 עד לערב⁵⁰. וכן אם היה דרכה לראות בשש שעות
 12 בלילה, ועברו ולא ראתה - אסורה לשמש עד
 13 שתזרח השמש⁵¹.
- 14 יד. דרך בני ישראל ובנות ישראל לעולם לבדק
 15 עצמם אחר התשמיש. כיצד? מקנח האיש עצמו
 16 במטלית נכונה לו, ומקנחת האשה עצמה במטלית
 17 נכונה לה, ורואין בהן שמה ראתה דם בשעת
 18 תשמיש. ויש לאיש להניח אשתו שתבדק⁵² במטלית
 19 שלו; מתוך שגאמנת על שלה גאמנת על שלו.
- 20 טו. בגדים אלו שמקנחין בהן צריכין שיהיו של
 21 פשתן⁵³, שחקים ולבנים⁵⁴. והם הנקראים עדים
 22 בענין זה. והבגד שמקנח בו הוא נקרא עד שלו,
 23 והבגד שמקנחת היא בו נקרא עד שלה.
- 24 טז. הצנועות⁵⁵ אין משמשות אלא עד שיבדקו
 25 עצמן תחלה קדם תשמיש. ואשה שאין לה וסת -
 26 אסורה לשמש עד שתבדק⁵⁶. לפיכך היא משמשת
 27 בשני עדים⁵⁷: אחד לפני התשמיש⁵⁸, ואחד לאחר
 28 התשמיש⁵⁹. אבל אשה שיש לה וסת - אינה צריכה
 29 עד לפני תשמיש, אלא משום צניעות בלבד. אבל
 30 אחר תשמיש - הפל צריכין שני עדים⁶⁰: אחד לו
 31 ואחד לה, אפלו מעברת ומניקה וזקנה. וקטנה⁶¹ לא
- 32 תשמש אלא בשני עדים: אחד לו ואחד לה. אבל
 33 בתולה⁶² ויושבת על דם טהרה⁶³ - אינה צריכה עדים,
 34 שהרי הדם שותת ממנה.
- 35 יז. המשמש מטתו⁶⁴ פעמים רבות - אינן צריכין
 36 לבדק שני העדים שלהן על כל ביאה וביאה, אלא
 37 מקנח הוא בעד שלו והיא בעד שלה אחר כל ביאה
 38 וביאה של כל הלילה, ולמחר יבדקו העדים. נמצא
 39 הדם על עד שלה או על עד שלו - הרי זו טמאה.
 40 שמשה מטתה וקנחה עצמה ואבד העד⁶⁵ - הרי זו
 41 לא תשמש פעם שניה עד שתבדק⁶⁶ בעד אחר
 42 תחלה, שמה דם היה על העד שאבד.
- 43 יח. הניחה העד⁶⁷ תחת הכר או תחת הכסת, ונמצא
 44 עליו דם: אם משוף - טמאה, שחזקתו מן הקנחי;
 45 ואם היה עגול - טהורה⁶⁸, שאין זה אלא דם
 46 מאכלת⁶⁹ שנהרגה תחת הכר.
- 47 יט. קנחה עצמה בעד הבדוק לה וטחתו בירכה,
 48 ולמחר נמצא עליו דם - הרי זו טמאה⁷⁰, ואין
 49 אומרים: שמה פשטה אותה בירכה נהרגה
 50 מאכלת. קנחה עצמה בעד שאינו בדוק לה⁷¹, ולא
 51 ידעה אם היה עליו דם קדם שתקנח בו או לא היה
 52 נמצא עליו דם: אם היה הדם פגרים ועוד - הרי זו
 53 נדה⁷²; היה פחות מכן - טהורה, שאינו אלא מן
 54 המאכלת.
- 55 שם יד, א. ואפילו עגול ופחות מכגריס, אין תולין בדם
 מאכלת כמו בהלכה הקודמת, מפני שאין זה דומה
 להניחתו תחת הכר (מגיד-משנה). 71 שלא בדקתו
- 47 (55 שם יד, א. 56) שם יא, ב: "אמר רבי זירא אמר
 שמואל, אשה שאין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדוק".
 57 שתי בדיקות ב'עדים'. 58) בעד שלה. 59) והאיש
 בעד אחד בלבד לאחר תשמיש. 60) אפילו אלו שאינן
 מתנהגות כצנועות. ראה השגת הראב"ד. 61) שם יא, א.
 אף-על-פי שאינן עלולות לראות דם. 62) שלא ראתה דם
 מימיה, והדם שרואה בכעילה ראשונה הוא דם בתולים
 שאינו טמא, והיא מותרת לבעלה כל ארבע היממות
 הראשונות. כמבואר להלן פ"ה הי"ט. 63) בימי טהרה של
 יולדת.
- 49) שם. 50) היינו עד שקיעת החמה. 51) מתחילת הנץ
 החמה (מגיד-משנה).
- 52) שכן הוזכר הבדיקה הכל באשה: בדקה, תבדוק (ביאורי
 הגר"א, יורה-דעה סי' קפו).
- 53) שם נז, ב. ומדובר כאן, שבדקה את העד לפני שקינחה
 בו ולא היה עליו דם, אבל אם העד לא היה בדוק - אינה
 טמאה אם אין הכתם כגריס ועוד (מגיד-משנה). 68) וכל
 זה אינו אלא כשהכתם הוא פחות מכגריס ועוד, אבל אם
 הוא כגריס ועוד, אפילו עגול - טמאה, כמבואר להלן פ"ט
 ה"ו. וכן אם לא הניחה העד תחת הכר אלא בקופסא, אפילו
 עגול ופחות מכגריס טמאה, מפני שאז אין לתלות בדם
 מאכלת (מגיד-משנה). 69) כנה.
- 70) שם נז, ב. ומדובר כאן, שבדקה את העד לפני שקינחה
 בו ולא היה עליו דם, אבל אם העד לא היה בדוק - אינה
 טמאה אם אין הכתם כגריס ועוד (מגיד-משנה). 68) וכל
 זה אינו אלא כשהכתם הוא פחות מכגריס ועוד, אבל אם
 הוא כגריס ועוד, אפילו עגול - טמאה, כמבואר להלן פ"ט
 ה"ו. וכן אם לא הניחה העד תחת הכר אלא בקופסא, אפילו
 עגול ופחות מכגריס טמאה, מפני שאז אין לתלות בדם
 מאכלת (מגיד-משנה). 69) כנה.
- 70) שם יד, א. ואפילו עגול ופחות מכגריס, אין תולין בדם
 מאכלת כמו בהלכה הקודמת, מפני שאין זה דומה
 להניחתו תחת הכר (מגיד-משנה). 71) שלא בדקתו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יوسف). (84) שראש המכחול לא יסרט ויוצא דם (שם).
 (85) המקום שמגיעים לו בתשמיש. (86) פכ"ה ה"ח:
 "ויוציא ולא יחזיר לעולם (פירוש: אפילו אם נתרפאה)
 שמא תתרפא ונמצא שלא גמר [בלבון] לגרשה בשעת
 גירושין". [דעת רבינו שהבדיקה הזו מתירה אותה להנשא
 לאחרים, אבל לא לבעל שהחזקה אצלו לראות דם מחמת
 תשמיש, כי מוטב שתינשא לאחרים שמא לא תראה ולא
 נצטרך לסמוך על הבדיקה (מגיד-משנה), אבל לא נתברר
 למה תצא מבעל שלישי ולא יחזיר, הרי כבר החזקה לכל
 ואף-על-פי-כן מתירים אותה להינשא מפני שסומכים על
 הבדיקה, ואם כן למה לא נתירה לבעל שלישי? ראה
 מגיד-משנה כאן].

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) יבאר שהאשה מתטמאה באונס לנידה ולזיבות: פירוש
 חדר, עליה ופרוודור: ואם מתטמאה בכל שהוא: חמישה
 דמים טמאים יש באשה: כיצד בודקין הדם: ואם הפילה
 חתיכה קרועה או דברים אחרים ודם בהם: ודין האשה
 שהשתינה מים ויצא דם: דם בתולים לקטנה, לנערה
 ולבוגרת שראו דם [נדות] או לא ראו.

א. האִשָּׁה מִתְטַמֵּאת בְּאֹנֶס² בֵּין לְנִידָה בֵּין לְזִיבוֹת³.
 ב. פִּיּוּצָה? גְּזוּן שֶׁקֶפְצָה מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, או רְאֵתָה
 בְּהֵמָה או חֲזֵה או עוֹף מִתְעַסְקִין זֶה עִם זֶה וְחִמְדָּה
 וְרֵאֵתָה דָם⁴, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָה בְּזֶה - הוֹאִיל וְרֵאֵתָה דָם
 מִכָּל מְקוֹם, נִטְמָאת. וּמִטְמָאָה כְּכֹל שֶׁהוּא⁵. אֲפִלוּ
 רְאֵתָה דָם טָפָה כְּחֶרְדֵּל⁶ - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁזָּב מִמֶּנָּה
 דְּמִים הִרְבָּה.

2) אפילו באונס. (3) נדה לו, ב. (4) שם כ, ב - שם
 חימוד טמא. (5) שם מ, א. (6) שם: "ומטמאין בכל
 שהוא, אפילו כעין החרדל ובפחות מכך".

ב. כָּל הַנְּשִׁים מִתְטַמָּאוֹת בְּבֵית הַחֵצִיזוֹן, וְאַף עַל פִּי
 שֶׁלֹּא יֵצֵא הַדָּם לַחוּץ, אֲלֵא נִעְקָר מִן הָרְחֵם וְלֹא
 שֶׁתָּת, הוֹאִיל וְיֵצֵא מִבֵּין הַשְּׂנָיִם⁸ - הָרִי זֶה טְמָאָה,
 וְאַף עַל פִּי שֶׁעֵדִין הַדָּם בְּבִשְׂרָה; שֶׁנֶּאֱמַר: דָּם יִהְיֶה
 זֹכֵה בְּבִשְׂרָה. וְעַד הֵיכָן הוּא בֵּין הַשְּׂנָיִם? עַד מְקוֹם
 שֶׁיִּגְיעַ אֵלָיו הָאֲבָרָה⁹ בְּשַׁעַת גְּמֵר בִּיאָה. וּבֵין הַשְּׂנָיִם
 עֲצָמוּ כְּלָפְנֵינוּ¹⁰.

7) שם. ואפילו שלא יצא הדם לחוץ. (8) שם מא, ב:
 "לתחולי בשר בתוך הרחם" (רש"י שם). (9) שם.
 (10) שם. ואינו מתטמאות רק ביצא לחוץ מבין השנייים.

ג. מִשָּׁל מִשְׁלוֹ חֲכָמִים בְּאִשָּׁה¹¹: הָרְחֵם שֶׁנּוֹצֵר בּוֹ
 הַזֶּלֶד, הוּא הַנִּקְרָא מְקוֹר, וְהוּא שָׁדֵם נָדָה וְזָכָה יוֹצֵא
 מִמֶּנּוּ - וְקוֹרְאִין אוֹתוֹ חֶדֶר, לְפִי שֶׁהוּא לְפָנֵי וּלְפָנֵים.
 וְיוֹצֵא הָרְחֵם בְּלוֹ, וְהוּא הַמְּקוֹם הָאֲרָף שֶׁמְתַקְבֵּץ
 רֵאשׁוֹ בְּשַׁעַת הַעֲבוּר פְּדֵי שֶׁלֹּא יִפֹּל הַזֶּלֶד, וְנִפְתָּח
 הִרְבָּה בְּשַׁעַת לְדָה - קוֹרְאִין אוֹתוֹ פְּרוּדוֹר. כְּלוּמֵר,
 שֶׁהוּא בֵּית שַׁעַר לְרִחָם.

(11) שם יז, ב.

מעולם, אבל אם בדתו והניחתו שעה אחת, ולא נודע
 שנכתם בו כתם דם, הרי העד בחזקת בדוק (מגיד-משנה).
 (72) השיעור של כגריס ועוד, מבואר להלן שם.

כ. מִי שֶׁרֵאֵתָה דָם בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִישׁ - הָרִי זֶה מִתְרַת
 לְשִׁמְשׁ בְּשִׁתְטָהּר פְּעַם שְׁנִיָּה. רְאֵתָה דָם בְּפַעַם שְׁנִיָּה
 - מִשְׁמֶשֶׁת פְּעַם שְׁלִישִׁית. רְאֵתָה דָם בְּשִׁלִישִׁית -
 הָרִי זֶה אִסוּרָה לְשִׁמְשׁ עִם בְּעַל זֶה לְעוֹלָם⁷³. בְּמָה
 דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁלֹּא הָיָה שָׁם דְּבַר לְתֹלוֹת בּוֹ;
 אֲבָל אִם שִׁמְשָׁה סָמוּךְ לְוֶסְתָּהּ - תּוֹלָה בְּוֶסְתָּהּ⁷⁴. הֵיחָה
 בְּהָ מִכָּה⁷⁵ - תּוֹלָה בְּמִכָּה⁷⁶. וְאִם הָיָה דָם מִכְּתָה
 מִשְׁנָה מִדָּם שֶׁתְּרָאָה בְּעַת הַתְּשֻׁמִישׁ - אֵינָה תּוֹלָה
 בְּמִכָּה. וְנֹאמַנְתָּ⁷⁷ אִשָּׁה לֹאמֹר: מָכָּה יֵשׁ לִי בְּתוֹךְ
 הַמְּקוֹר שֶׁמִּמֶּנָּה הַדָּם יוֹצֵא, וְתִהְיֶה מִתְרַת לְבַעֲלָהּ,
 וְאַף עַל פִּי שֶׁדָּם יוֹצֵא מִן הַמְּקוֹר בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִישׁ.

(73) שם סה, ב. (74) שם סו, א: "ואם יש לה וסת, תולה
 בווסתה". ראה שם ברש"י. (75) במקום מקור דם נדוטה.
 (76) שם. (77) כתובות עב, א.

כא. מִי שֶׁרֵאֵתָה דָם בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִישׁ פְּעַם רֵאשׁוֹנָה
 וְשְׁנִיָּה וְשְׁלִישִׁית, וְאֵינן שָׁם דְּבַר לְתֹלוֹת בּוֹ - הָרִי זֶה
 תְּתַגְרֵשׁ, וּמִתְרַת לְהִנְשֵׂא לְשְׁנִיָּה⁷⁸. נִשְׂאת לְשְׁנֵי וְרֵאֵתָה
 דָּם כָּף בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִישׁ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים - הָרִי זֶה
 תְּתַגְרֵשׁ, וְתִנְשֵׂא לְשְׁלִישִׁי. נִשְׂאת לְשְׁלִישִׁי וְרֵאֵתָה דָם
 כָּף בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִישׁ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים - הָרִי זֶה תְּתַגְרֵשׁ,
 וְאִסוּרָה לְהִנְשֵׂא⁷⁹ עַד שֶׁתְּבָרִיא⁸⁰ מַחְלִי זֶה.

(78) נדה, שם. (79) שהחזקה לראות דם מחמת תשמיש
 עם כל גבר, וחזקה שלעולם תראה דם מחמת תשמיש,
 ולפיכך אסורה להנשא. (80) בגמרא שם, הגירסא: "עד
 שתבדוק עצמה", כלומר, עד שתבדוק אם נתרפאה מחולי
 זה, כמו שיכתבאר בסמוך.

כב. פִּיּוּצָה בּוֹדֵקֶת עֲצָמָה לִידַע אִם נִרְפְּאת או לא
 נִרְפְּאת? מִבִּיאָה שֶׁפּוֹפְרַת שֶׁל אֲבָרָה⁸¹, וּפִיָּה רְצוּף⁸²
 לְתוֹכָה, וּמְכַנְסַת הַשְּׁפּוֹפְרַת עַד מְקוֹם שֶׁהִיא יוֹכֵלָה,
 וּמְכַנְסַת בְּתוֹךְ הַשְּׁפּוֹפְרַת מְכַחּוּל⁸³, וּמוֹף מִנְּחָה עַל
 רֵאשׁוֹ⁸⁴, וְדוֹפְקַת אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּגְיעַ הַמוֹף לְצַוָּאר
 הָרְחֵם⁸⁵, וּמוֹצִיאָה הַמוֹף. אִם נִמְצָא דָם עַל רֵאשׁ
 הַמוֹף - בִּידוּעַ שֶׁהָדָם שֶׁהִיא רוֹאָה בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִישׁ
 מִן הַמְּקוֹר; וְאִם לֹא נִמְצָא עַל הַמוֹף כְּלוּם - בִּידוּעַ
 שֶׁהָדָם שְׁרוּאָה מִדְּחַק הַצִּדָּדִין, וְטֵהוּרָה הִיא, וּמִתְרַת
 לְהִנְשֵׂא לְאַחֵרִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת אִישׁוֹת⁸⁶.

(81) שם. והוא-הדין בשאר מיני מתכת שאינם מסרטים, חוץ
 מברזל (ש"ך). אבל שפופרת של עץ או של קנה, אינה
 חלקה בראשה ויסרט ויוצא דם. (82) כפול. (83) שאם
 אין המכחול תוך השפופרת כשנמצא דם בראש המוך, אין
 ידוע בוודאות שהדם בא מן המקור. לא כן אם המכחול
 בתוך השפופרת, ונמצא דם על המוך, ברור שהוא מן
 המקור שהרי השפופרת חוצצת ומפסקת בינו לצדדים (בית

לו ורואהו. והשחור - פֻּעֵין הַדְּיוּ הַיָּבֵשׁ³⁰. פֻּקְרָן³²
 פֻּרְכֵם פִּיצֵד? יָבִיא פֻּרְכֵם לַח בְּגוּשׁ אֲדָמָה שְׁעָלָיו,³³
 וְלֹקַח מִן הַבְּרוּר שְׂבוּ הַקְּנָה הָאֲמֻצְעִי שְׁלוּ. שְׂבָלוּ³⁴
 כְּמוֹ קֵנָה הוּא, וּבְכָל אֶחָד וְאֶחָד שְׁלֹשָׁה קָנִים, וּבְכָל³⁵
 קֵנָה שְׁלֹשָׁה עָלִים. וּמְקִיף הַדָּם לְעֵלָה הָאֲמֻצְעִי³⁶
 שְׂבָקְנָה הָאֲמֻצְעִי וְרֹאֶה בּוֹ³¹. כְּמִימֵי אֲדָמָה פִּיצֵד?³⁷
 יָבִיא אֲדָמָה מִבְּקַעַת סִיכְנֵי וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, שְׁהִיא אֲדָמָה,³⁸
 וְנוֹתֵן עָלֶיהָ מִיָּם בְּכָלֵי עַד שְׁמִיעָלָה הַמַּיִם עַל הָעֵפֶר³⁹
 כְּקִלְפַת הַשּׁוּם³². וְאִין שְׁעוֹר לְמַיִם וְלֹא לְעֵפֶר.⁴⁰
 וּמַעֲבָרָן³³ בְּפָלִי וּמְשַׁעֵר בְּהֵן לְשַׁעֲתוֹ וּבְמִקְוָמוֹ³⁴
 כְּשֶׁהָן עֲבוּרֵין. וְאִם צָלְלוּ - חִזְרָן וּמַעֲבָרָן³⁵.

27) גון שלה. 28) שם, ב. 29) וסומך לו. 30) שם כ, א. 31) שם. 32) שם. 33) שאין בודקים בצלולים אלא בעכורים. 34) כלומר, אפילו כשהדם עוד לח כשהיא באה לחכם לשאול, ולא יאמר אילו היה יבש היה טמא, "דאין לדיין אלא מה שעניו רואות" (שם) ראה בש"ך ובט"ז י"ד סי' קפח. 35) שם.

ט. ארבעה מראות³⁶ הללו³⁷, אם היה מראה הדם כמראה כל אחד מהן או עמק³⁸ מהן - הרי זה טמא³⁹; היתה דהה⁴⁰ ממנו - הרי זה טהור⁴¹. פיצד? היתה הדם שחור יותר מפדיו⁴² היבש - טמאה; היתה פחות ממנו, כגון שהיה מראהו פֻּעֵין הַדְּיוּ הַשְּׁחוֹר או פֻּעֵין הַזָּפֵת או פֻּעֵין הָעוֹרֵב - הרי זה טהור. וכן בשאר השלשה מראות.

36) אדום, שחור, כרכום וכימי אדמה. 37) בכת"י תימן: האלו. 38) יותר אדום או יותר שחור. 39) שם כ, א. 40) פחות אדום או פחות שחור. 41) שם. 42) בכת"י תימן: מן הדיו.

י. פניו המזוג פיצד? חלק אחד יין, מן היין השרוני⁴³ של ארץ ישראל, חי⁴⁴ וחדש, ושני חלקים מים⁴⁵. היתה מראה הדם עמק ממנו או דהה ממנו - הרי זה טהור⁴⁶, עד שהיה כמזוג זה בלבד. ונאמנת אשה לומר: כמראה זה ראיתי ואפדתי, והחכם מטמא לה או מטהר⁴⁷.

43) יין גפנים הנטרעות בשרון. 44) לא מזוג. 45) שם יט, א. 46) שם כ, א. 47) שם, ב.

יא. פיצד מקיף ורואה? לוקח המטלית שיש בה הדם בידו, ומביט בו ובידו, או בעלה של פרנס, או בדם הקזה שבפוס, או במימי אדמה, או במזוג שבפוס, ועורף לה⁴⁸ כפי מה שעניו רואות, ומטמא או מטהר. ואינו מביט בזכוכית של פוס מבחוץ, אלא במשקה שבפוס. ויהיה הפוס רחב משקלו מנה ומחזיק שני לגיו⁴⁹, כדי שתפגס בו האורה ולא יהיה אפל.

48) משער אם יש מראה אדום הדרוש. 49) שם כא, א.

ד. ובשעת גמר ביאה האבר נכנס בפרוזדור ואינו מגיע עד ראשו שמפנים, אלא רחוק ממנו מעט לפי האצבעות¹². ולמעלה מן החדר ומן הפרוזדור, בין חדר לפרוזדור, הוא המקום שיש בו שתי ביצים של אשה והשבילים שבהן מתבשלת שכבת זרע שלה - מקום זה הוא הנקרא עליה. וכמו נקב פתוח מן העליה לגג הפרוזדור, ונקב זה קוראין אותו לול. והאבר נכנס לפנים מן הלול בשעת גמר ביאה.

12) כינוי לאבר המין "שאיין כל האצבעות שוות" (פסחים קיב:).

ה. דם הפא מן החדר - פלו טמא; חוץ מדם טהור¹³ שהתורה טהרתו¹⁴, ודם קשי, כמו שיתבאר¹⁵. ודם העליה - פלו טהור, שהוא כמו דם מכה שבמעיים או בכבד או בפליא וכיוצא בהן. ודם הנמצא בפרוזדור: אם נמצא מן הלול ולפנים¹⁶ - הרי זה טמא, שחזקתו מן החדר. וחיבין עליו על ביאת מקדש¹⁷, ושורפין עליו תרומה וקדשים¹⁸; ואין אומרים: שטמא מן העליה ירד דרך הנקב, שרוב הדמים הנמצאין פאן¹⁹ - מן החדר. נמצא הדם בפרוזדור חוץ לנקב²⁰ - הרי טמאתו בספק, שטמא מן החדר פא או מן העליה שנת דרך הלול. לפיכך אין שורפין עליו תרומה וקדשים, ואין חיבין עליו על ביאת המקדש²¹.

13) שגם הוא בא מן המקור, כמבואר להלן פ"ו ה"א. 14) כמבואר למעלה פ"ד ה"ב. 15) להלן פ"ו ה"ה. 16) כלומר, לצד החדר. 17) אם נכנסה בשוגג למקדש בטומאת דם זה, חייבת בקרבן. 18) שנגעה בהם בימי טומאתה. 19) בכת"י תימן: הנמצאים שם. 20) שנמצא בפרוזדור, לא לצד החדר אלא לצד חוץ. 21) כדין ספק טומאה.

ו. לא כל משקה הפא מן החדר מטמא, אלא הדם בלבד; ונאמר: דם יהיה זובה. לפיכך, אם שנת מן הרחם לבן או משקה זרק²², אף על פי שסמיכתו²³ פדם, הואיל ואין מראיו מראה דם - הרי זה טהור²⁴.

22) כמראה אתרוג (תוספות), ויש מפרשים ירוק כזהב (מגיד-משנה, הגהות מיימוניות). וכל-שכן ירוק ככרתי. 23) מעובה כדם. 24) שם יט, א כחכמים.

ז. וחמשה דמים²⁵ טמאים באשה, והשאר טהורין. ואלו הן: האדם, והשחור, וקרקרן פרנס²⁶, וכמימי אדמה, וכיין המזוג.

25) שם. 26) "הזך שבכרכום, נגזר מן קרן עור פניו (שמות לז, כט)" (פירוש המשנה לרבינו, שם פ"ב מ"ו).

ח. האדם פיצד הוא? עינו פעמוד²⁷ שיצא ראשון מדם הקזה²⁸ של בני אדם. נותן הדם בפוס ומקיף²⁹

קל שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ' טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עשרה שעות, ואם לא נימוחו אין זה דם נדה, ונשארה
הבעיה בתיקו, ולפיכך היא ספק טמאה (מגיד-משנה).

21 טו. הפילה כמין חגבים, כמין דגים, שקצים
22 ורמשים: אם יש עמה דם - טמאה, ואם לאו -
23 טהורה.⁶⁴

(64 ראה למעלה הערה נ.

24 טז. האשה שהכניסה שפופרת בפרוודור, וראתה
25 הדם בתוך השפופרת - טהורה; שנאמר: דם יהיה
26 זוכה בבשרה - עד שתראה בבשרה, פדרך שהנשים
27 רואות, ואין דרך האשה לראות בשפופרת.⁶⁵

(65 שם כא, ב.

28 יז. האשה שהשתינה מים ויצא דם עם מי רגלים,
29 בין שהשתינה והיא עומדת בין שהשתינה והיא
30 יושבת - הרי זו טהורה.⁶⁶ ואפלו הרגיש גופה
31 ונודעוזה - אינה חוששת; שהרגשת מי רגלים היא
32 זו שאין מי רגלים מן החדר, ודם זה דם מפה הוא
33 בנחלת⁶⁷ או בכלאי.

(66 שם נט, ב. (67 "המעי האחרון שהוא שוה ואין בו
עיקום, והוא שהרעי יוצא בו" (פ"ו מהל' שחיטה הט"ז).

34 יח. דם בתולים - טהור הוא, ואינו לא דם נדה ולא
35 דם זיבה, שאינו מן המקור, אלא כמו דם חבורה.
36 וכיצד דין הבתולה בדם? אם נשאת קטנה⁶⁸, בין
37 לא ראתה דם ממימה בין שראתה דם בבית אביה -
38 הרי זו מתרת לבעלה עד שתחיה המכה⁶⁹, שכל דם
39 שתראה - מחמת המכה הוא. ואם ראתה דם אחר
40 שתחיה המכה - הרי זו נדה.

(68 לפני שתי-עשרה שנה ויום אחד, כי זמן ראיית דם
מתחיל מימי נערו. (69 שתתרא החבורה הבאה על-ידי
השרת הבתולים.

41 יט. נשאת כשהיא נערה⁷⁰: אם לא ראתה ממימה דם
42 - הרי זו מתרת לבעלה ארבעה ימים⁷¹ ביום ובלילה,
43 אף על פי שהדם שותת⁷². והוא שלא חיתה המכה.
44 ואם ראתה דם בבית אביה ואחר כך נשאת - אין
45 לו לבא עליה אלא בעילה ראשונה ופורש⁷³, ויהיה
46 דם בתולים זה כאלו היא תחלת נדה. ובוגרת⁷⁴ שלא
47 ראתה⁷⁵ ממימה - נותנין לה כל לילה הראשון.

(70 שהגיע זמנה לראות. (71 שם סד, ב. (72 שמחמת
מכה הוא. (73 שם סה, ב - כרב ושמואל, ורבינו מפרש
שמדובר בנערה, וראתה בבית אביה (מגיד-משנה).
(74 אחרי עבור ששה חדשים מימי נערו. (75 אבל
ראתה, בועל בעילת מצוה.

48 כ. ארבעה לילות⁷⁶ שנותנין לנערה שלא ראתה דם
49 - אף על פי שהן בסרוגינין⁷⁷. בועל לילה הראשון,

כלומר, אם הכוס מחזיקה שני לוגין, לא יהא משקלה יותר
ממנה, שהיא נעשית מזכוכית דקה וקלה במשקל, ולא תהיה
הכוס אפלה ותראה בה יותר אדמומית היין. אבל כוס עבה,
הזכוכית מאפילה ומראה היין כהה יותר (משקל המנה הוא
בערך ארבע מאות וחמשים גרם, ושני לוגין בערך, שש
מאות ושמונים גרם).

1 יב. אין בודקין הדם אלא על גבי מטלית לבנה
2 ובחמה. ועושה צל בידו על הדם, והוא עומד
3 בחמה, פדי שיראה עינו פמות שהיא. ולא כל
4 הרואה צריך לכל אלו הדברים בכל עת שיראה,
5 אלא טביעות עין יש להם בדם, ובעת שיראה
6 מיד יטמא או יטהר. ואם נסתפק לו⁵⁰ במראה מן
7 המראות - צריך להקיף ולערך לדיו או לדם הקזה
8 או לשאר המראות.

(50 ראה להלן פי"א ה"ג, וב'מגיד משנה' שם.

9 יג. המפלת חתיכה⁵¹, אף על פי שהיא אדמה: אם
10 יש עמה דם - טמאה, ואם לאו - טהורה.⁵² ואפלו
11 נקרעה החתיכה ונמצאת מלאה דם - הרי זו
12 טהורה⁵³; שאין זה דם נדה, אלא דם חתיכה.

(51 של בשר. (52 שם. ואף-על-פי שנפתח הרחם
כשהפילה, מפני שאפשר לפתיחת הרחם בלא דם, ולפיכך
אינה טמאה משום נדה, ומשום יולדת אינה טמאה, שהפלת
חתיכה אינה נקראת לידה. (53 דדווקא אם יש דם עמה
טמאה, ולא דם בתוכה (מגיד-משנה).

13 יד. הפילה חתיכה קרועה⁵⁴, ודם אגור⁵⁵ בתוכה -
14 טמאה⁵⁶. הפילה כמין קלפה, כמין שערה, כמין
15 עפר, כמו יבחושינין⁵⁷, אם היה מראה דברים אלו
16 אדם - תשיל למים פושרין⁵⁸: אם נמוחו⁵⁹ - הרי זו
17 טמאה, שדם הוא וקפה, וכל הרואה דם יבשו⁶⁰ -
18 טמאה; ואם שהו פפושרין מעת לעת⁶¹ ואחר כך⁶²
19 נמוחו - הרי זו ספק טמאה⁶³; לא נמוחו מעת לעת
20 - הרי אלו ממכה, וטהורה היא.

(54 שם כא, ב. ולפי גירסתנו בגמרא שם, יש לקרועה
לכתחילה ולבודקה. (55 מכונס. (56 מכיון שיש סדקים
מבחוץ של החתיכה והדם שם, הרי נוגע הדם ברחם דרך
הסדקין, ונקרא זה "דם יהיה זובה מבשרה" ('קרית ספר').
(57 יתושים. (58 חומם כחמימות הרוק (בית יוסף' בשם
הריטב"א). (59 לפני שעברו עליהם שתי-עשרה שעות
(ראה רש"י שם, ומגיד-משנה כאן). (60 שם. ואפילו יבש
מעיקרו. (61 עשרים וארבע שעות. (62 המלים "ואחר
כך" אין משמעותן אחר עשרים וארבע שעות, אלא הכוונה
היא: אחרי שהו בפושרין במשך הזמן שנאמר למעלה,
היינו מן שתי-עשרה עד עשרים וארבע שעות.
(63 הגמרא שם מסתפקת אם גם בדם צריך מעת-לעת כשרץ
ונבלה (שמטמאין לחין ולא יבשין) וכשנמוחו תוך המעת
לעת, אפילו אחרי עבור שתיים עשרה שעות, הרי זה דם נדה
וטמאה. או שבדם שהוא רך מספיקה שהייה של שתיים-

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"א טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טמאה; האשה שהיא ספק נדה וספק זבה; וימי לידה אם עולין לשבעה נקיים.
א. דם הנדה ודם הנזבה ודם הקשי² ודם יולדת ודם טהר של יולדת - פלו דם אחד הוא, ומן המקור הוא בא, ומעין אחד הוא³, ובזמנים בלבד הוא שישמנה דינו, ותהיה רואה דם - זו טהורה, וזו נדה, וזו זבה.

2) מעוברת שהתחילה להצטער ואחווה חבלי לידה והתחיל הדם לצאת קודם שתלד, אותו הדם הוא הנקרא דם הקושי". (3) "מעיין אחד הוא, התורה טמאתו והתורה טהרתו".

ב. כיצד? פשתראה האשה דם תחלה⁴, או פשתראה בשעת וסתה, והוא העת שקבעה לנדתה - הרי זו נדה כל שבעת הימים, בין ראתה כל שבעה בין שלא ראתה אלא טפה ראשונה בלבד. ראתה דם ביום השמיני - הרי זה דם זיבה, מפני שהוא בלא עת נדתה⁵.

4) בפעם הראשונה בחייה. (5) הנאמר בעניין זבה.
ג. וכן כל דם שתראה בתוך הימים⁶ שבין וסת נדה לוסת נדה - הרי הוא דם זיבה. והלכה למשה מסיני, שאין בין זמן נדה לזמן נדה אלא אחד עשר יום בלבד.

6) ואפילו ביום האחד עשר שבין נדה לנדה. וראה לקמן בהלכה י"א ההבדל שבין יום זה לעשרת הימים שלפניו.

ד. כל שבעת הימים שנקבעה לה וסת בתחלתן - הן הנקראין ימי נדיתה, בין ראתה בהן דם בין לא ראתה בהן דם⁷. ומפני מה נקראין ימי נדה? מפני שהן ראויין לנדתה, וכל דם שתראה בהם - דם נדה יחשב.

7) שיטת רבינו, שכל ימי האשה מהתחלת הווסת עד יומה האחרון מונה שבעה ואחד עשר יום - זה אחרי זה - אפילו לא ראתה בהם דם. וכל דם שהיא רואה בשבעת הימים הוא דם נדה, ודם שהיא רואה בתקופות אחד עשר הימים שלאחריהם, דם זיבה הוא.

ה. וכל אחד עשר יום שאמר השבעה - הן הנקראין ימי זיבתה, בין ראתה בהן דם בין לא ראתה. ולמה נקראין ימי זיבה? מפני שהן ראויין לזיבה, וכל דם שתראה בהן - דם זיבה יחשב. והזהר בשני שמות אלו, שהן: ימי נדיתה וימי זיבתה.

ו. כל ימי האשה, מיום שיקבע לה וסת עד שתמות או עד שיעקר הוסת ליום אחר, תספר לעולם שבעה מתחלת יום הוסת, ואחריהן אחד עשר, [ואחריהן] שבעה, ואחריהן אחד עשר. ותזהר פמנין, פדי שתדע בעת שתראה דם אם בימי נדה ראתה או

1 וממתין אפלו שני חדשים או שלשה, ובוכל לילה שני. והוא שלא חיתה המכה.

76) כלומר, ארבעה ימים ובלילה, כמבואר למעלה הי"ט. 77) שם סה, ב.

3. כא. וכן קטנה⁷⁸ שנותנין לה עד שתחיה המכה, אפלו לא חיתה שנה - הרי זה בועל כל השנה, בין בסרוגין בין ביום אחר יום.

78) אפילו ראתה.

כב. קטנה שנסאת, ונעשת נערה תחת בעלה, ועדין הדם שותת מחמת המכה - כל בעילות שבעל פשהיא קטנה נחשבות לו כלילה אחד, ומשלימין לו כל ארבעה ימים⁷⁹ בימי הנערות. ואפלו היו השלשה ימים שנותנין לו בימי הנערות בסרוגין, ובעל בכל שני חדשים לילה אחד - הרי זה מתר. והוא שלא חיתה המכה.

79) שם. כמבואר למעלה הי"ט.

כג. כיצד יודעין אם חיתה המכה או לא חיתה? היתה רואה הדם בעת שתעמד, וכשתשב לא תראה, ובעת שתשב על הקרקע תראה, ואם תשב על גבי כרים וכסתות לא תראה - עדין לא חיתה המכה; פסק הדם ולא ראתה כלל בין עומדת בין יושבת על הכר - פקר חיתה המכה. וכן אם לא פסק כלל, אלא תראה הדם ואפלו פשהיא יושבת על הכרים והכסתות - אין זה דם מכה, אלא דם נדה⁸⁰.

80) שם.

כד. היתה רואה בעת תשמיש⁸¹ - הרי זה מחמת המכה. שמשוה מטתה ולא ראתה דם, ואחר כך ראתה דם שלא מחמת תשמיש - הרי זה דם נדה.

81) ומחמת תשמיש (שם סד:).

כה. הבועל בתולה ולא יצא ממנה דם, וחזר ובעלה ויצא דם, אפלו היתה קטנה - הרי זה דם נדה; שאלו היה דם בתולים - היה בא בתחלה. הבועל פחותה מבת שלש ויצא דם - הרי זה דם בתולים⁸².

82) שם סה, א.

יום חמישי כ"א טבת ה'תשע"ז

פרק נשיי

1) יבאר שדם הנדה והזבה והיולדת ודם טוהר הכל אחד; ימים הנקראים ימי נדתה וימי זיבה; למה נקראו ככה זבה גדולה וזבה קטנה; הבא על זבה גדולה ביום שביעי של ספירה אחר הטבילה; זבה שספרה שבעה נקיים ובשביעי ראתה סמוך לשקיעת החמה; נדה שבדקה עצמה בשני לנדתה ומצאה שפסק הדם ולא בדקה עד ימים רבים ומצאה

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"א טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 בימי זיבה. שְׁפֵל יָמֶיהָ שֶׁל אִשָּׁה כִּף הֵן: שְׂבֻעָה יָמֵי
2 נְדָה וְאַחַד עָשָׂר יָמֵי זִיבָה, אֲלֵא אִם בֶּן הַפְּסִיקָה
3 הַלְדָּה, כְּמוֹ שִׁתְּבַאֵר.

4 ז. אִשָּׁה שֶׁרָאָתָה דָם בְּיָמֵי זִיבָתָה יוֹם אֶחָד בְּלִבָּד או
5 שְׁנַי יָמִים זֶה אַחַר זֶה - נִקְרָאת זִבָּה קְטָנָה, וְנִקְרָאת
6 שׁוֹמֵרֵת יוֹם כְּנֻגַד יוֹם. וְאִם רָאָתָה שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה
7 אַחַר זֶה - הָרִי זֶה זִבָּה גְמוּרָה, וְהִיא הִנֵּקְרָאת זִבָּה
8 גְדוּלָה, וְנִקְרָאת זִבָּה סֵתָם. שְׁנַאֲמַר: וְאִשָּׁה פִי יָזוּב
9 זוּב דְמָה יָמִים רַבִּים. מְעוּט 'יָמִים' - שְׁנַיִם, 'רַבִּים'
10 - שְׁלֹשָׁה.

11 ח. אֵין בֵּין זִבָּה גְדוּלָה לְזִבָּה קְטָנָה אֲלֵא סְפִירַת
12 שְׂבֻעָה וְהַבָּאת קֶרְבָן: שְׂזָבָה גְדוּלָה צְרִיכָה לְסַפֵּר
13 שְׂבֻעָה יָמִים נְקִיִּים, וְזִבָּה קְטָנָה אֵינָה סוֹפְרֵת אֲלֵא
14 יוֹם אֶחָד בְּלִבָּד; וְזִבָּה גְדוּלָה מְבִיאָה קֶרְבָן
15 בְּשִׁטְתָּהּ, [וְזִבָּה קְטָנָה אֵינָה מְבִיאָה קֶרְבָן
16 בְּשִׁטְתָּהּ]. אֲבָל לְעֻנְיָן טְמֵאָה וְאִסוּר בִּיאָה - שְׁתִּיתֵּן
17 שׁוֹת.

18 ט. כִּיצַד? רָאָתָה דָם בְּיָמֵי זִיבָתָה, בֵּין שֶׁרָאָתָה
19 בְּתַחֲלַת הַלַּיְלָה בֵּין שֶׁרָאָתָה בְּסוֹף הַיּוֹם - הָרִי אוֹתוֹ
20 הַיּוֹם כְּלוֹ טְמֵא, וְכֵאלוֹ לֹא פָסַק הַדָּם מֵעַת שֶׁרָאָתָה
21 עַד שֶׁשְׁקָעָה הַחֲמָה, וּמִשְׁמֵרֵת כָּל הַלַּיְלָה. וְאִם לֹא
22 רָאָתָה כְּלוֹם בְּלַיְלָה - מִשְׁכַּמַּת לְמַחַר וְטוֹבֵלֵת אַחַר
23 שִׁתְּנֵץ הַחֲמָה, וּמִשְׁמֵרֵת כָּל הַיּוֹם. אִם לֹא רָאָתָה
24 כְּלוֹם - הָרִי זֶה יוֹם אֶחָד טְהוֹר כְּנֻגַד הַיּוֹם הַטְּמֵא⁸,
25 וְהָרִי הִיא מְתַרֵת לְבַעֲלָה לְעָרֵב.

(8) ולפיכך נקראת שומרת יום כנגד יום.

26 י. רָאָתָה דָם גַּם בַּיּוֹם הַשְּׁנַי, בֵּין בְּלַיְלוֹ בֵּין בְּיוֹמוֹ
27 אַחַר שְׂטְבָלָה - הָרִי הַיּוֹם הַשְּׁנַי טְמֵא, וּמִשְׁמֵרֵת כָּל
28 לַיְלָה שְׁלִישִׁי⁹. אִם לֹא רָאָתָה - מִשְׁכַּמַּת לְמַחַר
29 וְטוֹבֵלֵת אַחַר שִׁתְּנֵץ הַחֲמָה, וּמִשְׁמֵרֵת כָּל הַיּוֹם. אִם
30 לֹא רָאָתָה כְּלוֹם - הָרִי זֶה יוֹם אֶחָד טְהוֹר כְּנֻגַד שְׁנַי
31 יָמִים הַטְּמֵאִים, וּמְתַרֵת לְבַעֲלָה לְעָרֵב.

(9) שאם תראה דם תהא זבה למפרע.

32 יא. רָאָתָה דָם גַּם בְּשְׁלִישִׁי, בֵּין בְּיוֹמוֹ בֵּין בְּלַיְלוֹ -
33 הָרִי זֶה זִבָּה גְדוּלָה, וְצְרִיכָה לְסַפֵּר שְׂבֻעָה יָמִים
34 טְהוֹרִים¹⁰ בְּלֹא דָם; שְׁנַאֲמַר: וְסְפִירָה לָהּ שְׂבֻעַת יָמִים
35 וְגוּמַר. וְטוֹבֵלֵת בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי אַחַר הִנָּץ הַחֲמָה, וְהָרִי
36 הִיא מְתַרֵת לְבַעֲלָה לְעָרֵב. וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי מְבִיאָה
37 קֶרְבָּנָה, שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנַי בְּנֵי יוֹנָה.

(10) בלשון התלמוד: שבעה נקיים.

38 יב. זִבָּה קְטָנָה שֶׁשְׂטְבָלָה בְּלַיְלָה שֶׁל יוֹם הַשְּׁמוּר, או

39 זִבָּה גְדוּלָה שֶׁשְׂטְבָלָה בְּלַיְלָה שְׂבִיעִי - פְּאֵלוֹ לֹא טְבִילָה,
40 וְהָרִי הִיא כְּנֻגָה שֶׁשְׂטְבָלָה בְּתוֹךְ שְׂבֻעָה.

41 יג. הַבָּא עַל זִבָּה גְדוּלָה בַּיּוֹם שְׂבִיעִי שֶׁל סְפִירָה
42 אַחַר שְׂטְבָלָה, אוֹ עַל זִבָּה קְטָנָה בַּיּוֹם הַשְּׁמוּר אַחַר
43 שְׂטְבָלָה - פְּטוּר מִן הַכֶּרֶת; כִּיּוֹן שֶׁשְׂטְבָלָה בְּזִמְנָן
44 הָרְאוּי לְטְבִילָתָה - טְהוֹרָה. וְלֹאֲשָׁה זֹו יִהְיֶה לָהּ
45 תְּרֻבּוֹת רְעָה¹¹, שֶׁהָרִי בְּעִילָתָהּ וּמִגְעָה תְּלוּיִין¹².

(11) כלומר, לימוד וחנינוך רע. (12) תלוי ועומד עד שיבורר.

46 יד. כִּיצַד הֵן תְּלוּיִין? אִם נִשְׁלַם הַיּוֹם אַחַר הַטְּבִילָה
47 וְלֹא רָאָתָה דָם - הָרִי כָּל שְׁנֻעָה בּוֹ אַחַר טְבִילָתָהּ
48 טְהוֹר, וּבְעִילָתָהּ אַחַר הַטְּבִילָה - אֵין חֲבִיבִין עָלֶיהָ
49 כְּלוֹם¹³; וְאִם רָאָתָה דָם בַּיּוֹם זֶה אַחַר שְׂטְבָלָה -
50 נִמְצְאָת זִבָּה לְמַפְרָע, וְכָל שְׁנֻעָה בּוֹ לְמַפְרָע - טְמֵא,
51 וְהִיא וּבִעֲלָהּ חֲבִיבִין בְּקֶרְבָן¹⁴. וְלִפְיָכָּהּ הִיא אִסוּרָה
52 לְבַעֲלָה עַד לְעָרֵב, שֶׁלֹּא תְּבִיא עֲצָמָה לְיָדֵי סַפֵּק¹⁵.

(13) לא כרת במזיד ולא קרבן בשוגג. (14) ככא על הזבח. (15) "אחר תטהר, אחר מעשה תטהר, אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמה תבוא לידי ספק".

53 טו. זִבָּה שֶׁסְפְרָה שְׁשֵׁת יָמִים נְקִיִּים, וּבְשְׂבִיעִי רָאָתָה
54 דָם, אֲפֵלוֹ סְמוּךְ לְשִׁקִּיעַת הַחֲמָה - סוֹתְרַת הַכָּל,
55 וְחוֹזֵרֵת לְמְנוֹת מֵאַחַר הַיּוֹם הַטְּמֵא שְׂבֻעָה יָמִים
56 נְקִיִּים.

57 טז. פְּלֻטָה שֶׁכָּבַת זֶרַע בְּתוֹךְ יָמֵי הַסְּפִירָה¹⁶ - סוֹתְרַת
58 יוֹם אֶחָד; מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּזָב שֶׁרָאָה קֶרִי, שְׁסוֹתֵר יוֹם
59 אֶחָד¹⁷. רָאָתָה דָם בְּעֵשִׂירֵי מִיָּמֵי זִיבָתָה וּבְאַחַד עָשָׂר
60 וּבְשָׁנַיִם עָשָׂר, אָף עַל פִּי שֶׁרָאָתָה שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה
61 אַחַר זֶה - אֵינָה זִבָּה גְדוּלָה, אֲלֵא יִצְאָת מְזִיבוֹת
62 קְטָנָה לְנֶדָה; שְׁשֵׁים שְׁנַיִם עָשָׂר מִתְּחִלַּת נְדָתָה,
63 וְהָרוּאָה בְּיָמֵי נְדָתָה - אֵינָה זִבָּה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ¹⁸.

(16) והרי היא כאיש שיוצאת ממנו שכבת זרע. (17) ומה שנאמר בהלכה הקודמת שצריכה להתחיל ולספור שבעה ימים נקיים, כשהפסיקה יום טמא אפילו ביום השביעי, היינו אם הפסיקה טומאת זיבה. אבל טומאה אחרת, כגון קרי בזב או פולטת שכבת זרע בזבה אינה סותרת את הימים הנקיים שעברו ויכולה להמשיך את ספירתה החל מיום המחרת אחרי טבילתה לפליטת שכבת הזרע. (18) למעלה הלכה ד: "וכל דם שתראה בהם, דם נדה ייחשב".

64 יז. וְמָה הוּא זֶה שֶׁכָּתוּב בְּתוֹרָה: אוֹ כִי תִזוּב עַל
65 נְדָתָה? שְׂאֵם רָאָתָה שְׁלֹשָׁה יָמִים סְמוּךְ לְנְדָתָה - הָרִי
66 זֶה זִבָּה. כְּגוֹן שֶׁרָאָתָה בְּשִׁמְנֵי לְנְדָתָהּ וּבְתִשְׁעֵי
67 וּבְעֵשִׂירֵי, שֶׁהֵן רֵאשׁוֹן וְשְׁנֵי וּשְׁלִישִׁי מֵהָאֶחָד עָשָׂר
68 יוֹם שֶׁהֵן יָמֵי זִיבָתָה. רָאָתָה דָם פְּאֵחַד עָשָׂר מִיָּמֵי
69 זִיבָתָהּ וְטְבִילָה לְעָרֵב, שֶׁהוּא לִיל שְׁנַיִם עָשָׂר,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"א טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 (24) אבל לא בראשון, שיום ראשון כולו הוחזק המעיין פתוח כמו שמסיים בסוף ההלכה. (25) לאחר שבעת ימי נדתה. (26) כלומר, בחזקת שלא ראתה דם ולפיכך אינה זבה, וטובלת לנדתה ותיטהר.

35 כא. זכה שפדקה עצמה בראשון מימי הספירה ומצאה טהור, ולא פדקה עד יום שביעי ומצאה טהור - הרי זו פחזקת טהרה, וכאלו פדקה כל שבעה ומצאה טהור.

39 כב. וכן אם פדקה ביום ראשון מימי הספירה ומצאה טהור, וביום השמיני²⁷ ומצאה טהור - הרי זו פחזקת טהרה. פדקה ביום שלישי לזיבתה ומצאה שפסק הדם, ולא פדקה ביום ראשון מימי הספירה, ובשביעי פדקה²⁸ ומצאה טהור - הרי זו פחזקת טהרה. והוא הדין לזב בכל אלו הבדיקות, שהוא טהור ועלו לו ימי ספירה.

27 אף על פי שלא בדקה בשביעי בסוף ימי הספירה ורק בתחילתם. (28) שהבדיקה הייתה בסוף ימי הספירה ולא בתחילתם.

46 כג. כל אשה שהיא ספק נדה ספק זבה - צריכה לישב שבעת ימים נקיים מספק, וטובלת בליל שמיני²⁹, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה. ומביאה קרבן זבה ואינו גאכל, כמו שיתבאר במקומו.

(29) כנדה שאינה טובלת ביום.

פרק שביעי

1 יבאר דם קשוי של לידה והיאך דינו; ואי זו היא יולדת בזוב; ויולדת בזוב שלא פסק דמה; היולדת נקבה ואחר ארבעה עשר שלא נתעברה והתחיל דם הקושי בתוך שמונים; אם אפשר שתראה מאה וארבעה עשר יום דם מן המקור יום אחר יום ולא תהיה זבה.

50 א. מעברת שהתחילה להצטער ואחזקה חבלי לדה², והתחיל הדם לצאת קדם שתלד - אותו הדם הוא הנקרא דם הקשי. והיאך דינו? אם פא בימי נדתה - הרי הוא דם נדה, והרי זו טמאה נדה; ואם פא בימי זיבתה - הרי זו טהורה. שנאמר בזבה: דם יהיה זובה בכשרה. מפי השמועה למדוי: זוכה מחמת עצמה, ולא מחמת ולד. ובכלד שתלד ולד חי; אבל אם הפילה - אין קשי לנפלים⁴. אפלו היה הדם שותת ויורד עם החבלים והצער ארבעה עשר⁵ יום קדם שתלד - הרי זה דם קשי וטהור; אבל אם התחיל הדם קדם הלידה בחמשה עשר יום או יתר - הרי זה דם זיבה, והרי היא יולדת בזוב⁶.

2) מכאובי אשה העומדת לילד נקראים חבלי לידה, "חבלי יולדה יבאו לו" (הושע יג, ג). (3) נדה לו, ב. (4) שם, לח, ב. (5) שם "וטמאה שבועיים כנדתה (ויקרא יב, ה),

1 ושמשה מטתה, אף על פי שהיא טמאה ובועלה
2 טמא ועושיין משכב ומושב - אינם חיבים פרת¹⁹;
3 מפני שאין יום שנים עשר מצטרף ליום אחד עשר
4 לעשותה זבה, הועילה לה טבילת ליל זה להצילה
5 מן הקרבן.

(19) ואם היה שוגג פטור מן הקרבן כבית הלל, אבל אסורה לשמש מדרבנן.

6 יח. טבלה ביום שנים עשר אחר שתגין החמה -
7 הרי זו אסורה לבעלה עד לערב, פדין כל זכה
8 קטנה²⁰; ואם עבר ובעלה - שגיהן פטורין מקלות.
9 ואפלו ראתה דם אחר שבא עליה ביום שנים עשר
10 - אין בקב פלום²¹; שזה דם נדה הוא, ואינו מצטרף
11 ליום שלפניו.

(20) אף על פי שיום אחד עשר לא צריך שימור מן התורה, אך מדרבנן צריך שימור ודינה כשומרת יום כנגד יום מדרבנן. (21) כלומר אינה זבה קטנה, אלא פסקה טומאת זיבה וטמאה כנדה.

12 יט. ראתה דם בסוף שביעי לנדתה בין השמשות²²,
13 וראתה בתשיעי ובעשירי - הרי זו ספק זבה²³; שמא
14 ראייה ראשונה בליל שמיני היתה, ונמצאת שראתה
15 שלשה ימים זה אחר זה מתחלת ימי זיבתה. וכן אם
16 ראתה דם בתשיעי ובעשירי מימי זיבתה, וראתה
17 בסוף יום אחד עשר בין השמשות - הרי זו ספק
18 זבה; שמא ראייה אחרונה ביום אחד עשר היתה,
19 והרי ראתה שלשה ימים זה אחר זה בימי זיבתה.

(22) "משתקע החמה עד שיראו שלושה כוכבים בינונים הוא הזמן הנקרא "בין השמשות" בכל מקום, והוא ספק מן היום ספק מן הלילה ודנים בו להחמיר בכל מקום". (23) גדולה, וסופרת שבעה נקיים ומביאה קרבן ואינו נאכל, ככל קרבן הבא על הספק.

20 כ. נדה שפדקה עצמה בתוך ימי נדתה ומצאה
21 שפסק הדם, ואפלו פסק בשני לנדתה²⁴, ושגגה או
22 הזיזה ולא פדקה עד לאחר נדתה²⁵ ימים רבים,
23 וכשפדקה מצאה טמאה - אין אומרים: שמא כל
24 אותן הימים היתה טמאה ותהיה זבה, אלא כל אותן
25 הימים שלא פדקה פחזקת טהרה²⁶. פדקה עצמה
26 ומצאה טמאה, אפלו פדקה בשביעי לנדתה, ובין
27 השמשות לא פדקה עצמה כדי לפרש מטמאת נדה,
28 אלא המתניה ימים ואחר כך פדקה ומצאה טהורה
29 - הרי זו ספק זבה. ואם מצאה טמאה - הרי זו זבה
30 ודאית; שפינן שבתחלה מצאה טמאה ולבסוף
31 טמאה - הרי זו פחזקת שלא פסק. ויום ראשון של
32 נדה, אף על פי שמצאה בו טהורה - הרי זו פמי
33 שמצאה טמאה; שיום ראשון פלו החזק המעין
34 פתוח.

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"א טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

30 וְטוֹבְלֹתָ¹³; וְאִם יִלְדָה נִקְבָּה, וְסִפְרָה שְׁבַעַת נְקִיִּים
31 וְשָׁלְמוּ עִם אַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי שָׁל לְדָה אוֹ לְאַחֲרֵיהֶן -
32 הֲרִי זֹ טוֹבְלֹת וּמִתְרַת לְבַעֲלָה; וְאִם שָׁלְמוּ זְמִי
33 הַסִּפְרָה בְּתוֹךְ אַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי - הֲרִי זֹ אֲסוּרָה לְבַעֲלָה
34 עַד לַיִל חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי.

12) עד ארבעים יום לזכר, ושמונים לנקבה. (13) שם לו,
א. וימי לידתה עולין לה מן המנין, כמו שמבואר לקמן
בה"ו.

35 ו. פיצד? הרי שראתה דם שלשה, וספרה שבועת
36 ימים נקיים - הרי עשרה; ועדין היא אסורה לבעלה
37 עד ליל חמשה עשר, שכל ארבעה עשר¹⁴ היא
38 כנדה¹⁵. ולמה אין מצריכין את היולדת בזוב
39 לספירת שבועה אחר שבועה של זכר ואחר ארבעה
40 עשר של נקבה? מפני שימי לדתה וימי נדתה
41 שאינה רואה בהן עולין לה¹⁶ לספירת שבועה, כמו
42 שיתבאר.

14) ללידת נקיבה. (15) כמבואר למעלה פ"ד ה"ב.
16) שם, כרבא.

43 ז. יולדת בזוב שלא פסק דמה - אין לה דם טהר¹⁷,
44 אלא כל דם שתראה - כדם זיבה הוא. אבל אם
45 ספרה שבועת ימים נקיים, ושלמו ארבעה עשר של
46 נקבה וטבלה, ואחר כך ראתה דם בתוך ארבעים של
47 זכר ושמונים של נקבה - הרי זה דם טהר.

17) שם לה, ב. שכל זמן שלא פסק הדם, הרי הוא כדם
זיבה.

48 ח. ספרה שבועה ימים נקיים ולא טבלה, ואחר כך
49 ראתה דם - הרי זו טובלת ומתרת לבעלה מיד;
50 שכל זמן טהר אינן ראויות לא לנדה ולא לזיבה¹⁸.
51 אבל עצמו של דם - טמא ומטמא¹⁹, כדין דם הנדה,
52 עד שתטבל.

18) אע"פ שהדם בא מהמעין שממנו דמי נדה וזבה - אינו
סותר בימי הטוהר. (19) כבית הלל שם. שיולדת בזוב -
בימים וטבילה תלויה טהרתה, וכל זמן שלא טבלה היא
טמאה, וממילא הדם היוצא ממנה טמא.

53 ט. היולדת נקבה, ואחר ארבעה עשר שלשה
54 נתעברה, והתחיל דם הקשי לבוא לה בתוך שמונים
55 - הרי הוא דם טהר, אף על פי שאין קשי
56 לנפלים²⁰; שכל דמים שתראה בתוך ימי טהר -
57 טהור הוא, עד שתפיל הנולד²¹. ובשתפיל - תהיה
58 טמאה לדה: אם הפילה זכר - טמאת זכר, ואם
59 הפילה נקבה - טמאת נקבה. ומונה ימי טמאה וימי
60 מלאת מולד שני. אפלו היו תאומים²², והפילה
61 היום אחד והפילה האחר אפלו אחר כמה ימים -
62 מונה לשני ימי טמאה וימי מלאת.

כנדתה ולא כזיבתה. מכלל דזיבתה טהורה, וכמה?
שבועיים". ואף-על-פי שתקופת זיבה היא אחד-עשר יום
בלבד (למעלה פ"ו ה"ג). ביולדת גילתה התורה שהוולד
מטהר ארבעה-עשר יום. (6) כלומר, יש לה דין זבה. ואם
ראתה שלשה ימים לפני ארבעה-עשר יום קודם הלידה, הרי
היא זבה גדולה, ואם יום אחד או שנים - היא זבה קטנה
(מגיד-משנה). וראה לקמן בהלכות ה"ז שאר דיני יולדת
בזוב.

1 ב. כמה דברים אמורים? בשלא פסקו הציורים
2 והחבלים והצער, אלא מתקשה והולכת עד שיילדה;
3 אבל אם ראתה דם שלשה ימים או יתר בימי זיבתה
4 בצער וחבלים, ופסק לה הצער ורוח לה מן
5 החבלים אחר השלשה ימים, ועמדה בנחת עשרים
6 וארבע שעות⁷ או יתר, אף על פי שלא פסק הדם⁸
7 ואף על פי שחזר הצער והחבלים אחר עשרים
8 וארבע שעות - הרי זו זבה; שאלו היה הדם מחמת
9 הנולד - לא פסק הצער ולא החבלים. ואם ילדה
10 אחרי כן - הרי זו יולדת בזוב.

(7) שם לו, ב. (8) שם.

11 ג. ראתה יום אחד בלא צער ושנים בקשי וילדה,
12 או שנים בלא צער ויום אחד בקשי וילדה, או יום
13 בקשי ויום בלא צער ויום בקשי וילדה - אינה
14 יולדת בזוב. אבל אם ראתה יום אחד בקשי ושנים
15 בלא צער וילדה, או שנים בקשי ואחד בלא צער
16 וילדה, או יום בלא צער ויום בקשי ויום בלא צער
17 וילדה - הרי זו יולדת בזוב. זה הכלל: קשי סמוך
18 ללדה - אין זו יולדת בזוב; שפ"י סמוך ללדה -
19 הרי זו יולדת בזוב.

(9) נחה מן הצער.

20 ד. חל שלישי לראיתה להיות ביום הלדה, אפלו כל
21 היום בלו בשפי - אין זו יולדת בזוב; שהרי יום
22 הלדה סמוך לקשי¹⁰. ראתה שני ימים ובשלישי
23 הפילה, ואין ידוע מה הפילה - הרי זו ספק יולדת
24 וספק זבה¹¹.

(10) מפני שאנו צריכין שהיום השלישי - יום המביא לירי
זיבה - יהא בשופי, ומכיון שילדה באותו יום - אין לך קושי
גדול מזה, ולכן אין זו יולדת בזוב (קריית ספר). (11) שם
כא, ב. כלומר, ספק יולדת שמא הפילה ולד, וספק זבה,
שמא ראתה דם בפתחת הרחם בלא לידה ונעשית זבה
גדולה, ואולי לא ראתה דם, ונשארו רק שני ימים
הראשונים.

25 ה. פיצד דין יולדת בזוב? צריכה לישב שבועה ימים
26 נקיים וטובלת לערב, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה,
27 ואחר כך יהיה לה דם טהר¹², ומביאה קרבן זבה
28 וקרבן יולדת. לפיכך, אם ילדה זכר, אפלו פסק
29 הדם ביום הלדה, סופרת שבועת ימים נקיים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"א טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יג. כְּכָר בְּאַרְבָּנֵי³⁸, שֶׁהִנְדָה שְׂרָאָתָה דָם כֹּל שְׂבֻעָה -
מִתְרַת לְשִׁמְשׁ בְּלִיל שְׁמִינֵי אַחַר שֶׁתְּטַבֵּל. וְזָבָה קִטְנָה
- מִשְׁמֶרֶת יוֹם אֶחָד טְהוֹר וְטוֹבְלָת, וּמִתְרַת לְשִׁמְשׁ
לְעֶרְב. וְזָבָה גְדוּלָה - סוֹפְרֶת שְׂבֻעַת יָמִים נְקִיִּים
וְטוֹבְלָת, וּמִתְרַת לְשִׁמְשׁ בְּלִיל שְׁמִינֵי. וְאִין בֵּין זְמַן
נְדָה לְנְדָה אֲלָא אֶחָד עֶשֶׂר יוֹם בְּלִבְד, וּבְאוֹתָן הָאֶחָד
עֶשֶׂר תְּהִיָה זָבָה קִטְנָה אוֹ גְדוּלָה.

(38) למעלה פ"ד ה"ו, פ"ו הלכות ט"א.

יד. וּמֵאַחַר שֶׁתְּהִיָה זֹכֵר כֹּל אֱלוֹ הַעֲקָרִים, יִתְבָּאָר
לָךְ זֶה שְׁאֲמָרוּ חֻכְמִים³⁹: הָאִשָּׁה שֶׁהִחֲזִיקָה כֹּל יְמֵיהָ
יוֹם תְּרָאָה⁴⁰ דָם וְיוֹם לֹא תִרְאָה - בְּתַחֲלָה⁴¹ מִשְׁמַשֶּׁת
בְּלִיל⁴² שְׁמִינֵי וּבַיּוֹם שְׁמִינֵי⁴³, שֶׁהוּא יוֹם אֶחָד אַחַר
יְמֵי נְדָתָה. וּמִשְׁמַשֶּׁת כֹּכֵל שְׁמוֹנָה עֶשֶׂר יוֹם אַרְבָּעָה
לַיּוֹת בְּלִבְד⁴⁴. וְאִינָה יוֹכֵלָה לְשִׁמְשׁ בְּיָמִים
הַטְּהוֹרִים, שֶׁהֵיחֹר הוּא שׁוֹמֵר לַיּוֹם הַטְּמֵא⁴⁵.
לְפִיכָךְ, אִם הֵיחֹר רוֹאָה הַדָּם כְּכֹל יוֹם טְמֵא מִתְחַלֵּת
הַלְיָלָה - אִינָה מִשְׁמַשֶּׁת אֲלָא בְּשְׁמִינֵי בְּלִבְד⁴⁶, שֶׁהוּא
יוֹם אֶחָד אַחַר יְמֵי נְדָתָה.

39) שם נד, א. (40) כלומר, רק ביום. (41) בראיה ראשונה, שאז מתחילה לספור שבעה ימי נדה. (42) בכת"י תימן: כלילה וביום שמיני. (43) שהרי בשביעי טבלה לערב ולא תראה עד תשיעי, לפיכך משמשת כלילה וביום השמיני, והיום התשיעי לראייתה הראשונה הוא כבר בחשבון של אחד-עשר ימי הזיבה, ויום העשירי הוא יום השימור של יום התשיעי ואסורה לשמש עד הלילה. (44) מלבד ליל השמיני ויום השמיני שאמרנו, והיינו: אור ל-יא, יג, טו ו-יז. (45) ראה למעלה פ"ו ה"י. (46) ששאר הימים הטהורים הם שומרים ליום הטמא, ובערב הרי היא רגילה לראות מתחילת הלילה, ואסור לשמש פן תראה דם.

טו. הֵיחֹר רוֹאָה שְׁנֵי יָמִים טְמֵאִין וּשְׁנֵי יָמִים טְהוֹרִים - מִשְׁמַשֶּׁת בְּשְׁמִינֵי וּבְשָׁנִים עֶשֶׂר⁴⁷ וּבְשֵׁשֶׁת עֶשֶׂר וּבְעֶשְׂרִים.

(47) שימי ט"י - הימים שהיא רואה, הם מאחד-עשר ימי הזיבה, והיום האחד-עשר הוא יום שימור, ולכן מותרת ביום השנים-עשר וגם כלילה שלפניו, והימים יג-יד שהיא רואה בהם, הם ימי זיבה, ויום חמשה-עשר הוא יום שימור, ומותרת ביום טז, וימי יז-יח הם ימי זיבה, ויום תשעה-עשר הוא יום השימור, ומותרת ביום העשירי וכלילה שלפניו כאמור למעלה.

טז. הֵיחֹר רוֹאָה שְׁלֹשָׁה יָמִים טְמֵאִין⁴⁸ וּשְׁלֹשָׁה טְהוֹרִין - מִשְׁמַשֶּׁת שְׁנֵי יָמִים מִהַשְּׁלֹשָׁה הַטְּהוֹרִין שְׂאֲחַר יְמֵי נְדָתָה; שֶׁהָאֶחָד מֵהֶן שְׁמוֹר לְשָׁנִים הַטְּמֵאִין הַסְּמוּכִין לְנְדָתָה. וְשׁוֹב אִינָה מִשְׁמַשֶּׁת לְעוֹלָם; שֶׁהִי הִחֲזִיקָה זָבָה גְדוּלָה, וְאִין לָהּ שְׂבֻעַת יָמִים נְקִיִּים.

(48) שראתה דם בימים א, ב, ג בתחילת נדתה, ואחר כן

(20) שם, שמטהרים אותה לא משום דם קושי אלא מפני שזה דם טוהר. (21) שם לח, ב. (22) שם כה, ב.

י. זָבָה שְׂפִסְקָה זָבָה, וְהַתְּחִילָה לְמַנּוֹת שְׂבֻעַת יָמִים נְקִיִּים, וּבָא לָהּ דָם קָשִׁי בְּתוֹךְ יָמִים נְקִיִּים - אִינוּ סוֹתֵר²³, וְיָמֵי הַקָּשִׁי עוֹלִים לְמַנְיָן שְׂבֻעָה²⁴. וְכֵן אִם יִלְדָה בְּשֻׁבָה יָמִים נְקִיִּים - אִין הַלְדָה סוֹתֵר²⁵, וְיָמֵי הַלְדָה עוֹלִין לָהּ לְמַנְיָן שְׂבֻעָה²⁶, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא טְמֵאָה בְּהֵן²⁷. שְׁנֵאָמַר: וְאִם טְהַרָה מְזוּבָה. כִּיּוֹצֵא בְּהֵן מְזוּבָה, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא טְמֵאָה טְמֵאָה מְזוּבָה, אַחֲרָת, כְּגוֹן טְמֵאָת לְדָה אוֹ טְמֵאָת נְדָה אוֹ טְמֵאָת צְרַעַת - הִרִי זֹ סוֹפְרֶת בְּהֵן, וְאִין טְמֵאָת אֱלוֹ וּכְיוֹצֵא בְּהֵן סוֹתֵרִין הַסְּפִירָה.

(23) שם לו, א. (24) מפני שדם זה טהור גמור הוא, שזבה טמאה רק אם היא רואה מחמת עצמה, לא מחמת ולד, ולכן עולים ימי הקושי למנין השבעה, מה-שאינ-כן דם שראתה בתוך ימי טהרה בעודה סופרת, סותר מניינה, מפני שיוולדת בווב אין לה דם טוהר, וממילא הדם הוא טמא, ראה השגת הראב"ד. (25) שם לד, א. אפילו שראתה דם בימי לידתה, כמבואר להלן בה"א. (26) כשלא ראתה דם. (27) שם לו, א. כרבא.

יא. יְמֵי לְדָתָה וְיָמֵי נְדָתָה, אִם לֹא רָאָתָה בְּהֵן דָם - הִרִי אֱלוֹ עוֹלִין לָהּ לְסְפִירַת שְׂבֻעַת יָמִים נְקִיִּים; וְאִם רָאָתָה בְּהֵן דָם - אִין עוֹלִין לָהּ יְמֵי הַרְאָה וְאִין סוֹתֵרִין כֹּל הַיָּמִים, אֲלָא מִשְׁלָמַת עַל הַיָּמִים שֶׁסְּפָרָה בְּשִׁפְסָקָה הַדָּם. שְׂאִין סוֹתֵר הַכֹּל אֲלָא רָאָה שֶׁל זָבָה, אֲכַל אֱלוֹ סוֹתֵרִין יוֹמָן בְּלִבְד.

יב. מֵאַחַר שֶׁתְּבִין כֹּל הַעֲקָרִים שְׂבֵאָרְנוּ, יִתְבָּאָר לָךְ מֵהַ שְׁאֲמָרוּ חֻכְמִים²⁸, שְׂאֲפֹשֶׁר שֶׁתִּרְאָה הָאִשָּׁה דָם מִן הַמְּקוֹר יוֹם אַחַר יוֹם מָאָה וְאַרְבָּעָה עֶשֶׂר יוֹם וְלֹא תְהִיָה זָבָה²⁹. כִּיּוֹצֵא? שְׁנֵים לְפָנֵי נְדָתָה³⁰, וְשֻׁבָה יְמֵי נְדָתָה, וּשְׁנֵים לְאַחַר יְמֵי נְדָתָה³¹, וְאַרְבָּעָה עֶשֶׂר קָשִׁי³², וּשְׁמוֹנִים שָׁל נְקֵבָה, וְשֻׁבָה יְמֵי נְדָה, וּשְׁנֵים אַחַר יְמֵי נְדָה³³. הָא לְמַדָּת, שֶׁכֹּל דָם שֶׁתִּרְאָה הָאִשָּׁה אַחַר יוֹם מְלֵאת - הוּא תְּחַלֵּת נְדָתָה³⁴, וְאִין מִשְׁגִּיחִין עַל וְסוֹתוֹת שֶׁמִּקְדָּם³⁵. לְפִיכָךְ, הִרְוָאָה דָם בְּסוֹף יוֹם מְלֵאת³⁶ בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת³⁷ - הִרִי זֹ סִפְקָה נְדָה; שְׁמֵא בְּלִילָה רָאָתָה הַדָּם, שֶׁהוּא תְּחַלֵּת יְמֵי נְדָתָה.

(28) שם לח, א. (29) גדולה. (30) שני ימים האחרונים של ימי זיבה. (31) שני ימים הראשונים של ימי זיבה. (32) כמבואר למעלה (ה"א). (33) שני ימים הראשונים של ימי זיבה. (34) שהלידה מפסקת המנין, שבלא לידה, דעת רבינו שהיא מונה לפי הסדר: שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה כל ימי חייה, כמבואר למעלה פ"ו ה"ו, אבל הלידה מפסקת. (35) ואם ראתה אחרי ימי הטהרה שלא בשעת וסתה (הקודם) - היא נדה. (36) שם נג, ב. (37) ראה למעלה פ"ו, הערה לח.

קלו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"א טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

59) כל הלכה זו, על פי הסדר הקבוע המבואר למעלה פ"ו ה"ה, שכל ימיה של אשה כך: שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. ואחר כל אחד-עשר יום, מתחיל מחדש מחזור ימי נדה, שראייתה בימים אלה אינה עושה אותה לזבה. וחשבון השבועות כאן מתאים למספר שמונה-עשר בכל מחזור, שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. שמונה-עשרה שבועות הם מאה ועשרים וששה יום, מהם: ארבעים ותשעה ימי נדה, ושבעים ושבעה ימי זיבה. ימי הנדה: מיום 1-7, 19-25, 37-43, 55-61, 73-79, 91-97, 109-115. ימי זיבה: 8-18, 26-36, 44-54, 62-72, 80-90, 98-108, 116-126. (60) בכתב-יד תימן: שבעה ימים. (61) שם: ושבעה ימים. (62) המתחיל מיום ח [שהרי נדה, אפילו רואה כל שבעה - טובלת לערב ומותרת] וגומר ב"י"ד שבהם לא ראתה דם. (63) המתחיל ביום טו וגומר בכ"א, ועד יום יט הם ימי זיבה. וכשראתה בימים ט"ו-י"ח נקבעה לזבה. (64) המתחיל ביום כב, וגומר ביום כח, שבהם לא ראתה דם, הם ימי ספירה. (65) השבוע השני, מ"ח השבועות והוא הראשון לטהרה. (66) של אשה שדרכה לראות בדרך זו: שבעה ימים טמאים ושבעה טהורים. (67) המתחיל ביום כט, וכל ימי השבוע הם ימי זיבה. (68) המתחיל ביום לו. (69) המתחיל ביום מג, וביום ה"מד מתחילים ימי הזיבה. וכשראתה בהם דם היא זבה. (70) המתחיל ביום נ. (71) המתחיל ביום נו וגומר ב"סג, וימי הנדה גומרים ביום סא. (72) יום סב ו"סג. (73) לשני הימים של זיבה, כדין שומרת יום כנגד יום. (74) המתחיל ביום סד. (75) אחרי טבילתה לערב כדין זבה קטנה. (76) המתחיל ביום עא, וביום עג מתחיל ימי נדה. (77) יום עא ו"עב. (78) ששני ימים הראשונים של השבוע, משלימים לשבעת ימי נדתה ואסורה לבעלה. (79) המתחיל ביום פה וגומר ביום צא. וימי הזיבה נגמרים ביום צ. (80) המתחיל ביום צב, וגומר ביום צח. (81) המתחיל ביום צט וגומר ביום קה, שהם ימי זיבה. (82) המתחיל ביום קו וגומר ביום קיב. (83) המתחיל ביום קיג, וגומר ב"ק"ט. וימי הזיבה מתחילים מיום קטז, וראתה ארבעה ימים בימי הזיבה, ונעשית זבה גדולה. (84) בארבעה שבועות הראשונים משמשת שבוע אחד, בשבוע העשירי - ששה ימים. ובשבוע השנים עשר, חמשה ימים. נמצא בסך-הכל שמונה-עשר יום. (85) שבהן היא טהורה אם לא ראתה דם בימי הזיבה.

35 כ"א. ובזמן שהיא רואה שבוע טמא ושבוע טהור -
 36 משמשת שמונה עשר יום, שהם כמו רביע הימים.⁸⁶
 37 וזו היא שאמרו חכמים⁸⁷: משמשת רביע ימיה⁸⁸.
 86) כלומר, בערך, שהרי חסר יום אחד ורביע, שרביע משבעים ושבעה הוא יט ימים ורבע יום. (87) נדה נד, א. (88) כך היא גירסת רבינו בגמרא שם. ראה 'מגיד משנה'.

38 כ"ב. היתה רואה שמונה ימים טמא ושמונה ימים
 39 טהור - הרי זו משמשת חמשה עשר יום מתוך
 40 ארבעים ושמונה ימים. פיצד? שמונה טמא
 41 שבתחלה - שבעה מהן ימי נדתה, ויום אחד זיבות
 42 סמוך לנדתה; משמרת לו יום אחד מן השמונה

שלשה ימים טהורים, וביום השביעי התחילו שלשה ימים הטמאים ז, ח, ט ושני הימים האחרונים הם מימי זיבה, ויום העשירי הוא יום שימור, ומותרת ביום יא ויב.

1 יז. היתה רואה ארבעה ימים טמאים⁴⁹ וארבעה
 2 ימים טהורים⁵⁰ - משמשת יום אחד⁵¹ שאחר נדתה,
 3 ושוב אינה משמשת לעולם⁵².

49) בימים א, ב, ג, ד לתחילת נדתה. (50) ה, ו, ז, ח. (51) יום שמיני. (52) שאין לה שבעה נקיים.

4 יח. היתה רואה חמשה ימים טמאים⁵³ וחמשה
 5 ימים טהורים⁵⁴ - משמשת השלשה הסמוכים
 6 לנדתה⁵⁵, ושוב אינה משמשת לעולם⁵⁶.

53) בימים א, ב, ג, ד, ה, לתחילת נדתה. (54) ו, ז, ח, ט, י. (55) שמיני. תשיעי ועשירי, הימים הטהורים. (56) שהיא כבר זבה גדולה שרואה חמשה ימים רצופים בתוך אחד-עשר ימי זיבה.

7 יט. היתה רואה ששה ימים טמאין⁵⁷ וששה ימים
 8 טהורין - משמשת בחמשה⁵⁸ ימים הסמוכים לנדתה
 9 תחלה, ושוב אינה משמשת לעולם.

57) ונשאר השביעי טהור. (58) הטהורים מחוץ ליום השביעי שהיתה בנדתה.

10 כ. היתה רואה⁵⁹ שבועה⁶⁰ טמאין ושבעה⁶¹ טהורין
 11 - משמשת השבוע הראשון⁶² הטהור הסמוך
 12 לנדתה, וכוא אחריו שבוע טמא⁶³ - תקבע בו זכה,
 13 והשבוע הטהור שיבוא אחריו⁶⁴ - לספירה, ואסורה
 14 לשמש בו. נמצאת שלא שמשה מתנה בארבעה
 15 שבועות אלא שבוע אחד⁶⁵. וכל ימיה⁶⁶ משמשת
 16 שמונה עשר יום בכל שמונה עשר שבועות. פיצד?
 17 שבוע חמישי⁶⁷ - הרי היא זכה. שבוע ששי⁶⁸, שהיא
 18 בו טהורה - לספירה. שבוע שביעי⁶⁹ - זכה. שבוע
 19 שמיני⁷⁰ - לספירה. שבוע תשיעי⁷¹, שהיא רואה בו
 20 - חמשה ימים ממנו מימי נדה, ושנים מתחלת ימי
 21 זיבה⁷²; משמרת יום אחד⁷³ מן השבוע העשירי
 22 הטהור⁷⁴, ומשמשת⁷⁵ ששה שבוע אחד עשר⁷⁶,
 23 שהיא רואה בו - שנים מסוף ימי זוכה⁷⁷, וחמשה
 24 מתחלת ימי נדה; ומשמשת חמשה ימים⁷⁸ משבוע
 25 שנים עשר הטהור. שבוע שלשה עשר⁷⁹ - זכה,
 26 ושבוע ארבעה עשר⁸⁰ - לספירה. וכן שבוע חמשה
 27 עשר⁸¹ - זכה, ושבוע ששה עשר⁸² - לספירה,
 28 ושבוע שבעה עשר⁸³ - זכה, ושבוע שמונה עשר -
 29 לספירה. וסופרת על דרך זו לעולם. נמצאת אומר:
 30 שפכל שמונה עשר שבועות משמשת שמונה עשר
 31 יום⁸⁴. ואלו לא ארע לה חלי זה, והיתה שבוע נדה
 32 ואחד עשר יום טהורה - היתה משמשת בכל
 33 השמונה עשר שבועות אחד עשר שבועות⁸⁵, שהן
 34 שבעה ושבעים יום.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"א טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 הטהורין, ומשמשת שבועה. ואחר כך יבואו לה
2 שמונה טמאין⁸⁹ - מהן שנים תשלום ימי זיבתה⁹⁰,
3 וששה מימי נדתה. ויבואו שמונה טהורין⁹¹ - יום
4 אחד מהן תשלום ימי נדתה⁹², ומשמשת שבועה
5 שניות. ואחר כך יבואו לה שמונה טמאים⁹³ - מהן
6 ארבעה תשלום ימי זיבתה⁹⁴, וארבעה מימי נדתה.
7 נמצאת זבה גדולה, וצריכה ספירת שבועה. יבואו
8 לה שמונה טהורים - סופרת מהן שבועה, ומשמשת
9 יום אחד. נמצאת משמשת חמשה יום בכל ארבעים
10

(2 בדפוס רומי, ובכתיב תימן: וזו.

32 ב. וקדם שיבוא הדם תרגיש בעצמה: מפקקת³
33 ומתעטשת וחוששת פי כרסה ושפולי מעיה,
34 ויסתמר שערת בשרה או יתם בשרה, וכיוצא
35 במארעות אלו⁴. ויבואו לה וסתות אלו או אחד מהן
36 בשעה הקבועה לה מיום וסתה.
37

(3 נדה סג, א. 4) ראשה כבד עליה ורותת, שם. "כמו
שנמצא מהן מי שימצא היפוך האצטומכא לבד, ואחרת כאב
הראש, ואחרת התנודדות והיפוך נפש, ואחרת דפוקת הלב"
(פירוש המשניות לרבינו שם).

38 ג. כפר בארניו⁵, שכל אשה שאין לה וסת - אסורה
39 לשמש עד שתבדק עצמה תחלה; ושיש לה וסת -
40 אסורה לשמש בכל עונת הוסת: אם וסתה ביום -
41 אסורה לשמש כל אותו היום, ואם וסתה בלילה -
42 אסורה לשמש כל אותו הלילה. ומתחלת⁷ יום הוסת
43 תספור ימי נדתה וימי זיבתה לעולם⁸.

(5 למעלה פ"ד ה"טז. 6) שם, הלכות יב"ג. (7) בדפוס
רומי: וכשמתחיל. (8) שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי
זיבה, וכן חזור לעולם. כמבואר למעלה פ"ז.

44 ד. לפיכך צריכות הנשים להזהר בוסתות, עד שתדע
45 היום והשעה שנקבעה בה וסתה. היה זרקה לראות
46 ביום עשרים, ובא יום עשרים ולא ראתה, ובא יום
47 שלשה ועשרים וראתה - הרי יום עשרים ויום
48 שלשה ועשרים שניהן אסורין⁹. וכן אם ראתה פעם
49 שניה ביום שלשה ועשרים, ולא ראתה ביום עשרים
50 - צדין שניהן אסורין. ראתה פעם שלישית ביום
51 שלשה ועשרים, ולא ראתה ביום עשרים - טהר יום
52 עשרים, ונעקר הוסת ליום שלשה ועשרים. שאין
53 האשה קובעת וסת עד שתקבענו שלש פעמים,
54 ואינה מטהרת מן הוסת עד שתעקר ממנה שלש
55 פעמים.
56

(9) שם סג, ב. יום העשרים אסור שלא נעקר הווסת שלש
פעמים, ויום השלושה-ועשרים - מכיון שלא ראתה ביום
העשרים, חוששים שמא התחיל הווסת לעבור ליום
השלושה ועשרים, וכן בפעם השניה.

57 ה. כל וסת¹⁰ שנקבע מחמת אגס, אפלו ראתה בו
58 כמה פעמים - אינו וסת; שפני האגס ראתה.
59 קפצה וראתה, קפצה וראתה¹¹ - קבעה לה וסת
60 לימים בלא קפיצות. כיצד? קפצה באחד בשבת
61 וראתה דם, ולאחר עשרים יום קפצה באחד בשבת
62 וראתה דם, ולאחר תשעה עשר קפצה ביום השבת
63 ולא ראתה דם, ולאחר שבת ראתה בלא קפיצה -

(89) מיום השבעה עשר. (90) שהמחזור נשלם ביום
השמונה-עשר. (91) מיום עשרים וחמש. (92) יום שביעי
למחזור שהתחיל ביום התשעה עשר. (93) אחרי שלושים
ושנים ימים. (94) הנגמרים ביום שלושים ושש.

11 כג. היתה רואה תשעה ימים טמאים ותשעה ימים
12 טהורין - משמשת שמונה ימים בכל שמונה עשר
13 יום לעולם. כיצד? תשעה הטמאים - שבועה מהן
14 נדתה, ושנים זיבות סמוך לנדתה; משמרת להן יום
15 אחד מן התשעה הטהורין, ומשמשת שמונה. וכן
16 לעולם.

17 כד. היתה רואה עשרה ימים טמא ועשרה טהור,
18 ומעשרה ולמעלה אפלו אלף יום טמא ואלף יום
19 טהור - יהיה ימי שמושה⁹⁵ פמנן זיבתה⁹⁶. כיצד?
20 עשרה הטמאים - מהם שבועה נדה ושלשה זיבה;
21 עשרה הטהורים - סופרת מהן שבועה, ומשמשת
22 שלשה; נמצאו ימי השמוש שלשה, וימי הזיבות
23 שלשה. וכן מאה יום טמאין ומאה טהורין: ומאה
24 הטמאין - שבועה מהן לנדה, ותשעים ושלשה
25 זיבות; המאה הטהורין - שבועה מהן לספירה,
26 ותשעים ושלשה לשמוש. וכן אלף. וכן כל מנן
27 ומנן על דרך זו.

(95) בימים הטהורים. (96) כלומר, כמנין ימי טומאת
זיבתה, ששבעת הימים הראשונים מימי טהרה הם ימי
הספירה.

פרק שמיני

(1) יבאר שיש אשה שיש לה וסת ויש אשה שאין לה; וסת
שנקבע מחמת אונס אם הוא וסת; אם האשה קובעת וסת
בתוך ימי נדתה או בימי זיבתה; קפיצה; וסתות לדילוגין;
ודין אשה שלא בדקה עצמה משעת וסתה ולאחר ימים
בדקה ומצאה טמאה; ודין אשה שטעתה ולא ידעה עת
וסתה וכיצד היא עושה לתקן וסתה.

28 א. יש אשה שיש לה וסת, ויש אשה שאין לה וסת,
29 אלא לא תרגיש בעצמה עד שיצא הדם, ואין לה
30 יום קבוע לראותה. וזו² שיש לה וסת, היא שיש לה
31 יום קבוע, או מעשרים יום לעשרים יום, או

ט. אין האשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה²⁴
 שראתה בהן; כיון שראתה יום אחד - אינה קובעת
 לה וסת בכל השבועה. וכן אין האשה קובעת וסת
 בימי זיבתה²⁵, שהן אחד עשר²⁶ יום. אבל קובעת
 היא וסת בימי נדתה שאינה רואה בהן²⁷. ואם נקבע
 לה וסת בימי זיבתה - הרי זו חוששת לוסתה²⁸. וכל
 וסת שנקבעה בימי זיבתה²⁹, אם נעקרה אפילו פעם
 אחת - נעקרה, ואינה צריכה להעקר שלש פעמים,
 שחזקת דמים מסלקין הן³⁰ בימים אלו.

(24) שם לט, ב. (25) שם. (26) בדפוס רומי, ובכת"י
 תימן: האחד עשר. (27) כגון שראתה בראש חודש ניסן,
 ובראש חודש אייר, ובעשרים וחמשה באייר, ובסוף חודש
 סיון קבעה לה וסת בראש—חודש, מכיוון ששתי הראיות
 הראשונות היו בימי נדותה שלא ראתה בהם. ואף-על-פי
 שראיה שלישית ייתה בימי נדה שהתחילו בעשרים וחמשה
 באייר. (28) כמבואר בהלכה הסמוכה. (29) אפילו קבעה
 שלש פעמים. (30) ולפיכך אין האשה קובעת וסתה בימי
 זיבתה, כמבואר למעלה.

י. כיצד חוששת³¹ לוסת? אם ראתה דם בוסת ז³²
 אפילו יום אחד - תשב לנדתה מספק³³, ואסורה
 לשמש באותו היום³⁴, ואפילו לא ראתה בשאר ימי
 הוסתות. ואם ראתה שלשה ימים³⁵ - הרי זו זבה.

(31) הנוכח בהלכה הקודמת. (32) אחרי שראתה שלש
 פעמים בימי זיבתה. (33) אף-על-פי שבימי זיבה אינו
 נקבע הוסת, מכל-מקום חוששת לוסתה. כלומר, אנו נותנין
 עליה שתי החומרות, חומר נדה, שהיא טמאה שבעה אפילו
 בראיה אחת, וחומר זיבה שצריכה שבעה נקיים אם ראתה
 שלשה ימים. (34) אפילו לא ראתה, כדין עונה סמוך
 לוסתה. (35) אנו נותנים לה חומר זבה, מאחר שלפי הוסת
 הראשון עומדת היא בימי זיבה, והיא זבה.

יא. כל אשה שמרבה לבדק עצמה תמיד - הרי זו
 משבחת³⁶, ואף על פי שיש לה וסת קבועה;
 שאפשר שיבוא דם בלא שעת הוסת. וכל אחד עשר
 יום של ימי זיבתה - הרי היא בהן בחזקת טהרה³⁷,
 ואינה צריכה בדיקה³⁸; אבל אחר ימי זיבתה³⁹ -
 צריכה לבדק.

(36) שם יג, א. (37) שחזקת דמים מסולקים, כמבואר
 למעלה ה"ט. (38) שם לט, א. (39) ששוב מתחילים ימי
 נדה.

יב. שכתה⁴⁰ ולא בדקה, בין באנס בין ברצון - הרי
 זו בחזקת טהרה⁴¹, עד שתבדק ותמצא טמאה.

(40) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: ישבה, וכן הגירסא במשנה.
 (41) שם.

יג. האשה שלא בדקה עצמה בשעת וסתה, ולאחר
 ימים בדקה ומצאה טמא, אף על פי שהיא טמאה
 למפרע עד שעת וסתה, כמו שיתבאר⁴² בענין טמאה

1 הרי נקבע אחד בשבת אחר עשרים; שהרי נודע
 2 שהיום גרם לה לראות ולא הקפיצה¹², וכבר נקבע
 3 יום זה שלש פעמים. וכן כל פיוצא בזה.

(10) שם יא, א. (11) [בכל הספרים, הגירסא שתי פעמים
 "קפצה וראתה", ואף-על-פי-כן נראה שבטעות הושטמו
 המלים "קפצה ולא ראתה", או יותר נכון "קפצה וראתה"
 בשלישית. כלומר, לא ראתה בו ביום אלא למחרתו. ראה
 'מגיד משנה' שגם הוא גורס רק פעמיים]. (12) שם. מפני
 שביום האחד בשבת האחרון, ראתה בלא קפיצה, וביום
 השבת שלפני-זה קפצה ולא ראתה, הוכח שהווסת נקבע לא
 מחמת אונס, ורק היום גרם לה לראות.

4 ו. ראתה יום חמשה עשר בחדש זה, ויום ששה
 5 עשר בחדש של אחריו, ויום שבעה עשר בחדש של
 6 אחריו, ויום שמונה עשר בחדש של אחריו¹³ - הרי
 7 קבעה לה וסת לדלוג¹⁴. בא חדש רביעי וראתה ביום
 8 שבעה עשר¹⁵ - עדין לא נקבע לה וסת¹⁶, וכל יום
 9 שראתה בו חוששת לו להבא¹⁷. כיון שיגיע אותו
 10 היום ולא תראה - טהר אותו היום מן הוסת; שאין
 11 צריך עקירת שלש פעמים אלא יום שנקבע שלש
 12 פעמים.

(13) שם סד, א. (14) כלומר, שיש לחשוש ליום תשעה-
 עשר מן החודש הבא. (15) אותו היום שראתה בו בפעם
 השלישית. (16) כי לדלוג אין עוד שילוש, וגם יום יז
 ראתה רק שתי פעמים. (17) ליום השבעה-עשר אולי תראה
 בו פעם שלישית ויקבע הווסת, אבל ימי שתי הראיות
 הראשונות נעקרו על-ידי האחרונות.

13 ז. היה דרבה להיות רואה יום חמשה עשר, ושנתה
 14 לששה עשר - שניהם אסורין¹⁸. שנתה לשבעה עשר
 15 - התר ששה עשר¹⁹ ונאסר שבעה עשר, וחמשה
 16 עשר באסור עומד²⁰. שנתה לשמונה עשר²¹ - נאסר
 17 שמונה עשר²², והתרו בלם.

(18) כמו למעלה ה"ד, ובהערה ח. (19) שהרי ראתה רק
 פעם אחת, ואין צריך עקירת שלש פעמים אלא יום שנקבע
 שלש פעמים, כמבואר בהלכה הקודמת. (20) מפני שהיה
 קבוע, ולא נעקר רק שתי פעמים. (21) הרי קבעה לה וסת
 לדלוג, ונעקר הוסת מיום טו. (22) אף-על-פי שקבעה לה
 וסת לדלוג, ובחודש הבא תהיה אסורה ביום יט, אסורה
 היא גם ביום יח שמא תחזור לראות בו, עד שיעקר פעם
 אחת (כסף-משנה).

18 ח. היה דרבה לראות יום עשרים, ושנתה ליום שנים
 19 ועשרים - שניהם אסורין. הגיע יום עשרים ולא
 20 ראתה, שנים ועשרים וראתה - עדין שניהם אסורין.
 21 הגיע יום עשרים וראתה - טהר יום שנים ועשרים;
 22 שהרי חזרה לוסתה הקבוע²³, ונעקר שנים ועשרים
 23 מפני שלא נקבע שלש פעמים.

(23) כל זמן שלא נעקר שלש פעמים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ב טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

61) מספק שמא באו ימי נדתה אחרי ראייה אחת או שתיים והיא נדה, לכן משלימה חמשה ימים לנדתה. (62) ורווח הזמן משפסק הדם עד ימי הנדה - טז יום.

יט. וכן אם ראתה תשעה ימים - הרי זו ספק זבה; 26
שקמא שנים קדם ימי נדה, ושבעה של נדה. ומתחלת 27
למנות אחד עשר יום מאחר התשעה שפסק הדם. 28
וכן אם ראתה אחד עשר יום - הרי זו ספק זבה; 29
שקמא שנים קדם הנדה, ושבעה של נדה, ושנים של 30
אחר הנדה. ונשאר לה מימי זבתה תשעה. 31

63) שכבר השלימה שבעה לנדתה מתוך התשעה.

כ. ראתה שנים עשר יום - הרי זו זבה ודאית. 32
שאפלו היו מהן שנים לפני הנדה ושבעה של נדה 33
- הרי שלשה לאחר הנדה. וישאר לה מימי זבתה 34
שמונה. וכן אם ראתה שלשה עשר יום - ישאר לה 35
מימי זבתה שבעה, והן ימי הפסירה. 36

64) ואחר-כך מתחילים ימי נדתה.

כא. משכה בראית הדם, אפלו ראתה אלה יום - 37
כשיפסק הדם סופרת שבעת ימים נקיים, ואחר 38
השבעה יתחילו ימי הנדה לזו ששבעה. 39

65) שאחרי שבעה נקיים, מתחיל המנין החדש.

כב. הנה למדת, שכל הטועה - אינה מונה משפסק 40
הדם פחות משבעה. 66 ולא יותר על שבעה עשר. 67
ויבואו ימי נדתה. פיצד? ראתה יום אחד ופסק הדם 42
- מונה שבעה עשר: ששה לתשולם נדתה, ואחד 43
עשר ימי זבתה, ויבואו ימי נדתה. ואם ראתה 44
שלשה עשר או יתר - מונה שבעה. 68 משפסק הדם 45
ויבואו ימי נדתה, כמו שבארנו. 46

66) שאפילו ראתה יום אחד או שנים, שמא נדה היא ומשלמת שבעה, כמבואר למעלה. (67) שאם ראתה יום אחד ופסק הדם, מונה שבעה-עשר יום, ששה לתשולם שבעה של נדה, ואחד-עשר ימי זיבה. נמצא רווח זמן בין נדה לנדתה בטועה שבעה-עשר יום, ואם ראתה יותר ימים, אז באים ימי נדתה בפחות משבעה-עשר יום, לפי החשבון. (68) נקיים, כמבואר בה"כ.

יום שישי כ"ב טבת ה'תשע"ז

פרק תשיעי

1) יבאר הרואה כתם דם על בשרה או על בגדה ולא הרגישה בו; ודין הרואה דם בלא עת וסתה או בוסתה אם מתטמאה למפרע; ודין מעוברת ומניקה בתולה וזקנה אם דיין שעתן; וכל דיני כתמים; ואם [כתמים] עושין נדה או זבה; כל שיכולה לתלות כתמה בדבר טהור; ודין השאילה חלוקה; שלוש נשים שלבשו חלוק זו אחר זו ונמצא עליו כתם; שלוש נשים שעלו דרך מרגלות המטה וישנו ונמצא

1 וְטָהְרָה - הרי זו אינה מטמאה את בועלה למפרע. 43
2 ואינה מונה אלא משעה שראתה דם. 44. ואם מצאה
3 עצמה טהורה - הרי זו בחזקת טהורה. 45.

42) פ"ג מהלי משכב ומושב ה"ה. (43) שם ו, א. כלומר, שיטמא שבעה כנדה, שהבועל את הנדה טמא שבעה - כאן הקילו, מפני שווסתות דרבנן. (44) שם. (45) שם טז, א.

4 יד. וכן אשה שראתה דם מחמת מכה שיש לה
5 במקור, אף על פי שראתה בשעת וסתה - היא
6 טהורה, 46. והדם טהור. 47. שהווסתות מדבריהם, 48. כמו
7 שיתבאר בהלכות מטמאי משכב ומושב. 49.

46) דתלינן במכה. (47) שאינו דם נדה ואינו מטמא. (48) כלומר, מה שהיא צריכה בדיקה מפני שהחזקה לראות ביום וסתה, מדרבנן הוא, אבל מן התורה אין חוששים לווסת, ולפיכך אם לא בדקה - טהורה. וכן כשיש לה מכה, תולים בה ואינה טמאה. (49) פ"ג ה"ט.

8 טו. הסומא - בודקת עצמה ומראה לחברתה. 50. אכל
9 החרשטה 51. והשוטה - צריכות פקחות לבדק אותן. 52
10 ולקבע להן וסתות, ואחר כך יהיו מתרות לבעליהן.

50) נדה יג, ב. (51) שאינה מדברת ואינה שומעת, שדינה כשוטה. (52) שם.

11 טז. כל אשה ששבעה ולא ידעה עת וסתה, וראתה
12 דם - חוששת לזיבות. 53. לפיכך, אם ראתה יום אחד
13 או שנים - יושבת תשולם שבעה, שקמא דם זה בימי
14 נדתה היא; ואם ראתה שלשה ימים - סופרת שבעת
15 ימים נקיים, שקמא בימי זבתה היא עומדת.

53) מספק וגם לנדות.

16 יז. וכיצד היא עושה לתקן וסתה. 54. ולידע אם היא
17 זבה ודאית. 55 או ספק זבה. 56. ולידע מי זבתה. 57
18 הפל לפי ימים שתראה בהן. פיצד? ראתה יום אחד. 58
19 או שנים - משלמת עליהן השבעה. 59. ונתחיל
20 למנות. 60. האחד עשר יום מאחר השבעה.

54) שממנו יתחיל המחזור של שמונה-עשר יום, שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. (55) מבואר לקמן ה"כ. (56) יבואר בהלכה הסמוכה. (57) להבא. (58) גמרא ערכין ח, א. (59) שמא דם זה בימי נדתה היא, כמבואר למעלה ה"ז. (60) באשה טועה שלא תשאר מקולקלת למניינה, דנו אותה חכמים כמי שעוקרת וסתה, וקובעת בהתחלת הוסת השני (מגיד-משנה). ומאז מתחיל המנין החדש.

21 יח. ראתה שלשה ימים - הרי זו ספק זבה; שקמא
22 יום אחד מהן קדם נדתה, ושנים בתחלת הנדה. וכן
23 אם ראתה ארבעה - שקמא שנים קדם הנדה, ושנים
24 מתחלת הנדה. ויושבת תשולם ימי נדה. 61
25 ואחד עשר ימי זיבה. 62. אחר החמשה.

קמ שייעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ב טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הנשים". (10) "שאינן הטעם תלוי ביניקת הוולד אלא מתוך צער לידה אבריה מתפרקין ודמה מסתלק ואינו חוזר עד כ"ד חודש, הילכך לא שנא מת לא שנא חיי".

- 27 ה. בתולה¹¹ - כל שלא ראתה דם מימיה, אף על
- 28 פי שראתה מחמת נשואין או מחמת לדה. זקנה -
- 29 כל שעברו עליה תשעים יום¹² סמוך לזקנתה. ואי
- 30 זו היא זקנה? כל שקוראין לה זקנה ואינה מקפדת.
- 31 מעברת ומניקה וזקנה - כתמן פראיתן, ואינו מטמא
- 32 למפרע. בתולה שלא ראתה דם מימיה ועדין היא
- 33 קטנה - כתמה טהור, עד שתראה דם שלש וסתות.

(11) בלשון התלמוד: "כתולת דם", כלומר, במובן זה, בראיית דם היא עדיין כתולה אף על פי שנבעלה. (12) והוא שלושה וסתות. שעונה בינונית - הווסת הרגיל באשה - שלושים יום בין ראייה לראייה.

- 34 ו. מה בין פתם הנמצא על בשרה לכתם הנמצא על
- 35 בגדה? שהפתם הנמצא על בשרה - אין לו שעור¹³,
- 36 והנמצא על הבגד - אינו מטמא עד שיהיה פגרים
- 37 הקילקילי¹⁴, שהוא¹⁵ מרובע שלש בו פדי תשע עדשות,
- 38 שלש על שלש. היה פחות משעור זה - טהור.
- 39 נמצא טפין טפין - אין מצטרפות¹⁶; היה ארדף¹⁷ -
- 40 הרי זה מצטרף.

(13) "הרואה כתם על בשרה, ספק טמא ספק טהור, טמא. על חלוקה, ספק טמא ספק טהור, טהור". וסובר רבינו, שבבגדים, כשהכתם הוא פחות מכגריס, הוא ספק, אם זה דם מאכולת (כנה) ולכן ספיקו טהור, אבל בבשרה, שכל הגוף כבדוק הוא אצל דם מאכולת, אפילו בפחות מהשיעור של כגריס הוא טמא. (14) "והוא חצי פול ואמרו שזה הפול מהמקום הנקרא קילקי". ודעת רבינו שכגריס האמור בטומאת כתם גם כן פירושו גריס הקילקי. (15) כלומר, לא שהגריס הקילקי הוא מרובע, אלא מוסיפין עליו הריבוע ולא צריך שהכתם יהיה בצורה מרובעת, אלא שכל שטח הכתם יוכל להצטרף לכגריס מרובע. וזה שכתב רבינו: ארוך מצטרף. (16) בכתם שנמצא על בגדיה, שכתם הנמצא על בשרה אין צריך שיעור. (17) כרצועה, אבל שיעורו בין הכל - כגריס הקילקי.

- 41 ז. פתם שנמצא על דבר שאינו מקבל טמאה -
- 42 טהור, ואינה חוששת לו. ביצד? ישבה על פלי
- 43 אבנים, פלי אדמה וכלי גללים, או על עור הדג, או
- 44 על פלי חרש מגבוע¹⁸, או על בגד שאין בו שלש
- 45 אצבעות על שלש¹⁹ אצבעות, ונמצא עליהן דם -
- 46 טהורה. אפלו בדיקה הקרקע וישבה עליה, ונמצא
- 47 פתם על הקרקע פשעמדה - הרי זו טהורה. שכל
- 48 שאינו מקבל טמאה - לא גזרו על פתם שימצא בו.
- 49 ולא במקבל טמאה²⁰, אלא אם פן היה לבן; אבל
- 50 פלי צבעונין - אין חוששין לכתם הנמצא בהן.
- 51 לפיכך תקנו חכמים, שתלפש האשה בגדי צבעונין,
- 52 פדי להציליה מדין הפתמים.

דם תחת האמצעות; כתם שנסתפק אם הוא צבע אדום מה יעשו להכירו.

- 1 א. אין האשה מתטמאה מן התורה בנדה או בזיבה
- 2 עד שתרגיש ותראה דם ויצא בבשרה², כמו
- 3 שבארנו³. ותהיה טמאה מעת שתראה ולהבא בלבד.
- 4 ואם לא הרגיש, ובדיקה ומצאה הדם לפנים
- 5 בפרוזדור - הרי זה בחזקת שבא בהרגשה, כמו
- 6 שבארנו⁴.

(2) ואפילו לא יצא לחוץ. (3) למעלה פרק ה הלכה ב "שאם נעקר מן הרחם ולא שתת הואיל ויצא מבין השיניים הרי זו טמאה". (4) למעלה שם הלכה ה "ודם הנמצא בפרוזדור אם נמצא מן הלול ולפנים הרי זה טמא שחזקתו מן המקור". והרי זו בחזקת שבא בהרגשה מן החדר.

- 7 ב. ומדברי סופרים: שכל הרואה פתם דם על בשרה
- 8 או על בגדיה, אף על פי שלא הרגיש, אף על פי
- 9 שבדיקה עצמה ולא מצאה דם - הרי זו טמאה,
- 10 וכאלו מצאה דם לפנים בבשרה. וטמאה זו בספק,
- 11 שמה פתם זה מדם החדר בא.

- 12 ג. וכן מדברי סופרים: שכל הרואה דם בלא עת
- 13 וסתה, וכל הרואה פתם - טמאה למפרע עד עשרים
- 14 וארבע שעות. ואם בדיקה בתוך זמן זה ומצאה
- 15 טהור - טמאה למפרע עד זמן בדיקה⁵. ואף על פי
- 16 שהיא טמאה למפרע מדבריהם - אינה מטמאה את
- 17 בועלה למפרע, כמו שבארנו. ואינה מונה לנדתה
- 18 או לכתמה אלא מעת שתראה הדם או שמצאה
- 19 הפתם. וכל הרואה פתם - הרי זו מקלקלת
- 20 (למנינה), שמה מן החדר בא ונתקלקלה וסתה⁶.

(5) "מעט לעת ממעט על יד מפקידה לפקידה, ומפקידה לפקידה ממעט על יד מעט לעת". פקידה משמעותה בדיקה. לפיכך טמאה למפרע רק עד זמן בדיקה, כשבדיקה תוך מעט לעת. (6) שאינה יודעת יום ראייתה ואינה יודעת אם היא בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה והרי היא טועה.

- 21 ד. הרואה דם בשעת וסתה - אינה מטמאה למפרע,
- 22 אלא בשעתה בלבד⁷. וכן מעברת ומניקה, בתולה
- 23 וזקנה - דין שעת⁸, ואינן מטמאות למפרע. איזו
- 24 היא מעברת? משיפר עברה, והוא שלשה חדשים.
- 25 מניקה - כל ארבעה ועשרים חדש⁹. אפלו מת בנה
- 26 או גמלתו או נתנתו למניקה¹⁰.

(7) ואינה מטמאת כ"ד שעות למפרע כאשר שאין לה וסת, שחזקה אורח [דם הנדות] בזמנו בא, בשעת וסתה הקבוע ולא ראתה דם קודם. (8) ואפילו אם לא בדקה קודם, שנשים אלו הדמים מסולקים מהן ולפיכך הדמים מסתלקים ממנה ודייה שעתה. (9) "אבל אחר עשרים וארבעה חודש אף על פי שהיא מניקה והולכת הרי זו טמאה למפרע ככל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ב טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ימים או יתר בלא עת נדתה³², ובדקה ומצאה עליו
שלושה פתמים, או פתם אחד גדול שיש בו שעור
שלושה פתמים³³ - הרי זו ספק זבה; שמא פתם נטף
ממנה בכל יום. וכן אם לבשה שלשה בגדים
בדוקים³⁴, ושהו עליה שלשה ימים בימי זיבתה,
ומצאה פתם בכל אחד מהן, אף על פי שזה כנגד
זה³⁵ - הרי זו ספק זבה.

(32) בימי זיבתה. (33) כלומר, כשלושה גריסי קילקי.
(34) ואפילו אם לבשה אותם בבת אחת. (35) ואפשר לומר
שהכל כתם אחד הוא והדם חדר דרך שלושת הבגדים.

יג. מצאה פתם אחד שאין בו כדי שלשה פתמים³⁶:
אם בדקה עצמה כל³⁷ בין השמשות של יום ראשון
ומצאה טהור, ולא בדקה חלוקה, וביום השלישי
מצאה זה הפתם שאינו בשלושה פתמים - אינה
חוששת לזיבות; ואם לא בדקה עצמה כל בין
השמשות, הואיל ולא בדקה חלוקה ושהה עליה
שלושה ימים בימי זיבתה - חוששת לזיבות, ואף על
פי שאין הפתם כדי שלשה פתמים.

(36) כשלושה גריסי קילקי. (37) כלומר, שכל הזמן של בין
השמשות לא סילקה ידה מהבדיקה.

יד. מצאה פתם על חלוקה היום, וראתה דם אחר
כף שני ימים זה אחר זה; או שראתה שני ימים,
וביום השלישי ראתה פתם - הרי זו ספק זבה.

טו. הרואה פתם ואחר כף ראתה דם - תולה פתמה
בראתה כל מעת לעת³⁸, בין שבדקה עצמה בעת
שמצאה הפתם ומצאה טהור בין שלא בדקה. אבל
הרואה פתם אחר פתם בתוך עשרים וארבע שעות
- אינה תולה פתם בפתם, אלא אם כן בדקה
ביניהם; שאם הפסיקה טהרה בין הפתמים - אין
מצטרפין למננן זיבות.

(38) אם ראתה דם בתוך כ"ד שעות, תולים שהכתם בא
מהם ואינה טמאה למפרע.

טז. כיצד? ראתה פתם ערב שבת בשעה ראשונה
מן היום, אף על פי שלא בדקה עצמה ולא ידעה
אם טהורה היא אם טמאה, וראתה דם אחר כף עד
שעה ראשונה מיום השבת - אינה מונה לפתם, אלא
תולה הפתם בראיה. ואם ראתה באחד בשבת ובשני
בשבת - תהיה זבה. ראתה דם ביום שבת בשעה
שניה - הרי זו טמאה שני ימים: ערב שבת שמצאה
בו הפתם, ובשבת שראתה הדם; שהרי אין שניהם
בתוך מעת לעת. ואם ראתה הדם באחד בשבת -
חוששת לזיבות.

יז. לא ראתה דם בשבת, אבל ראתה פתם אחר

(18) שאין כלי חרס מטמא מגבו. (19) שאינו ראוי לשום
איש אפילו לעני ואינו מקבל טומאה. (20) כלומר, ואפילו
בדבר שמקבל טומאה.

ח. לא בכל מקום שנמצא הדם על בשרה תטמא
משום פתם, עד שמצא כנגד בית התרפה²¹. כיצד?
נמצא על עקבה - טמאה, שמא נגע בבית תרפה
בעת שזיבתה. וכן אם נמצא על שוקה או על
פרסותיה מבפנים, והם המקומות הנדבקות זו בזו
בעת שתעמד ותדבק רגל לרגל ושוק לשוק - הרי
זו טמאה. נמצא על ראש גודל רגלה - טמאה,
שמא נטף מן החדר על רגלה בעת שהלכה. וכן כל
מקום שאפשר שיגעו עליו דם נדתה כשתהלך,
ונמצא שם דם - טמאה. וכן אם נמצא הדם על
ידיה, אפלו על קשרי²² אצבעות ידיה - טמאה;
שהידים עסקניות הן²³. אבל אם נמצא הדם על
שוקה ועל פרסותיה מבחוץ או מן הצדדין²⁴, ואין
צריך לומר אם נמצא מן הירכיים ולמעלה - הרי זו
טהורה²⁵; שאין זה אלא דם שנפשו עליה ממקום
אחר.

(21) בית הערוה. (22) גב היד. (23) ונגעו שלא ככוונה
בבית התורפה. (24) "מה שיטה אל הפנים או מה שיטה
אל השדרה". (25) שאין דם זה בא מגופה.

ט. הפתם הנמצא על בשרה שהוא ארף פרוצה או
עגל, או שהיו טפין טפין, או שהיה ארף הכתם על
רחב ירכה, או שהיה נראה פאלו הוא ממטה
למעלה²⁶, הואיל והוא כנגד בית תרפה - הרי זו
טמאה; ואין אומרים: אלו נטף מן הגוף - לא היה
בזה. שכל דם הנמצא במקומות אלו - מחמירין בו
אף על פי שהוא ספק²⁷.

(26) כלומר, נראה כאילו מתחיל למטה ונמשך למעלה
ואפשר לומר, שאילו בא מאותו מקום היה יורד למטה אף
על פי כן החמירו חכמים. (27) "על בשרה ספק טמא ספק
טהור, טמא".

י. הפתם הנמצא על החלוק שלשה: מחגורה ולמטה
- טמאה, מחגורה ולמעלה - טהורה. נמצא על בית
ד שלשה: אם מגיע²⁸ כנגד בית תרפה - טמאה²⁹,
ואם לאו - טהורה.

(28) אפילו אם אינו מגיע אלא בזמן שהיא שוחה.
(29) שאנו חוששין שמא שחתה ונגעה בבית התורפה.

יא. היתה פושטתו ומתפסה בו בלילה³⁰ - כל מקום
שמצא בו דם טמאה. וכן האזור שלשה - כל מקום
שמצא בו הדם טמאה³¹.

(30) ואפילו לא כסתה בו אלא ראשה. (31) מפני שעשוי
להסתובב אילך ואילך ואולי נתהפך ונגע שם.

יב. היתה לובשת חלוק אחד, ושהה עליה שלשה

37 הוא. ועד כמה? עד פגרים. אבל אם מצאה הפתם
38 יתר מפגרים - אינה תולה במאכלת. ואפלו היתה
39 מאכלת רצוצה בפתם, הואיל והוא יתר מפגרים -
40 אינה תולה במאכלת.

44 כמו שהיה נמצא על הבגד לבד, דווקא אם נמצא על
בשרה לבד, אזי ספקו טמא, מפני שאם הדם הוא ממקום
אחר, היה צריך להימצא על בגדה ולא על בשרה לבד, אבל
כשנמצא על בשרה ועל בגדה אנו תולים בכל מה שיש
לתלות. (45) ואף על פי שלא ראינו שהרגה.

41 כד. וכן תולה בבנה ובבעלה. אם היו עסוקין בדם,
42 או שהיו ידיהן מלכלכות, או שהיתה בהן מפה -
43 תולה בהן ואומרת: הן נגעו בה והיא לא ידעה, ודם
44 זה מתמתן הוא.

45 כה. אין מחזיקין דם במקום למקום לתלות בו.
46 פיצד? היתה לה מפה בכתפה, ונמצא פתם על
47 שוקה - אין אומרים: שפא בדיה נגעה במפה
48 ונגעה במקום זה. וכן כל פיוצא בזה - אין תולין
49 בו, בין בגופה בין בחלוקה.

50 כו. שתי נשים שנתעסקו בצפור אחד, ואין בו אלא
51 כסלע דם, ונמצא על כל אחת משתייהן פתם כסלע
52 - שתייהן טמאות⁴⁶. נתעסקה⁴⁷ בדם שאי אפשר
53 שהיתה ממנו פתם אלא כגריס, ונמצא עליה פתם
54 כשני גריסין - הרי זו תולה כגריס בדם שנתעסקה
55 בו, וכגריס במאכלת⁴⁸. נמצא הפתם יתר מפשני
56 גריסין - טמאה⁴⁹.

46 שאי אפשר לתלות בדם ציפור שהרי בציפור יש דם רק
כסלע ועל שתייהן נמצא כשני סלעים, ולתלות באחת מהן
בדם ציפור, מה ראית לתלות בזו? תלה בשנייה.
47 אשה אחת. (48) שבכגריס אנו תולים במאכולת.
49 שאין במה לתלות.

57 כז. נתעסקה באדם - אין תולה בו שחר. נתעסקה
58 בעוף שיש בו מיני דם הרבה, ונמצא עליה מראה
59 אחד מהן - תולה בו. היתה לובשת שלשה
60 חלוקות⁵⁰: אם יכולה לתלות - תולה אף בפתחון,
61 ואם אינה יכולה לתלות⁵¹ - אינה תולה אף בעליון.
62 פיצד? עברה בשוק של טבחים, אף על פי שנמצא
63 הפתם על הפתחון לבדו - תולה בדם הטבחים; לא
64 עברה בשוק הטבחים וכיוצא בו, אף על פי שנמצא
65 הפתם בעליון לבדו - הרי זו טמאה. ספק עברה⁵²
66 ספק לא עברה, ספק נתעסקה ספק לא נתעסקה -
67 אינה תולה.

50 זה על גבי זה. (51) שהדם בא ממקום אחר.
52 שספק אם יש לתלות או לא.

1 בשעה ראשונה מיום השבת: אם בדיקה עצמה בערב
2 שבת ומצאה טהור - אינה מונה אלא לכתם אחד,
3 שהוא ביום השבת, הואיל ושניהם בתוך מעת לעת;
4 ואם לא בדיקה, ולא ידעה אם הפסיקה טהרה ביניהן
5 אם לא הפסיקה - הרי זו מונה לערב שבת, ואם
6 ראתה באחד בשבת - חוששת לזיבות.

7 יח. ראתה הפתם השני בשעה שניה מיום שבת, בין
8 בדיקה בין לא בדיקה - הרי זו טמאה שני ימים,
9 שהרי אין שניהם בתוך מעת לעת, ואם ראתה באחד
10 בשבת אחר מעת לעת - חוששת לזיבות. ראתה
11 בשעה ראשונה מיום אחד בשבת פתם שלישי: אם
12 הפסיקה טהרה ביניהן - אין מצטרפין, ואינה
13 חוששת לזיבות; ואם לא בדיקה - חוששת לזיבות.

14 יט. כל פתם שאמרנו שהיא טמאה בגללו, אם יש
15 לה דבר לתלות בו ולומר: שפא פתם זה מדבר
16 פלוני הוא - אם נמצא על הבגד - הרי זו טהורה;
17 שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר, אלא להקל. ואם
18 נמצא על בשרה - ספקו טמא³⁹, ואינה תולה בו.
19 ואם היה לה לתלות בבשרה⁴⁰ יתר מחלוקה - אף
20 על בשרה תולה, וספקו טהור.

39 "על בשרה ספק טמא ספק טהור, טמא; על חלוקה ספק
טמא ספק טהור, טהור". (40) כגון שהייתה בה מכה.

21 כ. פיצד? שחטה בהמה או חיה או עוף, או
22 שנתעסקה בכתמים, או שישבה בצד העוסקין בהן,
23 או שעברה בשוק של טבחים, ונמצא דם על חלוקה
24 - טהורה, ותולה בדברים אלו שמהן בא הפתם.

25 כא. נמצא הפתם על בשרה בלבד, אם הפתם
26 מחגור ולמטה⁴¹ - טמאה. ואם נתהפכה וקפצה⁴² -
27 אפלו מחגור ולמעלה טמאה. שאילו היה דם זה מן
28 השחיטה או מן השוק - היתה לה שיימצא גם על
29 בגדיה; והואיל ונמצא על בשרה ולא בבגדה -
30 טמאה.

41 שהוא כנגד בית התורפה. (42) כגון דאזקרא,"
זקפה עצמה לאחוריה".

31 כב. היתה בה מפה, אף על פי שחיתה, אם יכולה
32 להתגלע ולהוציא דם, ונמצא דם על בשרה - תולה
33 במפה⁴³. וכן כל פיוצא בזה.

43 דווקא שיש אפשרות שנטף הדם מן המכה עצמה על
מקום הכתם.

34 כג. נמצא הפתם על בגדיה ובשרה כאחד - תולה
35 בכל שיש לה לתלות⁴⁴. ותולה במאכלת⁴⁵, שפא
36 בעת שישבה נהרגה מאכלת, ודם זה דם מאכלת

34 הזקנה טהורה. בתולה ושאונה בתולה - הבתולה
35 טהורה. היו פלן מעברות, פלן זקנות, פלן מניקות,
36 פלן בתולות - הרי פלן טמאות.

37 לד. שלש נשים שעלו דרך מרגלות המטה וישנו
38 פלן, ונמצא דם תחת האמצעיית - שלשפן טמאות.
39 תחת הפנימית⁶⁵ - היא ושבצדה טמאות,
40 והחיצונה⁶⁶ טהורה. תחת החיצונה - היא ושבצדה
41 טמאות, והפנימית טהורה. ואם לא עלו דרך
42 מרגלות המטה, שהרי אין להם סדר, ונמצא דם
43 תחת אחת מהן - פלן טמאות.

(65 שאצל הקיר. 66 לצד החדר.

44 לה. במה דברים אמורים? שבדקו פלן ומצאו
45 טהור, ולא תוכל אחת מהן לתלות בהכרתה, כמו
46 שבארנו; אבל אם בדקה אחת ומצאה עצמה
47 טהורה, והכרתה לא בדקה - תולה הטהורה בזו
48 שלא בדקה, והרי זו שלא בדקה טמאה.

49 לו. כל פתם שנמצא על הפגד שאין לו במה יתלה
50 - אינו מטמא עד שיודע שהוא דם. ואם נסתפק
51 להם שמא הוא דם או צבע אדם - מעבירין עליו
52 שבעה סמנין אלו על הסדר: אם עבר או פה עינו
53 - הרי זה פתם דם וטמאה; ואם עמד כמות שהוא
54 - הרי זה צבע וטהורה⁶⁷.

(67 גם לבעלה.

55 לז. ואלו הן השבעה סמנים על סדרן: רק תפל,
56 ולעיסת גריסין של פול, ומי רגלים שהחמיצו,
57 וברית, ונתר, וקימונא, ואשגל. וצריך לכספס⁶⁸
58 שלש פעמים על כל סם וסם, ומוליך ומביא בכל
59 כספוס. העבירין שלא על הסדר, או שהעבירין כאחד
60 - לא עשה כלום. הקדים האחרונים לראשונים -
61 אלו שהעביר באחרונה, שהן הראשונים, עלו לו,
62 וחוזר ומעביר אחריהם אחרונים שהקדים, עד
63 שיעברו השבעה על הסדר.

(68 לשפסף שלוש פעמים "בין שתי ידיו כדרך כיבוס בגדים
שכופל צידו עם צידו ומשפסף ומוליך ומביא".

64 לח. אי זהו רק תפל? שלא טעם פלום מתחלת
65 הלילה, והנה ישן מחצי הלילה האחרון, למחר
66 קדם שאיכל נקרא רק תפל. והוא שלא יצא רב
67 דבורו עד שלש שעות ביום. ואם השפים וישנה
68 פרקו קדם שלש שעות - אין זה רק תפל, שהדבור
69 מבטל חזק הרק ומחזירו פמים. ואי זו היא לעיסת
70 גריסין? הוא שילעס הגריסין עד שיתערב עם הפול
71 רק הרבה מפיו. ואי זהו מי רגלים שהחמיצו? אחר
72 שלשה ימים או יתר.

1 כח. עיר שיש בה חזירים⁵³, או שהם פאין לה תמיד
2 - אין חוששין⁵⁴ לכתמיה הנמצאין בחלוקה.

(53 חזירים אוכלים שקצים ומתזים הם. 54 כי אומרים
שזה בא מהחזירים.

3 כט. האשה שהשאילה חלוקה לנדה, בין עובדת
4 כוכבים ומזלות בין ישראלית, וחזרה ולבשה אותו
5 קדם בדיקה⁵⁵, ומצאה עליו פתם - הרי זו תולה
6 בנדה שלבשה אותו. השאילה אותו לזכה קטנה
7 ביום הטמא שלה⁵⁶, או ליושבת על דם טהר, או
8 לבתולה שדמיה טהורין⁵⁷ - הרי זו תולה בה. אבל
9 אם השאילה אותו לזכה קטנה ביום השמור⁵⁸, או
10 לזכה גדולה בשבעה ימים נקיים, וחזרה ולבשה
11 אותו קדם בדיקה, ונמצא עליו פתם - שתייהן
12 מקלקלות⁵⁹: השואלת והמשאלת אותה, שמא מזו
13 שמא מזו. השאילה אותו ליושבת על הפתם - אינה
14 תולה בה; שאין תולין פתם בפתם.

(55 כלומר, אחרי שהשואלת החזירה את החלוק לא בדקה
אותו, אבל בזמן השאלה היה בחזקת כדוק. 56 ביום
ראייתה. 57 דם בתולים. 58 בשני לראייתה.
59 כלומר, שאינה תולה בשואלת לבד.

15 ל. בדקה חלוקה ובדקה עצמה ומצאה טהור,
16 והשאילה החלוק לחברתה ולבשתו, ונמצא עליו
17 פתם פשהחזירתו לה - השואלת טמאה; ואינה
18 תולה בפעלת החלוק, שהרי בדקה אותו קדם
19 שתשאילהו לה.

20 לא. ארפה שלבשה חלוקה של קצרה ונמצא בו
21 פתם: אם מגיע פגוד בית התרפה⁶⁰ - טמאה⁶¹, ואם
22 לאו - טהורה⁶²; שפתם זה של קצרה הוא.

(60 של ארוכה. 61 כלומר, שתייהן טמאות, שמא מזו
ושמא מזו. 62 הארוכה.

23 לב. שלש נשים שלבשו חלוק אחד זו אחר זו ואחר
24 פה נמצא עליו פתם, וכן אם ישנות במטה אחת
25 באחת⁶³ ונמצא דם תחת אחת מהן - פלן טמאות.
26 ואם בדקה אחת מהן עצמה מיד ומצאה עצמה
27 טמאה - הרי השפים טהורות⁶⁴.

(63 צופות ודבוקות יחד. בגמרא: "משולבות". 64 ואף
בחלוק אם אחת מהן בדקה ומצאה טמאה השתיים האחרות
טהורות.

28 לג. בדקו פלן ומצאו עצמן טהורות - תולה מי
29 שאינה ראוייה לראות דם במי שהיא ראוייה, ותהיה
30 שאינה ראוייה טהורה, והראוייה טמאה. ביצד?
31 היתה אחת מעברת ואחת אינה מעברת - המעברת
32 טהורה, ושאונה מעברת טמאה. מניקה ושאונה
33 מניקה - המניקה טהורה. זקנה ושאונה זקנה -

(פירוש המשנה לרבינו, ראש השנה פ"א). כלומר, לא ניכר
 12) נדה כד, ב.
 ג. אי זה הוא שפיר מרקם? ¹³ תחלת ברייתו של אדם
 - גופו ¹⁴ כעדשה, שתי עיניו כשתי טפי זכוכ
 מרחקות זו מזו, שני חטמיו כשתי טפי זכוכ
 מקרבות זו לזו, פיו פתוח כחוט השערה, וחתוף
 ידים ורגלים אין לו. נחבאה צורתו יתר מזה, ועדין
 אינו נפר בין זכר לנקבה - אין בודקין אותו במים ¹⁶
 אלא בשמן, שהשמן מצחצחו. ומביא קיסם שראשו
 חלק ומנענע באותו מקום ¹⁷ מלמעלה למטה, אם
 מסכסך ¹⁸ - בידוע שהוא זכר. ואם ראה אותו מקום
 כשעורה סדוקה - הרי זו נקבה, ואינה צריכה
 בדיקה. וכל אלו הרקמות של נפלים - אין נותנין
 להן ימי טהרה עד שישעיר ¹⁹ הולד.

(13 שם כה, א. 14) שם. "וגויתו כעדשה", ודעת רבינו
 שגויתו, פירושו: גופו. וראה שם ברש"י וב'תוספות יום
 טוב' (נגעים פ"ו מ"ז). (15) שם. כלומר, "עיני זכוכ"
 (רש"י). "ויש מפרשים, כשתי טיפין שמשליך הזכוכ" (ר'
 אברהם בן הגר"א, תוספתא נדה פ"ד, ה"ד). (16) שם.
 "שהמים עזים וטורדין אותו". כלומר, הם ממחים את
 השפיר. (17) של אברי המין. (18) "שיש דבר המעכב,
 והיינו גיד" (רש"י). (19) שם: "עד שיהא לו שערות
 בראשו" (רש"י).

ד. הפילה חתיכה לבנה ²⁰, אם נקרעה ונמצא בה
 עצם - הרי זו טמאה לדה. הפילה שפיר מלא
 מים ²¹, מלא דם, מלא גנונים ²², מלא בשר, הואיל
 ואינו מרקם - אינה חוששת לולד.

(20) שם כא, ב. (21) שם כד, ב. (22) "מין התולעת כאילו
 הוא בשר חתוך, בתכנית התולעת" (פירוש המשנה לרבינו
 שם).

ה. יוצא דפן ²³ - אין אמו טמאה לדה, ואין לה ימי
 טמאה וימי טהרה; שגאמר: אשה כי תזריע וילדה
 זכר - עד שתלד ממקום שמזרעת. המקשה וילדה
 ולד דרף הדפן - הרי דם הקשי הבא דרף הרחם ²⁴
 זיבות ²⁵ או נדה ²⁶. ודם היוצא דרף הדפן - טמא ²⁷.
 ואם לא יצא דם דרף הרחם - הרי האשה טהורה,
 אף על פי שהדם שיצא מדפנה טמא ²⁸; שאין
 האשה טמאה עד שיוצא מדנה דרף ערותה ²⁹.

(23) שם מ, א: "והוא שישוסע חלצי האשה אם תקשה עליה
 הלידה ויצא העובר משם" (פירוש המשנה שם). (24) שם
 מא, א. (25) שם: "הרי זו יולדת בזוב". כלומר, זבה היא
 וטמאה, כי מה שטיהרה התורה דם הקושי מטומאת זיבה
 - אינו אלא בלידה, אבל דרך דופן לא נקראת לידה (רש"י
 שם). (26) שם בימי נדה. (27) שהדם גופו טמא, ואם
 אחד נגע בו נטמא טומאת ערב. (28) שם: "שמקור מקומו
 טמא". ואף-על-פי שראיית דם דרך דופן אינה מטמאה את

1 לט. כל אשה שהיא טמאה משום פתם, אם מצאה
 2 הפתם בימי נדתה - הרי זו ספק נדה, ויושבת עליו
 3 שבועה ימים, וטובלת בליל שמיני, ואחר כך תהיה
 4 מתרת לבעלה. ואם מצאה אותו בימי זבתה - הרי
 5 זו ספק זבה גדולה או קטנה, כמו שנתבאר בספר
 6 זה, ויושבת יום אחד, אם היתה קטנה, או שבועת
 7 ימים נקיים, אם היתה גדולה מספק. והכל מדברי
 8 סופרים, כמו שבארנו. לפיכך, הבא עליה בזדון -
 9 מפין אותו מפת מרדות ⁶⁹, ופטורין מקרבן ⁷⁰.

(69) שעבר על דברי סופרים. (70) אם בא עליה בשוגג.

פרק עשירי

(1) יבאר שאין צורה לולד פחות מארבעים יום ואם הפילה
 ביום ארבעים; המפלת צורת אדם דקה ביותר ואינה ניכרת;
 ודין יוצא דופן או נחתך הולד במעיה אם טמאה לידה; ודין
 המפלת כמין בהמה חיה ועוף ופניו כצורת אדם; ודין
 המפלת דמות נחש או בעין אחת וירד אחת; ודין הפילה זכר
 וסנדל עמו; או הפילה שלייה ואח"כ ולד של קיימא; ודין
 הפילה ואינה יודעת מה; ודין כל מקום שאמרו תשב לזכר
 ולנקבה - כיצד.

א. כל יולדת - טמאה כנדה, ואף על פי שלא ראתה
 11 דם ². ואחד היולדת חי או מת: או אפלו נפל ⁵. אם
 12 זכר - יושבת לזכר, ואם נקבה יושבת לנקבה. והוא
 13 שתגמר צורתו. ואין צורת הולד נגמרת לפחות
 14 מארבעים יום, אחד הזכר ואחד הנקבה ⁶.

(2) דאפשר לפתחת הרחם בלא דם (נדה כא.). (3) 'ספרא'
 תזריע, פרשה י' "זכר, לרבות את המת". (4) בדפוס רומי,
 ובכת"י תימן: ואפילו. (5) 'ספרא' שם: "וילדה. . . כל
 שתלד". ואין זה דומה למפלת חתיכה אדומה שאין עמה
 דם, שפסק רבינו למעלה פ"ה ה"ג שהיא טהורה, כי שם
 מדובר בחתיכה שאין לה צורת ולד. (6) נדה ל, א.

ב. והמפלת בתוך ארבעים יום - אינה טמאה לדה.
 16 אפלו ביום ארבעים. הפילה ביום ארבעים ואחד
 17 מאחר התשמיש ⁸ - הרי זו ספק יולדת, ותשב לזכר
 18 ולנקבה וילנדה ¹⁰. היתה צורת האדם דקה ביותר
 19 ואינה נפרת בעליל ¹¹ - הרי זו תשב לזכר ולנקבה.
 20 וזהו הנקרא שפיר מרקם ¹².

(7) שם. (8) הראשון אחרי טבילתה. (9) אולי נתעברה
 מהבעילה הראשונה שלאחר טבילתה, ובארבעים יום כבר
 נגמרה צורת הולד, ויולדת היא וטמאה. (10) שם. כלומר,
 נותנין עליה חומר של יולדת נקה שהיא טמאה שבועיים,
 וחומר של יולדת זכר. שאם ראתה בימים 44 עד 47 הרי
 דם זה ספק דם נידות, ספק זיבות. וכן אם ראתה בימים
 62-65, אבל אם ראתה בימים 40-43 טמאה כנדה אפילו
 בלי חומרת זכר, כי אלה הם ימי נדה. וגם חומר של נדה,
 שאם ראתה תוך ארבעים היא טמאה כנדה, ואין לה ימי
 טוהר כיוולדת. ראה להלן הכ"א. (11) "נגלה ומפורסם"

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ישישי כ"ב טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

27 בְּעֵין אַחַת וְיָרַף אַחַת⁴²: אִם הָיוּ מִן הַצֵּד⁴³ - הָרִי
28 הוּא פְּחָצֵי אָדָם, וְאִמּוֹ⁴⁴ טְמֵאָה לְדָה⁴⁵; וְאִם הָיוּ
29 בְּאֻמְצָע - אִמּוֹ טְהוֹרָה, שְׁהָרִי זֶה בְּרִיָּה אַחֲרָת.

40) שם כד, ב. דעת רבינו, שהמפלת דמות נחש, מכיון שגלגל עין של נחש דומה לשל אדם יותר מעיניהם של בהמה חיה ועוף, חשוב ולד. מה-שאינ-כן שאר בהמה חיה ועוף שאין בהם שום אבר הדומה לשל אדם, אינו ולד עד שתהא כל הצורה כפני אדם, כמבואר למעלה בהלכה ח"ט (כסף-משנה). ראה 'השגת הראב"ד' וב'מגיד משנה'.
41) שם. 42) שם כג, ב. 43) בכת"י תימן: שהרי.
44) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: אמו. 45) "ולא יסופק בשכלך שהוא נמנע מצד הטבע שילד אדם כל מה שזכרתי, אבל זה אפשר, וכבר העידו יותר מזה. וכתבו הפילוסופים מה שהוא זר יותר מכל אלה, הענינים הטבעיים, כולם הולכים על הרוב ויפול בהם הזרות והפליאה" (פירוש המשנה, נדה פ"ג).

30 יֵא. נִבְרָא וְשָׁט שְׁלֹו אָטוּם⁴⁶, או שְׁהִיָּה חָסֵר
31 מִטְּבוֹרוֹ⁴⁷ וּלְמַטָּה⁴⁸ וְהָרִי הוּא אָטוּם, או שְׁהִיָּתָה
32 גְּלַגְלָתוֹ אָטוּמָה⁴⁹, או שְׁהִיָּו פְּנִיּוֹ טוּחוּת⁵⁰ וְאִין בְּהֵן
33 הַפֵּר פְּנִים, או שְׁיֵשׁ לוֹ שְׁנֵי גְּבִין וְשָׁפְתֵי שְׁדָרוֹת⁵¹, או
34 שְׁהַפִּילָה בְּרִית רֵאשׁ שְׁאִינוֹ חֲתוּף⁵², או יָד שְׁאִינוֹ
35 חֲתוּף⁵³ - כָּל גֶּפֶל מְאֵלוֹ אִינוֹ וְלָד, וְאִין אִמּוֹ טְמֵאָה
36 לְדָה. אֲכָל אִם הַפִּילָה יָד חֲתוּכָה וְגָל חֲתוּכָה⁵⁴ -
37 הָרִי חֲזָקָתָה מוֹלָד שְׁלָם, וּמִצְטָרְפִין לְרֹב אִיבְרִיּוֹ⁵⁵.

46) שם, כלומר, סתום. 47) שרר, השקוע בעור הבטן ככפתור. 48) שם כד, א. אבל אם חפר מלמטה מטבורו, כגון נקביו או כל הארכובה, הרי זה נקרא ולד וטמאה לידה. [דעת רבינו, שילדת טריפה אמו טמאה לידה, אף-על-פי שטריפה אינה חיה, רק במקרה שהוולד אינו ראוי לקבלת חיות כלל אינה טמאה, לכן פסק כאן שאפילו חסר למעלה מן הארכובה שהוא טריפה, אמו טמאה, ומטהר רק כשחסר מטבורו. אולם בסוגיה שם משמע שלא כדבריו]. ראה 'כסף משנה'. 49) שם. כלומר, שלמות אין קשר עם חוט השדרה. ראה שם ברש"י. 50) שם. "שאינ צורה ניכרת בהן לגמרי" (רש"י). 51) שם. 52) שם כד, ב: "שאינו ניכר החיתוך כתיקונו" ('זר זהב', פירוש לתוספתא נדה פ"ד ה"ז). כלומר, צורת פנים יש בו, רק החיתוך שבאברי הראש אינו ניכר כתיקונו, וכשאינ לו צורת הפנים, מבואר למעלה (הלכה ח) שאמו אינה טמאה לידה. 53) תוספתא נדה פ"ד ה"ז: "יד אטומה . . . אינו ולד", שאנו אומרים מגוף אטום באה היד. 54) נדה יח, א: "מחוטכת כצורתה בחיתוך אצבעות" (רש"י שם). 55) כלומר, "שיצאו כבר רוב אברים עם היד הזאת שמשלמת לרוב (הנחשבת ללידה גמורה), ומתוך שהיא חתוכה, אין חוששין לגוף אטום" ('חכמת בצלאל' - פתחי נדה לרבי בצלאל רנשבורג, נדה כח.). רבינו מפרש מה שאמרו שם: המפלת יד חתוכה, אמו טמאה לידה, הכוונה שיצאו לפני-כן חלקי גוף אחרים, וביחד עם יד זו יהיה רוב אברים. ראה 'מגיד משנה'.

38 יב. פְּעָמִים יִקְפָּה מִשְׁאָר הַדְּמִים שְׁנוֹצֵר מֵהֶם הָאָדָם

האשה בטומאת נדה, אכל הדם עצמו מטמא במגע, מפני שזה נגע במקור, ומקור מקומו טמא (רש"י שם). (29) שם. "שנאמר ואיש אשר ישכב את אשה דוה, וגלה את ערותה (ויקרא כ, יח) מלמד שאין אשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה".

1 ו. נְחַתְּף הַוֹלָד בְּמַעֲיָה וְיֻצָא אֲבָר אֲבָר, בֵּין שְׁיֻצָא
2 עַל סֵדֶר הָאִיבָרִים, כְּגוֹן שְׁיֻצָא הַרְגֵל וְאַחֲרֵיהָ
3 הַשּׁוֹק וְאַחֲרֵיהָ הַיָּרֵךְ, בֵּין שְׁיֻצָא שְׁלֵא עַל הַסְּדֵר³⁰ -
4 אִינָה טְמֵאָה לְדָה עַד שְׁיֻצָא רֹבּוֹ. וְאִם יֻצָא רֵאשׁוֹ
5 כְּלוֹ³¹ כְּאֶחָד - הָרִי זֶה כְּרֹבּוֹ. וְאִם לֹא נְחַתְּף וְיֻצָא
6 כְּדָרְכּוֹ - מִשְׁתַּצָּא רֹבּוֹ³² פְּדַחְתּוֹ³³ הָרִי זֶה כְּלוֹד, אִף
7 עַל פִּי שְׁנַחְתְּף אַחֵר כֶּף.

30) שם כח, א. 31) שם כט, א. ודעת רבינו, שאם הוולד יצא מחותך, לא אמרינן: רוב הראש ככולו, וצריכין כל הראש (מגיד-משנה). 32) שם כח, א. "יצא כדרכו עד שיצא רוב ראשו, ואיזהו רוב ראשו, משיצא פדחתו". ורבינו מפרש: ש"רוב" השנוי במשנה, מכיון גם על פדחתו, כלומר רוב פדחתו (כסף-משנה). 33) מצחו (פירוש המשנה, שם).

8 ז. הוֹצִיא הַעֶבֶר אֶת יָדוֹ וְהַחֲזִירָה - אִמּוֹ טְמֵאָה לְדָה
9 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים³⁴. וְאִין לָהּ יָמֵי טְהָר עַד שְׁיֻצָא הַוֹלָד
10 כְּלוֹ אוֹ רֹבּוֹ, כְּמוֹ שְׁאֻמְרָנוֹ³⁵.

34) שם. ומדין התורה, אינה חשובה לידה אלא עד שיצא רוב הולד. 35) בהלכה הקודמת.

11 ח. הַמַּפְלָת כְּמִין בְּהֵמָה חִיָּה אוֹ עוֹף: אִם הָיוּ פְּנִי
12 כְּפְנֵי אָדָם³⁶ - הָרִי זֶה וְלָד. אִם זָכָר - תִּשָּׁב לְזָכָר;
13 וְאִם נִקְבָּה תִּשָּׁב לְנִקְבָּה; וְאִם אִינוֹ נִפְר בֵּין זָכָר
14 לְנִקְבָּה - תִּשָּׁב לְזָכָר וְלְנִקְבָּה. אִף עַל פִּי שְׁשָׂאָר
15 הַגּוּף דוֹמָה לְבֵהֵמָה אוֹ לְחִיָּה אוֹ לְעוֹף. וְאִם אִין
16 פְּנִי כְּצוּרַת פְּנֵי הָאָדָם, אִף עַל פִּי שְׁשָׂאָר הַגּוּף גּוּף
17 אָדָם שְׁלָם³⁷, וְיָדָיו וְרַגְלָיו יָדֵי וְרַגְלֵי³⁸ אָדָם, וְהָרִי
18 הוּא זָכָר אוֹ נִקְבָּה - אִינוֹ וְלָד, וְאִין אִמּוֹ טְמֵאָה
19 לְדָה.

36) שם כא, א. 37) שם כג, ב. 38) בכת"י תימן: ידי אדם ורגליו.

20 ט. אִי זֶה הִיא צוּרַת פְּנֵי הָאָדָם? שְׁהִיָּה הַמַּצַּח
21 וְהַגְּבִינִין וְהַעֲנִינִים וְהַלְּסָתוֹת וְגִבּוֹת הַזָּקֵן כְּצוּרַת
22 הָאָדָם³⁹; אֲכָל הַפֶּה וְהָאֲזָנִים וְהָאֵף, אִף עַל פִּי שְׁהֵן
23 כְּשֵׁל בְּהֵמָה וְחִיָּה - הָרִי זֶה וְלָד.

39) שם. אבל אם דבר אחד מהם הוא כצורת בהמה, אינה טמאה לידה, וכן אם אחד מחלקי הפנים הזוגיים שנמנו הוא בצורת בהמה.

24 י. הַמַּפְלָת דְּמוֹת נְחָשׁ - אִמּוֹ טְמֵאָה לְדָה, מִפְּנֵי
25 שְׁגִלְגֵל עֵינָיו עַל פְּשֵׁל אָדָם⁴⁰. הַמַּפְלָת דְּמוֹת אָדָם
26 שְׁיֵשׁ לוֹ כְּפָפִים שְׁל כְּשֵׁר⁴¹ - אִמּוֹ טְמֵאָה לְדָה. נִבְרָא

30 אותה בולד הבא אחריה⁶⁹; שאין דרפה של שליאי
31 לצאת לפני הולד. יצאת מקצת השליאי ביום
32 הראשון⁷⁰ ומקצתה בשני - מונין⁷¹ לה מיום
33 הראשון⁷², ואין נותנין לה ימי טהרה אלא מיום
34 שני, להחמיר⁷³.

(69 שם. 70 בדפוס רומי, ובכת"י תימן: ראשון.
71 בבא-קמא יא, א. מפני שאין מקצת שליאי בלא ולד,
ושמא רוב מיחוי הולד יצא באותו מקצת, וחוששין להחמיר
לטמא טהרות שנגעה ביום ראשון. 72 בדפוס רומי,
ובכת"י תימן: ראשון. 73 אבל לא להקל, ונותנים לה רק
ל"ט ימי טהרה.

35 טז. הפילה דמות בהמה חיה ועוף, ושליאי קשורה
36 בו - אין חוששין לולד⁷⁴. ואם אינה קשורה בו -
37 מטילין⁷⁵ עליה חמר שתי⁷⁶ ולדות. שאני אומר:
38 שמא נמוח שפיר מרקם שהיה בשליאי זו, ושמא
39 נמוחה השליאי של שפיר זה שהוא דמות בהמה
40 וחתיה.

74 נדה כו, ב. 75 שם כו, ב. ודף כז, א: "מטיל עליהן
חומר שני ולדות". ורבינו גורס "שתי ולדות" (כן הוא ברוב
הספרים, וראה בהערה הסמוכה) וכן היא גירסת רש"י
(חולין עז:). והכוונה: שתי לידות. כלומר, לידה האחת של
דמות בהמה חיה ועוף, שאינו ולד כמבואר למעלה (הלכה
ח). ואין לה דין יולדת ואין לה ימי טהרה, ואנו חוששין גם
ללידה שניה, שבתוך השליאי היה ולד ואולי נקבה, לכן
מטילין עליה חומר שתי הלידות, חומר של לידת נקבה
וטמאה ארבעה-עשר יום, וחומר של לידת דמות בהמה
שאין לה ימי טהרה כלל. ראה רש"י חולין עז, ב.
76 בדפוס רומי, ובכת"י תימן: שני.

41 יז. כל אלו שחוששין לשליאי - אין נותנין להן ימי
42 טהרה⁷⁷. וכל מי שהפילה דבר שאינו ולד, או שפיר
43 בתוך ארבעים יום שעדין לא נגמרה צורתו: אם
44 יצא עמו דם - הרי זו נדה או זבה, ואם יצא יבש
45 בלא דם⁷⁸ - הרי זו טהורה⁷⁹.

77 שספק הוא, שמא לא ילדה ואין לה דין יולדת.
78 שאפשר לפתיחת הרהם בלי דם, כמבואר למעלה
(ה"א). 79 מכיוון שאין זו לידה אינה טמאה.

46 יח. מי שילדה זכר ונקבה תאומים - תשב לנקבה⁸⁰.
47 ילדה טמטום או אנדרויגינוס - תשב לזכר ולנקבה⁸¹.
48 ילדה תאומים, אחד זכר והשני טמטום או
49 אנדרויגינוס - תשב לזכר ולנקבה. האחת נקבה
50 והשני טמטום או אנדרויגינוס - תשב לנקבה
51 בלבד⁸². שהטמטום והאנדרויגינוס ספק הן, שמא
52 זכר הן שמא נקבה.

80 ואין נותנים לה חומרת זכר כמו בה"ב. 81 שם כח,
א. כמבואר בסוף ההלכה "שהטמטום והאנדרויגינוס ספק
הם, שמא זכר הם, שמא נקבה". 82 שם. שאפילו אם

1 חתיכה כמו לשון השור⁵⁶, ותהיה פרוכה על מקצת
2 הולד. והיא הנקראת סנדל. ולעולם לא יעשה סנדל
3 זה אלא עם ולד⁵⁷. אבל חתיכה שנוצרה לבדה בלא
4 ולד - אינה נקראת סנדל. ורב העברים לא יהיה
5 עמהם סנדל. ופעמים יפה המעברת דבר על בטנה,
6 ויפסד העבר ויעשה כסנדל זה. ופעמים ישאר בו
7 הכר פנים, ופעמים יבש הולד וישתנה, ויקפאו
8 עליו הדמים, עד שלא ישאר בו הכר פנים. לפיכך,
9 המפלת זכר וסנדל עמו, אף על פי שאין הכר פנים
10 לסנדל - הרי זו תשב לזכר ולנקבה, שמא סנדל זה
11 נקבה היה⁵⁸. וחמרא החמירו בו לטמאה בו משום
12 ולד אף על פי שאין בו צורת פנים⁵⁹, הואיל והיא
13 טמאה לדה מפני הולד שעמו.

(56 שם כה, ב. 57 שם. 58 שם. 59 שם.)

14 יג. החותלת⁶⁰ העבה, שהיא כמו חמת⁶¹, שבתוכה
15 נוצר הולד, והיא מקפת אותו ואת הסנדל, אם היה
16 עמו סנדל, וכשנגיע זמנו לצאת קורע אותה ויוצא
17 - היא הנקראת שליאי. ותחלת בריתה דומה לחוט
18 של ערב⁶², וחלולה כחצוצרת, ועבה קרקרק⁶³
19 הפרנגולים. ואין שליאי פחותה מטפת.

60 העוטפת וכרכת את העובר, לשון המקרא (איוב לח, ט)
וערפל חתלתו. 61 נאד של מים. 62 שם כ, א. פירוש:
דקה כחוט הרחוב של אריג. 63 "שהדקין יוצאין ממנה".
גמרא שם.

20 יד. המפלת שליאי - תשב לזכר ולנקבה⁶⁴. לא
21 שהשליאי ולד, אלא שאין שליאי בלא ולד⁶⁵. הפילה
22 גפיל ואחר כך הפילה שליאי - חוששין לשליאי והרי
23 הוא בולד אחר. ואין אומרים: זו שלית הגפיל; שאין
24 תולין את השליאי אלא בולד של קימא⁶⁶. לפיכך,
25 אם ילדה ולד של קימא והפילה שליאי, אפלו אחר
26 שלשה ועשרים יום⁶⁷ - תולין אותו⁶⁸ בולד, ואין
27 חוששין לולד אחר; שהולד קרע השליאי ויצא.

64 שם כד, ב. 65 שם כו, א. 66 שם, ב. 67 שם
כו, א: "מעשה ותלו את השליאי כולה עד עשרים ושלושה
ימים". וכוונת רבינו, עשרים ושלושה חוץ מיום יציאת
השליאי, שיצאה אחר עשרים ושלושה ימים ללידת הולד
(ב"ח ס' קצד). ראה 'כסף משנה' ובבית יוסף 'סי' קצד.
'ובספר 'תפארת למשה' כתב בשם מהרש"ק, שהאי אחר
שכתב הרמב"ם צריך לקראו אחר, בצירה תחת האלף ופתח
תחת החית, ורצה לומר, שנתעכבה השליאי אחר הולד
עשרים ושלושה יום, ומעתה יש לומר שאלה העשרים
ושלושה ימים, עם יום יציאת השליאי הם" (סדרי טהרה)
'סי' קצד ס"ק טו). 68 בכת"י תימן: אותה.

28 טו. הפילה שליאי תחלה ואחר כך ילדה ולד של
29 קימא - חוששין לשליאי שהיא ולד אחר, ואין תולין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ב טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואחר מלאת היא תחילת נדתה, ושמא נקבה ילדה, ולכן היא נדה מספק.

הטומטום או האנדרוגינוס הוא זכר, הרי ילדה זכר ונקבה תאומים, ותשב לנקבה בלבד, כמבואר בתחילת ההלכה.

19 כ.א. פל מקום שנאמר: תשב לזכר ולנקבה ולנדה
 20 - פיצד דינה? תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר
 21 יום - פיולדת נקבה⁹⁷. ואם ראתה דם ביום אחד
 22 ושמונים⁹⁸ - הרי זו ספק נדה⁹⁹. וכן אם ראתה ביום
 23 ארבעה ושבעים וביום אחד ושמונים - הרי זו ספק
 24 נדה¹⁰⁰. וכן אם ראתה ביום אחד וארבעים, אף על
 25 פי שראתה ביום ארבעה ושלשים - הרי זו ספק
 26 נדה¹⁰¹, ואסורה לבעלה עד ליל שמונה וארבעים -
 27 פיולדת זכר. ואין נותנין לה ימי טהר כלל -
 28 כנדה¹⁰², והרי היא כמי שלא ילדה. וכל דם שתראה
 29 מיום שהפילה עד שמונים יום: אם בא בימי
 30 נדתה¹⁰³ - הרי זו ספק נדה מאחר השבעה¹⁰⁴ מיום
 31 שהפילה, ואם בא בימי זיבתה¹⁰⁵ - הרי זו ספק
 32 זבה; שכל ימי מלאת אין בהן וסת. וכן אם ראתה
 33 ביום אחד ושמונים - צדין היא מקלקלת, ותהיה
 34 ספק נדה, כמו שבארנו¹⁰⁶, אף על פי שלא ראתה
 35 אלא יום אחד. וכשיקבע לה הוסת¹⁰⁷ אחר השמונים
 36 - יסור קלקולה, ותחזר להיות נדה ודאית¹⁰⁸ או זבה
 37 ודאית¹⁰⁹. וכן מיום שהפילה עד שבעה ימים
 38 ותהיה¹¹⁰ נדה ודאית¹¹¹, אם הפילה בתוך ימי נדתה,
 39 כמו שבארנו¹¹².

1 יט. האשה שהחזקה מעברת וילדה, ואין ידוע מה
 2 ילדה, כגון שעברה בנהר⁸³ והפילה שם, או
 3 שהפילה לבור, או שהפילה וגררתו חיה - הרי זו
 4 בחזקת שהפילה וילדה⁸⁴, ותשב לזכר ולנקבה. אבל
 5 אם לא החזקה מעברת, והפילה, ואין ידוע מה
 6 הפילה - הרי זו ספק יולדת⁸⁵, ותשב לזכר ולנקבה
 7 ולנדה⁸⁶.

(83 בכת"י תימן: בנהר. 84) שם כט, א. מפני שרוב נשים המפילות, ולדות שלמים הן מפילות. (85) כי שמא רוח הפילה או דמות בהמה חיה ועוף, והמדובר ביצא ממנה דם. (86) שם, כמבואר להלן הכ"א.

8 כ. פל מקום שנאמר: תשב לזכר ולנקבה - פיצד
 9 דינה? תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר יום -
 10 פיולדת נקבה. שבעה הראשונים ודאי⁸⁷, והשבעה
 11 האחרונים⁸⁸ ספק⁸⁹. ואין נותנין לה ימי טהר אלא
 12 עד ארבעים יום - פיולדת זכר⁹⁰. ואם ראתה דם
 13 אחר הארבעים עד שמונים - אינו דם טהר, אלא
 14 ספק דם נדה⁹¹ או ספק דם זיבות⁹², אם בא בימי
 15 הזיבה⁹³, כמו שבארנו⁹⁴. וכן אם ראתה דם יום אחד
 16 ושמונים בלבד⁹⁵ - הרי זו ספק נדה, ותשב שבטת
 17 ימי הנדה; שמא נקבה ילדה, שאין לה וסת נדות
 18 עד אחר מלאת, כמו שבארנו⁹⁶.

(87) טמאה, שהרי גם יולדת זכר טמאה שבעת ימים. (88) בכת"י תימן: השניים. (89) שמא ילדה נקבה. (90) מפני הספק, שמא ילדה זכר. (91) וספק דם טהר, שמא ילדה נקבה. (92) ואם ראתה שלש פעמים, הרי היא ספק זבה גדולה, ודינה נתבאר למעלה פ"ו הכ"ג. (93) כגון שראתה אחר הארבעים יום, ולאחר שבעת ימי הנדה חזרה וראתה, הרי זה ספק דם זיבה, ספק דם טהר, אבל ספק נדות אין כאן, שהרי אם ילדה זכר היא עומדת כבר בתקופת הזיבה]. (94) למעלה שם ה"ה. לפי חשבון המחזור של שמונה-עשר יום, שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. (95) [כך היא הגירסה בכל הדפוסים, ובכתה"י שהגיעו לידינו. אבל אין שום אפשרות לקיים גירסה זו, שהרי גם אם ילדה זכר, היא ודאי נדה בראיה ראשונה שאחר הלידה, לדעת רבינו למעלה בפ"ו ה"ו ופ"ז הי"ב, ולמה כתב כאן "ספק נדה" . . . שמא נקבה ילדה? ונראה שטעות-סופר לפנינו, ויש למחוק כאן את התיבה "בלבד", ולהעבירה להלכה כא (ראה הערה צב*).] ודין זה הוא המשך הדין שלמעלה במקרה שראתה פעם אחת אחר מ' יום, ושוב ראתה ביום פ"א. ומשמיענו רבינו שאע"פ שראתה כבר פעם אחת, ולפי חשבון המחזור חל יום פ"א בימי זיבה, הרי זו ספק נדה, כמנומק בסוף ההלכה "שמא נקבה ילדה", כי אם זכר ילדה - אינה נדה אלא שומרת יום כנגד יום]. (96) למעלה פ"ז שם. שהלידה מפסקת המנין,

(97) שמא הפילה נקבה. (98) [כאן יש להוסיף את המלה "בלבד", שנעקרה בטעות ממקומה ונשתרבה להלכה כ (ראה הערה צ*).] ולמה "ספק" ולא ודאי נדה? מפני שאפשר שלא ילדה כלל, ודם נדות ראתה לפני פ"א. ויוצא לפי חשבון המחזור שיום פ"א נופל בתקופת הזיבה (ארבע פעמים יח הם שבעים ושנים ימים, ולאחריהם שבעה ימי נדה הרי שבעים ותשעה, ואחריהם מתחילה תקופת הזיבה) והיא טמאה רק יום אחד ככל זבה קטנה]. (99) כלומר, ספק נדה ספק זבה קטנה, שהרי אם אין לה דין יולדת כלל, אלא נדה היתה, נמצא שהיא עומדת בימי זיבה לפי חשבון המחזור. (100) כלומר, אין אנו אומרים ביום ע"ד התחילו ימי נידות, ונשלמו ביום פ'. ואם כן ביום פ"א מתחילים ימי זיבה, ודינה כשומרת יום כנגד יום. (101) שמא ילדה זכר, וביום השלושים וארבעה היתה בתוך מלאת, ויום הארבעים ואחד תחילת נדתה. ואין אנו אומרים שהיא שומרת יום כנגד יום אחרי שהיתה טמאה כספק נדה שבעת ימים. (102) שמא לא ילדה כלל. (103) לפי חשבון המחזור של שמונה-עשר יום. (104) שבתוך השבעה היא טמאה ודאי, או כיוולדת או כנדה. (105) לפי חשבון המחזור. (106) למעלה הלכה כט, שמא אין כאן לידה כלל אלא נידות. ואם כן יום פ"א הוא בימי זיבה, והרי היא שומרת יום כנגד יום וטמאה רק יום אחד. (107) שלש פעמים. (108) אם תראה בתוך שבעה ימים אחרי הוסת. (109) כשתראה אחרי שבעה ימי הנדה, עד שמונה-עשר

110) בכתי"י תימן: תהיה. (111) היא טמאה ודאית, או משום יולדת או משום נדה. (112) למעלה הלכה כ.

פָּרָק אֶחָד עֶשְׂרִי

1) יבאר הכרת הדמים על יד בית דין הגדול; שגורו שכל דם שתראה האשה תהיה ספק זבה; ודין מה שהחמירו בנות ישראל על עצמן; ודין דם שראתה בימי טוהר אחר ספירה וטבילה; ודין דם כתולים ודם חימוד; ואם היה בה מכה היה דם שותת ממנה; ודין מי שלא ראתה דם אלא יום אחד אם (צריך) [צריכה] שבעה נקיים מלבד הראשון(נים); אם האשה עולה מטומאתה עד שתטבול; המלאכות שהנדה עושה לבעלה.

15) למעלה פ"ד ה"ד. (16) בדפוס רומי, ובכתי"י תימן: שתולד. וגירסה זו היא הנכונה. (17) אחרי שבעת ימי נדה, אחד עשר ימי זיבה, כמבורק למעלה פרק ו הלכה ו.

18) ובכתי"י 18) חֲכָמֵי הַגְּמְרָא 19) נִסְתַּפֵּק הַדְּבָר הַרְבֵּה בְּרֵאֵיתָ 20) הַדְּמִים וְנִתְקַלְקְלוּ הַנְּסוּתוֹת 21) לְפִי שְׁלֹא הָיָה כַּח בְּכָל הַנְּשִׂים לְמַנּוֹת יָמֵי נְדָה וְיָמֵי זִיבָה. לְפִיכֶךָ הַחֲמִירוּ חֲכָמֵים 22) בְּדָבָר זֶה, וְגִזְרוּ: שֵׁיחֻוּ פֶלַע יָמֵי הָאִשָּׁה כִּימֵי זִיבָתָהּ, וְיִהְיֶה כֹּל דָּם שֶׁתִּרְאֶה סָפֵק דָּם זִיבוֹת.

18) נדה כ: (19) בדפוס רומי ובכתי"י תימן: התלמוד. (20) במראות הדמים. (21) הרי"ף (שבועות, פ"ב, הלכות נדה) "וכיון דאימעוט (נתמעטו) רבנן דהוה (שהיו) בקיאי . . . ולא הוו יכלי (ולא היו יכולים) לאפרושי (להבדיל) בין דם טמא לדם טהור . . . חזו נמי (וראו גם) דלא ידעי נשי (שהנשים אינן יודעות) תיקון וסתות (חשבון הוסתות) . . . חשו רבנן למילתא (חששו רבנן לדבר) ואצריכו למיתב (והצריכו לישב) שבעה נקיים על כל דם". (22) נדה סו, א.

ד. ועוד החמירו 23) בנות ישראל על עצמן חמרא יתרה על זה, ונהגו כלם בכל מקום שיש ישראל: שכל בת ישראל שרואה דם, אפלו לא ראתה אלא טפה כחרדל בלבד ופסק הדם - סופרת לה שבעה ימים נקיים. ואפלו ראתה בעת נדתה, בין שראתה יום אחד או שנים או השבעה פלן או יתר - משיפסק הדם סופרת שבעת ימים נקיים פזכה גדולה 24). וטובלת בלילה 25) שמיני, אף על פי שהיא ספק זכה 26), או ביום שמיני, אם היה שם דחק, כמו שאמרנו 27), ואחר כך תהיה מתרת לבעלה.

23) שם. "ומפני מה החמירו בנות ישראל כך, ולא הספיק להן בתקנתן של חכמים, כדי שיהיו בכל זמן מונות מנין אחד, ולא תשתנה מנהגן בין ראייה אחת לשלשה ימים, הרי שראתה שלשה (ימים) ונעשית זבה, התחילה וספרה עד ששה נקיים, וראתה בשביעי טיפה כחרדל, ודאי צריכה לישב עליהן (שוב) שבעה נקיים, שהרי סתרה כל המנין. ויש שאינן בקיאות בין תחילת ראייה לסתירת הספירה ויבוא הדבר לכלל טעות" (מגיד-משנה בשם הרמב"ן). (24) שמן התורה היא צריכה לספור שבעה נקיים. (25) שם סז, ב. (26) וזבה הרי יכולה לטבול גם ביום השביעי, כמבואר למעלה פ"ו ה"א, אלא שחכמים אסרו לטבול ביום השביעי "שמא תשמש בו ביום, ותראה מיד לאחר תשיש, ונמצאת סותרת כל מה שלפניה, וטבילתה פסולה" (רש"י שם). (27) למעלה פ"ד ה"ח.

ה. וכן פל היוולדת בזמן הזה - הרי היא פולדת בזוב 28), וצריכה שבעת ימים נקיים, כמו שאמרנו 29). ומנהג פשוט 30) בשנערי 31) ובארץ הצבי 32) ובספרד 38

א. פל שאמרנו 2) בנדה וזכה ויולדת - הוא דין תורה 3). וכמשפטים אלו היו עושין פשהיו בית דין הגדול מצויין, והיו שם 4) חכמים גדולים שפכריים הדמים, ואם נולד להם 5) ספק בראיות 6) או בימי נדה וזיכה 7) - ועלו 8) לבית דין וישאלו. כמו שהבטיחה תורה עליהן 10), שגאמר: כי פלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין - בין דם נדה לדם זיבה. ובאותן הימים 11) היו בנות ישראל נזהרות מדבר זה 12), ומשמרות וסתותיהן 13), וסופרות תמיד ימי הנדה וימי הזיכה 14).

2) בפרקים הקודמים. (3) כלומר, דין התורה המקורי, קודם שהחמירו החכמים, כמבואר להלן (הלכות ג"ו). (4) "כשירצו החכמים לומר שיש בעולם או בנמצא דבר אחד, יאמרו שיש שם . . . רומזים במלה שם אל המציאות, ואין זה נמצא בלשון עברי . . . נמשך (רבינו) אחר דברי החכמים בלשון הערבי" (ר' שמואל אבן תיבון בפתיחתו ל"מורה נבוכים"). וראה פ"א מהל' יסודי התורה ה"א, וב"כסף משנה" שם. (5) לחכמים. (6) במראות הדמים. (7) כלומר, בדיני נדה וזבה. (8) החכמים מעלים את הספק לבית-דין הגדול. (9) סנהדרין פו, א. (10) כלומר, שהתורה הסתמכה ונשענה על הוראותיהן, שכל ההוראות היוצאות מבית-דין הגדול נחשבות לגופי תורה. "בית-דין הגדול שבירושלים הם עיקרי תורה שבעל-פה, והם עמודי ההוראה, ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהן הבטיחה תורה, שנאמר (דברים יז, יא) על פי התורה אשר יורוך, זו מצות-עשה, וכל המאמין במשה רבינו ובתורתו, חייב לסמוך מעשה הדת עליהם ולישען עליהם" (פ"א מהל' ממרים ה"א). (11) כשבית-דין הגדול היה קיים. (12) מדם נדה ודם זיבה. (13) כלומר, בדייקנות ובקביעות. (14) כל מחזור של שמונה-עשר יום.

ב. וטרח גדול יש במנין הימים, ופעמים רבות יבואו לידי ספק. שאפלו ראתה הבת דם ביום הולדה - מאותו היום מתחילין למנות לה ימי נדה וימי זיבה, כמו שאמרנו 15). ולפיכך לא תטמא הבת בזיבה אלא בת עשרה ימים. שאם ראתה ביום שנוולדה 16) - הרי זו נדה שבעת ימים; ושלשת ימים סמוך לנדתה - הרי עשרה ימים. הגה למדת, שמתחלת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ב טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 דם טפה אחת ולא הרגיש בה. בין שהיתה האשה
26 גדולה בין שהיתה קטנה⁴⁷ - צריכה לישב שבועה
27 נקיים מאחר שרצתה, ואחר כך תטבל ותבעל.

(44) עוד יותר החמירו. (45) נדה סו, א. (46) אחר טבילה,
כמבואר בסוף ההלכה. (47) שם.

28 י. וכל הדברים האלו חמרא יתרה שנהגו בה בנות
29 ישראל מימי חכמי הגמרא⁴⁸, ואין לסור מנהג
30 לעולם. לפיכך⁴⁹, כל⁵⁰ אשה שרצתה פשתבעוה
31 להנשא - לא תנשא עד שתספור ותטבל. ואם נשאת
32 לתלמיד חכם - מתרת להנשא⁵¹ מיד, ותספור⁵²
33 מאחר שנשאתו ותטבל; שתלמיד חכם יודע שהיא
34 אסורה, ונזהר מזה, ולא יקרב⁵³ לה⁵⁴ עד שתטבל.

(48) בדפוס רומי, ובכתי" תימן: תלמוד. (49) כלומר, מפני
שחומרא זו נתקבלה בכל תפוצות ישראל. (50) מאיזו ארץ
שהיא. (51) יבמות לו, ב. (52) שבועה נקיים. (53) כוונת
רבינו, שיוזהר אפילו מלהתייחד עמה (כסף-משנה). ראה
השגת הראב"ד. (54) אליה.

35 יא. דין הפתמים בזמן הזה - כמו שבארנו⁵⁵, ואין
36 בדבר חדוש⁵⁶ ולא מנהג. אלא כל כותם שאמרנו
37 שהיא טהורה - הרי היא טהורה; וכל כותם שאמרנו
38 טמאה: (אם⁵⁷ אין בפתם שעור כדי לחוש לזיבות)
39 - סופרת שבועת ימים⁵⁸ מיום שנמצא בו הפתם⁵⁹; ו
40 ואם היה שעור הפתם כדי לחוש לזיבות⁶⁰ - סופרת
41 שבועת ימים⁶¹ מאחר⁶² יום שנמצא בו הפתם. שאין
42 הרוצה דם פרוצה כותם⁶³.

(55) למעלה פ"ט. (56) כלומר, לא נתחדשה כל חומרא על
הכתמים, לא מתקנת חכמי התלמוד ולא מגזירת הגאונים,
וגם לא על-ידי 'קבלה' שבנות ישראל קיבלו עליהן
(כמבואר למעלה הלכה ג-ה). (57) המוקף בסוגריים, לא
נמצא בדפוס רומי ובכתי" תימן. (58) ורק ששה מהם
צריכים להיות נקיים. (59) נדה סו, א: "ראתה יום אחד,
תשב ששה והוא", ודעת רבינו, שבמציאת כותם נשארה
תקנה זו, ואינה צריכה הפסק טהרה, ויום מציאת הכתם
נחשב בכלל השבעה ימים. ראה השגת הראב"ד.
(60) כשיעור שלשה כתמים, והוא כגודל שלשה גריסין,
ולבשה הבגד שלשה ימים, כמבואר למעלה פ"ט הי"ב.
(61) נקיים כדין זבה. (62) ממחרת היום. (63) שברואה
דם אפילו טיפה כחרדל, קיבלו עליהן בנות ישראל לשבת
שבועה נקיים, אבל הרואה כותם אינה צריכה רק ששה נקיים,
כתקנת רבי, שאינה צריכה הפסק טהרה, שעל הכתמים לא
היתה הקבלה.

43 יב. וכן כל מה שאמרנו ביולדת שאמו טהורה -
44 הרי היא טהורה בזמן הזה⁶⁴. וכן האשה שראתה
45 לבן או דם ירק⁶⁵ או שהשליכה חתיכה אדמה⁶⁶
46 שאין עמה דם⁶⁷ - הרי היא טהורה אף בזמן הזה;
47 שלא חמירו אלא פרוצה דם טמא, ואין זה דם
48 טמא⁶⁸.

1 ובמערב³³: שאם ראתה דם בתוך ימי מלאכת³⁴, אף
2 על פי שראתה אחר שספרה שבועת ימים נקיים
3 וטבלה - הרי זו סופרת שבועת ימים נקיים אחר
4 שיפסק הדם. ואין נותנין לה ימי טהר כלל; אלא
5 כל דם שראתה האשה, בין דם קשי בין דם טהר -
6 הכל טמא, וסופרת שבועת ימים נקיים אחר שיפסק
7 הדם.

(28) שאנו חוששין שמא ראתה טיפת דם בפתיחת הרחם
ונעשית זבה, לפי החומרא שקיבלו עליהן, והלידה אחר-כך
הוא יולדת בזוב (ראה רש"י נדה לח. דיבור-המתחיל קמ"ל
דאפשר). (29) למעלה פ"ז ה"ה. (30) כלומר, שנתפשט.
(31) בבל. (32) ארץ ישראל. (33) מרוקו וכל צפון
אפריקה. (34) הארבעים יום לזכר והשמונים לנקבה -
נקראים ימי מלאת, לשון המקרא "ובמלאת ימי טהרה"
(ויקרא יב, ו).

8 ו. ודין זה³⁵ בימי הגאונים נתחדש, והם גזרו³⁶ שלא
9 יהיה שם דם טהר כלל. שזה שהחמירו על עצמן
10 בימי חכמי הגמרא³⁷ - אינו אלא פרוצה דם שהוא
11 טמא, שיושבת עליו שבועה נקיים; אבל דם שראתה
12 בימי טהר אחר ספירה וטבילה - אין לחוש לו, שאין
13 ימי טהר ראויין לא לנדה ולא לזיבה, כמו שבארנו³⁸.

(35) כלומר, הדין שאפילו בתוך ימי מלאת היא טמאה
וצריכה שבועה נקיים. (36) בכתי" תימן: שגורו.
(37) בדפוס רומי, ובכתי" תימן: תלמוד. (38) למעלה פ"ז
ה"ז.

14 ז. ושמענו, שבפערפת בועלים על דם טהר פדין
15 הגמרא³⁹ עד היום⁴⁰, אחר ספירה וטבילה מטמאת
16 יולדת בזוב. ודבר זה תלוי במנהג.

(39) בדפוס רומי, ובכתי" תימן: התלמוד. (40) שלא קבלו
עליהם חומרת הגאונים.

17 ח. וכן⁴¹ דין דם בתולים בזמן הזה: שאפילו היתה
18 קטנה שלא הגיע זמנה לראות⁴² ולא ראתה דם
19 ממימה - בועל בעילת מצוה ופורש. וכל זמן
20 שראתה הדם מחמת הפכה⁴³ - הרי היא טמאה.
21 ואחר שיפסק הדם - סופרת שבועת ימים נקיים.

(41) נאסר בימי הגאונים. ראה 'כסף משנה' (למעלה פ"ה
הי"ח). (42) שמדינא דגמרא - אפילו אם ראתה כבר בבית
אביה - מותרת לבעלה עד שתחיה המכה (למעלה פ"ה
הי"ח), והגאונים החמירו לפרוש אחר הבעילה. ובהגיע זמנה
לראות - וראתה בבית אביה - היא טמאה מדינה דגמרא, ואם
עדיין לא ראתה, מותרת היא לבעלה עד ארבעה ימים אפילו
הדם שותת (שם, הי"ט). (43) של השרת הבתולים.

22 ט. יתרה על זה: כל בת שתבעוה להנשא ורצתה -
23 שוהה⁴⁵ שבועת ימים נקיים מאחר שרצתה, ואחר כך
24 תהיה מתרת להבעל⁴⁶; שמא מחמודה לאיש ראתה

34 שְׁהֵן סִפְקָא, אִם טְבִילָה בְּהֵן - כְּאֵלּוּ לֹא טְבִילָה⁷⁴. וְאִם
 35 טְבִילָה בְּשַׁבְּיָעִי, אָף עַל פִּי שְׂאִסוֹר לַעֲשׂוֹת בֶּן
 36 לְתַחֲלָה שְׂמָא יָבּוּא לְכַעַל בְּשַׁבְּיָעִי אַחַר הַטְּבִילָה,
 37 הוֹאִיל וְטְבִילָה בְּזַמְנָה אֶפְלוּ הֵיטְהָ זָכָה וְדָאִית - הֲרֵי
 38 זֶו עֲלֵתָה לָּהּ טְבִילָה⁷⁵.

74 שהרי נדה וזבה אם טבלו בתוך שבעת הימים אין טבילתן טבילה. (75) שאם היא זבה - הרי טבלה כדין, שזבה יכולה לטבול ביום השביעי לספירתה. ואם היא נדה, הרי יום זה אצלה, כיום השמיני או יותר, שנדה אינה צריכה לספור אלא שבעה ימים בין טמאים בין טהורים, והיא הלא ספרה שבעה ימים נקיים מלבד הטמאים, ולכן עלתה לה טבילתה.

39 יח. וְאִסוֹר לְאָדָם שִׁידְבֵּק בְּאִשְׁתּוֹ בְּשִׁבְעַת יָמִים
 40 נְקִיִּים אֵלּוּ, וְאָף עַל פִּי שְׁהִיא בְּכֹסוּתָהּ⁷⁶ וְהוּא
 41 בְּכֹסוּתוֹ, וְלֹא יִקְרַב לָהּ⁷⁷ וְלֹא יִגַּע בָּהּ אֶפְלוּ בְּאֶצְבַּע
 42 קִטְנָהּ⁷⁸, וְלֹא יֵאָכַל עִמָּה בְּקַעְרָה אַחַת⁷⁹. כָּלּוּ שֶׁל
 43 דְּבָר: יִנְהַג עִמָּה בַּיּוֹם סְפִירָה כְּמוֹ שִׁינְהַג בַּיּוֹם נְדָה;
 44 שְׂעִדָּן הִיא בְּכָרֵת עַד שֶׁתְּטַבֵּל, כְּמוֹ שְׂבַאֲרָנוּ⁸⁰.

76 שבת יג, ב. (77) כלומר, לא יתקרב אליה. (78) שם. (79) שם. ראה השגת הראב"ד. (80) למעלה הט"ז.

45 יט. כֹּל מְלֹאכּוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה לְבַעֲלָהּ - נְדָה
 46 עוֹשָׂה לְבַעֲלָהּ, חוּץ מִהַרְחִיצַת פְּנֵי וְדִיּוֹ וְרַגְלֵיו⁸¹,
 47 וּמְזִיגַת הַכּוֹס⁸², וְהַצָּעַת הַמָּטָה בְּפָנָיו. גִּזְרָה שְׂמָא
 48 יָבּוּא לְדַבֵּר עִבְרָה. וּמִפְּנֵי זֶה לֹא תֵאָכַל עִמּוֹ בְּקַעְרָה
 49 אַחַת, וְלֹא יִגַּע בְּבִשְׂרָהּ, מִפְּנֵי הַרְגֵּל עִבְרָה. וְכֵן
 50 בְּשִׁבְעַת יָמִים נְקִיִּים לֹא תַעֲשֶׂה לוֹ שְׁלֹשׁ מְלֹאכּוֹת
 51 אֵלּוּ. וּמִתְרִ⁸³ לְאִשָּׁה לְהַתְקַשֵּׁט בַּיּוֹם נְדָתָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא
 52 תִּתְגַּנֵּה עַל בַּעֲלָהּ.

81 אפילו אינה נוגעת בו, שהוא רוחץ והיא מצקת מים (מגיד-משנה, פכ"א מהל' אישות ה"ח). (82) של יין, אבל של מים מותר (מגיד-משנה). (83) שבת סד, ב.

יום ש"ק כ"ג טבת ה'תשע"ז

פְּרָק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

1) יבאר הבא על הגויה דרך אישות או זנות; הבא על הגויה שקנאין פוגעים בו - כיצד; הבוועל שהרג את הקנאי; וגדול עוון בוועל גויה אע"פ שאינו כתוב בתורה; עבדים שהטבילו אותם לשם עבדות והבא על השפחה; ולד ישראל שנתערב עם ולד שפחה; דין שבעה עממין ושאר האומות כשיגתגייירו.

א. יִשְׂרָאֵל שֶׁבַעַל עוֹבְרַת פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת² מִשְׂאָר
 הָאֲמוֹת³ דְּרַף אִישׁוֹת, או יִשְׂרָאֵלִית שֶׁנִּבְעָלָה לְעוֹבֵד
 פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת דְּרַף אִישׁוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ לֹאִינן מִן
 הַתּוֹרָה; שְׁנֹאֲמַר: לֹא תִתְחַתֵּן בָּם⁵, בְּתֵף לֹא תִתֵּן לְבָנוּ
 וּבִתּוֹ לֹא תִקַּח לְבָנָהּ. אֶחָד שֶׁבַעַה עִמָּיִן וְאֶחָד כֹּל
 אֲמוֹת בְּאִסוֹר זֶה⁶. וְכֵן מִפְּרָשׁ עַל יְדֵי עֲזָרָא⁷: וְאִשָּׁר

64) ואין לא חומרת קבלת נשים ולא חומרת הגאונים. (65) בין ירוק ככרתי בין ירוק כזהב (מגיד-משנה). (66) כלומר, אף-על-פי שהיא אדומה (למעלה פ"ה הי"ג). (67) שדעת רבינו, שאפשר לפתיחת הרחם בלא דם. ראה בהשגת הראב"ד וב'מגיד משנה'. (68) בדפוס רומי, ובכתיב"ת תימן: ואין זו רואה דם טמא.

1 יג. וְכֵן אִם הֵיטְהָ בְּהַ מְכָה וְהִיָּה הַדָּם שׁוֹתֵת מִמֶּנָּה,
 2 או שְׂבֵא הַדָּם עִם מִימֵי רְגָלִים - הֲרֵי זֶה טְהוֹרָה.
 3 וְלֹא נִתְחַדַּשׁ דְּבָר⁶⁹, אֲלֵא סְפִירַת שִׁבְעַת יָמִים נְקִיִּים
 4 לְכֹל רוֹאֵה דָם טָמֵא, כְּמוֹ שְׂאֲמָרָנוּ, וְשִׁיְהִי כֹל
 5 מְרֵאָה דָּמִים טָמֵאִים.

69) שום חומרא אחרת.

6 יד. זֶה שֶׁתִּמְצָא בְּמִקְצַת הַמְּקוֹמוֹת, שֶׁהִנְדָּה יוֹשְׁבַת
 7 שִׁבְעַת יָמִים בְּנְדָתָה אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאֵתָה דָם אֲלֵא
 8 יוֹם אֶחָד, וְאַחַר הַשִּׁבְעָה תֵּשֵׁב שִׁבְעַת יָמִים נְקִיִּים -
 9 אִין זֶה מְנַהֵג, אֲלֵא טְעוֹת הוּא מְמִי שֶׁהוֹרָה לָהֶם כֶּף,
 10 וְאִין רְאוּי לַפְנוֹת לְדַבֵּר זֶה כָּלּוּ. אֲלֵא אִם רָאֵתָה יוֹם
 11 אֶחָד - סוֹפְרַת אַחֲרָיו שִׁבְעָה (נְקִיִּים), וְטוֹבֵלַת בְּלִיל
 12 שְׂמִינִי⁷⁰, שֶׁהוּא לִיל שְׁנֵי שְׁלֹאֲחַר נְדָתָה, וּמִתְרַת
 13 לְבַעֲלָהּ.

70) כדין נדה.

14 טו. וְכֵן זֶה שֶׁתִּמְצָא בְּמִקְצַת מְקוֹמוֹת, וְתִמְצָא
 15 תְּשׁוּבוֹת לְמִקְצַת הַגְּאוּנִים, שִׁיּוֹלְדַת זָכָר לֹא תִשְׁמַשׁ
 16 מִטְּתָה עַד סוֹף אַרְבַּעִים, וְיוֹלְדַת נְקֵבָה אַחַר שְׂמוֹנִים,
 17 וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאֵתָה דָם אֲלֵא בְּתוֹף הַשִּׁבְעָה -
 18 אִין זֶה מְנַהֵג, אֲלֵא טְעוֹת הוּא בְּאוֹתָן הַתְּשׁוּבוֹת,
 19 וְדַרְךְ אֶפִּיקוֹרוֹסוֹת⁷¹ בְּאוֹתָן הַמְּקוֹמוֹת⁷², וּמִן
 20 הַצְּדוּקִין לְמִדּוֹ דְּבָר זֶה. וּמִצְוָה לְכוּפֵן כְּדֵי לְהוֹצִיא
 21 מִלְּבָן, וְלְהַחֲזִירָן לְדַבְּרֵי חֻכְמִים שֶׁתִּסְפֹּר שִׁבְעָה יָמִים
 22 נְקִיִּים בְּלִבְד, כְּמוֹ שְׂבַאֲרָנוּ.

71) בדפוס רומי, ובכתיב"ת תימן: מינות. (72) שנוהגים מנהג זה.

23 טז. אִין הָאִשָּׁה עוֹלָה מִטְּמֵאָתָה⁷³ וְיוֹצֵא מִיְדֵי עֲרֻה
 24 עַד שֶׁתְּטַבֵּל בְּמֵי מְקוּהָ בְּשָׂר, וְלֹא יִהְיֶה דְּבָר חוּצִין
 25 בֵּינָן בְּשָׂרָה וּבֵינָן הַמִּים. וּבְהִלְכוֹת מְקוֹאוֹת יִתְבָּאָר
 26 הַמְּקוּהָ הַכָּשֵׁר וְהַפְּסוּל, וְדַרְךְ הַטְּבִילָה, וּמִשְׁפָּטֵי
 27 הַחֲצִיעָה. אֲבָל אִם רְחִיצָה בְּמַרְחִץ, אֶפְלוּ נָפְלוּ עָלֶיהָ
 28 כֹּל מִימוֹת שִׁבְעוֹלָם - הֲרֵי הִיא אַחַר הַרְחִיצָה כְּמוֹת
 29 שֶׁהֵיטְהָ קִדְּם הַרְחִיצָה בְּכָרֵת. שְׂאִין לָף דְּבָר שֶׁמַּעֲלָה
 30 מִטְּמֵאָה לְטְהָרָה אֲלֵא טְבִילָה בְּמֵי מְקוּהָ אוּ בְּמַעֲיָן
 31 אוּ בְּמִים שֶׁהֶם כְּמַעֲיָן, כְּמוֹ שִׁיְתְּבָאָר בְּהִלְכוֹת
 32 מְקוֹאוֹת.

73) כמבואר למעלה פ"ד ה"ג.

33 יז. כֹּל שִׁבְעַת יָמִים נְקִיִּים שֶׁבְּזַמֵּן הַזֶּה, אָף עַל פִּי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ג טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לוקה משום זונה אלא עד שיקח (פירוש, שיקדש) ויבעול. אמנם הוא לוקה משום לא תהיה קדשה דלא גרע מישראל.

ד. כָּל הַבּוֹעֵל פּוֹתִית, בֵּין דְּרֵף חֲתָנוּת בֵּין דְּרֵף זְנוּת, 14
אם בְּעֵלָה בְּפִרְהֶסְיָא¹³, וְהוּא שִׁכְבַּעַל לְעֵינֵי עֲשָׂרָה 15
מִיִּשְׂרָאֵל אוֹ יֵתֵר, אִם פָּגְעוּ בּוֹ קְנָאִין וְהִרְגִּיהוּ - הָרֵי 16
אֵלוֹ מְשַׁבְּחִין וְזִרְיֹזִין. וְדָבָר זֶה הֵלְכָה לְמִשְׁה מְסִינֵי 17
הוּא. רְאִיָּה לְדָבָר זֶה: מְעֵשָׂה פִּינְחָס בְּזִמְרֵי. 18

~ נקודות משיחות קודש ~

"והוא שיבעול לעיני עשרה מישראל או יתר".

ולכאורה קשה א: המילים "או יתר" מיותרות. ב: המשך ההלכה "ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא, וראיה לדבר - מעשה פנחס בזמרי", הרי גדרה של הלכה למשה מסיני הוא שאין לה רמז בכתוב, והלא כאן נכתב הדבר בפרשה שלמה. ג: לשם מה צריך הלכה למשה מסיני, והלא מעשה רב הוא - מעשה פנחס.

והביאור בזה: ההלכה למשה מסיני היא על הבעול בפני עשרה מישראל, ועל זה אין מעשה רב, כי בפנחס היו יותר מעשרה, ולכן כתב הרמב"ם "עשרה או יתר" כי על עשרה צריך הל"מ, ועל יתר מעשרה יש מעשה רב. ועוד, שמה שמזכיר "ראיה לדבר מעשה פנחס בזמרי" הוא גם ביאור להלכה שאח"כ "ואין הקנאי רשאי לפגוע בהן אלא בשעת מעשה כזמרי".

(על"פי לקו"ט חלק י"ג עמוד 254)

(13) "אין פרהסיא פחותה מעשרה בני אדם וכולהו ישראל".

ה. וְאִין הַקְּנָאִי רִשְׁאֵי לְפָגַע בְּהֵן אֲלָא בְּשַׁעַת מְעֵשָׂה, 19
בְּזִמְרֵי; שְׁנַאָמֵר: וְאֵת הָאִשָּׁה אֶל קִבְתָּהּ. אֲבָל אִם 20
פִּרְשָׁה¹⁴ - אִין הוֹרְגִין אוֹתוֹ¹⁵; וְאִם הִרְגוּ - נִהְרַג 21
עָלָיו¹⁶. וְאִם בָּא הַקְּנָאִי לְטַל רְשׁוּת מִבֵּית דִּין לְהִרְגוֹ 22
- אִין מוֹרִין לוֹ¹⁷, וְאִף עַל פִּי שְׂהוּא בְּשַׁעַת מְעֵשָׂה. 23
וְלֹא עוֹד, אֲלָא אִם בָּא הַקְּנָאִי לְהִרְגֵּ אֶת הַבּוֹעֵל, 24
וְנִשְׁמַט¹⁸ הַבּוֹעֵל וְהָרַג הַקְּנָאִי כְּדֵי לְהִצִּיל עַצְמוֹ מִקְדוּ 25
- אִין הַבּוֹעֵל נִהְרַג עָלָיו¹⁹. וְהִבָּא עַל בֵּת גַּר תּוֹשֵׁב²⁰ 26
- אִין הַקְּנָאִין פּוֹגְעִים בּוֹ; אֲבָל מִפִּין אוֹתוֹ מִפַּת 27
מְרִדוֹת²¹. 28

(14) מן האשה. (15) "שלא נאמרה הלכה זו אלא בשעת מעשה". (16) אם התרו בו, כרוצח. (17) "שלא ניתנה רשות אלא למקנא מעצמו, דעושה מעשה על-ידי עצמו, אבל על-ידי שליח לא, והאי כי אתי (וזה שבא) ומימלך (ושואל), אי אמרינן ליה (אם נאמר לו) זיל קטול (לך והרוג) הוה להו שלוחן" (נמצא שהוא שליח שלהם). (18) אף על פי שלא פירש. (19) "נהפוך זמרי והרגו לפינחס אין נהרג עליו". דפינחס רודף הווה, שהרי אין מצוה להרגו [=לזמרי] אלא רשות בעלמא הוא, שהרי אין מורין לו [=לפינחס], וכשם שניתן רשות לפינחס להרוג לזמרי, כך ניתנה רשות לזמרי להציל את עצמו בנפשו של פינחס". (20) "איזהו

1 לא נתן פְּנִיתֵינוּ לְעַמֵּי הָאָרֶץ, וְאֵת בְּנֵיהֶם לֹא נִקַּח 2
לְבָנֵינוּ.

(2) בפרקים הקודמים מדובר באיסורי ביאה בגברים ונשים מישראל ופרק זה עוסק באומות האחרות. (3) כן הוא מדרכי הלשון, כשיש חלק יוצא מן הכלל, מכונה הכלל - ואף אם הוא החלק היותר גדול - בשם "שאר", "בשאר מדינות המלך מה עשו"; "איני כשאר כל אדם איסטנסי אני". [דעת רבינו שאיסור חיתון נוהג בכל האומות ולפני גיור. ורבים חלקו עליו וסוברים, שרק שבע האומות שישבו בארץ בזמן כיבושה על ידי יהושע נאסרו בחיתון כשנתגיירו, אבל לפני גיור לא שייך כלל חיתון, כי אין קידושין תופסים בהם. ומתוך כך יוצא, שבשאר אומות לא שייך איסור חיתון כלל, כי אחרי שנתגיירו הם כישראל לכל דבר]. (4) אם התרו בהם. (5) רבינו מפרש פסוק זה בגיורת ולא בגירותן ובדרך אישות, ולכן מביא רבינו גם את סוף הפסוק: "בתך לא תיתן לבנו ובתו לא תקח לבנך". שזה כביאור ל"לא תתחתן בהם". (6) עבודה זרה לו: "כי יסיר לרבות כל המסירין". (7) למרות שהפסוק הוא בספר נחמיה כתב רבינו "עזרא", כי ספר עזרא כולל גם את ספר נחמיה, ובהלכות ספר תורה פרק ז' הלכה ט"ו לא הזכיר רבינו כלל את ספר נחמיה בין 24 ספרי התנ"ך. וכן אמרו: "ונחמיה מאי טעמא לא איקרי ספרא על שמיה", אין אנו יודעים מתי ועל ידי מי נתחלק ספר עזרא לשניים.

3 ב. וְלֹא אֶסְרָה תּוֹרָה אֲלָא דְּרֵף חֲתָנוּת; אֲבָל הִבָּא עַל 4
הַפּוֹתִית דְּרֵף זְנוּת - מִפִּין אוֹתוֹ מִפַּת מְרִדוֹת⁸ מְדַבְּרֵי 5
סוֹפְרִים. גְּזָרָה שְׁמָא יִבָּא לְהַתְּחַתֵּן. וְאִם יִחְדָּה לוֹ 6
בְּזְנוּת⁹ - תִּכַּב עָלָיָה מְשׁוּם נְדָה¹⁰, וּמְשׁוּם שְׁפָחָה, 7
וּמְשׁוּם פּוֹתִית, וּמְשׁוּם זוֹנָה¹¹. וְאִם לֹא יִחְדָּה לוֹ, 8
אֲלָא נִקְרָאת מְקַרָּה - אִינוּ תִּכַּב אֲלָא מְשׁוּם פּוֹתִית. 9
וְכַל חַיּוּבִין אֵלוֹ מְדַבְּרֵיהֶן.

(8) "ולמה קורין אותן מכת מרדות? שמרד בדברי תורה ובדברי סופרים". ולא קבעו חכמים מספר המכות ונמסר לבית דין להחליט בכל מקרה ומקרה לפי שיקול דעתם. (9) "בית-דין של חשמונאי גזרו: ישראל הבא על גוייה חייב משום נשג"ז" (נדה, שפחה, גוייה, זונה). ומסקנת הגמרא שם - לפי גירסת רבינו - "התם דמייחד לה". כלומר, שהגזירה של החשמונאים הייתה רק אם זה באופן קבוע. (10) "וישראל הרגיל בכך הואיל ובא עליה בנדתה, אתי (יבוא) למבעל נמי (גם) נדה ישראלית, ואתי למנסב (לקחת) שפחה ועבר משום לא יהיה קדש ואתי למנסבה לגוייה ועבר על לא תתחתן". (11) אם הוא ישראל, אבל כהן לוקה מן התורה.

10 ג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִיָּה הַבּוֹעֵל יִשְׂרָאֵל; 11
אֲבָל כְּהֵן הִבָּא עַל הַפּוֹתִית - לֹאִקָּה מִן הַתּוֹרָה מְשׁוּם 12
זוֹנָה. וְאִקָּהד זוֹנָה פּוֹתִית וְאִקָּהד זוֹנָה יִשְׂרָאֵלִית. 13
וּבְכַעֲלָהָ¹² בְּלִבְד לֹאִקָּה, שְׁהָרֵי אִינְהָ בַּת קְדוּשִׁין.

(12) בגוייה, אבל כהן הבא על זונה ישראלית דרך זנות אינו

20 אִשֶׁת אִישׁ הִיא - נִהְרָג עָלֶיהָ; וְאִם פְּנוּיָהּ הִיא - אֵינּוּ
21 נִהְרָג.

22 י. אֲבָל יִשְׂרָאֵל הֵבֵא עַל הַפּוֹתִית, בֵּין קְטָנָה בֵּת שְׁלֹשׁ
23 שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד²⁷ בֵּין גְּדוּלָּה, בֵּין פְּנוּיָהּ בֵּין אִשֶׁת
24 אִישׁ, וְאִפְלוּ הָיָה קָטָן בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד²⁸,
25 בֵּינָן שָׁבָא עַל הַפּוֹתִית בְּדוּדוֹן²⁹ - הָרִי זֹו נִהְרָגָת³⁰,
26 מִפְּנֵי שָׁבָא לְיִשְׂרָאֵל תְּקַלָּה עַל יָדֶיהָ, כַּבְּהֵמָה. וְדָבָר
27 זֶה מִפְּרֵשׁ בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמָר: הֵן הִנָּה הָיָה לְכַנּוּי יִשְׂרָאֵל
28 בְּדָבָר בְּלַעַם, וְכָל אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁפַּח בְּזָכָר
29 הִרְגָה.

(27) שהיא ראוייה לכיאה. (28) שביאתו ביאה.
(29) דבשווגג אין תקלה. "והשוכב עם הבהמה בשגגה... אין
הבהמה נסקלת". (30) והוא - הכולל - נהרג על ידי קנאים
שפוגעין בו, בשעת מעשה. או שעונשו כרת.

30 יא. הַעֲבָדִים שֶׁהֻטְבְּלוּ אוֹתָם לְשֵׁם עֲבֹדוֹת, וְקִבְלוּ
31 עָלֵיהֶם מִצֹּת שֶׁהָעֲבָדִים חִיבִים בָּהֶם³¹ - יֵצְאוּ מִכָּל
32 הָעֲבָדִי פּוֹכְכִים וּמְזוּלוֹת, וְלִכְלָל יִשְׂרָאֵל לֹא בָּאוּ.
33 לְפִיכָּךְ הַשְּׁפָחָה³² אֲסוּרָה³³ לְבֶן חוֹרִין, אֶחָד שֶׁפָּחְתָּו
34 וְאֶחָד שֶׁפָּחְתָּ חֲבֵרוֹ³⁴. וְהֵבֵא עַל הַשְּׁפָחָה - מִכֵּין
35 אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. שֶׁהָרִי מִפְּרֵשׁ
36 בַּתּוֹרָה שֶׁהָאֲדוֹן נוֹתֵן שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית לְעַבְדוֹ הָעֲבָרִי
37 וְהִיא מִתְרַת לֹו³⁵, שֶׁנֶּאֱמָר: אִם אֲדָנִיו יִתֵּן לוֹ אִשָּׁה.

(31) היינו המצוות שהאשה חייבת. (32) כנענית.
(33) מדרבנן. (34) "לישא שפחה אי אפשר שכבר חציו בן
חוורין". (35) שאם הייתה אסורה לעבד עברי מן התורה,
איך נותן לו האדון שפחה כנענית לאשה.

38 יב. וְלֹא גִזְרוּ חֻקִּים בְּדָבָר זֶה³⁶. וְלֹא חִיבָה תּוֹרָה
39 מְלָקוֹת בְּשִׁפְחָה, אֲלֵא אִם בֶּן הָיְתָה נִחְרָפֶת לְאִישׁ³⁷,
40 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.

(36) בעבד עברי. (37) חצייה שפחה וחצייה בת חורין
המקודשת לעבד עברי.

41 יג. אֵל יְהִי עוֹן זֶה קָל בְּעֵינֵיךָ מִפְּנֵי שְׂאִין בּוֹ מְלָקוֹת
42 מִן הַתּוֹרָה, שְׁגָם זֶה גּוֹרֵם לְבֶן לְסוּר מֵאַחֲרֵי יָי.
43 שֶׁבֶן מִן הַשְּׁפָחָה הוּא עֶבֶד וְאֵינּוּ מִיִּשְׂרָאֵל, וְנִמְצָא
44 גּוֹרֵם לְזָרַע הַקֹּדֶשׁ לְהַתְחַלֵּל וְלְהִיחָם עֲבָדִים. הָרִי
45 אֲנִקְלוֹס³⁸ מְתַרְגֵּם פֶּלֶל כְּעֵילָת עֶבֶד וְשִׁפְחָה בְּכָל
46 לֹא יְהִי קֹדֶשׁ וְלֹא תְהִיָּה קֹדֶשָׁה.

(38) אמנם רבינו אינו מסכים לדעתו של אונקלוס - שהלאו
"לא יהיה קדש ולא תהיה קדשה" כולל בעילת עבד ושפחה
- ולדעתו, זו רק גזירת חכמים, אולם רבינו מסתמך על
אונקלוס - בזה - שמבאר המלים: "קדש" ו"קדשה" עבד
ושפחה, כהוכחה שישראל המוליד עבד או שפחה "גורם
לזרע הקודש להתחלל".

47 יד. הֵבֵא עַל שְׁפָחָה וְאִפְלוּ בְּפִרְהֶסְיָא וּבִשְׁעַת עֲבָרָה

גר תושב? זה גוי שקיבל עליו שלא יעבוד עבודה זרה עם
שאר המצוות של בני נח ולא מל ולא טבל... ולמה נקרא
שמו תושב? לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל".
ובת גר תושב, פירוש, שהיא בעצמה קיבלה לא לעבוד
עבודה זרה. (21) שכל הבא ביאה אסורה בית דין מכין
אותו מכת מרדות.

1 ו. לֹא פָּגַעוּ בּוֹ קְנָאִים²², וְלֹא הִלְקוּהוּ בֵּית דִּין²³ -
2 הָרִי עָנְשׁוּ מִפְּרֵשׁ בְּדָבָרֵי קְבָלָה²⁴ שֶׁהוּא בְּכָרַת.
3 שֶׁנֶּאֱמָר: כִּי חָלַל יְהוּדָה קֹדֶשׁ יְי אֲשֶׁר אָהַב וּבְעַל בֵּת
4 אֵל נָכָר, יָכַרְתָּ יְי לְאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂנָה עַר וְעוֹנָה. אִם
5 יִשְׂרָאֵל הוּא - לֹא יְהִיָּה לוֹ עֵר²⁵ בְּחַקִּים וְלֹא עוֹנָה
6 בְּתַלְמִידִים; וְאִם כֹּהֵן הוּא - לֹא יְהִיָּה לוֹ מְגִישׁ
7 מִנְחָה לַיְי צְבָאוֹת. הִנֵּה לְמַדְתָּ, שֶׁהַבּוֹעֵל פּוֹתִית -
8 כָּאֵלוֹ נִתְחַתֵּן לְעֲבֹדַת פּוֹכְכִים וּמְזוּלוֹת; שֶׁנֶּאֱמָר:
9 וּבְעַל בֵּת אֵל נָכָר. וְנִקְרָא מְחַלֵּל קֹדֶשׁ ה'.

(22) בשעת מעשה. (23) מכת מרדות. אבל אם הלקוהו
נפטר מעונשו אחר. (24) בספרי נביאים הנקראים דברי
קבלה. (25) "חריף להבין ולהורות בין החכמים".

10 ז. עוֹן זֶה, אָף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין, אֵל
11 יְהִי קָל בְּעֵינֵיךָ; אֲלֵא יֵשׁ בּוֹ הַפְּסָד²⁶ שְׂאִין בְּכָל
12 הָעֲרִיּוֹת פְּמוֹתוֹ. שֶׁבֶן מִן הָעֲרֻרָה - בָּנוּ הוּא לְכָל
13 דָּבָר, וּבְכָלל יִשְׂרָאֵל נִחְשָׁב, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מְזוּר;
14 וְהֶבֶן מִן הַפּוֹתִית - אֵינּוּ בָנוּ, שֶׁנֶּאֱמָר: כִּי יִסִּיר אֶת
15 בְּנֵךְ מֵאַחֲרֵי - מִסִּיר אוֹתוֹ מִלְּהִיּוֹת אַחֲרֵי יְי.

~ נקודות משיחות קודש ~

"עוון זה אף-על-פי שאין בו מיתת בית-דין, אל יהי קל
בעיניך אלא שיש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו".

חומרתו של חטא ביאות אסורות הוא שביאה היא עניין
ש"תופס" את כל האדם, ונלקח מהנפש שהיא למעלה
מהכוחות הגלויים, שלכן אפשר להוליד בן שיש בו את כל
עשר כוחות הנפש, כי ההולדה נמשכת מעצם הנפש.
ונמצא שעל-ידי ביאה אסורה לוקחים את עצם הנפש
למקום הקליפה ר"ל.

חמור מזה הוא החטא של "בועל ארמית" ש"יש בו הפסד
שאינו בכל העריות כמותו" כי בו מוציא האדם את עצם
נפשו מוחץ לכלל ישראל, כי בן שנולד מהערוה ואפילו
ממזר חייב בכל המצוות, אבל "הבן מן הכותית אינו בנו"
אינו יהודי ויוצא מוחץ לגבולות עם ישראל.

(על-פי לק"ש חלק ז' עמוד 154)

(26) לעם ישראל כולו.

16 ח. וְדָבָר זֶה גּוֹרֵם לְהִדְבֵּק בְּעוֹבְדֵי פּוֹכְכִים וּמְזוּלוֹת,
17 שֶׁהַבְּדִילָנוּ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵהֶם, וְלָשׁוּב מֵאַחֲרֵי
18 יְי וְלִמְעַל בּוֹ.

19 ט. עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזוּלוֹת הֵבֵא עַל בֵּת יִשְׂרָאֵל: אִם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ג טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 יט. מצרי ואדומי, אחד זכרים ואחד נקבות: דור
2 ראשון ודור שני - אסורין לבא בישראל, ודור
3 שלישי - מתר; שנאמר: בנים אשר יולדו להם
4 וגומר.

33 כ. מצרית מעברת שנתגיירה - בנה שני. מצרי שני
34 שנשא מצרית ראשונה, או מצרי ראשון שנשא
35 מצרית שניה - הולד שני. שנאמר: בנים אשר יולדו
36 להם - הכתוב תלאן בלדה⁵¹.

51) כרב דימי בשם ר' יוחנן שם. ואף על פי שהוא אמר רק
במצרי שני שנשא מצרית ראשונה, סובר רבינו, שהוא הדין
במצרי ראשון שנשא שנייה, ומפרש מה שאמרו שם "הכתוב
תלאן בלידה" הכוונה: אי אפשר ללידה בלא אב ואם, וכל
שאינו שלישי לשניהם: אסור לבוא בקהל.

37 כא. גר עמוני שנשא מצרית - הולד עמוני⁵². גר
38 מצרי שנשא עמונית - הולד מצרי⁵³. זה הפלל:
39 באמות - הלף אחר הזכר⁵⁴; נתגירו - הלף אחר
40 הפחמות.

52) ואם הוולד הוא זכר, איסורו - לבוא בקהל - איסור
עולם, אבל אם נקבה היא, דינה כמצרית ואסורה עד דור
שלישי, שלעולם הולכים להחמיר. (53) ואסור עד דור
שלישי, כיוון שהזכר הוא הפגום. (54) אם גוי עמוני בא
על גוייה מאומה אחרת והוליד בן, דינו כעמוני וכשיתגייר
אסור לבוא בקהל, גוי מאומה אחרת שבא על גוייה עמונית
והוליד בן, אינו עמוני, וכשיתגייר מותר לבוא בקהל.

41 כב. מי שנתגייר משבעה עממין - אינן אסורין מן
42 התורה לבוא בקהל. והדבר ידוע, שלא נתגירו מהן
43 אלא הגבעונים, והיושע גזר עליהם שיהיו אסורים
44 לבא בקהל, אחד זכרים ואחד נקבות. ולא אסר
45 אותם אלא בזמן שיש מקדש; שנאמר: וחטבי עצים
46 ושאבי מים לבית אלהי - תלה הרחקתם במקדש.

47 כג. והם הנקראים נתינים, לפי שנתנם לעבודת
48 המקדש. בא דוד וגזר עליהם שלא יפנסו בקהל
49 לעולם, ואפלו בזמן שאין מקדש. וכן מפרש
50 בעזרא: ומן הנתינים שנתן דויד והשרים לעבודת
51 הלוים. הא למדת, שלא תלה אותם במקדש.

52 כד. ולמה גזר עליהם הוא ובית דינו? לפי שראה
53 עזרת ואכזריות שהיתה בהם בעת שבקשו שבעת בני
54 שאול בחרו ה' לתלותם, והרגום ולא רחמו
55 עליהם⁵⁵.

55) "והני (ואלו) גבעונים כיוון דלא מרחמי אינן ראיין
לידבק בהן, מיד גזר עליהן דוד".

56 כה. כשעלה סנהריב מלך אשור, בלבל כל האמות
57 וערבם זה בזה, והגלה אותם ממקומם. ואלו

1 - אין הקנאין פוגעין בו³⁹. וכן אם לקח שפחה דרך
2 חתנות - אינו לוקה מן התורה. שמעת שטבלה
3 וקבלה מצות וצתה מפלל העובדי כוכבים ומזלות.
39) שלא נאמרה ההלכה אלא כבועל ארמית (גוייה) וזו
יצאה מכלל הגויים.

4 טו. נתערב וולד ישראלית בולד שפחה - הרי שניהן
5 ספק, וכל אחד מהן ספק עבד; וכופין⁴⁰ בעל
6 השפחה ומשחרר את שניהם. ואם הנה הנה הוא
7 בן האדון⁴¹ של עבד - פשיגדלו⁴² ישחררו זה את
8 זה, ויהיו מתרין לבא בקהל.

40) מפני ביטול מצות פריה ורביה, שאינם יכולים לישא לא
שפחה ולא בת חורין, כמו בחצי עבד וחצי בן חורין.
41) כלומר, שבעל השפחה מת והניח בן, ונתערב עם בן
השפחה, ונמצא אחד משני הוולדות הוא האדון של השני.
42) אבל בהיותם קטנים אינם יכולים לשחרר, שקטן אינו
יכול לשחרר.

9 טז. היו התערבות בנות - הרי שתיהן ספק
10 שפחות⁴³, והבא על כל אחת מהן - הולד ספק עבד.
11 וכן אם נתערב וולד עובדת כוכבים ומזלות בולד
12 ישראלית⁴⁴ - מטבילים את שניהן⁴⁵ לשם גרות, וכל
13 אחת מהן ספק גיורת⁴⁶.

43) ואין כופין את האדון שישחרר את שתיהן, שהאשה
אינה מצווה על פריה ורביה, ודינן כדין חצייה שפחה
והחצייה בת חורין שאין כופין את האדון לשחררה. (44) והן
בנות. (45) שני הוולדות. (46) ואסורה לכהן.

14 יז. כל העובדי כוכבים כלם פשיגדו ויקבלו
15 עליהן כל המצות שבתורה, והעבדים פשיגדו⁴⁷
16 - הרי הן בישראל לכל דבר; שנאמר: הקהל חקה
17 אחת יהיה לכם. ומתרין להפנס בקהל יי מיד.
18 והוא⁴⁸ שישא הגר או המשחרר בת ישראל, וישא
19 הישראלית גיורת ומשחררת. חוץ מארבעה עממין
20 בלבד, והם: עמון ומואב ומצרים ואדם; שהאמות
21 האלו, פשיגדו אחד מהן - הרי הוא בישראל לכל
22 דבר, אלא⁴⁹ לענין ביאה בקהל.

47) עבד לא צריך לקבל המצוות כשישחרר, "שכבר
הודיעוהו כשטבל לשם עבדות". (48) היינו. (49) חוץ.

23 יח. וכיצד דינן? עמון ומואב - אסורין אסור עולם.
24 זכרים ולא נקבות. שנאמר: לא יבא עמוני ומואבי
25 בקהל יי וגומר. הלכה למשה מסיני, שהעמוני
26 הזכר והמואבי הזכר⁵⁰ הוא שאסור לעולם לשא בת
27 ישראל, אפלו בן בנו, עד סוף העולם; אבל עמונית
28 ומואבית מתרת מיד כשאר האמות.

50) "כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי: עמוני ולא
עמונית, מואבי ולא מואבית".

קנד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ"ג טבת – ספר קדושה – הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ר' עובדיה הגר.

והביאור בזה: הגם שבשלושה דברים נכנסו ישראל לברית, יש הבדל בין מילה וטבילה לבין קרבן, שמילה וקרבן הם עניינים חיוביים הפועלים את הכניסה בברית, אבל קרבן הוא הסרת המניעה והמעכב את הכניסה, על-דרך שעל-מנת להכנס לבית, צריך גם להסיר את הדבר המעכב את הכניסה בבחינת "ארי" הוא דרביע עליי", וממילא בזמן הזה כשאין קרבן הרי שעל-פי תורה אין הדבר מעכב, ועל ידי מילה וטבילה נעשה גר גמור (ובלשון הרוגוצובי לא מחסר כלל). ולכן נקט הרמב"ם הלשון "שקרבונו עיכבו להיות גר גמור" ולא בלשון של חיוב – "עושה אותו גר גמור" או "מגיררו" וכיוצא בזה.

(על-פי י"ן מלכות' טי' ט"ו)

(2) כריתות ט, א. 3) "בברית המקום וליבדל משאר אימות" ('תוספות' שם).

- 11 **ב. מילה⁴ היתה במצרים, שנאמר: וְכָל עָרַל לֹא יֵאָכֵל בּוֹ.⁵ מִל אֹתָם מִשָּׁה⁶ רַבָּנוּ. שְׁפָלִים⁷ בְּטִלּוּ פְרִיֹת מִיָּלָה בְּמִצְרַיִם, חוּץ מִשֶּׁבֶט לְוִי⁸. וְעַל זֶה נֶאֱמַר:**
12 **וּבְרִיתָךְ יִנְצְרוּ.**
13
14

(4) רבינו מבאר, שכל השלושה דברים סידרו בני ישראל לפני מתן-תורה. כלומר, לפני שנכנסו לברית. (5) ואיך אכלו במצרים את הפסח? ומוכח, שעוד בהיותם במצרים נימולו. (6) כלומר, על-ידי משה רבינו ובפקודתו. (7) 'שמות רבה' פרשה יט, ה: "לא ביקשו ישראל למול במצרים, אלא כולם ביטלו את המילה במצרים חוץ משבט של לוי, שנאמר (דברים לג, ט) 'וללוי אמר תומיך ואוריך', למה? 'כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו' – במצרים. והיה הקדוש-ברוך-הוא מבקש לגאלן ולא היה להם זכות, מה עשה הקב"ה? קרא למשה ואמר לו: לך ומהול אותם." (8) ובני שבט לוי היו המהלים, שאין לומר שמשה רבינו לברו מל אותם, כי איך אפשר שמהול יחידי ימול כמליון איש בזמן קצר, וכל ישראל שביטלו את המילה – פסולים היו לימול, "שמומר לערלות, דינו כגוי" (י"ד סי' רסד, ס"א, ברמ"א).

- 15 **ג. וטבילה היתה במדבר קדם מתן תורה, שנאמר:**
16 **וְקִדְשָׁתֶם הַיּוֹם וּמָחָר וְכַפְסוּ שְׂמֹלֹתֵיכֶם⁹. וְקָרַבְתֶּם,**
17 **שְׂנֵאָמַר: וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלֵוּ עֵלֹת.**
18 **עַל יְדֵי כָּל יִשְׂרָאֵל¹⁰ הַקָּרִיבוֹם.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"וטבילה היתה במדבר קדם מתן תורה, שנאמר וקדשתם היום ומחר וכפסו שמלותיכם".

וצריך להבין: הלא הלימוד מפסוק זה היה רק הקס"ד של הגמרא, אבל למסקנה נלמד מזה ש"ש"אין הזאה בלא טבילה". ובב"ח (לטויו"ד סי' רסח) פירש שכוונת הגמרא היא רק שאין להוכיח מכתוב זה שהכוונה לטבילה, כי אולי

- 1 **הַמִּצְרַיִם שְׂפָאֲרֵן מִצְרַיִם עִתָּה - אַנְשֵׁי אֲהָרִים**
2 **הֵם⁵⁶, וְכֵן הָאֲדוּמִים שִׁבְשֻׁדָּה אָדוּם. וְהוֹאִיל וְנִתְעַרְבוּ**
3 **אַרְבַּע אַמּוֹת הָאֲסוּרִים בְּכָל אַמּוֹת הָעוֹלָם שֶׁהֵן**
4 **מִתְרִים - הַתֵּר הַכָּל; שֶׁכָּל הַפּוֹרֵשׁ מֵהֵן לְהַתְגַּיֵּר -**
5 **חִזְקָתוֹ שֶׁפָּרַשׁ מִן הָרֹב. לְפִיכָף, כְּשִׁיתְגַּיֵּר הֵגֵר בְּזִמְנֵן**
6 **הַזֶּה בְּכָל מְקוֹם, בֵּין אֲדוּמֵי בֵּין מִצְרַיִ, בֵּין עַמּוֹנֵי בֵּין**
7 **מוֹאָבִי, בֵּין כּוּשֵׁי בֵּין שְׂאָר הָאֻמּוֹת, אֶחָד הַזְּכָרִים**
8 **וְאֶחָד הַנְּקֵבּוֹת - מִתְרִין לְבָא בַּקְּהָל מִיָּד.**

(56) "אמר לו' ר' עקיבא בנימין טעית, הלכה, משעלה סנחריב ובלבל את כל האומות, לא עמונים ולא מואבין במקומן ולא מצרי ואדומי במקומן".

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

(1) יבאר שהגר צריך מילה וטבילה והרצאת דמים; גר קטן על דעת מי מטבילין אותו; ומעוברת שנתגיירה וטבילה; ודין מי שבא ואמר נתגיירתי בבית דין פלוני; אם מלין ומטבילין העבדים הנלקחים מן הגויים; ואם צריך שיטבול העבד בבית דין; וכשישתחרר אם צריך טבילה; וששלמה המלך ושמשון גיירו הנשים שנשאו.

- 9 **א. בְּשִׁלְשָׁה דְבָרִים² נִכְנָסוּ יִשְׂרָאֵל לְבְרִית³: בְּמִילָה**
10 **וּבְטְבִילָה וּקְרָבָן.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"בשלושה דברים נכנסו ישראל לברית, במילה וטבילה וקרבן בו".

וממשיך בהלכה שאח"כ "ובזמן הזה שאין שם קרבן, צריך מילה וטבילה. וכשיבנה בית-המקדש יביא קרבן". ומשמע שנעשה גר גמור על-ידי מילה וטבילה בלבד, ורק שיש עליו חיוב לכשיבנה בית-המקדש להביא קרבן. ובביאור הדבר כתב הרוגוצובי ש"רק לקדשים לא מקרי עדיין גר גמור, אבל לשאר דברים הוה כישיראל לכל דבר, וא"כ בזמן הזה לא מחסר כלל בשביל הקרבן".

וצריך להבין, הן אמת שאכילת קדשים אינה שייכת בזמן הזה, ואעפ"כ הטעם שגר אסור באכילת קדשים בזמן הבית הוא כיון שלא מקרי עדיין ישראל גמור, ואין עליו דין ישראל ומקרי כמו בן נח לקדשים, וא"כ מוכח שגם הגירות בזמן הזה אינה בשלימות, וא"כ איך יתכן לומר על כל הגרים שהתגיירו מאז שחרב בית-המקדש שאין עליהם דין ישראל גמור.

ובפרט שידועה תשובת הרמב"ם לר' עובדיה הגר, שמעלתו גדולה ביותר ממעלת שאר ישראל המתייחסים לאברהם יצחק ויעקב, ואילו הגרים מתייחסים "למי שאמר והיה העולם". ועל-פי האמור לעיל שבזמן הזה הרי הם (לעניין מסויים) כבן נח, כיצד כותב הרמב"ם שמעלתו גדולה ממעלת שאר ישראל, ופשיטא שהרמב"ם לא יכתוב ח"ו דבר שאינו מכוון ל"תורת אמת", רק בכדי לעודד את

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ג טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 היתה לנקיות, אבל לאחר המסקנא שהיתה טבילה
2 מהטעם שהוזכרה הזאה "ואין הזאה בלא טבילה", מוכח
3 שגם כוונת הכתוב ב"וכבסו שמלותם" הוא לעניין טבילה.
4 (על"פ לקו"ש חלק ל"ג עמוד 26 הערה 4)

5 (9) יבמות מו, ב: "ומה במקום שאין טעון (שאינו צריך)
6 כיבוס ("בעל קרי . . . דכתיב ורחץ במים, ולא כתב יכבס
7 בגדיי". רש"י) טעון טבילה, מקום שטעון כיבוס (בקיבול
8 תורה, דכתיב וכבסו שמלותם. רש"י), אינו דין שטעון
9 טבילה. (10) שלוחי כל ישראל.

10 ד. וכן לדורות, פשיטתא העובד פוכבים ומזלות
11 להפנס לברית ולהסתופף תחת פנפי השכינה ויקבל
12 עליו על תורה¹¹ - צריך¹² מילה וטבילה והרצאת
13 קרבן. ואם נקבה¹³ היא¹⁴ - טבילה וקרבן. שנאמר:
14 ככם פגור. מה אהם - במילה וטבילה והרצאת קרבן,
15 אף הגר לדורות - במילה¹⁵ וטבילה והרצאת קרבן.

16 (11) כמבואר להלן הי"ד. (12) כריתות ט, א. (13) יבמות
17 מו, ב. (14) בכת"י תימן: צריכה. (15) מילה קודמת
18 לטבילה.

19 ה. ומהו קרבן הגר? עולת בהמה¹⁶, או שתי תורים
20 או שני בני יונה¹⁷, ושניהם עולה¹⁸. ובזמן הזה
21 שאין שם קרבן - צריך מילה וטבילה, וכשיפגנה¹⁹
22 בית המקדש יביא קרבן²⁰.

23 (16) כריתות ח, ב. (17) שם. (18) שם. (19) שם ט, א
24 (20) בכת"י תימן: קרבנו.

25 ו. גר שקמל ולא טבל או טבל ולא קמל - אינו גר,
26 עד שימול ויטבל²¹. וצריך לטבל בפני שלשה²².
27 והואיל והדבר צריך בית דין²³ - אין מטבילין אותו
28 בשפת ולא ביום טוב²⁴ ולא בלילה²⁵. ואם
29 הטבילוהו²⁶ - הרי זה גר²⁷.

30 (21) יבמות מו, א. (22) שם מו, ב: "גר צריך שלשה,
31 משפט כתיב ביה" ("משפט אחד יהיה לכם ולגר" (כמדבר
32 טו, טז) ואין משפט פחות משלשה (רש"י). (23) והרי זה
33 דין. (24) שם. ש"אין דנין בשבת" (פכ"ג מהל' שבת הי"ד)
34 "כל שאסור בשבת . . . אסור ביום טוב" (פ"א מהל' יום-טוב
35 הי"ז). ראה ט"ו (י"ד סי' רסח, אות יא).
36 (25) "שאינ מתחילין את הדינין בלילה" (פ"ג מהל' סנהדרין
37 ה"ג). (26) בלילה. (27) "דטבילה בדיעבד כגמר דין דמי,
כיון שכבר קיבל (המצוות) ומל" (רשב"א מס' יבמות).
"ובדיני ממונות אם התחילו ביום, מותר לגמור הדין
בלילה" (הל' סנהדרין ה"ד).

38 ז. גר קטן - מטבילין אותו על דעת בית דין, שזכות
39 היא לו²⁸. מעברת שנתגירה וטבלה - אין בנה צריך
40 טבילה²⁹. טבל³⁰ בינו לבין עצמו ונתגיר³¹ בינו לבין
41 עצמו, ואפלו בפני שנים³² - אינו גר. בא ואמר:

24 נְתַגִּירְתִּי בְּבֵית דִּינִי שֶׁל פְּלוֹנִי וְהַטְּבִילוּנִי - אֵינִי
25 נְאֻמָּן לָבֵא בְּקֶהֱל עַד שְׂכִיבֵי עֵדִים³³.

(28) כתובות יא, א. וזכין לאדם שלא בפניו ושלא מדעתו.
(29) יבמות עח, א. שטבילת האם עולה לו. (30) שם מז,
א. (31) כלומר, שני הדברים - גם הטבילה וגם הגירות,
היינו קבלת עול מצוות - היו בינו לבין עצמו, "דכיון שהיו
הטבילה וקבלת המצוות בינו לבין עצמו או בפני שנים -
לא הוי גר . . . דאם לא היה רק אחד מהן בלא בית-דין
מהני (מועיל) בדיעבד; דטבילה (בפני שלשה) לחוד - מהני,
כמבואר להלן (ה"ז), דטבילה הוי ממילא קבלת המצוות,
כיון שטבל לשם גירות. וכן אם נתגייר בפני בית-דין, דהיינו
קבלת המצוות, מהני גם כן בדיעבד, אף אם לא היתה
הטבילה בבית-דין" ('חמדת שלמה', יו"ד סי' כט).
(32) ש"שנים שדנו, אין דיניהם דין" (פ"ב מהל' סנהדרין
ה"ו). (33) שם. הואיל והוחזק לגוי, כמבואר להלן (ה"ט).

26 ח. הִיָּה נִשְׁוֵי לִישְׂרָאֵלִית או לְגִיּוֹרֵת וַיֵּשׁ לוֹ בְּנִים,
27 וְאָמַר: נְתַגִּירְתִּי בֵּינִי לְבֵין עַצְמִי - נְאֻמָּן לְפֶסֶל אֶת
28 עַצְמוֹ³⁴, וְאֵינִי נְאֻמָּן לְפֶסֶל אֶת הַבְּנִים³⁵. וְחֹזֵר
29 וְטוֹבֵל בְּבֵית דִּין³⁶.

(34) שם מז, א. ואסור לו לדור עם האשה הישראלית,
שבהודאתו אסרה על עצמו. (35) מכיון שהוחזקו כשרים.
(36) שם. מכיון שלפי דבריו לא היו הגירות והטבילה בפני
שלשה, וכמבואר בהלכה הקודמת. אבל הטפת דם ברית
אינו צריך, שמילה אינה צריכה שלשה. ראה בב"ח יו"ד סי'
רסח.

30 ט. גִּיּוֹרֵת שְׂרָאִינִיה נֹהֲגַת בְּדַרְכֵי יִשְׂרָאֵל תָּמִיד, כְּגוֹן
31 שֶׁתִּטְבֹּל לְנִדְתָּהּ³⁷ וְתַפְרִישׁ תְּרוּמָה מֵעֲסָתָהּ וְכִיּוֹצֵא
32 בָּזָה; וְכֵן גַּר שֶׁנֹּהֵג בְּדַרְכֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁטוֹבֵל לְקִרְיֹו
33 וְעוֹשֶׂה כָּל הַמִּצְוֹת - הֲרִי אֵלָיו בְּחֻזְקַת גְּרִי צָדֵק, וְאֵף
34 עַל פִּי שְׂאִין שֶׁשָּׂם עֵדִים שֶׁמְעִידִין לְפָנָיו מִי שֶׁנִּתְגַּדְּרוּ.
35 וְאֵף עַל פִּי כֵן, אִם בָּאוּ לְהַתְּעָרֵב בְּיִשְׂרָאֵל - אֵין
36 מְשִׂיאִין אוֹתָם עַד שְׂכִיבֵיאוּ עֵדִים אוֹ עַד שְׂיֻטְבְּלוּ
37 לְפָנָיו; הוֹאִיל וְהַחֲזִקוּ עוֹבְדֵי פוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת.

(37) שם מה, ב: "מי לא טבלה לנידוטה", "מי לא טבל
לקריו". רבינו פירט שני דברים: טבילה לנדוטה ותרומת
חלה מעיסתה, כי יתר המצוות שהיא מקיימת אינן מוכיחות
שהיא ישראלית, שאולי היא שומרת אותן כגויה וכאינה
מצווה ועושה. אבל בטבילת נדוטה, שאם היא נשאת
בגיותה, הלא הטבילה אינה מועילה כלום בגויים, כי מן
התורה "הגויים אין מטמאין לא בזיבה ולא בנידות ולא
בלידות" (פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב הי"ז) "ואין
חייבים עליהם משום נדה ולא משום זבה ולא משום
יולדת" (למעלה פ"ד ה"ד), ומדרבנן הן טמאות אפילו אם
לא ראו "וחכמים גזרו על כל הגויים הזכרים והנקבות שיהיו
כזבים תמיד, בין ראו בין לא ראו" (שם), והטבילה לגויים
אינה כלום; וכשהיא זהירה בטבילה, הרי זו הוכחה
שנתגיירה, ואותו הדבר בהפרשת תרומת חלה מעיסתה,
שעיסת גוי פטורה מחלה "גוי שהפריש חלה . . . אינה

קנו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ג טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תימן: שבה, כלומר בטבילה.

יג. ובמקנה הפשר לטבילת נדה - שם⁵⁶ מטבילין
את הגרים ואת העבדים ואת המשחררים. וכל דבר
שחוצץ בנדה - חוצץ⁵⁷ בגרים ובעבדים
ובמשחררים.

(56 שם מז, ב. 57 שם.)

יד. אל יעלה על דעתך, שמששון המושיע את
ישראל או שלמה מלך ישראל שנקרא⁵⁸ ידיד יי⁵⁹
ונשאו נשים נכריות בגיותן. אלא סוד⁶⁰ הדבר פך
הוא: שהמצוה הנכונה, פשכא הגר או הגיות
להתגיר - בודקין אחריו שמה בגלל ממון שיטל או
בשביל שררה שיזכה לה או מפני הפחד בא להכנס
לדת. ואם איש הוא - בודקין אחריו שמה עיניו נתן
באשה יהודית; ואם אשה היא - בודקין שמה עיניה
נתנה בבחור מבחורי ישראל⁶¹. אם לא נמצא להם
עלה⁶² - מודיעין אותן⁶³ ככד על התורה וטרח שיש
בעשייתה על עמי הארצות, כדי שיפרשו. אם קבלו
ולא פשו, וראו אותן שחזרו מאהבה - מקבלים
אותן⁶⁴; ושנאמר: ותרא כי מתאמצת היא ללכת אמה
ותחדל לדבר אליה.

(58 בדפוס רומי, קושטא, שונצין ווינצייא, ובכת"י תימן:
חסרה המלה "שנקרא". 59 בדפוסים אחרים, הגירסא:
ידידי ה', כלומר, שניהם שמשון ושלמה. בדפוס רומי
ובכת"י תימן הגירסא: ידידיה, "ויקרא את שמו ידידיה"
(שמואל-ב יב, כה). 60 ענין הדבר, השווה פ"א מהל'
קידוש החודש ה"ד, "סוד העיבור". 61 יבמות כד, ב.
62 שום סיבה במה לתלות רצון הגירות. 63 שם מז, א.
64 שם.)

טו. לפיכך לא קבלו⁶⁵ בית דין גרים פל ימי דוד
ושלמה. בימי דוד - שמה מן הפחד חזרו; ובימי
שלמה - שמה בשביל המלכות והטובה והגדולה
שהיו בה ישראל חזרו. שפל החזרו מן עבודת
פוכבים ומזלות בשביל דבר מהבלי העולם - אינו
מגרי הצדק⁶⁶. ואף על פי כן היו גרים הרבה⁶⁷
מתגירים בימי דוד ושלמה בפני הדיטות⁶⁸. והיו
בית דין הגדול חוששין להם, לא דוחין אותן אחר
שטבלו מפל מקום⁶⁹, ולא מקריבין אותן עד שתראה
אחריתם.

(65 שם כד, ב. 66 אלא גרים גוררים. ראה שם
ב'תוספות' דיבור-המתחיל בימי דוד. 67 שם עט, א.
68 שלא ידעו ההלכה, שאין מקבלים גרים בימים אלו.
69 בכל אופן, והרי הם גרים.)

טז. ולפי שגיר שלמה נשים ונשאן, וכן שמשון גיר
ונשא, והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל
דבר, ולא על פי בית דין⁷⁰ גירום - חשכן הפתוב⁷¹
כאלו הן עובדות פוכבים ומזלות ובאסורן עומדין.

1 חלה" (פ"ו מהל' ביכורים ה"). והוא-הדין בגר, "שכבת
2 זרעו של גוי טהורה" (פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב
3 ה"). וטבילתו הוכחה גמורה שנתגייר (לפי 'חמדת שלמה'
4 'יוד' ס' ט).

5 ל. אבל מי שפא ואמר³⁸ שהיה עובד פוכבים ומזלות
6 ונתגייר בבית דין - נאמן; שהפה שאסר³⁹ הוא הפה
7 שהתיר⁴⁰. במה דברים אמורים? בארץ ישראל⁴¹
8 ובאותן הימים⁴², שחזקת הכל שם בחזקת ישראל⁴³;
9 אבל בחוצה לארץ - צריך להביא ראיה ואחר כך
10 ישא ישראלית. ואני אומר: שזו⁴⁴ מעלה ביוחסין⁴⁵.

(38 כלומר, שמעולם לא היה מוחזק כגוי. 39 שאמר: גוי
הייתי. 40 שאמר: נתייירתי. 41 "חביבה ארץ ישראל
שמכשרת גרים, האומר בארץ ישראל גר אני - מקבלין אותו
מיד, ובחוצה לארץ אין מקבלין אותו אלא-א-כך עדי
עמו" (מסכת גרים, פ"ד). 42 שיד ישראל תקיפה,
ש"אסור לנו להניח גוי עובד עבודה-זרה בינינו" (פ"י מהל'
עבודה-זרה ה"ו). דכל שבא סתם הוא בחזקת ישראל
(מרכבת המשנה). 43 וכן דעת בעל 'הלכות גדולות'
(מגדל עוז). 44 בדפוס רומי: מעלה עשו ביוחסין.
45 שמן הדין גם בחוצה לארץ נאמן, שהפה שאסר הוא
הפה שהתיר.)

יא. פשם⁴⁶ שמלין ומטבילין את הגרים, כך מלין
12 ומטבילין את העבדים הנלקחים מן העובדי פוכבים
13 ומזלות לשם עבדות. הלוקח⁴⁷ עבד מן העובד
14 פוכבים ומזלות, וקדם⁴⁸ העבד וטבל לשם בן חורין
15 - קנה עצמו⁴⁹; והוא⁵⁰ שאמר בעת טבילה: הריני
16 טובל בפניכם לשם גרות. ואם טבל בפני רבו - אינו
17 צריך לפרשו⁵¹, אלא פיון שטבל נשתחרר. לפיכך
18 צריך רבו לתקפו⁵² במים עד שיעלה והוא תחת
19 שעבודו, ומודיעו בפני הדיין שלשם עבדות
20 מטבילו. ואין העבד טובל אלא בפני שלשה וביום,
21 כגר; שמהקצת גרות הוא⁵³.

(46 יבמות מח, א. 47 הקונה. 48 כלומר, לפני
שהטבילו הכהן לשם עבדות. 49 שם מה, ב. שהמוכר
עצמו אין לו קנין בגופו של גוי אחר, ואין בכוחו להקנות
לישראל הקונה יותר ממה שיש לו, היינו השעבוד לעבודה,
ומכיון שהעבד הקדים עצמו וטבל לשם בן חורין, הוציא
עצמו משעבודו של הישראל שקנאו. 50 שם מז, א.
51 שם. כיון דרבו עומד אצלו, ומיהר לטבול לפני שרבו
יטבלנו, הוי כאילו פירש שהוא טובל לשם גירות. 52 שם.
"לתת עליו עול מלאכה במים, כדי שתהא נראית כטבילת
עבדות" (רש"י שם). 53 שהעבד חייב במצוות כאשה.)

יב. כשישתחרר העבד - צריך טבילה אחרת⁵⁴ בפני
23 שלשה ביום, שבה⁵⁵ תגמר גרותו ויהיה פישראל.
24 ואין צריך לקבל עליו מצות ולהודיעו עקרי הדת,
25 שפכר הודיעוהו פשטבל לשם עבדות.

(54 מדרבנן (מגיד-משנה). 55 בדפוס רומי, ובכת"י

1 ועוד, שהוכיח סופן על תחלתן⁷², שהן עובדות
 2 פוכבים ומזלות שלהן, וכנו להן כמות. והעלה עליו
 3 הפתוב באלו הוא⁷³ בנאן, שנאמר: אז יבנה שלמה
 4 במה.

2) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "אחד" ליתא. (3) כמבואר
 למעלה פי"ג הי"ד. (4) יבמות מז, א. (5) "שפלים
 וכפויין" (רש"י). (6) "ואיני ראוי להשתתף בצרתם, ומי
 יתן ואזכה לכך" (רש"י).

(70) שבית-דין הגדול חוששין להם, כמבואר בהלכה
 הקודמת. (71) שופטים יד, ג; מלכים-א, יא, ד.
 (72) נראה אחריתן. (73) שבת נו, ב.

ב. ומודיעין אותו עקרי הדת, שהוא יחוד השם
 27 ואסור עבודת פוכבים ומזלות, ומאריכין⁷¹ בדבר
 28 הזה. ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת
 29 מצות חמורות, ואין מאריכין בדבר זה. ומודיעין
 30 אותו עון לקט⁸ שכחה⁹ ופאה¹⁰ ומעשר שני¹¹.
 31 ומודיעין אותו עונשן של מצות. פיצד? אומרים לו:
 32 הוי יודע, שעד שלא באת לדת זו, אם אכלת חלב
 33 - אי אתה ענוש פרת, אם חללת שבת - אי אתה
 34 ענוש סקילה; ועכשיו אחר שתתגיר, אם אכלת חלב
 35 - אתה ענוש פרת, אם חללת שבת - אתה ענוש
 36 סקילה. ואין מרבין עליו¹², ואין מדקדקין¹³ עליו,
 37 שקמא יגרם לטרדו ולהטותו מדרך טובה לדרך רעה.
 38 שפתחלה אין מושכין את האדם אלא בדברי רצון
 39 ורכים¹⁴. וכן הוא אומר: בחבלי אדם אמשכם,
 40 ואחר כך בעבותות אהבה.
 41

יז. גר שלא בדקו אחריו, או שלא הודיעוהו המצות
 6 וענשן, ומל וטבל בפני שלשה הדייטות - הרי זה
 7 גר. אפלו נודע שבשביל דבר הוא מתגיר, הואיל
 8 ומל וטבל - יצא מקלל העובדי פוכבים ומזלות,
 9 וחוששין⁷⁴ לו עד שיתבאר צדקותו. ואפלו חזר
 10 ועבד פוכבים ומזלות - הרי הוא פושע מורמ⁷⁵,
 11 שקדושיו קדושין⁷⁶ ומצוה להחזיר אבדתו⁷⁷. מאחר
 12 שטבל - נעשה פושע מורמ. ולפיכך קימו שמשון
 13 ושלמה נשתייהן⁷⁸, ואף על פי שנגלה סודן⁷⁹.

(74) לא דוחים אותו ולא מקרבים אותו עד שתראה אחריתו,
 כמבואר בהט"ז. (75) זה נמשך למה שכתב למעלה
 "הואיל ומל וטבל, יצא מכלל הגויים" (כסף-משנה). אמנם
 מלשונו של ה'מגיד משנה' משמע שהמדובר בחזר לסורו
 ועבד עבודה-זרה, אבל עלינו לדחוק וליישב דבריו,
 שהתכוון לחזור לסורו, אבל לא עבד עבודה-זרה, כי אם
 עבד - הרי לא עדיף מגוי שגם הוא עובד מחמת רגילותו.
 ואפשר גם ליישב דברי ה'מגיד משנה' באופן אחר, ואין כאן
 המקום להאריך]. (76) יבמות מז, ב. (77) עבודה זרה כו,
 ב. (78) מפני שמן הדין הן ישראליות גמורות. (79) יתכן
 שצריך להכתב "סורין", וכן בדפוס אמשטרדם. כלומר,
 אף-על-פי שחזרו לסורן (מנהגן הרע) ועבדו עבודה-זרה,
 נחשבות הן כישראליות.

יח. ומפני זה אמרו חכמים: קשים להם גרים
 14 לישראל פנגע צרעת⁸⁰. שרפן חזרין בשביל דבר⁸¹,
 15 ומטעין את ישראל, וקשה הדבר לפרש מהם אחר
 16 שנתגירו. צא ולמד מה ארע במדבר במעשה העגל
 17 ובקברות הפאה, וכן רב הנסיונות⁸² האפסוף⁸³ היו
 18 בהן תחלה.
 19

(80) יבמות מז, ב. (81) איזה מקרה שהוא. (82) ככתוב:
 וינסו אותי זה עשר פעמים (במדבר יד, כב). (83) ערב רב.

פרק ארבעה עשר

1) יבאר כיצד מקבלין גרי הצדק; ואי זה הוא גר תושב ואם
 מקבלין אותו [בזמן הזה]; עבד שגלח מן הגויים אומרים
 לו מה ראית שבאתה; גר שנתגיר כקטן שנולד דמי; וכיצד
 דין הגרים בעריות ובשניות.

7) להסביר לו בהרחבה, כדי שידע להכיר את ה' ותשתרש
 בו אמונת הייחוד. (8) "כשקוצר ומאלם לא ילקט השבלים
 הנושרות בשעת הקציר אלא יניחם לעניים, שנאמר (ויקרא
 כג, כב) ולקט קצירך לא תלקט... לעני ולגר תעזוב אותם"
 (פ"א מהל' מתנות עניים ה"ד). (9) "המעמר ושכח אלומה
 אחת בשדה, הרי זה לא יקחנה, שנאמר (דברים כד, יט)
 ושכחת עומר בשדה, לא תשוב לקחתו" (שם ה"ה).
 (10) "הקוצר את שדהו, לא יקצור את כל השדה כולה אלא
 יניח מעט קמה לעניים בסוף השדה, שנאמר (ויקרא כג, כב)
 לא תכלה פאת שדך בקוצרך" (שם ה"א). רבינו סידר "לקט
 שכחה ופאה", וכן הוא בגמרא (שם). סדר זה נמצא שנוי
 במשנה (פאה פ"ד, מ"ו) "מן הלקט ומן השכחה ומן
 הפאה". נקטינהו (אחזם וסדרם) בסדר שרגיל להיות, שכן
 בתחילת הקצירה, אפשר ושכח להיות נושר, אבל שכחת
 עומר או קמה אינו רגיל שישכח בתחילת הקצירה, והדר
 (ואחר-כך) תנא (למד) פאה, שמקומה בסוף השדה"
 (תוספות יום-טוב, שם). (11) כנראה, טעות-סופר כאן,
 ויש להגיה מעשר "עני". וכן הגירסא בגמרא (שם) ובכת"י
 תימן. "בשלישית ובשלישית מן השבוע (בשנה השלישית
 והששית מן השמיטה) אחר שמפרישים מעשר ראשון,
 מפריש מן השאר מעשר אחר ונותנו לעניים, והוא הנקרא
 מעשר עני" (פ"ז מהל' מתנות עניים ה"ד). רבינו פירט רק
 מתנות עניים אלו (וכן בגמרא), ולא חשב תרומות ומעשר
 ראשון גם לא מצות צדקה, מפני שמתנות אלו שונות
 מתרומות ומעשר ראשון וצדקה. מתנות כהונה ולויה הם
 של בעלים ליתנן לכל כהן שירצו, שנאמר (במדבר ה, י)

א. כיצד מקבלין גרי הצדק? פשיבוא אחד² להתגיר
 20 מן העובדי פוכבים ומזלות, ויבדקו³ אחריו ולא
 21 ימצאו עלה - אומרים⁴: מה ראית שבאת
 22 להתגיר? אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דוויים
 23

קנה שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ג טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 שם. 22 'נתחומא' פרשת נצבים: "אבל ישראל נופלין ועומדין". 23 מסכת גרים פ"א, ב. 24 יבמות מז, ב: "שהיית מצוה לא משהייתן" (אין מעכבים עשיית מצוה). 25 שבת קלה, א. ראה 'כסף משנה' פ"א מהל' מילה ה"ז. 26 יבמות, שם: "נתרפא מטבילין אותו". שהמים "מכבידין את חולי המכה" (רש"י).

ו. וְשֵׁשֶׁה־עוֹמְדִין עַל גַּבְיוֹ וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ מְקַצֵּת 20
מִצְוֹת קְלוֹת וּמְקַצֵּת מִצְוֹת חֲמוּרוֹת פְּעַם שְׁנַיִם²⁸, 21
וְהוּא עוֹמֵד בְּמַיִם. וְאִם הָיְתָה אִשָּׁה²⁹ - נָשִׁים 22
מוֹשִׁיבוֹת אוֹתָהּ בְּמַיִם³⁰ עַד צְאוֹרָה, וְהַדִּינִין מִבְּחוּץ, 23
וּמוֹדִיעִין אוֹתָהּ מְקַצֵּת מִצְוֹת קְלוֹת וְחֲמוּרוֹת, וְהֵיא 24
יוֹשֶׁבֶת³¹ בְּמַיִם. וְאַחַר כֵּן טוֹבֵלֶת בְּפִנְיָהֶם. וְהֵן 25
מִתְזַרְזִין פְּנִיָּהֶן וְיוֹצְאִין, כְּדִי שְׁלֹא יֵרְאוּ אוֹתָהּ 26
כְּשֶׁתַּעֲלֶה מִן הַמַּיִם. 27

27 שם. 28 שם. "על-ידי טבילה הוא נכנס לכלל גירות, הילכך בשעת טבילת מצוה - צריך לקבל עליו עול מצוות" (רש"י שם). 29 שם. 30 שם. 31 שם. 32 שם. 33 שם. 34 שם. 35 שם. 36 שם. 37 שם. 38 שם. 39 שם. 40 שם. 41 שם. 42 שם. 43 שם. 44 שם. 45 שם.

ז. אִי זֶה הוּא גֵר תּוֹשֵׁב? זֶה עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזוֹלוֹת 28
שֶׁקָּבְלוּ³² עָלָיו שְׁלֹא יַעֲבֹד פּוֹכְכִים וּמְזוֹלוֹת עִם שְׂאֵר 29
הַמִּצְוֹת שֶׁנֶּצְטַטּוּ בְּנֵי נֶחַ, וְלֹא מִלּוֹ וְלֹא טָבַל - הָרִי זֶה 30
מְקַבְּלִין אוֹתוֹ, וְהוּא מִחֲסִידֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם. וְלָמָּה 31
נִקְרָא שְׁמוֹ תּוֹשֵׁב? לְפִי שֶׁמֶתָר לָנוּ לְהוֹשִׁיבוֹ בְּיַמֵּינוּ 32
בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהַלְכוֹת עֲבוֹדַת פּוֹכְכִים 33
וּמְזוֹלוֹת³³. 34

32 עבודה זרה סד, ב. 33 פ"י ה"ו.

ח. וְאִין מְקַבְּלִין גֵר תּוֹשֵׁב אֲלֵא בְּזִמְנֵי שֶׁהַיּוֹבֵל 35
נוֹהֵג³⁴; אֲבָל בְּזִמְנֵי הַזֶּה, אֲפִלּוּ קָבַל עָלָיו כָּל הַתּוֹרָה 36
כִּלְהַךְ חוּץ מִדְּקָדוּק אֶחָד - אִין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ³⁵. 37

34 ערכין כט, א. ראה השגת הראב"ד. "ולדעת רבינו נראה לומר . . . שאם מעצמו קיבל עליו שבע מצוות שאינן מונעין אותו משיבת הארץ, ולא בא לומר אלא שאין בית-דין מקבלין אותו" (כסף-משנה, פ"י מהל' עבודה-זרה ה"א). 35 בכורות ל, ב: "נכרי שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד . . . אין מקבלין אותו . . . ואפילו דקדוק אחד". ודעת רבינו, שהגמרא מדברת בנכרי הרוצה להשאר בגיותו ולהיות גר תושב, ובזמן שאין היובל נוהג, לכן אין מקבלין אותו.

ט. הָעוֹבֵד הַנִּלְקָח מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזוֹלוֹת³⁶ - אִין 38
אוֹמְרִין לוֹ: מָה רְאִיתָ שֶׁבָּאתָ? אֲלֵא אוֹמְרִים לוֹ: 39
רְצוֹנְךָ שֶׁתִּפְגַּס לְכָלֵל עַבְדֵי יִשְׂרָאֵל וְתִהְיֶה מִן 40
הַכְּשָׁרִים אוֹ לֹא? אִם רָצָה³⁷ - מוֹדִיעִין לוֹ³⁸ עֲקָרֵי 41
הַדָּת, וּמְקַצֵּת מִצְוֹת קְלוֹת וְחֲמוּרוֹת, וְעֹנֵשׂן וְשֹׁכְרֵן, 42
כְּמוֹ שְׁמוֹדִיעִין אֶת הַגֵּר. וּמִטְבִּילִין אוֹתוֹ כְּגֵר, 43
וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא בְּמַיִם. וְאִם לֹא רָצָה לְקַבֵּל - 44
מְגַלְּגֵלִין עָלָיו³⁹ כָּל שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ⁴⁰ וּמוֹכְרוֹ 45

ואיש את קדשיו לו יהיו" (פ"ב מהל' תרומות ה"ו), וכן בצדקה, "עני שהוא קרוב קודם לכל אדם" (פ"ז מהל' מתנות עניים ה"ג). לא כן במתנות עניים: "כל מתנת עניים אלו (לקט שכחה ופאה) אין בהן טובת הנייה לבעלים, אלא העניים באין ונוטלין אותן על כרחן של בעלים" (שם פ"א ה"ח); "ומעשר עני המתחלק בגורן, אין בו טובת הנאה לבעלים אלא העניים באים ונוטלין על כרחו" (שם פ"ו ה"י). לכן מודיעים - לגוי הבא להתגייר - רק מתנות עניים אלו, שנפקעה זכות הבעלים מהן לגמרי, אולי ידיעה זו תשפיע עליו להתחרט מרצון גירות: "הואיל והן מקפידין על הממון כל כך . . . דנהרג על פחות משהו פרוטה . . . שמה יחזור בו מלהתגייר" (רש"י שם). 12 הזכרת עונשין (סמ"ג). 13 שם. "דאף באתן מקצת עונשין, אין להודיעו כל דקדוקי העונשין" (ב"ח לטור' יו"ד סי' רסח). 14 בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "רכים".

ג. וְכִשֶׁם שְׁמוֹדִיעִין אוֹתוֹ עֹנֵשׂן שֶׁל מִצְוֹת, כֵּן 1
מוֹדִיעִין אוֹתוֹ¹⁵ שֶׁכָּרֵן שֶׁל מִצְוֹת. וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ 2
שֶׁבַע־שִׁט מִצְוֹת אֵלוּ יִזְכֶּה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְשֹׁאֵין 3
שׁוֹם¹⁶ צְדִיק גְּמוּר אֲלֵא בְּעַל הַחֲקֵמָה שֶׁעוֹשֶׂה מִצְוֹת 4
אֵלוּ וְיוֹדְעָן¹⁷. 5

15 שם. 16 בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "שם", כלומר במציאות. ראה ביאורנו למעלה (פרק יא, אות ג). 17 "וכל העושה כל הכתוב בה (בתורה) ויודעו דעה גמורה נכונה, זוכה בה לחיי העולם הבא" (פ"ט מהל' תשובה ה"א).

ד. וְאוֹמְרִים לוֹ: הֲיִי¹⁸ יוֹדֵעַ, שֶׁהָעוֹלָם הַבָּא אִינוֹ 6
צְפוּן¹⁹ אֲלֵא לְצְדִיקִים, וְהֵם יִשְׂרָאֵל. וְזֶה שֶׁתִּרְאֶה 7
יִשְׂרָאֵל בְּצַעַר בְּעוֹלָם הַזֶּה - טוֹבָה הִיא צְפוּנָה לָהֶם, 8
שֹׁאֵינָן יְכוּלִין לְקַבֵּל רַב טוֹבָה בְּעוֹלָם הַזֶּה²⁰ כְּאֲמוֹת, 9
שֶׁמָּא יָרוּם לָבֶם וְיִתְעוּ וְיִפְסִידוּ שֶׁכֵּר הָעוֹלָם הַבָּא, 10
כְּעִנְיַן שְׁנֹאֲמַר: וְיִשְׁמַן יִשְׂרוּן וַיִּבְעַט. 11

18 שם. 19 גנוז, שמור, כלומר מקומם בעולם הבא מובטח, כמו שמבאר, שהצער שיש לישראל בעולם הזה, הוא בכדי שרוב הטובה לא יסיר לבם מה' ותורתו, ויפסידו שכרם בעולם הבא. אכן זה רק לישראל, אבל הגויים, אף-על-פי ש'חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא" (פ"ג מהל' תשובה ה"ה) - חלקם אינו שמור וגנוז, ההשגחה העליונה אינה שומרת עליהם שלא יבעטו ושלא יפסידו שכר עולם הבא. ראה בהגהות רבי צבי חיות, שם. 20 שם.

ה. וְאִין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא עֲלֵיהֶן רַב 12
פְּרַעְוֹנוֹת²¹, כְּדִי שְׁלֹא יֵאָבְדוּ; אֲלֵא כָּל הָעוֹבְדֵי 13
פּוֹכְכִים וּמְזוֹלוֹת פְּלִין, וְהֵן עוֹמְדִין²². וּמֵאַרְכִּין בְּדָבָר 14
הַזֶּה, כְּדִי לְחַבְּבֵן אִם חֲזַר בּוֹ וְלֹא רָצָה לְקַבֵּל - 15
הוֹלֵךְ לְדַרְכּוֹ²³; וְאִם קָבַל - אִין מְשִׁהִין אוֹתוֹ, אֲלֵא 16
מְלִין אוֹתוֹ מְדַד²⁴. וְאִם הָיָה מְהוּל - מְטִיפִין מְמַנּוֹ 17
דָם בְּרִית²⁵. וּמְשִׁהִים אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּתְרַפֵּא רְפוּאָה 18
שְׁלֵמָה²⁶, וְאַחַר כֵּן מְטְבִילִין אוֹתוֹ. 19

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ג טבת - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחותה מן האם. (6) אחות אמו מן האם. (7) אשת אחיו מאמו. (45) סנהדרין נח, ב. (46) פ"ט ה"ה.
יא. עובד פוכבים ומזלות שנתגירו⁴⁷ ועבד
שנשתחרר⁴⁸ - הרי הוא פקטן שנולד, וכל שאר
בשר שהיו לו פשהוא עובד פוכבים ומזלות או
פשהוא עבד - אינן שאר בשר, ואם נתגיר הוא והם
- אינו חב⁴⁹ על אחת מהם משום ערה כלל.

(47) יבמות כב, א. (48) שם צז, ב. (49) מן התורה.
יב. דין תורה⁵⁰, שמתר לעובד פוכבים ומזלות⁵¹
שישא אמו או אחותו מאמו שנתגירו; אבל חכמים
אסרו⁵² דבר זה, כדי שלא יאמרו: באנו מקדשה
חמורה לקדשה קלה; שאמש⁵³ היתה לו זו
אסורה⁵⁴, והיום⁵⁵ מתרת. וכן גר שפא על אמו או
אחותו והיא בגיורתה - הרי זה קבא על הנכרית⁵⁶.

(50) שם כב, א. (51) בכת"י תימן: "לגר", וכן הוא לשון
ה'שולחן ערוך' יו"ד סי' רסט ס"א. (52) שם.
(53) כלומר, לפני שנתגיירו. (54) כמבואר למעלה ה"י.
(55) משנתגיירו. (56) שאסורה לישראל מדרבנן.

יג. כיצד דין הגרים בעריות של שאר בשר? אם
היה נשוי פשהוא עובד פוכבים ומזלות לאמו או
לאחותו⁵⁷ ונתגירו - מפרישין אותן, כמו שבארנו⁵⁸;
ואם היה נשוי לשאר עריות⁵⁹ ונתגיר הוא ואשתו -
אין מפרישין אותן⁶⁰. גר אסור בשאר האם אחר
שנתגיר מדברי סופרים, ומתר בשאר האב⁶¹. אף על
פי שידוע בודאי שזה שארו מאביו, כגון תאומים⁶²,
שדבר ברור שאביו של זה הוא אביו של זה, אף
על פי כן לא גזרו על שאר אביו. לפיכך נושא הגר
אשת אחיו מאביו, ואשת אחי אביו, ואשת אביו,
ואשת בנו, אף על פי ששנשאת לאחיו או לאביו או
לאחי אביו או לבנו אחר שנתגירו. וכן אחות אמו
מאביה, ואחותו מאביו, ובתו שנתגירה - מתרת לו.
אבל אינו נושא לא אחותו מאמו, ולא אחות אמו
מאמה, ולא אשת אחיו מאמו שנשא אחר מאמו
אחר שנתגיר; אבל אם נשא אחר פשהוא עובד
פוכבים ומזלות⁶³ - הרי זה מתרת לו.

(57) מאמו שהיתה ערוה עליו עוד בגיותו (כמבואר בה"י).
(58) בהלכה הקודמת, שאסורות לגר, שלא יאמרו באנו
מקדושה חמורה לקדושה קלה. (59) אלו שפירטנו למעלה
(באות מג). (60) ואינן דומין לאמו ואחותו מאמו, ששם
הטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, לכן
מפרישים אותם, אבל בשאר עריות אין לחוש לזה, שהרי
רואים שלא קלה הקדושה, שאמו ואחותו מאמו כן אסורות,
אלא יאמרו שאחרי שקיבלו התורה נתחדשה אצלם ההלכה
(כסף-משנה). (61) אפילו באשת אביו שהיתה אסורה עליו
בגיותו. שרק בעריות שאין בו צד אב, אנו חוששין שיבואו
לטעות ולהתיר בישראל, אבל בקורבת האב לא יבואו

1 לעובד פוכבים ומזלות, ואסור לקיימו יותר על פני⁴¹.
2 ואם התנה עליו מתחלה שלא ימול ולא יטבל אלא
3 יהיה גר תושב⁴² - מתר לקיימו בעבודתו פשהוא גר
4 תושב. ואין מקיימין עבד פזה אלא בזמן היוכל⁴³.

(36) שהרי לא בא מאליו מהתעוררות עצמית. (37) יבמות
מח, א. (38) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "אותו". (39) יש
להגיה "עמו", וכן בגמרא ובכת"י תימן, ובהל' עבדים (פ"ח
ה"ב). (40) שם, ב. (41) שם. (42) אם מקבל עליו שבע
מצוות בני נח, ואז מותר לקיימו (מגיד-משנה).
(43) כמבואר בהלכה הקודמת.

5 י. העובדי פוכבים ומזלות⁴⁴ אין אסורים עליהם
6 משום ערה אלא אמו⁴⁵, ואשת אביו, ואחותו
7 מאמו, ואשת איש, וזכר, ובהמה, כמו שיתבאר
8 בהלכות מלכים ומלחמותיהן⁴⁶; אבל שאר עריות -
9 מתרין להן.

(44) להבין דברי רבינו בהלכות י"ט, ניתן הקדמה קצרה.
העריות האסורות לישראל נחלקות לארבע דרגות: א) שאינן
מצד קורבה כלל, והן ארבע: (1) אשת איש. (2) נדה. (3)
זכור. (4) בהמה. כל אלו אסורות גם לגויים, חוץ מנדה. (ב)
קרובות מצד עצמו, והן שבע: (1) בתו. (2) בת בתו. (3)
בת בנו. (4) אמו. (5) אחותו. (6) אחות אביו. (7) אחות
אמו. והן מותרות לגויים חוץ מאמו ואחותו מאמו. (ג)
קרובות מצד אשתו, ושבע הן: (1) בתה. (2) בת בתה. (3)
בת בנה. (4) אמה. (5) אם אמה. (6) אם אביה. (7) אחותה.
וכולן מותרות לבני נח. (ד) נשי קרובים, והן ארבע: (1) אשת
אביו. (2) אשת אחי אביו. (3) אשת בנו. (4) אשת אחיו.
וכולן מותרות לגויים חוץ מאשת אביו. העריות האסורות
לישראל, מדין התורה הן עשרים ושתיים. ורק שש מהן
אסורות לגויים: שלש מדרגה א, שתיים מדרגה ב, ואחת
מדרגה ג. ובגרים: כל הארבע מדרגה א, אסורות לגר מן
התורה ואף נדה. יתר העריות משלש הדרגות, אלו שיש
בהן צד אב מותרות לגרים אפילו מדרבנן. אפילו הערוה
שהיתה אסורה עליו בהיותו בגיותו, כגון אשת אביו, ובוזה
הוא קל מגוי, והעריות שיש בהן רק צד אם: אלו שהיו
אסורין עליו גם בגיותו, כמו אמו ואחותו מאמו, אסורות לו
מדרבנן, מהטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה
לקדושה קלה, ואפילו אם נשא אותן באיסור בגיותו,
כשמתגייר מפרישין אותם. והעריות שהיו מותרות לו
בגיותו, אסורות לו מדרבנן, מהטעם שלא יבואו לטעות
ולומר, שגם ישראל מותר באלו העריות, ועל הקרובות
שמצד האב, לא גזרו רבנן, כי לא יאמרו כבר שבאו
מקדושה חמורה לקדושה קלה, מאחר שקרובות מצד האם
כן אסורות, וגם לא יבואו להתיר בישראל, כי ידוע הכלל,
שהתורה אפקריה לזרע של הגויים. העריות האסורות לגר
מדרבנן, הן תשע: שתיים מהטעם שלא יאמרו באנו מקדושה
חמורה לקדושה קלה, אמו ואחותו מאמו. ושבע מהטעם
שלא יטעו ויחשבו שגם לישראל מותרות, והן: (1) בת
אשתו הגויה. (2) בת בתה. (3) אמה. (4) אם אמה. (5)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קורבה. (77) כשמל וטבל לשם עבדות. (78) האסורות משום קורבה, המפורטות למעלה (ה"י). (79) מדרבנן, כגר שגזרו עליו. או משום שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה (אמו ואחותו מאמו), או שלא יבואו לטעות ולהתיר גם בישראל (בת אשתו, בת בתה, אמה, אם אמה, אחותה מן האם, אחות אמו מן האם, אשת אחיו מאמו), בעבד לא גזרו.

לטעות, שכולם יודעים שבגוים אין יחס לזרע האב ('תוספות' יבמות כב.). (62) שם צח, א. שחכמים לא אסרו אלא מן האם לבד, אבל לא מן האב ומן האם, מפני שהן נקראות על שם האב, ולא יבואו לטעות ולהתיר גם בישראל. (63) שם.

1 יד. שְׁנֵי אָחִים תְּאֻמִּים שֶׁהֵיחָה הוֹרְתָן שְׁלֹא
2 בְּקִדְשָׁה⁶⁴ וְלִדְתָן בְּקִדְשָׁה⁶⁵ - חֵיבִין מְשֻׁם אֶשֶׁת
3 אַח⁶⁶.

19 יח. וַיִּרְאֶה לִי, שָׁאֵם בָּא הָעֶבֶד עַל הַזְכוּר וּבִהְמָה -
20 יִהְיֶה גוֹי⁸⁰; שְׁאִסּוּר שְׁתֵּי עֲרִיּוֹת אֵלּוּ שְׁוֶה בְּכָל הָאָדָם⁸¹.

(64) לפני הגירות. (65) לאחר שנתגיירו ההורים. (66) שם צו, א. כאשר אח מן האם "שהרי היא כישראלית שילדה בנים" (רש"י שם).

(80) שניהם, כלומר גם העבד - הרובע, וגם הבהמה הנרבעת. לא כגוי הבא על הבהמה שהוא לבדו נהרג ואין הורגים את הבהמה (פ"ט מהל' מלכים ה"ו). ראה 'אור שמח'; חידושים ומקורות מבעל ה'מנחת חינוך'. (81) וכן הם אסורים באשת איש של ישראל ובנדה אפילו שפחה שאיסורן אינן משום קורבה (ה'חינוך' ומגיד-משנה).

4 טו. הַנוֹשֵׂא⁶⁷ גֵּיזֵרֶת וּבִתָּהּ הַגֵּיזֵרֶת⁶⁸, או שְׁתֵּי אֶחָיוֹת
5 מִן הָאֵם - יוֹשֵׁב עִם אַחַת מֵהֶן, וּמִגֵּרֶשׁ הַשְּׂנִיחָה⁶⁹.
6 נִשָּׂא גֵּיזֵרֶת וּמִתָּהּ - הָרִי זֶה מִתֵּר לְשֵׂא אִמָּה או
7 בִּתָּה; שְׁלֹא גִזְרוּ אֵלָּא בְּחֵייהֶן⁷⁰. וּמִתֵּר לְאָדָם לְשֵׂא
8 שְׁתֵּי אֶחָיוֹת גֵּיזֵרֶת מִן הָאֵב; שְׁלֹא גִזְרוּ בְּשָׂאֵר הָאֵב,
9 כְּמוֹ שְׂבָאֲרֵנוּ⁷¹.

21 יט. עֲבָדִים שֶׁנִּשְׁתַּחֲרְרוּ - הָרִי הֵן כְּגֵרִים. כֹּל שְׁאִסּוּר
22 לְגֵרִים - אִסּוּר לְהֵן, וְכֹל מִתֵּר לְגֵרִים - מִתֵּר לְהֵן.
23 נוֹתֵן⁸² אָדָם שְׁפָחָתוֹ לְעֶבֶד או לְעֶבֶד חֲבֵרוֹ, וּמוֹסֵר
24 שְׁפָחָה אַחַת לְשְׁנֵי עֲבָדִים לְכַתְּחֵלָה⁸³, וְאֵינָן צְרִיכִין
25 שׁוּם דְּבָר, אֵלָּא הָרִי הֵן כְּבִהְמוֹת. וְשְׁפָחָה שֶׁהִיא
26 מִיחַדָּת לְעֶבֶד או שְׂאִינָה מִיחַדָּת - אַחַת הִיא; לְפִי
27 שְׂאִין אִישׁוֹת⁸⁴ אֵלָּא לְיִשְׂרָאֵל⁸⁵ או לְעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים
28 וּמִזְלוֹת⁸⁶ עַל הָעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת⁸⁷, אֲבָל לֹא
29 לְעֲבָדִים⁸⁸ עַל הָעֲבָדִים⁸⁹ וְלֹא לְעֲבָדִים⁹⁰ עַל יִשְׂרָאֵל⁹¹.

(67) ואפילו זה שנשאן הוא ישראל. (68) לאחר שנתגיירו. (69) שם צח, ב. שהקידושין תופסים בשתיהן, שגר שנתגייר כקטן שנולד, אבל מדרבנן אסור לו לקיים שתיהן, שלא יבואו להחליף ולהתיר גם בישראל. (70) שם: "כולי האי לא גזרו" (עד כדי כך לא גזרו). (71) בה"ג.

10 טז. הַשְּׂנִיחָת⁷² פֶּלֶן - לֹא גִזְרוּ עֲלֵיהֶן כְּגֵרִים⁷³. לְפִיכֵן
11 מִתֵּר הַגֵּר לְשֵׂא אִם אִמּוֹ. וְנוֹשֵׂא אָדָם גֵּיזֵרֶת וְאִם⁷⁴
12 אִמָּה או בַּת בַּת בִּתָּה. וְכֵן בְּשָׂאֵר הַשְּׂנִיחָת.

(82) נדה מז, א. (83) מכילתא דרשב"י (שמות כא, ד) "יכול לא יתן לעבדיו הכנענים שפחה אחת לשנים? תלמוד-לומר (בעבד עברי) אדוניו יתן לו אשה, לו אינו נותן שפחה אחת לשנים, נותן הוא לעבדיו הכנעניים שפחה אחת לשנים". ראה פ"ג מהל' עבדים ה"ה. (84) שתקרא אשת איש לחייב מי שבא עליה. (85) אשת איש של ישראל, וכל מי שבא עליה, בין ישראל, בין גוי ובין עבד - חייב. (86) אשת איש של גוי. (87) שגוי הבא עליה חייב. אבל ישראל הבא על אשת גוי, פטור משום אשת איש "אשת רעהו, פרט לאשת אחרים" (סנהדרין נב:). ועבד הבא על אשת גוי - גם כן פטור, שיצא מכלל גוי כמבואר למעלה (ה"י). (88) אשת עבד. (89) לחייב את העבד הבא עליה. (90) אשת עבד. (91) שישראל הבא על אשת עבד - פטור. אבל גוי הבא על אשת עבד - חייב. ראה 'מנחת חינוך' מצוה לה, ד"ה ועכו"ם.

(72) "האסורות מפי הקבלה ואיסורן מדברי סופרים, והן הנקראות שניות מפני שהן שניות לעריות" (פ"א מהל' אישות ה"ו). (73) שם כב, א. (74) יש להגיה "ואם אם אמה", שהיא שניה (פ"א מהל' אישות ה"ו), שאילו "אם אמה" היא ערוה מן התורה (למעלה פ"ב ה"ז - ש"ך יו"ד סי' רסט ס"ק יב). וכן הגירסא בכת"י תימן.

13 יז. הָעֶבֶד מִתֵּר לְשֵׂא אִמּוֹ בְּשֵׂהוּא עֶבֶד, וְאֵינָן צְרִיכִין
14 לוֹמַר בְּתוֹ וְאֶחָיוֹת וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן. שְׁפָכָר יִצָּא מִכָּל
15 עוֹבֵד פוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת⁷⁵, וְאֵינָן הַעֲרִיּוֹת⁷⁶ הָאִסּוּרוֹת עַל
16 הָעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת אִסּוּרוֹת עֲלֵיו; וְלֹא בָּא
17 לְכַלֵּל יִשְׂרָאֵל⁷⁷, כְּדִי שְׂאִסּוּרוֹ עֲלֵיו עֲרִיּוֹת⁷⁸
18 הָאִסּוּרוֹת⁷⁹ עַל הַגֵּרִים.

(75) סנהדרין נח, ב. (76) כל העריות האסורות משום

אין מקום לבאר לקטן, שהוא עדיין בגיל החינוך, את המעלה הבאה על ידי התעסקות בחושך בכדי להפכו לאור; כי אם אדרבה, צריכים להסבירו העבודה דסור מרע.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ז כ"ג טבת תשע"ז

יום ראשון י"ז טבת ה'תשע"ז הלכות גזילה ואבידה

פרק ששה עשר

1 (נתבאר בו גם כן קצת פרטים ממה שהוא של מוצאו, מחמת אי זה סיבה ונשלם ביאור זה בשלימות.

1 א. המוצא מחטים² וצנורות³ ומסמרים וכיוצא
2 בהן: אם מוצאם אחד אחד - הרי אלו שלו⁴, שנים
3 שנים או יתר - חייב להכריז; שמגנן סימן.

2 (ברייתא בבא מציעא כד. 3) כעין מזלגות לטוות חוטי זהב. 4) שהרי אין בהם לא סימן ולא טביעת עין. ראה למעלה פרק יד, הלכה ב.

4 ב. וכן המוצא מעות מפזרים - הרי אלו שלו⁵.
5 אפילו היו מקצת מטבעות זה על גבי זה⁶ - הרי הן
6 כמפזרין⁷. אבל אם מוצא צבור מעות - חייב
7 להכריז⁸. מוצא שלשה מטבעות⁹ זה על גב זה והן
8 עשויות פמגדל¹⁰, או שהיו אחד מן ואחד מן
9 ואחד על גביהן¹¹, או שהיו מקצת זה על מקצת זה,
10 כדי שאם יקנים קיסם ביניהן ינטלו בבת אחת¹² -
11 חייב להכריז. היו עשויות פשיר¹³ או פשוטה¹⁴ או
12 פחצובה¹⁵ או פסלם¹⁶ - הרי זה ספק, ולא יטל.

5) שהרי אין בהן סימן. 6) מטבע אחד על השני, אבל בשלושה מטבעות פירש רבינו דינם למטה. 7) ונפלו מן הבעלים, ועל כן הרי הן של המוצא (בבא מציעא כה.). 8) שהרי זה דרך הינוח, והמקום הוא סימן (ראה למעלה פרק טו, הלכה י.). 9) משנה שם כה. המספר הוא סימן. בשתי מטבעות אין המספר סימן, שהרי המוצא מכריז מטבעות מצאתי, ומיעוט מטבעות שניים (גמרא שם). 10) שאין זה דרך נפילה. כך פירש רבי יצחק את המשנה שם. "שלושה מטבעות זה על גב זה", ו"כמגדל" פירושו, לפי רבי חנינא, הרחב למטה, הבינוני באמצע והקצר למעלה, ולפי רבי יוחנן אפילו כשהמטבעות ברוחב אחד והם מונחים זה על גב זה ואין אחד עודף על חברו, הרי זה דרך הינוח וחייב להכריז (שם). 11) חציו על זה וחציו על זה (שם כה.). 12) דרך הינוח הוא (שם כה.). 13) עגול כצמיד (שם). 14) זה אצל זה. 15) כל אחד כנגד אוויר של שניים. 16) רוב אמצעי על התחתון ורוב העליון על האמצעי כמו מעלות, רש"י שם.

13 ג. המוצא מעות בקיס¹⁷, או פיס פמות שהוא - חייב
14 להכריז¹⁸. מוצא פיס ולפניו מעות מפזרים - הרי אלו
15 שלו¹⁹. ואם מראין הדברים שהפס והמעות של
16 אדם אחד²⁰ ומן הפיס נפלו - חייב להכריז.

17) בארנק (משנה שם כד:). 18) שהרי יש סימן בארנק. 19) שהמעות לא מהארנק נפלו, ולמעות מפוזרות אין סימן

(גמרא כה.). ראה למעלה פרק טו הלכה יג ויד. 20) כגון שמנעול הארנק הפתוח פונה לצד המעות, או שמקצת מעות בכיס ומקצתן על יד הכיס, שם.

17 ד. המוצא מעות פחנות: אם היו בין תכה²¹ לחנוני -
18 הרי הן של בעל החנות²²; ואם מוצאן על התכה, ואין
19 צריף לומר מתכה ולחזין - הרי הן של מוצאן²³.
20 ולמה²⁴ לא תקנה החנות לבעליה? לפי שאינה חצר
21 המשתמרת²⁵. ואף על פי שבעליה בתוכה²⁶, צריף
22 לומר: תקנה לי חנותי, כמו שיתבאר.

21) שהחנוני יושב לפניו. 22) שמיד החנוני נפל, שהרי שם מקומו. 23) שאנו אומרים מאחד הקונים נפל והתיימש. דעת רבי אלעזר שם. 24) ולמה לא זכה בהן החנוני הרי חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו? (בבא מציעא יא.). 25) שהרי רבים יוצאים ונכנסים שם. 26) אין דינה כחצר המשתמרת, מהטעם הנ"ל.

23 ה. מוצא מעות פחנות השלחני²⁷: בין פסא²⁸
24 לשלחני - הרי אלו של שלחני²⁹; מוצאן על הפסא
25 לפני השלחני, אפילו היו צרוורין³⁰ ומנחין על
26 השלחן - הרי אלו של מוצאן. והוא, שיהיו רב
27 עובדי פוככים³¹, כמו שפארנו; אבל אם היו רב
28 ישראל - חייב להכריז, מפני שהן צרוורים³² יש להם
29 סימן.

27) מחליף מעות (משנה בבא מציעא כו:). 28) התיבה ששמים עליה את המעות, והמפרידה בין השולחני לקונים נקראת כסא. 29) שממנו נפלו, שהרי אין הקונה ניגש לשם. 30) ויש בהן סימן. זוהי גירסת רבינו חננאל והרי"ף בגמרא. "אמר רבי אלעזר אפילו צרוורין ומנחין על גבי השולחן הרי אלו שלו" (של המוצא). ורש"י לא גרס "צרוורין", ראה שם. 31) שנתיימשו הבעלים אפילו מדבר שיש בו סימן, וראה בתוספות שם כו: דיבור המתחיל אפילו צרוורין. 32) אבל אם אינם צרוורים, אפילו ברוב ישראל הרי אלו שלו, מפני שאין בהן סימן והבעלים מתיימשים מייד, והמעות הגיעו ליד המוצא לאחר ייאוש, ראה שם הלכה ב ובבא מציעא כא:

30 ו. הלוקח פרות מתברו, או ששלו לו חברו פרות,
31 ומוצא בתוכן מעות צרוורות - נוטל ומכריז³³; מוצאן
32 מפזרות - הרי אלו שלו³⁴. במה דברים אמורים?
33 כשהיו הפרות מן התגר³⁵ או מפעל הבית שלקחן
34 מן התגר; אבל אם בעל הבית דש הפרות לעצמו
35 או על ידי עבדיו ושפחותיו הפנענים³⁶ - הרי זה
36 חייב להחזיר³⁷.

33) שהרי יש בהן סימן, הקשר או המספר. 34) שהרי אין בהן סימן (משנה שם). 35) הקונה פירות מהרבה אנשים ואין יודעים למי להחזיר, ולהכריז אי אפשר, שהרי אין

קסב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני י"ח טבת – ספר נזיקין – הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שזה וודאי הניח, הרי זה של המוצא, מכיוון שזה מטמון המונח זמן רב, והבעלים כבר נתייאשו. (54) שכן מחזיקים סכין בניצב, ואם הניצב פונה לפנים הבית, בעל הבית הטמין אותו שם, והרי זה שלו, ואם פונה לרשות הרבים, אחד מעוברי דרך הטמינו שם, ועל כן זה של המוצא (גמרא שם כו.). (55) אם פונה לפנים, הריהו של בעל הבית, ואם פונה לחוץ, הריהו של המוצא (שם). (56) שייך לסוף הלכה י (כסף משנה), והכוונה שהמעות תופסות את כל רוחב הכותל. (57) בהתאם לדברי המשנה (שם) מחציו ולפנים של בעל הבית, מחציו ולחוץ של המוצא. אבל בסכין וכיס אפילו אם ממלאים כל עובי הכותל, סומכים על ההוכחות שנאמרו למעלה: הניצב של הסכין או פי הכיס מוכיחים.

25 י. הרי בתוך הכתל מעות או לשונות של זהב, שאין
26 שם מוכיחם: מחציו ולחוץ⁵⁹ - של מוצא⁶⁰, מחציו
27 ולפנים⁶¹ - של בעל הבית⁶².

(58) אם בעל הבית שם אותן או אחד מבני רשות הרבים (גמרא שם). (59) בחצי הקרוב לרשות הרבים (משנה שם). (60) מתוך הנחה שעובר דרך הניח אותן שם ושכת, ובמשך הזמן התייאש מהן. (61) בחצי הקרוב לפנים הבית. (62) כי הוא הניח אותן ולא התייאש.

28 יא. ויראה לי, שאין הדברים אמורים⁶³ אלא כשטען
29 בעל הבית שהמטמון שלו; או שהיה יורש, שאנו⁶⁴
30 טוענים לו⁶⁵ שמה של אביו הן; אבל אם הודה שהן
31 מציאה - הרי הן של מוצא⁶⁶. לפיכך, אם היה
32 משפיר ביתו לאחרים - הרי הן של שוכר אחרון⁶⁷.
33 ואם השפירו לשלשה עובדי פוכבים⁶⁸ פאחד - הרי
34 עשאהו פנדק⁶⁹, וכל הנמצא בו, אפילו בתוך הבית
35 - הרי הוא של מוצאן; מפני שאין אחד⁷⁰ יכול
36 לטען שהן שלו או שהוא טמן, שהרי עשאהו
37 פנדק.

(63) שהמטמון של בעל הבית. (64) הדיינים. (65) אף על פי שהוא עצמו אינו טוען. (66) ואין אומרים חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, שהרי החור הפתוח לרשות הרבים חצר שאינה משתמרת הוא. וזהו גם הטעם לדין המשנה, שמחציו ולחוץ של המוצא. (67) ולא של בעל הבית. (68) לאו דווקא לשלושה גויים, אלא אפילו לאחד הרי אלו של מוצאם, ורבינו נוקט לשון הגמרא שם. וראה רש"י שם. (69) שרבים מצויים שם. (70) ואף בעל הבית. ודווקא השכיר לגויים, אבל השכיר לשלושה ישראלים חייב להחזיר להם, שאפשר שהם שותפים ולכן אינם מתייאשים. דעת רבא שם כו: ופסק כמותו נגד רב נחמן מפני שהוא אחרון. וכן פסק גם הרי"ף.

יום שני י"ח טבת ה'תשע"ז

פרק שבעה עשר

(1) נתבאר בו איכות זכות המציאה שהיא של מוצאה וכל הנמשך אחר זה בשלימות.

במעות סימן והפירות באו מאנשים שונים ולא ידוע של מי הכסף, ועל כן המעות לקונה (שם כו.). (36) וכל מה שקנה עבד קנה רבו. (37) לבעל הבית, אף על פי שאין בהן סימן, שהרי יודעים של מי הן. ובעל הבית אינו מתייאש, שהרי הוא יודע למי מכר (גמרא שם). אבל כשדשם על ידי עבדיו העבריים אפשר שמהם נפלו המעות ונתייאשו.

1 ז. המוצא מטמון³⁸ בגלל³⁹ או בכחל ישן - הרי אלו
2 שלו; שאני אומר: של אמוריים הקדמונים הן⁴⁰.
3 והוא, שימצאם מטה מטה⁴¹ פדרך כל המטמונות
4 הישנות⁴²; אבל אם מראין הדברים שהן מטמון
5 חדש, אפילו נסתפק לו הדבר⁴³ - הרי זה לא יגע
6 בהן, שמא מנחים הם שם⁴⁴.

(38) טמון במקום סתר. (39) אבנים (משנה שם כה:). (40) ולכן אף על פי שידוע שבדורות האחרונים לא היו גויים במקום, הדין כן (גמרא שם). (41) בתוך הקרקע. הגירסה בגמרא שלנו "דשתיך טפי", כלומר, שהחפץ העלה חלודה מרובה, וזה מוכיח שהוא מונח מזמן רב. גירסת רבינו "דשתיך", כלומר, מונח למטה אצל היסוד. (42) שמוצאים אותם בקרקע לאחר שקירות הבתים שוקעים באדמה. (43) אם זה מטמון חדש. (44) ויבואו לקחתו, ועל כן לא יגע כדין כל ספק הינוח (גמרא שם), ראה למעלה פרק טו, הלכה א.

7 ח. והואיל וחרצו של אדם קונה לו שלא מדעתו,
8 כמו שיתבאר, למה לא יקנה בעל החרצו זה המטמון
9 שבתוך הכתל הישן אף על פי שהוא של אמוריים,
10 ותהיה מציאה זו לבעל החרצו⁴⁵? מפני שאינו ידוע⁴⁶
11 לו ולא לאחרים, והרי זה המטמון אבוד ממנו ומכל
12 אדם, ולפיכך הוא של מוצאו. ומה אבדה של
13 אדם⁴⁷, אמרה תורה: אשר תאבד ממנו ומצאתה -
14 מי שאבדה ממנו ומצויה אצל כל אדם⁴⁸, יצאת
15 זו⁴⁹ שגפלה לים שאבדה ממנו ומכל אדם⁵⁰; קל
16 וחמור למטמון קדמוני, שלא היה שלו מעולם⁵¹,
17 והוא אבוד ממנו ומכל אדם. לפיכך הוא של
18 מוצאו.

(45) ומדוע מתיירים למוצא לקחתה (ראה הלכה ז). (46) שיש מטמון. (47) שחי וקיים. (48) חייבים להחזיר. (49) שאין צריכים להכריז (שם). (50) וחזקה שנתייאשו הבעלים משעה שנפלה, ועל כן אבדו את זכותם על החפץ שלהם, ראה למעלה פרק יד, הלכה ד. (51) שאינו זוכה בה. וראה תוספות שם כו. דיבור המתחיל דשתיך ובראב"ד כאן.

19 ט. מצא מטמון בכחל חדש⁵²: אם המטמון מוכיח
20 שהוא לבעל הבית - הרי הוא שלו; ואם מוכיח
21 שהוא של אחד מן השוק - הרי הוא של מוצאו⁵³.
22 כיצד? הספיק - הרי הנצב שלו מוכיח⁵⁴; והפס -
23 פיו מוכיח⁵⁵. ואם נמצא תוך הכתל מלא מהן⁵⁶ -
24 חולקין⁵⁷.

(52) בתוך חור שבכותל (משנה שם כה:). (53) אף על פי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני י"ח טבת - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קסג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 א. פל מציאה שאמרנו בה שהיא של מוצאה, אינו
 2 זוכה בה עד שתגיע לידו²⁴ או לרשותו³; אבל אם
 3 ראה⁴ את המציאה, אפילו נפל עליה⁵, ובא אחר
 4 והחזיק בה - הרי זה שהחזיק בה זכה בה.
- (2) "ומצאתה דאתאי לידה משמע" (בבא-מציעא ב.).
 (3) כגון לחצרו. ראה להלן הלכה ח. (4) "בראיה בעלמא
 לא קני לה" (גמרא שם). (5) משנה בבא-מציעא י. והטעם
 שלא קנה, משום שלא הגיעה לידו ולא לרשותו. ואף-על-פי
 שתקנו חכמים שארבע אמותיו של אדם קונות לו, זה רק
 בסימטה או בצידי דרכים שאין הרבה עוברים ושבים, אבל
 ברשות הרבים ממש אינן קונות. המשנה שממנה מקור דין
 זה מדברת ברשות הרבים, כמו שפירש אותה רב ששת שם
 י: וראה פירוש המשנה לרבינו כאן, ורבינו חננאל והרי"ף.
 וראה חושן המשפט סימן רסח סעיף טו, ובהג"ה ובביאור
 הגר"א שם. ומזה יוצא, שבסימטה קנה אפילו נפל עליה,
 בניגוד לפירוש הראשון שבגמרא שם. ויש לתמוה, למה
 סתם רבינו כאן והשאיר מקום לטעות.
- 5 ב. היה רוכב⁶ על גבי בהמה וראה את המציאה,
 6 ואמר לחברו⁷: זכה לי בה - פיון שהגביהה לו⁸ קנה
 7 הרוכב⁹, ואף על פי שלא הגיע¹⁰ לידו¹¹. ואם אמר
 8 לו: תנה לי¹², ונטלה ואמר: אני זכיתי בה - זכה
 9 בה הנוטל¹³. ואם משנתנה לרוכב אמר: אני זכיתי
 10 בה תחלה¹⁴ - לא אמר פלוס¹⁵.
- (6) משנה בבא-מציעא ט: (7) ההולך רגלי. (8) ושתי, הרי
 עשה שליחותו. (9) כדעת רבי יוחנן (שם י.), שאמר:
 המגביה מציאה לחבירו, קנה חבירו. (10) בדפוס רומי
 ר"מ: הגיעה. (11) כי המגביה נעשה שליחו, ומרגע
 שהגביהה קנה אותה הרוכב. (12) משנה, שם. (13) כי
 הרוכב לא עשה אותו שליח לזכות בשבילו אלא לתת לו
 את המציאה, וכל עוד שלא נתן לו, הרשות בידו לחזור בו
 משליחותו. (14) כשהגביהתי את המציאה, משנה שם.
 (15) כי אפילו אם נכונים דבריו, שנתכוון לזכות בה לעצמו,
 הרי נתנה במתנה לרוכב כשמסרה לו. ראה רש"י שם.
- 11 ג. המגביה מציאה לחברו¹⁶ - קנה חברו¹⁷. ואף על
 12 פי שלא אמר לו¹⁸ פלוס - [זכה בה]. הגביהו
 13 המציאה שנים¹⁹ - קנאוה שניהם²⁰.
- (16) בשעת ההגבהה אמר: אני מגביה את המציאה לחבירי.
 (17) ואין המגביה יכול לחזור בו, שם י. (18) חבירו
 שיגביה את המציאה בשבילו. בהלכה הקודמת אמר לו
 חבירו: "זכה לי בה", והמגביה לא אמר כלום, וכאן אמר
 המגביה: "אני זוכה בה לחבירי", וחבירו לא אמר כלום.
 בשני המקרים זכה בה חבירו. (19) כששניהם מודים
 שהגביהו את המציאה ביחד (משנה שם ב. וגמרא ח.).
 (20) כי עזרו זה לזה בהגבהה, וכל אחד מהם הוא כמגביה
 מציאה לחבירו, ועל-ידי-זה זכו בה שניהם (שם ת.).
- 14 ד. הגביהה לו חרש²¹ או שוטה או קטן - לא קנה
 15 הפקח²², לפי שאין להן דעת²³. הגביהה חרש ופקח
- 16 פאחד - מתוך שלא קנה פקח²⁴ לא קנה חרש²⁵. היו
 17 שניהם חרשים - תקנו חכמים²⁶ שיקנו, פדי שלא
 18 יבואו להנצות²⁷.
- (21) מלידה, אינו מדבר ואינו שומע ודינו כשוטה.
 (22) בבא-מציעא ח. (23) ראה משנה גיטין נט: ולקמן
 הלכה יב. (24) שהרי מה שהגביה החרש בשביל הפקח -
 כמונח על גבי קרקע הוא. (25) שהרי לא הגביה את
 המציאה כולה מעל גבי הקרקע, וההגבהה של הפקח אינה
 מועילה לו, מיגו שלא קנה לעצמו, לא קנה לחרש. ואפילו
 "מפני דרכי שלום" אין כאן, כי החרש עצמו יאמר: פקח
 לא קנה, אני אקנה? (בבא-מציעא ח.). (26) שם.
 (27) לריב עם החוטפים מהם את המציאה.
- 19 ה. שנים שראו גמל או חמור²⁸ של מציאה, וקדמו
 20 שניהם והנהיגוהו או משכוהו²⁹, או שהיה אחד
 21 מנהיג ואחד מושך - קנו שניהם³⁰. במה דברים
 22 אמורים? ³¹ בתמור; אבל בגמל, אם היה אחד
 23 מנהיג ואחד מושך - המושך קנה, אבל לא
 24 המנהיג³².
- (28) שם ח: (29) ועקר רגליו ממקומו. ראה הלכות מכירה
 פרק ב, הלכה ו. (30) ואין אחד עדיף מחבירו, אף-על-פי
 שחמור דרכו בהנהגה, נקנה גם במשיכה. (31) זה נמשך
 אחר הדין: "אחד מנהיג, ואחד מושך". (32) כלשון אחרון
 שם. שהנהגה בגמל במקום משיכה אינה קונה. כלומר, אם
 שניהם מנהיגים שניהם קונים, אבל אם אחד מנהיג ואחד
 מושך, המושך עדיף ואין המנהיג קונה (שם ט.).
- 25 ו. בהמת מציאה שקדם אחד ואחז במוסרה³³ - לא
 26 קנה³⁴, עד שיימשך או ינהיג³⁵. וכן בנכסי הגר³⁶.
 27 אבל קנה המוסרה לבדה.
- (33) חבל שקושרים בו בעל-חי. (34) אין האחז במוסרה
 קונה את הבהמה אלא-אם-כן בעל הבהמה מוסר אותה
 בידו. כגון במקח וממכר או במתנה (שם ח:). (35) ראה
 הלכה ה. (36) שמת ואין לו יורשים, וכל הקודם בנכסיו
 זכה בהם (שם).
- 28 ז. היה אחד רוכב³⁷ ואחד אוהז במוסרה - הרוכב
 29 קנה הבהמה והמוסרה שעל לחי הבהמה³⁸ בלבד,
 30 וזה שאחז המוסרה קנה ממנה מה שאחז בידו³⁹,
 31 ושאר המוסרה לא קנהו אחד מהן⁴⁰.
- (37) שם ט. (38) כדעת רב אשי, ובלשונו "בית פגיה".
 (39) ויותר לא, כי אין קונים חפץ מן ההפקר אלא-אם-כן
 הגביהו כולו. (40) וכל התופס בו זכה.
- 32 ח. חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו⁴¹, ואם
 33 נפלה בה מציאה - הרי היא של בעל החצרה⁴². במה
 34 דברים אמורים? בחצר המשתמרת⁴³; אבל בשדה
 35 וגנה וכיוצא בהן: אם היה עומד בצד שדהו⁴⁴
 36 ואמר: זכתה לי שדי - זכה בה; ואם אינו עומד
 37 שם, או שהיה עומד ולא אמר זכתה לי⁴⁵ שדי -

קסד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני י"ח טבת – ספר נזיקין – הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הגמרא, גם רבי יוחנן מודה בקטן. ראה רבינו חננאל ורש"י. (61) כתוב בתורה: "וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה" (דברים כד, א). ודרשו בגיטין עז: "ונתן – מכל-מקום". כלומר, לאו דוקא בידה ממש אלא אפילו נתן את הגט לחצרה, הרי היא מגורשת, ודין החצר כדין היר, שם י: (62) בבבא-מציעא יא. אמרו: "לפינן מציאה מגט", כלומר

אנו לומדים מציאה מגט, כשם שחצרה כידה לענין הגט, כך היא כידה לענין מציאה. (63) זה יוצא מדברי רב פפא (שם י:); שאמר, שבשדה חבירו לא תיקנו ארבע אמות, ואף-על-פי שהתורה נתנה לו זכות ללכת בו ולקחת פאה, אבל לא נתנה לו זכות שתהיה חצרו. משמע שארבע אמות דינן כחצרו. ועל כן הקטנה כשם שיש לה חצר, כך יש לה ארבע אמות. (64) שם י: (65) כי שלוחו של אדם כמותו. (66) בקידושין מא. למדנו ששלוחו של אדם כמותו, מהכתוב (דברים כד, א) "ושלחה מביתו", והפרשה מתחילה: "כי יקח איש" כלומר, גדול. (67) ראה לקמן הלכה יב.

22 יא. מי שָׁרָאָה⁶⁸ אַחֲרַיִם רְצִים אַחַר הַמְצִיאָה, וְהָרִי
23 הִיא צְבִי שְׁבוּר אוֹ גּוֹזְלוֹת⁶⁹ שְׁלֹא פָּרְחוּ: אִם הִיָּה
24 עוֹמֵד בְּצַד שְׂדֵהוּ⁷⁰ שֶׁהָן בְּתוֹכָהּ, וְאֵלּוּ הֵיָה רֵץ הִיָּה
25 מְגִיעֵן⁷¹, וְאָמַר⁷²: זָכְתָה לִי שְׂדֵי - זָכְתָה לּוֹ שְׂדֵהוּ;
26 וְאִם אֵינּוּ יָכוֹל לְהִגִּיעֵן - הָרִי אֵלּוּ פְּצָבִי שֶׁהוּא רֵץ
27 פְּדָרְפוֹ וּכְגוֹזְלוֹת הַמְפְּרִיחִים, וְלֹא אָמַר כְּלוּם⁷³, אֶלָּא
28 כָּל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה. וְאִם נִתְּנוּ לּוֹ בְּמִתְּנָה⁷⁴ - הוֹאִיל
29 וְאַחֲרֵי הַקֶּנֶם לּוֹ וְהָרִי הֵן מִתְּגַלְגְּלִין⁷⁵ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ,
30 קִנְתָּה שְׂדֵהוּ⁷⁶. וְאִם הִיָּה צְבִי רֵץ פְּדָרְפוֹ וּגּוֹזְלוֹת
31 מְפְּרִיחִין - לֹא קִנְתָּה לּוֹ שְׂדֵהוּ⁷⁷.

(68) משנה בבא-מציעא יא. (69) נקטה המשנה לשון רבים, משום שדרכם לפרוח הרבה ביחד. (70) דעת שמואל, שם. (71) דעת רבי יוחנן, שם יב. (72) משנה, שם יא. דרושים כל שלושת התנאים: א. עומד בצד שדהו. ב. אילו היה רץ, היה מגיעם. ג. אמר: זכתה לי שדי, משום ששדה חצר שאינה משתמרת היא, ועל-ידי קיום התנאים הנ"ל נעשית כחצר המשתמרת. (73) שהרי אפילו לא יקחה אחר, לא ישאר בשדהו, משנה שם. (74) שם יב. (75) הצבי השבור והגוזלות שלא פרחו, ונתגלגל בשדה דינו כמנוח בשדה. (76) ואין הנותן יכול לחזור בו. (77) אפילו במתנה, שדעת אחרת מקנה אותו, שהרי הצבי הרץ כדרכו והגוזלות המפריחים יעזבו מהר את שדהו, ודומים כאילו אינם בחצרו כלל.

32 יב. מְצִיאַת חֲרִשׁ⁷⁸ שׁוֹטָה וְקָטָן - יֵשׁ בָּהּ גְּזוּלָה⁷⁹, מִפְּנֵי
33 דְּרָכֵי שְׁלוּם⁸⁰. לְפִיכָּךְ, אִם עֵבֶר⁸¹ אַחַר וּגְזוּלָה מִיָּדוֹן
34 - אֵינָה יוֹצֵאָה בְּדִינֵינוּ⁸², וְאִם פָּפֵר בָּהּ וְנִשְׁבַּע - אֵינּוּ
35 חֲזִיב בְּחַמְשָׁה⁸³.

(78) מלידה, וממילא הוא גם אלם וגם שוטה, ועל כן הוא נזכר תמיד יחד עם שוטה וקטן (משנה גיטין נט:). (79) אם בא אחר וחטף מידם. (80) כדי למנוע ריב בין המוצא וקרוביו ובין האחרים. אבל מצד הדין אין זה גול, שהרי אין בהם דעת, ולא זכות במציאה, וכאילו היא מונחת עדיין על

1 כָּל הַקּוֹדֵם זָכָה. וְכֵן אַרְבַּע אַמּוֹת⁴⁶ שְׁלֹא אָדָם שֶׁהוּא
2 עוֹמֵד בְּצַדוֹ - הָרִי אֵלּוּ קוֹנֵים לּוֹ⁴⁷, וְאִם הִגִּיעָה
3 הַמְצִיאָה לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שְׁלּוֹ - זָכָה בָּהּ.

(41) שאינו יודע שהחפץ בחצרו (בבא-מציעא יא.), ואילו היה יודע היה רוצה לזכות בה. והטעם הוא שהחצר היא כהמשך לידו, שהרי כל מה שבידו נתן שם (נמוקי-יוסף בשם הרנב"ר). (42) ואסור לאחר ליטלה. (43) כגון מוקפת גדר, ובעל החצר סומך על כך שאיש לא יכנס לחצרו לקחתה (שם). (44) דעת שמואל, שם. (45) משנה, שם. רבינו סובר, שבחצר שאינה משתמרת צריכים שני הדברים: עומד בצד החצר, וגם שיאמר זכתה לי חצרי. (46) ראה הלכה ט. (47) בבא-מציעא י. ארבע אמות קונות אפילו לא אמר "זכו לי". קנין ד' אמות עדיף מקנין חצר, מפני שיכול הוא להושיט יד ולקחת את המציאה.

4 ט. חֲכָמִים⁴⁸ תִּקְּנוּ דָבָר זֶה⁴⁹, פְּדִי שְׁלֹא יִרְכִּבוּ
5 הַמוֹצֵאִין זֶה עִם זֶה. בְּמָה דְּבָרִים אַמּוּרִים?
6 בְּסִמְטָא⁵⁰, אוֹ בְּצִדֵי רִשּׁוֹת הָרְבִים⁵¹ שְׁאִין הָרְבִים⁵²
7 דּוֹחֲקִין בָּהֶן, אוֹ בְּשֵׂדֵה שְׁאִין לוֹ בְּעָלִים⁵³; אֶבֶל
8 הַעוֹמֵד בְּרִשּׁוֹת הָרְבִים⁵⁴ אוֹ בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ⁵⁵ - אֵין
9 אַרְבַּע אַמּוֹת קוֹנוֹת לּוֹ⁵⁶, וְאֵינּוּ קוֹנֵה שֵׁם עַד שֶׁתִּגְעֶי
10 מְצִיאָה לְיָדוֹ⁵⁷.

(48) שם. (49) ארבע אמות קונות לו לאדם. (50) קרן זוית הסמוכה לרשות הרבים והיא הפקר לרבים, כדעת רב ששת שם י: (51) שם. (52) ויש לכל אחד ארבע אמות מיוחדות לו. (53) בגמרא שלנו דברי רב פפא כתוב "בעלמא", וגירסת רבינו חננאל, הרי"ף ורבינו היא: "בשדה דעלמא", ורבינו מפרש הכוונה "בשדה שאין לו בעלים". (54) שהצפיפות מרובה, ואין לכל אחד ארבע אמות מיוחדות לו. (55) אינה נעשית חצירו של אחר. מדברי רב פפא שם. (56) ברשות הרבים אין קונות לו, שהרי התקנה לא תועיל למנוע ריב, ובשדה חבירו אין קונות לו, שלא הפקיעו חכמים זכותם המליאה של הבעלים על-מנת לתת לאחרים זכות חצר. (57) ראה הלכה א.

11 י. קִטְנָה - יֵשׁ לָהּ חֲצֵר⁵⁸ וְיֵשׁ לָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת⁵⁹,
12 וְקָטָן⁶⁰ - אֵין לּוֹ חֲצֵר וְאֵין לּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת. מִפְּנֵי
13 שֶׁחֲצֵר שְׁלֹ קִטְנָה מְיָדָה לְמַדְנָה⁶¹: שֶׁפֶשֶׁם שֶׁהִיא
14 מִתְּגַרְשֶׁת בְּגִט הַמְּגִיעַ לְיָדָהּ, כִּף מִתְּגַרְשֶׁת בְּגִט
15 הַמְּגִיעַ לְחֲצֵרָהּ; וְכִשֶׁם שֵׁישׁ לָהּ חֲצֵר לְעֵנִין הַגֵּט,
16 כִּף יֵשׁ לָהּ לְעֵנִין מְצִיאָה⁶²; וְאַרְבַּע אַמּוֹת שְׁלֹ אָדָם
17 כִּחְצָרוֹ לְעֵנִין מְצִיאָה⁶³. אֶבֶל הָאִישׁ לְמַדְנּוֹ שֶׁחֲצָרוֹ
18 קוֹנֵה לּוֹ מִשְׁלּוּחוֹ⁶⁴: פְּדָרְף שֶׁקוֹנֵה לּוֹ שְׁלּוּחוֹ⁶⁵, כִּף
19 תִּקְּנָה לּוֹ חֲצָרוֹ; וְהַקָּטָן, הוֹאִיל וְאֵינּוּ עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ⁶⁶,
20 כִּף אֵין חֲצָרוֹ וְלֹא אַרְבַּע אַמּוֹת שְׁלּוֹ קוֹנֵין לּוֹ, עַד
21 שֶׁתִּגְעֶי מְצִיאָה לְיָדוֹ⁶⁷.

(58) חצר המשתמרת קונה לה שלא מדעתה כמו לגדול (בבא-מציעא י: יא). (59) קונות לה מכוח תקנת החכמים, דברי רבי יוחנן שם. (60) דברי ריש לקיש. ולפי מסקנת

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ט טבת - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

2) משנה בבא-מציעא יב: (3) שלא כתוב במפורש. (4) שנכסי הלוח אחראים לפרעון החוב, והמלוה יוכל לטרוף אותם גם מיד הלקוחות, שקנו אחרי ההלוואה. (5) שהלוה מודה שלא פרע, והשטר-חוב נפל מיד המלוה, וכל-שכן כשלא מודה וטוען שפרע (גמרא שם). (6) על-ידי העדים בבית-הדין (בבא-מציעא טז). (7) למלוה. (8) הסכם של רמאות. (9) המלוה והלוה. (10) שקנו במפורש שלא באחריות, או כשאין ללוה נכסים אחרים. אבל כשקנו באחריות ויש ללוה נכסים, אין חשש קנוניה. (11) שהרי נפרע החוב, שם יג. (12) כדי שיחלקו ביניהם את קרקע הלקוחות. (13) זכות. (14) הסופר שכח לכתוב אחריות נכסים, והמלוה לא הפסיד את זכותו מפני טעותו של הסופר, כדעת החכמים במשנה. רבינו פסק כאביי שם לג: בניגוד לדעת שמואל שסובר שאין חוששין לפרעון. שיטתו של שמואל הופרכה, שם יד. (15) כדעת רבא שאינו מבדיל בין שטרי הלואה ובין שטרי מקח וממכר (שם טו:). (16) מכיון שהדין "לא יחזיר" מנומק בזה ש"אחריות טעות סופר". (17) שהרי בשטר זה כתוב מפורש שאין בו אחריות, והמלוה ינכה מן הלוח בלבד, והוא הרי מודה שלא פרע. (18) שם יב: (19) מכיוון שנפל ולא נזהר בשמירתו, יש יסוד לחשוש שפרעו.

20 **ב. וכן אם מצא שטר שזמנו בו פיוס²⁰, והיה**
21 **מקיים²¹, והחזיר מודה²² - יחזיר²³; ואם אינו מקיים**
22 **- לא יחזיר, שפא פתב ללוות²⁴ ועדין לא לוח²⁵.**

20) שביום שנמצא נכתב. מימרא של רבי יוחנן, בבא- מציעא יז. (21) אישור בית-הדין שהשטר כשר. (22) שלא פרע ומהמלוה נפל, דברי רב כהנא שם. (23) למלוה. ואין חוששין לקנוניה כמו בהלכה א, כי הם יכולים לכתוב שטר אחר שזמנו כזמן השטר הנמצא, מה-שאיין-כן בהלכה א. (24) הכין לעצמו שטר לשם קבלת הלואה. (25) ואינו משמיד את השטר, כי בדעתו ללוות אחר-כך, וחס על שכר הסופר. והמלוה יטרוף שלא כדין מן הלקוחות, שקנו מהלוה קרקע בימים שבין כתיבת השטר ובין ההלוואה, ועל כן לא יחזיר למלוה כשאינו מקיימים אפילו כשהלוה מודה (גמרא שם). וראה חושן-משפט סימן סה, סעיף ז, מאירת עינים שם סעיף-קטן כב.

23 **ג. מצא שטר בחמת²⁶ או בכלי עץ וכיוצא בהן -**
24 **הרי זה יחזיר למי שנתן סימן²⁷. מצא שלשה**
25 **שטרות פרוכין²⁸ בכרף אחד, או מנחין זה על זה²⁹**
26 **ואגודים אגד אחד - יחזיר למי שנתן סימן³⁰.**

26) נוד של עור, משנה שם כ. וגמרא כ: (27) מה-שאיין-כן בשתי ההלכות הקודמות שאין מחזירים את השטר למלוה אפילו בסימן, שהרי השטר בידו היה, והוא מכיר את הסימן, ואין זו הוכחה שמידו נפל. (28) ראשו של זה בסופו של זה, משנה וגמרא שם. (29) אורכו של זה על אורכו של זה. (30) המוצא מכרזי "שטרות מצאתי", והמאבד יאמר את המספר, או שהיו כרוכין או אגודים, כסימן. על כן מדברת המשנה על שלושה שטרות, כי בשנים אין המספר סימן, שהרי המינימום של "שטרות" הוא שנים (גמרא ורש"י שם).

הקרקע (בבא-מציעא שם). (81) על תקנת החכמים. (82) כי הגזלן זכה מן הדין, וכדעת תנא-קמא שם. (83) גזלן שכפר ונשבע לשקר, חייב להחזיר את הקרן ולהוסיף חומש (ויקרא ה, כד), אבל בגזל זה שאינו יוצא בדיינים - אין גם חומש. ראה למעלה פרק ו, הלכה טז.

1 **יג. מציאת בנו⁸⁴ ובתו הסמוכים על שלחנו⁸⁵, אף**
2 **על פי שהן גדולים⁸⁶, ומציאת בתו הנערה⁸⁷, אף על**
3 **פי שאינה סומכת⁸⁸ על שלחנו, ואפלו היתה מכורה**
4 **אמה⁸⁹, ומציאת עבדו ושפחתו הפנענים⁹⁰, ומציאת**
5 **אשתו⁹¹ - הרי אלו שלו. אבל מציאת בנו שאינו**
6 **סומך על שלחנו, אף על פי שהוא קטן, ומציאת**
7 **עבדו ושפחתו העברים⁹², ומציאת אשתו שהיא**
8 **מגרשת ואינה מגרשת⁹³ - כל אלו המציאות אינן**
9 **שלו.**

(84) משנה בבא-מציעא יב. (85) שאביהם מפרנסם. (86) דינם לענין מציאה קטנים, שם יב: והטעם שהמציאה לאב - "משום איבה", שהרי הוא מפרנסם. (87) בת שתיים-עשרה ויום אחד שהביאה שתי שערות, עדיין ברשות אביה היא (כתובות מו). (88) זה יוצא מדברי הגמרא שאומרת, שמציאת שפחה עבריה, שלא הביאה שתי שערות, שייכת לאביה, אף-על-פי שאינה סמוכה על שולחן אביה אלא על שולחן רבה, בבא-מציעא יב: (89) מכורה כשפחה, אין המציאה שייכת לאדוניה אלא לאביה (שם). והטעם הוא משום איבה, שלא ישנא אותה ויקדשנה למנוול ולמוכה שחין (כתובות מז, וראה תוספות שם). (90) כל מה שקנה עבד קנה רבו (משנה, שם יב). (91) כדי למנוע קטטה בינו לבניה, שהרי הוא מפרנסה. (92) ברשות עצמם הם (משנה, שם). (93) ספק מגורשת, כגון זרק לה גט ברשות הרבים, ספק קרוב לה ספק קרוב לו. אף-על-פי שעדיין חייב לפרנס אותה, בכל זאת המציאה שלה, שהרי בין כך וכך יש כבר איבה בינו לבניה (גמרא שם יב:).

יום שלישי י"ט טבת ה'תשע"ז

פרק שמונה עשר

1) נתבארו בו דיני מציאת השטרות, איזה אלו שטרות שיהיו, והיות דיניהם חלוקים משאר המציאה, כמו שהוא מבואר שם.

10 **א. המוצא שטר חוב², אף על פי שלא פּרש³ בו**
11 **אחריות נכסים⁴, ואף על פי שהחזיר מודה⁵, ואף על**
12 **פי שהוא מקיים⁶ - הרי זה לא יחזיר⁷; שפא פּרעו⁸,**
13 **ויקנוניא⁸ הם⁹ עושים פּדי לטרף לקוחות¹⁰ שלא**
14 **פּדיין¹¹, ולפּיכף¹² הוּדה לו. שהרי יש לו¹³ לטרף**
15 **בשטר שלא פּרש בו אחריות, שהאחריות שלא**
16 **נתפּרשה בשטר - טעות סופר¹⁴ הוא, בין בשטרי**
17 **הלואה בין בשטרי מקח וממכר¹⁵. לפּיכף¹⁶, אם פּרש**
18 **בשטר זה שהוא שלא באחריות: אם היה החזיר מודה**
19 **- יחזיר¹⁷; ואם לאו - לא יחזיר¹⁸, שפא פּרעו¹⁹.**

קסו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ט טבת - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ועכשיו אחרי שיחזירו לידה את הגט תטרופ מן הלקוחות מה שקנו בין ניסן לתשרי. בגמרא שם יט. הקשו כך על גט אשה ועל שטר שחרור, והשיבו: מחזירים, כדי שתוכל להנשא, וכשתבוא להוציא מיד הלקוחות ידרשו ממנה להוכיח מתי הגיע הגט לידה, ותאריך הגט אינו קובע. (46) והוא טוען שעדיין לא נתן לה את הגט ומידו נפל, וכעת אינו רוצה לגרשה, והאשה טוענת שמידה נפל והיא מגורשת. (47) ראה סוף ההלכה. (48) ומתירים אשת איש בסימן מובהק, אף-על-פי שהבעל טוען שלא גירשה. (49) לשון הברייתא שם. (50) שם כח. (51) שסימני הבעל אינם כלום, שהרי הוא כתב את הגט וידוע בסימניו, ולא כבמציאה סתם שאמרנו "סימנין וסימנין ניח", כלומר באו שנים וכל אחד מהם נתן סימני האבידה כמו שנתן חבירו, לא יתן לא לזה ולא לזה, אלא תהיה מונחת עד שיודה האחד לחבירו או יעשו ביניהם פשרה. ראה גמרא שם, וראה למעלה פרק יא, הלכה ג, ופרק יג, הלכה ו. (52) בתנאי. (53) ולא נקב סתם, כי שמא ראתה את הנקב כשהגט היה ביד בעלה (גמרא שם).

ז. הוא אומר סימני החוטם⁵⁴ שְׁקֶשֶׁר בּוֹ הַגֵּט, וְהִיא אֹמֶרֶת סִימְנֵי הַחוּט - יִנָּתֵן לָהּ. וְהוּא, שֶׁתֹּאמַר סִימְנֵי מִבְּהֵקָה, כְּגוֹן אֶרֶף מִדַּת הַחוּט; אֲבָל אִם אָמְרָה: אָדָם אוֹ שָׁחַר הוּא - אֵין זֶה סִימְנֵי מִבְּהֵקָה⁵⁵. הוּא אֹמֶר: בְּחֻמַּת הָיָה מִנְחָה, וְהִיא אֹמֶרֶת: בְּחֻמַּת מִנְחָה - יִנָּתֵן לוֹ; שְׁאֵין זֶה סִימְנֵי מִבְּהֵקָה⁵⁷.

(54) בבא-מציעא כה. (55) שמא ראתה כשהגט היה ביד בעלה. (56) נוד של עור, שם. (57) שהאשה יודעת, שהבעל מחזיק כל שטרותיו בחמת.

ח. מִצָּא גֵט שְׁחָרוּר⁵⁸: בְּזִמְן שֶׁהָרַב מוֹדָה⁵⁹ - יִחְזִיר לְעֶבֶד⁶⁰; אֵין הָרַב מוֹדָה⁶¹ - לֹא יִחְזִיר⁶² לֹא לְזָה וְלֹא לְזָה.

(58) שטר ששחרר האדון את עבדו הכנעני. משנה, שם יח. (59) שנתנו לעבד להשתחרר בו, ומיד העבד נפל. (60) ברייתא, שם יט. (61) וטוען שכתב את השטר ונמלך בדעתו שלא ליתנו. (62) שם.

ט. מִצָּא שֵׁטֶר מִתְּנָה⁶³: אִם מִתְּנַת פְּרִיא⁶⁴ הִיא, וְאִף עַל פִּי שְׁשֻׁנֵיהֶם מוֹדִים⁶⁵ - לֹא יִחְזִיר לֹא לְזָה וְלֹא לְזָה; שְׁמָא כְּתֹב לָתֵן וְלֹא גָתוֹן⁶⁶, וְאַחַר שֶׁכָּתַב שֵׁטֶר זֶה מְכַר שְׂדֵה זוֹ אוֹ נִתְּנָה לְאַחַר בְּמִתְּנָה, וְחִזֵּר בוֹ, וְזָה⁶⁷ שְׁמוּדָה לְזָה⁶⁸ פְּדִי לְעֲשׂוֹת קְנוּנָא עַל הָאֲחֵרוֹן⁶⁹ שְׁנָתֵן לוֹ אוֹ שְׁמַכְר לוֹ. וְאִם מִתְּנַת שְׂכִיב מְרַע⁷⁰ הִיא: אִם הוֹדָה - יִתֵּן, וְאִם לֹא - לֹא יִתֵּן; שְׁשְׂכִיב מְרַע שְׁנָתֵן לְשֻׁנִים זֶה אַחַר זֶה - הָאֲחֵרוֹן קָנָה⁷¹, כְּמוֹ שִׁיתְבָּא⁷².

(63) משנה, שם יח. (64) שאין הנותן יכול לחזור בו לאחר שמסר את שטר המתנה למקבל, גמרא שם יט: (65) ברייתא שם יט. (66) ולא זכה חבירו. (67) הדבר הזה. (68) הראשון. (69) לומר ששטר המתנה שנמצא

ד. הָיָה הַלְוָה אֶחָד³¹ וְהַמְלוּיִם שְׁלֹשָׁה³²: אִם מְקַדְמִים³³ הֵם - יִחְזִיר לְלוֹהָ³⁴, וְאִם לֹא - יִחְזִיר לְמִי שְׁנָתֵן סִימָן; שְׁמָא הַמְלוּיִם נִתְּנוּ שְׁטוּתֵיהֶן לְסוֹפְרָא³⁵ לְמִימָן וְנִפְלוּ מִיַּד הַדְּיוּקָא³⁶. הָיָה הַמְלוּהָ אֶחָד וְהַלְוִיִם שְׁלֹשָׁה - יִחְזִיר לְמְלוּהָ³⁷. וְאִם הָיוּ שְׁלֹשָׁתָן בְּכֹתֵב יָדִי סוֹפֵר אֶחָד - יִחְזִיר לְמִי שְׁנָתֵן סִימָן; שְׁמָא שְׁלֹשָׁתָן הוֹלִיכּוּ שְׁטוּרֵיהֶן לְסוֹפֵר לְכֹתֵב וְנִפְלוּ מִיַּד הַסּוֹפֵר³⁸.

(31) בשלושת השטרות שמצאם יחד (משנה בבא-מציעא כ. (32) כגון ראובן לזה משמעון, מלוי ומיהודה. (33) גמרא, שם כ: (34) אפילו נתן המלוה סימן, שוודאי פרע הלוח את השטרות וקבלם חזרה ומידו נפל, שאם מיד המלווים נפלו, מי קיבץ אותם למקום אחד. (35) של בית-הדין. (36) אבל בשטרות מקויימים אין חוששים שמא מיד הדיין נפלו, שאין דרכו של איש להשהות את שטרו המקויים אצל הדיין (שם). ובכ"י אוקספורד 591 הגירסא היא: "ונפלו מיד הסופר". (37) שוודאי מידו נפל, שאם מיד הלווים נפלו, כיצד נזדמנו למקום אחד (משנה וגמרא שם). (38) ומעולם לא לוו, ואין זה ודאי שמהמלוה נפלו, ועל כן לא יחזיר אלא למי שנתן סימן.

ה. מִצָּא שְׁטוּת קְרוּעִין³⁹ וְשֵׁטֶר חוֹב בְּיָגִיחַן - לֹא יִחְזִיר⁴⁰. וְאִם יֵשׁ עִמָּהֶן שׁוֹבְרִין⁴¹, אֲפֹלוּ בְּלֹא יָדַיִם - יִתֵּן שֵׁטֶר הַחוֹב לְלוֹהָ⁴²; שְׁאֵלוּ לֹא הָיָה פְּרוּעַ, לֹא הִשְׁלִיכוּ בֵּין שְׁטוּת קְרוּעִים, וְהָרִי יֵשׁ עִמּוֹ כְּתָב שֶׁהוּא פְּרוּעַ.

(39) שם כ: (40) לא למלוה ולא ללוה, אפילו נתן המלוה סימן, שמא נפרע, שהריהו מושלך עם יתר השטרות הפרועים. (41) שכתוב בו שהשטר נפרע (משנה שם כ.). (42) שוודאי נפרע. לפי רבינו, מדברת משנתנו שם, באחד שמצא ברחוב שטרות קרועים, ושטר חוב ביניהם בצירוף שובר, ולא במלוה שמצא בין שטרותיו שובר על אחד השטרות, ראה אור-שמח ומשנה-למלך כאן.

ו. מִצָּא⁴³ גֵטִי נָשִׁים: בְּזִמְן שֶׁהַבַּעַל מוֹדָה⁴⁴ - יִחְזִיר לְאִשָּׁה⁴⁵; אֵין הַבַּעַל מוֹדָה⁴⁶: אִם נִתְּנָה הָאִשָּׁה סִימָן מִבְּהֵקָה⁴⁷ - יִנָּתֵן לָהּ⁴⁸, וְאִם לֹא - לֹא יִחְזִיר לֹא לְזָה וְלֹא לְזָה⁴⁹. אִמֵּר הַבַּעַל⁵⁰: מִיָּדִי נִפְלָה, וְנָתַן סִימְנֵי, וְהָאִשָּׁה אֹמֶרֶת: מִיָּדִי נִפְלָה, וְנָתַנָּה סִימְנֵי - יִנָּתֵן לָהּ⁵¹. וְהוּא⁵², שֶׁתַּתֵּן סִימָן מִבְּהֵקָה, כְּגוֹן שֶׁאָמְרָה: נִקְּבִי יֵשׁ בְּצַד אוֹת פְּלוּנִית⁵³; שְׁאֵלוּ לֹא הִגִּיעַ לְיָדָהּ, לֹא הִתְּנָה יוֹדַעַת.

(43) בבא-מציעא יח: (44) שנתן את הגט לאשתו ומידה נפל. (45) להתירה להנשא, שלא כשטר חוב, שאף-על-פי שהחייב מודה לא יחזיר, למעלה הלכה א. והטעם הוא, ששטר-חוב לגביית החוב הוא בא, ואפילו מן הלקוחות, ועל כן לא תועיל הודאת הלוה, שהרי אדם שלישי (הלקוח) עלול להפסיד, אבל גט עיקרו בא להתיר את האשה להינשא. [אמנם קיים חשש, שמא כתב הגט בניסן ולא נתנו לאשה עד תשרי, ובינתיים מכר הבעל פירות של נכסי מלוג שלה,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ' טבת - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק קסז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 נמסר בשעתו לראשון, ומידו נפל, ואם נחזיר את השטר
23 לראשון, הוא יוציא את השדה מן האחרון, שהרי שטרו
24 קודם לזה של האחרון, ויחלקו ביניהם את השדה (גמרא
25 שם). (70) חולה מסוכן השוכב על ערש דוי (שם).
26 כי הנותן יכול לחזור בו, שאין כוונתו להקנות אלא
לאחר מיתה, ועל כן אפילו נחזיר את השטר לראשון לא
יפסיד האחרון. (72) הלכות זכיה ומתנה פרק ט, הלכה
טז.

85) שטר ששמו בית-דין נכסי לוח למלוה בחובו (משנה
בבא-מציעא כ.). (86) מזון האשה והבנות. בית-דין
כותבים שטר, שימכרו מקרקע הבעל למזון האשה והבנות
(ראה פירוש המשנה לרמב"ם). (87) יבמה שחלצה
כותבים לה בית-דין שטר המאשר שחלצה בפניהם כדין,
ומותרת לכל איש. דיני חליצה נחבאו בספר נשים, הלכות
יבום וחליצה. (88) יתומה קטנה שהשיאה אמה ואחיה
יוצאת במיאון, שאומרת בפני שלושה אין רצוני בפלוני
בעלי, ואינה צריכה גט. וכותבים לה בית-דין שטר שמיאנה
בפניהם ומותרת להנשא. (89) כך פירשו בבבלי את "שטרי
בירורין" שבמשנה שם. (90) זה דיין אחד וזה דיין אחד,
שיהפוך בזכותו, ראה סנהדרין פרק ג, משנה א. (91) כגון
שטר שהחליטו בית-דין נכסי לוח למלוה (בבא-מציעא
טז:).

27 יד. כל השטרות הנמצאים שדיןן שלא יחזיר, אם
28 יחזיר - הרי אלו פשרים⁹², וגובין פהין⁹³, ואין
29 מוציאין⁹⁴ אותן מתחת יד בעליהם, והרי הם
30 בפקדון⁹⁵ ואין חוששין להם⁹⁶.

92) כי הדין "לא יחזיר" בכל השטרות הללו הוא לכתחילה
מתוך חשש, אבל אין לפסול אותם בגלל חשש. (93) כמו
בכל שטר. ואם יטען בעל הדין שכנגד, שהשטר פרוע או
טענות אחרות - דינו ככל שטר שיוצא מתחת יד המלוה.
94) על יסוד חשש וספק. (95) שהם כשרים. (96) לפרעון
וקנוניא וכדומה. דעת עצמו. ולא נמצא כל מקור בתלמוד
ובגאונים להלכה זו.

סליקו להו הלכות גזלה ואבדה בסיעתא דשמיא

יום רביעי כ' טבת ה'תשע"ז

הלכות חובל ומזיק

מצות עשה אחת, והוא דין חובל בחרבו או מזיק
ממונו.

ובאור מצוה זו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) נתבאר בו החובל בחבירו שהוא חייב בחמשה דברים,
שהם: נזק וצער ורפוי ושבת ובושת, מנין לו זה מן התורה.
ואיכות עשיית החבלה, ככוונה ושלא ככוונה, באי זה דבר,
ובאי זה מקום.

א. החובל בחרבו² - חייב לשלם³ לו חמשה דברים,
ואלו הם: נזק, וצער, ורפוי, ושבת, ובשת. וחמשה
דברים אלו, פלגין משתלמים מן היפה שבנכסיו⁵,
כדין כל המזיקין⁶.

1 י. מת שקיב מרע שנתנה במתנה, אף על פי
2 שהירש מודה⁷³ שמורישו נתנה - הרי זה לא יחזיר
3 לא לזה ולא לזה; שמא כתב לתן ולא נתן, ומכרה
4 הירש או נתנה, וחרב בו⁷⁴, והרי הוא רוצה לעשות
5 קנוניא עם זה כדי להפקיע⁷⁵ נכסי זה האחרון.

73) שם יט: (74) והרי אינו רשאי לחזור בו, שהרי מתנת
בריא היא. (75) על-ידיה שיחזירו את השטר לראשון
שזמנו קודם לזה של האחרון, ואחר-כך יחלקו ביניהם את
השדה.

6 יא. מצא שובר⁷⁶: בזמן שבעל השטר מודה שגשבר
7 שטרו ופרעו או מחלו⁷⁷ - יתן⁷⁸ לבעל השובר; אין
8 שניהם⁷⁹ מודים - לא יחזיר⁸⁰ לא לזה ולא לזה.

76) המאשר שהשטר נפרע (משנה, שם יח.). (77) תוקף
השטר נשבר מפני שפרע לו את החוב, או שמחל לו בעל
השטר על החוב. (78) ואין חוששים שמא מכר בעל השטר
את השטר לאחר לפני פרעון החוב, ואם נחזיר את השובר
יפסיד הקונה, שהרי גם לאחר מכירת השטר - זכאי המוכר
למחול על החוב (שם כ.). (79) ובעל השטר טוען שהכין
את השובר לעת הצורך, אבל החוב טרם נפרע. (80) שם
יט:

9 יב. מצא כתבה⁸¹, אף על פי ששניהם מודים⁸² -
10 לא יחזיר⁸³ לאשה; שמא נפרעה כתבה זו או
11 נמחלה, ואחר פה מכר הבעל נכסיו, והרי הוא רוצה
12 לעשות קנוניא⁸⁴ על הלקוחות.

81) שטר שבו מתחייב הבעל לשלם סכום כסף לאשתו
כשיגרשנה או כשתתאלמן ממנו. (82) שהכתובה לא
נפרעה. (83) כדין כל שטר-חוב, ראה למעלה הלכה א.
84) להחזיר לאשתו את הכתובה, כדי לטרוף את הקרקע מן
הלקוחות, ויחלקו ביניהם את הקרקע.

13 ג. מצא אגרות שום⁸⁵ ואגרות מזוין⁸⁶, שטרי
14 חליצה⁸⁷ ומאונין⁸⁸, ושטרי טענות⁸⁹ שפותבין הדנין
15 של בעל דין זה ושל חברו, או שמצא שטרי
16 ברורים, והם השטרות שפררו להן⁹⁰ בעלי דינין את
17 הדינין שדינין להם וקבלו עליהם שידונו להם פלוני
18 ופלוני, או שמצא פל מעשה בית דין⁹¹ - הרי זה
19 יחזיר. פללו של דבר: כל שטר שחוששין בו לפרעון
20 - לא יחזיר, שמא נפרע החוב; ואם הנה החיב
21 מודה, ואפשר שהודה כדי לעשות קנוניא עד

קסח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ' טבת - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18) היינו בחובל באברים. רבינו מציין "באברים", מכיוון שכתוב מעין זה נאמר גם במקום אחר (דברים יט, כא), בעדים זוממין. 19) דווקא, אפילו הסכים החובל שיחסירו לו אבר. שאלה זו מכוונת לנאמר למעלה (הלכה ב), "תחת לשלם ממון הוא". בהלכה ג' למדנו, שאין איסור לקחת כופר, וכאן אנו לומדים, שכופר בלבד מותר לקחת, אבל לא להחסיר אבר (לחם משנה). 20) באותו עניין. 21) באותה פרשה למעלה. 22) בכתוב לפנינו: והיכה. 23) דהיינו חבורה. 24) וזהו לימוד המבוסס על פשוט הכתוב, שאינו מובא בבבלי ומקורו ממכילתא דרשב"י (ראה שם עמוד 176, הוצאת מיקיצי נרדמים), ורבינו העדיף אותו על דרשות הבבלי בראשונה. (ראה יד מלאכי כלל ד מכללי הרמב"ם). ובזה מיושבת קושיית הלחם משנה כאן, וקושיית "מראה הפנים" בירושלמי בראשונה. פרק א דיבור המתחיל שאם היה סומא. 25) בכתוב שלפניו. 26) באותו כתוב.

ו. ואף על פי שדברים אלו²⁷ נראין מענין תורה²² שבכתב²⁸, וכלן²⁹ מפרשין הן מפי משה רבנו מהר סיני³⁰ - כלן הלכה למשה הן בידינו, וקנה ראו אבותינו דינין בבית דינו של יהושע, ובבית דינו של שמואל הרמתי, ובכל בית דין ובית דין שעמדו מימות משה רבנו³¹ ועד עכשו.²⁷

27) שעין תחת עין, יד תחת יד וכו' פירושו ממון. 28) שהרי למדנו דינים אלו מן הכתובים. 29) צריך לומר: "כולם". 30) כל התורה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני" (תורת כהנים, בהר. וראה הקדמה לפירוש המשנה). 31) ולא היה כל ספק, ש"עין תחת עין" פירושו ממון, וכל הדרשות מן הכתובים באות למצוא סימוכין מן התורה להלכה שהייתה מקובלת בידם.

ז. ומנין שמזיק בחברו חיב בצער³² בפני עצמו³³? שהרי נאמר באונס: תחת אשר ענה³⁴; והוא הדין לכל המצער³⁵ את חברו בגופו³⁶, שהוא חיב לשלם דמי הצער.³¹

32) ושיעור הצער - ראה להלן פרק ב הלכה י. 33) נוסף על דמי הנזק. 34) מכאן לומדים, שאונס משלם צער נוסף על בושת, פגם וקנס של חמישים סלעים כסף (ירושלמי כתובות פרק ג הלכה ה). לימוד זה מפורש יותר מהדרשה "פצע תחת פצע, ליתן צער במקום נזק" (בבא קמא פה). וראה הלכות נערה בתולה פרק ב הלכה א. ובזה מיושבת תמיהת המגיד משנה כאן. 35) אפילו לא הזיק, כגון כוואו בשפור או במסמר על ציפורנו במקום שאינו עושה חבורה, בבא קמא פג: וראה להלן פרק ב הלכה ג. 36) אבל אם גרם לו צער בלי שנגע בגופו, פטור מדיני אדם. ראה שם הלכה ז.

ח. ומנין שהוא חיב בשבת³⁷ בפני עצמו ורפוי³⁸ בפני עצמו? שנאמר³⁹: רק שבתו יתן ורפא ורפא. 37) ביטול מלאכתו מחמת החולי. וראה שם הלכה יא.

2) כגון, קוטע יד. 3) ואין מקטעים ידו. 4) אלו שאין בהם חסרון כיש, כגון, צער ובושת. 5) מן הקרקע המעולה שבנכסי החובל, אם אין לו מטלטלין. 6) בממון חבריו, שאמרה תורה "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם" (שמות כב, יד). וראה למעלה הלכות נזקי ממון פרק ח הלכה י.

ב. נזק פיצד? שאם קטע יד חברו או רגלו - רואין אותו פאלו הוא עבד נמפר בשוק⁸, כמה היה יפה⁹ [אז] וכמה הוא יפה עתה, ומשלם הפחת שהפחית מדמיו. שנאמר: עין תחת עין. מפי השמועה¹⁰ למדו, שזה שנאמר 'תחת' - לשלם ממון הוא.

7) מהו קנה המידה לחישוב הנזק? שהרי הנחבל לא ירצה בחבלה זו, אפילו תמורת תשלום רב. 8) זהו קנה מידה אובייקטיבי להערכת שוויו של האדם מבחינת כושר העבודה בלי שים לב, אם אדם חשוב הוא או לא. בבא קמא שם. 9) היה שווה לפני שנחבל. 10) ששמע תלמיד מפי רבו ורבו מרבו עד משה רבינו.

ג. זה שנאמר בתורה: פאשר יתן מום באדם בן יתן בו¹¹ - אינו לחבל בזה כמו שחבל בחברו; אלא שהוא ראוי לחסרו איבר¹² או לחבל בו פאשר עשה, ולפיכך משלם נזק¹³. והרי הוא אומר: ולא תקחו כפר לנפש רצח - לרוצח בלבד הוא שאין בו כפר, אבל לחסרון איברים¹⁴ או לחבלות יש בו כפר.

11) והרי זה סותר לכאורה את הפירוש מפי השמועה שבהלכה הקודמת. 12) ראה אבן עזרא שמות כא, כד; ויקרא כד, יט. 13) כולל כל חמשת הדברים שנאמרו בהלכה א. 14) כגון קוטע ידו, אף על פי שאינה חוזרת לעולם ודומה למיתה, מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי (משפטים כא, כה).

ד. וכן זה שנאמר בחובל בחברו ומזיקו: לא תחוס עיניך¹⁵ - שלא תחוס בתשלומין. שמה תאמר: עני הוא זה¹⁶ ושלא בכונה חבל בו, ארחמנו; לכה נאמר: לא תחוס עיניך¹⁷.

15) ולפני זה כתוב "וקצתה את כפה", ולכאורה משמע חבלה גופנית ממש. רבינו מציין את הכתוב הזה ואומר: "שנאמר בחובל חברו ומזיקו", משום שגם ברוצה נאמר (דברים יט, יג) ולא תחוס עיניך, ושם כוונתו לעונש גופני דווקא. כך פירש אבן עזרא, דברים כה, יב. 17) "אחד שוגג ואחד מזיד", ירושלמי בבא קמא פרק ח הלכה א.

ה. ומנין שזה שנאמר באיברים¹⁸ 'עין תחת עין', תשלומין הוא¹⁹? שנאמר בו²⁰: תבורה תחת תבורה, ובפרוש נאמר²¹: וכי יכה²² איש את רעהו באבן או באגרף²³ וגומר, רק שבתו יתן ורפא ורפא, הא למדת²⁴ ש'תחת' שנאמר בתבורה - תשלומין, והוא הדין ל'תחת' האמור בענין²⁵ ובשאר איברים²⁶.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ' טבת - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק קסט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכי יריבון אנשים" (שמות כא, יח), המסיים בתשלומי ריפוי ובושת. בבא קמא כו. (56) והתכוון ליפול על האדם, כדי להקל את החבטה (רש"י שם כז.). (57) אף על פי שאמרנו בהלכה י, שאינו חייב אלא כשהוא מתכוון. (58) אף על פי שאינו מתכוון לבייש חייב, מכיוון שהתכוון לעשות את המעשה הגורם בושה לניזק. שם כז. הלכה זו מפרשת את הלכה י, ש"מתכוון" אין פירושו לבושת דווקא, אלא לנזק עצמו.

22 יג. שְׁנַיִם שֶׁחָבְלוּ בְּאֶחָד בְּאֶחָד⁵⁹ - שְׁנֵייהֶם חַיְבִין⁶⁰,
23 וּמְשַׁלְשִׁין⁶¹ בִּיגִייהֶן. הֲיָה אֶחָד מִתַּפְּוֹן וְאֶחָד שְׁאִינוֹ
24 מִתַּפְּוֹן - זֶה שְׁאִינוֹ מִתַּפְּוֹן פְּטוּר מִן הַבִּשְׁת⁶².

(59) בבת אחת. (60) בתשלומים, אבל אם מת, שניהם פטורים ממיתה. שם כו: (61) ומחלקים, כלומר, כל אחד מהם אינו משלם אלא חצי. (62) וחבריו ישלם הכל.

25 יד. הַמִּתַּפְּוֹן לְבִישׁ אֶת הַקֶּטָן וּבִישׁ אֶת הַגָּדוֹל - נוֹתֵן
26 לַגָּדוֹל⁶³ דְּמֵי בִשְׁתּוֹ שֶׁל קֶטָן⁶⁴. נִתְּפוֹן לְבִישׁ הָעֶבֶד
27 וּבִישׁ אֶת פֶּן חוֹרֵין - נוֹתֵן לְפָן חוֹרֵין דְּמֵי בִשְׁתּוֹ שֶׁל
28 עֶבֶד⁶⁵.

(63) אף על פי שלא נתכוון אליו. (64) דמי בושת שהיה ראוי לתת לקטן אילו ביישו. בושתו של קטן נמוך משל גדול. (65) שאף המכבייש את העבד חייב בבושת.

29 טו. הֵיטָה לוֹ אֶבֶן מִנְחַת בְּחִיקוֹ, בֵּין שְׁלֵא הַפִּיר בָּהּ
30 מֵעוֹלָם⁶⁶ בֵּין שֶׁהַפִּיר בָּהּ וּשְׁכַחְתָּהּ⁶⁷, וְעַמֵּד, וְנִפְלָה
31 וְהִזְיקָה⁶⁸ - חַיֵּב בְּנִזְק⁶⁹ בְּלִבָּד, וּפְטוּר מֵאֲרַבְעָה
32 דְּבָרִים⁷⁰. וְכֵן אִם נִתְּפוֹן לְזֶרֶק שְׁתִּים⁷¹ וְזֶרֶק אֲרִבַּע
33 וְהִזְיק, אוֹ שֶׁהִזִּיק בְּשֶׁהוּא וְשִׁן⁷² - חַיֵּב בְּנִזְק, וּפְטוּר
34 מֵאֲרַבְעָה דְּבָרִים.

(66) כגון שהיה ישן, והניחה אדם אחר בחיקו. (67) והריהו שוגג. (68) לאדם או לכלים. (69) אף על פי שהוא אנוס, כי עשו בו אונס כרצון ושוגג כמזיד (אם הניזק לא פשע). ראה למעלה הלכה יא. (70) שאינו חייב בהם אלא או מזיד או קרוב למזיד. ראה למעלה הלכה יב. (71) למרחק שתי אמות. (72) למעלה בהלכה יא מביא רבינו דין "ישן" להשמיענו, שהוא חייב בנזק, וכאן - מודיענו שהוא פטור מארבעה דברים.

35 טז. הַמִּזִּיק אֶת חֲבֵרוֹ בְּכֹוֹנָה⁷³ בְּכָל מְקוֹם⁷⁴ - חַיֵּב
36 בְּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים. וְאִפְלוּ נִכְנַס לְרִשּׁוֹת חֲבֵרוֹ⁷⁵ שְׁלֵא
37 בְּרִשּׁוֹת, וְהִזִּיקוֹ בְּעַל הַפִּית - חַיֵּב; שִׁישׁ לוֹ רִשּׁוֹת
38 לְהוֹצִיא, וְאִין לוֹ רִשּׁוֹת לְהִזְיקוֹ. אֲבָל אִם הִזִּיק⁷⁶ זֶה
39 שְׁנֹכְנַס בְּעַל הַפִּית - הָרִי בְּעַל הַפִּית פְּטוּר⁷⁷. וְאִם
40 הִזִּיק בּוֹ בְּעַל הַפִּית - חַיֵּב, מִפְּנֵי שְׁנֹכְנַס שְׁלֵא בְּרִשּׁוֹת.
41 הֵיוּ שְׁנֵייהֶם בְּרִשּׁוֹת⁷⁸ אוֹ שְׁנֵייהֶם שְׁלֵא בְּרִשּׁוֹת, וְהִזִּיקוֹ
42 זֶה בְּזֶה - שְׁנֵייהֶם פְּטוּרִין⁷⁹.

(73) מתוך ידיעה תחילה, ובלשון הגמרא "ידע ביה". (74) בין ברשות הרבים ובין ברשות היחיד. (75) כגון חצרו או ביתו. (76) כגון שנתקל בבעל הבית. (77) כי הנכנס

(38) שכר הרופא ודמי הרפואות, וראה שם הלכה יד. (39) במכה איש ונפל למשכב. וראה בבא קמא פה.

1 ט. וּמִנֵּין שֶׁהוּא חַיֵּב בְּבִשְׁת בְּפָנָי עֲצָמוֹ? שֶׁהָרִי
2 נֶאֱמַר: וְשִׁלְחָה יָדָהּ וְהִחֲזִיקָהּ בְּמַבְשִׁיו, וְקִצְתָּהּ אֶת
3 כַּפָּה⁴⁰; בְּכָלֵל דִּין זֶה כָּל הַמְּבִישׁ⁴¹.

(40) ופירושו חכמינו ממון, כמו ביד תחת יד. ראה ספרי תצא, ובבא קמא כח. (41) והחזיקה במבושיו לא באה אלא כרוגמא בלבד, ומעין זה ספרי, שם, רצב.

4 י. הַמְּבִישׁ אִינוֹ חַיֵּב עַל הַבִּשְׁת עַד שִׁיהִיָּה מִתַּפְּוֹן⁴²,
5 שְׁנֹאֲמַר: וְשִׁלְחָה יָדָהּ⁴³; אֲבָל הַמְּבִישׁ חֲבֵרוֹ בְּלֵא
6 בְּנָה - פְּטוּר. לְפִיכָף, יִשָּׁן וּכְיוֹצֵא בּוֹ שְׁבִישׁ - פְּטוּר.

(42) שלא כמזיק שחייב אפילו אינו מתכוון, ראה הלכה יא. (43) ולמדו חכמינו עד שיתכוון לשלוח. בבא קמא פו: וראה שם הגהות הב"ח. וראה ירושלמי פרק ח, הלכה ג וספרי שם.

7 יא. אָדָם מוֹעֵד⁴⁴ לְעוֹלָם. בֵּין שׁוֹגֵג בֵּין מְזִיד, בֵּין
8 יַעַר בֵּין יִשָּׁן⁴⁵ בֵּין שְׁפוֹר⁴⁶, אִם חָבַל בְּחֲבֵרוֹ אוֹ הִזִּיק
9 מְמוֹן חֲבֵרוֹ - מְשַׁלֵּם מִן הַיָּפֶה שֶׁבְּנִכְסָיו. בְּמָה
10 דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהִישָׁן חַיֵּב לְשַׁלֵּם? בְּשְׁנַיִם שִׁישְׁנו
11 כְּאֶחָד, וְנִתְּהַפֵּף אֶחָד מֵהֶן וְהִזִּיק אֶת חֲבֵרוֹ⁴⁷ אוֹ קָרַע
12 בְּגָדוֹ; אֲבָל אִם הֵיטָה אֶחָד לִשָּׁן, וּבָא אַחֵר וְשָׁכַב בְּצֵדוֹ
13 - זֶה שֶׁבָּא בְּאַחֲרוֹנָה הוּא הַמוֹעֵד, וְאִם הִזִּיקוֹ הִישָׁן⁴⁸
14 - פְּטוּר. וְכֵן אִם הִנִּיחַ כָּלִי בְּצֵד הִישָׁן וְשָׁבֵרוֹ -
15 פְּטוּר; שִׁנָּה שֶׁהִנִּיחוֹ הוּא הַמוֹעֵד שֶׁפִּשְׁעוֹ⁴⁹.

(44) וחייב לשלם נזק שלם (שם כו.). (45) שהוא בבחינת אונס. (46) שאמנם ער הוא, אבל דינו כאנוס. בגמרא שם כו: פצע תחת פצע לחייבו על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון. (47) בגופו. (48) כלומר הראשון ששכב לישון. (49) שהניחם בצד הישן, שהיה צריך להעלות על דעתו, שהישן ישבור אותם.

16 יב. מִי שֶׁנִּפְלַל מִן הַגָּג בְּרוּחַ מְצוּיָה⁵⁰ וְהִזִּיק - חַיֵּב
17 בְּאֲרַבְעָה דְּבָרִים⁵¹, וּפְטוּר מִן הַבִּשְׁת⁵². נִפְלַל בְּרוּחַ
18 שְׁאִינָה מְצוּיָה⁵³ - חַיֵּב בְּנִזְק⁵⁴ בְּלִבָּד, וּפְטוּר
19 מֵאֲרַבְעָה דְּבָרִים⁵⁵. וְאִם נִתְּהַפֵּף⁵⁶ - חַיֵּב בְּכָל, אִף
20 בְּבִשְׁת⁵⁷; שֶׁכָּל הַמִּתַּפְּוֹן לְהִזְיק, אִף עַל פִּי שְׁלֵא
21 נִתְּפוֹן לְבִישׁ - חַיֵּב בְּבִשְׁת⁵⁸.

(50) קרוב למזיד הוא, שהיה צריך להעלות על דעתו, שרוח מצוייה תפיל אותו. (51) אף על פי שלא נתכוון להזיק. (52) שהמבייש בלא כוונה פטור. ראה למעלה הלכה י. (53) כגון סערה שפרצה פתאום, והרי זה אונס. (54) שאדם מועד לעולם, ראה למעלה הלכה יא, ובמגיד משנה כאן כתב, שאונס ממש פטור גם מדמי נזק ולא פטרתו תורה אלא באונס שאינו גמור כעין רוח שאינה מצוייה שהפילתו. ונראה שמפני כך קיצר רבינו בהלכה יא והשמיט את המלים: "ועל האונס כרצון", שנאמרו בגמרא. (55) שאינו חייב בהם אלא או מזיד או קרוב למזיד, כמתואר בכתוב

100) אונס גמור ופטור. (101) חזקה שהנזק נעשה בחפץ שיש בו כדי להזיק. ומשום כך מאמינים לנחבל (בשבועה). ראה ראב"ד, ששיבת את דברי רבינו ומנמקם. (102) לקמן פרק ה הלכה ד, כשלא ראו העדים שחבל בו.

- יט. הַפְּרִזֵּל אֵין לוֹ אַמְדָּה¹⁰³. אֶפְלוּ מַחֵט קְטַנָּה¹⁰⁴ 20
 רְאוּיָה הִיא לְהַמִּית, וְאֵין צְרִיף לֹמַר לְהִזִּיק. הַזֹּרֵק 21
 אֶבֶן, וְלֹאֲחֵר שְׂיִצְאָהּ מִתַּחַת יָדוֹ הוֹצִיא הֵלָּה אֶת 22
 רֹאשׁוֹ מִן הַחֲלוֹן וְקִבְּלָהּ - פֶּטוּר מִכֹּלֹם¹⁰⁵; שְׁנֵאמַר: 23
 וּמִצָּא אֶת רֵעֵהוּ¹⁰⁶ - פֶּרֵט לְמִמְצִיא אֶת עֲצָמוֹ¹⁰⁷. 24

(103) אין אומדים אותו, אם יש בו כדי להמית ולהזיק או לא. (104) וכל ברזל שיש לו חוד, כגון שפוד או סכין, אבל אם היכה אותו במוט ברזל, או אפילו בשפוד והנזק בא כתוצאה מן המשקל בלבד, אומדים אותו כדרך שאומדים עץ או אבן. ראה להלן הלכות רוצח פרק ג הלכה ד. דין זה שהברזל ממית בכל שהוא למדו מן הכתוב "ואם בכלי ברזל הכהו" (במדבר לה, טז), ואילו באבן ובכלי עץ כתוב "יד" (באבן יד, בכלי עץ יד). מכאן אמרו, שבאבן ועץ צריכים שיעור מלא אחיות יד, מה שאין כן בברזל, שממית בכל שהוא, אפילו מחט (ספרי פרשת מסעי, פיסקה קס; סנהדרין עו:). בירושלמי (סנהדרין פרק ט הלכה ב) לומדים דין זה בדרך פשוטה יותר. באבן ובעץ כתוב "אשר ימות בה", ואילו בברזל כתוב סתם "ואם בכלי ברזל היכהו", ולא כתוב "אשר ימות בו" מכאן לומדים אפילו מחט קטנה, שעל ידי תחיבה בוושט יכולה להמית. לימוד זה פשוט יותר, ועליו מסתמך כנראה רבינו (ראה הלכות רוצח שם). (105) אפילו מנזק. פסק כרב פפא בשם רבא ולא כרב זביד שם, וכן פסק הרי"ף. (106) מדובר על חוטב עצים ביער, ונשל הברזל מן העץ ומצא את רעהו. (107) הלשון "ומצא את רעהו" משמע שרעהו כבר היה שם, משעה שנשל הברזל. מכאן שאם בשעת זריקת האבן לא היה שם, ורק אחר כך הוציא את ראשו, פטור (מכות ח. וספרי שופטים פיסקה קפג).

יום חמישי כ"א טבת ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁנִי

1) נתבאר בו הדברים שהעושה חייב בכל חמשה דברים הנזכרים, והדברים שהעושה אינו חייב בכלם. ונתבאר מהויות הארבעה דברים, שהם: נזק וצער וריפוי ושבת וכל פרטיהם.

- א. הַחֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא רְאוּי לְשֵׁלֵם הַחֲמִשָּׁה 25
 דְּבָרִים פְּלִם - מְשֵׁלֵם חֲמִשָּׁה². הַזִּיקוֹ נִזְק שְׁאֵין בוֹ 26
 אֶלָּא אַרְבָּעָה - מְשֵׁלֵם אַרְבָּעָה³. שְׁלֵשָׁה - מְשֵׁלֵם 27
 שְׁלֵשָׁה. שְׁנָיִם - מְשֵׁלֵם שְׁנָיִם. אֶחָד - מְשֵׁלֵם אֶחָד⁴. 28

2) בבא-קמא פג: (3) ואין אומרים כיון שאינו חייב על הנזק, אף על שאר הדברים לא ישלם. תוספתא בבא-קמא פרק ט, וירושלמי פרק ח הלכה א. (4) כי לא כל החבלות שוות, ובית-דין מבררים פרטי כל חבלה כפי שהיא. כל ההלכה בתוספתא שם, וכפי שנוסחה בירושלמי שם.

- ב. פִּיצֵד? קָטַע יָדוֹ⁵ או רָגְלוֹ אוֹ אֶצְבַּע מְהֵן, או 29

שלא ברשות הוא שפגע. (78) כגון בחצר של שניהם או שנתן לו בעל הבית רשות להיכנס. (79) אם שניהם ברשות פגע הניזק, שהיה צריך להיזהר, כי ידע שגם חבירו נמצא שם. ואם שניהם שלא ברשות פגע הניזק מפני שנכנס שלא ברשות.

- יז. הַמְּבַקֵּעַ עֲצִים בְּרִשׁוֹת הָרְבִים, וּפְרַח עֵץ מֵהֵן 1
 הַזִּיק בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד⁸⁰; או שְׂבָקַע בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד⁸¹, 2
 וְהַזִּיק בְּרִשׁוֹת הָרְבִים⁸²; או שְׂבָקַע בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד, 3
 וְהַזִּיק בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד אַחֲרָי⁸³; או שְׁנַכְנַס לְחִנוֹתוֹ שֶׁל 4
 נֶגְרָה⁸⁴, בֵּין בְּרִשׁוֹת בֵּין שְׁלֵא בְּרִשׁוֹת⁸⁵, וְנִתְּזָה בְּקַעַת 5
 וְטַפְּחָה עַל פָּנָיו - בְּכָל אֵלוֹ חֲבִיב⁸⁶ בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים⁸⁷, 6
 וּפֶטוּר מִן הַבִּשְׁתָּה⁸⁸. 7

(80) של אחר, חייב, כי ברשות הרבים אסור לאדם לבקע עצים. (81) שלו. (82) חייב, אף על פי שבחצרו מותר לו לאדם לבקע עצים, בכל זאת חייב, משום שהיה לו להיזהר, שהרי רבים מצויים ברשות הרבים. (83) של אחרים, אף על פי שאין רבים מצויים שם, בכל זאת חייב, כי קיסמים הניתזים דרכם ליפול רחוק ממקום הביקוע. (84) שרבים רגילים להיכנס לחנות של אומנים. (85) שלא נטל רשות מבעל החנות. (86) והטעם, שחנות של נגר שלא נטל רשות הוא כמו ברשות, כמו שאמרנו למעלה. (87) שבכל המקרים האמורים כאן, קרוב למזיד הוא. (88) משום שלא התכוון לבייש, ואף לא להזיק.

- יח. פֶּשֶׁם שְׁאוּמְדִין לְמִיתָה⁸⁹, כֶּף אוּמְדִין לְנִזְקִין⁹⁰. 8
 פִּיצֵד? הֲרִי שֶׁהִפָּה חֲבֵרוֹ בְּצִרוֹר קָטָן⁹¹ שְׁאֵין בוֹ פְּדִי 9
 לְהִזִּיק, או בְּקִיסָם שֶׁל עֵץ קָטָן, וְחָבַל בוֹ חֲבֵלָה 10
 שְׁאֵין הַפֵּץ זֶה רְאוּי לְעֲשׂוֹתוֹ - הֲרִי זֶה פֶּטוּר⁹²; 11
 שְׁנֵאמַר: בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֶגְרֵף⁹³ - דְּבַר הָרְאוּי לְהִזִּיק. 12
 אֶבֶל חֲבִיב הוּא בְּבִשְׁתָּה⁹⁴ בְּלִבְדוֹ. אֶפְלוּ רִקְקָה⁹⁵ בְּגוּפוֹ 13
 שֶׁל חֲבֵרוֹ⁹⁶ - חֲבִיב בְּבִשְׁתָּה. לְפִיכָף⁹⁷ צְרִיכִין הַעֲדִים 14
 לַיָּדַע בְּמָה הַזִּיק, וּמִבִּיאֵין הַחֲפֵץ שֶׁהַזִּיק בוֹ לְבֵית 15
 דִּין⁹⁸, עַד שְׁאוּמְדִין אוֹתוֹ⁹⁹ וְנִזְנִין עָלָיו. וְאִם אָבַד 16
 הַחֲפֵץ, וְאָמַר הַחֹבֵל: לֹא הָיָה בוֹ פְּדִי לְהִזִּיק, וְכִמּוֹ 17
 אֲנוֹס אֲנִי¹⁰⁰; וְהִנְחַפֵּל אוּמַר: הָיָה בוֹ פְּדִי לְהִזִּיק - 18
 יִשְׁבַּע הַנְּחַפֵּל וְיִטַּל¹⁰¹, כִּמּוֹ שְׂחִתְּבָאָר¹⁰². 19

(89) שאינו חייב עד שיכנו בדבר שיש בו כדי להמיתו, שנאמר (במדבר לה, יז): ואם באבן יד אשר ימות בה, היכהו (ספרי פרשת מסעי, פיסקה קס). (90) היכה חבירו בדבר שאין בו כדי להזיק, פטור (בבא קמא צא.). (91) באבן קטנה. (92) שמחמת חולשתו נחבל, ואונס גמור הוא. ראה להלן פרק ו, הלכה ד ומגיד משנה שם. (93) ושם מדובר שהמוכה נחבל ולא מת. (94) כי התכוון לעשות אותו מעשה שגרם לבייש את חבירו. (95) שאין בו נזק כלל, מה שאין כן באבן קטנה, שיכולה לחבול חבלה כלשהי, שם צ. (96) אבל רקק בבגדו פטור מלשלם, שם צא. וראה להלן פרק ג הלכה ה. (97) מאחר שאמרנו שאומדים לנזקים. (98) ואין סומכים על דברי העדים בלבד. פסק כשמעון התמימי, שם צ: (99) אם חפץ זה ראוי היה לעשות נזק זה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"א טבת - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 פְּסָמָא עֵינוּ - מְשַׁלֵּם חֲמִשָּׁה: נִזְק⁷, וְצַעַר⁸, וְרַפּוּי⁹,
 2 וְשִׁבְתָּ¹⁰, וְבִשְׁתָּ¹¹. הִכְהוּ עַל יָדוֹ וְצָבְתָהּ¹², וְסוּפָה
 3 לְחִזּוֹ; עַל עֵינוּ וּמְרָדָה¹³, וְסוּפָה לְחִיּוֹת - מְשַׁלֵּם
 4 אַרְבַּעָה¹⁴: צַעַר, וְרַפּוּי, וְשִׁבְתָּ, וְבִשְׁתָּ. הִכְהוּ עַל
 5 רֵאשׁוֹ וְצָבְתָה¹⁵ - מְשַׁלֵּם שְׁלֹשָׁה: צַעַר, וְרַפּוּי, וְבִשְׁתָּ.
 6 הִכְהוּ בְּמָקוֹם שְׂאֵינוֹ נִרְאָה¹⁶, כְּגוֹן שֶׁהִכָּה עַל בְּרַפְיוֹ
 7 אוֹ כְּגַבּוֹ¹⁷ - מְשַׁלֵּם שְׁנַיִם: צַעַר וְרַפּוּי¹⁸. הִכְהוּ
 8 בְּמִטְפַּחַת שְׁבִידוֹ אוֹ בְּשִׁטְרָא¹⁹ וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ - נוֹתֵן
 9 אַחַת, וְהִיא הַבִּשְׁתָּ בְּלִבָּד.

22 בְּשִׁעַת רְקוּד, וְנִמְצָא בְּטַל מִמְּלֶאכָה זֶז³³; וּבִשְׁתָּ -
 23 שְׂאִין לָהּ בִּשְׁתָּ גְדוֹל מִזֶּה³⁴.
 28 בתער. בבא-קמא פו. (29) שהרי השער אין סופו
 לחזור. (30) ויש בו צער, ואף טעון רפוי. (31) במי
 שמלאכתו בכך. (32) [מליצת המקרא (שיר השירים ז, ו) ודלת ראשך כארגמן - כל מפרשי המקרא פירשו: שער
 ראשך, קווצות או תלתלים, אבל מדברי רבינו כאן יוצא
 ברור שלא התכוון לשער, שהרי מדבר כאן על שבת.
 ובגילוח שאינו חזור, הפסד השער הוא הנזק שמנה רבינו
 לחוד, ושבת משמעותו ביטול מלאכה בתקופת המחלה עד
 שיתרפא. אולי הכוונה לפאה נכרית. (33) משום שהוא
 חש בראשו. (34) לשון הגמרא שם.

24 ה. הָא לְמִדְתָּ³⁵, שֶׁפֶל הַמַּחְסֵר חִבְרוּ אֵיבָר שְׂאֵינוֹ
 25 חוּזְרֵי³⁶ - חֵיב בְּכָל הַחֲמִשָּׁה דְּבָרִים³⁷. אֶפְלוּ הַפִּיל
 26 שְׁנוֹ³⁸ - חֵיב בְּכָל, שְׂאִי אֶפְשָׁר שְׁלֵא יִחְלָה פּוּי³⁹
 27 שְׁעָה אַחַת. אָף עַל פִּי שֶׁהִשָּׁן אֵין לוֹ רְפוּאָה, בְּשָׂר
 28 הַשְּׁנַיִם צָרִיף רְפוּאָה.

35) מקטע ידו וכו' בהלכה ב, ומשער שאינו חוזר בהלכה
 הקודמת. (36) ולא דוקא אלו שנזכרו בהלכות הקודמות.
 (37) ואינו יוצא ידי חובתו בתשלום נזק בלבד. (38) דינה
 כיתר האברים שאינם חוזרים. ומוכן, ששיני חלב שאחרות
 צומחות במקומן, דינן כאבר החוזר. ראה קידושין כד.
 (39) וצריך רפוי, וגם הוא בטל ממלאכתו באותה שעה.

29 ו. אֶפְלוּ חֶסְרוֹ כְּשִׁעָרָה מְעוּרָא⁴⁰ בְּשָׂרוֹ - חֵיב בְּחֲמִשָּׁה
 30 דְּבָרִים; שֶׁהָעוֹר אֵינוֹ חוּזְרֵי⁴¹ אֶלָּא צִלְקָתָא⁴². לְפִיכָף,
 31 הַחוּבֵל בְּחִבְרוֹ וְקָרַע הָעוֹר וְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ דָם⁴³ - חֵיב
 32 בְּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים.

40) דינו כמחסר אבר וחייב חמשה דברים, וראה ירושלמי
 סנהדרין פרק יא, סוף הלכה א. (41) ודינו כאבר שאינו
 חוזר. (42) המכה מתרפאת, אבל במקומה נשאר רושם
 לתמיד. (43) היינו פצע. ראה מכילתא משפטים פרשה ח.

33 ז. הַמְּבַעִית⁴⁴ חִבְרוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁחָלָה⁴⁵ מִן הַפֶּחַד -
 34 הֲרִי זֶה פְּטוּר מִדִּינֵי אָדָם⁴⁶ וְחֵיב בְּדִינֵי שְׁמַיִם⁴⁷.
 35 וְהוּא⁴⁸, שְׁלֵא נִגַע בּוֹ, אֶלָּא כְּגוֹן שֶׁצָּעַק מֵאַחֲרָיו אוֹ
 36 שֶׁנִּתְרָאָה [לוֹ] בְּאַפְלָה וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה. וְכֵן אִם צָעַק
 37 בְּאֵזְנוֹ וְחָרְשׁוֹ - פְּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְחֵיב בְּדִינֵי שְׁמַיִם.
 38 אַחְזוֹ⁴⁹ וְתַקַּע בְּאֵזְנוֹ וְחָרְשׁוֹ, אוֹ שֶׁנִּגַּע בּוֹ וְדָחַפוּ בְּעַת
 39 שֶׁהִבְעִיתוֹ, אוֹ שֶׁאֲחִז בְּבִגְדָיו, וְכִיּוֹצֵא בְּדְבָרִים אֵלוֹ -
 40 חֵיב בְּתִשְׁלוּמֵינִי.

44) המבהיל, בבא-קמא צא. (45) והוא צריך רפוי, ואף
 בטל ממלאכתו. (46) מכיון שלא עשה מעשה בגופו, הרי
 זה גורם לנזק ופטור מדיני אדם. (47) מכיון שבגללו חלה
 חברו. (48) בתנאי. (49) בגופו, וזהו מעשה, ועל כן
 חייב.

41 ח. יִרְאָה לִי⁵⁰, שֶׁהִנְחֵל שְׂאֵמָר: נִתְחַרְשְׁתִּי אוֹ
 42 נִסְמִית עֵינִי, וְהֲרִי אֵינִי רוֹאֶה אוֹ אֵינִי שׁוֹמֵעַ - אֵינוֹ

5) משלם פעם חמשה דברים, ופעם פחות. שאלת התוספתא
 והירושלמי שם. (6) אבר שאינו חוזר. (7) ראה למעלה
 פרק א הלכה ב. (8) ראה להלן הלכות ט"י. (9) להלן
 הלכה יד. (10) להלן הלכה יא. (11) להלן פרק ג הלכה
 א. (12) והתנפחה, תוספתא וירושלמי שם. (13) יוצאה
 ממקומה. (14) כי על נזק אינו חייב אלא-אם-כן מחסר את
 חבירו אבר שאינו חוזר, להלן הלכה ה. (15) שאף שבת
 אין כאן, שהרי יכול הוא לעסוק במלאכתו, שם. (16) לשון
 הירושלמי שם. רבינו מפרש, שמקום המכה מכוסה ואין
 רואים אותו. אבל הראב"ד מפרש שכונות הירושלמי היא
 שאיש לא ראה את ההכאה, ונראים הדברים שאין מחלוקת
 ביניהם בנוגע לדין עצמו. רבינו מודה שאם הכה ואנשים
 רואים, הרי ביישו אף-על-פי שהמכה אינה נראית, והראב"ד
 מחייב בכבושת אפילו אם איש לא ראה בשעה שהכהו, אבל
 המכה ניכרת ונראית לעין. (17) שאפילו יתנפת, אין איש
 רואה. (18) ובושת אינו משלם, מכיון שהמכה במקום
 מכוסה, וגם הכהו באין רואים. (19) מכה קלה שאין בה
 צער אלא בזיון בלבד, והתכוון לביישו. ירושלמי שם.

10 ג. כְּוָאָהוּ בְּשִׁפּוּד²⁰ אוֹ בְּמִסְמָר עַל צַפְרָנְיוֹ, בְּמָקוֹם
 11 שְׂאֵינוֹ עוֹשֶׂה חִבּוּרָה²¹ וְלֹא מַעֲבֵב מְלֶאכָה²² - מְשַׁלֵּם
 12 הַצַּעַר בְּלִבָּד²³. הִשְׁקָהוּ סֵם אוֹ סָכוּ סֵם²⁴, וְשִׁנָּה
 13 מְרָאָה עוּרָו²⁵ - מְשַׁלֵּם לוֹ רַפּוּי בְּלִבָּד²⁶, עַד שֶׁיִּחְזוֹר
 14 מְרָאָהוּ בְּשִׁנְיָהּ. אֶסְרוֹ בְּחִדְרָא²⁷ - נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי שִׁבְתָּ
 15 בְּלִבָּד. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּאֵלוֹ.

(20) בבא-קמא פג: (21) ואין בו לא נזק ולא רפוי.
 (22) ואין בו שבת. (23) ובושת אינו משלם, אם לא ראהו
 שום אדם (מגיד-משנה). (24) בבא-קמא פב:
 (25) במקום שאינו נראה, ולא גרם לו נזק ולא צער ולא
 בושת. (26) שכר הרופא ודמי הרפואות. (27) ובטלו
 ממלאכתו, שם (אם היה כבר בחדר וסגר עליו, שלא יוכל
 לצאת, הריהו גורם בנזקים ופטור מדיני אדם, רא"ש שם.
 וראה חושן-משפט סימן תכ, סעיף יא).

16 ד. הַמְּגַלַּח²⁸ שְׁעַר רֵאשׁ חִבְרוֹ - נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי בִשְׁתּוֹ
 17 בְּלִבָּד, מִפְּנֵי שְׁסוּפוֹ לְחִזּוֹ. גִּלְחוֹ כְּסֵם אוֹ שְׁכַוְוָהוּ
 18 עַד שְׂאִין סוּף הַשְּׁעַר לְחִזּוֹ - חֵיב בְּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים:
 19 כְּנִזְק²⁹ בְּצַעַר וְרַפּוּי - שֶׁהֲרִי יִתְחַמֵּם רֵאשׁוֹ מִן הַכּוּיָה
 20 אוֹ מִן הַסֵּם, וְנִמְצָא חֵשׁ בְּרֵאשׁוֹ³⁰; וּמְשַׁלֵּם לוֹ שִׁבְתָּ
 21 - שֶׁהֲרִי הוּא רָאוּי לְרַקְדָּא³¹ וְלִנְדַּנְדָּ דְּלַת רֵאשׁוֹ³²

קעב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"א טבת - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המחלה, כי "אינו דומה עושה מלאכה ליושב ובטל" (בבא-מציעא עו:), אלא מחשבים לפי השכר, שפועל באותה העבודה היה מסכים לקבל ליום ובלבד שלא יעבוד. אם העבודה קשה, יסכים להפחתה גדולה, ואם המלאכה קלה, לא יסכים אלא להפחתה מועטת בלבד (ראה תוספתא בבא-קמא פרק ט, וירושלמי שם פרק ח הלכה ג, שנותן לו שכר שלם, וראה מגיד-משנה הלכות גזילה ואבידה פרק יב הלכה ד). (64 בבא-קמא פג: פה: 65) כל ימי החול. (66 עבודה קלה שיוכל כל אדם לעשותה גם בלי יד, לאחר שיבריא. ואין מחשבים לפי שכר העבודה לפני קטטעו ידו, מכיוון שהפסד זה נכלל בחשבון דמי הנזק. וראה מכילתא דרשב"י משפטים כא, יט. 67) ראה להלן הלכה יד. (68) ואינו יכול להיות שומר קישואים, שצריך להתהלך מסביב לגינה. [המדובר כשקטטע שתי רגליו, כי ברגל אחת, אומרת המשנה (פג:)] שמקבל כשומר קישואים, וכן בתוספתא שם נאמר: כאילו הוא חגר שומר קישואים. רא"ש [שם]. (69 עבודה קלה שיוכל כל אדם לעשותה גם בלי רגל, לאחר שיבריא. 70) הכוונה לשתי עיניו, כי סומא בעין אחת מסוגל לעבודה. [ודין זה נאמר בסתם בן אדם, שאינו בעל מקצוע. אבל אם הוא בעל מקצוע, ויוכל לעסוק בו גם אחר חליו, משערים השבת לפי המלאכה שלו, שיוכל לעשותה לאחר שיתרפא, כגון מורה וקטטעו ידו או רגלו, שלאחר שיתרפא ויכל להמשיך במלאכתו (רא"ש שם)].

27 יב. הכה⁷¹ את חברו על אָזְנוֹ, או אָחֳזֵוֹ⁷² וְתַקַּע
28 בְּאָזְנוֹ, וְחָרְשׁוֹ⁷³ - נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי פְלֹי⁷⁴; שְׁהִירֵי אֵינּוּ
29 רְאוּי לְמִלְאכָה פְּלִל⁷⁵.

(71 בבא-קמא צא. 72) שעשה מעשה בגופו, שם. השווה למעלה הלכה ז. (73) ואינו ניתן לריפוי. (74) מימרא של רבא, שם פה: (75) משמע שאם יש לו מלאכה, שיוכל לעשותה לאחר שנתחרש, אינו משלם דמי כולו. ראה שם תוספות דיבור-המתחיל חרשו.

30 יג. סָמָא אֶת עֵינָיו⁷⁶ וְלֹא אָמְדוּהוּ⁷⁷, קָטַע אֶת יָדוֹ⁷⁸
31 וְלֹא אָמְדוּהוּ⁷⁹, וְקָטַע אֶת רִגְלוֹ וְלֹא אָמְדוּהוּ, וְאַחַר
32 כֶּף חָרְשׁוֹ - הוֹאִיל וְלֹא אָמְדוּהוּ לְכָל נֶזֶק וְנֶזֶק, נוֹתֵן
33 לוֹ דְּמֵי פְלֹי⁸⁰. אָמְדוּהוּ⁸¹ לְכָל נֶזֶק וְנֶזֶק וְאַחַר כֶּף⁸²
34 אָמְדוּהוּ לְכָל⁸³ - אֵין גּוֹבֵין מִמֶּנּוּ אֲלֵא דְּמֵי פְלֹי
35 בְּלִבְד⁸⁴; וְאִם תִּפְשׂ הַנֶּזֶק נֶזֶק פֶּלַי אֵיבָר וְאֵיבָר⁸⁵ וְדְּמֵי
36 פְּלֹי⁸⁶ - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ⁸⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"חרשו ... נותן לו דמי כולו".

כשם שבהבנת השכל ישנה 'דעת תחתון' שהיא הבנה באלקות כפי ערך שכלו של אדם, ו'דעת עליון' שהוא סוג שונה לגמרי ב'דעת' הבא מצד הקשר הפנימי של הנשמה היהודית עם הקב"ה, ועל ידה יכול יהודי להגיע להבנה אחרת לגמרי באלוהות, וכשם שבראיה ישנו הבדל עצום בין ראייה בפעם הראשונה שהיא ראייה שטחית ובין ראייה הבאה לאחר התבוננות בדבר ביסודיות ובעמקות

1 נֶאֱמָר⁵¹; שְׁהִירֵי אֵין אָנוּ מְפִירִין הַדָּבָר, שְׁמָא יַעֲרִים.
2 וְאֵינוּ נוֹטֵל הַנֶּזֶק עַד שְׂפִיבְדָק זְמַן מְרַבָּה, וְיִהְיֶה מְחֻזָּק
3 שְׂאֵבֵד מְאֹד עֵינָיו אוֹ נִתְחַרְשׁ, וְאַחַר כֶּף יְשָׁלֵם זֶה.
(50) סברת עצמו. (51) כי דין הנחבל כדין הנגזל (שבועות מד:). ונגזל הטוען שלקחו ממנו כליו שלא ברשות אינו נאמן אלא-אם-כן יש לו עדים (שם מו. הגר"א לחושן-משפט סימן תכ, סעיף ג).

4 ט. כִּמָּה הוּא הַצַּעַר? הַפֶּל הוּא לְפִי הַנֶּזֶק⁵²; יֵשׁ אָדָם
5 שְׁהוּא רַף⁵³ וְעֵנְג מְאֹד⁵⁴ וּבַעַל מְמוֹן, וְאֵלּוּ נִתְנוּ לוֹ
6 מְמוֹן הַרְבֵּה לֹא הִיָּה מְצַטְעַר מְעַט; וְיֵשׁ אָדָם שְׁהוּא
7 עֲמֵל⁵⁵ וְחָזָק⁵⁶ וְעֵנִי, וּמִפְנֵי זֶה אֶחָד מְצַטְעַר צַעַר
8 הַרְבֵּה. וְעַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה⁵⁷ אוֹמְדִין וּפּוֹסְקִין
9 הַצַּעַר.

(52) בבא-קמא פג: (53) חלש, מפונק. (54) וקשה לו לעמוד אפילו בצער מועט, "אם היה מרוכך, מעורן ומפונק" (מכילתא משפטים פרשה ח). (55) עובר עבודה קשה. (56) ויכול לעמוד אפילו בצער רב. (57) "כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול" (שם). באומדן הצער, מביאים בחשבון את הצד הסובייקטיבי של הנחבל, מה-שאינ-כן בחישוב הנזק. ראה למעלה פרק א הלכה א.

10 ל. בִּיצַד מְשַׁעְרִין הַצַּעַר בְּמָקוֹם שֶׁחָסְרוּ אֵיבָר⁵⁸? הִירֵי
11 שְׁקַטַּע יָדוֹ אוֹ אֶצְבָּעוֹ - אוֹמְדִים כִּמָּה אָדָם כִּזְה
12 רוֹצֶה לְתֵן בֵּין לְקַטַּע לוֹ אֵיבָר זֶה בְּסִיף אוֹ לְקַטַּע
13 אוֹתוֹ בְּסִיף⁵⁹, אִם גָּזַר עָלָיו הַמֶּלֶךְ⁶⁰ לְקַטַּע יָדוֹ אוֹ
14 רִגְלוֹ, וְאוֹמְדִין כִּמָּה יֵשׁ בֵּין זֶה לְזֶה וּמְשַׁלֵּם
15 הַמִּזְיק⁶¹.

(58) שכבר שילם לו דמי האבר, בבא-קמא פה. ההלכה הקודמת נותנת תשובה מספקת לצער שלא במקום נזק, כגון כוואהו בשפוד על ציפורנו. ובהלכה זו מבאר רבינו כיצד משערים צער במקום שיש גם נזק, והחובל שילם דמי הנזק. (59) שאין בו צער. (60) כי לקטוע ידו לכתחילה לא יסכים, אפילו בדמים מרובים. (61) את ההפרש.

16 יא. בִּיצַד מְשַׁעְרִין הַשְּׂכֶת? אִם לֹא חָסְרוּ אֵיבָר אֲלֵא
17 חֲלָה וְנִפְל לְמַשְׁכָּב, אוֹ שְׂצַבְתָּה יָדוֹ וְסוּפָה לְחֹזֵר⁶²
18 - נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי שְׂכֶתוֹ שֶׁל כָּל יוֹם וְיוֹם כְּפּוֹעַל בְּטַל⁶³
19 שֶׁל אוֹתָהּ מְלֹאכָה שְׂבֻטֵל מִמֶּנּוּ; וְאִם חָסְרוּ אֵיבָר⁶⁴
20 אוֹ שְׁקַטַּע יָדוֹ - נוֹתֵן דְּמֵי יָדוֹ, שְׁהוּא הַנֶּזֶק, וְשְׂכֶת
21 - רוֹאִין אוֹתוֹ⁶⁵ כְּאֵלּוּ הוּא שׁוֹמֵר קְשׁוּאִים⁶⁶, וְרוֹאִין
22 כִּמָּה הוּא שְׂכָר שׁוֹמֵר קְשׁוּאִין בְּכָל יוֹם, וְעוֹשִׂין
23 חֲשׁוֹבִין כֶּל יְמֵי חֲלָיו שֶׁל זֶה, וְנוֹתֵן לוֹ⁶⁷. וְכֵן אִם
24 קָטַע רִגְלוֹ⁶⁸ - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאֵלּוּ הוּא שׁוֹמֵר עַל
25 הַפֶּתַח⁶⁹. סָמָא עֵינָיו⁷⁰ - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאֵלּוּ הוּא טוֹחֵן
26 בְּרַחִים. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(62) ואינו משלם נזק, אף-על-פי שפחתו דמיו בזמן המחלה. (63) לא השכר המלא של יום עבודה, שעסק בה קודם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"א טבת - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק קעג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

99 שנותן הכל מיד. 100) ואם יתרפא מהר - הרווח שלו, ואם ימשך הריפוי זמן רב - ההפסד שלו. 101) שאינו חייב אלא בדמי ריפוי, והרי הוא נותן לו. וראה בבא-קמא פה.

13 יז. אָמַר לוֹ הַנֶּזֶק: פֶּסֶק עֲמִי¹⁰² וְתֵן עַל יָדִי, וְאֲנִי
14 אֲרַפָּא אֶת עֲצָמַי - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; שְׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ:
15 שְׁמָא לֹא תִרְפָּא עֲצָמַי¹⁰³, וְאֶחָזֵק אֲנִי פְּמִזִּיק. אֶלָּא
16 נוֹתֵן לוֹ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ, אוֹ פּוֹסֵק עַל הַפֶּל וְנוֹתֵן דְּמֵי
17 הַרְפּוּי עַל יָדֵי בֵּית דִּין.

102) את דמי הריפוי. 103) כי רוצה אתה להשאיר את הכסף בידך.

18 יח. אָמַר לוֹ הַמְזִיק¹⁰⁴, אֲנִי אֲרַפָּא¹⁰⁵ אוֹתְךָ, אוֹ יֵשׁ
19 לִי רוֹפֵא שְׁמַרְפָּא בְּחַנְסָא - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ¹⁰⁶; אֶלָּא
20 מְבִיא רוֹפֵא אֲמָן וּמְרַפְּאֵהוּ בְּשֹׁכֵר.

104) שם. 105) כגון שהיה רופא. 106) כי במקרה א' יכול הנחבל לטעון שאינו רוצה שאדם שחבל בו יטפל בריפוי, ובמקרה ב' - שרופא שמרפא בחינם, אין ריפוי שוה כלום.

21 יט. הָרִי שְׁלֹא פֶּסֶק עִמּוֹ¹⁰⁷, אֶלָּא הִיָּה מְרַפָּא יוֹם
22 וַיּוֹם, וְעָלוּ בוֹ צְמָחִים¹⁰⁸ מִחַמַּת הַמֶּכָּה, אוֹ נִסְתָּרָה¹⁰⁹
23 הַמֶּכָּה אַחֵר שְׁחִיתָהּ¹¹⁰ - חַיִּב לְרַפְּאוֹתָהּ וְלָתֵת לוֹ דְּמֵי
24 שְׁבִתוֹ¹¹¹. עָלוּ בוֹ צְמָחִים שְׁלֹא מִחַמַּת הַמֶּכָּה - חַיִּב
25 לְרַפְּאוֹתָהּ¹¹², וְאֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי שְׁבִתוֹ. עֵבֶר עַל דְּבָרַי
26 רוֹפֵא¹¹³ וְהַקְּפִיד עָלָיו הַחֲלִי - אֵינוֹ חַיִּב לְרַפְּאוֹתָהּ¹¹⁴.

107) מראש, כי אילו פסק עמו, לא היה מוסיף לו כלום, לא על דמי הריפוי ולא על דמי השבת. ראה למעלה הלכות יד-טו. 108) אבעבועות. בבא-קמא פג: פה. 109) וחזרה לקדמותה. 110) שנתרפאה, אבל לא לגמרי, שם. 111) כדעת תנא-קמא, שם. 112) צריך לומר: אינו חייב לרפאותו (מגיד-משנה). בכתיב אוקספורד מספר 518 ו-591 מובא בהלכה זו רק הדין, שעלו בו צמחים מחמת המכה. . . חייב לרפאותו. וכל הפיסקא של "עלו בו צמחים שלא מחמת המכה" איננה, ונוספה רק בגליון. 113) שם פה. 114) כי החולה פשע.

27 כ. כְּשִׁפּוֹסְקִין בֵּית דִּין עַל הַמְזִיק וּמְחַיְבִין אוֹתוֹ
28 לְשֵׁלִם¹¹⁵ - גּוֹבִין מִמֶּנּוּ הַפֶּל¹¹⁶ מִיָּד¹¹⁷, וְאֵין קוֹבְעִין
29 לוֹ¹¹⁸ זְמַן פֶּלֶל. וְאִם נִתְחַיֵּב בְּבִשְׁת פֶּלְבֵד¹¹⁹ - קוֹבְעִין
30 לוֹ זְמַן לְשֵׁלִם, שְׁהָרִי לֹא חִסְרוֹ מִמּוֹן¹²⁰.

115) כלומר, לאחר מתן פסק הדין. 116) נזק, צער, ריפוי, שבת ובושת. 117) "יכולם שמים ונותנים לו מיד", תוספתא שם. 118) לפי בקשתו. "אמר רבי חנינא: אין נותנים זמן לחבלות", בבא-קמא צא. 119) ראה למעלה הלכה ב. 120) גמרא שם. ואם חסרו ממון, אין קובעים לו זמן אפילו לאותם התשלומים שאינם באים מחסרון ממון.

"התופסת" את האדם השוקע בה כאילו אין דבר אחר מלבד הדבר שרואה, כך גם בשמיעה ישנה שמיעה סתם וישנה שמיעה שפירושה קליטה מעמיקה ופנימית החודרת ומקיפה את כל מהות השומע - "יכנסו דברי באזנך" - עד שהיא נוגעת לכללות ועצם האדם ויכולה לשנות את כל מהותו ותוכנו, לכן נפסק שאם "חרשו נותן לו דמי כולו" כי פגע בשמיעה שבכוחה לעצב את כל מהותו ותוכנו של האדם.

(על פי לקו"ש חלק 2 עמוד 161).

76) שם. בעיא של רבא שעלתה בתיקו. 77) בית-דין, ולא אמרו למזיק כמה עליו לשלם. 78) אחר-כך. 79) ורק לאחר שחרשו הם באים לדין. 80) כדין חרשו. ופסק כ"אם תמצוי לומר" שם. ותשלום זה כולל דמי עינו, ידו ורגלו. ואף דמי שבת אינו משלם, ופטור גם מצער ובושת וריפוי, שהרי שילם את דמי כולו, וכאילו קנה אותו לעבר. 81) שם, בעיא שעלתה בתיקו. 82) לאחר שחרשו. 83) כפי שהיה שוה לפני כל החבלות האלה. 84) מכיון שהבעיא עלתה בתיקו, פוסקים מספק לטובת המזיק, ואין מחייבים אותו בצער, ריפוי, שבת ובושת של החבלות הקודמות. 85) פירושו: צער, ריפוי ובושת של כל אבר ואבר, אבל שבת נכלל בדמי כולו. 86) כפי שהיה שוה קודם החבלות האלה. 87) מכיון שהוא ספק, פוסקים לטובת המזיק (הפירוש של כל הלכה זו על-פי לחם-משנה).

1 יד. פִּיצַד מְשַׁעְרִין הַרְפּוּי⁸⁸? אוֹמְדִין בְּמָה יָמִים
2 יָחִיָּה⁸⁹ זֶה מְחַלֵּי זֶה וְכַמָּה הוּא צָרִיף⁹⁰, וְנוֹתֵן לוֹ
3 מִיָּד⁹¹. וְאֵין מְחַיְבִין אוֹתוֹ לְתֵן דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ⁹².
4 וְדָבָר זֶה תִּקְנָה הִיא לְמִזִּיק⁹³.

88) בבא-קמא צא. 89) לאחר כמה ימים יכריא. 90) לשכר הרופא, לדמי הרפואות וליתר ההוצאות, כגון מזון מיוחד להבראה. 91) דמי הריפוי לכל הימים, שם. "וכולן שמין ונותנין לו מיד" (תוספתא שם). 92) אפילו שהנחבל תובע זאת בטענה שאי-אפשר לדעת מראש כמה זמן ימשך הריפוי. 93) שאפילו ימשך הריפוי יתר על מה שאמרוהו, אינו מוסיף לו כלום, גמרא שם.

5 טו. וְכֵן הַשְּׁבִתָּה⁹⁴ - אוֹמְדִין אוֹתָהּ⁹⁵ וְנוֹתֵן הַכֹּל מִיָּד⁹⁶.
6 אִם הִיָּה מִתְגַּלְגַּל בְּחַלְיוֹ וְהוֹלֵךְ, וְאָרַף בוֹ הַחֲלִי יִתֵּר
7 עַל מַה שְׁאֲמַדוּהוּ - אֵינוֹ מוֹסִיף לוֹ פְּלוֹם⁹⁷. וְכֵן אִם
8 הִבְרִיא מִיָּד - אֵין פּוֹחֲתִין לוֹ מִמָּה שְׁאֲמַדוּהוּ⁹⁸.

94) דמי הבטלה מעבודה בזמן החולי. 95) ראה למעלה הלכה יא. 96) גמרא שם. בתוספתא שם: "אפילו חמש שנים". 97) וזוהי התקנה למזיק שנוכרה בהלכה קודמת. 98) שמן השמים ריחמו עליו, גמרא שם.

9 טז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁹⁹ בְּשִׁרְצָה הַמְזִיק, שְׂזוֹ
10 תִּקְנָה הִיא לוֹ; אֶבֶל אִם אָמַר הַמְזִיק: אֵין רְצוֹנִי
11 בְּתִקְנָה זוֹ, אֶלָּא אֲרַפָּאנוּ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ¹⁰⁰ - שׁוֹמְעִין
12 לָהּ¹⁰¹.

יום שישי כ"ב טבת ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) נתבאר בו מהו עניין הבושת וכל פרטיו. וכן נתבאר הדברים, ששיעורו וקצבו חכמים חיוב העושה.

- 1 א. גִּיצַד מְשַׁעְרִין הַבִּשְׁתָּה? הַכֹּל לְפִי הַמְבִישׁ
- 2 וְהַמְתַּבֵּישׁ.³ אֵינוֹ דוֹמָה מְתַבֵּישׁ מִן הַקָּטָן לְמְתַבֵּישׁ
- 3 מְאֹדָם גְּדוֹל וּמְכַבֵּד, שְׁנֵיהֶם שְׁבִישׁוֹ זֶה הַקָּל⁴ בְּשֵׁתוֹ
- 4 מְרַבָּה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הכל לפי המבייש והמתבייש".

היזק הבושת אינו כהיזק הגוף שבו נגרם נזק לאבר מסוים בגופו של אדם, אלא שהוא היזק נפשי בו האדם מאבד את ערכו ותוכנו, ולכן מצינו חילוק בתשלומי הבושת ש"הכל לפי המבייש והמתבייש". מתוך כך יובן גם מדוע בעניין עדי שקר, כתב הרמב"ם (הלכות עדות פ"ז ה"ב) שמזהירים את העדים "מוודיעין אותם כח עדות שקר ובושת המעיד בה בעולם הזה ובעולם הבא" אזהרה שלא מצינו דוגמתה אפילו בעבירות שהעונש עליהם ארבע מיתות בית דין.

והביאור הוא: כל תוכנו של יהודי הוא עדות על הקב"ה, כי על ידי הנהגתו הטובה והישרה הוא מעיד על ה"טוב" ו"היושר" של הקב"ה כביכול, שהרי נאמר על עם ישראל "אתם עדי" (ישעיהו מג, י). לכן כשמעיד עדות שקר הרי זה מעשה הסותר את כל עניינו ותוכנו ומשום כך מזהירים אותו שאם יעיד שקר בושת לו בעולם הזה כו' כי מאבד את כל תוכנו.

(על פי לקו"ש חלק כ"ז עמוד 258 הערה 56)

2) בבא-קמא פג: 3) ראה להלן. 4) הנקלה, ובלשון התוספתא (בבא-קמא פרק ט): "אינו דומה המתבייש מן היקר (המכובד) למתבייש מן הפגום (=הנקלה)".

- 5 ב. הַמְבִישׁ⁵ אֶת הָעָרִים⁶ אוּ מִי שֶׁהוּא בְּמִרְחֵין⁷ -
- 6 פְּטוֹר⁸. וְנִשְׁבְּה הַרוּחַ⁹ וְהַפֶּכֶה שׁוֹלִין¹⁰ עַל פְּנֵי וְהָרִי
- 7 הוּא עָרִים¹¹, וְהוֹסִיף זֶה בְּהַפְשִׁטוֹ - חֵיב בְּבִשְׁתָּה¹²;
- 8 וְאֵינוֹ דוֹמָה¹³ מְבִישׁ אֶת זֶה שֶׁנַּעֲשֶׂה עָרִים לְמְבִישׁ אֶת
- 9 שְׁאֵינוֹ עָרִים. וְכֵן אִם הִגְבִּייה בְּגִדוֹ לְיָרֵד לְנֶהֱרֵא¹⁴ אוּ
- 10 שְׁעָלָה מִן הַנְּהָרִים¹⁵, וּבִישׁוֹ¹⁶ - חֵיב¹⁷; וְאֵינוֹ דוֹמָה¹⁸
- 11 מְבִישׁ זֶה לְמְבִישׁ אֶת הַמְּכֹסֶה בְּבִגְדוֹ.

5) באיזו דרך שהיא, כגון רקק בו. 6) המתהלך ערום בפני בני אדם. 7) אנשים עומדים שם ערומים ואין להם בושת. 8) כיוון שאינו מקפיד ללכת ערום בפני בני אדם, איננו בן בושת (רש"י שם פו: וראה ב'תוספות' שם דיבור-המתחיל ערום, שפירשו בדרך אחרת). [לא נתבאר למה פטור כשבייש במרחץ על-ידי הכאה או ריקקה, ואולי במרחץ הכוונה שביישו על-ידי שהפשיט את בגדיו]. 9) גמרא

שם. 10) שולי בגדיו. 11) נעשה ערום חלקי, אבל לא מרצונו. 12) אף-על-פי שבייש בהפשטה אדם שהיה כבר ערום. והטעם שהוא חייב, משום שערום זה בן בושת הוא, שהרי לא מרצונו נעשה ערום. 13) בושתו של זה שנעשה ערום אינו מרובה כבושתו של זה שאינו ערום. 14) גמרא שם. 15) כשבגדיו מופשלים. 16) באיזו דרך שהיא, אפילו על-ידי הפשטה נוספת. 17) אף-על-פי שמרצונו הגביה בגדיו. 18) ובושתו אינו כה מרובה. סיכום: בהלכה זו שלושה סוגי ערום: א. ערום לגמרי ומרצונו, שהמביישו פטור. ב. ערום חלקי ושלא מרצונו, כגון נשבה הרוח. . . שהמביישו חייב, אבל פחות מהמבייש את שאינו ערום. ג. ערום חלקי מרצונו, כגון עלה מן הנהר, שהמביישו חייב, אבל פחות מהמבייש את המלובש.

- 12 ג. הַמְבִישׁ אֶת הַיִּשְׁרָן¹⁹ - חֵיב בְּבִשְׁתָּה²⁰. וְאִם מֵת בְּתוֹךְ
- 13 שְׁנָתוֹ, וְלֹא הִקְיִין²¹ וְלֹא הִרְגִישׁ בְּזֶה שְׁבִישׁוֹ - אֵין
- 14 גוֹבֵיין²² בִּשְׁתָּה זֶה מִן הַמְבִישׁ; וְאִם תִּפְשׁוּ הַיּוֹרְשִׁין -
- 15 אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹן²³.

19) שאינו מרגיש כבושתו, בבא-קמא פו: 20) שהרי לאחר שהוא מתעורר משנתו הוא מתבייש. 21) ולא ידע כבושתו. 22) בעיא שלא נפתרה, אם החיוב בא על בושת שלו, המבייש פטור, מאחר שמת המבוייש. ואם החיוב בא משום בושתם של בני משפחתו, יהיה חייב, שהרי הם בחיים. 23) כי המוציא מחבירו עליו הראיה.

- 16 ד. הַמְבִישׁ אֶת הַשּׁוֹטָה²⁴ - פְּטוֹר²⁵; וְהַמְבִישׁ אֶת
- 17 הַחֵרֶשׁ - חֵיב²⁶. הַמְבִישׁ אֶת הַגֵּר אוּ אֶת הָעֶבֶד²⁷ -
- 18 חֵיב. הַמְבִישׁ אֶת הַקָּטָן: אִם פִּשְׁמִכְלִימִין אוֹתוֹ נְכַלֵּם
- 19 - חֵיב²⁸, וְאִם לֹאוּ - פְּטוֹר²⁹. וּמְכַל מְקוֹם, אֵינוֹ
- 20 דוֹמָה הַמְבִישׁ אֶת הַקָּטָן לְמְבִישׁ אֶת הַגְּדוֹל, וְלֹא
- 21 הַמְבִישׁ אֶת הָעֶבֶד לְמְבִישׁ אֶת בֶּן חוֹרִין³⁰, וְלֹא מְבִישׁ
- 22 חֵרֶשׁ לְמְבִישׁ פֶּקֶח.

24) "כל מי שנטרפה דעתו, ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים", כגון שדרכו לשבר כלים או לזרוק אבנים (הלכות עדות פרק ט הלכה ט, וראה חגיגה ג: ד.). 25) כי אינו בן בושת, בבא-קמא פו: 26) אף-על-פי שבדרך כלל דין החרש כדין השוטה, כי אין דעתו נכונה, שם. 27) שם פז. בדבר ההבדל בין המבייש עבד עברי לבין המבייש עבד כנעני, ראה להלן פ"ד ה"ו. 28) אע"פ שבדרך כלל דין הקטן כדין השוטה. 29) שם. 30) בושתו של עבד אינו מרובה כבושתו של בן חורין, כי שיעור הבושת תלוי גם באישיותו של המתבייש. ראה למעלה הלכה א.

- 23 ה. הַמְבִישׁ אֶת חֲבֵרוֹ בְּדָבָרִים³¹, או שְׂרָקָה עַל בְּגָדוֹ
- 24 - פְּטוֹר³² מִן הַתְּשִׁלוּמִין³³. וְיֵשׁ לְבִית דִּין לְגִדֵר
- 25 בְּדָבָר³⁴ כָּל מְקוֹם³⁵ וּכְכֹל זְמַן³⁶ כְּפִי שְׁוִיָּא³⁷. וְאִם
- 26 בִּישׁ תְּלָמִיד חֲכָם³⁸ - חֵיב לְשַׁלֵּם לוֹ בִּשְׁתָּה שְׁלָמָה,
- 27 אִף עַל פִּי שְׁלֹא בִישׁוֹ אֶלָּא בְּדָבָרִים³⁹. כְּכָר נִפְסַק
- 28 הַדִּין⁴⁰, שְׁפָל הַמְבִישׁ תְּלָמִיד חֲכָם, אֶפְלוּ בְּדָבָרִים -
- 29 קוֹנְסִין אוֹתוֹ וְגוֹבֵין מִמֶּנּוּ מְשָׁקֵל שְׁלִשִׁים וַחֲמִשָּׁה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ב טבת - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 וְהַשֶּׁבֶת. בֵּין צְרִיף לְרִפּוּאָה וְשֶׁבֶת⁵⁹ בֵּין לֹא צְרִיף⁶⁰ -
20 כְּזֶה⁶¹ הוּא מְשַׁלֵּם.

(52 ראה הלכה ט. 53) וריפוי ושבת לפעמים יש בהן, ולפעמים אין. (54) חכמי המשנה והתלמוד. (55) ראה הלכה ט. (56) ראה הלכה יא. (57) לאותה מכה. (58) ככל תשלום קצוב. ראה בבא-קמא כז: (59) אינו משלם יותר, כי התשלום כולל גם דמי ריפוי ושבת, ראה ר"ף שם. (60) אינו משלם פחות. (61) לא פחות ולא יותר. ורש"י שם פירש, שתשלום זה הוא דמי בושת בלבד, ובעד שאר הדברים הוא משלם לחוד.

21 ט. וְכִמָּה הוּא מְשַׁלֵּם? הַבּוֹעֵט⁶² בְּחֵבְרוֹ בְּרַגְלוֹ -
22 מְשַׁלֵּם חֲמֵשׁ סָלְעִים. הִכְהוּ בְּאַרְכֻּבָּתוֹ⁶³ - מְשַׁלֵּם
23 שְׁלֹשׁ סָלְעִים. קָבַץ אֶצְבָּעוֹתָיו כְּמוֹ אוֹגֵד אֲגָדָה⁶⁴
24 וְהִכְהוּ בְּיָדוֹ בְּשֵׁהִיא אֲגוּדָה - מְשַׁלֵּם שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
25 סָלְעִים. תָּקַע אֶת חֵבְרוֹ בְּכַפּוֹ⁶⁵ - מְשַׁלֵּם סָלַע. סָטְרוֹ
26 עַל פָּנָיו - מְשַׁלֵּם חֲמֵשִׁים סָלְעִים. סָטְרוֹ מֵאַחֲרָיו
27 יָדוֹ⁶⁶ - מְשַׁלֵּם מֵאָה סָלַע. וְכֵן אִם צָרַם בְּאֲזוֹנוֹ⁶⁷, או
28 תָּלַשׁ בְּשִׁעְרוֹ, או שָׂרַק וְהִגִּיעוֹ [הָרַק בְּבִשְׂרוֹ⁶⁸, או
29 הֶעֱבִיר טְלִית מְעֻלָּיו, וּפָרַע רֹאשׁ הָאִשָּׁה] - מְשַׁלֵּם
30 מֵאָה סָלַע⁶⁹. וְכֵן הוּא מְשַׁלֵּם עַל כָּל מַעֲשֵׂה
31 וּמַעֲשֵׂה. בִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁבַעט בְּחֵבְרוֹ אַרְבַּע בְּעֵיטוֹת,
32 אִפְּלוּ זו אַחַר זוֹ⁷⁰ - מְשַׁלֵּם עֶשְׂרִים סָלְעִים. סָטְרוֹ
33 עַל פָּנָיו שְׁתֵּי סָטִירוֹת - מְשַׁלֵּם מֵאָה סָלַע. וְכֵן
34 בְּשֵׂאֵר.

(62) שם. (63) בכרכו. (64) היינו אגרופי, וזוהי הסנוקרת הנזכרת בגמרא שם. וראה רבינו חננאל שם. (65) הכה את חבירו בפס ידו סגור בעורפו (פירוש המשניות לרבינו בבא-קמא צ.). (66) הבזיון גדול יותר. (67) פגם אוזנו. (68) כי רקק על בגדיו פטור מן התשלומים. ראה למעלה הלכה ה. (69) השיעורים השונים בקנסות, לא נמסר טעמם. "כך ראינו שבקנסות אין דומים זה לזה ואין להם טעם, אלא כל מה שאמרו חכמים ז"ל, ואפילו של תורה, אין להם טעם מפני מה זה כך וזה כך. . . וכן קנסות של חכמים" (אוצר הגאונים לבב"ק עמ' 65). (70) אינן נחשבות כבושת אחד.

35 י. כָּל אֵלוֹ הַסָּלְעִים⁷¹ הֵם מִכֶּסֶף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁷²
36 בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן⁷³, שֶׁהָיָה בְּכָל סָלַע חֲצִי דִינָר כֶּסֶף⁷⁴
37 וְשִׁלְשָׁה דִינָרִין וּמִחְצָה נַחֲשֵׁת. לְפִיכָּה, מִי שֶׁנִּתְחַבֵּב
38 בְּהַפְּאוֹת אֵלוֹ לְשַׁלֵּם מֵאָה סָלַע - הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם
39 שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה סָלַע וּמִחְצָה כֶּסֶף נְקִי⁷⁵.

(71) שקצבו חכמינו, בבא-קמא לו: (72) ובלשון הגמרא (שם) "כסף מדינה". (73) של חכמי המשנה והתלמוד. (74) בכל סלע יש ארבעה דינרים, וסלע מכסף ארץ ישראל יש בו שמינית של סלע מכסף נקי, היינו חצי דינר כסף נקי, והיתר הוא נחושת (כסף האמור בתורה הוא כסף נקי). (75) כלומר, מאה סלעים צריכים להכיל כמות זו של כסף נקי (והיתרה נחושת), ובזמן שהפחיתו את אחוז הכסף הנקי

1 דִינָר מִן הַזֶּהָב⁴¹, שֶׁהוּא מְשַׁקֵּל תֵּשַׁע סָלְעִים פָּחוֹת
2 רְבִיעַ. וְקִבְּלָהּ⁴² הִיא פִּדְדוֹ, שְׂגוּבִין קָנָס זֶה בְּכָל
3 מְקוֹם, בֵּין בְּאַרְץ בֵּין בְּחוּצָה לְאַרְץ⁴³.

(31) בבא-קמא צא. (32) שם. והטעם שפטור בשניהם מן התשלומים, משום שכתוב בתורה "והחזיקה במבושיו", ומשמע שלא חייבה תורה אלא על בושת גופו, אבל ביישו בדברים או רקק על בגדו - פטור (רא"ש שם). (33) אבל יש בזה עוון גדול, ראה הלהן הלכה ז. (34) כדי שלא יבזו אנשים זה את זה ויבואו לידי מריבות. (35) אפילו בחוצה לארץ. (36) אפילו בזמן הזה. וכן כתב רב שרירא גאון, שאף על בושת דברים מנדים אותו עד שיפייסנו כראוי, לפי כבודו. ומסתבר שבושת בדברים גדול מבושת של חבלה, שאין דבר גדול כלשון הרע ודיבה שאדם מוציא על חבירו (רא"ש שם). (37) "מייסרים אותו לפי צורך השעה, ולפי מה שרואים בבית-דין" (אוצר הגאונים בבא-קמא עמוד 152). (38) ירושלמי בבא-קמא פרק ח הלכה ו. (39) אף-על-פי שהמבייש אדם פשוט בדברים - פטור מן התשלומים. (40) ירושלמי שם. (41) והוא ליטרא זהב שנוכרה בירושלמי שם. וראה הלכה ו. (42) תלמיד מפי רבו. (43) אף שאין גובים קנסות בחוץ לארץ (בבא קמא כז:)- גובים קנס זה, של המבייש תלמיד חכם, אפילו בחוצה לארץ, שלא יבואו לזלזל בכבוד החכם.

4 ו. מְעֻשִׁים הָיוּ אֲצֻלְנוּ תְּמִיד בְּכָף בְּסִפְרָד. וַיֵּשׁ
5 תְּלַמְדֵי חֲכָמִים שֶׁהָיוּ מוֹחֲלִין⁴⁴ עַל זֶה, וְכָף נֶאֱחָה
6 לָהֶם⁴⁵; וַיֵּשׁ שְׁתוּבַע וְעוֹשִׁין פְּשָׁרָה בִּיגִיחֵן. אֲבָל
7 הַדִּינָנִים הָיוּ אוֹמְרִין לְמַבְיֵשׁ: תִּזְבּ אֶתָּה לַתֵּן לוֹ לְטָרָא
8 זָהָב.

(44) מתוך אהבת השלום. (45) כי תלמיד חכם מצווה להיות אוהב שלום ורודף שלום. אבות פרק א, יב.

9 ז. אֶף עַל פִּי שֶׁהַמְּבִיֵּשׁ שֵׁאָר הָעָם בְּדְבָרִים פְּטוּר מִן
10 הַתְּשֻׁלוּמִין - עוֹן גְּדוֹל הוּא⁴⁶. וְאֵינוֹ מִתְּרַף וּמִגְדָּף⁴⁷
11 לָעָם אֲלָא רְשָׁע⁴⁸ שׁוֹטֵה. וְאִמְרוּ חֲכָמִים
12 הָרֵאשׁוֹנִים⁴⁹, שֶׁכָּל הַמְּלַבִּין⁵⁰ פְּגִי אָדָם בְּשָׂרָיו⁵¹
13 מִיִּשְׂרָאֵל בְּדְבָרִים - אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.

(46) ראה הלכות דעות פרק ו הלכה ח. (47) אפילו לשם תוכחה [בדברים שבין אדם לחבירו. אבל שבין אדם למקום, מותר וגם מחוייבים להכלימו ואפילו ברבים, כך משמע מלשונו של רבינו שם, וראה לחם-משנה שם]. (48) שעבר על הכתוב בתורה "ולא תשא עליו חטא" (ויקרא יט, יז), שם. (49) אבות פרק ג, יא. (50) המבייש. (51) בבא-מציעא נט.

14 ח. יֵשׁ הַפְּאוֹת רְבוֹת⁵², שֵׁיֵשׁ בָּהֶן בְּזוּי וְצַעַר מְעַט,
15 וְאֵין בָּהֶן נְזֻק⁵³. וְכִבֵּר פְּסָקוֹ לָהֶם חֲכָמִים⁵⁴ דְּמִים
16 קְצוּבִים⁵⁵. וְכָל הַמְּכַה לְחֵבְרוֹ⁵⁶ הַפְּאָה מֵהֵן - מְשַׁלֵּם
17 אוֹתוֹ הַמְּמוֹן הַקְּצוּב⁵⁷. וְכֵלֶן קָנְסוֹת הֵן⁵⁸. וְאוֹתוֹ
18 הַמְּמוֹן הַקְּצוּב הוּא דְּמֵי הַצַּעַר וְהַבִּשְׁתַּ וְהַרְפּוּי

קצו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ג טבת - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דבריו לקמן בהלכה טו. בתוספות שם ממקום, מפני שהברייתא סוברת כרבי שמעון, שמתכוון לבייש את זה ובייש את זה פטור, אבל רבינו פסק לקמן בהלכה טו שחייב, ולפיכך אנו צריכים לביאורינו שלמעלה, ובתוספתא בבא קמא פרק ט נאמר: הכה את האשה ויצאו ילדיה, משלם נזק צער ריפוי שבת ובושת לאשה, ודמי וולדות לבעל.

- 11 ב. וְכִיצַד מְשַׁעְרִין דְּמֵי וְלָדוֹת? שְׁמִין הָאִשָּׁה בְּמָה
- 12 הֵיחָהּ יָפְדָה⁸ עַד שְׁלֹא יִלְדָה⁹ וְכַמָּה הִיא יָפָה
- 13 מְשִׁילָדָה¹⁰, וְנוֹתְנִין לַפֶּעַל. אִם מֵת הַפֶּעַל - נוֹתְנִין
- 14 לְיֹרְשֵׁים. וְאִם נִגְפָה אַחַר מֵיתַת הַפֶּעַל¹¹ - נוֹתְנִין אֶף
- 15 דְּמֵי וְלָדוֹת לְאִשָּׁה¹².

8) להימכר בשוק כשפחה. (9) שמחירה גדול, שאם תלד יהיה הוולד לקונה. (10) מאליה בלא מכה, כי פחת הלידה בהפלה מחמת המכה באה בחישוב הנזק, השייך לאשה. משנה בבא קמא מח: (11) יוצא שבשעת הנגיפה לא זכה הבעל בדמי וולדות, ודבר שהוא עצמו לא זכה בו, אינו יכול להורישו ליורשיו. (12) שהרי הכתוב מייחס אותם אליה, שנאמר (שמות כא, כב) "ויצאו ילדיה" (כסף משנה). וראה בבא קמא מג. שנסתם הגמרא משמע, שבמקום שאין הבעל זוכה בדמי הוולדות, הריהם שייכים לאשה.

- 16 ג. הֵיחָהּ נְשׂוּאָה לָגֵר, וְחָבַל בָּהּ בְּחַיֵּי הַגֵּר - נוֹתֵן
- 17 דְּמֵי וְלָדוֹת לַפֶּעַל¹³. מֵת הַגֵּר - פְּטוּר¹⁴. וְאִם חָבַל
- 18 בָּהּ אַחַר מֵיתַת הַגֵּר - זָכָתָהּ הִיא¹⁵ בְּדְמֵי וְלָדוֹת.

13) שדין גר כדין ישראל לכל דבריו. (14) המזיק, שאין לגר יורשים, אלא אם כן הניח בן שהורתו ולידתו בקדושה ומכיוון שהגר זכה בדמי וולדות לפני שמת, אין לאשה כל זכות בהם וזכה המזיק עצמו בתשלומי הוולדות. (15) כדעת רבה שם וכמו שאמרנו באשה ישראלית שנגפיה אחר מיתת הבעל, שדמי הוולדות שלה.

- 19 ד. הֵיחָהּ שִׁפְחָה או עוֹבְדַת פּוֹכְבִים בְּשַׁעַת הַרְיָוִן,
- 20 וּבְשַׁעַת נְגִיפָה נְשִׁתְּחַרְרָה או נְתַגְיָרָה - הַרְיָ דְּמֵי
- 21 הַוְלָדוֹת שְׁלָהּ¹⁶.

16) מכיוון שאין קידושין תופסים בשפחה ובגויה, אין הוא נקרא "בעל האשה", ואין לו זכויות בוולדות האשה שנתעברה ממנו, אפילו כשהוא חי בשעת הנגיפה, ועל כן דמי הוולדות שלה, כמו בהלכות ב.ג. [ואף על פי שהבועל זוכה בדמי וולדות אפילו בביאת זנות, זה רק בראוי להיות בעלה, אבל כאן אין קידושין תופסים בשפחה ואינו יכול להיות בעלה. ומטעם זה גם בא על חייבי כריתות, שאין קידושין תופסים בהן, אינו זוכה בוולדות (רב עוקבא בירושלמי בבא קמא פרק ה הלכה ח)].

- 22 ה. הַנּוֹגֵף אֶת הָאִשָּׁה וַיִּצְאוּ יִלְדֶיהָ וּמָתָהּ, אֶף עַל פִּי
- 23 שְׁהִיָּה שׁוֹגֵג - הַרְיָ זֶה פְּטוּר מִן הַתְּשִׁלוּמִין¹⁷ וְאִינוּ
- 24 מְשַׁלְּם פְּלוּם¹⁸; שְׁנֵאמַר: וְלֹא יִהְיֶה אָסוּן¹⁹ עֲנוּשׁ
- 25 וְעֲנֻשׁ²⁰. לֹא חֵלֶק הַפְּתוּבִים בֵּין שׁוֹגֵג לְמִזִּיד בְּדָבָר שֵׁשׁ
- 26 בּו מֵיתַת בֵּית דִּין לְפְטוּר מִן הַתְּשִׁלוּמִין.

בסלע, עליו להוסיף לו סלעים לשם השלמת הכמות הנ"ל של כסף נקי. ראה חושן-משפט סימן תכ, סעיף מב, ומאירת-עינים שם ס"ק פ. וראה גם שו"ת חוות יאיר סימן א, א, שפלפל ליישב את חשבונו של רבינו כאן, שאינו מביא בחשבון כלל את שווי הנחושת שבדינר מדינה.

- 1 יא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁷⁶ בְּמַכְכָּד; אָבָל אָדָם
- 2 שֶׁהוּא מְבִיזָה וְאִינוּ מְקַפִּיד בְּכָל אֵלֹהֵי הַדְּבָרִים⁷⁷ וְכִיִּיצֵא
- 3 בְּהֵן - אִינוּ נוֹטֵל אֶלָּא לְפִי מַה שְׁרָאוֹי לִי⁷⁸, וְכִמוּ
- 4 שְׁרָאוֹ הַדִּינָים⁷⁹ שֶׁהוּא רָאוֹי לְטוֹל. לְפִי שֵׁשׁ בְּגֵי אָדָם
- 5 פְּעוּרִין⁸⁰, שְׁאִין מְקַפִּידִין עַל בְּשֵׁתָם, וְכָל הַיּוֹם מְבִיזִים
- 6 עֲצָמָן בְּכָל מִינֵי בְּזוּי דְרָף שְׁחוּק וְקָלוֹת רֵאשׁ, או פְּדֵי
- 7 לְטוֹל פְּרוּטָה אַחַת מִן הַלְּצִים הַמְּשַׁחֲקִים עִמָּהֶם.

76) שיעורי התשלומים בהכאות הנ"ל. (77) אף שלושת הדברים הראשונים שבהלכה ט, שלא נזכרו במשנה אלא בגמרא. (78) כדעת תנא-קמא שאמר: "זה הכלל, הכל לפי כבודו" (בבא קמא צ:), ולפי מסקנת הגמרא (צא). שלהקל בא, כלומר שהשיעורים האמורים הם למכובדים בלבד, אבל פחותים מהם מקבלים פחות מן השיעור הקצוב. רבינו מרחיב כלל זה של המשנה, אף על שלושת הדברים הראשונים (ואף על כיוצא בהם), שלא הובאו במשנה, כי בירושלמי (בבא-קמא פרק ח הלכה ו) מובאים כהמשך למשנה. וראה בתוספות' שם כז: ד"ה הרי. (79) ולא כפי שטוען החובל או הנחבל. (80) נקלים.

יום ש"ק כ"ג טבת ה'תשע"ז

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) נתבארו בו פרטי הנחבלים והחובלים, מי הם, לפי שדיניהם משתנים, כמבואר שם.

- 8 א. הַנּוֹגֵף² אֶת הָאִשָּׁה וַיִּצְאוּ יִלְדֶיהָ, אֶף עַל פִּי שְׁלֹא
- 9 נְתַפְוִן³ - חֵיב לְשַׁלֵּם דְּמֵי וְלָדוֹת לַפֶּעַל⁴, וְנִזְק⁵ וְצַעֲרָ⁶
- 10 לְאִשָּׁה⁷.

2) המכה. (3) כי כתוב בתורה (שמות כא, כב) "וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה", משמע שלא נתכוון לאשה. (4) כתוב בתורה, שהמכה ישלם "כאשר ישית עליו בעל האשה". "יכול אם אמר מנה (מאה זוז) הוא נותן מנה, ואם אמר מאה מנה, יתן מאה מנה, תלמוד לומר, ונתן בפלילים, בדיינים (כלומר, כמה שיאמרו הדיינים), אם כן למה נאמר כאשר ישית עליו בעל האשה, לימד שדמי וולדות לבעל" (מכילתא דרשב"י כא, כב). וראה בבא קמא מב: (5) שנפחת גופה מחמת המכה. (6) שיש לה בהפלה, יותר מאשר בלידה טבעית. (7) בבא קמא מב: [ראה לקמן הלכה טו שלבעלה חלק בנזק זה וכן גם דעת רש"י בגמרא שם. והמגיד משנה מפרש דברי רבינו כפשוטו וקשה למצוא הבדל בין הדין שבהלכה זו ובין הלכה טו]. ואינו מזכיר ריפוי ושבת, מכיוון שבדרך כלל אינה צריכה ריפוי ואינה מתבטלת ממלאכה בהפלה יותר מבלידה טבעית (תוספות שם דיבור המתחיל נותן). [ולא הזכיר דין בושת, כי נמשך אחר לשון הברייתא שגם כן לא הזכירה בושת, וסמך על

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ג טבת - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק קעז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 חֵיב עֲלֵיהָ מְלָקוֹת³⁵. וְהָלוֹא פֶלֶם הַמְחִיב מְלָקוֹת
19 וְתִשְׁלֹמִין - לֹאֲקָה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם, שְׂאִין אָדָם לֹאֲקָה
20 וּמְשַׁלֵּם³⁶? כִּף הֵם הַדְּבָרִים כִּלְכָל³⁷, חוּץ מִחֻבֵּל
21 בְּחִבְרוֹ שֶׁהוּא מְשַׁלֵּם³⁸; שֶׁהָרִי כְּפָרוּשׁ רִבְתָּה תוֹרָה³⁹
22 חוּבֵל בְּחִבְרוֹ לְתִשְׁלֹמִין, שְׁנֵאָמַר: רַק שְׁבִתוֹ יִתֵּן.

33 שאין בו מיתת בית דין, אלא עונש כרת. (34) שחייב מלקות אם התרו בו. (35) שכל חייבי כריתות לוקים אם התרו בהם למלקות (ראה כתובות לב.). (36) ספרי תצא רפ. ובגמרא (שם ומכות יג.): נאמר: "כדי רשעתו (דברים כה, ב) משום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום שתי רשעות". (37) עוון שיש בו מלקות ותשלומים. (38) ואינו לוקה. (39) מימרא של רבי אילעא שנתקבלה על ידי רבי יוחנן, שם. וראה ירושלמי כתובות פרק ג הלכה א.

23 י. החובל בעבד פנעני שלו - פטור⁴⁰. חבל בעבד
24 עברי שלו - חייב⁴¹ בכללן חוץ מן השבת⁴². החובל
25 בעבד פנעני של חברו - רבו של עבד נוטל חמשה
26 דברים. ואפלו צערו⁴³ בסם ונתרפא במהרה⁴⁴ - הרי
27 כל רפואתו לרבו.

40 שהרי אפילו חבלו בו אחרים, נוטל רבו של העבד הכל, כי קניינו הוא. (41) כי עבד עברי אדון לגופו. (42) שהרי מלאכתו לרבו. (43) רבו. (44) כגון שאמדהו שיימשך הריפוי חמישה ימים, ורבו השתמש בסם חריף, שגרם לעבד צער רב, אבל מיהר להתרפא, ומותר דמי הריפוי שייך לרבו (ראה למעלה פרק ב הלכה טו). והטעם הוא, שכל מה שקנה עבד, קנה רבו (גיטין יב:).

28 יא. כל עבד שפיצא לחרות ועדין לא הגיע גט
29 שחרור⁴⁵ לידו - אין לו קנס⁴⁶. ואחרים שחבלו בו
30 - אינו יכול להוציא מהן⁴⁷ לעצמו, שעדין לא נגמר
31 שחרורו; ולא האדון יכול להוציא מהן, שהרי לא
32 נשאר [לו] בו קנין. לפיכך, המפיל שן עבד⁴⁸ ואחר
33 כף סמא עינו - יוצא בשנו, ואינו נותן לו דמי
34 עינו⁴⁹; ואם תפש⁵⁰ - אין מוציאין מידו⁵¹.

45 שטר שחרור. (46) שלושים שקל, אם נגחו שור והמיתו. התורה אומרת: "כסף שלושים שקלים יתן לאדוניו" (שמות כא, לב), והתלמוד שואל, אם רבו של מעוכב גט שחרור עדיין נקרא "אדוניו", או לא, בעייה זו לא נפתרה ומשום כך מספק אין מחייבים בתשלום קנס (שם מב:). (47) בדיינים, תשלומי חמישה דברים. (48) ויצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו. (49) כי עדיין לא הגיע שטר שחרור לידו. (50) מאלו שחבלו בו, או דמי עינו מרבו. (51) בהתאם לדעתו של רבינו בכל בעייה שלא נפתרה. [ומה שכתב רבינו בפרק ד מהלכות עבדים הלכה יד שהפיל שינו וסימא עינו משלם לו דמי עינו, הכוונה - אם תפס, וסמך על דבריו כאן. וכן יש לפרש גם דברי רבינו בפרק יא מנזקי מומן הלכה א, בשור שהמית חציו עבד וחציו בן חורין משלם חצי קנס (חמישה עשר שקל) ואף על פי שהוא מעוכב גט שחרור, שהרי לפי משנה אחרונה, כופים

17) אף על פי שאינו חייב מיתה, פטור משלם, משום שיש בעוון זה דין מיתה, כגון שעשה במזיד, ואז הוא פטור משלם (כי כלל בדיניו שאין אדם מת ומשלם, כלומר, מסתפקים בעונש החמור של מיתה - "קם ליה בדרבה מיניה"), וכל שיש בו דין מיתת בית דין לא חילק הכתוב בין שוגג למזיד ובשניהם פטור מן התשלומים (בבא קמא לה. וכתובות לד:). וראה למעלה הלכות גניבה פרק ג הלכה א. (18) לא דמי וולדות ולא כופר לאשה שהמית. (19) ולא מתה האשה. (20) ישלם ממון. מכאן שאם יש אסון, אינו משלם, בבא קמא מב.

1 ו. במה דברים אמורים²¹? כשנתפגן לאשה²²; אבל
2 אם נתפגן לחברו ונגף את האשה²³, אף על פי
3 שמיתה - הואיל והמיתה בלא פגנה, הרי זה פדבר
4 שאין בו מיתת בית דין²⁴, ומשלם²⁵ דמי וולדות.

21 שבשוגג פטור מן התשלומים. (22) אמנם לא רצה להמיתה, והמיתה בשוגג הייתה, אבל כשנגפה התכוון אליה. (23) ולא התכוון אליה כלל, אף לא לנגפה. (24) שאין בו דין מיתת בית דין. [רבינו פוסק כרבי שמעון (סנהדרין יט): שהמתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה (מגיד משנה)]. (25) כדעת רב אדא בר אבהו בבא קמא מב. וראה בית הבחירה לבבא קמא עמוד 129. [בפרק ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה א פסק רבינו, שהמתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור גם מתשלומים, כחזקיה, ואף על פי כן פסק כאן שחייב בדמי וולדות, מפני שרב אדא למד דינו מן המקרא והרי זו גזירת הכתוב בדמי וולדות (מגדל עוז) וראה לחם משנה כאן].

5 ז. המכה אביו ואמו ולא עשה בהן חבורה²⁶ - חייב
6 בחמשה דברים²⁷. אבל אם עשה בהם חבורה, או
7 שחבל בחברו בשבת, אפלו היה שוגג²⁸ - פטור מן
8 התשלומין, מפני שהוא עוין מיתת בית דין²⁹. וכבר
9 בארנו, שלא חלק הפתוב בדבר שיש בו מיתת בית
10 דין בין שוגג למזיד לפטורו מן התשלומין.

26) ולא הוציא דם. ואין בזה מיתת בית דין. (27) נזק, צער, ריפוי, שבת ובושת, שם. (28) ופטור ממיתה. (29) עוון זה של החובל בשבת או של המכה אביו ואמו ועשה בהם חבורה, יש בו דין מיתת בית דין, כגון שעשה במזיד.

11 ח. והלוא החובל מקלקל הוא, וכל המקלקל³⁰
12 בשבת פטורין מן המיתה, ולמה נחשב זה החובל
13 עוין שיש בו מיתת בית דין? הואיל ועשה נחת
14 רוח³¹ ליצרו הרע בעת שחבל בחברו³² - הרי הוא
15 כמתקן, ונמצא עוין מיתה, לפיכך פטור מתשלומין.

30) כגון הקורע בגד או שורפו. (31) ועל ידי כך שכן כעסו ונתקררה דעתו (ראה שבת שם). (32) שרב איתו. וכן פסק בהלכות שבת פרק ח הלכה ח.

16 ט. החובל בחברו ביום הפפורים³³, אפלו במזיד³⁴
17 - חייב בתשלומין, אף על פי שעבר עברה שהוא

20 הַשְּׁלִישׁ שְׁלֵשָׁה⁶⁷ וְשְׁנֵי שְׁלִישִׁים לְבַעַל; וְאִם בְּסֵתֶר
21 הוּא הַנְּזִק⁶⁸ - הַשְּׁלִישׁ לְבַעַל וְשְׁנֵי שְׁלִישִׁים לְאִשָּׁה.
22 שֶׁל בַּעַל - נֹתְנִין לוֹ מִיָּד, וְשֶׁל אִשָּׁה - יִלְקַח בְּהֵן
23 קֶרְקַע⁶⁹ וְהַבַּעַל אוֹכֵל פְּרוֹת⁷⁰.

64 שהרי מעשי ידיה שלו. 65) כי הוא חייב לרפאותה.
66) יש בושת גם לבעלה, ועוד שנמאסת עליו והוא סובלה.
67) כדעת רבי יהודה בן בתירה שם. ואף על פי שהוא יחיד,
פסק כמותו מפני שבגמרא דנו אמוראים בדבריו נראה שכך
ההלכה (ר"ף בשם רב האי גאון). 68) אין לבעלה בושת.
ונראה שרבינו מפרש שביישה בסתר ואין אדם רואה,
כפירוש התוספות שם וראה למעלה פרק ב הלכה ב.
69) שהרי זה כשאר הנכסים שנופלים לה. 70) והקרן
שלה, אם יגרשנה או ימות.

24 טז. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? פֶּשְׁחָבְלוֹ בֵּה אַחֲרִים;
25 אֲכָל הַבַּעַל שְׁחָבַל בְּאִשְׁתּוֹ - חָיֵב לְשַׁלֵּם לָהּ מִיָּד כֹּל
26 הַנְּזִק וְכֹל הַבִּשְׁת׃ וְהַצֵּר, וְהַפֵּל שְׁלֵה⁷¹, וְאִין לְבַעַל
27 בְּהֵן פְּרוֹת⁷². וְאִם רָצְתָה לְתֵן הַדָּמִים לְאַחֵר - נֹתְנָת.
28 וְכִזָּה הוֹרֵי הַגְּאוּנִים. וְהַבַּעַל מְרַפָּא אוֹתָהּ, כְּדִרְךָ
29 שְׁמֵרְפָא כֹּל חֲלִייהָ.

71) שמן הדין הבושת והנזק שלה, אלא שהבעל מקבל חלק
מזה, לדעת רבי יהודה בן בתירה, משום שגם הוא מבוויש
כשמביישים את אשתו, וכמו כן הוא סובל עימה כשחובלים
באשתו והיא מתכערת. אבל אם הוא עצמו חבל בה אינו
מקבל כלום, שהרי הוא בייש את עצמו והוא ציער את עצמו
(מגיד משנה). 72) קנסו אותה, שלא יהא חוטא נשכר
(ראב"ד).

30 יז. וְהַמְזִיק אֶשְׁתּוֹ בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה - חַיֵּב⁷³
31 בְּנִזְקֶיהָ⁷⁴.

73) אף על פי שיש לו רשות לשמש עימה, בכל זאת צריך
היה להיזהר שלא יזיק. 74) בארבעה דברים, היינו: נזק,
צער, שבת וריפוי, אבל בושת אין כאן (טור).

32 יח. הָאִשָּׁה שְׁחָבְלָה בְּבַעְלָהּ: אִם הִיא תוֹסַפֵּת
33 בְּתַבְתָּהּ⁷⁵ - מְחַיְבִין אוֹתָהּ לְמַכּוֹר הַתוֹסַפֵּת לְבַעְלָהּ⁷⁶
34 בְּטוֹבַת הַנְּאָה⁷⁷, וְגוֹבֶה מִמֶּנָּה, אִם רָצָה הַבַּעַל; וְאִם
35 רָצָה לְגַרְשָׁה וְלַגְבוֹת מִן הַפֵּל⁷⁸ - גּוֹבֶה. וְאִם לֹא הִיא
36 לָהּ תוֹסַפֵּת - אִינָה יְכוּלָה לְמַכּוֹר לוֹ עַקֵּר בְּתַבְתָּהּ⁷⁹,
37 שְׂאִסוֹר לוֹ לְאָדָם לְשֵׁהוֹת אֵת אִשְׁתּוֹ⁸⁰ שְׂעָה אַחַת
38 כִּלְא כְתָבָהּ, כְּדִי שְׁלֹא תֵהָא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָה;
39 אֲלֹא אִם רָצָה הַבַּעַל פּוֹתֵב עָלֶיהָ שְׂטָר⁸¹ בְּדָמֵי
40 חֲבָלוֹ⁸², אוֹ מְגַרְשָׁה וְנוֹטֵל מִכְתָּבָהּ הָרְאוּי לוֹ⁸³.

75) לפי הדין כותבים לבתולה מאתיים דינר, ולאמנה -
מאה דינר, ואם כתב לה יותר, היא תוספת כתובה. 76) כי
אם נחייב אותה למכור לאחרים, יכולה היא לאחר המכירה
למחול לבעלה את התוספת ויפסידו הלוקוחות (שם).
77) שאם תתגרש, התוספת שלו. ואינו משלם אלא סכום
פעוט, שהרי אם תמות בחייו, בין כה וכה התוספת שלו.

את רבו לשחררו (לחם משנה). ואפשר גם לומר בדעת רבינו,
שאף על פי שבית דין כופים לשחררו, כל זמן שלא שחררו
הוא חצי עבד גמור, והמדובר, כשקיבל שטר שחרור על חציו
אחרי שנשחרר על ידי כסף או שותף (ראה פרק ז מהלכות
עבדים הלכה ד).

1 יב. מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד⁵² וְחָצִיו בֶּן חוֹרִין שְׂבִישׁוֹ אָדָם
2 או צָעֵרוֹ או שְׁנַגְחוֹ שׁוֹר⁵³ וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ: אִם אָרְעוּ
3 זֶה בְּיוֹם שֶׁל רְבוֹ - לְרַבּוֹ⁵⁴, בְּיוֹם שֶׁל עֲצָמוֹ -
4 לְעֲצָמוֹ.

52) כגון עבד של שני שותפים ושיחרר האחד את חלקו,
גיטין מא. 53) והזיקו. 54) משלם לרבו, שם מב. [רבינו
פוסק כאן כבית הלל במשנה ראשונה שם מא: שחציו עבד
וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד.
אבל לאחר שחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי,
שכופין את רבו לשחררו לא שייך דין זה כלל, כך הוא דעת
הראב"ד והרמב"ן והרשב"א. ולפיכך מפרש הרמב"ן הדין
הזה בשפחה, שאין כופים את הרב לשחררה, מפני שאשה
אינה מצווה על פרייה ורבייה. ואפשר שרבינו סובר, שכל
שלא שיחררו נשאר הדין של משנה ראשונה].

5 יג. הַחוֹבֵל בְּעַבְד עֶבְרִי שֶׁל חֶבְרוֹ - חַיֵּב בְּחֻמְשָׁה
6 דְּבָרִים. וְיִלְקַח בְּהֵן⁵⁵ קֶרְקַע, וְרַבּוֹ אוֹכֵל פְּרוֹתֶיהָ⁵⁶,
7 וְלִכְשֵׁיּוֹצֵא הָעֶבֶד לְחֵרוֹת יֵצֵא הַשְּׂדֵה⁵⁷ מִתַּחַת רְבוֹ.
8 הַזִּיקוֹ הַזֶּק שְׂאִינוֹ מְעַכֵּב מְלֵאכָה כִּלְלָל⁵⁸, כְּגוֹן שֶׁקָּטַע
9 רֹאשׁ אָזְנוֹ אוֹ רֹאשׁ חֲטָמוֹ - הַפֵּל לְעַבְד, וְאִין לְרַבּוֹ
10 בְּהֵן פְּרוֹת.

55) חוץ מהוצאות הריפוי. 56) כרבא שם, שהרי אף הוא
מפסיד במלאכתו של העבד שניזק, שם פו. 57) כי חמשת
הדברים שייכים לעבד עברי, שאין גופו קנוי לרבו.
58) ולא הפסיד רבו כלל, שם.

11 יד. הַחוֹבֵל בְּבַת קֶטְנָה שֶׁל אַחֲרִים: אִם נִזְק הַפּוֹחַת
12 אוֹתָהּ מִכֶּסֶפָּה⁵⁹ הוּא - הָרִי הוּא שֶׁל אָב; וְכֵן שְׂבִיתָהּ
13 - שֶׁל אָב, שֶׁהָרִי מְעַשֶׂה יָדֶיהָ⁶⁰ וְכֶסֶף מְכִירָתָהּ⁶¹ שֶׁל
14 אָבִיהָ הוּא; אֲבָל צָעַר וּבִשְׁת וְרַפּוּי - הָרִי הוּא שְׁלָהּ;
15 וְכֵן נִזְק שְׂאִינוֹ פּוֹחַתָהּ מִכֶּסֶפָּה⁶² - הָרִי הוּא שְׁלָהּ.
16 וְכֵן הַחוֹבֵל בְּבַתוֹ - מְשַׁלֵּם צָעַר וְרַפּוּי וּבִשְׁת⁶³.

59) כשבא למכרה לאמה, או להשיאה לאיש, וכגון שפצעה
בפניה, או קטע ידה. 60) עד שעת בגרותה, וזהו הטעם
ששבתה הוא של אב, שם פז: 61) ככתוב "וכי ימכור איש
את בתו לאמה" (שמות כא, ז), וזהו הטעם שהנזק הוא של
אב. 62) לא נתברר איזהו נזק שאינה פוחתת מכספה. ראה
למעלה פרק א הלכה ב, ואפשר שהכוונה לפציעה שאינה
פוחתת דמיה עכשיו, אבל כשתגדל יהיה כושר עבודתה ירוד
על ידי אותה פציעה ואז אין לאב כל זכות בו. 63) ופטור
מנזק ושבת, שהרי שלו הם.

17 טו. הַחוֹבֵל בְּאִשְׁת אִישׁ - הַשְּׁבֵת⁶⁴ וְהָרַפּוּי לְבַעְלָהּ⁶⁵,
18 וְהַצֵּר שְׁלָהּ. וְהַבִּשְׁת וְהַנְּזִק: אִם בְּגִלּוּי הוּא⁶⁶, כְּגוֹן
19 שְׁחָבַל בְּפָנֶיהָ וּבְצַוָּאָרָה אוֹ בְּיָדֶיהָ וּזְרוּעוֹתֶיהָ -

78) גם מעיקר הכתובה וכגון שהנזק עולה על תוספת כתובה. (79) היינו מאתיים לבתולה ומאה לאלמנה. (80) עם אשתו. (81) ואם יגרשנה יגבה מדמי כתובתה שחייב לשלם לה. (82) חמישה דברים. (83) המגיע לו.

12 **אִינָם חִיבִין לְשַׁלֵּם, שֶׁפְּשָׁעָה שֶׁחָבְלוּ בְּהֵן לֹא הָיוּ בְּנֵי דַעַת**⁹³.

91) בחמישה דברים או בקצתם, לחרש משלמים את כולם; לשוטה - נזק, צער, ריפוי ושבת, אבל בושת לא, שאינו בר בושת, והקטן אין לו שבת. אבל בושת פעמים יש לו ופעמים אין לו. וראה למעלה פרק ג הלכה ד. (92) נעשה שפוי בדעתו. (93) ואינם אחראים למעשיהם.

14 **כֹּא. הָעֶבֶד⁹⁴ וְהָאִשָּׁה פְּגִיעַתָּן רָעָה: הַחֹבֵל בְּהֵן - חֵיב⁹⁵, וְהֵן שֶׁחָבְלוּ בְּאַחֲרִים - פְּטוּרִין⁹⁶. אֲבָל מְשַׁלְּמִין לְאַחַר זְמַן, אִם נִתְגַּרְשָׁה⁹⁷ הָאִשָּׁה או מֵת בַּעֲלָהּ או נִשְׁתַּחֲרַר הָעֶבֶד; שֶׁהָרִי בְּנֵי דַעַת הֵן⁹⁸, וְהָרִי הֵן כְּבַעַל חֹב שֶׁאֵין לוֹ מָה יִגְבֶּה, שְׂאֵם הַעֲשִׂיר חֵיב לְשַׁלֵּם.**

94) עבד כנעני, שכל מה שקנה עבד, קנה רבו. בבא קמא פז. (95) חמישה דברים לרבו, כמבואר למעלה בהלכה י. (96) שאין להם מה לשלם. וראה למעלה הלכה יח. (97) ויש לה נכסים. (98) וחייבים לשלם.

20 **כֹּב. עֶבְדוֹ שֶׁל אָדָם - כְּגוּפוֹ, וּבְהִמָּתוֹ - כְּמָמוֹנוֹ. פִּיעַד? הָרִי שֶׁהֵנִיחַ גְּחִלַּת עַל לֵב עֶבְדוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְמָת; או שֶׁדָּחַפוּ לָיִם או לְאֵשׁ, וְהוּא יָכוֹל לְעֲלוֹת מִשָּׁם וְלֹא עָלָה, וְמָת - פְּטוּר⁹⁹ מִן הַתְּשׁוּבָה. וְאִם עָשָׂה בֵּן לְבִהְמַת חֲבֵרוֹ - פְּאֵלוֹ הֵנִיחַ הַגְּחִלַּת עַל בְּגָדוֹ¹⁰⁰ וְנִשְׂרַף, שֶׁהוּא חֵיב לְשַׁלֵּם¹⁰¹. וְכֵן כָּל פִּיעַצָּה בְּזָה.**

99) שהיה לו לעבד לסלקה, שהרי בן דעת הוא. (100) שהרי אין בבהמה דעת. (101) ואפילו בעל הבגר רואה אותו שורף את בגדו ולא הציל ממונו, אומרים לו למזיק, לא היה לך להזיק ממון חברך, גמרא שם, וראה רבינו חננאל.

1 **י.ט. הַחֹבֵל בְּבְנֵי הַגְּדוֹלִים, אִם אֵין סוּמְכִין עַל שְׁלֵחָנוֹ⁸⁴ - נוֹתֵן לָהֶם מִזֵּד. וְהַקְּטָנִים⁸⁵ - יִלְקַח בְּהֵן קַרְקַע⁸⁶ בְּנִזְקוֹ, וְהֵן אוֹכְלִין פְּרוּתוֹ⁸⁷. וְכֵן הֵדִין בְּאַחֲרִים שֶׁחָבְלוּ בְּהֵן. וְאִם הָיוּ סוּמְכִין עַל שְׁלֵחָנוֹ וְחָבַל בְּהֵן - פְּטוּר⁸⁸, בֵּין שֶׁהָיוּ גְּדוֹלִים בֵּין שֶׁהָיוּ קְטָנִים. וְאִם חָבְלוּ בְּהֵן אַחֲרִים: בְּגְדוֹלִים - יִתֵּן לָהֶם מִזֵּד⁸⁹, וּבַקְּטָנִים - יִלְקַח בְּהֵן קַרְקַע, וְהֵן אוֹכְלִין פְּרוּתָהּ עַד שֶׁיִּגְדִילוּ⁹⁰.**

84) אין פרנסתם עליו. (85) שאף בהם אין לאביהם שום זכות, מכיוון שאינו מפרנסם ודמי הנזק שלהם. (86) כדעת רבה בר רב הונא שם, ואין נותנים את הכסף בידם, שהרי קטנים הם ואינם יודעים לשמור אותם. (87) כי דמי הנזק שלהם. (88) מכיוון שהוא מפרנסם, הוא מקפיד שלא להפסיד מכספו. וכן הדין בחובל בבתו שסמוכה על שולחנו, שהוא פטור, גמרא שם. ומה שכתב למעלה בהלכה יד, שהחובל בבתו משלם צער ריפוי ובושת, המדובר כשאינה סמוכה על שולחנו ואף על פי כן פטור מנזק מפני שהרשות בידו למוכרה ומחייב לזון אותה כל זמן שמתבטלת ממלאכתה, אבל פטור מדיני שבת העולים על מזונותיה (בסוגיא שם). (89) אף על פי שהוא מפרנסם, אינו מקפיד שהכסף יינתן להם, מכיוון שהם סבלו מן הנזק, והוא אינו חסר כלום. ואין זה דומה למציאה שהיא של האב שממילא באה להם ולא סבלו כלום. (90) כשיגדילו עובר השדה לרשותם בלי כל הגבלה.

9 **כ. חֵרֵשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן פְּגִיעַתָּן רָעָה: הַחֹבֵל בְּהֵן - חֵיב⁹¹, וְהֵן שֶׁחָבְלוּ בְּאַחֲרִים - פְּטוּרִין. אֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְפַּתַּח הַחֵרֵשׁ וְנִשְׁתַּפְּהָ⁹² הַשׁוֹטֵה וְהַגְּדִיל הַקָּטָן -**

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ז כ"ג טבת תשע"ז

32 בתולה בעל-כרחא) לְשֵׁא אֶת-אֲנוּסוֹתוֹ, וְהוּא אֲמָרוּ יִתְעַלֶּה: 33 "וְלוֹ-תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה לֹא-יִיכַל שְׁלִחָה כָּל- 34 יָמָיו" (דברים כב, כט), וְכָבֵד נִתְבָּאֵר בְּגִמְרָא מִפּוֹת (טו). 35 שְׁלָאוּ זֶה שֶׁל אוֹנֵס, שֶׁהוּא לֹא יִיכַל לְשִׁלְחָה, הוּא לֹא-תַעֲשֶׂה שֶׁקְדָמוֹ עָשָׂה. וְכָף אֲמָרוּ: "וְאִמְאִי, לֹא-תַעֲשֶׂה שֶׁקְדָמוֹ עָשָׂה עָשָׂה הוּא". הִנֵּה נִתְבָּאֵר שְׁזָה שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה" — מִצְוַת עָשָׂה. וְכָבֵד נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוַת זו בְּפֶרֶק ג' (לט) וּפֶרֶק ד' מִפְּתוּבוֹת (מב). 39 **הַמִּצְוָה הַשְּׁנִי"ח — הָאוֹתָהּ שֶׁהִזְהָר הָאוֹנֵס מִלְגַּרְשׁ אֲנוּסוֹתוֹ, וְהוּא אֲמָרוּ: "וְלוֹ-תִהְיֶה לְאִשָּׁה [וְגו'] לֹא-יִיכַל**

יום ראשון י"ז טבת ה'תשע"ז

מצות עשה רכ. ריח. מצות לא תעשה שנח.

מצות עשה ריט. מצות לא תעשה שנט.

27 **הַמִּצְוָה הַר"כ — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּדִין הַמִּפְתָּה**
28 (לזנות), וְהוּא אֲמָרוּ יִתְעַלֶּה: "וְכִי-יִפְתָּה אִישׁ בְּתוּלָה"
29 (שמות כב, טו). וְכָבֵד נִתְבָּאֵרוּ כָּל-דִּינֵי מִצְוַת זו בְּפֶרֶק ג'
30 וּפֶרֶק ד' מִפְּתוּבוֹת.

31 **הַמִּצְוָה הַר"ח — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ הָאוֹנֵס (הבוועל**

מתוך מהדורת חזק

יום שלישי י"ט טבת ה'תשע"ז

מצות לא תעשה קה. של. שלא. שלב. שלג. שלד.

המצוה הק"ה — האזהרה שהזהרנו מלתן לבונה 38
(מין שרף של עץ בשמים) במנחת סוטה, והוא אמרו 39
תעלה: "ולא-יתן עליו לבנה" (דברים ה, טו) ולשון ספרי 40
(נשא שם): "מגיד שאם נתן שמן או לבונה — עובר 41
בלא-תעשה, כשם שעובר על שמנו כף עובר על 42
לבונתו". ולפיכך גם העובר על לאו זה — לוקה. 43
ובמכלתא: "לא-יצק עליו שמן ולא-יתן עליו לבנה — 44
מגיד שהן שתי אזהרות". 45

המצוה הש"ל — האזהרה שהזהרנו מלבוא על 46
האם, והוא אמרו: "אמך הוא לא תגלה ערותה" (ויקרא 47
יה, ז). והעובר על לאו זה — בכרת. ואם נתקיימה העדות 48
עליו — נסקל אם היה מזיד; ואם היה שוגג — מקריב 49
סוטה קבועה. 50

המצוה השל"א — האזהרה שהזהרנו מלבוא על 51
אשת אב, והוא אמרו: "ערות אשת-אביך לא תגלה" 52
(שם, ח), והעובר על זה בכרת ואם נתקיימה עליו העדות 53
— בסקילה אם היה מזיד; ובשוגג, מקריב סוטה 54
קבועה. הנה נתבאר לך שהבא על אמו חייב עליה משום 55
אם ומשום אשת-אב, בין בחיי אביו בין לאחר מיתת 56
אביו, כמו שנתבאר בסנהדרין (נד.). 57

המצוה השל"ב — האזהרה שהזהרנו מלבוא על 58
האחות, והוא אמרו תעלה: "ערות אחותך בת אביך וגו' 59
לא תגלה ערותן" (שם, ט) והעובר על לאו זה במזיד — 60
חייב כרת; ובשוגג — סוטה קבועה. 61

המצוה השל"ג — האזהרה שהזהרנו מלבוא על בת 62
אשת האב אם היא אחותו, והוא אמרו תעלה: "בת- 63
אשת אביך מולדת אביך אחותך הוא לא תגלה ערותה" 64
(שם, יא) לאו זה בא לעשות בת אשת האב (איסור) ערוה 65
בפני עצמה. והראיה שבת אשת האב ערוה בפני עצמה 66
היא, שהבא על אחותו בת נשואת אביו (להוציא בתו 67
שלא מן הנשואין) חייב שתיים: משום אחותו ומשום בת 68
אשת אביו, כמו הבא על אמו שהוא חייב שתיים: משום 69
אמו ומשום אשת אביו, כמו שבארנו. וזה לשונם: אמרו 70
בפרק ב' מייבמות (כב): "תנו רבנן: הבא על אחותו והיא 71
בת אשת אביו — חייב משום אחותו וחייב משום בת 72
אשת אביו, רבי יוסי ברבי יהודה אומר: אינו חייב אלא 73
משום אחותו בלבד. מאי טעמיהו דרבנן? (מה טעמם של 74
חכמים החולקים על רבי יוסי ומחייבים שתיים) אמרי: מכדי 75

שלחה כל-ימיו" (שם) ולא זו קדמו עשה, והוא אמרו: 1
"ולו תהיה לאשה" וכך בארו בגמרא מכות (טו.) שזה 2
לאו שקדמו עשה, ושם אמרו: "אונס שגרש, אם ישראל 3
הוא (שבירו להחזיר ולקיים הציווי "ולא תהיה לאשה") — 4
מחזיר ואינו לוקה: ואם כהן הוא (שהגרושה אסורה עליו) 5
— לוקה ואינו מחזיר". ונדע שאפלו היה ישראל וגרש 6
אנוסתו ומתה קדם שיחזרנה, או נשאת לאחר — לוקה, 7
שהרי לא קים עשה שבה, כפי הכלל שאצלנו: קימו ולא 8
קימו (כלומר חייב במלקות או פטור מהם, תלוי במבחן אחר: 9
אם ניתן במצב זה, לקיים את העשה המתקן, את הלאו — 10
שאו פטור ממלקות, או שלא ניתן במצב זה לקיים את העשה 11
— שאז מתחייב במלקות). וכך נתבאר דיני מצוה זו 12
בפרק ג' ופרק ד' מכתבות. 13

המצוה הרי"ט — היא דין המוציא שם רע (נשא 14
בתולה והעליל עליה כי לא מצא לה בתולים), כלומר: הצווי 15
שנצטוינו להלקותו ושתשאאר אשתו עמו, לפי שגם בו 16
נאמר: "ולו-תהיה לאשה לא-יוכל לשלחה כל-ימיו" 17
(שם ט). ונתבאר בגמרא מכות (שם) גם בלאו זה, כמו 18
שנתבאר באונס, כלומר: שזה לאו שקדמו עשה (הרי לנו 19
שיש כאן עשה). וכך נתבאר דיני מצוה זו בפרק ג' ופרק 20
ד' מכתבות (מה:). 21

המצוה השנ"ט — האזהרה שהזהרנו מוציא שם רע 22
מלגרש את-אשתו, והוא אמרו גם בו: "לא-יוכל לשלחה 23
כל-ימיו" (שם). וגם לאו זה קדמו עשה והוא אמרו: 24
"ולו-תהיה לאשה" (שם) ודינו בגרושין לענין המלקות 25
בדין האונס, כמו שנתבאר בסוף מכות. ושם (מכות טו.) 26
ובפרק ג' ופרק ד' מכתבות נתבאר דיני מצוה זו. 27

יום שני י"ח טבת ה'תשע"ז

מצות עשה רכג. מצות לא תעשה קד.

המצוה הרכ"ג — הצווי שנצטוינו בדין סוטה (אשה 28
שהזירה בעלה שלא תתיחד עם אדם זר ולא נשמעה) והוא 29
אמרו תעלה: "איש איש כִּי-תשטה אשתו" (במדבר ה, 30
יב), וכך נתבאר כל-דיני מצוה זו ביצד משקין אותה 31
וכיצד תקריב קרבנה ושאר תנאיה, במסכתא המיוחדת 32
לכך, כלומר מסכת סוטה. 33

המצוה הק"ד — האזהרה שהזהרנו מלבול 34
(לערב) מנחת סוטה בשמן, והוא אמרו תעלה: "והביא 35
את-קרבנה עליה וגו' לא יצק עליו שמן" (שם טו) ואם 36
הקריבה בשמן — לוקה. 37

41 בְּשֵׁרְפָה; וְאִם לֹא נִודַע אוֹ שְׂלֵא נִתְקַיְמָה עָלָיו הַעֲדוּת —
42 בְּכִרְת אִם הָיָה מְזִיד; וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג בְּאַחַת מֵהֵן —
43 מְקַרֵּיב חֲטָאת קְבוּעָה.

44 הַמִּצְוָה הַשְּׁלִישִׁי — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּבֹא עַל
45 בַּת הַבֵּן, וְהוּא אָמְרוּ: "עֲרוֹת בַּת-בְּתָרְךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתְךָ
46 כִּי עֲרוֹתֶיךָ הֵנָּה" (שם, יח, י).

47 הַמִּצְוָה הַשְּׁלִישִׁי — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּצָרוֹר (לִישָׂא
48 כֹּאחֵד), אִשָּׁה וּבִתָּה. וְהוּא אָמְרוּ: "עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּה לֹא
49 תִּגְלֶה" (שם, יז), וְהַעֹבֵר עַל זֶה, וְהוּא שִׁתְּהִיָּה אַחַת מֵהֵן
50 אִשְׁתּוֹ וּבָא עַל הָאֲחֵרֶת — חֲזֵב שֵׁרְפָה אִם נִתְקַיְמָה עָלָיו
51 הַעֲדוּת; וְהוּא בְּכִרְת אִם הָיָה מְזִיד; וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג
52 מְקַרֵּיב חֲטָאת קְבוּעָה.

53 הַמִּצְוָה הַשְּׁלִישִׁי — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּצָרוֹר אִשָּׁה
54 וּבַת בְּנָה, וְהוּא אָמְרוּ: "אֶת-בַּת בְּנָה" (שם). וְגַם זֶה
55 בְּשֵׁרְפָה וּכְרִית אִם הָיָה מְזִיד, אוֹ חֲטָאת קְבוּעָה אִם הָיָה
56 שׁוֹגֵג.

57 הַמִּצְוָה הַשְּׁלִישִׁי — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּצָרוֹר אִשָּׁה
58 וּבַת בִּתְּהָ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאֶת-בַּת-בִּתְּהָ לֹא תִקַּח"
59 (שם). וְהוּא בְּכִרְת וּבְשֵׁרְפָה אִם הָיָה מְזִיד וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג
60 — מְקַרֵּיב חֲטָאת קְבוּעָה.

יום חמישי כ"א טבת ה'תשע"ז

מצות לא תעשה שמ. שמא.

שמב. שמג. שדמ. שמה.

61 הַמִּצְוָה הַשְּׁמִי"מ — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּבֹא עַל
62 אַחֹת הָאָב, וְהוּא אָמְרוּ: "עֲרוֹת אַחֹת-אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה"
63 (ויקרא יח, יב) וְהַעֹבֵר עַל זֶה אִם הָיָה מְזִיד — חֲזֵב כְּרִית;
64 וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג מְקַרֵּיב חֲטָאת קְבוּעָה.

65 הַמִּצְוָה הַשְּׁמִי"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּבֹא עַל
66 אַחֹת הָאֵם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "עֲרוֹת אַחֹת-אִמְךָ לֹא
67 תִּגְלֶה" (שם, יג). וְהַעֹבֵר עַל לֹא זֶה בְּמִזִּיד — חֲזֵב כְּרִית;
68 וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג — מְקַרֵּיב חֲטָאת קְבוּעָה.

69 הַמִּצְוָה הַשְּׁמִי"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּבֹא עַל
70 אִשְׁתְּ אַחֵי הָאָב, וְהוּא אָמְרוּ: "אֶל-אִשְׁתּוֹ לֹא תִקַּח דִּדְתָךְ
71 הוּא" (שם, יד). וְהַעֹבֵר עַל לֹא זֶה, בְּכִרְת אִם הָיָה מְזִיד;
72 וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג מְקַרֵּיב חֲטָאת קְבוּעָה.

73 הַמִּצְוָה הַשְּׁמִי"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּבֹא עַל
74 אִשְׁתְּ הַבֵּן, וְהוּא אָמְרוּ: "עֲרוֹת פְּלִתְךָ לֹא תִגְלֶה" (שם,
75 טו). וְהַעֹבֵר עַל זֶה — בְּסִקִּילָה. וְאִם לֹא נִתְקַיְמָה הַעֲדוּת
76 אוֹ שְׂלֵא נִודַע — הָרִי הוּא בְּכִרְת אִם הָיָה מְזִיד; וּבְשׁוֹגֵג
77 — מְקַרֵּיב חֲטָאת קְבוּעָה.

1 (הנה ראו): פתיב "עֲרוֹת אַחֹתְךָ בַּת אָבִיךָ" וְגו' —
2 "עֲרוֹת בַּת-אִשְׁתְּ אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ" לְמָה לִּי? שְׁמַע
3 מִינָה (מכאן משמע) לְחִיבוֹ מִשׁוּם אַחֹתוֹ וּמִשׁוּם בַּת-אִשְׁתְּ
4 אָבִיו. וְהַעֹבֵר עַל לֹא זֶה, כְּלוּמֹר: אַחֹתוֹ בַּת נְשׂוּאֹת
5 אָבִיו — בְּכִרְת, בְּלִבְד אִם הָיָה מְזִיד; וּבְשׁוֹגֵג מְקַרֵּיב
6 חֲטָאת קְבוּעָה.

7 הַמִּצְוָה הַשְּׁלִישִׁי — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּבֹא עַל
8 בַּת הַבֵּן, וְהוּא אָמְרוּ: "עֲרוֹת בַּת-בְּנֶיךָ וְגו'" לֹא תִגְלֶה"
9 (שם, י).

יום רביעי כ' טבת ה'תשע"ז

מצות לא תעשה שלו. שלה.

שלו. שלה. שלט.

10 הַמִּצְוָה הַשְּׁלִישִׁי — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּבֹא עַל
11 הַבַּת עֲצָמָה, וְזֶה לֹא נִתְבָּאָר בְּלִשׁוֹן הַתּוֹרָה, לֹא נִצְאָמַר
12 לָנוּ: עֲרוֹת בְּתָרְךָ לֹא תִגְלֶה; אֲלָא שִׁתַּק מִמֶּנָּה מִחֻמַּת
13 פְּשִׁטוּת הָעֵינָן, לְפִי שֶׁכָּבֵד אָסַר בַּת הַבֵּן וּבַת הַבַּת —
14 כָּל-שִׁפְנֵן הַבַּת. וּבִגְמָרָא יְבָמֹת (ג). אָמְרוּ: "בַּתוֹ עֵקֶר
15 אִסּוּרָא מִדְּרָשָׁא אֲתִיָּא (נלמד ממדרש ולא במפורש), דְּאָמַר
16 רַבָּא: אָמַר לִי רַב יִצְחָק בַּר אֲבָדִימִי: אֲתִיָּא (ב"גזרה שוה)"
17 הֵנָּה הֵנָּה וְאֲתִיָּא זְמָה זְמָה", כְּלוּמֹר: שְׂהוּא אָמַר בְּבַת
18 בְּנֶיךָ וּבַת בְּתָרְךָ הֵנָּה" (ויקרא יח, י), וְאָמַר בְּאִסּוּר
19 אִשָּׁה וּבִתָּה וּבַת בְּנָה וּבַת בִּתְּהָ "שְׂאֲרָה הֵנָּה זְמָה הוּא"
20 (שם, יז), כְּשֵׁם שֶׁבְּאִסּוּר אִשָּׁה וּבַת בְּנָה וּבַת בִּתְּהָ נִצְאָרָה
21 בְּתָה, כִּי בְּאִסּוּר בַּת בְּנוֹ וּבַת בִּתּוֹ נִצְאָרָה גַּם בַּתוֹ. וְאָמַר
22 בְּעִנְשׁ: "אֲשֶׁר יִקַּח אֶת-אִשָּׁה וְאֶת-אִמָּה זְמָה הוּא בְּאִשׁ
23 יִשְׂרָפּוּ אֹתוֹ וְאֶתְהֵן" (שם, כ, יד), וְכֵן גַּם אִשָּׁה. וּבַת בְּנָה
24 וּבַת בִּתְּהָ בְּשֵׁרְפָה, לְפִי שֶׁנִּצְאָמַר בְּהֵן "זְמָה" וְלִמְדִין
25 בְּגִזְרָה שְׁוֶה "זְמָה" "זְמָה". וְהוּא הִדִּין לְבַתוֹ וּבַת בִּתּוֹ
26 לְעֵינָן עִנְשׁ, שֶׁלְּמִדִּין זֹאת מִגִּזְרָה שְׁוֶה שֶׁל "הֵנָּה" "הֵנָּה"
27 שֶׁלְּגַבִּי בַת בְּנוֹ וּבַת בַּתוֹ כְּתוּב "הֵנָּה", כְּמוֹ שֶׁנִּצְאָמַר
28 "הֵנָּה" בְּאִשָּׁה וּבִתָּה. וְלִשׁוֹן גְּמָרָא כְּרִיתוֹת (ה): "אֵל תְּהִי
29 גִּזְרָה שְׁוֶה קִלָּה בְּעִינֵיךָ, שֶׁהִרִי (איסור) "בַּתוֹ" אֶחָד מִגּוּפֵי
30 תּוֹרָה, וְלֹא לְמַדָּה הַכְּתוּב אֲלָא בְּגִזְרָה שְׁוֶה: אֲתִיָּא הֵנָּה
31 הֵנָּה אֲתִיָּא זְמָה זְמָה". וְהַתְּבוּנָן (בדיוק הלשון) בְּאָמְרָם:
32 "לֹא לְמַדָּה הַכְּתוּב", וְלֹא אָמְרוּ "לֹא לְמִדְּנוּהָ" (חכמים),
33 לְפִי שֶׁכָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה קְבִלָּה מִפִּי הַשְּׁלִיחַ (משה רבנו),
34 וְהוּא פְּרוּשׁ מְקַבֵּל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהַקְדַּמַּת חִבּוּרָנוּ הַגְּדוֹל
35 בְּפִרוּשׁ הַמִּשְׁנָה, וְלֹא שִׁתַּק הַכְּתוּב מִלְּהַזְכִּירָה אֲלָא מִפְּנֵי
36 שֶׁאֲפָשַׁר לְלַמְּדָה בְּגִזְרָה שְׁוֶה (אבל לאמיתו של דבר נחשב
37 כִּאִילוֹ כְּתוּב מִפּוֹרֵשׁ בַּתּוֹרָה). וְזֶהוּ עֵינָן אָמְרָם: "לֹא לְמַדָּה
38 הַכְּתוּב אֲלָא בְּגִזְרָה שְׁוֶה" וּמִסְפִּיק אָמְרָם (= וְהוּא גַּם
39 מִשְׁמַעוֹת הַבִּיטוּי): "גּוֹף תּוֹרָה". הַיּוֹצֵא מִכָּל-מַה-שֶׁשָּׁקְדָם
40 כָּאֵן שֶׁהַעֹבֵר עַל בַּתוֹ אוֹ בַּת בַּתוֹ אוֹ בַּת בְּנוֹ —

מתוך מהדורת חזק

1 המצוה השד"מ — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
2 אשת האח, והוא אמרו: "עֲרוֹת אֲשֶׁת-אָחִיךָ לֹא תִגְלֶה" (שם, טז). והעובר על לאו זה, בכרת אם היה מזיד; ואם
3 היה שוגג מקריב חטאת קבועה.

4
5 המצוה השמ"ה — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
6 אחות האשה בחיי האשה, והוא אמרו ותעלה: "וְאִשָּׁה
7 אֶל-אָחֹתָהּ לֹא תִקַּח" (שם, יח), והעובר על לאו זה במזיד
8 — חייב כרת; ואם היה שוגג — מקריב חטאת קבועה.

יום שישי כ"ב טבת ה'תשע"ז

מצות לא תעשה שמח. שמט.

שנ. שאנ.

9 המצוה השמ"ח — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
10 הבהמה, בין זכרים בין נקבות, והוא אמרו "וּבְכָל-בְּהֵמָה
11 לֹא-תִתֵּן שְׂכָבְתָךְ" (ויקרא ט, כג) והעובר על זה בזדון —
12 חייב סקילה, ואם לא נסקל — הרי הוא בכרת; ואם היה
13 שוגג — מקריב חטאת קבועה.

14 המצוה השמ"ט — האזהרה שהזהרנו הנשים
15 מלהביא עליהן בהמות, והוא אמרו ותעלה: "וְאִשָּׁה
16 לֹא-תַעֲמֵד לִפְנֵי בְּהֵמָה לְרִבְעָה" (שם), וגם זו מצוה בפני
17 עצמה ואינה נכללת במצוה שקדמה לה. כי באסרו על
18 הזכרים לבוא על הבהמות לא נאסר על הנשים להביא
19 בהמות עליהן, לולא הלאו המיוחד שבה. ובתחילת
20 כרתות אמרו: "שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ כְּרֹתוֹת יֵשׁ בַּתּוֹרָה וּמִנֵּן
21 אוֹתָן בְּכֻלָּן הֵבֵא עַל הַבְּהֵמָה וְאִשָּׁה הַמְּבִיאָה אֶת-
22 הַבְּהֵמָה עָלֶיהָ אֶף-עַל-פִּי (למרות) שִׁמְנוּ שֵׁם כָּלְלִי
23 הַעֲנִינִים (שהמשנה מונה רק קבוצות כלליות של חיבי כרת
24 ולא מפרטת לפרטים) כמו שבארנו בפרושנו (פירוש
25 המשניות) הנה נתבאר שהיא מצוה בפני עצמה מכלל
26 מצוות לא-תעשה. והעובר על לאו זה — בסקילה. ואם
27 לא נתקיימה העדות — הרי היא בכרת אם הייתה מזידה;
28 ואם הייתה שוגגת — מקריבה חטאת קבועה.

29 המצוה הש"נ — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
30 הזכר, והוא אמרו: "וְאֶת-זָכָר לֹא תִשָּׁכַב מִשְׁכַּבֵּי אִשָּׁה
31 תוֹעֵבָה הוּא" (שם, כב) וכבר נכפל הלאו בענין זה בעצמו
32 ואמר: "וְלֹא-יִהְיֶה קֹדֶשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (דברים כג, יח)

33 וזוהי הסבא הנכונה שלא זו נכפל לחזוק, לא שהיא
34 אזהרה לנשכב; וממה שאמר: "לֹא תִשָּׁכַב" נלמדה
35 אזהרה לנשכב ונשכב. ובגמרא סנהדרין (נד): נתבאר
36 שרבי ישמעאל הוא שעושה "לֹא-יִהְיֶה קֹדֶשׁ" אזהרה
37 לנשכב, ולפיכך הבה על הזכור והביא זכור עליו בהעלם
38 אָחֵד (מכח אותו העלם — אותה טעות) — חייב שמים
39 לזעזע רבי ישמעאל, ורבי עקיבא אומר: אינו צריך,

40 (פסוק מיוחד להטיל לאו על הנשכב) הרי הוא אומר
41 בתורה: "וְאֶת-זָכָר לֹא תִשָּׁכַב" — קרי ביה: לא תשכב,
42 לפיכך הבה על הזכור והביא זכור עליו בהעלם אָחֵד —
43 לזעזעו אינו חייב אלא אחת. אמרו בטעם ענין זה: לא
44 תשכב ולא תשכב — תדא היא, ולדעתו בא "לֹא יִהְיֶה
45 קֹדֶשׁ" לחזוק, כמו שאמר: "לֹא תִנְאָף" והוא אזהרה
46 לאשת איש, כמו שבארנו (מצוה שמו), ואמר (פסוק נוסף
47 לחזוק): "וְאֶל-אִשָּׁת עֲמִיתְךָ לֹא-תִתֵּן שְׂכָבְתָךְ", ורבים
48 כמו זה כמו שבארנו בכלל התשיעי. והעובר על לאו זה
49 — בסקילה. ואם לא נסקל — הרי הוא בכרת אם היה
50 מזיד; ואם היה שוגג — מקריב חטאת קבועה.

51 המצוה השא"נ — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
52 האב, והוא אמרו: "עֲרוֹת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה" (ויקרא יח, ז),
53 וגם העובר על לאו זה — בסקילה, עד שיהיה הבה על
54 אביו חייב שמים: משום שוכב עם זכר ומשום מגלה
55 ערות אביו. ובגמרא סנהדרין (נד). נתבאר שממה
56 שנגאמר: "עֲרוֹת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה" — אביך ממש". והקשו
57 שם ואמרו: "האין מ'ואת-זכר לא תשכב" נפקא (אפשר
58 ללמוד זאת מ'ואת זכר גוי')? והשיבו: "לחייבו שמים
59 וכדברי יהודה דאמר: גוי הבה על אביו חייב שמים".
60 ושם בארו ואמרו "מסתברא מלתיה דרבי יהודה (דברי
61 רבי יהודה מתאפשרים) ב'ישאל וב'שוגג ולקרבן, והאין
62 דאמר "גוי" לשנא מעליא" (והטעם לביטוי "גוי" — כי זוהי
63 לשון נקיה שלא להתבטא במפורש יהודי בעניני חטא),
64 כלומר: שאם שגג באביו — יביא שתי חטאות כמי
65 ששגג בשתי עריות; ואין כן השוגג בזכור דעלמא (זכר
66 סתם שאינו אביו), שאינו מביא אלא חטאת אחת.

יום שבת קודש כ"ג טבת ה'תשע"ז

מצות לא תעשה שנב.

שמז. שמו.

67 המצוה השנ"ב — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
68 אחי האב, והוא אמרו: "עֲרוֹת אָחִי-אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה" (ויקרא יח, יד) עד שגם שוגג באחי אביו חייב שתי
69 חטאות, כמו שבארנו באביו. ובגמרא סנהדרין (כד).
70 אמרו: הבה על אחי אביו — חייב שמים לדברי הכל,
71 דכתיב: "עֲרוֹת אָחִי-אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה".

72 ודע שענין אמרי "נתקיימה העדות" (בכל איסורי עריות —
73 כתנאי לקיים בהם דיני מיתה) הוא שיהיו שם שני עדים
74 כשרים מתרים בו או יותר, ובית דין פשוט של עשרים
75 ושלשה שהעדות נגבית לפניהם, ויהיה זה בזמן (שבית
76 המקדש קיים, ותנאים נוספים) שדיני נפשות נוהגים.
77 ופשוט הוא, שכל-העריות האלה שקדם זכרן (שהוכרנו
78 קודם) נאמר בהן הכרת בלשון התורה, והוא אמרו אחר

1 שִׁמְנָן: "כִּי כֹל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ
 2 הַנְּפֹשׁוֹת הַעֲשֹׂת" (שם, כט), וְכֵן כֹּל־מֵה שֶׁהִזְכַּרְנוּ מִהֵן
 3 שְׁחִיבִים עָלָיו מִיַּתַּת בֵּית דִּין, גַּם הוּא לְשׁוֹן הַתּוֹרָה. אֲבָל
 4 שְׁנוֵי מִיָּנִי הַמִּיתָה שֶׁאֲמַרְנוּ מִקְצָתָן בְּסִקְלָה וּמִקְצָתָן
 5 בְּחֶזֶק וּמִקְצָתָן בְּשִׁרְפָה, הֲרִי יֵשׁ מֵהֶם שֶׁבָּאוּ בְּקִפְלָה
 6 (חו"ל) וּמֵהֶן מִפְּרָשִׁים בְּכַתוּב. וַיִּכְבַּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי כֹל־
 7 הַעֲרִיּוֹת הָאֵלֶּה בְּמִסְכַּת סִנְהֶדְרִין וּמִסְכַּת כְּרִתוֹת וּבְכַמְּה
 8 מְקוֹמוֹת בִּיבְמוֹת וּבְתַבּוֹת וּקְדוּשֵׁין.
 9 וַיִּכְבַּר נִתְבָּאָר בְּרִישׁ כְּרִתוֹת (מַשְׁנֵה ב) שֶׁכֹּל־חֹטֵא שְׁחִיבִים
 10 עַל זְדוּנוֹ כְּרִת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֹטֵא קְבוּעָה — חִיבִים עַל
 11 "לֹא הוֹדַע שְׁלוֹ" (כֹּאשֶׁר הוּא מִסּוּפֵק אִם חֹטֵא) אֲשֶׁם תְּלוּי.
 12 וְעַנְיָן אֲמָרָם "חֹטֵא קְבוּעָה" הוּא שֶׁתִּהְיֶה מִן־הַבְּהֵמָה
 13 דִּקְאָ: כְּשֶׁבָה אוֹ שֶׁעִירָה. וְאִם תֵּעִין בְּכֹל־מִצְוֹת לֹא־
 14 תַעֲשֶׂה אַחַת אַחַת וְתִתְּבוֹנֵן בְּעֲנֻשִׁים שֶׁנִּזְכָּרוּ בְּכֹל־מִצְוָה
 15 וּמִצְוָה מִהֵן תִּמְצָא, שֶׁכֹּל־חֹטֵא שְׁחִיבִים עַל זְדוּנוֹ כְּרִת
 16 וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֹטֵא — אוֹתָהּ הַחֹטֵא — חֹטֵא קְבוּעָה,
 17 חוּץ מִשְׁנֵי חֹטְאִים שְׁחִיבִים עַל זְדוֹן כֹּל־אֶחָד מֵהֶם כְּרִת
 18 וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֹטֵא שֶׁאִינָה קְבוּעָה, אֲלֵא הִיא "עוֹלָה־
 19 יוֹרֵד" (= קָרְבַּן הַמִּשְׁתַּנֵּה לְפִי יְכוּלַת הַמַּקְרִיב); וְאוֹתָם שְׁנֵי
 20 הַחֹטְאִים הֵם טְמֵאָת מִקְדָּשׁ וְטְמֵאָת קִדְשִׁי (לֹא תַעֲשֶׂה עו,
 21 וּקַט). כְּוִנְתִּי בְּאֲמָרֵי טְמֵאָת מִקְדָּשׁ: טְמֵא שֶׁנִּכְנַס לְעִזְרָה:
 22 וְטְמֵאָת קִדְשִׁי; טְמֵא שֶׁאֲכַל בְּשֶׁר קִדְשׁ.
 23 וְכֵן יִתְבָּאָר לָךְ, שֶׁכֹּל־מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה שְׁחִיבִין עַל זְדוּנָה
 24 כְּרִת חִיבִין עַל שִׁגְגָתָהּ חֹטֵא, חוּץ מִחֹטֵא אֶחָד, וְהוּא:
 25 הַמְגִדָּף (לֹא תַעֲשֶׂה ס), שֶׁזְדוּנוֹ בְּכָרַת וְאִין חִיבִין עַל
 26 שִׁגְגָתוֹ חֹטֵא. וְכֵן יִתְבָּאָר לָךְ, שֶׁכֹּל־אֶדָם שְׁחִיבִין מִיַּתַּת
 27 בֵּית דִּין — אִיזוֹ מִיַּתָּה שֶׁתִּהְיֶה — הֲרִי אוֹתוֹ אֶדָם בְּכָרַת
 28 גַּם כֵּן אִם לֹא הִמִּיתוֹ אוֹתוֹ בֵּית דִּין אוֹ שֶׁלֹּא יָדְעוּ בוֹ,
 29 חוּץ מִעֲשֶׂרָה שֶׁהֵם מִחִיבֵי מִיַּתַּת בֵּית דִּין וְאִין עֲלֵיהֶם
 30 כְּרִת, וְהֵם: מִסִּית, וּמְדִיחַ, וּנְבִיא־שִׁקֵּר, וּמִתְנַבֵּא בְּשֵׁם
 31 עֲבוּדָה זָרָה, וְזִקְנָן מִמְרָא, וְיֵבֶן סוֹרֵר וּמוֹרָה, וְגוֹנֵב נֶפֶשׁ
 32 מִיִּשְׂרָאֵל, וְרוֹצֵחַ, וּמִפֶּה אֲבִיו וְאִמּוֹ וּמִקְלָל אֲבִיו וְאִמּוֹ.
 33 כֹּל־אֶחָד מֵאלוֹ אִם נִתְקַיְּמָה עָלָיו הַעֲדוּת — נִהְרַג וְאִם
 34 לֹא יָדְעוּ בוֹ אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה אֲפָשֶׁר לְבֵית דִּין לְהִרְגוֹ —
 35 הֲרִי הוּא מִתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָה, אֲלֵא שֶׁאִינוּ עוֹמְדִים בְּכָרַת.
 36 דַּע כִּלְלִים אֵלּוֹ וְזָכְרָם.

ה"צמח צדק" ציווה את כל המלמדים שלמדו עם נכדיו הקטנים, אשר מלבד לימודים הרגילים, ילמדו עמהם פרוש המלים (פרוש הפשוט) של סדר התפילה. ופעם בחודש היו באים אל ה"צמח צדק" להיבחן בזה.
 היום יום ח טבת

ישעיה פרק לו ז-יד

ו וכִּי־תֹאמַר אֵלַי אֲלֵי־הוֹדָה אֱלֹהֵינוּ בְּטַחְנוּ הַלֹּא־הוּא אֲשֶׁר הִסִּיר חֲזִקְתָּהוּ אֶת־בְּמַתְיוֹ וְאֶת־מִזְבְּחֵתָיו וַיֹּאמֶר לַיהוּדָה וְלִירוּשָׁלַם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה תִּשְׁתַּחֲוּוּ: ח וְעַתָּה הִתְעַרַב נָא אֶת־אֲדֹנָי הַמִּלְכָּד אֲשׁוּר וְאִתְּנָה לְךָ אֲלָפִים סוּסִים אִם־תּוּכַל לָתֵת לְךָ רֶכֶבִים עֲלֵיהֶם: ט וְאִיךָ תָּשִׁיב אֶת פְּנֵי פֶתַח אַחַד עֲבָדַי אֲדֹנָי הַקְּטַנִּים וְתִבְטַח לְךָ עַל־מִצְרַיִם לָרֶכֶב וּלְפָרָשִׁים: י וְעַתָּה הַמְּבַלְעָדֵי יְהוָה עֲלִיתִי עַל־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְהִשְׁחִיתָהּ יְהוָה אָמַר אֵלַי עֲלֶה אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת וְהִשְׁחִיתָהּ: (ס) יא וַיֹּאמֶר אֲלֵיָקִים וְשָׂבָא וַיֹּאחֶז אֶל־רַב־שָׁקָה דְּבַר־נָא אֶל־עַבְדֶּיךָ אַרְמִית כִּי שָׁמְעִים אֲנַחְנוּ וְאֶל־תִּדְבַר אֱלֹהֵינוּ יְהוּדִית בְּאֹזְנֵי הָעָם אֲשֶׁר עַל־הַחֹמָה: יב וַיֹּאמֶר רַב־שָׁקָה הֲאֵל אֲדֹנֶיךָ וְאֲלֵיךָ שְׁלַחְנִי אֲדֹנָי לְדַבֵּר אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הֲלֵא עַל־הָאֲנָשִׁים הַיְשָׁבִים עַל־הַחֹמָה לֶאֱכֹל אֶת־(חַרְאִיהֶם) צוּאָתָם וּלְשַׁתּוֹת אֶת־(שִׁינֵיהֶם) מִימֵי רַגְלֵיהֶם עִמָּכֶם: יג וַיַּעֲמֹד רַב־שָׁקָה וַיִּקְרָא בְּקוֹל־גְּדוֹל יְהוּדִית וַיֹּאמֶר שָׁמְעוּ אֶת־דְּבָרֵי הַמִּלְכָּד הַגְּדוֹל מִלְכָּד אֲשׁוּר: יד פֶּה אָמַר הַמִּלְכָּד אֲלֵי־יִשָּׂא לָכֶם חֲזִקְתָּהוּ כִּי לֹא־יִוָּכַל לְהַצִּיל אֶתְכֶם:

רש"י

אמרו נא אל חזקיה (סברו) שלא בא להפחיד העם ורבשקה ישראל מומר היה כסבורים הם אף שמצות רבו על רבשקה אבל לבו נמשך למשפחתו ויכמרו (ניחומיו): (יב) האל אדוניך. תמיהה הוא לכך נקוד חטף פתח וכי אל שניכם לבדכם שלחני אדני הלווא אל כולם שלחני ולכך באתי שכל העם ישמעו ויראו ואל יסיתם חזקיהו למרוד: לאכול את צואתם. אף הם ברעב המצור יאכלו. את חריהם. רעי היוצא דרך הנקב שלהם, ול' נאה תקנו סופרים לקרותו צאתם כך שנו רבותינו מקראות הכתובים לגנאי קורין אותו לשבח כמו (דברים כח) בעפולים בטחורים (שם) ישגלנה ישכבנה, חוריהם צאתם: שיניהם. מימי רגליהם, שיניה' צואה לחה שיני דרכשת' היא החלחולת שקורין טבחיא בלע"ז עומדת ע"י שלש שינים: (יד) ישיא. יתעה:

מצודת ציון

(ח) התערב. מל' ערבון ומשכון כי כששנים חלוקים בדבר מה וכ"א מחייב עצמו בממון באם לא יהיה כדבריו הדרך הוא שכ"א נותן ערבון להיות בטוח ומקיים: (ט) פחת. ענין שררה: (י) המבלעדי. ענינו כמו זולת: (יב) חריהם. מל' חור ונקב ור"ל צואה היוצאת מנקב פי הטבעת: שיניהם. הוא מי רגלים והוא קרוב מל' שתן: (יד) ישיא. ענין הסתה ופתוי כמו הנחש השיאני (בראשית א):

מצודת דוד

(ז) הלא הוא. הלא הוא אשר הסיר חזקיה את במותיו אשר היו בכל הארץ ואמר לישראל שרק למזבח העומד בבית המקדש ומיעט א"כ בעבודתו ונבאש בעיניו: (ח) התערב נא. עתה התחייב עצמן עם אדוני אם תוכל למלאות הדבר אשר ישאל: לתת לך. לתת מאנשיך: (ט) ואיך תשיב. את פניך להלחם עם פני פחת וכו' הלא אף הקטן שבהם ממונה הוא על אלפים: ותבטח. א"כ בוודאי כל בטחונך כרכב ובפרשים על מצרים אשר הוא קנה רצון: (י) המבלעדי ה' וכו'. מבלי

גזרת המקום: ה' אמר. כבר ניבא ישעיה ישא וכו' ואת שלל שמרון (לעיל ח) וטעה לומר שכן יעשה לירושלים: (יא) ארמית. בלשון ארמית: כי שומעים. כי מבינים אנחנו ארמית: יהודית. בלשון יהודית: באזני העם. בפניהם כשהם שומעים כי הכל מכירים בו ואין מהדרך לפרסם דברי המלחמה בפני המון העם: (יב) האל אדוניך. וכי רק אל אדוניך ואליך שלחני אדוני לדבר דברי: על האנשים. אל האנשים: לאכול. להזהירם כי יבואו במצור ומעקת רעבון וצמאון יוכרחו לאכול צואה ולשתות מי רגלים: עמכם. ר"ל גם הם גם אתם:

איוב פרק טו לב-לה

לֹב בְּלֵאיוֹמוֹ תִּמְלֵא וְכִפְתּוֹ לֹא רַעַנְנָה: לֹב יַחְמֹס בְּגִפְנֵן בְּסֵרוֹ וַיִּשְׁלַף לְפָנָיו נְצָתוֹ: לֹד פִּרְעַרְתָּ חֲנָף
גְּלָמוֹד וְאַשׁ אֶכְלָה אֶהְלִי־שָׁחַד: לֹה הָרָה עֵמֶל וַיִּלְד אוֹן וּבְמִנְם תִּכְוֵן מְרָמָה:

איוב פרק טו א-ו

א וַיַּעַן אִיּוֹב וַיֹּאמֶר: ב שְׁמַעְתִּי כְּאֵלֶּה רַבּוֹת מִנְחַמֵּי עֵמֶל פְּלִכֶם: ג הִקֵּץ לְדַבְרֵי־רוּחַ אוֹ מִה־יִמְרִיצֶיךָ פִּי
תַעֲנֶנָּה: ד גַּם | אֲנִכֹּי כִכֶם אֲדַבְּרָה לֹד־יֵשׁ נַפְשְׁכֶם תַּחַת נַפְשִׁי אַחֲבִירָה עֲלֵיכֶם בְּמַלְיָם וְאֲנִיעָה עֲלֵיכֶם בְּמוֹ
רֵאשִׁי: ה אֲאֻמְצֶכֶם בְּמוֹפִי וַיִּנְד שְׁפָתַי יַחֲשֹׁד: ו אִם־אֲדַבְּרָה לֹא־יַחֲשֹׁד פֶּאֱבִי וְאֶחְדָּלָה מִה־מְנִי יַהֲלֶךְ:

רש"י

(לב) בלא יומו. תעמוד תמורתו על מליאתה מליגדל ומלהצליח עוד כמו (בראשית נ) וימלאו לו ארבעים יום פי ואשלימו: וכפתו. כפיית ענפיו כל ענפי אילן דומין לכיפה: (לה) הרה עמל וילד און. עשה רעה וישתלמו שכר הלידה לפי ההריון: תכין. תזמין: מרמה. למרמה תהפך להם תאוותם: (א) (מענה איוב): (ג) ימריצך. ישערך פיך לחשוב דברים נמרצים על אופניהם:

(ד) ככם אדברה. ככם אני יודע לקנתר: לו יש נפשכם. ביסורין תחת נפשי גם אני הייתי מחבר עליכם במלין ומניע עליכם ראשי בצעקתכם ומאמץ אתכם כמו פי לאמר החרישו התאמצו ועמדו ביסוריכי' כאשר אתם תאמרו אלי: (ה) וניד שפתי. שאני נד וקובל עתה וצועק אז יחשוך ולא אזעוק ולא אנוד עוד, אבל עתה: (ו) אם אדברה. וגו':

מצודת דוד

מצודת ציון

(לב) תמלא. תושלם כמו ובמלאות ימי טהרה (ויקרא יב): וכפתו. ענפיו כמו כפות תמרים (שם כג) ע"ש שהמה כפופים: רעננה. ענין לחות ורטיבות כמו בשמן רענן (תהלים צב): (לג) יחמוס. יסור כמו נחמסו עקביך (ירמיה א): בסרו. כן יקרא הפרי שלא נגמר בישראלו כמו ובוטר גומל (ישעיה יח): נצתו. פרחו כמו הנצו הרמונים (ש"ה ו): (לד) גלמוד. יחידי כמו הלילה ההוא יהי גלמוד (לעיל א): אכלה. שרפה: (לה) עמל. ואון. עניינם שבר ויגיעה ודבר רע: (ג) ימריצך. יחזקך כמו מה נמרצו אמרו יושר (לעיל ז): (ד) לו. כמו אם וכן לו החייתם אותם (שופטים ח): כמו ראשי. בראשי וכן כמו פי אתחנן (לקמן יט): (ה) אאמצכם. מל' אומץ וחוזק: וניד. מל' נדידה: (ו) מני. ממני:

בלבם את מכשול עוונך לחשוב שאין משגיח והנה רעתך רבה ועל אשר יתרעם על היסורים בעבור מעשה הטוב שעשה ישיב לומר הלא מאד קבלת עליהם גמול וחוב העון עדיין הוא בידך ותקבל גמול בהיסורים האלה ויוכיח על ההשגחה ממפלת הרשעים מבלי תקומה ואף בימי טובתו תמלא נפשו מחלחלה וישפוט בכל עת אשר הרעה תבוא עליו אשר לא כן בנקי וצדיק): (ב) שמעתי. כדברים האלה שמעתי רבות פעמים ומה תועלת בהכפלים כי כולכם מנחמים תנחומי הבל לומר שאחר התשובה ישגה אחריתי ואם אין בידי עון מה מקום לתשובה ומה זה תספר לפני עונש הרשעים לעורר לבי לתשובה: (ג) הקץ. וכי ימצא סוף לדברי רוח הלא דברים כאלה תוכל להרבות עד בלי די ואת כולם ישא הרוח: או וגו'. מהו הדבר אשר מחזק אותך ומזוהך על ההשבה עד שבע"כ תשוב ועם בלא דעת וכאומר הלא אין בדבריך חכמה ואף אינך כפוי ומוכרח להשיב א"כ חדל לך ולא תוסיף לדבר עוד או שאמר לו מדוע לא אמרת הדברים האלה בראשונה כי לדברי חכמה בע"כ יתמו האמרים אשר חשב עליהם עד כי יחזור ויחשוב מה להשיב אבל לדברי רוח אין קץ כי אין על מה לחשוב או מה חוזק ועזר מצאת מהדברים הנאמרים עד כי תשוב לענות שוב הדברים שאמרת בתחלה הלא המה כפל ענין ורק במלות שונות: (ד) גם אנכי וגו'. אמר בדרך תימה וכי אם היו נפשכם מדוכאי' ביסורי' במקום נפשי וכי הייתי מדבר גם אנכי ככה לתלות בכס עון רב הלא לא כן הייתי עושה אבל הייתי מחבר בדברים על דבריכם להתלונן עמכם ולהפליג ברוע המקרה או הייתי מניע עליכם בראשי כמיילל ומיצי: (ה) אאמצכם. עוד הייתי מחזק אמריכם בפה מלא: וניד שפתי. הנדת שפתי בדבור היה מחדיל אמריכם כי הייתם מנוחמים בדברי כי כן דרך המצטער כאשר יראה שמפליגין בצערו ומתלוננים עמו להצטער בצרתו מתנחם הוא בזה: (ו) אם אדברה. כאומר ואם בזה תחשבו להחדיל אמרי במה שתאמרו שאני מיפר היראה אשר היא עוד סיבה לבל ילכו היסורים הנה לא כן הוא כי כמו אם אדברה לא יחשך כאבי כן לא יחשך אם אחדל מלדבר כי מה מן העון אשר ילך לו על ידי מירוק היסורים עד שאשוב להיות נקי לשילכו היסורים וכאומר הלא אין בידי עון ומתחלה בחנם באו ומדוע א"כ ילכו:

ב עת שבאו אבותינו לארץ, מצאו נטוע – פטור. ונטעו, אף על פי שלא פבשו – חיב. הנוטע לרבים, חיב; רבי יהודה פוטר. הנוטע ברשות הרבים, והגזלן שנמטע, והגזלן שנמטע, והנוטע בפסיגה, והעולה מאליו – חיב בערלה. **ג** אילן שנעקר והסלע עמו, שטפו נהר והסלע עמו, אם יכול לחיות – פטור. ואם לאו – חיב. נעקר הסלע מצדו, או שזעזעו המחרשה, או שזעזעו ועשאו כעפר, אם יכול לחיות – פטור. ואם לאו – חיב. **ד** אילן שנעקר ונשתיר בו שרש – פטור. וכמה יהא השרש? רבן גמליאל אומר משום רבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא: כמחט של מתוך. **ה** אילן שנעקר ובו ברכה, והוא חיה ממנה – חזרה הזקנה לחיות בברכה. הברכה שנה אחר שנה,

פירוש ברטנורא

ב ומצאו נטוע. פטור. דכתיב (שם) כי תבואו אל הארץ ונטעתם, פרט לנטעו עובר כוכבים עד שלא באו לארץ: נטעו. בין ישראל בין עובדי כוכבים לאחר שבאו לארץ, אע"פ שלא כבשו ישראל את הארץ חיב דכתיב (שם) כל עץ בין נטעו ישראל בין נטעו עובר כוכבים: הנוטע לרבים. שנמטע ברשותו לצורך רבים: חיב. דכתיב (שם) יהיה לכם ערלים להביא הנטוע לרבים: ורבי יהודה פוטר. סבר ונטעתם נמי משמע לרבים ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט. ורבנן סברי ונטעתם כל אחד לעצמו משמע. ואין הלכה כר' יהודה: והנוטע ברשות הרבים. לצורך עצמו: והעובר כוכבים שנמטע. כשדה של ישראל: והגזלן. שגול קרקע ונטעה, ונתאשו הבעלים ממנה: והנוטע בפסיגה. אע"פ שאינה נקובה, אם היא של חרס לפי שאין כלי חרס עומד בפני השרשים והן מפעפעין דרך החרס ויונקים מן הקרקע. אבל של עץ בעי נקובה: והעולה מאליו. ודוקא במקום ישוב, אבל במקום יערים ומדברות לא: **ג** אילן שנעקר. שעקרתו הרוח או שטפו נהר והוליכו למקום אחר: והסלע עמו. העפר שסביב השרשים קרוי סלע, לפי שהוא נעשה שם קשה כסלע. וקאמר שאם היה אותו עפר עמו והוסיף עליו עפר ונשרש שם בארץ רואים, אם יכול לחיות מן העפר שכא עמו בלא תוספת עפר אחר, [הרי] הוא כנטוע במקומו הראשון ופטור מן הערלה. ואם לאו הרי הוא כאלן העולה מאליו וחיב: זעזעו המחרשה. ונתפור ממנו העפר ונתגלו השרשים: **ד** ונשתיר בו שרש. מחובר לקרקע שלא נעקר: כמחט של מתוך. גרסין, כלומר שעור עובי השרש כמחט שהאורנים מותחים בו הבגד, אחר שארנהו, להפשיטו ולהרחיבו: **ה** ובו בריכה. מנהג עובדי אדמה שחופרים גומא ולוקחים יחור אחד מן האילן וטומנין אותו באותו גומא ויוצא שורש היחור מצד אחר ונעשה שם אילן,

משניות מבוארות – קהתי

הנקרא "סלע", וחזר ונטעו עם ה"סלע" שלו (דמב"ם), או שטפו נהר – והוליכו למקום אחר, והסלע עמו – והוסיף עליו עפר ונשרש בקרקע, אם יכול לחיות – מאותו גוש העפר שנעקר עמו, בלא תוספת עפר אחר עליו, פטור – מן הערלה כאילו לא נעקר. ואם לאו – שאין האילן יכול לחיות אלא מחמת תוספת העפר שהוסיפו עליו, חיב – בערלה, כדן אילן הנוטע מחדש. נעקר הסלע מצדו – של האילן, ונתגלו שרשיו, או שזעזעו המחרשה – נענעה ונדגדה המחרשה את האילן בשעת חרישה ונתפור ממנו העפר, או שזעזעו – שזעזע אדם את האילן, ונעשאו כעפר – לפי הרמב"ם יש לגרוס כאן "בעפר", היינו שתיקן את האילן בעפר שהוסיף עליו וכיסה שרשיו, כלומר שהאילן לא נעקר אלא זעזעו וצריך היה להוסיף עליו עפר, אם יכול לחיות – בעפר שלו, בלי העפר שהוסיף עליו, פטור – מן הערלה; ואם לאו – שאינו יכול לחיות אלא על ידי תוספת העפר, חיב – בערלה, כאילו נעקר האילן ונטעוהו מחדש.

י ו ס נ

באור משנה ד

אילן שנעקר ונשתיר בו שרש – מחובר לקרקע, שלא נעקר; בעל "תוספות יום טוב" מפרש: "שנעקר מהעפר שסביבו ונשתיר שורש ממנו שלא נעקר ממנו העפר שסביב אותו השורש", פטור – מן הערלה, שיכול הוא לחיות על ידי השורש שנשתיר. וכמה יהא השרש? רבן גמליאל אומר – ויש גורסים: רבן שמעון בן גמליאל אומר – משום רבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא: כמחט של מתוך – ויש גורסים: של מיתווח, היינו כשיעור עובי המחט שהאורנים מותחים בה את האריג כדי להרחיבו.

באור משנה ה

אילן שנעקר ובו ברכה – ענף שהוברך ממנו בארץ, היינו שכפפו ענף של האילן וטמנוהו בקרקע והוציאו את ראשו מצד אחר, באופן שיונק מן הקרקע וגם מהאילן שהוא מחובר אליו; ענף זה נקרא "ברכה", ובאה משנתנו ללמד, שאם לאחר שנשתרשה הברכה בארץ נעקר האילן הזקן, והוא חיה ממנה – והאילן יונק וחי עכשיו מן

י ו ס ר א ש ו ן

באור משנה ב

עת שבאו אבותינו לארץ – בשעה שנכנסו אבותינו לארץ ישראל, בימי יהושע בן נון, מצאו נטוע – אילן שמצאוהו נטוע, היה פטור – מן הערלה, שנאמר (ויקרא יט, כג): "וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל", פרט לנטעו גויים קודם שבאתם לארץ (ספרא). נטעו – בין ישראל בין גויים לאחר שנכנסו לארץ, אף על פי שלא פבשו – ישראל את כל הארץ, חיב – האילן בערלה, שנאמר (שם): "וכי תבואו אל הארץ", משעה שתבואו אל הארץ חל חיוב ערלה על אילן מאכל שתטעו (דמב"ם); וממה שנאמר "כל עץ" דרשו: בין נטעו ישראל בין גוי (הר"ם). הנוטע לרבים – הנוטע אילן מאכל בתוך שדהו לצורך רבים, שיאכלו כולם מפירותיו, וכאילו הפקיר את הפירות (דמב"ם), חיב – בערלה, שנאמר: "ונטעתם" אפילו לרבים (דמב"ם), רבי יהודה פוטר – מן הערלה, שנאמר (שם): "יהיה לכם ערלים", וסובר רבי יהודה שיש כאן ריבוי אחר ריבוי, ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט (עין פירוש הרמב"ם למשנתנו; ועין ברטנורא שלומד מהפוסקים בדרך אחרת). ואין הלכה כרבי יהודה. הנוטע ברשות הרבים – לצורך עצמו (ברטנורא), ויש מפרשים – יש מפרשים, שנטע בשדהו של ישראל (ברטנורא), ויש מפרשים, אפילו נטע לעצמו (עין "תוספות יום טוב"). והגזלן שנמטע – כשדה שגול, והנוטע בפסיגה – אף על פי שאינה נקובה, אם היא של חרס, שכן השרשים מפעפעים דרך החרס ויונקים מן הקרקע; ברם, אם היא של עץ צריך שתהא נקובה (הר"ם; הרא"ש; ברטנורא). ויש מפרשים: בין של עץ, בין של חרס, אף על פי שאינה נקובה (ישנות אליהו), והעולה מאליו – אילן שצמח ועלה מאליו ברשות היחיד (דמב"ם); כל אחד מאלו חיב בערלה – פירותיו בשלש השנים הראשונות לנטיעתו אטורים משום ערלה.

באור משנה ג

אילן – זקן, שכבר עברו עליו שנות ערלה, שנעקר – על ידי הרוח, והסלע עמו – ועם האילן נעקר העפר הקשה שסביב השרשים

וּנְפִסְקָה – מוֹנֵה מִשְׁעָה שֶׁנִּפְסְקָה. סְפוּק הַגְּפָנִים, וְסְפוּק עַל גְּבִי סְפוּק, אֶף עַל פִּי שֶׁהַבְּרִיכָן בְּאֶרֶץ – מִתֵּר. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: מְקוֹם שֶׁפָּתְחָה יָפָה – מִתֵּר, וּמְקוֹם שֶׁפָּתְחָה רַע – אֲסוּר. וְכֵן בְּרַבָּה שֶׁנִּפְסְקָה וְהָיָה מְלֵאָה פְרוֹת, אִם הוֹסִיף בְּמֵאֵתִים – אֲסוּר.

ו נְטִיעָה שֶׁל עֵרְלָה וְשֶׁל פְּלֵיא הַפְּרָם שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּנִטְעוֹת, הָרִי זֶה לֹא יִלְקָט; וְאִם לְקָט – יַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאֵתִים, וּבְלֵבֶד שְׂלֵא יִתְפַּן לְלִקוּט. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר: אֶף יִתְפַּן לְלִקוּט וְיַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאֵתִים.

פירוש ברטנורא

וראש היחור נשאר מחובר באילן. ואין דין ערלה נוהג בו כעודו מחובר לאילן וינגק ממנו אע"פ שהוא יונק גם מן הקרקע. ואם נעקר אילן הזקן מן הקרקע ונמצא שכל חיורתו וניקתו עתה מן הבריכה: חזקה הזקנה להיות כבריכה. ושניהם, הזקנה והבריכה הוו כאילו נטעו, עתה ומונים להם שלש משעה שנעקר האילן: הבריכה שנה אחר שנה. לאחר שהדליה בריכה ראשונה לקח ממנו יחור והבריכו בארץ וכן עשה כמה פעמים זה אחר זה: מונה. לכולן שני ערלה משנפסקה הבריכה הראשונה מן האילן: ספוק גפנים. דרך עובדי אדמה שלוקחים זמורה ארוכה מגפן זו ומושכים אותה לגפן שבצדה ומרכיבין הזמורה בגפן והוו הנקרא ספוק ופזור מן הערלה. והא דתנן 'א' הנוטע וא' המוכר וא' המרכיב חייב בערלה, התם מיירי כשחתך הזמורה מן הגפן, או היחור מן האילן ואח"כ הבריכו או הרכיבו: מקום שבה יפה מותר. אם הזמורה שהבריכה בגפן כוחה יפה ויונקה מן הגפן אשר ממנה לוקחה, מותר ופזור מן הערלה. ואם כחה רע חייבת בערלה. ואין הלכה כר"מ: והיא מלאה פירות. אם תלשן מיד, הן מותרין מפני שגדלו בהיתר. ואם הניחן באילן וגדלו לאחר שנפסקה ואין בפירות שגדלו כבר מאתים למבל התוספת, אסור, דערלה אוסרת עד מאתים. והוא הדין באילן זקן שנעקר ובו פירות, וחזר ושתלו: **ו שנתערבה בנטיעות.** של היתר, ואינו מכיר הנטיעה של ערלה: ושל כלאי הכרם. כגון שהעביר עציץ נקוב תחת גפן אחת ונאסרה, ואינו מכירה בין שאר גפנים: הרי זה לא ילקוט. דכיון שאינו מכיר אותה של איסור כולן אסורות: אף יתכוין וילקוט. דחזקה אין אדם אוסר כרמו בנטיעה אחת ולא חיישינן דלמא אתי לערב הנטיעה לכתחילה. ואף על גב דבעלמא אין מבטלין איסור לכתחילה הכא מלתא דלא שכיחא היא ולא גזרו. ואין הלכה כר' יוסי:

משניות מבוארות – קהתי

לא תלשו את הפירות והניחו אותם באילן, והוסיפו לגדול אף לאחר שנפסקה הבריכה, והגיעה התוספת שגדלה באיסור ערלה לחלק אחד ממאתים ממה שגדל בפירות, כלומר שמאה תשעים ותשעה חלקים מהפירות גדלו בהיתר וחלק אחד גדל באיסור ערלה, אסור – לאכול את כל הפירות שאין ערלה בטלה אלא באחד ומאתים (כמו שבארנו כבר בפתיחה למסכתנו), היינו כשיש מאתים של היתר כנגד האחד של איסור, וכיון שהוסיפו הפירות אחד ממאתים באיסור ערלה אין במה שגדל בהיתר כדי לבטל את התוספת שגדלה באיסור, הלכך כל הפירות אסורים משום תערובת ערלה.

י ו ס ל י ש י

ב א ו ר מ ש נ ה ו

כבר הזכרנו (בפתיחה למסכתנו), שאיסור ערלה ואיסור כלאי הכרם שווים הם לענין ביטול, שאינם בטלים אלא באחד ומאתים (עיין הקדמתנו למשנה כלאים ה, ט).

נְטִיעָה שֶׁל עֵרְלָה וְשֶׁל פְּלֵיא הַפְּרָם שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּנִטְעוֹת – של היתר, ואינו מכיר את הנטיעה של איסור; בענין כלאי הכרם מבואר בירושלמי, שכונת משנתנו היא, שערוגה של כלאי הכרם נתערבה בערוגות (וכן מפרש הרמב"ם), והיינו אם באחת הערוגות שבגינתו היתה נטועה גפן ונאסרה הערוגה הזאת משום כלאים, ונעקרה הגפן, ואינו מכיר עכשיו איזו ערוגה נאסרה (ישנות אליהו). ויש מבארים בירושלמי, כגון שהעביר עציץ נקוב תחת אחת הגפנים שבכרמו ונאסרה הגפן משום כלאי הכרם, ואינו מכירה עכשיו בין שאר הגפנים, הרי זה לא ילקוט – את הפירות של הנטיעות (או של הערוגות), שהמחבר לקרקע אינו בטל באחד ומאתים, ולכן כל הפירות אסורים. **וְאִם לְקָט** – את הפירות, כגון שסבור היה שבטל האיסור אף במחובר ומותר ללקוט, יַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאֵתִים – כיון שפירות תלושים בידו, בטל האיסור שבתערובת כשיש מאתים של היתר כנגדו, וּבְלֵבֶד שְׂלֵא יִתְפַּן לְלִקוּט – לכתחילה כדי לבטל את האיסור, שאין מבטלים איסור לכתחילה (עיין תרומות ט, ט). **רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר: אֶף יִתְפַּן לְלִקוּט וְיַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאֵתִים** – מותר לו לכתחילה ללקוט את הפירות, והפירות של איסור בטלים באחד ומאתים. טעמו של רבי יוסי מבואר בבבלי (גיטין נד, ב), שחזקה אין אדם אוסר כרמו בנטיעה אחת, ומפרש רש"י: אין לך אדם נוטע ערלה בין שאר נטיעות בלא סימן ואוסר את כרמו בשביל נטיעה אחת, וכיון שאין הדבר מצוי לא גזרו בו חכמים, הלכך מותר לו ללקוט, אף שיש

הבריכה, חֲזָקָה הִזְקָנָה לְהִיּוֹת בְּכַרְכָּה – שכן "בריכה" דינה לענין ערלה הוא, שכל זמן שהיא מחוברת לאילן הזקן ויונקת ממנו, אין פירותיה אסורים משום ערלה; אבל כשנפסקה ונפרדה מהאילן, חל עליה חיוב ערלה משעה שנפסקה (כמבואר לקמן במשנתנו); ואף כאן הואיל ונעקר האילן הזקן והוא חי מן הבריכה, דינו כבריכה, וכשם שחל מעתה חיוב ערלה על הבריכה חל גם על האילן הזקן, כאילו שניהם ניטעו עכשיו, ומונים להם שלש שנות ערלה משעה שנעקר האילן (ר"ש; ומב"ם; ברטנורא). **הַבְּרִיכָה שֶׁנָּה אַחַר שָׁנָה** – לאחר שנשתרשה הבריכה, חזר והבריך ממנה ענף בארץ, וכן כל שנה חזר והבריך ענף מהבריכה החדשה, ונמצאות הבריכות יונקות זו מזו ומחוברות הן לאילן הזקן, שמשום כך לא חל בהן דין ערלה, כמו שהזכרנו לעיל, וּנְפִסְקָה – אם נפסקה הבריכה הראשונה מן האילן, מוֹנֵה – שלש שנות ערלה לכל הבריכות, מִשְׁעָה שֶׁנִּפְסְקָה – הבריכה, וכן אם נפסקה בריכה שנייה או שלישית, מונה שלש שנות ערלה לאותן הבריכות שנפסקה יניקתן מהאילן הזקן. **סְפוּק הַגְּפָנִים** – שלקחו זמורה ארוכה מגפן אחת ומשכוה לגפן אחרת והרכיבו אותה בה, וְסְפוּק עַל גְּבִי סְפוּק – שהרכיבו זמורה מן ה"סיפוק" בגפן אחרת, וחזרו והרכיבו זמורה מן "הסיפוק" אחרת בגפן אחרת. **אֶף עַל פִּי שֶׁהַבְּרִיכָן בְּאֶרֶץ** – שהבריך כל "הסיפוקים" גם בקרקע, ונמצאים יונקים גם מן הארץ, **מִתֵּר** – לאכול פירותיהם ואין בהם דין ערלה, לפי שכולם מחוברים לגפן הזקנה, ואין הברכתם בארץ עושה אותם כנטע חדש להתחייב בערלה. **רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: מְקוֹם שֶׁפָּתְחָה יָפָה** – אם הזמורה שהרכיבוהו בגפן כוחה יפה לינוק מן הגפן הזקנה (ברטנורא); ויש מפרשים: אם כוחה של הגפן הזקנה יפה לפרנס את הזמורה המורכבת (ר"ש), **מִתֵּר** – לאכול פירותיה; ואף על פי שהבריכה בארץ ונשתרשה בה אין בה איסור ערלה, לפי שהיא חיה בעיקר מכוח הגפן הזקנה, וּמְקוֹם שֶׁפָּתְחָה רַע – שניקתה של הזמורה מן הגפן חלשה היא, וכיון שהבריכה בארץ, הרי נמצאת היא יונקת בעיקר מן הקרקע, **אֲסוּר** – לאכול פירותיה משום ערלה. בירושלמי נתנו סימן לדבר, שלא כלפי הזקנה, כמי שניזון משל חיבור ומתבייש להסתכל בפניו. **וְכֵן** – (בנוסח אחר אין גורסים תיבת "וכן"), **בְּרַבָּה שֶׁנִּפְסְקָה** – מן הזקנה, והרי היא חייבת מעכשיו בערלה, **וְהָיָה מְלֵאָה פְרוֹת** – שאילו היו תולשים אותם מיד היו מותרים, לפי שגדלו בהיתר קודם שנפסקה הבריכה, **אִם הוֹסִיף בְּמֵאֵתִים** – אם

ז וְהַעֲלִים, וְהַלּוּלָבִים, וְמִי גַפְנִים, וְהַסְמֵדֵר – מִתְּרִים בְּעֶרְלָה וּבְרֵבְעֵי וּבְגִזְיֹר, וְאֲסוּרִים בְּאֶשְׂרָה. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: הַסְמֵדֵר אָסוּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּרִי. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: הַמַּעֲמִיד בְּשֶׁרֶף הָעֶרְלָה, אָסוּר. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: שְׁמַעְתִּי בְּפִרוּשׁ, שֶׁהַמַּעֲמִיד בְּשֶׁרֶף הָעֲלִים, בְּשֶׁרֶף הָעֶקְרִים – מִתֵּר, בְּשֶׁרֶף הַפְּגִים – אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵם פְּרִי.
ח עֲנֻקָּלוֹת, וְהַחֲרָצִים, וְהַזִּגִים, וְהַתְּמֵד שְׁלֵהֶם, קִלְפֵי רְמוֹן וְתַנְיָן שְׁלוֹ, קִלְפֵי אַגֻּזִים, וְהַגְּרֵעִינִים – אָסוּרִים בְּעֶרְלָה, וּבְאֶשְׂרָה, וּבְגִזְיֹר, וּמִתְרִין בְּרֵבְעֵי. וְהַנּוֹבְלוֹת כֻּלָּם אָסוּרוֹת.
ט רַבִּי יוֹסִי אָמַר: נוֹטְעִין יְחִיד שֶׁל עֶרְלָה, וְאִין נוֹטְעִין אַגֻּז שֶׁל עֶרְלָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּרִי. וְאִין מְרַכִּיבִין בְּכַפְּנוֹת שֶׁל עֶרְלָה.

פירוש ברטנורא

ז וְמִי גַפְנִים. המים היוצאים מן הגפנים כשוחתכים אותם או את הזמורות בימי ניסן: הסמדר. הוא הפרח שממנו יצא הכוסר. אבל הכוסר עצמו הכל מודים שהוא פרי: מותרים בערלה. דכתיב (ויקרא ט) וערלתם ערלתו את פרוו והני לאו פרי ניהו: וברבעי. נאכלין בשנה רביעית חוץ לירושלים בלא פדיון דיהיה כל פרוו קדש הלולים כתיב (שם) והני לא הוי פרי: ובגזיר. מותר הנזיר לאכלם דבניור כתיב (במדבר ו) לא יאכל והני לאו בני אכילה ניהו: ואסורים באשרה. דכתיב (דברים יג) ולא ידבק בידך מאומה מן החרם ואשרה הוא אילן הנעבד: המעמיד בשרף הערלה. המעמיד גבינה בשרף הנוטף מעצי ערלה. גומא"בלע"ו. וסבר רבי אליעזר דשרף הוי פרי, בין באילן העושה פירות בין באילן שאינו עושה פירות. ואין הלכה כר' יוסי ולא כר' אליעזר: בשרף הפגים. שרף הנוטף מן הפירות שלא בשלו כל צרכן. והלכה כרבי יהושע:

ח עֲנֻקָּלוֹת. לשון נטריקון ענבים דלקו תלת. כלומר שלקו קודם שהביאו שליש בשולן: החרצנים. גרעינים שבתוך הענבים: והזגים. הקליפות שבהן: והתמד. שנתן מים על גבי שמרים או על גבי החרצנים והזגין, ויש בהם טעם יין: והנין שלהן. פרח שעל גבי הפטמא: והגרעינין. גרעין של כל פרי כגון הגרעינים הנמצאים בתוך התמרים והזיתים והאפרסקים, וכיוצא בהן: אסורים בערלה. דכתיב (ויקרא ט) את פרוו את הטפל לפרוי: ומותרים ברבעי. שנמט רבעי אינו אסור בהנאה, אלא נאכל לבעלים בירושלים כמעשר שני. ואין מתקדש בקדושת מעשר שני אלא דבר הראוי לאכילה: נובלות. פירות הנושרים מן האילן קודם גמר בישולן: כולן אסורות. בין בערלה בין ברבעי בין באשרה בין בניור:

ט נוֹטְעִים יְחִיד שֶׁל עֶרְלָה. שהעץ מותר בהנאה. אבל לא האגוז שהוא פרי ואסור בהנאה. ומודה רבי יוסי שאם נמט והכריך והרכיב שהוא מותר דוח

משניות מבוארות – קהתי

אסור. הלכה כרבי יהושע.

בירושלמי מתעכבים על הגירסה שבמשנתנו, אם הגירסה היא "מפני שהוא פרי" (שחשף פרי) או "מפני שהם פרי" (שהפגים פרי, אבל השרף אינו פרי). למאי נפקא מינה? לזר שהעמיד בשרף פגי תרומה, אם תאמר שהשרף פרי, הגבינה אסורה; ואם תאמר שהפגים הם פרי, הגבינה מותרת, שאמנם ערלה אסורה בהנאה אבל תרומה מותרת בהנאה. ואמנם יש גורסים: מפני שהוא פרי.

יוֹסִי רַבִּי יוֹסִי

בְּאֵר מִשְׁנֵה ח

משנתנו באה ללמד, שאף פרי לקוי, וכן הטפל לפרי – אסורים משום ערלה. עֲנֻקָּלוֹת – בירושלמי מבואר: ענבים שלקו ונתקלקלו קודם שהגיעו לשליש בישולם (יש סוברים שתיבה זו היא צירוף של "ענב קלוקל"), וְהַחֲרָצִים – גרעיני הענבים, וְהַזִּגִים – קליפות הענבים, וְהַתְּמֵד שְׁלֵהֶם – מים שנתנים על החרצנים והזגים של ענבים שנשחטו, וכשמחמיץ ותוסס נעשה משקה שיש בו טעם של יין, קִלְפֵי רְמוֹן וְהַנְיָן שְׁלוֹ – הפרח שבראשו, קִלְפֵי אַגֻּזִים, וְהַגְּרֵעִינִים – גרעיני כל הפירות, אָסוּרִים בְּעֶרְלָה – שנאמר (ויקרא ט, כג): "וערלתם ערלתו את פרוו", לרבות הטפל לפרוי (ברטנורא), וּבְאֶשְׂרָה – מהטעם שהזכרנו כבר במשנה הקודמת, שנאמר (דברים יג, יח): "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם", וּבְגִזְיֹר – שאסורים לנזיר החרצנים והזגים ותמד שלהם, שנאמר בו (במדבר ו, ג): "חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה, וכל משרת ענבים לא ישתה... מחרצנים ועד זג לא יאכל"; וּמִתְרִין בְּרֵבְעֵי – שנטע רבעי אינו אסור בהנאה, אלא דינו כמעשר שני שנאכל לבעליו בירושלים, וכשם שאין מתקדש בקדושת מעשר שני אלא דבר הראוי לאכילה, אף רבעי אינו נוהג אלא בדבר הראוי לאכילה. וְהַנּוֹבְלוֹת – פירות שנשרו מן האילן לפני גמר בישולם, כֻּלָּם אָסוּרוֹת – של כולם, בין של ערלה, בין של רבעי, בין של אשירה, בין לנזיר, הרי הן אסורות.

בְּאֵר מִשְׁנֵה ט

רַבִּי יוֹסִי אָמַר: נוֹטְעִין יְחִיד שֶׁל עֶרְלָה – שהעץ של ערלה מותר בהנאה. "יחור" היינו ענף "גזופית" בית, "חריה" או "חרות" בדקל, "זמורה" בגפן, "יחור" בתאנה – כולם לשון ענף; וְאִין נוֹטְעִין אַגֻּז שֶׁל עֶרְלָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּרִי – שהאגוז הוא פרי ואסור

בזה משום ביטול איסור לכתחילה. וכן פוסק הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות טז, כח). אמנם בפירושו למשנתנו הוא כותב, שאין הלכה כרבי יוסי. אבל כנראה שחזר בו, לפי שביירושלמי וכן בבבלי מפרשים טעמו של רבי יוסי ("כסף משנה; הרדב"ז). – בבבלי (שם) הגירסא בדברי רבי יוסי היא: "אף המתכון ללקט יעלו באחד ומאתיים". ויש מפרשים שזוהי אמנם הגירסא הנכונה, שכן מודה רבי יוסי שלכתחילה לא ילקט, ואינו חולק אלא אם עבר ולקט במיד ("מלאכת שלמה" בשם הרי"ם).

בְּאֵר מִשְׁנֵה ז

משנתנו באה ללמד, שכל מה שאינו בגדר פרי, אין עליו איסור ערלה. הָעֲלִים, וְהַלּוּלָבִים – הענפים הרכים; ויש מפרשים הלולבים של גפנים (עיי' בבלי יומא פא, ב), וְמִי גַפְנִים – המים היוצאים מן הגפנים כשוחתכים אותן בימי ניסן, וְהַסְמֵדֵר – הפרח של ענבי הגפן; כל אלו מִתְרִים בְּעֶרְלָה – בשנות הערלה, שאין איסור אלא בפרי, שנאמר (ויקרא יט, כג): "וערלתם ערלתו את פרוו", ואלו אינם פרי; וּבְרֵבְעֵי – מותר לאכלם בשנה הרביעית לנטיעתם חוץ לירושלים בלא פדיון, שאף רבעי אינו נוהג אלא בפרי, שנאמר (שם שם, כד): "ובשנה הרביעית יהיה כל פרוו קודש הלולים לה"; וּבְגִזְיֹר – שמוותר לנזיר לאכלם, שכן בניור נאמר (במדבר ו, ד): "כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל", ואלו אינם מאכל; וְאֲסוּרִים בְּאֶשְׂרָה – באילן הנעבד לשם עבודה זרה, שאסור הוא בהנאה, אף אלו אסורים, שנאמר (דברים יג, יח): "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם". רַבִּי יוֹסִי אָמַר: הַסְמֵדֵר אָסוּר – בערלה וברבעי ובניור (ירושלמי), מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּרִי – שהסמדר חשוב פרי. ואין הלכה כרבי יוסי. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: הַמַּעֲמִיד – המקפיד חלב לגבינה, בְּשֶׁרֶף הָעֶרְלָה – בשרף הנוטף מאילן של ערלה, אָסוּר – אסורה הגבינה משום ערלה, שהשרף דינו כפרי. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: שְׁמַעְתִּי בְּפִרוּשׁ, שֶׁהַמַּעֲמִיד בְּשֶׁרֶף הָעֲלִים, או בְּשֶׁרֶף הָעֶקְרִים – השרשים, מִתֵּר – בשנות הערלה, לפי שאינם פרי, בְּשֶׁרֶף הַפְּגִים – בשרף הפירות שלא בשלו כל צרכן; ויש מפרשים: בשרף התאנים כשהן בוסר (ויבמיז), אָסוּר – משום ערלה, מִפְּנֵי שֶׁהֵם פְּרִי – שהפגים חשובים פרי לענין ערלה, ולכן השרף שלהם

פ ר ק ש נ י

א התרומה ותרומת מעשר של דמאי החלה והבפורים עולים באחד ומאה, ומצטרפין זה עם זה, וצריך להרים. הערלה וכלאי הפרם עולים באחד ומאתים, ומצטרפין זה עם זה, ואין צריך להרים. רבי שמעון אומר: אין מצטרפין. רבי אליעזר אומר: מצטרפין בנותן טעם, אבל לא לאסור.

פירוש ברטנורה

זה גורם מותר: בכפניות, יחור שיש בו כפניות, תמרים בעודן סמדר נקראים כפניות רבי יוסי למעמיה דאמר הסמדר אסור מפני שהוא פרי. והלכה כמותו דמותר ליטע יחור של ערלה ואין הלכה כמותו שאסור בכפניות:

ב א התרומה. עולין באחד ומאה. אם נפלה סאה אחת מאלו במאה סאין של חולין בטלה ומותרים לזרים. בפחות ממאה, הכל אסור לזרים. ומפנין לה מרכיב נבי תרומת מעשר (במדבר יח) את מקדשו ממנו מה שהורם ממנו אם חזר לתוכו מקדשו דהיינו צ"ט דממאה הפריש עשרה למעשר ומעשרה אחת לתרומת מעשר: **ומצטרפין זה עם זה.** אם נפלה סאה אחת מכולן לפחות ממאה חולין מקדשתן, ובהא מודו כולי עלמא דמצטרפין, דשם אחד ניהו וכולהו מקריין תרומה דבטלה כתיב (שם טו) חלה תרימו תרומה ובכורים נמי אקרו תרומה דאמר מר תרומות ירך אלו בכורים דכתיב בהו (דברים כו) ולקח הכהן הטנא מידך: **וצריך להרים.** הסאה שנפלה ולתת אותה לכהן, והשאר מותר לזרים. ואע"ג דבערלה וכלאי הכרם דחמירי טפי א"צ להרים והאיסור עצמו בטל שאני תרומה דיש לה בעלים וצריך להרים מפני גזל השבט אבל בכל שאר איסורים דלא שייך בהו דין גזל כשהו מתבטלין א"צ להרים: **עולין באחד ומאתים.** דגבי תרומה כתיב מלאה, (שמות כב) מלאהך ודמך לא תאחר, ובכלאי הכרם כתיב מלאה (דברים כב) פן תקדש המלאה מה מלאה האמור לחלו עולה, כדילפינן מאת מקדשו ממנו, אף כאן עולה. ולפי שכפל אסורו שהוא אסור בהנאה כפלו עלייתו וצריך מאתים. וערלה ילפינן לה מכלאים לפי שהיא אסורה בהנאה כמותן: **ומצטרפין זה עם זה.** ערלה וכלאי הכרם מעורבין יחד שנפלו לתוך היתר, מצטרפין לאסור ביבש עד מאתים, ובלח בקדרה בנותן טעם: **אין מצטרפין.** אפילו לאסור הקדרה בנותן טעם, כיון דשני שמות ניהו. אלא אם יש בקדרה לבטל טעם הערלה בפני עצמו, וטעם כלאי הכרם בפני עצמו, הכל מותר: **מצטרפין בנותן טעם.** שצריך בקדרה בלח כדי לבטל טעם שתיהן יחד: **אבל לא לאסור.** כיבש, שא"צ שיהיה בתיר מאתים כנגד שתיהן. והלכה כתי"ק:

משניות מבוארות – קהתי

של חולין, הרי היא בטלה, ומותרת התערובת לזרים, אבל אם נתערבה בפחות ממאה סאים של חולין, הכל אסור לזרים. והסמיכו זה על מה שכתוב בתרומת מעשר (במדבר יח, כס): "את מקדשו ממנו" – מה שהורם ממנו אם חזר לתוכו מקדשו, והרי תרומת מעשר היא החלק האחד ממאה מן התבואה ומכאן שאם נפל אחד של תרומה לתוך תשעים ותשעה של חולין הרי זה מקדשם, והם נעשים "מדומע". **ומצטרפין זה עם זה** – סאה אחת מכולן מצטרפת לאסור תשעים ותשע סאים של חולין, כגון אם נתערבו כולן, ונפלה סאה מן התערובת לתוך תשעים ותשע סאים של חולין, הכל נעשה "מדומע". **וצריך להרים** – כשהם בטלים באחד ומאה, צריכים להרים מתוך התערובת כשיעור שנפל לתוכה מן הקודש, וליתנו לכהן שממונו של כהן הוא ויש בזה משום גזל השבט. ברם, כל שאר איסורים שמתבטלים, הואיל ואין בהם דין גזל, אין צריכים להרים. **הערלה וכלאי הפרם עולים באחד ומאתים** – סאה מהם שנתערבה במאתים סאים של היתר, הרי היא בטלה. בירושלמי מבואר, שהואיל ואלו כפול איסורים, שאסורים הם גם באכילה וגם בהנאה, כפלו חכמים שיעורם לענין ביטול. **ומצטרפין זה עם זה** – כגון אם נתערבה סאה משניהם בפחות ממאתים סאה של היתר, הרי היא אוסרת את התערובת; וכן אם נתערבה בדבר לח של היתר, מין בשאינו מינו, הרי הם מצטרפים לאסור את התערובת בנותן טעם, שאם יש בשניהם כדי ליתן טעם בהיתר, התערובת אסורה. **ואין צריך להרים** – כשהם בטלים באחד ומאתים, כמו שבארנו כבר לעיל. **רבי שמעון אומר: אין מצטרפין** – אפילו אם נתערבו בדבר לח, ושניהם נותנים בו טעם אחד של איסור, מכל מקום אינם מצטרפים לאסור את התערובת, ואם כל אחד מהם בפני עצמו אין בו כדי ליתן טעם בהיתר, הכל מותר. טעמו של רבי שמעון הוא, לפי שערלה וכלאי הכרם שני שמות של איסור הם, וכל שאינם משם אחד אינם מצטרפים. **רבי אליעזר אומר: מצטרפין בנותן טעם** – אם נתערבו בדבר לח של היתר, הרי הם מצטרפים לאסור אותו בנותן טעם, שאם אין בהיתר כדי לבטל טעם שניהם הריהו נאסר, **אבל לא לאסור** – שאם נתערבו ביבש, ואין בהיתר מאתים כנגד שניהם, אינם מצטרפים לאסור, אלא כל אחד מהם מצטרף אל ההיתר לבטל את חבירו במאתים. הלכה כותנא קמא.

הוא בהנאה. **ואין מרכיבין בכפניות של ערלה** – יחור שיש בו כפניות של ערלה, והן תמרים בעודם סמדר, אסור להרכיבו באילן אחר, שחוששים שמא יבוא לאכול את הכפניות, ורבי יוסי הולך לשיטתו (לעיל משנה ז) שהסמדר אסור מפני שהוא פרי (ר"ש; בדסונוא; ירושלמי). יש מפרשים ש"כפניות" הן הלולבים של התמרים בתחילת צמיחתם, שאז רכים הם וראויים לאכילה כפרי עצמו; וזהו ששינוי כאן, שאסור להרכיב כפניות של ערלה בדקלים, מפני שהן כפרי, ונוהג בהן איסור ערלה.

יש מקשים על שני הפירושים שהבאנו, שלשון המשנה "ואין מרכיבין בכפניות" אינה מתיישבת על פיהם, והרי היה התנא צריך לומר "אין מרכיבין כפניות" (כלי ב"ת), או "אין מרכיבין יחור שיש בו כפניות". מכאן מפרשים הם על פי "הערך", ש"כפניות" היינו תמרים קטנים של דקל זכר, ובעודן בנצת ובעטיפתן מאבקים בהן את המכבדות (ענפי התומר שעליהם נתונים הפרחים והפרי) של דקל נקבה להשביתן, וזוהי ההרכבה כאן, שרבי יוסי אוסר אותה בשל ערלה ("מזאכת שלמה" בשם ה"ד הי"ד הי"ד).

י ו ס ח נ י ש י

ב א ו ר מ ש נ ה א

פרק זה עוסק בדני תערובת. משנתנו באה ללמד דיני בטול של תרומה, תרומת מעשר, חלה וביכורים, ערלה וכלאי הכרם.

התרומה – היינו תרומה גדולה, **ותרומת מעשר** – שהלוי נותן לכהן ממעשר ראשון שהוא מקבל, כמו שכתוב (במדבר יח, כו): "והירימותם ממנו תרומת ה', מעשר מן המעשר", **של דמאי** – וכל שכן של ודאי; ואמנם יש גורסים: ותרומת מעשר, ותרומת מעשר של דמאי. אבל תרומה גדולה של דמאי אין, שלא נחשדו עמי הארץ עליה, ולכן אין מפרישין תרומה גדולה מתבואה שנלקחה מעם הארץ (ענין פתיחה למסכת דמאי). **החלה והבפורים** – שאף אלו נקראים תרומה, שכן כתוב (במדבר טו, כ): "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה", וכתוב (דברים יב, יז): "לא תוכל לאכל בשערך מעשר דגנך ויתירך ויצערך... ותרומת ירך", ודרשו: "תרומת ירך" אלו ביכורים, שכתוב בהם (דברים כו, ז): "ולקח הכהן הטנא מידך"; והרמב"ם כותב: "אין לך דבר שטעון הבאת מקום שלא פרטו בפסוק זה חוץ מן הביכורים, ובהן נאמר "ותרומת ירך", הא למדת שהן קרויין תרומה" (הל' תרומות טו, כ); כל אלו, אפוא, הנקראים "תרומה", דינם אחד לענין אכילה ודימוע, **עולים באחד ומאה** – סאה מהם שנתערבה במאה סאים

ב התרומה מעלה את הערלה, והערלה את התרומה. כיצד? סאה תרומה שנפלה למאה, ואחר כך נפלו שלשה קבין ערלה, או שלשה קבין פלאי הכרם – זו היא שהתרומה מעלה את הערלה, והערלה את התרומה. ג הערלה מעלה את הפלאים, והפלאים את הערלה, והערלה את הערלה. כיצד? סאה ערלה שנפלה למאתים, ואחר כך נפלה סאה ועוד ערלה, או סאה ועוד של פלאי הכרם – זו היא שהערלה מעלה את הפלאים, והפלאים את הערלה, והערלה את הערלה.

פירוש ברטנורא

ב התרומה מעלה את הערלה. מצטרפת עם החולין לבטל את התרומה: שנפלה למאה. לאו דוקא מאה אלא פחות ממאה, דאילו מאה ממש עולה ולא בני צירוף אלא ה"ק התרומה שנפלה לחולין ונעשה הכל מאה: ואח"כ נפלו שלשה קבין של ערלה סתם מתניתין כר' יהושע דאמר בפ"ק דתרומות דתרומה עולה במאה ועוד הלכך כשנפלה סאה של תרומה לצ"ט של חולין, וחורו ונפלו שם שלשה קבין של ערלה ומצטרפין עם החולין, שנמצאו שם צ"ט ועוד שלשה קבין חולין, הרי סאה של תרומה בטלה במאה ועוד. אי נמי מצינן לאוקמה כר' אליעזר דהלכתא כוותיה דאמר תרומה עולה באחד ומאה וכגון שנפלה סאה של תרומה לתוך צ"ט סאין וחצי סאה של חולין ושלשה קבין הללו של ערלה שהוא חצי סאה מצטרפין עם החולין להשלים לשיעור מאה של חולין כדי שתעלה באחד ומאה: זו היא שהתרומה מעלה את הערלה. שאותה סאה של תרומה נצטרפה עם החולין להשלים מאתים חצאי סאין, להעלות שלשה קבין של ערלה באחד ומאתים: והערלה את התרומה. דשלשה קבין של ערלה שהן חצי סאה, נצטרפו עם החולין לבטל סאה של תרומה באחד ומאה. דכשנפלה סאה לתוך צ"ט וחצי נאסרו, וכשחור ונפל שם שלשה קבין ערלה או כלאים, הותרו:

ג והערלה את הערלה. צריך לומר דאחד מהם נטע רבועי שהם שני שמות, דאי אפשר לאיסור של שם א' שיהיה מבטל קצתו לקצתו. וקרי תנא לנטע רבועי ערלה שמן הערלה הוא בא. ולהכי קתני הערלה את הערלה ולא קתני הכלאים את הכלאים שאין בכלאים שני שמות כמו שיש בערלה: שנפלה למאתים. לאו למאתים דוק דאילו מאתים ממש לא בני צירוף. וכשנפלה סאה ערלה לתוך קצ"ט של היתר נאסרו וכשחור ונפל שם סאה ועוד של כלאים מצטרפים עם הקצ"ט לבטל הערלה. וכן הערלה מצטרפת עם הקצ"ט לבטל סאה ועוד של כלאי הכרם. והיינו כרבי יהושע דאית ליה דערלה בטלה במאתים ועוד כמו תרומה במאה ועוד, הלכך סאה של כלאים בטלה בקצ"ט ומשהו והעוד כמל בסאה חסר משהו. וכן בני אמ נפל שם סאה ועוד של

משניות מבוארות – קהתי

התרומה והערלה (ר"ש).

אבל – וכתב הרב מברטנורא – אפשר ליישב משנתנו גם לפי ההלכה (כדעת רבי אליעזר שם), שהתרומה אינה בטלה אלא באחד ומאה, וכגון שנפלה סאה תרומה לתוך תשעים ותשע וחצי של חולין, ונמצא שבצירוף מחצית הסאה של הערלה יש בהם מאה סאה כנגד הסאה של תרומה.

ויש משיגים על פירושו של הרב מברטנורא, שכן אם החולין נאסרו בתחילה משום "מדומע", אין הערלה מצטרפת אחר כך לבטל את האיסור; ומכאן מסיקים הם שהעיקר בכיורש הרמב"ם והר"ש ("פיי דודש" על יורה דעה סימן צט סעיף כא; ועיין "משנה ראשונה" ותוספתו רבי עקיבא איגר).

ומדברי הרמב"ד (בהשגותיו על הרמב"ם הל' מאכלות אסורות טז) נראה, שלפי גירסתו נישנו במשנה בפירוש שתי דוגמאות על שני העניינים כדלקמן: כיצד? סאה תרומה שנפלה למאה, ואחר כך נפלה חצי סאה ועוד ערלה, או שלושה קבין ערלה שנפלו למאה סאה ואחר כך נפלה סאה ועוד של תרומה – זו היא שהתרומה מעלה את הערלה והערלה את התרומה.

לפי זה יוצא, שהראב"ד אינו מפרש לפי הירושלמי ש"למאה" היינו לתוך פחות ממאה, אלא למאה ממש, כלומר שבנפילה הראשונה נתבטלה אמנם הסאה של תרומה או מחצית הסאה של ערלה, אלא שבנפילה השנייה צריכה התרומה לבטל את ה"עוד" של ערלה, או שהערלה שנפלה בתחילה צריכה לבטל את ה"עוד" של תרומה. וכתוב בעל "פרי חדש" שגירסה זו נכונה מאד, שנמצאת משנתנו דומה ממש למשנה הבאה ("משנה ראשונה").

י ו ש י

באור משנה ג

משנה זו מסיפה ללמד – לפי פירוש הרמב"ם – שאיסור שנבטל בהיתר, מצטרף עמו כדי לבטל איסור אחר שנפל אחר כך לתוך תערובתם.

הְעֵרְלָה מְעֵלָה אֶת הַפְּלָאִים – הערלה מצטרפת עם ההיתר לבטל את כלאי הכרם באחד ומאתים, והפלאים את הערלה – וכלאי הכרם מצטרפים עם ההיתר לבטל את הערלה, והערלה את הערלה – וכך מצטרפת הערלה עם ההיתר, שנפלה לתוכו ונתבטלה בו, כדי לבטל את הערלה שנפלה אחר כך לתוך תערובתם. **כִּיצַד? סָאָה עֵרְלָה שֶׁנִּפְלָה לְמֵאתִים** – של היתר ונתבטלה, **וְאַחַר כֵּן נִפְלָה לְתוֹכֹם, סָאָה וְעוֹד עֵרְלָה** – סאה ועוד משהו, היינו אחד ממאתים בסאה, או **סָאָה וְעוֹד שֶׁל פְּלָאֵי הַכֶּרֶם** – הכל מותר; **זוֹ הִיא שֶׁהֵעֵרְלָה מְעֵלָה אֶת הַפְּלָאִים** – שהסאה של ערלה שנפלה בתחילה לתוך המאתים של היתר, הואיל ונתבטלה, הריהי מצטרפת עכשיו עמהם לבטל את הסאה ועוד אחד ממאתים בסאה של כלאי

באור משנה ב

הַתְּרוּמָה מְעֵלָה אֶת הָעֵרְלָה – כלומר שהתרומה מצטרפת עם החולין לבטל את הערלה באחד ומאתים, **וְהֵעֵרְלָה אֶת הַתְּרוּמָה** – וכן הערלה מצטרפת עם החולין לבטל את התרומה באחד ומאה. והוא הדין לכלאי הכרם, שהתרומה מעלה את כלאי הכרם, וכלאי הכרם מעלים את התרומה. **כִּיצַד? – התרומה מעלה את הערלה? סָאָה תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְמֵאָה** – כלומר, סאה של תרומה שנפלה לחולין ונעשה הכל מאה סאה **וּרְמַב"ם עַל פִּי הִירוּשָׁלַיִם**, היינו שהחולין היו תשעים ותשע סאים, וכשנפלה הסאה של תרומה לתוכם נעשו "מדומע", **וְאַחַר כֵּן נִפְלוּ – לתוך המדומע, שְׁלֹשָׁה קִבֵּינֵי עֵרְלָה, או שְׁלֹשָׁה קִבֵּינֵי פְּלָאֵי הַכֶּרֶם** – שהם חצי סאה (הסאה 6 קבים), **זוֹ הִיא שֶׁהַתְּרוּמָה מְעֵלָה אֶת הָעֵרְלָה** – שהסאה של תרומה מצטרפת עם החולין, והרי יש בהם מאתיים חצאי סאה כנגד מחצית הסאה של הערלה או כלאי הכרם. ברם, אין התערובת מותרת באכילה לזרים אלא לכהנים, שהרי נעשתה "מדומע" בתחילה (ר"ש). **וְהֵעֵרְלָה אֶת הַתְּרוּמָה** – כלומר, וכן הערלה מעלה בדרך זו את התרומה, שאם סאה ערלה נתערבה במאתים של היתר (שאילו נתערבה בפחות ממאתים הרי נאסר הכל), ואחר כך נפלה תרומה לתוך תערובת זו, אם יש בתערובת כולה מאה חלקים כנגד התרומה, אף על פי שבחולין עצמם אין כדי לבטל את התרומה, מכל מקום מצטרפת הערלה עם החולין, והתרומה בטלה באחד ומאה.

בארנו משנתנו על פי הרמב"ם והר"ש (ועיין הל' מאכלות אסורות טז, יז-יח). ברם, הרב מברטנורא מפרש משנתנו בדרך אחרת, שכן לפירושו מוסבה הדוגמא שבמשנה על שני העניינים כאחד, שהתרומה מעלה את הערלה, והערלה מעלה את התרומה, כלומר שאם סאה תרומה נפלה לתשעים ותשע סאים של חולין ואחר כך נפלו שלושה קבין ערלה – הרי התרומה מצטרפת עם החולין לבטל את הערלה במאתים ואחד, וכן גם הערלה מצטרפת עם החולין לבטל את התרומה שנפלה בתחילה ולא נתבטלה.

אמנם לפי פירושו זה יוצא, שסתם משנתנו כרבי יהושע, הסובר שתרומה בטלה במאה ועוד (תרומות ד, ז), שהרי בצירוף הערלה עם החולין אין אלא תשעים ותשע וחצי סאים כנגד סאת התרומה. והוכרח פירוש זה, לפי שכך פירשו בירושלמי, שמה שנקטה משנתנו "סאה תרומה שנפלה למאה", לאו דוקא לתוך מאה אלא לתוך תשעים ותשע, כלומר ש"למאה" היינו שבין הכל ש' מאה, שאילו החולין עצמם היו מאה, הרי אין צריכים כל צירוף לביטול

ד פל המחמץ והמתבל והמדמע בתרומה ובערלה ובכלאי הפרם – אסור. ובית שמאי אומרים: אף מטמא. ובית הלל אומרים: לעולם אינו מטמא, עד שיהא בו פביצה.

ה דוסתאי, איש כפר יתמה, היה מתלמידי בית שמאי, ואמר: שמעתי משמאי הזקן, שאמר: לעולם אינו מטמא עד שיהא בו פביצה.

פירוש ברטנורא

נטע רבעי, מצטרפין עם הקצ"ט לבטל את הסאה של ערלה שנפלה, ואסרה הכל, וכן סאה של ערלה מצטרפת עם הקצ"ט של היתר לבטל סאה ועוד של נטע רבעי שנפלו באחרונה:

ד כל המחמץ והמתבל וכו'. הכי קאמר כל המחמץ והמתבל בערלה ובכלאי הכרם אסור: והמדמע בתרומה. המחמץ את העיסה בתפוחים או בשמרי יין של ערלה ושל כלאי הכרם. והמתבל את הקדרה בתבלין של כלאי הכרם או של ערלה אסור ואין עולין באחד ומאתים. וכן בתרומה כיון שהתמיצה עיסה של חולין בשאור של תרומה ונתבלה קדרה של חולין בתבלין של תרומה נעשה הכל מדומע ואסור לזרים ואינו עולה כאחד ומאה: **בית שמאי אומרים אף מטמא.** שאור מלא שהחמין עיסה טהורה או תבלין ממאין שתבלו קדרה טהורה. אע"פ שאין בשאור או בתבלין כביצה שהוא שעור טומאת אוכלין נטמאת העיסה ונטמאת הקדרה: **ובה"א עד שיהא בו פביצה.** דאין אוכל מטמא פחות מכביצה ל"ש שאור ותבלין ולא שנא שאר אוכלין:

משניות מבוארות – קהתי

הוא דבר חריף, הריחו אסור התערובת בכל שהוא.

פל המחמץ – את עיסתו, **והמתבל –** את תבשילו, **והמדמע בתרומה –** הלשון "והמדמע" קשה, וכל המפרשים מתחבטים בפירושה (כמבואר לקמן בשולי המשנה). מכל מקום כוונת המשנה היא: המחמץ והמתבל בתרומה, והיינו שיחמץ עיסה של חולין בשאור של תרומה, או שמתבל תבשיל של חולין בתבלין של תרומה; **ובערלה ובכלאי הפרם –** המחמץ עיסתו בתפוחים או בשמרי יין של ערלה או של כלאי הכרם, וכן המתבל תבשילו בתבלין של ערלה או של כלאי הכרם, **אסור –** הכל, כלומר שבתרומה נעשה הכל "מדומע" ואסור לזרים, ואין התרומה בטלה באחד ומאה, ובערלה ובכלאי הכרם נאסרת כל העיסה או נאסר כל התבשיל, ואין הערלה וכלאי הכרם עולים באחד ומאתים, שדבר המחמץ או המתבל אסור את התערובת בכל שהוא. **ובית שמאי אומרים: אף מטמא –** המחמץ עיסה טהורה בשאור טמא או המתבל תבשיל טהור בתבלין טמאים, אף על פי שאין בשאור או בתבלין כשיעור ביצה, שהוא השיעור לטמא אוכלים (עיין חלה ב, ח), מכל מקום נטמאת העיסה ונטמא התבשיל. **ובית הלל אומרים: לעולם אינו מטמא, עד שיהא בו פביצה –** שאין אוכל מטמא אלא אם כן יש בו כשיעור ביצה, ואין הברל בין שאור ותבלין לשאר אוכלין.

בענין הלשון "והמדמע" נאמרו פירושים שונים, אבל כולם דחוקים. אמנם מפירושו של הרמב"ם נראה שהוא גורס "מדמע" (ולא "והמדמע"), וכך שנו במשנה: "כל המחמץ והמתבל – מדמע בתרומה ובערלה ובכלאי הכרם אסור. כלומר שבתרומה אינו אסור לגמרי, אלא עושהו מדומע, שאינו מותר אלא לכהנים, אבל בערלה ובכלאי הכרם אסור לגמרי.

אבל בכל הספרים הגירסה היא "והמדמע", ורוב המפרשים מתחבטים בכיבוד המשנה לפי גירסה זו (עיין ברטנורא: "תוספות יום טוב", "משנה ראשונה"). ויש מפרשים: "המדמע" – כלומר שמערב טעמו, ופירוש המשנה כך הוא: "כל דבר שהוא מחמץ, או שאינו מחמץ אלא מתבל, או שאינו מתבל אלא שהוא מדמע, כלומר שנותן טעם, בין בתרומה בין בערלה בין בכלאי הכרם, הרי זה אסור" ("מלאכת שלמה" בשם הר"ד ירושלמי).

שבת ק"ד ט

באור משנה ה

במשנה הקודמת שנינו שנחלקו בית שמאי ובית הלל בענין טומאת אוכלין על ידי שאור טמא או תבלין טמאים, שלדעת בית שמאי כל המחמץ והמתבל מטמא אפילו בפחות מכביצה, ולדעת בית הלל לעולם אין אוכל מטמא אלא אם כן יש בו כשיעור ביצה. משנתנו באה להשמיע, ששמאי עצמו אף הוא סובר כבית הלל. **דוסתאי, איש כפר יתמה, היה מתלמידי בית שמאי, ואמר: שמעתי משמאי הזקן, שאמר: לעולם אינו מטמא עד שיהא בו פביצה –** כל אוכל טמא אינו מטמא אוכלים אחרים אלא אם כן יש בו כשיעור ביצה. נמצא שמאי עצמו חולק על בית שמאי והוא סובר כדברי בית הלל. וכן החלכה.

הכרם; **והכלאים את הערלה –** וכן בכגון זה מעלים כלאי הכרם את הערלה, שאם נפלה בתחילה סאה של כלאי הכרם לתוך מאתיים של היתר, ואחר כך נפלה סאה ועוד אחד ממאתים בסאה ערלה, המאתים של היתר והסאה של כלאי הכרם מצטרפות לבטל את הסאה ועוד של ערלה; **והערלה את הערלה –** סאה של ערלה שנפלה למאתים ואחר כך נפלה סאה ועוד ערלה, מצטרפת הסאה של ערלה, שנפלה תחילה, עם היתר, לבטל את הסאה ועוד של ערלה שנפלה אחר כך, שהואיל והאיסור שנפל תחילה נבטל, נעשה הכל כחולין המותרין (רמב"ם).

כפי שכבר הקדמנו, בארנו משנתנו לפי הרמב"ם. אבל יש מקשים עליו ממה ששנינו (תרומות ה, ח): "סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביה עד שנפלה אחרת, הרי זו אסורה. ורבי שמעון מתיר". הרי שלתנא קמא, אף על פי שנתבלה הסאה הראשונה, כיון שנפלה אחרת, איסורה של הראשונה חוזר וניער, ואילו כאן שנינו שהערלה מעלה את הערלה, ואין האיסור חוזר וניער?

ברם, לפי מה שפסק שם הרמב"ם, שאם קודם שנפלה הסאה השנייה ידעו כבר על הסאה הראשונה שנפלה, מודה תנא קמא שאין האיסור חוזר וניער, וכל התערובת מותרת, הרי אפשר ליישב גם כאן, שהמדובר הוא בכגון שנודע על נפילתה של הסאה הראשונה קודם שנפלה השנייה, ולפיכך לדברי הכל אין האיסור חוזר וניער (עיין "משנה ראשונה").

הרב מברטנורא מפרש גם משנתנו כשיטתו במשנה הקודמת, שהדוגמא המובאת בה מוסבה על כל העניינים שהיא דנה בהם; והיסוד לפירושו הוא מה שאמרו בירושלמי, ש"מאתים" הנכרות במשנה לא דווקא, אלא הכוונה היא לתוך מאה תשעים ותשע. והרי פירוש המשנה לפי הרב מברטנורא: ...סאה ערלה שנפלה למאתים – כלומר לתוך מאה תשעים ותשע של היתר, שנעשה הכל מאתיים, והרי נאסרו, ואחז כך נפלה סאה ועוד של כלאי הכרם – הרי הם מצטרפים עם המאה תשעים ותשע לבטל את הערלה, וכן הערלה שנפלה בתחילה מצטרפת עם המאה תשעים ותשע לבטל את הסאה ועוד של כלאים, כלומר שמשנתנו כרבי יהושע היא, שערלה בטלה במאתים ועוד כשם שתרומה בטלה במאה ועוד (עיין "תוספות יום טוב", שמפרש גם לפי רבי אליעזר, הסובר שאין ערלה בטלה אלא במאתים ואחד).

אמנם נדחק הוא בפירוש הפסיקה "והערלה את הערלה", לפי שאי אפשר לאיסור של שם אחד, שיהא מבטל צתו לקצתו, ולכן הוא מפרש שהכוונה בפסיקה זו לערלה לנטע רבעי, שהם שנתו, וקורא התנא לנטע רבעי "ערלה", לפי שהוא בא מן הערלה (עיין שם. ועיין פירוש הרא"ש: "תפארת ישראל"). וכבר הזכרנו בשולי המשנה הקודמת, שיש משיגים על הרב מברטנורא לגבי עיקר הדין היוצא מפירושו. כן גם קשה לפי פירושו, למה נקטה המשנה בנפילה השנייה, "סאה ועוד" (עיין "תוספות יום טוב" שמבואר שם, משום מה אמנם נטה הרב מברטנורא מפירושו של הרמב"ם ונקט דרך מיוחדת בפירוש משנתנו והמשנה הקודמת; ועיין "משנה ראשונה").

באור משנה ד

לאחר שלמדנו במשניות הקודמות שהתרומה בטלה באחד ומאה והערלה וכלאי הכרם בטלים באחד ומאתים, באה משנתנו ללמד, שלא נאמרו השיעורים הללו אלא לגבי דבר איסור שאינו מחמץ או מתבל, כלומר שאינו דבר חריף, אבל אם

ו וְלִמָּה אָמְרוּ: כָּל הַמְחַמֵּץ וְהַמְתַּבֵּל וְהַמְדֹמֵעַ לְהַחְמִיר? מִיִּן כְּמִינוֹ. לְהַקֵּל וְלְהַחְמִיר? מִיִּן כְּשֵׁאִינוֹ מִינוֹ. פִּיֶּצֶד? שְׂאֹר שֶׁל חֲטָיִים שֶׁנִּפְּלָ לְתוֹךְ עֶסֶת חֲטָיִים, וְיֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְחַמֵּץ – בֵּין שֵׁשׁ בּוֹ לְעֵלוֹת בְּאֶחָד וּמֵאָה, וּבֵין שְׂאִין בּוֹ לְעֵלוֹת בְּאֶחָד וּמֵאָה, אֵין בּוֹ לְעֵלוֹת בְּאֶחָד וּמֵאָה – בֵּין שֵׁשׁ בּוֹ כְּדֵי לְחַמֵּץ, בֵּין שְׂאִין בּוֹ כְּדֵי לְחַמֵּץ, אֶסוּר.

פירוש ברטנורא

ו וְלִמָּה אָמְרוּ. כמו ובמה אמרו. כלומר באיזה ענין אמרו שהמחמץ חולין בשאור של תרומה, והמתבל קדרת חולין בתבלין של תרומה והמדמע שמערב [ומבשל] חולין ותרומה יחד שאנו הולכים הכל להחמיר ומשני מין כמינו. ובמה אמרו פעמים להקל ופעמים להחמיר, במין שנתערב עם שאינו מינו. ומפרש, להחמיר כיצד שאור של תרומת חטין שנפל לתוך עיסת חטין של חולין דהיינו מין כמינו אוסר בנותן טעם אפילו יותר ממאה. ועד מאה אוסר אפילו בלא נתינת טעם:

משניות מבוארות – קהתי

ב א ו ר מ ש נ ה ו

כדי לחמץ, בין שיש בו לעלות באחד ומאה, ובין שאין בו לעלות באחד ומאה, אסור – משום מדומע, כלומר ששאר המחמץ מדמע אפילו באחד ומאה. אין בו לעלות באחד ומאה – ואם אין בחולין מאה כנגד השאור, בין שיש בו כדי לחמץ, בין שאין בו כדי לחמץ, אסור – משום "מדומע", כלומר שעד מאה אוסר אפילו בלי נתינת טעם, ואם יש בו בנותן טעם הריהו אוסר אפילו ביותר ממאה. והוא הדין לערלה ולכלאי הכרם שעד מאתיים אוסרים בלי נתינת טעם, ואם יש בהם בנותן טעם, הרי הם אוסרים אפילו ביותר ממאתיים.

וְלִמָּה אָמְרוּ – לענין מה אמרו (במשנה ד): כָּל הַמְחַמֵּץ וְהַמְתַּבֵּל וְהַמְדֹמֵעַ לְהַחְמִיר – שאין התרומה בטלה אפילו באחד ומאה? מִיִּן כְּמִינוֹ – אם נתערב מין במינו כמבואר להלן. לְהַקֵּל וְלְהַחְמִיר – ובמה אמרו שפעמים הולכים בו להקל ופעמים להחמיר? מִיִּן כְּשֵׁאִינוֹ מִינוֹ – כמבואר להלן (משנה ז). פִּיֶּצֶד – להחמיר במין כמינו? שְׂאֹר שֶׁל חֲטָיִים – של תרומה, שֶׁנִּפְּלָ לְתוֹךְ עֶסֶת חֲטָיִים – של חולין, וְהֵינּוּ מִיִּן כְּמִינוֹ, וְיֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְחַמֵּץ – אם יש בשאור

המשך מעמוד כב

שיחת שבת־פרשת שמות, כ"ג טבת, מבה"ח שבט, ה'תשכ"ו

- 1 כו'. וזוהי ההוראה בנוגע לכל המניעות ועיכובים, שבודאי מתבטלים על־ידי הבטחון והמחשבה לטוב
- 2 - הוגה על־ידי כבוד־קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁸⁵ ב'לקוטי־שיחות' חלק ל"ו בתחלתו.
- 3 וזהו גם הביאור במאמר המדרש⁸⁶ בנוגע לענין הגאולה, "ראובן ושמעון נחתין ראובן ושמעון סלקין"
- 4 - דלכאורה, בנוגע לענין הגאולה נוגע רק הענין ד"סלקין", ולמה נזכר גם הענין ד"נחתין" - כי, תיכף
- 5 ומיד בעת הירידה לגלות ("נחתין") צריך כבר לחשוב אודות היציאה מהגלות ("סלקין"), בידעו שבודאי
- 6 יש לו נתינת־כח לצאת מן הגלות (ולולי זאת לא היה הקדוש־ברוך־הוא שולחו לגלות), כיון שגם בהיותו
- 7 בגלות אינו נמצא לכדו, אלא ביחד עם הקדוש־ברוך־הוא - כמרומו גם כמה שכתוב⁸⁷ "איש וביתו באו",
- 8 דקאי על יחוד מ"ה וב"ן⁸⁸, שזהו ענין ההמשכה מלמעלה כו'.
- 9 וכן הוא בנוגע לגאולה מגלות זה האחרון - שבודאי "לא ידח ממנו נדח"⁸⁹, וכל בני־ישראל יצאו
- 10 מהגלות, "בנערנו ובזקנינו גו"¹¹, ועד ש"לא תשאר פרסה"¹², בגאולה האמיתית והשלימה, בקרוב ממש.

(88) ראה תו"א פרשתנו נ, ב. ובכ"מ.

(85) בשילוב שיחת ש"פ בשלח תשכ"ג.

(89) ע"פ שמואל"ב יד, יד. וראה תניא ספ"ט. ה' ת"ת

(86) ויק"ר פל"ב, ה.

לאדה"ז פ"ד סה"ג.

(87) ריש פרשתנו.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

דף טז ע"ב: מבארת הגמרא את הברייתא: **אמר מר, בית הלל אומרים 'ורב חסד' מטה כלפי חסד**. מקשה הגמרא: **והכתוב (זכריה יג ט) 'והכאתי את השלשית באש', ומבואר שנידונים באש של גיהנם**. מתרצת הגמרא: **התם** - הכתוב שם עוסק **בפושעי ישראל בגופו**. מקשה הגמרא: האם אפשר להעמיד את הפסוק **בפושעי ישראל בגופו, והא אמרת לעיל דלית להו תקנתא**, אלא גופם כלה ונשמתם נשרפת, ואילו כאן מבואר שהקב"ה מנקה אותם מעוונותיהם על ידי יסורי גיהנם, ומעלה אותם משם. מתרצת הגמרא: **כי לית להו תקנה** - מה שאמרו שלפושעי ישראל בגופם אין תקנה, הרי זה דוקא **ברוב עונות** - כשעוונותיהם רבים על זכויותיהם, ואילו **הכא**, מדובר כשיש להם **מחצה עונות ומחצה זכיות, ואית בהו נמי** - ויש בכלל עוונותיהם גם **עון פושעי ישראל בגופו**, והם **לא סגי' ליה דלאו** - אכן אין להם כפרה מבלי שיתקיים בהם מה שנאמר **'והכאתי את השלשית באש'**, אמנם כיון שיש להם מחצה זכויות, עולים לאחר זמן מגיהנם. **ואם לאו** - ואם אין בהם עוון של פושעי ישראל בגופו, ויש להם מחצה עונות ומחצה זכויות, עליהם אמרו בית הלל **'ורב חסד' מטה כלפי חסד**, ואין יורדים כלל לגיהנם.

שנינו בברייתא: **ועל הבינוניים אמר דוד (תהלים קטו א) 'אהבתי כי ישמע ה' דרש רבא, מאי דכתיב 'אהבתי כי ישמע ה', אמרה בנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, אימתי אני אהובה לפניך, בזמן שאתה שומע קול תחנוני, דלותי ולי יהושעי' אה-על-פי שדלה אני מן המצות**, כגון הבינוניים שאין זכויותיהם מכריעים את הכף, ואין בהם בכדי להצילם, **לי נאה להושיע**, להטות הכף כלפי חסד. מבררת הגמרא: **פושעי ישראל בגופו מאי ניהו** - מי הם. **אמר רב, קרקפתא דלא מנח תפלין** - ראש שאינו מניח תפילין. ומי הם **פושעי אומות העולם בגופו**. **אמר רב, בעבירה** - החוטאים בגילוי עריות. שנינו בברייתא: **ושנתנו חיתיתם בארץ חיים**. **אמר רב חסדא, זה פרנס המטיל אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים**. **אמר רב יהודה אמר רב, כל פרנס המטיל אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים, אינו רואה בן תלמיד חכם, שנאמר (איוב לז כד) 'לבן יראוהו אנשים, לא יראה כל חכמי לב'** - מי שאנשים יראים ומפחדים ממנו, אינו רואה בנים חכמי לב.

שנינו בברייתא: **בית הלל אומרים, 'ורב חסד' מטה כלפי חסד**. מבררת הגמרא: **היכי עביר** - איך מטה הקב"ה את הכף לזכות. **רבי אליעזר אמר, בוכשו** - מכביד את כף המאזנים של הזכויות ומטה אותה כלפי מטה, ובכך מכריעה את כף העוונות. **שנאמר (מיכה ז ט) 'ישוב ירחמנו יכבש עונותינו'** - יכריע את עוונותינו על ידי שיכבוש את כף הזכויות. דעה שניה: **רבי יוסי בר חנינא אמר, הקב"ה נושא** - מגביה את כף העוונות, וממילא כף הזכויות מכריעה, **שנאמר (שם ז יח) 'נשא עון ועבר על פשע'**, כלומר, הקב"ה נושא את העון כלפי מעלה ובכך הוא עובר על פשע. דעה שלישית: **תנא דבי רבי ישמעאל, הקב"ה מעביר ראשון ראשון** - מעביר ומוריד את העבירה הראשונה שבכף העוונות, וממילא אם יש לו מחצה זכויות ומחצה עוונות, גוברות הזכויות על העוונות. **ובן היא המדה** - כך היא הנהגת הקב"ה שעל ידה הוא מטה כלפי חסד. **אמר רבא, ועון עצמו אינו נמחק** - אף שהקב"ה מסיר את העון הראשון מכף המאזנים, מכל-מקום אינו מוחקו לגמרי, **דאי איכא ריבא עונות** - שאם גם לאחר הסרת עוון זה, עדיין יש לו מחצה עוונות, ונמצא שעם עוון זה יש לו רוב עוונות, **מחשיב** הקב"ה עוון זה **בהריהו** - יחד עם עוונותיו למנותו עם הרשעים הגמורים.

הגמרא מביאה דרשה אחרת מהפסוק שהוזכר לעיל: **(רבא אמר) [אמר רבא], כל המעביר על מדותיו** - מי שאינו מדקדק עם חבירו להשיבו מדה כנגד מדה על מה שציערו, אלא מעביר ומניח לו, **מעבירין לו על כל פשעיו** - מידת הדין עוברת ממנו ומניחתו, ואינה מדקדקת עמו להענישו על פשעיו, **שנאמר (מיכה ז יח) 'נשא עון ועבר על פשע, ויש לפרש, למי נושא (הקב"ה) עון, למי שעובר על פשע** שפשעו כנגדו.

שנינו בברייתא: **ועל הבינוניים אמר דוד (תהלים קטו א) 'אהבתי כי ישמע ה' דרש רבא, מאי דכתיב 'אהבתי כי ישמע ה', אמרה בנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, אימתי אני אהובה לפניך, בזמן שאתה שומע קול תחנוני, דלותי ולי יהושעי' אה-על-פי שדלה אני מן המצות**, כגון הבינוניים שאין זכויותיהם מכריעים את הכף, ואין בהם בכדי להצילם, **לי נאה להושיע**, להטות הכף כלפי חסד. מבררת הגמרא: **פושעי ישראל בגופו מאי ניהו** - מי הם. **אמר רב, קרקפתא דלא מנח תפלין** - ראש שאינו מניח תפילין. ומי הם **פושעי אומות העולם בגופו**. **אמר רב, בעבירה** - החוטאים בגילוי עריות. שנינו בברייתא: **ושנתנו חיתיתם בארץ חיים**. **אמר רב חסדא, זה פרנס המטיל אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים**. **אמר רב יהודה אמר רב, כל פרנס המטיל אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים, אינו רואה בן תלמיד חכם, שנאמר (איוב לז כד) 'לבן יראוהו אנשים, לא יראה כל חכמי לב'** - מי שאנשים יראים ומפחדים ממנו, אינו רואה בנים חכמי לב.

61 הגמרא מקשה ממשנתינו על דעת רב: תַּנְן במשנתינו, 'שְׂכִיר שְׁעוֹת
62 גּוֹבֵה כָּל הַלַּיְלָה וְכָל הַיּוֹם, וּבשְׁלֹמָא שְׂמוּאֵל יְבָאָר שְׂמִדוּבָר בְּשִׁכְרִי
63 שְׁעוֹת דְּלִילָה, שְׂגוּבָה כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה, אַךְ זֶה תִּיּוֹבְתָא דְרַב,
64 שְׁהֵרִי לְדַבְרֵי אִין שְׂכִיר שְׁעוֹת שְׂגוּבָה גַם כָּל הַיּוֹם וְגַם כָּל הַלַּיְלָה.
65 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר לָךְ רַב בְּבִיאוֹר הַמְּשֵׁנָה, שְׂלָא מְדוּבָר בְּאֹפִין
66 אַחַר, אֲלֵא לְצַדְרִין קְתָנִי – וְהַמְּשֵׁנָה עוֹסֶקֶת בְּשֵׁנֵי אֹפְנֵי הַשְּׂכִירוֹת,
67 וְכוּונָתָה בְּלִשׁוֹן 'שְׂכִיר שְׁעוֹת גּוֹבֵה כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה, שְׂכִירִי
68 שְׁעוֹת גּוּבָה או כָּל הַיּוֹם או כָּל הַלַּיְלָה, כְּלוּמַר, 'שְׂכִיר שְׁעוֹת דְּיּוֹם
69 גּוֹבֵה כָּל הַיּוֹם, וְשְׂכִיר שְׁעוֹת דְּלַיְלָה גּוֹבֵה כָּל הַלַּיְלָה.
70 הַגְּמָרָא מוֹסִיפָה לְהַקְשׁוֹת עַל רַב: תַּנְן בְּמִשְׁנַתֵּינוּ, הֵיךְ שְׂכִיר שֶׁבֵּית
71 וְ-שְׁבוּעָה יָמִים, שְׂכִיר הַדֵּשׁ, שְׂכִיר שְׁנָה, שְׂכִיר שְׁבַע – וְשְׁבַע שָׁנִים,
72 זְמַן תְּשׁוּלָם שְׂכָרוֹ תְּלוּי בּוֹמָן סִיּוּם מְלֹאכְתּוֹ, אִם יוֹצֵא – מִסִּיּוּם
73 מְלֹאכְתּוֹ בְּיּוֹם, גּוֹבֵה כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם, מַעַת סִיּוּם שְׂכִירוֹתוֹ וְעַד
74 שְׁקִיעַת הַחֲמָה, וְאִם יוֹצֵא בְּלַיְלָה, גּוֹבֵה כָּל הַלַּיְלָה וְגַם כָּל הַיּוֹם
75 שְׂאֲחָרֵיו עַד הַשְּׁקִיעָה. וְכִיּוֹן שְׂמִבּוּאָר בְּמִשְׁנַת שְׂבַשְׁכִּירוֹת מְמוּשְׁכָּת
76 שְׁהַסְתִּימָה בְּתוֹךְ הַלַּיְלָה גּוּבָה או שְׂכָרוֹ בְּלַיְלָה וְבִיּוֹם, נוֹכַל
77 לְלַמּוֹד שְׂגַם בְּשְׂכִירוֹת שְׁעוֹת שְׁהַסְתִּימָה בְּאִמְצַע הַלַּיְלָה הַדִּין כֵּן,
78 וְגוּבָה כָּל הַלַּיְלָה וְכָל הַיּוֹם, וְשְׂלָא כְּדַבְרֵי רַב.
79 הַגְּמָרָא מְבָאֵר שְׂאֵכָן מִהַמְּשֵׁנָה מְבּוּאָר שְׂלָא כְּדַבְרֵי רַב, אַךְ כְּבָר
80 נִחְלַקוּ בִּזְה תְּנָאִים. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר לָךְ רַב, שְׂאִמְנַם דְּבִרִי
81 הַמְּשֵׁנָה כֵּאֵן אִינַם כְּדַבְרֵי, אִם תַּנְיָא הִיא – כְּבָר נִחְלַקוּ תְּנָאִים דְּבִין
82 זֶה, וְיֵשׁ תְּנָא הַחּוֹלֵק עַל מִשְׁנַתֵּינוּ, וְרַב סוֹבֵר בְּמִוְתוֹ. מְבִיאָה הַגְּמָרָא
83 אֵת הַמַּחְלֻקָּת: דְּתַנְיָא בְּבֵרֵיתָא, 'שְׂכִיר שְׁעוֹת דְּיּוֹם גּוֹבֵה כָּל הַיּוֹם,
84 וְשְׂכִיר שְׁעוֹת דְּלַיְלָה גּוֹבֵה כָּל הַלַּיְלָה, דְּבִרִי רַבִּי יְהוּדָה, רַבִּי שְׁמַעוֹן
85 אָמַר, 'שְׂכִיר שְׁעוֹת דְּיּוֹם גּוֹבֵה כָּל הַיּוֹם, אֲבָל שְׂכִיר שְׁעוֹת דְּלַיְלָה
86 גּוֹבֵה כָּל הַלַּיְלָה וְכָל הַיּוֹם. וְהִסְיָפָא שֶׁל מִשְׁנַתֵּינוּ נִשְׁנָתָה כְּדַעַת רַבִּי
87 שְׁמַעוֹן, וּבְמִוְתוֹ סוֹבֵר שְׂמוּאֵל, אַךְ רַב סוֹבֵר כְּרַבִּי יְהוּדָה שְׂשִׁכְרִי
88 שְׁעוֹת בְּלַיְלָה גּוּבָה רַק כָּל הַלַּיְלָה.
89 אַגַּב שְׁהוּבָא הַבְּרִייתָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ אֵת מַחְלֻקַּת רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי
90 שְׁמַעוֹן, מְבִיאָה הַגְּמָרָא אֵת הַמַּשְׁךְ דְּבִרִי הַבְּרִייתָא. אֹמַרְתָּ
91 הַבְּרִייתָא: מִכָּאֵן אָמְרוּ – מֵאֲחַר שְׂאִמְרַנּוּ שְׂאִפִּילוּ בְּשִׁכְרִי שְׁעוֹת
92 עוֹבְרִים עַל אִיסוּר, אִם כֵּן וְדַאי שְׂבַבְלָא מִינֵי שְׂכִירוֹת שְׁבַע עוֹלָם יֵהָא
93 הַכּוֹבֵשׁ שְׂכָר שְׂכִיר עוֹבֵר בְּחֻמְשָׁה שְׂמוֹת – וְלֹאֲוִין הַלְלוּ, וְכֵן עוֹבֵר
94 בְּאִיסוּר עֲשֵׂה, וְאֵלּוּ הֵן: א.מ. שׁוּם 'כָּל תַּעֲשׂוּק אֵת רִיעָךְ', ב.ו. מִשׁוּם
95 'כָּל תַּגּוּל', ג.מִשׁוּם 'כָּל תַּעֲשׂוּק שְׂכִיר עֵינִי', ד.ו. מִשׁוּם 'כָּל תְּלִין, ה.ו.
96 מִשׁוּם 'בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ', וְזֶהוּ אִיסוּר 'עֲשֵׂה', ו.ו. מִשׁוּם 'לֹא תִבָּא
97 עֲלֵי הַשֶּׁמֶשׁ'.
98 הַגְּמָרָא מְבָרַרְתָּ הָאֵם עוֹבְרִים עַל כָּל הָאִיסוּרִים בְּכָל פַּעַם,
99 כְּפִשְׁטוֹת לִשׁוֹן הַבְּרִייתָא. שׂוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: כִּיצַד יִתְכַּן בְּשִׁמְעֵשָׁה
100 אַחַד שֶׁל עֵיכּוּב הַשְּׂכָר יַעֲבוּר הָאֵדָם עַל כָּל הָאִיסוּרִים הָאֵלֶּה, הֵרִי
101 אִיסוּרִים אֵלּוּ נֶאֱמָרוּ כְּלַפִּי אֹפְנִים שׁוֹנִים שֶׁל שְׂכִירוֹת, וְהֵיךְ דְּאִיבָא
102 בְּיָמָא – אוֹתָם אִיסוּרֵי תוֹרָה שְׂנַתְּבוּ לְגַבֵּי שְׂכִיר יוֹם, לְיָבָא בְּלִילָא
103 – לֹא נֶאֱמָרוּ בְּשִׁכְרִי לַיְלָה, וְכֵן הָאִיסוּרִים דְּאִיבָא בְּלִילָא לְיָבָא
104 בְּיָמָא, וְכִיצַד יִתְכַּן שְׂעִיבּוּר אֵדָם עַל כָּל הָאִיסוּרִים יַחַד.
105 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב הַסְּבָא, אֲבָן אִין עוֹבְרִים עַל כָּל הָאִיסוּרִים
106 הָאֵלּוּ יַחַד, אֲלֵא כּוּונָתָה הַתְּנָא לְשֵׁם שְׂכִירוֹת בְּעֵלְמָא – שְׂכָל
107 הָאִיסוּרִים הָאֵלּוּ נֶאֱמָרוּ בְּתוֹרָה בְּעֵינֵן שְׂכָר שְׂכִיר, אִמְנַם עַל חֵלֶק
108 מֵהֶם עוֹבְרִים רַק בְּשִׁכְרִי יוֹם וְעַל אַחֲרִים עוֹבְרִים רַק בְּשִׁכְרִי לַיְלָה.
109 הַגְּמָרָא מְבָרַרְתָּ אֵת הַחֵלֶק בֵּין לֹא תַעֲשׂוּק לְבִין לֹא תַגּוּל,
110 שְׁהוּזְכְּרוּ בְּבֵרֵיתָא. שׂוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: אִיזְהוּ הוּא 'עוֹשֵׂק' שְׂנֶאֱמַר לְגַבֵּי
111 שְׂכָר שְׂכִיר, שְׁעוֹבְרִים עֲלֵיו בִּלְא תַעֲשׂוּק, וְאִיזְהוּ 'עוֹל' שְׂנֶאֱמַר שָׁם,
112 שְׁעוֹבְרִים עֲלֵיו בִּלְא תַגּוּל, וְהֵרִי לְכַאוּרָה עֵינַם אַחַד, שְׂאִינוּ
113 מְשַׁלְּם לְשִׁכְרוֹ.
114 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַב הַסְּבָא, כְּשֹׂאֹמֵר בַּעַל הַבֵּית לְשִׁכְרוֹ
115 הַתּוֹבַע אֵת שְׂכָרוֹ, לָךְ וְשׁוֹבֵי, לָךְ וְשׁוֹבֵי, כְּלוּמַר, דּוּחַהוּ דְּבַרְבֵּרִים אַךְ
116 בְּדַעַתוֹ לְשַׁלֵּם לוֹ בְּסוּף, זֶה הוּא עוֹשֵׂק, וְאֵילוּ כְּשֹׂאֹמֵר לְשִׁכְרִי אֲבָן
117 יֵשׁ לָךְ בְּרִי מִמּוֹן שְׁעֵלִי לְשַׁלֵּם לָךְ, וְאֵלּוּם אִינִי נוֹתֵן לָךְ, זֶה הוּא עוֹל,
118 שְׂבַכְךָ שְׁהוּא מוֹנֵעַ מִמּוֹן לְגַמְרֵי אֵת הַתְּשׁוּלָם הוּא דוּמָה לְגוּל
119 שְׁנוּטֵל מִהַשְּׁנֵי דְבַר הַשִּׁייר לוֹ.
120 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: מְתַקְּיָא לָךְ רַב שְׁשֵׁת, אִיךְ אִפְשָׁר לְפָרֵשׁ שִׁעוֹשֵׁק
 הַמַּשְׁךְ בְּעַמּוּד רַכְבּ

1 וְכֵן יָה – הַשְּׁלִיחַ שְׂשִׁכְרֵי אֵת הַפּוֹעֵלִים, אִינוּ עוֹבֵר בִּבְל תְּלִין, כִּיּוֹן
2 שְׁהֵאִיסוּר הוּא 'לֹא תְלִין פְּעֻלַּת שְׂכִיר אַתָּךְ עַד בְּקָר', וְלֹא שְׂיִיכַת
3 בְּשִׁלְחֵי הָאוּזְהָרָה שְׂלָא לְהִלִּין 'פְּעוֹלַת שְׂכִיר', לְפִי שְׂאִין 'פְּעוֹלַתוֹ'
4 וְ-שְׂכָר הַפּוֹעֵל אֲצִלוּ, כְּלוּמַר, לֹא מוֹטֵל עֲלָיו לְשַׁלֵּם לוֹ, וּמִמְלֵא
5 אִין זֶה נִחְשָׁב שְׁהוּא מְלִין אֵת שְׂכָר הַשְּׂכִיר בִּידוֹ, וְאִינוּ בְּכָלֵל אִיסוּר
6 זֶה.
7 הַגְּמָרָא מְבָרַרְתָּ אֵת דְּבִרֵי הַבְּרִייתָא. שׂוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: דִּין זֶה
8 שְׂנִינָם אִינַם עוֹבְרִים בְּבַל תְּלִין, הֵיכִי דְּמִי, אִי בְּאֹפִין דְּאָמַר לְהוּ
9 הַשְּׁלִיחַ לְפּוֹעֵלִים 'שְׂכִירְכֶם עֲלֵי', אִם כֵּן קִשָּׁה מְדוּעָה אִינוּ עוֹבֵר בִּבְל
10 תְּלִין, הֵרִי מֵאֲחַר שְׂאִמַר 'שְׂכִירְכֶם עֲלֵי' שְׂכָרוֹ שֶׁל הַפּוֹעֵל עֲלָיו הוּא
11 מוֹטֵל, וּבַעַל הַבֵּית נִפְטָר מִחֻבַּת הַתְּשׁוּלָם, וְכִשְׂאִינוּ מְשַׁלְּמוּ הֵרִי
12 הוּא מְלִין אֵת פְּעוֹלַת הַשְּׂכִיר אֲצִלוּ. וּמוֹכִיחָה זֹאת הַגְּמָרָא: דְּתַנְיָא,
13 'הַשְּׂכִיר אֵת הַפּוֹעֵל, וְאִמַר לוֹ שְׁהוּא שׁוֹכֵר לְעֵשׂוֹת מְלֹאכָה בְּשַׁלְּו –
14 בְּשֶׁל הַשׁוֹכֵר, וְהִרְאָהוּ הַשׁוֹכֵר שְׂעִישָׁה מְלֹאכָה בְּשַׁלְּו חֲבִירוֹ, הַדִּין
15 הוּא שְׂבַלְתִּין לוֹ הַשׁוֹכֵר אֵת שְׂכָרוֹ מְשַׁלְּם – כְּפִי שְׂסִיכְמוּ בְּיַנְיָהם
16 בְּתַלְיָה, וְחֻזְרֵי הַשׁוֹכֵר וְנִגְמַל מְכַעַל הַבֵּית שְׁנַעֲשֵׂתָה אֲצִלוּ
17 הַמְּלֹאכָה אֵת דְּמֵי מַה שְׁהִתְנַה אֹתוֹ עַל יַד עַבְדַּת הַפּוֹעֵל. וּמְבּוּאָר
18 בְּבֵרֵיתָא שְׂאִם שְׂכָר אֹדָם פּוֹעֵל עַל דַּעַת כֵּן שְׁהוּא יִשְׁלַם לוֹ, חֵיב
19 לְשַׁלֵּם לוֹ אִף אִם אִמַר לוֹ לְעֵשׂוֹת מְלֹאכָה בְּשֶׁל חֲבִירוֹ.
20 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: לֹא צְרִיבָא – אֲבָן לֹא הוּצְרַחַה הַבְּרִייתָא לוּמַר דִּין
21 זֶה אֲלֵא בְּאֹפִין דְּאָמַר לְהוּ הַשׁוֹכֵר לְפּוֹעֵלִים 'שְׂכִירְכֶם עַל בְּעַל הַבֵּית',
22 וְזֶה אֵמָרָה הַבְּרִייתָא שְׂשִׁינָם שְׂשִׁינָם אִינַם עוֹבְרִים בְּשֶׁל תְּלִין.
23 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֵת מְנַהֵגֵם אֵת הָאִמּוּרָאִים שְׁחַשְׁשׁוּ שְׂמוֹן יִכְשָׁלוּ
24 בְּאִיסוּר: יְהוּדָה בְּרִי מְרִימָה הוּצְרַךְ לְשִׁכְרוֹ פּוֹעֵלִים, וְחַשְׁשׁ שְׂבוּמָן
25 שִׁיעֲטָרָךְ לְשַׁלֵּם לְהֵם יְהִיָה טְרוּד בְּמִלֹּאכָה אַחֲרָת, וְיַעֲבוּר בְּאִיסוּר,
26 וְלִכֵּן לֹא שְׂכָרָם בְּעַצְמוֹ, אֲלֵא אָמַר לְהֵם לְשִׁמְעִיָה וְ-לְשִׁמְשׁוֹן, וְזֶל
27 אָנִיר – צֵא וְשׁוֹכֵר לִי פּוֹעֵלִים, וְאִיבָא לְהוּ – אִמּוֹר לְהֵם 'שְׂכִירְכֶם עַל
28 בְּעַל הַבֵּית', וּבְאֹפִין זֶה אִף הַשְּׁמַשׁ לֹא יַעֲבוּר אִיסוּר אִם לֹא יִשְׁלַם
29 לְהֵם בּוֹמָן, וְכִמוֹ שְׂבִיאָרָה הַגְּמָרָא שְׂבֹאֲפוֹן עַל שְׂנִינָם אִינַם עוֹבְרִים
30 עַל כָּל בְּל תְּלִין. וְכֵן מְרִימָה וְיִזְבְּרָא, אָמַר לְהַדְרִי – הֵי שׁוֹכְרִים זֶה
31 לְזֶה, כְּלוּמַר, כְּשֹׂאֲחַד מֵהֶם נִצְרַךְ לְשִׁכְרוֹ פּוֹעֵלִים, לֹא הִיָּה שׁוֹכְרָם
32 בְּעַצְמוֹ, אֲלֵא חֲבִירוֹ הִיָּה שׁוֹכְרָם עוֹבְרוֹ, כְּדִי שְׂלָא יַעֲבִירוּ בְּאִיסוּר.
33 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֹפִין נוֹסֵף שְׂאִין עוֹבְרִים בּו בִּבְל תְּלִין: אָמַר
34 רַבָּה בְּרִי רַב הוּנָא, הֵי שְׂוָקָא דְּסוּרָא – אוֹתָם אֲנִשֵׁי הַעִיר 'סוּרָא'
35 שְׁפָרְנַתָּם תְּלוּיָה בְּיוֹם הַשׁוּק, וְיִדוּעַ שְׁעַד אוֹתוֹ יוֹם אִין לְהֵם
36 מְשׁוֹלֵת, אִם שְׂכָרוֹ פּוֹעֵלִים קוֹדֵם יוֹם הַשׁוּק, אִף אִם הַתַּאֲחָרוּ
37 מְלֵט, אִם שְׂכָר הַפּוֹעֵלִים בּוֹמָן לֹא יַעֲבִיר מִשׁוּם כָּל תְּלִין, כִּיּוֹן
38 שְׂמִידַע יְדַע – יִדְעוּ הַפּוֹעֵלִים מִתְּלוּיָה שְׂבַעֲלֵי הַבְּתִים בְּיּוֹם
39 יִשְׁלְמוּ לְהֵם בּוֹמָן, מִשׁוּם דְּעַל יוֹמָא דְּשׁוּקָא קָמִיבִי – שְׁהֵרִי בַעֲלֵי
40 הַבְּתִים סוּמְכִים עַל מַה שִׁירוּיָהוּ בְּיוֹם הַשׁוּק, וּמִמְעוֹת אֵלֶּה
41 בְּדַעַתָם לְשַׁלֵּם לְפּוֹעֵלִים, וְעַד או אִין מְעוֹת מְצוּיּוֹת בְּרִשׁוּתָם
42 וְכִיּוֹן שִׁידְעוּ זֹאת מַחְלוֹ עַל הַתְּשׁוּלָם עַד יוֹם הַשׁוּק, וְאִף אִם יֵשׁ
43 בִּיד בַּעֲלֵי הַבְּתִים מְעוֹת לְשַׁלֵּם קוֹדֵם יוֹם הַשׁוּק, פְּטוּרִים
44 מִלְּשַׁלֵּם. וְאִף אִם אִינַם מְשַׁלְּמִים אַחֲרָי עוֹם הַשׁוּק אִינַם עוֹבְרִים
45 בְּבַל תְּלִין, כִּיּוֹן שְׂרַק בְּבוּקָר רֵאשׁוֹן עוֹבְרִים עַל אִיסוּר זֶה.
46 כְּמִבּוּאָר לְעִיל (בִּין): וְבוּקָר רֵאשׁוֹן כְּבָר עֵבֵר עֲלֵיהֶם בְּהִיתָר.
47 מְסִיִּים רַבָּה בְּרִי רַב הוּנָא: אָמַר מִשׁוּם אִיסוּר 'כָּל תַּשְׁחָא' שְׁגוּרו
48 חֲכָמִים, וְדַאי עוֹבֵר אִם לֹא יִתֵּן לְפּוֹעֵל אֵת שְׂכָרוֹ אַחֲרֵי יוֹם
49 הַשׁוּק:
50 שְׂנִינוּ בְּמִשְׁנָה: שְׂכִיר שְׁעוֹת, גּוֹבֵה כָּל הַלַּיְלָה וְכָל הַיּוֹם:
51 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַחְלֻקַּת אִמּוּרָאִים הָאֵם יֵשׁ חֵילוּק בֵּין שְׂכִיר שְׁעוֹת
52 בְּיוֹם לְשִׁכְרֵי שְׁעוֹת בְּלַיְלָה, וּמְבָאֵרְתָּ אֵת הַמְּשֵׁנָה לְדַבְרֵיהֶם: אָמַר
53 רַב, 'שְׂכִיר שְׁעוֹת דְּיּוֹם, שְׂשִׁכְרוֹתוֹ מִסְתַּיִימָת קוֹדֵם שְׁקִיעַת הַחֲמָה,
54 גּוֹבֵה כָּל הַיּוֹם – מִזְמַן סִיּוּם מְלֹאכְתּוֹ וְעַד שְׁקִיעַת הַחֲמָה, וְלֵאחֲרַי
55 מִכֵּן עוֹבֵר עֲלָיו. וְשְׂכִיר שְׁעוֹת דְּלַיְלָה, גּוֹבֵה כָּל הַלַּיְלָה – מִזְמַן סִיּוּם
56 מְלֹאכְתּוֹ וְעַד הַבּוּקָר. וְשְׂמוּאֵל אָמַר, 'שְׂכִיר שְׁעוֹת דְּיּוֹם, גּוֹבֵה כָּל
57 הַיּוֹם, וְזֶה אִינוּ חוֹלֵק עַל רַב, וְאֵילוּ שְׂכִיר שְׁעוֹת דְּלַיְלָה, גּוֹבֵה אֵת
58 שְׂכָרוֹ כָּל הַלַּיְלָה וְגַם כָּל הַיּוֹם שְׂאֲחָרֵיו עַד שְׁקִיעַת הַחֲמָה, כִּיּוֹן
59 שְׂבַעֲנֵן הַתְּשׁוּלָם הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה, וְנִחְשָׁבִים לְגַבֵּי תְּשׁוּלָם
60 הַשְּׂכָר בּוֹמָן אַחַד.

בבא מציעא. המקבל – פרק תשיעי דף קיא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצה תוספות

1 וזה לפי שאין פעולתו עליו. ולא קרינא ביה פעולתו אתה. ואימא להו וכו'. דאי לא
2 משתלמינא לא עברנא: אמרי להדי. כשהיה האחד צריך לפעלים חבירו פוסק עמנו
3 ואמר לן שרכבם על בעל הבית: הני שוקא דסורי. בעלי בתים של סורא שאין מגיעין
4 למעות עד יום השוק: לא עברי. על שבר פועלין: מידע ידעי. דעל זימא דשוקא סביב.

5 להגיע למעות הלךר אפילו אית ליה מעות
6 גביה לא עבר דאדעתא דהכי איתנר ליה וכוון
7 דמיזמא קמא לא עברי תו לא עברי דבארמין
8 לעיל שאינו עובר עליו אלא בקר ראשון: אבל
9 משום כל תשקא עובר. מיום השוק ואילך: שכיר
10 שעות דיום. שנשבר לו מן הבקר עד חצות: גובה
11 כל היום. דהא בלחה שכירתו מחצות ואיכא
12 בלא תבא: שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה.
13 ולכשיעלה עמוד השחר עובר משום כל הליל
14 דהא נשתעבר לו קודם לכן: ושמואל אמר שכיר
15 שעות דיום הוא גובה כל היום. בדקאמרת
16 ואין לילה הולך אחר יום אבל שכיר שעות
17 דלילה גובה כל הלילה וכל היום שהיום הולך
18 אחר הלילה הואיל ושבירתו בליל יום זה לא
19 דמי לשכיר יום דאמול שאינו גובה אלא כל
20 הלילה: הני שכיר שעות גובה כל הלילה וכל
21 היום. בשלמא שמואל מוקי לה בשכירות שעות
22 דלילה אלא רב במאי מוקי לה: לא צדידי. והכי
23 קאמר שכיר שעות יש שגובה כל הלילה יש
24 שגובה כל היום וכדאמרי אבא: יצא בלילה וכו'.

25 אלא הואיל ומשקב פעולתו בלילה היה ליה
26 שכיר שעות דלילה וקמי גובה כל הלילה וכל
27 היום: משום לא תזול. דהא אוקמיא באיזהו
28 שער סוף סו. לכוזש שכר שכיר דאי גול ממש.
29 מלא דרביית ואזנא נפקא: ה' שעות. חמישה
30 לאוין לא תעשוק את רעך ולא תגול ולא
31 תלן ולא תעשוק שכיר עני ואביון ביזמו תמן
32 שכרו ולא תבוא עליו תמשש ונעשה ביזמו תמן:
33 אם שכירות. כולוהו בחד ודאי לא משבחת לה
34 אלא הכי קאמר בפרת כל השמות הללו בשם
35 שכירות: הן יש מןן בשכירות לילה יש מןן
36 בשכירות יום: גול. משמע שאנסו בידו מידו
37 ממש טפי מעשוק דכתיב (שמואל ב כג) וגולו
38 את הנהיג מיד המהיר וכן (שופטים ט) בבגל
39 שכם וגולו את כל אשר יעבור עליהם בדרך.

40 מתקין לה רב ששה. על קריח עושק דקא
41 כפר ליה הוא מדהיבתי עליו בתורת כהנים
42 קרבן שבועה דכתיב (ויקרא ה) וכחש בעמיתו
43 בכפרון או בתשומת יד וגו': אלא אמר רב
44 ששה וכו'. לקמן פריך לרב ששת מאי שאן
45 עושק דקשיא ליה ומיש גול דלא קשיא ליה:
46 לא שכרתיך מעולם. לא דמי לגול כי נתתו
47 לו דהא מודי ליה דעבר בהדיה וקא גול ליה:
48 מ"ש גול דלא קשיא ליה. הא איהו גבי
49 קרבן שבועה כתיב ואי לא כפר שבועה היכא:
50 הגולה וחדר כפריה: כל זמן שלא תבעו בב"ד
51 אלא בינו לבין עצמו היה גולו ואמרו אני
52 נתון לך וכשתבעו בב"ד כפר ונשבע ולעולם

53 גול לא איקרי אלא איכא אומר לו איני נתון לך. אי הכי עושק גמי. נוקמיה כרב חסדא בלך ושוב ודקשיא לך שבועה היכא כגון דהדר כפריה: הכי רבינן הכי תשקא
54 בשלמא התיב או בגול. התיב וכחש השקא מכלל דאודי ליה מעיקרא כלומר וכחש בעמיתו בגול כמה שהיה גולו עד עתה בתורת גול כחש עקשיו וכפר ומקודם כחש
55 קריי גול: אבל הקא מי כתיב או בעושק. דנימא וכחש בעושק דמעיקרא: או עשק כתיב. על ידי הבחשה עשוק: שעשוקו. כפר. משעה שהתחיל לתובעו עושקו בכחשה
56 ולא נקרא עשק על ידי דבר אחר קודם בחישה: מתנאי' שכר בהמה וכלים. ליהו בגמרא: לא תבעו אינו עובר עליו. בגמרא ליהו ליה דכתיב אתך מדעתך ולא מדעתה:
57 המהוה. נתקן מאצלו והעמידו אצל חנוני שהיה פועל צריך לקנות פירות מתקני ואמר לו בעל הבית לחנוני תן לו בדינך פירות ועלי לשלם: או אמר לשלחני. תן לו בדינך
58 מעות: נשבע ונשבל. מפרש בגמרא: ואם יש עדים שתבעו. כגמרא: ה' תושב. שקבל עליו שלא לעבור ע"ו ואוכל בכליות וטרפיות: יש בו משום וכו'. מפרש בגמרא: גמ' מאחר

1 אמר ליה לשמיעיה דל אגיר לוי פועלים. לא משום שהיה דעתו לדרוח אלא היה ידא שלא
2 יהא פגוי ליתן להם ואפילו משום כל תשקא לא היה עובר כיון שהוה עסוק במלאכה
3 אחרת: מתקין לה אבוי איהו גול כו'. תימה וכו' לא ידע אבוי דרב ששת נזקך לה באודי
4 ליה והדר כפריה ויל דסבר אבוי דאית לן לאוקמי גול דוקיא דעשק וכו' היכי דלא קאי וכחש
5 אעושק לא קאי נמי אגול אלא החילה גול דקרא
6 ותחילת עושק הוא כחיש ולא דייק בדיק רב
7 ששת בסמוך דהקא כתיב או בגול והקא כתיב או
8 עשק בלא בית.

9 או עשק כתיב. לא גרסינן שעשוקו כפר: ולמה
10 חלקן הכתוב לעבור עליו בשני לאוין. לאו
11 משום דכתיב גול ועשק ששינה בלשון דייק אלא
12 משום דכתיב תרי לאוין תימה בשלמא הקא
13 חלקן כרי לעבור עליו בשני לאוין אבל גבי אשם
14 גילות לקמ נכתבו שניהם או בגול או עשק.
מאחר

1 וימא דשוקא סביב אבל משום כל תשקא ודאי עובר: שכיר שעות גובה כל הלילה וכל
2 היום: אמר רב שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה
3 ושמואל אמר שכיר שעות דיום גובה כל היום ושכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכל
4 היום הני שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום תיובתא דרב אמר לך רב לצדידין קמיני
5 שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה הני שכיר שבת
6 שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבעה יוצא ביום גובה כל היום יוצא בלילה גובה כל הלילה
7 וכל היום אמר לך רב תנאי היא דתנאי שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות
8 דלילה גובה כל הלילה דברי ר' יהודה ר"ש אומר שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר
9 שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום מפאן אמרו כל הפוכש שכר שכיר עובר בה'
10 שמות הללו ועשה משום כל תעשוק את רעך ומשום כל תגול ומשום כל תעשוק שכיר
11 עני ומשום כל תלן ומשום ביזמו תתן שכרו ומשום לא תבא עליו תמשש הני דאיכא
12 ביזמוא ליכא בליליא דאיכא בליליא ליכא ביזמוא אמר רב חסדא שם שכירות בעלמא
13 איזהו הוא עושק ואיזהו גול א"ר חסדא לך ושוב לך ושוב זה הוא עושק יש לך בדי ואיני
14 נתן לך זה הוא גול מתקוף לה רב ששת איזהו הוא גול שהיכה עליו תורה קרבן דמינא דפקדון
15 בעיני דקא כפר ליה ממונא אלא אמר אבוי לא שכרתיך מעולם זה הוא עושק נתתו לך
16 זה הוא גול ולרב ששת מאי שאן עושק דקשיא ליה ומאי שאן גול דלא קשיא ליה אמר
17 לך גול דגוליה וחדר כפריה אי הכי אפילו עושק נמי דהדר כפריה הכי תשקא בשלמא
18 התם כתיב או בגול מכלל דאודי ליה מעיקרא אבל גבי עושק מי כתיב או בעושק או
19 עשק כתיב שעשוקו כפר רבא אמר זה הוא עושק והו גול ולמה חלקן הכתוב לעבור עליו
20 בשני לאוין: מתנאי' אהר שכר אדם ואהר שכר בהמה ואהר שכר כלים יש בו משום
21 ביזמו תתן שכרו ויש בו משום לא תלן פעולת שכיר אתך עד בוקר אימתי בזמן שתבעו
22 לא תבעו אינו עובר עליו המחיה אצל חנוני או אצל שולחני אינו עובר עליו שכיר בזמנו
23 נשבע ונשבל עבר זמנו אינו נשבע ונשבל אם יש עדים שתבעו (בזמנו) הרי זה נשבע ונשבל
24 גר תושב יש בו משום ביזמו תתן שכרו ואין בו משום לא תלן פעולת שכיר אתך עד
25 בקר: גמ' מני מתנאי' לא תנא קמא דמאחר ואלא רבי יוסי ברבי יהודה היא דתנאי

מאחר

מאחר

מאחר

מאחר

מאחיד

1 פרט לאחריים. תימה אמאי איצטרך מאחיד למעטי עברים מגר תושב נפקא
2 דדוקא גר תושב ולא עברים ועוד תימה אמאי איצטרך למיתבב גר צדק מגר
3 תושב נפקא דכ"ש גר צדק וליבא למימר דאי לא דכתיב גר צדק הוה מוקמין בשעריך לגר
4 צדק דבשעריך לא משמע אלא גר תושב שאוכל גבילות דומיא דברים (יד דלגר אשר
5 בשעריך תתנהו ואכלה: מ"ג דף זה גר צדק.

6 תימה אמאי איצטרך למימר גר צדק דמאחיד
7 נפקא דגר צדק אחיד למיב ר' יודיה ור' רבנן
8 דפליגי בהחובל (ב"ק דף פו. ושם) גבי אין לעבדים
9 בושת דיש לו אהרה ואחיד הוא במצות ד"ל
10 דשאני הקא דכתיב מאחיד דמשמע ממוכר
11 שבאחיד כדדרשין ב"ק (דף פה) מקרב אחיד אי
12 נמי מאחיד ולא כל אחיד כדדרשין קדושין (דף
13 כ"ד) מן העוף ולא כל העוף והוה ממעטין גר אי
14 לא דכתיב גרף אכל באיזהו נשך (לעיל דף ע"א).
15 גבי רביה דדריש גר זה גר צדק קשיא לר"י אמאי
16 איצטרך פשטא דמה לי ישראל מה לי גר צדק
17 וכי בכל המצות אין גר צדק בכלל ישראל וכן
18 קשה דוימנין פתיב לאורח ולגר ווימנין דלא
19 כתיב ומי?

20 כל שבאצרה. ולא מוקמין ליה למעטי הוציא
21 לארץ דחובת הגוף היא ואינה תלויה

22 בארץ:
23 ורבי יוסי ברבי יהודה לא ליה שכיב שכיר.
24 ובפי' קדושין (דף יד: ושם) דלא משבח
25 תנא דלא ליה שכיב שכיר היינו דוקא גבי עבד
26 עברי משום דסבר דההוא דהקא לא מופנה והאי
27 מופנה:

28 ואי אשמעינן גול משום דלא טרח. לא הוה
29 צריך להאי צריכותא דאי לא כתיב אלא
30 חד אפילו לא תגול הוה מוקמין לה בעושה
31 דמשתעי ביה קרא כדאמר באיזהו נשך (לעיל ס"א.
32 ושם ד"ה לעבור) אבל השתא דכתיב תרויהו
33 מוקמין לה בגול עובד כוכבים קאם אינו ענין
34 אלא משום דמשבח צריכותא אפי' מיטעה
35 בהדיא מגול לא הוה שמעינן עשק:

36 ורבי יוסי בר' יהודה האי לא תלין אתר מאי
37 עבדי ליה. תימה דקמין בברייתא דרבי
38 מיניה כמה דרשות ומצאתי פתוב כמדומה בתוס'
39 רבינו אלחנן דהקא משכיר קבעי מאי עבדי ליה
40 דהוי ליה למיתבב לא תלין פעולתו אתר:

41 לכצור אשכול אחד. היינו שכיר שעות
42 נראה לר"י דאיצטרך למיתבב
43 משום דשכיב משמע שכיר יום או חצי יום שאין
44 רגילות להשכיר פועלים אלא ליום או לחצי יום
45 אבל לכל דהו לא אי נמי איצטרך לשמעועין
46 דאפילו שכיר לכצור אשכול אחד ואכלו אפילו
47 הכי עובר עליו:

חזור

36 ולהוציא גר תושב מסתפרא בהמה וכלים הוה ליה לרבות שכן ישגן בכלל ממון רעד גר
37 תושב אינו בכלל ממון רעד ות"ק דמאחיד האי רעד מאי עבדי ליה ההוא מיבעי ליה לכדתניא
38 רעד ולא עמלקי עמלקי מאחיד נפקא חד למשרא עושקו וחד למשרא גזלו וצריכי דאי
39 אשמעינן גזלו משום דלא טרח ביה אכל עושקו דפירח גביה אימא לא וואי אשמעינן עושקו
40 משום דלא אתא לדיה אכל גזלו דאתא לדיה אימא לא צריכא ורבי יוסי ברבי יהודה האי

41 לא תלין פעולת שכיר אתר עד בקר מאי עבדי ליה מיבעיא ליה לכדבר אפי' דאמר רב אפי' אפילו לא לכצור לו אשכול
42 אחד של ענבים עובר משום כל תלין ואידך מואליו הוא נושא את נפשו נפקא דבר המוסר נפשו עליו

1 מאחיד. לא תעשוק שכיר עני ואביון מאחיד. פירש לאחריים. עובד כוכבים: זה גר אוכל
2 גבילות. דכתיב ביה שעריך (דברים יד) לגר אשר בשעריך תתנהו ואכלה: וכו'. על שכן
3 ישראל ועל שכן בהמה וכלים וגר וגר תושב: עובר בכל השמות הללו. בין הכתובים פאן
4 ובין האמורים בתורת כהנים דלילי גזירה שנה לאיתרויהו הקא בדלקמון: ויש בהם משום
5 כל תליו. האמור בתורת כהנים והוא הדין ללא

6 תעשוק ולא תגול דכתיב גביה ומיהו של שכיר
7 יום ליתיה בשכיר לילה: ר' יוסי בר' יהודה וכו'.
8 לקמן מפרש ליה: אין בהם אלא משום לא תעשוק
9 שכיר וגומר. דכתיב ביה בארץ דמריב בהמה
10 וכלים אכל ביומו תמן שכרו אע"ג דסמיק ליה
11 לא ולקמן מפרש טעמא: קשיא גר תושב.

12 דמתניתין תנן אין בו משום כל תליו האמור
13 בתורת כהנים ובברייתא קתני בולן עובדים בכל
14 השמות הללו: קשיא בהמה וכלים. לקמני מתני
15 יש בהם משום ביומו תמן שכרו ומשום לא תלין
16 ור' יוסי בר' יהודה סבר אין בהן אלא משום לא

17 תעשוק דמשנה תורה ואפילו משום ביומו וגו'
18 דסמיק ליה: גר תושב יש בו משום ביומו תמן
19 שכרו. וכל שכן משום לא תעשוק שכיר דבגויה
20 כתיב בשעריך: ואין בו משום לא תליו. דתורת
21 כהנים וכן משום לא תעשוק ולא תגול דת"כ

22 והאי דנקט הני משום דמפרשי בהו שכיר יום
23 ושכיר לילה וד"ק: יש בו משום ביומו תמן שכרו
24 דמשתעי גבי שכיר לילה ואין בו משום שכיר
25 יום: גמר שכיר שכיר. כתיב הקא לא תעשוק
26 שכיר וכתיב בשכיר יום לא תלין פעולת שכיר
27 מה פאן גר תושב בהמה וכלים איתרביי אף

28 בת"כ נמי גר תושב בהמה וכלים: לא פיר. הלכך
29 דתורת כהנים ליתנהו לא בהמה וכלים ולא
30 בגר תושב: משום דביומו תמן שכרו. ליתיה דהך
31 סמיק ליה דבקרא דלעיל כתיב מארצה: להקדים
32 עני לעשיר. נשכרו שני פועלים אחד עני ואחד
33 עשיר ואין בקדו לימן אלא לאחד מןהו עני
34 קודם: אביון. מענה מעני ולשון אביון האובח

35 ואינו משיג מה שנפשו מתאנה לכל טוב
36 ואשמעינן קרא דעני קודם לאביון משום דעני
37 כסיף למיתבעיה אף על גב דצריך: אבל אביון.
38 הורגל לבושת ולא כסיף למיתבעיה: ואי
39 אשמעינן עשיר. דלקמיה עני משום דלא צריך
40 ליה העשיר לשכר כמו העני: אבל אביון דצריך

41 ליה. טפי מעניי אימא דליקדמיה לעני קמיל דעני
42 קודם דצריך ליה וכסיף למיתבעיה: ותנא דידן.
43 וכן דבי רבי ישמעאל דאמרו תרויהו בהמה
44 וכלים אשכולו וגר תושב לית להו דת"כ אי גמר
45 ג"ש אפילו גר תושב נמי ליתיה ביה משום שכיר
46 יום: אתר. קרא ותיקרא הוא: שפעולתו אתר.

47 ואפילו בהמה וכלים: רעה. בהך דתורת כהנים
48 כתיב לא תעשוק את רעה: עשוק. שכר שכיר
49 גולו. וזולה ממש: ר' יוסי האי אתר מאי עבדי
50 ליה. דמריב מיניה תנא דידן בהמה וכלים אף על
51 גב דגזירה שנה לא גמיר: אלא לכצור אשכול
52 אחד. כלומר שכיר שעות מואליו הוא נושא את

53 נפשו. כל ששיעבר עצמו עליו
וידך

וידך

בבא מציעא דף קיא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קצז

60 השכירות יעבור על כל מה שנאמר בשתי הפרשיות. מסיימת
61 הגמרא: וְרַבִּי יוֹסֵפְךָ בְּרַבִּי יְהוּדָה, לֹא נִמְרַם שְׂכִירָה, וְכִיּוֹן שְׂדֵינִי
62 גר תושב ושכר בהמה וכלים נדרשים מהפסוק שבספר דברים, לכן
63 אינו עובר באופנים אלו על האיסורים שנאמרו בספר ויקרא.
64 מקשה הגמרא על רבי יוסי: נְהִי – הגם דְּלֹא נִמְרַם שְׂכִירָה, וְלֹכֵן
65 באופנים שהתבררו מהפסוק שבספר דברים אין עוברים על
66 האיסורים שבספר ויקרא, מכל מקום יש לחייב בז' משום כל
67 האיסורים שנאמרו בספר דברים, ואם כן לגבי בְּהֵמָה וְכָלִים, מִשּׁוּם
68 'בְּיֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרָה' האמור שם נְמִי נִתְּיָב, וכמו שבגר תושב נאמר
69 איסור זה, ומדוע הוא מחייב בהמה וכלים רק משום 'לא תעשוק'.
70 מתרצת הגמרא: תִּנֵּי רַבִּי חֲנִינְיָה, אִמְרַם קִרְיָה בְּפִסְקוֹ שְׁבִסְפֵר דְּבִרִים,
71 וְלֹא תִבְאֵי עֲלֵיוֹ הַשְּׂמֵשׁ בִּי עֵינֵי הוּא, וְיֵשׁ לְדִרּוּשׁ שְׂאִיסוֹר זֶה נִאֲמַר
72 רַק בְּמִי שֶׁחֵן פָּאִין לִידֵי עֲנִיּוֹת וְעֲשִׂירוֹת, כְּלוֹמֵר בְּשִׁכְרוֹת אֲדָם,
73 שְׂשִׁיבֵת בּו עֲנִיּוֹת וְעֲשִׂירוֹת, יִצְאֻם מִכֻּלֵּל זֶה בְּהֵמָה וְכָלִים, שְׂאִינֵן
74 בְּאִין לִידֵי עֲנִיּוֹת וְעֲשִׂירוֹת, וְלֹכֵן אִף שְׂמֵרִים בְּהֵמָה וְכָלִים מִהַפְּסוֹק
75 'לֹא תִעֲשׂוּק', מִכֵּל מִקּוּם לֹא נִאֲמַרוּ בְּהֵם שֶׁאֵר הַאִיסוּרִים
76 שְׁבִפְרָשָׁה זֶה.
77 שׂוֹאֵלֵת הַגְּמָרָה: וְתִנְאָה קִמְא, שְׂאִינוּ מִמַּעַט מִפְּסוֹק זֶה בְּהֵמָה וְכָלִים,
78 הַאי 'כִּי עֵינֵי הוּא' מֵאִי עֲבִיד לִיה – כִּיִּצַד הוּא דוֹרְשׁוֹ. מְשִׁיבָה
79 הַגְּמָרָה: הַהוּא מִיִּצְעֵי – פְּסוֹק זֶה בֵּא לְלַמֵּד שֶׁאֵם אִין לְבַעַל הַבֵּית דִּי
80 מַעוֹת לְשִׁלְם לְכָל שְׂכִירָיו, וְלֹכֵן אִף שְׂמֵרִים בְּהֵמָה וְכָלִים מִהַפְּסוֹק
81 תְּשַׁלְּמוֹת לְעֵשִׂיר.
82 שׂוֹאֵלֵת הַגְּמָרָה: וְרַבִּי יוֹסֵפְךָ בְּרַבִּי יְהוּדָה, הַמַּמַּעַט מִהַפְּסוֹק 'כִּי עֵינֵי
83 הוּא' בְּהֵמָה וְכָלִים, מֵהֵיכֵן הוּא לּוֹמֵד שִׁישׁ לְהַקְדִים פּוֹעֵל עֵינֵי
84 לְעֵשִׂיר. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָה: הַהוּא – דִּין זֶה, מִלֵּא תִעֲשֶׂק שְׂכִירָה עֵינֵי
85 וְאִבְיִין נִפְסָא – הוּא לְמַד, שְׁהֵרִי גַם עֵשִׂיר אִסוֹר לְעֵשׂוֹק, וּמִכֵּן
86 שְׁהַזְכִּירָה הַתּוֹרָה דּוּקָא אֵת הַעֵינֵי יֵשׁ לְלַמֵּד שְׁהוּא קוֹדֵם לְעֵשִׂיר.
87 שׂוֹאֵלֵת הַגְּמָרָה: וְתִנְאָה קִמְא, מַה הוּא דוֹרֵשׁ מִלֵּא תִעֲשֶׂק שְׂכִירָה עֵינֵי
88 וְאִבְיִין, וְהֵרִי הַפְּסוֹק הַעֵינֵי כְּבֵר נִדְרָשָׁה מִכֵּי עֵינֵי הוּא. מְשִׁיבָה
89 הַגְּמָרָה: שְׁנֵי הַפְּסוֹקִים נִצְרָכִים, חֵד – הַפְּסוֹק 'כִּי עֵינֵי הוּא' מִלְּמַד
90 שִׁישׁ לְהַקְדִים עֵינֵי לְעֵשִׂיר, וְחֵד – הַפְּסוֹק 'לֹא תִעֲשֶׂק שְׂכִירָה עֵינֵי
91 וְאִבְיִין' מִלְּמַד שְׁצִרִיךְ לְהַקְדִים עֵינֵי לְאִבְיִין – שְׁהוּא עֵינֵי בִיּוֹתֵר וְחִסְרָה
92 כֵּל, הַתֵּאֵב וְנִצְרָךְ לְכָל דְּבַר, שְׁהֵרִי הַקְדִים הַפְּסוֹק אֵת הַעֵינֵי לְאִבְיִין.
93 מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָה אֵת הַצּוֹרֵךְ בְּשֵׁנֵי הַלְּמִיּוּדִים: וְצִרְיָה, דְּהֵי אֲשַׁמְעִינֵן
94 – שֶׁאֵם הֵיחָה הַתּוֹרָה מְשִׁמְעָה לָנוּ רַק שְׁעֵינֵי קוֹדֵם לְאִבְיִין, הֵינֵינוּ
95 סוֹבְרִים שְׁזוֹהוּ מִשּׁוּם דְּהַאֲבִיּוֹן לֹא כְּפִסָּה לְמַתְקֵיעָה – אִינוּ מְתַבִּישׁ
96 לְתַבּוּעַ אֵת שְׁכָרוֹ, מִמְחַמֵּת רּוֹב דּוּחְקוֹ וְעֵינֵיתוֹ הוּא, נִצְרָךְ מִמִּיד
97 לְבִרְיוֹת וְהוֹרַגֵל בְּבוּשָׁה, וְלֹכֵן יֵשׁ לְהַקְדִים אֵת הַעֵינֵי, שְׁלֵא הוֹרַגֵל
98 בְּכַךְ וְיִתְבַּיֵּשׁ לְתַבּוּעַ אֵת שְׁכָרוֹ אִם לֹא יִקְבְּלוּ עֵתָה, אִמְבֵּל כְּשֶׁהֲשֵׁנִי
99 הוּא עֵשִׂיר, דְּגַם הַעֵשִׂיר כְּפִסָּה לְמַתְקֵיעָה, אִימָא לֹא יִקְדָם הַעֵינֵי
100 לְעֵשִׂיר, לְכֵן פִּירְשָׁה הַתּוֹרָה שְׁעֵינֵי קוֹדֵם אִף לְעֵשִׂיר. וְכֵן לְהִפְיָךְ, אִי
101 אֲשַׁמְעִינֵן שְׁעֵינֵי קוֹדֵם לְעֵשִׂיר, הֵינֵינוּ סוֹבְרִים שְׁזוֹהוּ מִשּׁוּם דְּהַעֵשִׂיר לֹא
102 צִרְיָה – לְכִסֵּף כֵּל כֵּךְ, וְלֹכֵן הַעֵינֵי קוֹדֵם לוֹ, אִמְבֵּל כְּשֶׁהֲשֵׁנִי הוּא
103 צִרְיָה, דְּצִרְיָה לִיה, אִימָא לֹא יִקְדָם הַעֵינֵי לְאִבְיִין, אִלֵּא הַאֲבִיּוֹן קוֹדֵם,
104 צִרְיָה – הוֹצִרְכָה הַתּוֹרָה לְהַשְׁמִיעַ שְׁעֵינֵי קוֹדֵם גַּם לְעֵשִׂיר וְגַם
105 לְאִבְיִין.
106 הַגְּמָרָה מִבְּאֵרֵת עֵתָה אֵת טַעַם הַתֵּנָא שֶׁל מִשְׁנֵתֵינוּ. שׂוֹאֵלֵת
107 הַגְּמָרָה: וְתִנְאָה דִּין – שֶׁל מִשְׁנֵתֵינוּ, הַסוֹבֵר שְׁבִבְהֵמָה וְכָלִים עוֹבֵר
108 עַל הַכֵּל, וּבִגֵּר תּוֹשֵׁב עוֹבֵר רַק עַל הַאִיסוּרִים שְׁנִאֲמַרוּ בְּשִׁכְרֵי
109 לֵילָה, קִשָּׁה לְשִׁיתָה מַה נִּפְשָׁךְ, אִי יִלְיָה – אִם הוּא דוֹרֵשׁ אֵת
110 הַגּוֹזִירָה שׁוֹה שֶׁל 'שְׂכִירָה שְׂכִירָה', וּמְחַמֵּתָה הוּא סוֹבֵר שֶׁאִף בְּהֵמָה
111 וְכָלִים שְׁנִדְרָשׁוּ מִהַפְּסוֹק שְׁבִסְפֵר דְּבִרִים, עוֹבְרִים עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם
112 הַאִיסוּרִים שְׁבִסְפֵר וִיקְרָא, וְכִדְעַת תֵּנָא קִמָא שְׁבִבְרִייתָא, אִם כֵּן
113 אֲפִילוּ בְּגַר תּוֹשֵׁב נְמִי נִאֲמַר שְׁעוֹבְרִים בּו עַל כֵּל הַאִיסוּרִים, וְכִמוֹ
114 בְּבַהֲמָה וְכָלִים, וּמִדּוּעַ סוֹבֵר הַתֵּנָא שְׁעוֹבֵר רַק מִשּׁוּם 'בְּיֹמוֹ תִּתֵּן
115 שְׂכָרָה'. וְאִי לֹא יִלְיָה לְשִׁכְרֵי שְׂכִירָה, וּמְחַמֵּת כֵּן בְּגֵר תּוֹשֵׁב הַנִּדְרָשׁ
116 מִסְפֵּר דְּבִרִים אִין עוֹבְרִים עַל הַאִיסוּרִים שְׁבִסְפֵר וִיקְרָא, וְכִדְעַת רַבִּי
117 יוֹסֵי שְׁבִבְרִייתָא, אִם כֵּן בְּהֵמָה וְכָלִים מִמָּא לִיה – מִנִּין לוֹ שְׁעוֹבֵר עַל
118 כֵּל הַאִיסוּרִים.

1 נאמר בפסוק בפרשת שכיר לילה (דברים כד יד) 'לא תעשק שכיר
2 עני ואביון מאחיק או מגרף אשר בארץך בשעריך/ ויש לדרוש,
3 שרק בשכיר 'מאחיק' נאמר איסור זה, פרט לאחריים, שמוותר להלין
4 שכרו של פועל גוי. 'גרף' האמור בפסוק זה גר צדק, שקיבל על
5 עצמו את כל המצוות ונכנס לכלל ישראל. 'בשעריך' האמור
6 בפסוק זה 'אובליות', כלומר גר תושב שקיבל על עצמו שלא
7 לעבוד עבודה זרה, ועובר על שאר האיסורים, כאכילת נבילות,
8 שנאמרו לגביו בפרשה אחרת לשון 'שעריך', שנאמר (דברים יד
9 כא) 'לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה'.
10 ממשיכה הברייתא לדרוש פסוק זה: אין לי ללמוד מהפסוק איסור
11 הלנת שכר אלא בשכר פעולת אדם, מנין לרבות אף את המעבב
12 מלשלם דמי שכירות בהמה וכלים, תלמוד לומר 'בארץך',
13 לרבות כל דבר שנמצא בארץך, ואף בהמה וכלים.
14 הברייתא מביאה מחלוקת תנאים באלו איסורים עוברים בכל
15 אחד מאופנים אלו. ממשיתה הברייתא: ועל בולן – שכר ישראל,
16 גר צדק וגר תושב, וכן על שכר בהמה וכלים, עוברים בכל השמות
17 – האיסורים הללו. מִמָּאן אָמְרוּ – מכך שבפסוק זה שבספר דברים
18 בפרשת שכיר לילה נדרשו איסורים אלו של שכר בהמה וכלים,
19 וגר תושב, יש ללמוד שאף האיסורים שנאמרו בספר ויקרא
20 בפרשת שכיר יום שייכים בדברים אלו, ולכן אָמְרַם שְׂכָר אָדָם, וְאָמְרַם
21 שְׂכָר בְּהֵמָה, וְאָמְרַם שְׂכָר כָּלִים, וְשׁ בּוּ מִשּׁוּם אִיסוֹר שֶׁל 'בְּיֹמוֹ תִּתֵּן
22 שְׂכָרָה' וְכִן אִיסוֹר 'לֹא תִעֲשׂוּק' וְלֹא תִבְאֵי עֲלֵיוֹ הַשְּׂמֵשׁ הַתֵּנָא
23 בְּסִפֵּר דְּבִרִים (כד יט–טו) וְעוֹבֵר בּוּ עַל מִשּׁוּם 'כִּי עֵינֵי הוּא' וְעוֹבֵר
24 שְׂכִירָה' וְאִיסוֹר 'לֹא תִעֲשׂוּק' וְלֹא תִגּוֹזוּל' הַאִיסוּרִים בְּסִפֵּר וִיקְרָא
25 (ויקרא יט יג) בְּעֵינֵי שְׂכִיר יוֹם. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה חוֹלֵק וְאִמְרַם,
26 גַּר תּוֹשֵׁב, וְשׁ בּוּ מִשּׁוּם 'בְּיֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרָה', וְכֵן שֶׁאֵר הַאִיסוּרִים
27 שְׁנִאֲמַרוּ בְּסִפֵּר דְּבִרִים לְגַבִּי שְׂכִיר לֵילָה, וְאִלֵּא אִין בּוּ מִשּׁוּם 'לֹא
28 תִלְיִן', וְלֹא אֵת שֶׁאֵר הַאִיסוּרִים שְׁנִאֲמַרוּ בְּסִפֵּר וִיקְרָא לְגַבִּי שְׂכִיר
29 יוֹם. וּבִשְׁכָר בְּהֵמָה וְכָלִים מִקָּל רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה יוֹתֵר, וְאוֹמֵר
30 שְׂאִין הַמַּעַכְבֵּם עוֹבֵר בְּהֵן אִמָּא מִשּׁוּם 'כִּי עֵינֵי הוּא' וְלֹא מִשּׁוּם
31 אִיסוּרִים אַחֲרִים.
32 מסיימת הגמרא את שאלתה: מני – כדעת מי נשנתה משנתנו, אי
33 תִּנְאָה קִמָּא של ברייתא זו דְּדוֹרְשָׁת אֵת הַפְּסוֹק 'מֵאֲחִיקָךְ', קִשְׂיָה דִּין גַּר
34 תּוֹשֵׁב, שְׁהֵרִי לְדַבְּרֵיוֹ עוֹבְרִים בְּגֵר תּוֹשֵׁב עַל כֵּל הַאִיסוּרִים, וְאִילוּ
35 בְּמִשְׁנֵתֵינוּ מִבּוֹאֵר שְׁעוֹבְרִים בּו רַק מִשּׁוּם 'בְּיֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרָה'. וְאִי
36 מִשְׁנֵתֵינוּ כְּרַבִּי יוֹסֵי, קִשְׂיָה דִּין בְּהֵמָה וְכָלִים, שְׁלִרְבִי יוֹסֵי עוֹבְרִים
37 בְּהֵם רַק מִשּׁוּם 'לֹא תִעֲשׂוּק', וְאִילוּ בְּמִשְׁנֵתֵינוּ מִבּוֹאֵר שְׁעוֹבְרִים
38 בְּהֵם עַל כֵּל הַאִיסוּרִים.
39 מתרצת הגמרא: אָמְרַם רַבָּא, הַאי תִּנְאָה שֶׁל מִשְׁנֵתֵינוּ, תִּנְאָה דְּבִי
40 –מִבֵּית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמַעֵאל הוּא, דְּהַתֵּנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל,
41 אָמְרַם שְׂכָר אָדָם, וְאָמְרַם שְׂכָר בְּהֵמָה, וְאָמְרַם שְׂכָר כָּלִים, וְשׁ בּוּ מִשּׁוּם
42 'בְּיֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרָה' וּמִשּׁוּם 'לֹא תִלְיִן'. גַּר תּוֹשֵׁב וְשׁ בּוּ מִשּׁוּם 'בְּיֹמוֹ
43 תִּתֵּן שְׂכָרָה' וְאִין בּוּ מִשּׁוּם 'כִּי עֵינֵי הוּא', וְהֵינֵינוּ מִכְּבוֹאֵר בְּמִשְׁנֵתֵינוּ.
44 עַד כֵּאֵן הַתְּבָאֵרוּ שֶׁלֵּשׁ שִׁטוֹת בְּדִינֵי הַלֵּנָת שְׁכָר בְּגֵר תּוֹשֵׁב וּבִשְׂכִיר
45 בְּהֵמָה וְכָלִים. א. לְתֵנָא קִמָּא שֶׁל הַבְּרִייתָא, בֵּין בְּגֵר תּוֹשֵׁב וּבֵין
46 בְּשְׂכִיר בְּהֵמָה וְכָלִים נִאֲמַרוּ כֵּל הַאִיסוּרִים, וּבִשְׂכִיר יוֹם יַעֲבֹר עַל
47 הַאִיסוּרִים שְׁנִאֲמַרוּ בּו, וּבִשְׂכִיר לֵילָה עַל הַאִיסוּרִים שְׁנִאֲמַרוּ בּו. ב.
48 לְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה, בְּגֵר תּוֹשֵׁב נִאֲמַר רַק הַאִיסוּרִים שְׁבִסְפֵר
49 דְּבִרִים לְגַבִּי שְׂכִיר לֵילָה 'בְּיֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרָה', לֹא תִעֲשׂוּק שְׂכִיר עֵינֵי
50 וְאִבְיִין' וְלֹא תִבְאֵי עֲלֵיוֹ הַשְּׂמֵשׁ', וּבְבַהֲמָה וּבְכָלִים נִאֲמַר רַק הַלֵּא
51 'לֹא תִעֲשׂוּק' הַאִמּוֹר שֶׁם, וּבְכָל אִילוּ בְּשִׁכְרוֹת יוֹם אִינוּ עוֹבֵר כֻּלָּל.
52 ג. מִשְׁנֵתֵינוּ וְכֵן תִּנְאָה דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל סוֹבְרִים בְּגֵר תּוֹשֵׁב כְּרַבִּי יוֹסֵי
53 בְּרַבִּי יְהוּדָה, וּבְבַהֲמָה וְכָלִים כְּתֵנָא קִמָּא. וְזוֹ הִיא דַּעַת הַתֵּנָא שֶׁל
54 מִשְׁנֵתֵינוּ. וְהַגְּמָרָה מִבְּאֵרֵת עֵתָה מֵהֵיכֵן דוֹרֵשׁ כֵּל תֵּנָא אֵת דִּינֵינוּ.
55 הַגְּמָרָה מִבְּאֵרֵת אֵת טַעַמֵיהֶם שֶׁל הַתֵּנָאִים שְׁבִבְרִייתָא. מִבְּרֵרֵת
56 הַגְּמָרָה: מֵאִי מַעְטָא דְּתִנְאָה קִמָּא שֶׁל הַבְּרִייתָא דְּ'מֵאֲחִיקָךְ', הַסוֹבֵר
57 שְׁבִכֵל אֲוִפֵי הַשְּׂכִירוֹת נוֹהֲגִים כֵּל הַאִיסוּרִים. מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָה: נִמְרַם
58 – הוּא לְמַד אֵת דִּינָם שֶׁל שְׂכִיר יוֹם וּשְׂכִיר לֵילָה זֶה מִזֶּה בְּגוֹזִירָה
59 שׁוֹה 'שְׂכִירָה' וְשְׂכִירָה, שְׁבִשְׁנֵיהֶם נִכְתְּבָה תִּיבָה זֶה, וְלֹכֵן בְּכָל אֲוִפֵי

60 את חובת התשלום לידי אחר, כגון אצל חנוני ואצל שולחני, והם
 61 לא שילמו לו בזמן, תלמוד לומר 'אתך', כשחייב התשלום מוטל
 62 עליך, ולא כשהמקחה אצל חנוני ואצל שולחני, שאז אין השכר
 63 'אתו' אלא עם החנוני, ולכן אף תבעם השכיר ולא שילמו לו, אין
 64 בעל הבית עובר:
 65 שנינו במשנה: המקחה אצל חנוני ואצל שולחני, אף אם לא שילמו
 66 לשכיר, בעל הבית אינו עובר:
 67 הגמרא מבררת את גדר הפטור של ההמחאה. מסתפקת הגמרא:
 68 איכתיב להו, בעל הבית שהמחה את השכיר אצל חנוני, והחנוני
 69 אינו משלם לו, האם חוזר – יכול השכיר לחזור ולתבוע את בעל
 70 הבית, או שמאחר וכבר המחוח שוב אינו חוזר עליו, אף אם החנוני
 71 אינו משלם לו.
 72 מביאה הגמרא מחלוקת בזה: רב ששת אמר אינו חוזר על בעל
 73 הבית, ורבה אמר, חוזר.
 74 רבה מוכיח את דבריו ממשנתנו: אמר רבה, מנא אמיתא לה –
 75 מהיכן למדתי דין זה, מדקתני במשנתנו שאם המחוח אצל חנוני
 76 'אינו עובר עליו', ויש לדייק שרק מעבר – לעבור ביבל תלין הוא
 77 דלא עבר, הא מיהדר – לענין חורה, הדר – רשאי לחזור.
 78 רב ששת מפרש את המשנה לשיטתו: ורב ששת אמר, מאי לשון
 79 'אינו עובר' שבמשנתנו, לומר שאחרי ההמחאה בעל הבית אינו
 80 בתורת לעבור – אינו יכול לעבור כלל מכאן ולהבא, בשום אופן
 81 שיהיה, ואין השכיר יכול לחזור בו.
 82 הגמרא דנה עתה האם איסור 'בל תלין' נוהג גם כלפי קבלן? קעו
 83 מיניה מרב ששת, פועל העובד בקבלנות, האם המאחר את שכרו
 84 עובר עליו משום 'בל תלין', וכדין שכיר, או שאין עובר עליו משום
 85 'בל תלין'. ונקטה הגמרא בפשטות שסתם קבלן דינו כשכיר
 86 ועוברים עליו, והספק הוא כשעבודתו הוסיפה שבח בכלי.
 87 ומבארת הגמרא את צדדי הספק: האם אוימן קונה בשבח בלי –
 88 אותו שווי שנוסף בכלי מחמת השבח שהשביחו האומן שייך
 89 לאומן עצמו, וכשישלם לו בעל הבית הרי הוא כקונה ממנו את
 90 השבח, ונמצא שהתשלום אינו עובר הפעולה אלא כדמי מקח,
 91 ואם בעל הבית מתעכב מלשלם לו הרי מעות אלו כהלואה היא
 92 אצל בעל הבית, ולא כשכר פעולה שהוא מעכב, ואינו עובר, או
 93 שאין אוימן קונה בשבח בלי, ושכירות היא זו שהוא מעכב, ועובר.
 94 רב ששת פושט את הספק: אמר להו רב ששת, בעל הבית עובר
 95 ביבל תלין באיחור שכר הקבלן, לפי שאין אומן קונה בשבח בלי.
 96 מקשה הגמרא: והתניא בברייתא שבקבלן אינו עובר. מתרצת
 97 הגמרא: תתם, מדובר שהמקחה אצל חנוני ואצל שולחני, אך לולי
 98 זאת היה עובר, ואפילו בקבלן.
 99 הגמרא מנסה לסייע לרב ששת מברייתא: נימא מסייעא ליה, שנינו
 100 בברייתא, הנותן מילית לאוימן שיתקן אותה, ונקמה ו-גמר לתקן
 101 אותה, והודיעו לבעל הטלית שהיא מוכנה, ועדיין לא בא הבעלים
 102 ליטלה, הדין הוא שאפילו ימתין בעל הטלית מכאן ועד עשרה
 103 ימים, אינו עובר משום 'בל תלין', כיון שכשהטלית בידו הרי זה
 104 כאילו קיבל משכון על שכרו, וכשיש בידו משכון אין הבעלים
 105 עובר. אך אם נתנה ו-החזירה לו אפילו בהצי היום, מששקעה עליו
 106 המקחה, עובר משום 'בל תלין'. מסיימת הגמרא את ראייתה: ואי
 107 אמרת שאומן קונה בשבח בלי, אמאי ביום שהחזירו לו עובר, והרי
 108 כיון שקנה את השבח הרי המעות המעוכבות הם כהלוואה, ולא
 109 כשכירות. ומכך שעובר מוכח שאינו קונה את השבח, וכדברי רב
 110 ששת.
 111 רב מרי מבאר את הברייתא באופן אחר, ודוחה את הראיה: אמר
 112 רב מרי בריה דרב כהנא, מהברייתא אין ראה, כי יתכן שמדובר
 113 באומן שמלאכתו היתה בגמרא דרב רבא ו-לסרוק בגד הנקרא
 114 סרבול, ובמלאכה זו אין שבח, אלא להיפרך, הסירוק מחליש את
 115 האריג, וכיון שאין כאן שבח שיקנהו האומן, דינו כשכיר
 116 שהבעלים עוברים עליו ביבל תלין:
 117 מקשה הגמרא על דחייה זו: הרי למאי יתבה ניהליה – לשם מה
 118 מסר לו בעל הבית את הטלית, ודאי כדי לרפובי – לרככה, וכיון

1 שואלת הגמרא: ואיך – רבי יוסי ברבי יהודה, מה הוא לומד
 2 מהפסוק 'ואליו הוא נשא את נפשו'. משיבה הגמרא: ההוא מיבעי
 3 ליה – פסוק זה נצרך לבריתא בברייתא, שהפסוק 'ואליו הוא נשא
 4 את נפשו' בא להשמיע כמה חמורה הלנת השכר, וכי מפני מה
 5 עלה שכיר זה בעת עבודתו כפושש – בעליה מסוכנת שאפשר ליפול
 6 ממנה, ונתלה פאילו גבוה לקטוף ממנו פירות, ובעבודות אלו
 7 כאילו מסר את עצמו למיתה, וזי לא פושט עשהה כן רק על מנת
 8 לקבל את שכרו, ויש ללמוד מזה עד כמה הוא נצרך לשכר זה,
 9 וכמה חמור עונש המלינו. ממשיכה הברייתא: דבר אחר – דרשה
 10 אחרת, 'ואליו הוא נושא את נפשו', ללמד שכל הכובש שכר שכיר,
 11 כאילו נוטל נפשו ממנו.
 12 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביאור הפסוק שדרשה
 13 בברייתא, 'כאילו נוטל נפשו'. אמרת הנמרא: נחלקו רב הונא ורב
 14 חסדא בביאור משמעות הפסוק שהכובש שכר שכיר 'כאילו נוטל
 15 נפשו', תר אמר, כאילו נוטל את נפשו של הגולן – של עצמו,
 16 שנענש על כבישת השכר וגורם מיתה לעצמו. ותר אמר, עונשו
 17 חמור כאילו נוטל את נפשו של הגולן – השכיר.
 18 מבארת הגמרא את טעמה: מאן דאמר כאילו נוטל נפשו של
 19 הגולן, למד זאת מדכתיב (משלי כב כב-כג) 'אל תגול דל כי דל הוא
 20 ואל תדבא עני בשער', וכתוב 'כי ה' ריב ריבם וקבע את כקעייהם
 21 ו-ויעניש את הגוזלים אותם נפש', כלומר, אל תסבור שאתה יכול
 22 לגזול דל, שמחמת דלותו אין מי שיעורנו, כי ה' הוא שיעורנו
 23 ויעניש את הגוזל, ובפשטות ביאור לשון הפסוק 'וקבע את
 24 כקעייהם נפש' הוא שה' מעניש את הגולן על חטאו על ידי שנוטל
 25 את נפשו ממנו, וכן כאן כוונת הברייתא שהכובש שכר שכיר גורם
 26 מיתה לעצמו.
 27 ממשיכה הגמרא: ומאן דאמר כאילו נוטל את נפשו של נגול, לומד
 28 זאת מדכתיב (שם א יט) 'בן ארחות כל בצע בצע את נפש בעליו
 29 יקח', כלומר,
 30 כך דרכו של הגולן, שהוא גם הורג את הגול, ולשון 'בעליו' הרי
 31 מתפרשת
 32 על בעל הממון, שהוא הגול, וכמו כן יש לפרש את הפסוק לגבי
 33 שכר שכיר, שהכובש שכרו כאילו נוטל את נפשו.
 34 הגמרא מבררת כיצד כל אחד יבאר את הפסוק שהביא חברו.
 35 שואלת הגמרא: ואיך נמי – הרי גם לדעת הסובר שכוונת הפסוק
 36 לנפשו של גולן, הכתיב 'את נפש בעליו יקח', ומשמע שמדובר על
 37 הגול. משיבה הגמרא: לדבריו כוונת הפסוק שהגולן לוקח את
 38 נפש בעליו של הממון דהשתא – של עבשיו, לאחר הגזילה, והיינו
 39 נפש הגולן.
 40 ממשיכה הגמרא ושואלת: ואיך נמי – לדעת הסובר שהפסוק
 41 עוסק בנפשו של הגול, הכתיב 'וקבע את כקעייהם נפש', ומשמע
 42 שהכוונה לגולן שנענש ונפשו ניטלת ממנו. משיבה הגמרא: אף
 43 לדעתו התיבות 'וקבע את קובעייהם' פירושה שה' יעניש את
 44 הגולן, אך תיבת 'נפש' אינה מבארת את מהות עונשו, שנוטלים
 45 את נפשו, אלא 'מה מעם' קאמר, כלומר, מה המעם שעונשו כה
 46 חמור עד כדי שקבע את כקעייהם – ה' נוטל את נפש הגולנים,
 47 משום דמילוי נפש – את נפש הגול:
 48 שנינו במשנה: אימתי עובר בעל הבית על איסור 'בל תלין', בזמן
 49 שהקבעו השכיר ולא שילם לו, אך אם לא תבעו אינו עובר עליו:
 50 הגמרא מביאה ברייתא בביאור מקור הדין: תנו רבנן, נאמר בתורה
 51 (ויקרא יט יג) 'לא תלין פעולת שכיר', ויבול – מתוך לשון זו הייתה
 52 יכול לומר שאיסור זה נאמר אפילו אם לא תבעו, תלמוד לומר 'לא
 53 תלין פעולת שכיר אתך', כלומר, אל תלין 'לדעתך' – כשרק אתה
 54 רוצה בעיכוב זה, אבל אם השכיר לא תבע את שכרו יתכן שגם
 55 הוא התרצה בעיכוב זה, ואין בעל הבית עובר.
 56 דרשה נוספת מלשון 'אתך': ויבול יעבור בעל הבית ביבל תלין
 57 אפילו כשאין לו במה לשלם, תלמוד לומר 'אתך', והיינו שיש אתך
 58 ממון.
 59 דרשה נוספת: ויבול יעבור בעל הבית אפילו אם המקחה – העביר

בבא מציעא. מקביל – פרק תשיעי דף קיב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קצט רש"י תוספות

ואיךד הווא מיבעי ליה לכדתניא. להענישו כאילו הוא נוטל את נפשו כדתניא וכו' ומסקנא כל הכובש שכר שכיר וכו'. ואילו הוא נושא. כל עצמו הוא מוסר נפשו עליו לעלות בכבש גבוה וסיבן בעצמו לפיכך ולתלות באילן כשעלה עליו למסוק זיתים ולגדור תקורים ומסר נפשו עליו למיתה שמא יפול מן הכבש או מן האילן. הג' ר"א ואילו הוא נושא את נפשו. ופליגי בהא רב הונא ורב חסדא

ואיךד הווא מיבעי ליה לכדתניא ואילו הוא נושא את נפשו מפני מה עלה זה בכבש ונתלה באילן ומסר את עצמו למיתה לא על שכרו דבר אחר ואילו הוא נושא את נפשו כל הכובש שכר שכיר כאילו נטל נפשו ממנו רב הונא ורב חסדא חד אמר נפשו של גזלן וחד אמר נפשו של גזלן מאן דאמר נפשו של גזלן דכתיב אל תגזל דל פי דל הוא ואל תדבא עני בשער וכתיב פי ה' יריב ריבם וקבע את קבעיהם נפש ומ'ד נפשו של גזלן דכתיב בן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח ואיךד נמי הפתיח את נפש בעליו יקח דהשתא ואיךד נמי הפתיח וקבע את קבעיהם נפש מה טעם קאמר מה טעם קבע את קבעיהם משום דנטלו נפש: אימתי בזמן שתבעו לא תבעו אינו עובר עליו: ת"ר לא תלין פעולת שכיר יכול אפילו לא תבעו ת"ל אתך לרעתך יכול אפי' אין לו ת"ל אתך שיש אתך יכול אפי' המכהו אצל חנוני ואצל שולחני ת"ל אתך ולא שהמכהו אצל חנוני ואצל שולחני: המכהו אצל חנוני ואצל שולחני אינו עובר: איבעיא להו חזור או אינו חזור רב ששת אמר אינו חזור ורבה אמר חזור אמר רבה מנא אמניא לה מוקתני אינו עובר עליו מעבר הוא דלא עבר הא מהדר הדר ורב ששת אמר מאי אינו עובר אינו בתורת לעבור: בעו מיניה מרב ששת קבלנות עובר עליו משום כל תלין או אין עובר משום כל תלין אופני קונה בשבח בלי והלואה היא או אין אופני קונה בשבח בלי ושכירות היא אמר להו רב ששת עובר והתניא אינו עובר התם שהמכהו אצל חנוני ואצל שולחני נימא מסייעא ליה הנותן מליתו לאופני גמרה והודיעו אפי' מפאן ועד עשרה ימים אינו עובר משום כל תלין נתנה לו בחצי היום מששקעה עליו חמה עובר משום כל תלין ואי אמרת אופני קונה בשבח בלי אמאי עובר אמר רב מרי גרייה דרב פהנא בגרדא דסרבלא למאי יהבה גיהלה לרבוכי היינו שכיחא לא צריכא דקא אגריה מיניה לבטוישי בטשא ובטשא במקעא:

במשמעותא דקרא חד אמר נפשו של שכיר נענש עליו כאילו הורגו וחד אמר נפשו של גזלן הגיד לה הכתוב שגורם מיתה לעצמו וקבע וגזל את גזוליה ומא יקבע מהו את נפשו שגורמים הגזלנים רעה לעצמן: אל תגזל דל פי דל הוא ואל תדבא וכו'. אף אם דל הוא ואין לו עור אל תגזלוהו והוא אחר מארבע לשונות שבי משמש בהן אם: דהשתא. לאחר גילה דהיינו גזלן: משום דנטלו נפש. והכי משמע וקבע את קבעיהם נפש את אשר קבעו את נפש מהם: לרעתך. ולא מדעתך. חזר השכיר אצל בעל הבית אם לא נתן התנאי ונתחייב בעל הבית לשלם: אינו בתורת לעבור. כלומר אין לו עליו כלום שיהא עליו בתורת דמים שום עבירות שכן שכיר: קבלנות. אופני קבעו עליו לעשות מלאכה בכך וכך ולא שכירות: ימים: אופני קונה בשבח בלי. וחובה במה שהשביחו ומשה קבלנותו יוצא לו וכשפוזרו לו הרי הוא כמוכר לו שבו שקהה לו בתוכו. הלואה היא. ולא שם שכירות עליה: בגרדא דסרבלא. פולקיי"ר בלע"ז שאין כאן שבח בלי שאם היה מניחו כמות שהוא היתה פקדונות הרבה יותר מעתה: לרבוכי. שיהא רב. היינו שכיחא. דאיבא דניחא ל' בהכי מפני שמחמם יותר ויש נוי בדבר: דאמר לבטישי. אלא לעולם לאו בגרדא אלא בתיקון הראשון שפורק פולקיי"ר כשאב מביט הגרדי בתושין אותו ברגלים בתוך פלי עץ במים וקרקע הארקה בכך מיהו לא בקבלנות עסקינן אלא בשכירות בין השכיח ובין לא ישכיח שכרו לפי מנחן בטישותיה פד וכר בטישות בכר וכר מעות: דאמר' לבטישי. לחשבון בטישות: הלכות

ששת עובר והתניא אינו עובר התם שהמכהו אצל חנוני ואצל שולחני נימא מסייעא ליה הנותן מליתו לאופני גמרה והודיעו אפי' מפאן ועד עשרה ימים אינו עובר משום כל תלין נתנה לו בחצי היום מששקעה עליו חמה עובר משום כל תלין ואי אמרת אופני קונה בשבח בלי אמאי עובר אמר רב מרי גרייה דרב פהנא בגרדא דסרבלא למאי יהבה גיהלה לרבוכי היינו שכיחא לא צריכא דקא אגריה מיניה לבטוישי בטשא ובטשא במקעא:

אבל העמידם אצלו אין בעל הבית חייב לפועלים כלום ומפרש רב אלפס דירושלמי אתי אליבא דרב ששת וסבר כמותו אבל מי לדין קייל ברהו ומוקי ההיא דלא פליגי לענין כל תלין אלא לענין אם צריך בעל הבית לשלם לפועלים אם לאו וכן משמע בפ"ק דקדושין דף טו. (ושם) דמחילה אינה צריכה קצו גבי עבר עברי דקאמר למה לי שטריא לימא ליה באפי תרי זיל אמר רבא זאת אומרת עבר עברי גופו קניו והרב שמתל על גרעונו אין גרעונו מחול משמע דאי לאו דגופו קניו לו היה יכול למחול ובלא קצו איירי דבקצו לא היה צריך שטר דאפילו עבר בגעני קונה עצמו בחליפין כדמוכח בהשולח (ניטין דף לו. טו.) ודקאמר שקל כמותא ושרא בה ואמר קניי הוא וקני נפשך וקאמר דלא עשה ולא כלום משום דההו ליה בכליו של מקנה אבל אי הוה בכליו של קונה הוה קניא נפשה בחליפין וכן בכרך הנושא (כתובות דף קז.) אמרין דלאחר כ"ה שנה אבדה בתובתה משום דמסקתמא מקלה ואע"ג דלא עשתה שום קצו דבקצו לאלתר נמי אבדה בתובתה ומדאמר לעיל באיזהו נשך (דף עא.) על גבי קרקע והפטר ובפרק הורק גטישין (דף עה. טו.) ורוק לו והפטר אין ראיה דאיבא למימר דאיירי בקצו ואין להקשות מה"ג שפירש בפ"ק דסנהדרין (דף ק. ד.) ד"ה צריכה) גבי פשרה צריכה קצו דשניהם צריכין קצו המוחל צריך להקנות שמתל לו והמשלם צריך להקנות שישלם לו החצי דשאני פשרה משום דמי למחילה כטענת שאילו היה יודע שיהיה זוכה בדין לא היה מוחל ולהכי צריכה קצו דאלים טפי ומתאי טעמא נמי אמאי קצו דבעי ג' ולא סגי בבי' משום דדמי למחילה כטענת כל שכן אם לא נפרש כמו שמפרש בהלכות גדולות אלא הקצו עושין קודם שישמעו שיקיימו דברי הפשרנים ובלא קצו ויכלו לחזור בהן כשישמעו הפשרה דאו לא קשה בלום.

אופני קונה בשבח בלי כו' אמר להו עובר. פי' יש ענן שעובר בגו היבא דליבא שבח בלי כמו בשלייא דאגראת או דאגריה לבטישי אבל רב ששת סבר שפיר דאופני קונה בשבח בלי כדמוכח בהגול קמא (ביק דף עט. ע"ש ושם ד"ה דאגריה) דקאמר התם לימא רב ששת פליגא אדרב אמי דאמר אופני קונה בשבח בלי אמר רב אשי בר חמא דרב ששת בשלייא דאגראת והק' דבעו מרב ששת לא אהיבירו בבטייתן אופני קונה בשבח בלי אלא סתם שאלו בקצו עובר בכל תלין או לאו והגמרא הוא שאומר אופני קונה כו' שלפי הפסח בו תליא הבטיא ולהכי קאמר נמי לימא מסייעא ליה שהיה סבור הגמרא דהא בהא תליא ורב ששת שהשיב עובר סבר דאין אופני קונה. ווע' נוסח דהו' ד"ה כ"ז:

חזור עליו או אינו חזר עליו. היבא ד"ל אני פוטרך לגמרי אפי' לא יתן לו פשיטא דאינו חזר דאם לא כן בכל מחילה בעלמא תיבעי ליה אי בעי קצו או לא והיבא ד"ל נמי אני פוטרך אם יפרע לי שולחני פשיטא דחזור כיון דאין שולחני רוצה ליתן לו והבא מיירי בשאמר ליה הפועל סקמא שסוקמו על שולחני ומיבעיא ליה מי אמרי' דאדעתא דהכי סמך אם יתן לו או דלמא לגמרי פוטרו אפילו לא יתן לו וא"ת פשיטא שלא פטרו לגמרי אלא דוקא אם יתן שחרי שולחני יכול לחזור בו אפי' במקדמי שלשתו כיון שאין לבגל הבית בידו לא פקדון ולא מלח' וכיון דיכול לחזור מסתמא לא פטרו לגמרי דלאו בשופטני עסקינן וי"ל דלעולם איבא למימר שפטרו לגמרי ומתחייב לו שולחני מדין ערב דבשמשמיכו השולחני הוי כאומר סמוך עלי ופטור בעל הבית לגמרי וד"ה דההו מצוי למיבעי אם השולחני יכול לחזור בו אם לאו דהא בהא תליא והשתא מוכח דמחילה אינה צריכה קצו דע"כ היבא בלא קצו איירי דקצו לא שייך אלא בשפטרו לגמרי בהדיא ואפי' לא פטרו לגמרי בפירוש כיון שהקנה לו דומה ודאי שלפטרו הקנה לו דאם לא כן מאי צריך קצו ובפטרנו בהדיא פשיטא דאינו חזר כדפרישית ובכא לא מבעיא ליה אלא ודאי בלא קצו איירי ומיהו מציעא לפרש דהבא איירי בשאמר ליה בהדיא אני פוטרך אם יתן לי ואם לא אחזור עליך ופליגי כל זמן שלא חזרו בו שולחני אם יכול לחזור על בעה"ב והוה הפירוש נמי יש להוכיח קצת דמחילה אינה צריכה קצו מדאמר רב ששת אינו חזור אלאמא פוטרין כיון שיהא שולחני לפרוע לו ובלא קצו מיירי דבקצו אפילו רבה מודה ועוד י"ל דפלוגתא דהבא לא שייכא מידי למחילה דלכ"ע פועל חזר על בעה"ב ולא פליגי אלא לענין כל תלין כשחזרו בו מיד ביזם ראשון על בעה"ב דלרב ששת אינו חזר עליו לענין להתחייב בכל תלין כיון דניתק שעה אחת ממנו בשעמך אצל שולחני שוב אינו חזר לאיסור כל תלין ורבה אמר כיון דתוך זמנו חזר הוה כדמעיקרא ודיק רבה ממתניתין דקתני המחזהו אצל שולחני אינו עובר עליו משמע דוקא כל זמן שעומד אצל שולחני הא מהדר הדר חזרו לאיסורו דאי לא הדר לאיסורו הוה ליה למיתני אינו יכול לעובר עליו ולא דמי לזאת דקתני אחר זמנו אינו עובר עליו ולא קתני אינו יכול דהתם ליכא למיטעי ורב ששת דחי דאינו בתורת לעבור עליו כלל אפילו חזרו בו ומיהו בירושלמי דשבעות גבי חנוני על פנקסו דנשבעין ונטולין מבעל הבית קאמר דדוקא כשלא העמיד לפועלים אצל חנוני

שכיר

59 ואם כן חזרת הקושיא, מדוע עקרו חכמים את השבועה מבעל
60 הבית ונתנוה לשוכר.
61 מאחר שנדחה הטעם הראשון שהיפוך השבועה הוא משום צורך
62 חייו של השכיר, מביאה הגמרא טעם אחר: אלא טעם אחר יש
63 למה השכיר נשבע ונטול ואין בעל הבית נשבע ונפטר, שבעל
64 הפירות מרוד בפועלים הוא, שכיון שעליו לתת שכר לכמה פועלים,
65 על כל יתכן שאף אם לאחד מהם עדיין לא נתן בכל זאת סבור הוא
66 שנתן לו.
67 מקשה הגמרא: אי הכי – אם כן שבעל הבית טרוד בפועליו ואינו
68 נאמן לומר שנתן את השכר, ניתב ליה שישלם לשכיר בלא
69 שבוועה, כיון שהשכיר זוכר טוב יותר מבעל הבית. מתרצת הגמרא:
70 אכן לא היה צריך השכיר להשבע, ולא נתקנה השבועה אלא כדי
71 להפסיק דעתו של בעל הבית, שכיון שבעל הבית טוען ברי וסבור
72 שפרע את שכר השכיר, על כן אמרו חכמים שלא יטול השכיר
73 אלא אם כן נשבע, כדי להפסיק דעתו.
74 מקשה הגמרא: וניתב ליה בעדים – היה לחכמים לתקן שכל שוכרי
75 הפועלים יצטרכו לתת את השכר בעדים, וכך לא יהיו ספיקות
76 האם פרע או לא, ואם יטען בעל הבית שפרע בלא עדים, לא יהיה
77 נאמן, ויטול השכיר בלא שבועה. מתרצת הגמרא: לא רצו לתקן
78 שיהיה צריך לתת את שכר הפועלים בעדים, כיון שמריקא להו
79 מלתא – טרוד הוא לבעלים דבר זה, כיון שיצטרך תמיד לחזר
80 אחר עדים בכדי לשלם לפועליו.
81 מקשה הגמרא: וניתב ליה מעיקרא – היה לחכמים לתקן שיתן לו
82 את שכרו בתחילת היום קודם תחילת העבודה, ואם יאמר השכיר
83 בערב שלא קיבל את שכרו, לא יהיה נאמן. מתרצת הגמרא: לא
84 רצו חכמים לתקן כן, לפי ששנייהם – בעל הבית והשכיר – רוצים
85 בקהפה – שהתשלום יהיה לאחר גמר העבודה, שבעל הבית אינו
86 מעונין לתת בתחילת היום כיון שפעמים שאין אז בידו מעות,
87 והשכיר אינו רוצה לקבל את שכרו בתחילת היום כיון שחושש
88 שמה יאבד את המעות.
89 מקשה הגמרא: אי הכי – אם כן, שמה שנטלו את השבועה מבעל
90 הבית ואמרו שהשכיר ישבע ויטול הוא משום שבעל הבית טרוד
91 בפועליו, אפילו קצין נמי – גם באופן שהויכוח בין בעל הבית
92 לשכיר הוא לענין כמה קצץ לו בשכרו, ישבע השכיר ויטול מפני
93 שבעל הבית טרוד בפועליו, אלא – מדוע תניא בברייתא, שאם
94 יש ויכוח בין האומן לבעל הבית, אומן אומר שתיים קצצתי לי –
95 התחייבתי לי שני סלעים עבור עבודתי, והלה – בעל הבית – אומר,
96 לא קצצתי לך אלא אחת, הדין הוא, שהמוציא מחבירו עליו הראיה,
97 ולכן על האומן להביא עדים שבעל הבית קצץ לו שתיים בשכרו,
98 כיון שהוא בא להוציא מידי בעל הבית שמוחזק בממונו. הרי מוכח
99 שלענין קציצה אין השכיר נאמן בשבועה, ועליו להוכיח כדבריו
100 בעדים, ואף שבעל הבית טרוד בפועליו ועשוי לטעות בכך.
101 מתרצת הגמרא: קציצה ודאי מידבר דבירי ליה אינשי – האדם
102 ודאי זוכר כמה הוא קצץ, ואין בעל הבית טועה בכך, ולכן דין
103 תביעת ממון זו ככל תביעות ממון, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.
104 מקשה הגמרא: אי הכי – אם כן שפמני שבעל הבית טרוד ושוכח
105 תיקנו שהשכיר ישבע ויטול, היה לחכמים לתקן שהשכיר ישבע
106 ויטול אפילו עבר ומנו נמי – גם באופן שתבע את בעל הבית לאחר
107 שעבר הזמן שעליו לשלם לו, אלא תנן – מדוע שנינו במשנתנו
108 (לעיל קיא.) שאם עבר ומנו – שאם תבע את בעל הבית לאחר
109 שכבר עבר הזמן שעליו לשלם בו, אינו נשבע ונוטל, משום שהוקף
110 שאין בעל הבית משהה את התשלום לשכיר ועובר בכך משום כל
111 תליו, וקשה הא – הרי אמרת שבעל הבית מרוד בפועליו הוא, וכיון
112 שבמונו הוא היה טרוד ושכח שלא פרע, אף שעבר הזמן שוב אינו
113 זוכר, ומדוע אינו נשבע ונוטל גם בתבעו אחר זמנו.
114 מתרצת הגמרא: הני מילי – כל מה שבעל הבית טרוד בפועליו, זהו
115 מקמייה דלימניה זמן חיוביה – לפני שיבוא זמן החיוב

1 שנינו במשנה: שכיב הטוען שבעל הבית לא שילם את שכרו ובעל
2 הבית טוען ששילם, אם טען זאת במומו, דיינו שעדיין לא עבר
3 זמן תשלום השכר, נשבע ונוטל וכו' שכרו מבעל הבית:
4 הגמרא דנה בטעם הדין. מבררת הגמרא: שכיב, אמאי תיקנו ליה
5 רבנן למשבע ויטול – מדוע חכמים תיקנו שהשכיר ישבע ויטול
6 את שכרו, הרי על בעל הבית להישבע שאינו חיוב. מיישבת
7 הגמרא: אמר רב יהודה אמר שמואל, הלוות גדולות שנו פאן,
8 שחיוב השבועה של השכיר הוא מן ההלכות שנאמרו במסכת
9 שבועות (מד), שיש אופנים שתיקנו חכמים שיהיה התובע נשבע
10 ונוטל.
11 מקשה הגמרא: שמואל נקט בלשונו שה' הלוות גדולות' וקשה,
12 הני הלכתא ניהו האם שבועת השכיר ושבועות שאר אלו
13 הנשבעים ונוטלים בשנינו שם, הן הלכה למשה מסיני, הרי הני –
14 אלו תקנות חכמים ניהו – הן, וכמו שמבואר שם. הגמרא מביאה
15 את דברי שמואל בנוסח אחר: אלא אמר רב יהודה אמר שמואל,
16 תקנות גדולות וחשובות שנו פאן חכמים שנשבעים ונוטלים,
17 שניתקנו מפני שיש צורך גדול לתקן.
18 מקשה הגמרא: מדברי רב יהודה שאמר 'גדולות' מקלל דאיבא –
19 משמע ששאר התקנות שתקנו חכמים הן קטנות, ואינו כן שהרי
20 יש עוד תקנות שניתקנו מפני צורך גדול. הגמרא מביאה את דברי
21 שמואל בנוסח אחר: אלא אמר רב נחמן, כך אמר שמואל, תקנות
22 קבועות שנו פאן – תקנות אלה, אף שנוקע בהן דבר מן התורה,
23 שמ התורה כל הנשבעים נשבעים בכדי שלא לשלם וכאן השכיר
24 נשבע בכדי ליטול, אף על פי כן ראוי לעשותן קבע.
25 הגמרא מבארת את התקנה שתקנו בשכיר: מעיקר הדין שבוועה
26 דבעל הבית היא, שישבע ויפטר, שכך הוא דין התורה שהנתבע
27 נשבע ונפטר, ועקרויה רבנן לשבועה דבעל הבית – וחכמים עקרו
28 את השבועה מבעל הבית ואמרו שלא ישבע, ושדויה – הטיילה
29 אשכיר – על השכיר, שישבע ויטול, והטעם לכך הוא משום כדי
30 חייו דשכיר – שכיון שלשבעי דרוש כדי השכר כדי לחיות, חסו
31 עליו חכמים ונתנו לו את הזכות להישבע וליטול.
32 מקשה הגמרא: ומשום כדי חייו דשכיר מפסדנא ליה – מפסידים
33 אנו לבעל הבית, שלא יוכל להישבע ולהיפטר. מתרצת הגמרא:
34 התקנה שהשכיר נשבע ונוטל איננה הפסד לבעל הבית, מפני
35 שבעל הבית גופיה ניקא ליה – הבעל הבית עצמו נוח לו דמשבע
36 – שישבע שכיב ויטול – ויטול, כי היכי דליתגרו ליה פועלים – כדי
37 שהפועלים ירצו להשכיר את עצמם אליו, שהוא ירא שאם יפטר
38 הדין שבעת שיבואו לתובעו על התשלום יהא הוא נשבע ונוטל,
39 שוב לא ירצו הפועלים להשכיר עצמם לעבוד אצלו, מפני
40 שיחששו שלא ישלם להם את שכרם וכשיבואו לתבעו ישבע
41 ויפטר, לכן אף הוא חפץ שהבירור על ידי השבועה יעשה על ידי
42 השכיר.
43 מקשה הגמרא: כשם שלבעל הבית נוח שהשכיר ישבע כדי שלא
44 ימנעו פועלים מלעבוד אצלו, כך שכיב גופיה ניקא ליה – השכיר
45 עצמו נוח לו דמשבע ויטול, פל הבית ויפסק – שישבע בעל הבית
46 ויפטר, אף שעל ידי כך הוא יפסיד את שכרו, כי היכי דליגרוהו –
47 כדי שישכרו אותו לעבוד, שאם הדין יהיה שהוא נשבע ונוטל,
48 שוב בעל הבית לא ישכור אותו לעבוד אצלו, כיון שיחששו
49 שלאחר שיקבל השכיר את שכרו יתבענו שוב, וישבע, ויטול שכר
50 פעם נוספת. מתרצת הגמרא: אין השכיר חושש שמתוך שיחשדו
51 בו שידרוש את שכרו פעמיים שוב לא ישכרוהו, מפני שבעל הבית
52 עלה ברחיה אגר – בעל כרחו ישכור פועלים בשעה שהוא נצרך
53 להם, גם אם הוא חושש שיתבעו את שכרם פעמיים.
54 מקשה הגמרא: אם כן, גם בעל הבית אינו חושש שאם יהיה דינו
55 להשבע ולהפטר שוב לא ירצו הפועלים להשכיר עצמם לעבוד
56 אצלו, שהרי שכיב נמי בעל ברחיה איתגר – גם השכיר נשכר הוא
57 בעל כרחו, כיון שהוא צריך את שכרו למזונותיו, ולכן ישכיר
58 עצמו גם לבעל הבית החשוד לומר שנתן את השכר אף שלא נתן,

בו, ומחזיק את המחרישה ברשותו כמשכון, ומחזיר לו את
 המחרישה כיום כדי שיחרוש בה, ונשאר הכר ברשותו כמשכון.
 ואם מת הלוח ונשארו משכונות אלו ביד המלוה, אינו מחזיר
 ליושבו של הלוח את המשכונות בשעה שהם צריכים להשתמש
 בהם, שנאמר (שם כד יג) 'הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ, ודרשו (מכילתא
 דרשב"י שמות כב כה) שרק 'לו', ללוח עצמו, יש חיוב להשיב את
 המשכון, ולא ליורשיו, אלא מוכר המלוה את המשכון וגובה את
 חובו. ומבואר בדברי תנא קמא שכשהלוח חי אין המלוה יכול
 למכור את המשכון ולגבות ממנו את חובו, אלא מחזירו לעולם
 בשעה שהלוח צריך לו. רבן שמעון בן גמליאל חולק ואומר, אף
 ללוח עצמו אינו מחזיר את המשכון אלא עד שלשים יום מומן
 נטילתו, שזוהו שיעור הזמן שנותנים בית דין לאדם לקיים את
 החיובים המוטלים עליו (להלן קיח). ומשלשים יום ולתלן
 - והלאה, מוכרן המלוה בבית דין וגובה מהם את חובו.

נמרא

הגמרא מביאה מימרא בענין נטילת משכון, ועל פיה תבואר
 משנתנו: אמר שמואל, אף שליח בית דין הרשאי ליטול משכון
 מהלוח, מנתח נתוחי - לנתק מעל הלוח את החפצים שבידו בשוק,
 אין - כן, רשאי לעשות זאת, אבל משכונני - להכנס לביתו
 ולמשכנו, לא - אינו רשאי.
 מקשה הגמרא: והתנן במשנתנו, הפלוגה את חבירו לא ימשכנו
 אלא בבית דין, מקלל - משמע מלשון המשנה דבבית דין ממשכנו,
 ומשמעות הלשון 'ממשכנין' היא שבית דין שולחים את שלוחם
 שיכנס לביתו ונטולים משכון, ולא כדברי שמואל האוסר זאת.
 מתרצת הגמרא: אמר ר' שמואל, אימא - אמור ופרש את המשנה
 כך, המלוה את חבירו 'לא ינתחני' אלא בבית דין, כלומר, המלוה
 עצמו אינו רשאי ליטול משכון מהלוח אפילו בשוק, ושליח בית
 דין רשאי ליטול ממנו משכון בשוק, אך לא להכנס לביתו.
 מוכיחה הגמרא: הכי נמי מסתברא - כך אכן מסתבר לפרש את
 המשנה, דקתני סיפא, 'לא יכנס לביתו ליטול משכונני, ויש לברר
 מני - מי הוא האדם שאסור לו להכנס לבית הלוח למשכנו,
 אילימא בעל חוב - המלוה, הרי כבר מרישא שמע מינה, שאמר שם
 התנא 'לא ימשכנו אלא בבית דין, אלא לאו, מדובר בשליח בית
 דין, שאף הוא אינו רשאי להכנס לבית הלוח למשכנו, וכשמואל.
 דוחה הגמרא: אי משום הא, לא איריא - מכאן אין להביא ראיה
 לדיוני של שמואל, כיון שאפשר לפרש דהכי קאמר, 'הפלוגה את
 חבירו, לא ימשכנו אלא בבית דין, מקלל, דבבית דין ממשכנינן.
 ודין נוסף שלא הוזכר בפירוש במשנה, ובעל חוב עצמו לא רק
 שאינו רשאי להכנס לביתו ולמשכנו, אלא אפילו נתוחי בשוק נמי
 לא, והטעם לזה מבואר בהמשך המשנה, כדי שלא יכנס המלוה
 לביתו של הלוח ליטול משכונני, ואם נתייר לו למשכנו בשוק יש
 לחשוש שיכנס לביתו, ויעבור בלא תעשה.
 רב יוסף מקשה על דברי שמואל: מתיב רב יוסף, נאמר בתורה (שם
 כד ו) 'לא יחבל ריחים ורקב' - לא יטול המלוה מן הלוח כמשכון
 את הכלים שטוחנים בהם תבואה, המכונים 'ריחים' ו'רכב',
 ומשמע מהפסוק שרק כלים אלו אסור למשכן, הא דברים אחרים,
 חבל - רשאי אתה למשכן. וכן נאמר (שם כד ז) 'לא תחבל בגר
 אלמנה, ומשמע, הא בגדים של אחרים, תחבל. ויש לברר, מאן - מי
 הוא האדם שאינו רשאי ליטול כלים אלו ורשאי ליטול כלים
 אחרים, אי נימא שזוהו הפעל חוב - המלוה, הרי משמעות הלשון
 'חבלה' היא נטילת משכון מתוך הבית, וגם יש להוכיח כן, שהרי
 ריחים ורכב דרכם להמצא בתוך הבית, ולא יתכן שהותר לו
 לחבול כלים אחרים, דהא פתיב (שם כד ז) 'לא תבא אל ביתו לעבט
 עבדו' ללמד שאין המלוה רשאי להכנס כלל לביתו. אלא לאו -
 בודאי מדובר בשליח בית דין, ומבואר בפסוק שרק ריחים ורכב
 ו'בגד אלמנה' אסור לו ליטול מהבית, אך שאר דברים מותר לו

אבל קמא זמן תיובתו - לאחר שהגיע זמן התשלום, בעל הבית רמי
 אנפשיה ומדרב - מטיל על עצמו לזכור כדי שלא לעבור על
 איסור בל תלין.
 מקשה הגמרא: ובי שכיר עובר משום בל תגזול, שכשם שחוקה
 שבעל הבית נזהר שלא לעבור בבל תלין, כך יש חוקה על השכיר
 שאינו עובר על בל תגזול לתבוע את שכרו פעמיים, ולכן עדיין יש
 לומר שהשכיר ישבע ויטול.
 מתרצת הגמרא: היום שבעא לתבוע אחר זמנו, יש לבעל הבית
 הרי תוקן - שתי חוקות שמורות על כך ששילם, ולעומת זאת
 הלא אצל השכיר, יש רק חדא חוקה - חוקה אחת שלא קיבל
 שכרו. מבארת הגמרא: נבי - אצל בעל הבית אימא הרי תוקן -
 ישנן שתי חוקות, חדא - חוקה אחת דאין בעל הבית עובר משום
 בל תלין, ומשום כך יש לומר שאם לא פרע היה נזכר, וחדא -
 ועוד חוקה דאין שכיר משהא שכרו אלא בא מיד לקבל שכרו,
 והלא - ואילו כאן אצל השכיר יש לו רק חדא חוקה - חוקה אחת
 שלא יעבור על איסור בל תגזול, וכיון שלבעל הבית יש שתי
 חוקות ולשכיר רק אחת, בעל הבית עדיף, ומשום כך אחר שהגיע
 הזמן אין השכיר נשבע ונטול:
 שנינו במשנה: אם יש עדים שתבעו הרי זה נשבע ונטול:
 הגמרא סברה שמדובר אף כשהעדים מעידים שתבעו לאחר זמנו.
 מקשה הגמרא: והא קתבעו לקמן - הרי הוא תובעו בפנינו, ומדוע
 יש צורך בעדים כדי שישבע ויטול. מיישבת הגמרא: אמר רב אפי,
 מדובר שבאו עתה והעידו שתבעו כבר בתוך זמנו ולכן על ידי
 עדותם נשבע ונטול.
 מקשה הגמרא: עדיין קשה, ודלמא לכתר הכי - שמה לאחר
 שהלכו העדים פרו על בעל הבית, שהרי יש חוקה שלא יעבור
 בבל תלין. אביי מיישב שאלה זו: אמר אביי, מדובר שהעדים
 מעידים שתבעו השכיר בל זמנו, והיינו עד סוף הזמן שערב בבל
 תלין.
 מקשה הגמרא: וכי מפני שתבעו כל היום, לעולם (לא פרו ליה)
 יהיה השכיר נאמן, ואפילו אם ירצה הבעל הבית להשבע
 ולהיפטר לא יהיה נאמן, וכי כל כך השהה השכיר את שכרו.
 מתרצת הגמרא: אמר רב תמא בר עוקבא, דין זה שנשבע ונטול
 כאשר העידו עליו שתבעו כל זמנו, הוא רק בגדר אותו היום של
 תביעה, והיינו שנתנו לו יום אחד לאחר שערב הזמן שאם יתבע
 בו ישבע ויטול:
 לוח שהגיע זמן פרעון חובו ואינו פורע, אסור להכנס לביתו כדי
 ליטול ממנו משכון, במשנתנו יבואר מי הוא הרשאי ליטול משכון
 מהלוח, ובאיזה מקום אפשר ליטול. כמו כן מבארת המשנה שיש
 כלים שצריך המלוה להחזירם ללוח לצורך שימוש או בזמן שהם
 ממושכנים בידו:
 הפלוגה את חבירו, וכשהגיע זמן הפרעון ולא פרעו רוצה המלוה
 ליטול ממנו משכון כדי לגבות ממנו את חובו, לא ימשכנו בעצמו
 כלל, ואפילו אם מוצאו בשוק, אלא ממשכנו בבית דין - על ידי
 שליח בית דין. דין נוסף: ואף שליח בית דין שרשאי למשכנו, לא
 יכנס לביתו של הלוח ליטול משכונני, אלא הלוח יוציא לו את
 המשכון, שנאמר (שם כד יא) 'בחון תעמד והאיש אשר אתה נזהר
 בו יוציא אליך את העבוס החוצה'.
 המשנה מבארת אלו משכונות צריך המלוה להשיב ללוח: היו לו
 - ללוח שני כלים שונים הממושכנים ביד המלוה, נוטל המלוה
 אחד מהם שאין הלוח צריך לו, ומניח אחד - את הכלי האחר ביד
 הלוח, שישתמש בו. וכשיצטרך הלוח את הכלי השני ישיב את
 הראשון למלוה, ויטול את השני. ובגון אם נטל כמשכון כר
 ומחרישה, מחזיר המלוה את חבירו פלוגה, כדי שיוכל הלוח לישן

גבי בעל הבית. בלומר בנכותא דבעל הבית איכא תרי חזקין לכותה: והא בעל ליה קפון.
ומה עדים שתבעו אותו מצרכין: ודלמא לכתר הכי. דאזלי עדים מהתם פרעיה בו ביום
דלא עבר בבל תליון: כל זמנו. עד שעבר עליה: ולעולם. בתמיהה ובשביל שתבעו כל היום
ולא נתן. ויהא שכיר זה נאמן לעולם לומר לא התקבלתי ואם רוצה בעה"ב לישבע לא
נאמן וכי כל כך השקה שכיר שפרו: א"ר המא
בר עוקבא כגנן כל היום של הביתה. יום אחד
לאחר זמנו נתנו לו חכמים לישבע ויטול:
מתני' המלווה את חבריו. והגיע זמן ולא פרע
לו: לא ימשכנו. אפי' בשוק אלא בב"ד: ולא
יכנס לביתו. בגמ' מפרש במאן קאי. היו לו שני
פלים. וחבוב כנגד שניהם ומשכנו בשניהם: נוטל
אחד ויחזיר אהר. בשעה שהוא צריך להשיב
יחזירנו לו משום החרת העבט ויעבד את השני
וכשיצטרך וד לשני יטול זה את הראשון ויחזיר
את השני כדמפרש ואזיל מחזיר את חבר בלילה
ואת המחזירשה ביום: מה הלזה אין משיב
העבט לירשין שאין כאן מצות העבט אלא
למכרו ויגבה חובו דהשב תשיבם לו כתיב ולא
ליחזיקו: לא משום החרת העבט ויעבד את השני
כמתח. נתיח. אף הוא אינו רשאי ליכנס לביתו
ולמשכנו אלא רואוהו בשוק ומנתק דבר שאוחז
כידו ממנה: כמשכנו. משמע בחוץ הבית: הכליה.
מתוך הבית משמע דהא ירחים ורכב גנו ביתא
שכיחי: לעולם כבעל חוב. קאמר ולא תידוק
מנה הא פלים אחרים חבול דבכלים אחרים
עובר משום לא תבא אל ביתו וליכני איצטריך
לחוסף לא שני משום ריחים ורכב וחד משיב
עובר משום לא תבא אל ביתו וליכני איצטריך
לא תבא אל ביתו: כמשמע שנאמר בחוץ
העמוד. ויציא אליך את העבט וכי איני יודע
שהאיש יוציאנו אלא מי יוציאנו אם לא בעה"ב:
מאי לאו לרבות שליח ב"ד בו. שיכנס לתוך
הבית ודק והאיש דהוא שליח ב"ד ואפשר אהר
נושא בו יוציא אליך:

לא
לביתו ליטול משכנו מתיב רב יוסף לא יחבל ריחים ורכב הא דברים אחרים חבל לא
תחבל בנגד אלמנה הא של אחרים תחבל מאן אי גימא בעל חוב הא כתיב לא תבא
אל ביתו לעבט עבדו אלא לאו שליח ב"ד תרגמה רב פפא בריה דרב נחמן קמיה דרב
יוסף ואמרי לה רב פפא בריה דרב יוסף קמיה דרב יוסף לעולם כבעל חוב ולעבור עליו
בשני לאוין ת"ש כמשמע שנאמר בחוץ העמוד איני יודע שהאיש אשר אתה נושה בו
יוציא אלא מה תלמוד לומר והאיש לרבות שליח בית דין מאי לאו שליח בית דין בלילה
לא

תעבט עבטו ותנן מחזיר את חבר בלילה אלא מהו וקשה דמגילה דמתני' איירי במשכנו באיסור ר"א ל' דסמיך אברייתא דאלו מצואות (לעיל דף לא) דקתני משכנו שלא ברשות מנן
כו דא"כ מאי קשה לן דהא בבבביתא גופה וליף מהשב תשיב כדמשני התם ואי אדשמואל סמיך א"כ מה צריך לתרץ מהשב תשיב קרא לשמואל איירי במשכנו בלא ברשות
חבל וגו' משמע דמשכנו בביתו וי"ל דסמיך אפשיש בכל יום דמחזיר אפי' משכנו שלא ברשות א"כ סמיך אברייתא דלקפון (דף ק"ד) דמתיר לה רב ששת המלווה (ואתו חבירו אינו רשאי
למשכנו משכנו חייב להחזיר לו אע"ג דהאי דפריך לרבא בתמורה לא אתי אליבא דשמואל דלשמואל אין שיקר להקשות דעיקר קרא במשכנו באיסור כתיב מ"מ אין להוכיח משום שלא
יהא הלכה כשמואל כי כן דרך גמרא להקשות ולתריך אפילו דלא כהלכתא כדאשכחן בפ"ב דכתובות (דף כו. וברייחא דאלו מצואות (לעיל דף לא) דקאמר אין לי אלא משכנו ברשות
אין צריך לומר דשמואל יתפוך וישנה אין לי אלא משכנו שלא ברשות אלא יעמידנה כפנא דפליג אתנא דקאי כותיה ויתפוך ויתרשד.

ואת המחזירשה חייב להחזיר את חברו ויחזירנה לו אע"ג דהאי דפריך לרבא בתמורה לא אתי אליבא דשמואל דלשמואל אין שיקר להקשות דעיקר קרא במשכנו באיסור כתיב מ"מ אין להוכיח משום שלא
אוכל נפש אי"כ. כמשמע דמחזירשה ויחזירנה לו אע"ג דהאי דפריך לרבא בתמורה לא אתי אליבא דשמואל דלשמואל אין שיקר להקשות דעיקר קרא במשכנו באיסור כתיב מ"מ אין להוכיח משום שלא
בכלי לכן מפרש ר"ת צמד פרות והיא פרות המוכרות בתבואה וגרים ר"ת נמי זוג של מספרים ולא גריסין זוג של פירות וזו של מספרים וכן גריס ר"ח דהם תפסות של רקע או לגזוז בית השחיטה
כדארמון בבכורות (דף כה) שדרךן היה לגזוז אבל פרות החורשות לא מיקרי כלי שעושין אוכל נפש ועוד נראה לר"ת דמחזירשה דקרא לאו היינו מחזירשה שחורשין ק"ה את הנרקע
דנראה דלא מתייב בהשבת העבט אלא בכלי העשו לגוף האדם ולהנאנו ועוד דמוקי בגמ' במחזירשה דכספא ואין דרך לחרוש נרקע במחזירשה של כסף אלא נראה לר"ת דהיינו
מגדרתא שמגדרין בו בני אדם בבית המרחץ כדאמר בפרק חבית (שבת דף קמ"ו) עבדא ליה אימיה מגדרתא דכספא וכן בפרק מציאת האשה (כתובות דף ס"ה) במחזירשה דכספא פ"ח
דהיינו מגדרתא:

אימא לא יתתנו אלא בבית דין. וא"ת מנן דניתח אסור לכעל חוב ואומר ר"י דמדרבנן הוא דאמר כסמוך בעל חוב ניתח נמי לא יתירה שקא יכנס בביתו: **והסו"ר** מיתקרא והכי
קתני. תימה דקאמר חסורי מיתקרא כדי לדרות וי"ל דאין לחוש ביה שמינו מגיה כ"כ ורוב ספרים גריס הכי קאמר:

בבא מציעא. המקבל – פרק תשיעי דף קיג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

תוספות רש"י

ונטל הכי פירושו וביא ראיה ששכרו ואן יהיה נשבע ונטל והיכא דקתני המע"ה היינו
ביא עדים שקצץ לו שתיים שהעדים יודעים הקציעה אם יודעין ששכרו כדפריך וכן
משמע בפרק כל הנשבעין דקאמר עלה ראיה דלשלם קתני ראיה דלשבע לא קתני משמע
דנשבע ונטל היינו שביא ראיה ששכרו והיה נשבע ונטל:

השטא דמטא חוב חויביה רמי אנפשיה ומדכר.
וא"ת אי"כ בומנו אמאי נשבע שכיר
ונטל לימא בעה"ב איני זוכר עתה אבל הניחו לי
עד שיעלה עמוד השחר שאזכור אם נתתי אם
לאו כיון שאזכר זמנו אנו פוטרים אותו מטעם זה
ועוד קשה במודה במקצת אמאי אין בעל הבית
נשבע דרמי אנפשיה ומדכר שלא ישבע לשקר
ו"ל דחוקה שאין בעה"ב עובר בבל תלון לא מהני
אלא היכא דאיבא חוקה דאין שכיר משהה שכרו
בדהיה כמו שאפרש בסמוך ואם היה יכול בעה"ב
לסעוד הניחו לי עד שיעלה עמוד השחר לא היהיה
כאן חוקה דאין שכיר משהה שכרו שהרי לא
השקה אתו אלא תבעו ממנו בב"ד ולא רצו ליתן
לו ושהו אותו לעמוד השחר: **ובי** שכיר עובר
בבל תגזול. וא"ת בעל הבית נמי אית ליה חק
חוקה שאינו עובר בבל תגזול וי"ל דמחזיר ליה לאו
אחד כמו שנים א"נ בלאו הכי משיני ליה שפיר
וא"ת ומימ איבא חוקה דאין בעה"ב עובר בבל
תלון כנגדו ותהו כרי וברי והמע"ה וי"ל דחוקה של
בעל הבית אינה חוקה טובה כשל שכיר ודימין
לא רמי אנפשיה למדכר ותהו לן למימר דנשבע
ונטל חוקה דאין שכיר משהה שכרו לכו"ו לא
חשיבא בחוקת שכיר אלא כששתינו ביחד הו
כנגד חוקת שכיר והו כרי וברי והמע"ה.
והא תבע ליה קפון. ס"ד השתא אם יש עדים
שתבעו היינו אפי' אתר זמנו ולכך פריך
דמה אנו צריכין לעדים הלא תובע השתא בפנינו
ולמאי דס"ד תהו מצי למיפך רמי אנפשיה נשבע ונטל
אלא פריך שפיר:

ולעולם פי' בקונטרס וכי שכיר משהה שכרו
כ"כ ואינו מיישב דאין קוה ראיה
שנפרע דחוקה דאין שכיר משהה שכרו אינה
מועלת אלא היכא דאיבא חוקה דאין בעה"ב
עובר בבל תלון כהדה ובל תלון אינו עובר אלא
בוקר אשחן אלא הכי פירושו לעולם שכיר
נשבע ונטל אין זו תקנה טובה שהיא נאמן לעולם
לומר לא פרע לי: **מחזיר** את חבר בלילה
כריש המנודה (דף ו. ו) ושם ד"ה מחזיר פריך לרבא
דאמר כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא
מהני והרי השבת העבט דאמר רחמנא לא
תעבט עבטו ותנן מחזיר את חבר בלילה אלא מהו וקשה דמגילה דמתני' איירי במשכנו באיסור ר"א ל' דסמיך אברייתא דאלו מצואות (לעיל דף לא) דקתני משכנו שלא ברשות מנן
כו דא"כ מאי קשה לן דהא בבבביתא גופה וליף מהשב תשיב כדמשני התם ואי אדשמואל סמיך א"כ מה צריך לתרץ מהשב תשיב קרא לשמואל איירי במשכנו בלא ברשות
חבל וגו' משמע דמשכנו בביתו וי"ל דסמיך אפשיש בכל יום דמחזיר אפי' משכנו שלא ברשות א"כ סמיך אברייתא דלקפון (דף ק"ד) דמתיר לה רב ששת המלווה (ואתו חבירו אינו רשאי
למשכנו משכנו חייב להחזיר לו אע"ג דהאי דפריך לרבא בתמורה לא אתי אליבא דשמואל דלשמואל אין שיקר להקשות דעיקר קרא במשכנו באיסור כתיב מ"מ אין להוכיח משום שלא
יהא הלכה כשמואל כי כן דרך גמרא להקשות ולתריך אפילו דלא כהלכתא כדאשכחן בפ"ב דכתובות (דף כו. וברייחא דאלו מצואות (לעיל דף לא) דקאמר אין לי אלא משכנו ברשות
אין צריך לומר דשמואל יתפוך וישנה אין לי אלא משכנו שלא ברשות אלא יעמידנה כפנא דפליג אתנא דקאי כותיה ויתפוך ויתרשד.

ואת המחזירשה חייב להחזיר את חברו ויחזירנה לו אע"ג דהאי דפריך לרבא בתמורה לא אתי אליבא דשמואל דלשמואל אין שיקר להקשות דעיקר קרא במשכנו באיסור כתיב מ"מ אין להוכיח משום שלא
אוכל נפש אי"כ. כמשמע דמחזירשה ויחזירנה לו אע"ג דהאי דפריך לרבא בתמורה לא אתי אליבא דשמואל דלשמואל אין שיקר להקשות דעיקר קרא במשכנו באיסור כתיב מ"מ אין להוכיח משום שלא
בכלי לכן מפרש ר"ת צמד פרות והיא פרות המוכרות בתבואה וגרים ר"ת נמי זוג של מספרים ולא גריסין זוג של פירות וזו של מספרים וכן גריס ר"ח דהם תפסות של רקע או לגזוז בית השחיטה
כדארמון בבכורות (דף כה) שדרךן היה לגזוז אבל פרות החורשות לא מיקרי כלי שעושין אוכל נפש ועוד נראה לר"ת דמחזירשה דקרא לאו היינו מחזירשה שחורשין ק"ה את הנרקע
דנראה דלא מתייב בהשבת העבט אלא בכלי העשו לגוף האדם ולהנאנו ועוד דמוקי בגמ' במחזירשה דכספא ואין דרך לחרוש נרקע במחזירשה של כסף אלא נראה לר"ת דהיינו
מגדרתא שמגדרין בו בני אדם בבית המרחץ כדאמר בפרק חבית (שבת דף קמ"ו) עבדא ליה אימיה מגדרתא דכספא וכן בפרק מציאת האשה (כתובות דף ס"ה) במחזירשה דכספא פ"ח
דהיינו מגדרתא:

אימא לא יתתנו אלא בבית דין. וא"ת מנן דניתח אסור לכעל חוב ואומר ר"י דמדרבנן הוא דאמר כסמוך בעל חוב ניתח נמי לא יתירה שקא יכנס בביתו: **והסו"ר** מיתקרא והכי
קתני. תימה דקאמר חסורי מיתקרא כדי לדרות וי"ל דאין לחוש ביה שמינו מגיה כ"כ ורוב ספרים גריס הכי קאמר:

מקשה

1 מפ' ומקשה. בפ' שום היתומים (ערכין דף כג) לא תני אלא משה המוצעת משום דמוצעת
 2 לא שבקין ליה אלא אחת כדאמר נמי הקא משה ומקשה ומצע וכפ' אע"פ (כתובות
 3 דף סד) גבי משרה אשתו על ידי שליח בעני שבשקראל דלא זדיב לה אלא משה ומפץ
 4 משום דהקם קודם שנשאת לו לא היה לה אלא הקא משה: **השתא** ובזני מונגינן. הכסת
 5 והפר שיש לו בעין סדורי מסדרין בתמיה פירוש

6 ואנן נסדר לו להניח מן הקעות כדי לקנות כסות
 7 לצורך שנים עשר חדש כמו שעושים בערבין:
 8 **גימא** ליה לא עלי דידי רמיה. לאו אמתינן פריך
 9 אמאי מחזיר לו הפר דא"כ למה המתין עד כאן
 10 ועוד דמה צריך טעם על מצות המקום ועוד וכי
 11 לא ידע דכתיב (דברים כד) וחק תהיה צדקה אלא
 12 על ברחק דע ואפילו הכי מקשה ליה וא"כ מה
 13 מתרץ לו אלא נראה דארבי עקבא ורבי
 14 ישמעאל פריך דאמרי כל ישראל בני מלכים הם
 15 וכולן ראויין לאותה איצטלא ואמאי כיון דאני
 16 לובשא אלא לקבול ולני בעלמא למה יש לנו
 17 לומר שכל זה הטיל הכתוב על המלוח ביון שלא
 18 פירש הכתוב בהקרא ולא היה שייך עליו יותר
 19 מעל אחר כיון דסניא ליה בלאו הכי ומשני גם
 20 באיצטלא שייך לומר לך תהיה צדקה ותטיל
 21 עליו הכתוב שלא למנוע ממנו הנזי והכבוד
 22 והתענוג שהורג בו עד עתה:
 הקדש

1 לא שליח ב"ד כמלוה ת"ש אם חבל תחבל שלמת
 2 רעד בשליח בית דין הכתוב מדבר אתה אומר
 3 בשליח בית דין הכתוב מדבר או אינו אלא בעל
 4 חוב כשהוא אומר לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו
 5 הרי בע"ח אומר הא מה אני מקיים אם חבל תחבל
 6 שלמת רעד בשליח ב"ד הכתוב מדבר תנאי היא
 7 דתנאי שליח ב"ד שבא למשפנו לא יכנס לביתו
 8 למשפנו אלא עומד מבחוץ והלה מוציא לו משפנו
 9 שנאמר בחוץ תעמוד והאיש ותנאי אידך בע"ח
 10 שבא למשפנו לא יכנס לביתו למשפנו אלא עומד
 11 בחוץ והלה נכנס ומוציא לו משפנו שנאמר בחוץ
 12 תעמוד ושליח ב"ד שבא למשפנו הרי זה נכנס
 13 לביתו ומשפנו ולא יכנס לביתו דברים שעושים בהן
 14 אוכל נפש ונותן מטה ומטה ומצע לעשיר מטה
 15 ומטה ומפץ לעני לו אבל לא לאשתו ולא לבניו

16 ולבנותיו בדרך שמסדרין לבע"ח פד מסדרין בערכין כלפי לייא עיקר סידור בערכין פתיב
 17 אלא אימא בדרך שמסדרין בערכין פד מסדרין בבע"ח אמר מר נותן מטה ומטה ומצע
 18 לעשיר מטה ומטה ומפץ לעני למאן אילימא לאשתו ולבניו ולבנותיו הא אמרת לו
 19 אבל לא לאשתו ולבניו ולבנותיו אלא אידי לדידיה תרמי למה לי הקא דאביל
 20 עלה והקא דזג עלה כדשמואל דאמר שמואל כל מילי ידענא אסותייהו לבר מהני תלת
 21 מאן דאביל אהינא מריא אליבא ריקנא ומאן דאסר מיתנא דכיתנא רטיבא אחרציה
 22 ומאן דאביל נהמא ולא מסני ארבעה גרימדי תני תנא קמיה דרב נחמן בדרך שמסדרין
 23 בערכין פד מסדרין בבע"ח א"ל השתא ובזני מונגינן ליה סדורי מסדרין ליה ומי מונגינן
 24 ליה והתנן מחזיר את הפר בלילה ואת המחרישה ביום תנא ברשב"ג תנא קמיה והכי
 25 קאמר ליה השתא לרשב"ג ובזני מונגינן ליה סדורי מסדרין ליה דתנן רשב"ג אומר אף
 26 לעצמו אינו מחזיר אלא עד שלשים יום מפאן ואילך מוכרן בב"ד וממאי דכי קאמר
 27 רשב"ג ובזני לגמרי קאמר דלמא הכי קאמר עד שלשים יום הדר ליה בעיניה מפאן
 28 ואילך מיהדר ליה למאי דחזי ליה ומזונגינן מאי דלא חזי ליה אי סלקא דעתך אית
 29 ליה לרשב"ג האי סבא ליבא מידי דלא חזי ליה דאמר אבין רשב"ג ורבי שמעון ורבי
 30 ישמעאל ורבי עקיבא פולחו סבירא להו כל ישראל בני מלכים הן רשב"ג דתנן לא את
 31 הלוח ולא את החרדל רשב"ג מתיר בלוח מפני שהוא מאכל לעורבין רבי שמעון דתנן
 32 בני מלכים סבין שמן וורד על גבי מפותיהן בשבת שפן דרין לסוך בחול ר' שמעון
 33 אומר כל ישראל בני מלכים הן רבי ישמעאל ורבי עקיבא דתנאי הרי שהיו נושין בו
 34 אף וזו ולבוש איצטלא בת מאה מנה מפשימין אותה מפנו ומבלישים אותה איצטלא
 35 הראויה לו ותנא משום רבי ישמעאל ותנא משום רבי עקיבא כל ישראל ראויין לאותה
 36 איצטלא ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דיהיב ליה מאי דחזי ליה ומזונגינן מאי דלא
 37 חזי ליה בשלמא פר וכסת חזי ליה דבזני ביני אלא מחרישה למאי חזיא אמר רבא בר
 38 רבה מחרישה דכספא מתקוף לה רב חנא ולימא ליה לאו עלי קרמית אמר ליה אבין

איברא

1 לא שליח ב"ד כמלוה. והכי קאמר בחוץ תעמוד אתה והאיש שהוא שליח ב"ד ואשר
 2 אתה נושה בו יוציא אליך הרי בעל חוב אמור. שאינו ראוי: הכתוב מדבר. שהוא ראוי
 3 ליכנס לחובלו והכי קאמר קרא אם חבל תחבל על ידי שליח ביד עד הוא השמש
 4 תשיבונו לו: דשנאמר בחוץ תעמוד והאיש. שהוא שליח בית דין גם הוא יעמוד בחוץ: לא
 5 ימשפנו בליש שעושים בהן אוכל נפש. דאיתרבו
 6 מיכי נפש הוא חובל: מטה ומפץ. לקמן הוא
 7 מפרש אחת לאכול ואחת לישון: מצע. של לבד
 8 שקורין פולטרא במקום שאין כסותו: לעשיר.
 9 שהורגל במצעות: ומפץ לעני. לפי מה שהורגל
 10 דגמי ערכין פתיב ואם מקו הוא מערקך ודרשין
 11 (ערכין דף כד) החייהו מערקך וזכר הקא
 12 למשפנו כשאין ידו משנת הוא יתן בהשת יד
 13 דכתיב (ויקרא כז) והעמידו לפני הכהן והעריך
 14 אותו הכהן משיר לו כדי תניו ונטול השאר
 15 וקא ידי הקדש ואפי' העשיר לאחר שאמדהו
 16 ונטל מה שיקדו ומיהו נמי ממירן לבעל חוב
 17 שמשירין לו כדי תניו כדאמר לקמן (דף כד).
 18 דגמר מיקה מיקה: לו. הוא צריך ליתן מטה אבל
 19 לא לאשתו ולבניו והחזירה פתיב ולא הוטל על
 20 המלוה להחזיר את בני ביתו: שמסדרין. שמן
 21 להניח לו צרכי חייו לשון והעריך אותו לישנא
 22 אחרניא שמסדרין לשון שריר ושתיהו שמעתי
 23 אדרבה עיקר סידור בערכין פתיב. כדפי' לעיל:
 24 למאן. המטה השנית: מיתנא דכיתנא רטיבא
 25 אחרציה. חבל לח של פשתן על מתניו: אחינא.
 26 תמרא: אליבא ריקנא. קודם אבילה: ולא מסני
 27 ארבעה גרימדי. קודם שישן הלךך: תבין ליה
 28 משה שנה ומושיבה ברחוק ארבע אמות ממקום
 29 אבילה ועל ברחו דריגל לעמוד ולקבת במשקב
 30 ולא יישן על מטה שאביל: ובזני מונגינן ליה.
 31 לאחר שלשים יום אף בליש הצריכין לו ברהנן
 32 משלשים ולהלן מוכרן. תנא ברבן שמעון תני
 33 תנא קמיה. דרב נחמן לחד מתני רשב"ג אמר
 34 בדרך שמסדרין וכו': ובזני לגמרי. שלא ישאיר
 35 לו לפי צרכו בצמצום: בעיניה. כמות שהיא
 36 חשובה אם חבל כסות של מעיל וזוהי לו הוא
 37 בעצמה: מתיר ליה מאי דחזי ליה. ימכור לו של
 38 שיראין ותנו לו אחת של צמר ואחת של קבוס:
 39 אי אית ליה לרבן גמילאל האי סבא. לסדר
 40 לבעל חוב: ליבא מידי דלא חזי ליה. מאחר
 41 שהורגל בו דתא שמענא ליה דאמר כל ישראל
 42 בני מלכים הם דאמר אבין וכו': לא את הלוח
 43 ולא את החרדל. מטלטלין בשבת שאינם ראויין
 44 היים לא זה לבעל ולא זה לטחון לחן מין קטנית
 45 ואין ראויין למאכל כשהוא חי ואפילו לעופות:
 46 לעורבים. וישראל בני מלכים יש להם לגדל
 47 עורבים לנו ולשחוק: שפן דרין לסוך בחול.
 48 בלא שום מנה הלךך כי איבא מנה נמי לא
 49 מוכתא מילתא לרפואה עבדי (דכי גזרה) רבנן
 50 משום שחלקת סממנין: פשישין אותה מפניו.
 51 לפרוע לבעל חוב את חובו: בשלמא פר וכסת.
 52 דתנן במתניתין איבא למימר מוכרן דקאמר
 53 רשב"ג לבזני ביני קאמר לקנות גרועה הימנו
 54 ובזני ביני יטול בחובו: אלא מחרישה. דקחני
 55 במתניתין ועלה קאמר רשב"ג מוכרן מאי ביני
 56 ביני איבא: וגימא ליה. מלוה: לאו עלי דידי רמיה. לפרנקר:

איברא

כאשר חיים באוויר של תורה ומצוות, החיים בריאים; כאשר חיים באוויר של כפירה – הרי אלו חיים חולניים עם סכנה תמידית לחלות במחלות מדבקות.

היום יום יא טבת

דין שבא למשכן את הלוח, נותן מטה ומטה, ומצע לעשירי, מטה 60
ומטה, ומפיץ לעני. מקשה הגמרא: למאן – לצורך מי משאירים שתי 61
מטות בבית הלוח, והרי לו עצמו די במטה אחת, אילימא 62
שמשאירים מטה נוספת לאשתו, ולבניו ולבנותיו – או לבניו או 63
בנותיו, הא אמת בהמשך הברייתא שסידור זה הוא רק לו, אבל 64
לא לאשתו ולבניו ולבנותיו. 65
מתרצת הגמרא: אלא, אידי ואידי – זו וזו, שתי המטות, הם לדידיה 66
– ללוח עצמו. ואם תשאל תרתי למה לי, יש להשיב שהוא צריך 67
הדא – מטה אחת דאביל עלה – שהוא אוכל עליה, שהיתה דרכם 68
לאכול כשהם מסובים על המטות, והדא, הוה עלה – שהוא ישן 69
עליה. והטעם שלא מניחים לו רק מיטה אחת לאבילה ולשינה 70
הוא כדשמואל, דאמר שמואל, לכל מילי דענא אסותיהו – יודע 71
אני רפואה לכל דבר חולי, לבר מהני תלת – מלבד שלשה דברים 72
אלו, מאן דאביל אהניא מרדא, אילמא ריקנא – האוכל תמר שלא 73
הבשיל ושטעמו מרו על לב ריק, כלומר לפני הסעודה. והדבר 74
השני הוא, מאן דאמר מיתנא דביתנא רטיבא אהרציה – הקושר על 75
מתניו חבל לח של פשתן. והדבר השלישי, מאן דאביל נהמא, ולא 76
מפיץ ארבעה נרטידי – האוכל לחם ואינו הולך לפחות ארבע אמות 77
אחרי אבילתו. ולפיכך תקנו חכמים להניח לו מטה נוספת 78
שמעמידים אותה במרחק ארבע אמות מהמטה שאוכל עליה, 79
ומתוך כך הוא מתרגל ללכת ארבע אמות אחר אבילתו, עד 80
המטה השנייה, שעליה הוא ישן. 81
רב נחמן מקשה ממשנתנו על האמור בברייתא האחרונה 82
ש'מסדרים לבעל חוב'. אומרת הגמרא: הני תנא – שנה 'תנא', 83
אדם השונה משניות וברייתות קמיה דרב נחמן, כדדך שפסדוין 84
בצרכיו, כך מסדוין בעל חוב, כלומר, שמשאירים לו את הכלים 85
הנצרכים לו, ולא גובים אותם בחיובו. אמר ליה – הקשה רב נחמן 86
לאותו 'תנא', השתא – עתה, הרי אפילו את הכלים שהלוח צריך, 87
כמן כו מחרישה, ובוגי מונגיני ליה – מוכרים אותם לאחר 88
שלישים יום כדי לגבות את חובו מהם, כמבאר במשנתנו, ואם כן 89
האם יתכן דסדוין מסדוין ליה – ש'מסדרים' לבעל חוב ואין 90
נוטלים ממנו את כל כליה, ואפילו את אותם המנויים בברייתא. 91
הגמרא מבררת את קושיית רב נחמן. שואלת הגמרא: ומי מונגינין 92
ליה – וכי באמת הדין כן שמוכרים את המשכונות שהלוח זקוק 93
להם, והתנן במשנתנו (ע"א) שהמלוה מחזיר את הכר בלילה, ואת 94
המחרישה ביום, ואין גובים לעולם מכלים אלו. משיבה הגמרא: 95
אותו 'תנא', כדן שמעון בן גמליאל תנא קמיה – שנה את הברייתא 96
לפני רב נחמן בשם רב שמעון בן גמליאל, והכי קאמר ליה רב 97
נחמן, השתא, לרבן שמעון בן גמליאל, לאחר שלישים יום ובוגי 98
מונגינין ליה – מוכרים אפילו את הכלים שהוא זקוק להם, ואם כן 99
היתכן שלשיתו סדוין מסדוין ליה. מוכיח רב נחמן שכן היא 100
דעת רבן שמעון בן גמליאל: דתנן במשנתנו רבן שמעון בן גמליאל 101
אומר, אף לעצמו – ללוח עצמו, אינו מחזיר אלא עד שלישים יום, 102
אבל מכאן ואילך מוכרין בבית דין וגובה מהם את חובו. 103
הגמרא מנסה לתרץ את קושיית רב נחמן. שואלת הגמרא: ומאי 104
– מנין לרב נחמן לפרש דכי קאמר רבן שמעון בן גמליאל 'מכאן 105
ואילך מוכרין בבית דין', ובוגי לנמרי קאמר – כוונתו לומר 106
שמוכרים את המשכון לגמרי, דלמא הכי קאמר – שמה נפרש שכך 107
היא כוונתו, עד שלישים יום, הדר ליה בענייה – חוזר המשכון ללוח 108
כמות שהוא, אפילו אם הוא בגד או כלי יקר ביותר, אבל מכאן 109
ואילך, מיהדר ליה למאי דתני ליה – מחזיר לו המלוה רק בגד הראוי 110
לו לפי כבודו, ומונגינין מאי דלא תני ליה – ומוכר את הדברים 111
היקרים יותר, ומנין לו שרבן שמעון בן גמליאל אין מסדרים 112
לבעל חוב כלל. 113
דוחה הגמרא: אי סלקא דעתך דאית ליה לרבן שמעון בן גמליאל 114
האי סברא – שהוא סובר ש'מסדרין לבעל חוב, הרי לדעתו ליכא 115
מדי דלא תני ליה – אין דבר שאינו ראוי ללוח, ואף דברים יקרים 116
ביותר, כיון שהורגל בהם. מבארת הגמרא היכן מצינו זאת: דאמר 117
אפי, רבן שמעון בן גמליאל, ורבי שמעון, ורבי ישמעאל ורבי עקיבא, 118

דוחה הגמרא: לא – אין הכרח לפרש כן בברייתא, אלא אפשר 1
לפרש ככוונתה שהפסוק בא לרבות שללית בית דין דינו כמלוה, 2
שאינו רשאי להכנס לבית הלוח, ויש לדרוש את הפסוק כך, 'בחזן 3
תעמד, והאיש', כלומר, גם אתה, המלוה, וגם 'האיש' שהוא שליח 4
בית דין, תעמדו בחזן, ואשר אתה נשח בו, שזהו הלוח, הוא 5
'יוציא אליך את העבט החוצה'. 6
הגמרא מקשה על דברי שמואל: תא שמע, שנינו בברייתא, נאמר 7
הפסוק (שמות כב כה) 'אם חבל תקבל שלמת רעה עד בא השמש 8
תשיבנו לו', בשלית בית דין שחבל שלמת הלוח ונתנה למלוה 9
כמשכון הקתוב מדבר. מבררת הברייתא: אתה אומר שבשלית בית 10
דין הקתוב מדבר, או אינו – שמא נאמר שאין זה כך, אלא בעל 11
חוב – במלוה עצמו שחבל שלמת הלוח הכתוב מדבר. משיבה 12
הברייתא: כשהוא אומר (דברים כד ו) 'לא תבא אל ביתו לעבט 13
עבדו', הרי דינו של בעל חוב אומר, שאסור לו להכנס לבית הלוח 14
ולטול משכון, הא מה אני מקיים – כיצד אפרש את הפסוק 'אם 15
חבל תקבל שלמת רעה' שמשמע ממנו שמותר לטול משכון מבית 16
הלוח, על כרחך בשלית בית דין הקתוב מדבר. ומבואר בברייתא 17
ששליח בית דין רשאי להכנס לבית הלוח, ושלא כדברי שמואל. 18
הגמרא מבארת שאכן נחלקו תנאים בדינו של שמואל. אומרת 19
הגמרא: הלכה זו שאמר שמואל תנאי היא – נחלקו בה תנאים, 20
דתנאי בברייתא אחת, שלית בית דין שקבא לביתו של הלוח למשכנו, 21
לא יכנס לביתו למשכנו, אלא עומד מבחוץ, והלה – הלוח, מוציא 22
לו משכון, שנקאמר 'בחזן תעמד והאיש', כלומר 'האיש' שהוא 23
שליח בית דין, דינו כמלוה שעומד בחזן, וכדברי שמואל. ותנאי 24
אידך – שנינו בברייתא אחרת, בעל חוב – מלוה עצמו שקבא 25
למשכנו, לא יכנס לביתו למשכנו, אלא עומד בחזן, והלה – הלוח 26
נכנס, ומוציא לו משכנו, שנקאמר 'בחזן תעמד'. ושליח בית דין 27
שקבא למשכנו, הרי זה נכנס לביתו של הלוח ומשכנו, והיינו שלא 28
כדברי שמואל. 29
הגמרא מביאה את סיוע הברייתא השניה. אומרת הברייתא: 30
ושליח בית דין זה שנכנס לביתו למשכנו, לא ימשכנו דברים 31
שעושיין בהן אוכל נפש, שנאמר (דברים כד ו) 'לא יחבל רחיים ורכב 32
כי נפש הוא חבל', וממה שנאמר 'כי נפש הוא חבל' דורשים 33
שאסור למשכן כל כלי שעושים בו אוכל נפש. 34
אומרת הברייתא דין נוסף: ושליח בית דין המשכנו בביתו, אינו 35
רשאי לטול אל כל כליו כמשכון, אלא נותן – מניח ללוח מטה 36
ומטה ולהלן יבואר מדוע עמד זקוק לשתי מיתות, ומצע – בד לבד 37
כך המונח על גבי המטה לעשירי, שדרכו לישן על מצעים רכים, וכן 38
מניח מטה ומטה, ומפיץ – מצע של קנים למשכב, לעני, שדרכו 39
לישן כך. ודברים אלו מניחים רק לו – ללוח עצמו, אבל לא 40
לאשתו, ולא לבניו ולבנותיו, כיון שדין זה שמניחין לו כדי חייו 41
נלמד מחייבי ערבין, ושם דרשו מפסוק שאין משאירים כלים אלו 42
לבני ביתו. מסיימת הברייתא ואומרת: כדדך שפסדוין – אומדים 43
את הדברים הנצרכים לבעל חוב, כך מסדוין בערבין' – לאדם 44
שהתחייב ממון להקדיש כערכו או ככרך אדם אחר ואין לו ממון, 45
שאף שביט דין נוטלים ממנו את כלי ביתו לצורך גביית חובו 46
להקדש, מכל מקום משאירים לו את הדברים שהזכרו לעיל 47
בברייתא. 48
תממה הגמרא על סיוע הברייתא: כלפי לייא – כלפי היכן נוטה 49
דבר זה, כלומר, הרי הלימוד אינו כמבואר בברייתא שלומדים את 50
דין הערבין מדין בעל חוב, אלא להיפך, שהרי עיפך דין סדויה, 51
בערבין כתיב, שנאמר (ויקרא כז ח) 'ואם מך הוא מערבך והעמדתו 52
לפני הבהן והעירך אתה הבהן על פי אשר תשיג יד הדרר יעריכנו 53
הבהן', ודרשו חכמים (ערכין כד.) מהלשון 'הוא מערבך' שיש 54
לקיימו ולהחיותו על ידי ההערכה, ולשיר לו את הדברים 55
הנצרכים לחייו. מתרצת הגמרא: אלא, אמא – יש לגרוס בברייתא 56
בוהף, כדדך שפסדוין בערבין, כך מסדוין בעל חוב, ויבואר להלן 57
(קיד.) שדרשו זאת בגזירה שוה. 58
הגמרא מבררת את הדינים שהובאו בברייתא: אמר מר, שליח בית 59

43 גופו, אף הנודר להקדיש נידון האבר כבבבדו, שאם נדר להקדש דמי
 44 אבר שחייו תלויים בו, נותן להקדש את דמי כולו. אך אין לומדים
 45 מפסוק זה שמסדרין לנודר לבדק הבית כשם שמסדרין לחייבי
 46 ערבין.
 47 הגמרא מבררת לדעת הסוברים שאין מסדרים לבעל חוב, מדוע
 48 לא לומדים דין סידור בבעל חוב מערבין. מקשה הגמרא: ויפדו
 49 בפעל חוב עצמו, ונלמד זאת בקל וְחֹמֶר מְעַרְבִין, ומה עָרְבִין,
 50 שְׁהִקִּילָה הַתּוֹרָה עַל הַהֶקְדָּשׁ וְאָמְרָה שֶׁאֵין מְחִיזִין מִשְׁכּוֹנוֹת שֶׁהֵם
 51 נוטלים מהחייבים, מכל מקום החמירה בהם התורה שֶׁמְסַדְרִין
 52 לחייבים, ולא נוטלים את כל כליהם, פֶּעַל חוֹב, שהחמירה התורה
 53 על המלוה ואמרה שֶׁמְחִיזִין ללוה את המשכון, אֵינּוּ דִין – האם אין
 54 זה קל וחומר שֶׁמְסַדְרִין לוֹ.
 55 מתרצת הגמרא: אָמַר קְרָא לִגְבֵי חַיִּיבֵי עֶרְכִין (ויקרא כו ח) וְאִם מָה
 56 הוּא מְעַרְבֵךְ, ומפסוק זה למדו (ערכין כד.) דין סידור בערבין, ויש
 57 לדרוש שרק 'הוא' – המעריך, כלול בדין זה, וְלֹא פֶּעַל חוֹב.
 58 שואלת הגמרא: וְאֵיךְ – תנא קמא במשנתנו הסובר שמסדרין
 59 לבעל חוב, מה הוא דורש מהמילה 'הוא'. משיבה הגמרא: הָאֵי –
 60 פסוק זה, בא ללמד שאין מסדרין לו עַד שֶׁיְהֵא מְכֻבָּוֹת – בעניונו,
 61 מְתַחֲלָתוֹ וְעַד כּוּפּוֹ – משעת הנדר ועד שהעריכו הכהן, אבל אם
 62 התעשר אחרי שנדר קודם שהעריכו הכהן, משלם כערך עשיר.
 63 הגמרא מבררת מדוע לרבי יוחנן אין הקדש חייב בהשבת המשכון.
 64 מקשה הגמרא: לרבי יוחנן הסובר שמסדרין בהקדש, ונלמד
 65 שֶׁמְחִיזִין אֶת הַמִּשְׁכּוֹן פְּהֶקְדָּשׁ עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם, בקל וְחֹמֶר מְכַבֵּל
 66 חוֹב, ומה פֶּעַל חוֹב שֶׁאֵין מְסַדְרִין לוֹ, כמו שדרשו מהפסוק 'הוא'
 67 שנאמר לגבי ערבין, מכל מקום מְחִיזִין לוֹ, הנודר להקדיש,
 68 שֶׁמְסַדְרִין לוֹ, אֵינּוּ דִין שֶׁמְחִיזִין לוֹ אֶת הַמִּשְׁכּוֹן.
 69 מתרצת הגמרא: אָמַר קְרָא לִגְבֵי הַשְּׁבֵת הַמִּשְׁכּוֹן (דברים כד יג)
 70 'השב תשיב לו את העבוט כבא השמש ושכב בשלמתי וברכך',
 71 וכיון שבפסוק נאמרה ברכה למשיב המשכון, יצא הַקְּדָשׁ מִכֻּלֵּל דִין
 72 זה, שֶׁאֵין הַקְּדָשׁ, שהוא רשות ה', צָרִיף בְּרָכָה.
 73 מקשה הגמרא: וְלֹא, בתמיהה, וכי אין הקדש צריך ברכה, וְהִכְתִּיב
 74 גם כלפי שמים (שם ח י) וְאֶכְלֶתָ וְשָׂבַעְתָּ וּבְרַכְתָּ וְגו' אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ.
 75 מתרצת הגמרא: אָלֵא אָמַר קְרָא (שם כד יג) וְיָלַד תְּהִיָּה צְדָקָה, ויש
 76 לדרוש שדין זה נאמר רק בְּמִי שֶׁצָּרִיף מִצּוֹת צְדָקָה, וְיָצָא הַקְּדָשׁ שֶׁאֵין
 77 צָרִיף צְדָקָה.
 78 הגמרא מביאה את דברי אליהו הנביא בנידון זה. מספרת הגמרא:
 79 אֲשֶׁרְבַחְתִּיהּ [מִצְאוֹן רַבָּה בַר אֲבִיהָ לְאֵלֶיהָ הַנְּבִיא. דְּקָאֵי – שהיה
 80 עומד בְּבֵית הַתְּקָבִוִּת שֶׁל עוֹבְדֵי בּוֹכְבִים, אָמַר לִיה רַבָּה בַר אַבוּהּ,
 81 מַהוּ שֶׁיִּסְדְּרוּ בְּכַעַל חוֹב. אָמַר לִיה אֵלֶיהוּ, מָמַר – לומדים דין זה
 82 בגזירה שוה 'מִיָּכָה מִיָּכָה' מְעַרְבִין, וְגַם עָרְבִין פְּתִיב (ויקרא כו ח)
 83 וְאִם מָה הוּא מְעַרְבֵךְ, וְגַם פֶּעַל חוֹב פְּתִיב (שם כה לה) וְכִי מוֹדֵף
 84 אֲחִידָה, וכשם שמסדרים בערבין כך מסדרים לבעל חוב.

1 אִיבָא – באמת, עֲלֵיהּ קְרָמֵי – על המלוה הוא מוטל לענין זה,
 2 מִשּׁוֹם שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כד יג) 'השב תשיב לו את העבוט כבא
 3 השמש ושכב בשלמתי וברכך וילך תהיה צדקה לפני ה' אלקיך',
 4 ולשון זו מתפרשת כציווי, שחייב המלוה לעשות צדקה זו עם
 5 הלוה.
 6 הגמרא מבררת את עיקר הדין, האם מסדרים לבעל חוב. מסתפקת
 7 הגמרא: אִיפְעִיא לָהּ, מַהוּ שֶׁיִּסְדְּרוּ בְּכַעַל חוֹב – האם כשגובים
 8 מנכסי הלוה את חובו, אומדים ומשאירים לו את הדברים שהוא
 9 צריך להם כדי להתקיים, או שגובים ממנו את כל נכסיו וכליו.
 10 וצדדי הספק הם, מִי נָמַר – האם לומדים את דין הלוה בגזירה שוה
 11 'מִיָּכָה' מִיָּכָה' מְעַרְבִין, שבשניהם נאמרה לשון זו, וכמו שלגבי
 12 אדם שנדר להקדש את ערכו או ערך חבירו ואין לו ממון לשלם,
 13 אין נוטלים ממנו את כל נכסיו אלא משאירים לו כדי חייו, כך הדין
 14 גם בבעל חוב, או לא.
 15 הגמרא פושטת את הספק: תָּא שְׁמַע, דְּשִׁלַּח הָאֱמוּרָא רַבִּין בְּאַנְרִיתִיהּ
 16 – באגרתו, תשובה לשאלה זו, דָּבָר זֶה – האם לומדים בעל חוב
 17 מערבין בגזירה שוה, שֶׁאֲלֵתִי לְכָל דְּבוֹתֵי, וְלֹא אָמְרוּ לִי דָבָר, פֶּרַם
 18 – אמנם, כִּף הִתְּהָ שֶׁאֲלָה אַחֲרַת שְׁנִשְׂאֵלָה בְּבֵית הַמְדֻרְשׁ, שִׁישׁ
 19 ללמוד ממנה שאין מסדרין לבעל חוב, הָאֱמוּרָא 'הרי עלי מנה לברך
 20 הַבַּיִת', ולגבי נדר לבדק הבית לא נאמר הדין של 'השגת יד'
 21 שנאמר לגבי ערבין, שנותן מה שיש לו ונפטר לגמרי מהשאר,
 22 אלא חייב לתת עתה מה שיש לו, וכשיתעשר יתן את השאר,
 23 והשאלה היתה כשבאים לגבות מהנודר את מה שיש לו, מהו
 24 שֶׁיִּסְדְּרוּ – האם גובים ממנו את כל כליה, או שמשאירים לו כלים
 25 מסוימים הנצרכים לקיומו, כמו שעושים לגבי חייבי ערבין.
 26 ממשיך רבין ומביא שנחלקו בזה אמוראים: רַבִּי יַעֲקֹב מְשַׁמֵּיהּ דְּבַר
 27 פְּדָא, וְרַבִּי יְרֵמְיָה מְשַׁמֵּיהּ דְּאֵילָא אָמְרֵי, יש ללמוד את דין הנודר
 28 להקדש בקל וְחֹמֶר מְכַבֵּל חוֹב, ומה פֶּעַל חוֹב שֶׁאֵף אַחֲרֵי שְׁנִטְלוּ
 29 ממנו משכון, מְחִיזִין לוֹ אוֹתוֹ כֵּל שְׁלֹשִׁים יוֹם, ומכל מקום
 30 כשגובים ממנו את החוב לאחר שלשים יום אֵין מְסַדְרִין לוֹ, אלא
 31 גובים ממנו הכל, הַקְּדָשׁ, שֶׁאֵין מְחִיזִין לַחַיִּיב לְהֵם אֶת הַמִּשְׁכּוֹן
 32 כֻּלּוֹ, אֵינּוּ דִין – האם אין זה קל וחומר שֶׁכְּשׁוֹגְבִים מִהַחַיִּיב אֵין
 33 מְסַדְרִין לוֹ, אלא גובים הכל. ומדבריהם יש לפשוט את הספק,
 34 שהרי אמרו בבירור שאין מסדרין לבעל חוב.
 35 מביא רבין את דעת החולק לגבי סידור הנודר להקדש: וְרַבִּי יוֹהֲנָן
 36 אָמַר, לְשׁוֹן 'נָדַר בְּעַרְבֵךְ' פְּתִיב (ויקרא כו ב) לגבי ערבין, ומלשון
 37 'נדר' יש לדרוש, מַה עָרְבִין מְסַדְרִין, אָף בְּנוֹדֵר הַקְּדָשׁ מְסַדְרִין.
 38 וְרַבִּי יַעֲקֹב רַבִּי יְרֵמְיָה הַסּוֹבְרִים שֶׁאֵין מִסְדְּרִים לְנוֹדֵר
 39 להקדש, יאמרו, הֵהוּא – פסוק זה של 'נָדַר בְּעַרְבֵךְ', לְדִין 'נִידוֹן
 40 כְּכַבּוּד' הוּא דְּאֵתָא – בא ללמד שהאבר שהאדם נדר בו 'נידון
 41 בכבודו', כלומר, מַה לִּגְבֵי עָרְבִין נִידוֹן הָאֵבֶר כְּכַבּוּדוֹ, שאם התחייב
 42 בדמי אבר שחייו תלויים בו, כראשו או ליבו, משלם את דמי כל

אגרות קודש

ב"ה, י"א טבת, תשכ"ב
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה למכתבו מעשי"ק ושואל לימוד התניא מתי יהי אם קודם התפלה או לפני השכיבה,
 הנה לאמיתתו של דבר בכגון דא נחוץ הוא בשני הזמנים, אבל בעיקר הוא בבקר קודם התפלה,
 כיון שלימוד זה מוסיף בהתפלה וענינה (עיין ג"כ רמב"ם הלכות יסודי התורה (ריש פרק ב') ורבנו הזקן
 בהקדמה לסידור ד"ה הקול קול יעקב) והרי התפלה נותנת חיות בכל היום כולו לא רק בנוגע לעניני
 הרשות וכו' שע"י התפלה עושים אותם באופן אחר לגמרי, כי אם גם בנוגע לימוד התורה, וכתפלתו
 של אבא בנימין, שתה"י תפלתי סמוך למטתי (עיין לקו"ת ברכה צ"ו ב').
 בברכה לבשו"ט.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
 מזכיר

בבא מציעא. המקבל – פרק תשיעי דף קיד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
ר"ש

1 איברא. באמת: עליה רמי. שיהא לו צדקה שהכתוב הטיל עליו לעשות לו צדקה להלך
2 לפניה מיכה מיכה. גבי ליה ומלוא פתיב וכי ימוך אחיך ומטה ידו עקר וגבי ערכין פתיב
3 ואם מך הוא מערפך. דבר זה [שאלתי]. אם למדנו גזירה שהו דמיקה מיכה ולא אמרו לי
4 דבר. כרם פך היתה שאילה. אבל כן נשאלה שאילה אחת בבית המדרש מינה יש ללמוד
5 שאין מסדרין. הרי עלי מנה לברך הפית. והשנת

1 איברא עליה קרמי משום שנאמר וליך תהיה צדקה
2 איבעיא להו מהו שישדרו בבעל חוב מי גמר מיכה
3 מיכה מערכין או לא ת"ש דשלה רבין באגרתיה
4 דבר זה שאלתי לכל רבותי ולא אמרו לי דבר
5 פרם פך היתה שאלה האומר הרי עלי מנה לברך
6 הפית מהו שישדרו ר' יעקב משמיה דבר פרא ור'
7 ירמיה משמיה דאילפא אמרי ק"ו מפעל חוב ומה
8 ב"ח שפחזרין אין מסדרין הקדש שאין מחזירין
9 אינו דין שאין מסדרין ור' יוחנן אמר גרר בערפך
10 פתיב מה ערכין מסדרין אף הקדש מסדרין ואידך
11 ההוא לנידון בכבודו הוא דאתא מה ערכין נידון
12 בכבודו אף הקדש נידון בכבודו ויפדרו בב"ח ק"ו
13 מערכין ומה ערכין שאין מחזירין מסדרין פעל חוב
14 שפחזרין אינו דין שמשדרין אמר קרא ואם מך
15 הוא מערפך הוא ולא ב"ח ואידך האי עד שיהא
16 במקומו מתחילתו ועד סופו ויחזירו בהקדש קל
17 וחומר מב"ח ומה פעל חוב שאין מסדרין מחזירין
18 הקדש שמשדרין אינו דין שפחזרין אמר קרא ושכב
19 בשלמתו וברכך יצא הקדש שאין צריך ברכה ולא
20 והכתי' ואכלת ושבעת וברכת וגו' אלא אמר קרא
21 וליך תהיה צדקה מי שצריך צדקה יצא הקדש שאין
22 צריך צדקה אשפחיה רבה בר אבונה לאליהו דקאי
23 בבית הקברות של עובדי פוכבים א"ל מהו שישדרו
24 בב"ח א"ל גמר מיכה מיכה מערכין גבי ערכין פתיב
25 ואם מך הוא מערפך גבי ב"ח פתיב וכי ימוך אחיך
מנן

1 שאין מחזירין אינו דין שאין מסדרין. וא"ת ערכין זוכיה שאין מחזירין ומסדרין
2 ויש לומר דמה לערכין שהם קלים ואין נוהגים אלא באדם ובכך ברית ולא
3 בטומטום ואגדרונוטו ופחות מכן חדש אבל הקדש חל על כל דבר: ואידך. ההוא לנדון
4 בכבודו הוא דאתא. וא"ת מרמ נילף נמי בהקישא דמסדרין דאין היקש למחצה ואין לומר
5 דהקישא משמע דלא אתא אלא לנדון בכבודו
6 דכתיב גרר בערפך נפשות שובר דמשמע דבר שהנפש
7 תליי בו אבל לדבר אחר לא הוקשו דהא בפרק
8 שום היתומים (ערכין ד' כד.) אמרין מנן שלא
9 ישא מרגלית לקלים פירוש אם אמר ערפי
10 עלי ויש לו מרגלית שהו מנה ובמקום שזומדין
11 אינה שהו אלא קמשיש לפי שאין שם עשרים
12 שיקנו אותה מנן שאין להעריקה אלא בני
13 זווים שנאמר ויהי ערפך בימים ההוא כמו
14 ששהו בימים ההוא ובפ' השיג יד (שם דף יח.)
15 אמרין אתא הקשת הקדש לערכין לנידון
16 בכבודו ולמרגלית לקלים והקא חר מניניהו
17 אלקא לכל מילי מקשינן וצריך לומר דסבא
18 דק"ו מבטל הקישא כון שנוכל להעמיד
19 דהיקישא לדבר אחר כן משמע בפרק קמא
20 דזבחים (דף יט) דקאמר תנן התם ר"ע אומר כל
21 הדמים שנבטלו להיכל לכפר פסולים ודכ"א
22 חטאת בלבד ר' אליעזר אומר אף האשם
23 שנאמר בחטאת כאשם ופרך בשלמא רבי
24 אליעזר כדאמר טעמא אלא רבנן מאי שפחזרין
25 אמר רבא אשם שנבטל דמו לנפשי פסול לא
26 מצית אמרת מק"ו בני אלקא ק"ו מבטל הקישא
27 דכחטאת כאשם כיון דאיבא לאוקמא הקישא
28 לדבר אחר וההיא דס"פ כל הקשר (חולין דף
29 טט) וגמרי בשר חולב אסור באבילה בג"ש
30 דקדש קדש מאנשי קודש תהיון לי וגו' ואיסור
31 הנאה ליה מק"ו מערלה ואית דריש בג"ש
32 לגמרי ואיסור אבילה וליתנה הנאה לא דמי
33 להבא אפילו יתא הקישא וק"ו כמו ג"ש וק"ו
34 דאפילו מאן דילף התם ק"ו מצי סבר הבא
35 דאין הקישא למחצה דהתם ע"י ק"ו אין סותר
36 ג"ש ככל משום דקרא דבשר בשדה טרפה
37 דאידי דבשר שפחזר חוץ למחצתו אידי גמ'
38 באיסורי הנאה כגון בשר קדשים שפחזר חוץ
39 ממחצתו שהוא בשריפה ומאן דלא יליף איסור הנאה בק"ו משום ג"ש היינו משום דאבילה והנאה קדא היא אבל הבא מודה דעבדין ק"ו למסדרין כיון דמחזיקי בהיקש למילתא
40 אחריתא וצ"ע דבהרבה מקומות פתיב ובגמרא שרוצה לעשות ק"ו וסותר אותו ע"י היקש או ג"ש אם יש בכל מקום שלא נוכל להעמיד ההיקש או הג"ש לר"א וא"ת דאמרין
41 בערכין בפרק קמא (דף ד) ראש חמור זה הקדש ראש עבד זה הקדש הוא והקדש שותפין בו ולא אמר לנידון בכבודו בערכין פריך לה ומשני כאן בקדשי מובח כאן בקדשי ברק
42 הפית דהקא מיירי בקדשי מובח. ר"י

ערוך

1 ממחצתו שהוא בשריפה ומאן דלא יליף איסור הנאה בק"ו משום ג"ש היינו משום דאבילה והנאה קדא היא אבל הבא מודה דעבדין ק"ו למסדרין כיון דמחזיקי בהיקש למילתא
2 אחריתא וצ"ע דבהרבה מקומות פתיב ובגמרא שרוצה לעשות ק"ו וסותר אותו ע"י היקש או ג"ש אם יש בכל מקום שלא נוכל להעמיד ההיקש או הג"ש לר"א וא"ת דאמרין
3 בערכין בפרק קמא (דף ד) ראש חמור זה הקדש ראש עבד זה הקדש הוא והקדש שותפין בו ולא אמר לנידון בכבודו בערכין פריך לה ומשני כאן בקדשי מובח כאן בקדשי ברק
4 הפית דהקא מיירי בקדשי מובח. ר"י

1 **מה** ערכין נידון בכבודו. פי בקונט' דרד"ש מנפשות וא"ת מה צריך קרא דמאי שנא מנזקין דאם קישע ידו אומדין כמה הוא יפה בלא יד וד"נ יש לנו לשום כמה הוא
2 שהו באבר שהנשמה תליה בו וכמה הוא שהו בלא מננה דהיינו ערך כולו דאינו שהו בלום אם היה נוטל אותו אבר וי"ל דאמר בפרק האומר משקלי (ערכין ד' יט) דאין שמין בערכין
3 אומר יש נזקין אלא שמין אותו פאילו היתה ידו מוכתבת לרבו ראשון ולא כמו שנטלה לגמרי דאן מתנגה העבד ושהו הרבה פחות וד"נ אין שמין באבר שהנשמה תליה בו אי לאו
4 דכתיב נפשות: **מה** ערכין שאין מחזירין מסדרין. וא"ת כיון שמסדרין ומניחין לו שיעור הנפוש במשנה איכ מה חזרה שייך דהרי מניחין לו לגמרי כדי צרכו ומה יחזיר לו עד ואור"ת
5 דכשנטול ממנו בתורת פרעון או מסדרין אגל כשנטול בתורת משכון דהיינו ערכין ממשכנין אותו או אין מסדרין ושייך חזרה:

1 **ואידך** עד שיהא במקומו בו. פירש בקונטרס דהיינו רבנן דמתני' ולפי' ר"ת דלקמן דרבנן דמתניתין מצי סברי דאין מסדרין צ"ל ואידך היינו דפי דאיבעיא להו מהו שישדרו בבעל חוב אי
2 נמי ברייתא דתנא לעיל דמסדרין: **במכותו** מתחילתו ועד סופו. למעוטי: עני והעשר וחזר והעני דנתנו ערך עשירי פרבי' יהודה דפרק השיג יד (שם דף יז):

1 **מהו** שישדרו בבעל חוב. פסק ר"ת בספר הישר דאין מסדרין בבעל חוב דהא רשב"ג דמתני' מסיק לעיל דסבר דאין מסדרין בב"ח וקיל' (ביק דף טט.) הלכה כרשב"ג במשנתנו והבא דלא
2 פסק גמרא כמאן דפליג עליה ולא מציינו בכל אמוראים דשמעקא שום אמורא שסבר בהדיא שמסדרין ורבה בר אבונה דאמר ליה לאליהו מהו שישדרו לבעל חוב וא"ל גמר
3 מיכה מיכה מערכין וכן דרסין מנן שמשדרין לבעל חוב כלומר מנליה דאית ליה מסדרין וכן גריס בה"ג וכן נראה דאי בני הספרים דקבעי מהו שישדרו לבעל חוב והו
4 ליה למימר מסדרין שהרי השעם לא היה שואל אלא ודאי מנן גרס ולעולם אין מסדרין ס' ובפ' השיג יד (ערכין שם) דפליגי רבי יהודה ורבנן בעני והעשר וחזר והעני דר' יהודה סבר
5 נתון ערך עשירי ומקרא בגמרא דטעמא דרבי יהודה משום דכתיב ואם מך הוא עד שיהיה במקומו מתחילתו ועד סופו מפלל דרבנן דפליגי עליה דרשי הוא ולא בבעל חוב דדוקא בערכין
6 מסדרין ולא בבעל חוב כדפריש לעיל ויחזיר ויבם הלכה פרכים ויש לחדות דרד"שין הוא ולא אשתו כדפרישין לעיל ועוד הביא ראיה דאמר' בפ"ק בריק' (דף יא: ושם ד"ה אפילו) מנייה
7 ואפילו מן גלימא דעל כתפיה וכי תימא דהיינו שמשפטישין אותו גלימא דאלפא וזאן ויהבינן ליה גלימא אחרינא דחזיא ליה הא ליבא מידי דלא חזי ליה פרשב"ג דלעיל ועוד דפסיק רב
8 אלפס בפרק שמונה שרצים (שבת דף קיא.) גר"ש דאמר כל ישראל בני מלכים ומינהו אמרין התם דפסיק בריש ולא משעמיה ורבנן דמתני' נמי מציי סברי דאין מסדרין
9 ומיירי

כשנמצאים בחנות, או כאשר הולכים ברחוב, או כאשר רוכבים ברכבת-התחתית ואומרים אותיות של תורה, משרפה בכך את האוויר. היום יום יא טבת

ומיירי בבא לטול בתורת משכון ודבנן סברי שמחזירין לו כל ימי חייו ורשב"ג סבר דאחר
שליש יום מוכרו אכל היבא דנטל בתורת גבייה וכול למוכרו מיד ולא יסדרו כלל ואית
אמאי לא מיייתי מרשב"ג דאין מסדרין ויש לומר דסבר גמרא דשקלין מיד ולא תיז ליה
והבינן ליה מיד תיז ליה כמו שלמעלה לא הוה יודע הגמרא ואע"ג ששינוי דרשב"ג
מתיר בלח לא ידע דהוה טעמא דליבא מיד

דחיי ליה ומר עקיבא ר' שמעאל דאמרי לעיל
דף קיג) כל ישראל ראיין לאותה איצטגלא אין
להוכיח דסביקיא להו מסדרין דמיירי ידבב
בתורת משכון דתיק סבר דמפשיטין אותה
איצטגלא בת מאה קמה ונתנין לו הראיה לו
וממנה עושין השבת העבוט בכל יום ויום
המותר ידעה לו למלוה בתורת משכון ולא
יחזיר אותו כלל ורבי עקיבא ר' שמעאל סברי
דמן הטובה עושה השבת העבוט בלתי כחתי
גבייה לא הדר כלל ומדמהדר ליה אליהו מיכה
מיכה לא בעי למפשט אפילו גרס מהו שסדרו
משום דאליהו דחיי נהה מדחי ליה ויהי לו
להשיב אין מסדרין תדע שהרי השיב לו קברי
ועבדי בוכבים אינם מטמאים באתל כר"ש בן
יוחי אע"ג דלא ק"ל פותיה אלא ברשב"ג
דמתני דאהלות דאסר מדורות ועבדי בוכבים
משום אתל וטעימה דאליהו משום דרוב ארונות
יש בהן פוחת טפח ויש מקום שלא גזרו בהן
לצאת לקראת מלקים וכיוצא בו וכן מצני
בשהיה קובר את ר"ע הוה דוחק שאמר ליה וכי
איך בהן אמר ליה דעיקים אין מטמאין ודחה
אותו בן משום כבודו דר"ע ועיקר טעמו היה לפי
שהיה מת מצוה לפי שהיו יראים לקברו שהיה
מדרוני מלכות וכן נמצא בהשנבת גאון שכתב
שיש בסדר אליהו רבא שנהלקו עליו יש אמורים
שהיה מבני בני גביה של לאה ואמר להם איני
אלא מורה של רחל וא"כ לא היה בהן ובאן
אומר שבהן היה המסים היום אמרו לו תן סימן
לדברך אמר להן כן בתוב ביהוסו של בנימין
וערשהו ואלהו וחרב בני ירום אמרו לו לא כן
אמרת לאותה אלקמה עשי לי משם עונה קטנה
ולך ולבנה תעשה באחרונה ולא בהן אתה פי'
לפי שבהן הוא היה רוצה לטול חלה תחילה
אמר להם אותו תינוק משיח בן יוסף היה ורמן
רמזתי לעולם שאני בא תחילה ובאותה תשובה
מביא נמי דא דגמרי' מיכה מיכה וגרס מעין
שמשדרין לבעל חוב כמו שגורס ר"ח וכן בביר
גבי ותאמר לאה בגד נחלקו רבי נהוראי אמר
דאליהו מגד ור"א אמר משל בנימין ועמד
לפניהם אמר להם רבותי למה אתה נהלקים
ועלי אני מבני גביה של רחל.

ד"ה: **דְּתֵינִיא** ר' שמעון וכן יוחי אומר. דאינה משנה בשום מקום ועוד דמשנית אף של
ירעים וטהרות היו שגורות להם בדמשמע בכמה ודוכתין הוא דקאמר בארבע לא מציעא בשיתא מציעא ביהי בתוספתא:

ערוך דבר. בשעה שאתה מדבר בו לא יראה כן ערות דבר ש"מ אין אדם מברך כשהוא
ערום ותורם בעי ברכה והאי דבעי מציעא לענין תורם דהתם תנן (תרומות פ"א מ"ז) אין
מגביהין תרומה ערום. לאו בהן סר. דאיכא למ"ד דאלוהי הוא פניחס דכתיב רביה קנא
קנאתי וכן בפניחס בקנאו את קנאתי: אין כפימא'ן. דבגי אתל כתיב אדם נכבוד טי' אדם
פי' זמות באהלו: בפרענה לא מציעא. בגרסי'
דארבעה סדרין בהן מועד: ישועות נשים שחן
ונהגות זמן הזה בהבנות וקרובים נמי
בדכתיב ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי ואמרי'
(מנחות דף ק"ז) אלו תלמידים חכמים העוסקין
בהלכות ועבדו בכל מקום מעלה עליהן הכתוב
כאילו מקייבין אותן בבית המקדש: בשיתא
מציעא. בתמיהה ירעים אינו נהג בחוצה לפרץ
וכן כהרות: ספי' לקוט: פרפי' גילוי' גפי'
אשקושיט' בלע"ז: חפס גליפא. נסחת ריח מתוך
העליו לתוך טלית וקלטה טליתו את הרית
והגי' לרגלי' בי"ב אלפי דינרי' לא תשכב
בעבוטו. הא עשיר שכיב בעבוטו: סאי קאמר. וכי
בשכיל שהוא עשיר התירו לשכב על טליתו
והרי הוא רביה אצלו וישמשו משכונו חכם.
הכי קאמר לא תשכב ועבוטו בידך. אלא
השיבנו לו בכבוד השמש בדכתיב השב תשיב לו
את העבוט כבוד השמש: ה"ג המלוה את חברו
אינו רשאי למשכנו ואינו חייב להחזיר לו: ועובר
בכל השמות הללו. השב תשיב ולא תשכב
בעבוטו ועד בא השמש תשיבנו לו: סאי קאמר.
דקתני אינו חייב להחזיר לו ועוד הדר תני עובר
בכל השמות הללו (עובר בכל השמות הללו)
השב תשיב לא תשכב בעבוטו ועד בא השמש
תשיבנו: אפיסא. אם לא החזיר: ורבא אמר הכי
קאמר וכו'. לא טעי תנא במאי דאתנייה חייב
להחזיר לאוסופי ולמימר אינו חייב להחזיר אלא
ודאי אינו חייב להחזיר נמי אתניה והכי קאמר
וכי נשכח חזיקר ודילג מתו"ב להחזיר באינו
חייב להחזיר: שמשכנו שלא בשעת הלוואתו.
בבית דין: אכל משכנו בשעת הלוואתו. שהביא
לו משכנו: אינו חייב להחזיר. דקראי בחובלו
לאחר הלוואה חתבי דהיאך דאתניה ניהליה לאו
חובלו הוא: ארישא. אמשכנו שלא בשעת
הלוואתו ולא החזיר לו עובר בכל השמות הללו
עד בא השמש תשיבנו לו. ושמע בבוקר תשיבנו
לו ויהא בידו עד בא השמש ויחזק לו ממנה: וה'
כסות לילה. לקמן פריך דלילה לא החזיר ליה
ביממא למה לי: כבא השמש. בלילה החזיר לו
איפסייה. אסיר בריהיא וזו מסדר משנת: אמר
לית לא. תסמייה דהא כסות לילה וכסות יום
דקאמר לאו תשמש יום ותשמש לילה קאמר
אלא כסות העשויה למשכן בלילה וכסות
העשויה למשכן ביום קאמר והכי קאמר עד בא
השמש תשיבנו לו וכבא השמש תסלוך וזה כסות
יום ולמחר הכתוב שניתנה לו רשות לחובלה
בלילה ולענין חבילה קרי ליה כסות לילה:
משכנו וכו'. לזה לאחר שהשיב לו את העבוט:
שפסו. מלוה מעל גבי בניו ואין נעשה אצלו בשאר מטלטלים שלהן דלא משתעבי
לב"ח דכין דמשבניה קנייה

למה

60 אמר התנא שאינו חייב להחזיר לו, והרי חייבה התורה את
61 המלוה להשיב את המשכון, ועוד, שהרי התנא עצמו סיים ואמר
62 'ועובר בכל השמות הללו'.
63 משיבה הגמרא: אמר רב ששת, הכי קאמר התנא בברייתא, המלוה
64 וית תבירו אינו רשאי למשכנו בעצמו, וכמו ששינונו במשנה (ק"ג).
65 ויש לשנות את הגירסא בהמשך הברייתא ולגרסו ואם עבר
66 ומשכנו בעצמו חייב לתחזיר לו, ולא אינו חייב להחזיר לו. ולפי
67 זה סיים הברייתא 'ועובר בכל השמות הללו', נאמר אסיפא – על
68 הדין השני שבברייתא, שאם משכנו חייב להחזיר לו, ואם אינו
69 מחזיר עובר בכל האיטורים הללו.
70 רבא מבאר את הברייתא באופן אחר: רבא אמר, אין צורך לומר
71 ששנה התנא בטעות את המילים 'אינו חייב להחזיר לו', אלא הכי
72 קאמר, המלוה את תבירו אינו רשאי למשכנו, ודילג התנא את הדין
73 הבא, ויש להוסיף ולגרסו 'ואם משכנו חייב לתחזיר לו, כמה דברים
74 אמורים שחייב להחזיר לו, באופן שמשכנו שלא בשעת הלואתו ועל
75 ידי בית דין, וכמבואר במשנתינו שמוותר למשכון, אבל אם משכנו
76 בשעת הלואתו' אין הדין כן, ועל זה נאמר המשך הברייתא כפי
77 שהובאה בתחילה, 'אינו חייב לתחזיר לו', והיינו כיון שדין השבת
78 המשכון נאמר רק על משכון שנלקח בדרך 'חבלה', כלומר שנטל
79 המלוה את המשכון על ידי בית דין לאחר זמן ההלואה, ולא על
80 משכון שניתן לו על ידי הלוה בעת ההלואה. ולפי זה סיום
81 הברייתא 'ועובר בכל השמות הללו' אינו שייך לסיפא, שהרי
82 במשכנו בשעת הלואתו אינו חייב כלל להשיב, אלא דין זה נאמר
83 ארישא – שמשכנו שלא בשעת הלואתו, שאם אינו משיב את
84 המשכון עובר בכל האיטורים האלו.
85 מביאה הגמרא ברייתא נוספת: תני רב שייבוי קמיה דרבא ברייתא
86 זו, נאמר בפסוק (שמות כב כה) 'אם חבל תחבל שלמת רעך עד בא
87 השמש תשיבנו לו', שלמה זו שהזכירה בפסוק היא כסות לילה,
88 שצריכה להיות מושבת ללילה כל היום, וביאור הפסוק הוא כך,
89 'עד בא השמש, כלומר עד שתשקע השמש ויבא הלילה, תשיבנו
90 לו, והיה השלמה מושבת ללילה. ואילו הפסוק (דברים כד יג)
91 'השב תשיב לו את העבט כבוא השמש ושכב בשלמתו', שלמה זו
92 היא כסות יום, שיש להשיבה לו בלילה, 'כבוא השמש'.
93 אמר ליה – הקשה רבא לרב שיובי, לפי ברייתא זו נמצא שהמלוה
94 מחזיר לו את כסות היום בלילה ואת כסות הלילה ביום, וקשה,
95 כסות דיממא – של היום, בלילה למה לי – לשם מה צריך אותה
96 הלוח בלילה, ודליליא, ובליליא, כבוא השמש למה לי – לשם מה הוא צריך ביום
97 את כסות הלילה. אמר ליה רב שיובי, אם כן ברייתא משובשת
98 היא, ואיממיה – אסיר אותה מסדר לימודי.
99 אמר ליה רבא, לא, אין צורך להסירה, אלא הכי קאמר, עד בא
100 השמש תשיבנו לו זו כסות יום, ולכן משיבה המלוה בבוקר, ומה
101 שאמרה הברייתא 'זו כסות לילה' כוונתה שזו כסות שניתנה להחזיר
102 בלילה. והפסוק 'השב תשיב לו את העבט כבוא השמש', זו כסות
103 לילה, ולכן משיבים אותה בערב, והיא מכונה בברייתא 'כסות יום'
104 כיון שניתנה להחזיר ביום.
105 הגמרא מביאה את דיני המשכון לאחר מיתת הלוה: אמר רבי
106 יוחנן, אם משכנו המלוה ללוה, והשיב המלוה את המשכון ללוה
107 בזמן שהיה צריך לו, כדון התורה, ומת הלוה כשהמשכון בידו,
108 שוממו – נטלו המלוה מעל גבי בניו של הלוה בעל כרחם, וגובה
109 ממנו את חובו, כיון שכשנטלו כמשכון קנאו וגובהו אף מירשי
110 הלוה, ואין זה כשאר מטלטלין של הלוה שאין המלוה רשאי
111 לגבות מהירשים.
112 מקשה הגמרא: מיתבי, שנינו בברייתא, אמר רבי מאיר, וכי מאתר
113 שמשכנו – נוטלים משכון מהלוה, למה מתוודין לו את המשכון,
114 והרי ראוי שישאר המשכון ביד המלוה. תממה הגמרא: וכי זו
115 שאלה למה מתוודין, והרי דקמנא אמר אהדר – החזיר את המשכון.
116 אלא כך היא שאלת רבי מאיר, וכי מאתר שמתוודין את המשכון,
117 אם כן

1 הגמרא מביאה את המשך המעשה: שאל רבה בר אבוח את
2 אליהו, מנין לאדם העומד ערום, שלא יתרום – לא יפריש תרומה
3 מפירותיו ויברך על ההפרשה. השיב לו אליהו, דכתבי (דברים כג
4 טו) 'ולא יראה כד ערות דבר', ודרשו זאת כאילו נאמר 'ערות
5 דיבור', כלומר בשעה שהאדם מדבר דברי קדושה, לא יראה
6 ערוה.
7 אמר ליה רבה בר אבוח, לאו בהן הוא מר – האם אין אדוני כהן,
8 שהרי יש האומרים שאליהו הוא פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן,
9 ואסור לו להטמא למתים, מאי טעמא קאי מר – מדוע עומד אדוני
10 בבית הקברות. אמר ליה אליהו בלשון שאלה, וכי לא מתני מר
11 מטרות – האם אין אדוני שונה את סדר טהרות, דתניא בתוספתא
12 שם, רבי שמעון בן יוחי אומר, קבריהן של עובדי פוכבים אין מטמאין
13 טומאת אהל המת, שנאמר לישראל בשם ה' (יחזקאל לד ט)
14 'ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם', ויש לדרוש מהפסוק שרק
15 'אתם' עם ישראל, קרויו 'אדם', ואין עובדי פוכבים קרויו 'אדם',
16 ולגבי טומאת אהל נאמר (במדבר יט יד) 'אדם פי ימות באהל',
17 וכיון שעובדי פוכבים אינם קרויים 'אדם', אין הם מטמאים טומאת
18 אהל.
19 אמר ליה רבה, הרי אפילו בארבעה סדרים, שהם מועד, נשים,
20 נזיקין וקדשים, שעוסקים בהלכות השייכות בזמן הזה, לא מצוינא
21 – איני מצוי ובקי בתוספתות שבהן, בשיטתא מצוינא – ואיך אהיה
22 בקי בכל ששת הסדרים, ואף בסדרי 'רעים' ו'טהרות' שאינם
23 נוהגים ביננו. שהיה סדר זרעים עוסק במצוות התלויות בארץ
24 ואינו נוהגות בחוץ לארץ, וכן סדר טהרות עוסק בדיני טומאה
25 וטהרה שאינם שייכים בחוץ לארץ, ובודאי איני בקי בתוספתות
26 שבהם.
27 אמר ליה אליהו, ואמאי אינך בקי בכל הסדרים. אמר ליה רבה,
28 דתיקא לי מילתא – פרנסתי דחוקה לי, ומתוך שאני צריך לעסוק
29 בה איני יכול לעסוק בתורה כראוי. דבריה ונעיליה – הולכינא אליהו
30 והעללה לנן עדן, אמר ליה לרבה, שפוט גלימך – הסר את בגדך
31 העליון, כפי שקול מהני מרפי – לקוט וטול מעלים אלו שבגן עדן,
32 ומלא את גלימתך. ספא שקל – לקט ונטל אותם רבה, וביקש
33 לצאת מגן עדן. כי הוה נפיק – בשעה שהיה יוצא משם שמע קול
34 דקאמר, מאן קא אכיל לעלמיה – מי יש עוד שאכל את עולמו,
35 כלומר נטל את חלקו בעולם הבא, כרבה בר אבוח, שבנטילת
36 עלים אלו מיעט את שחרו בגן עדן לעתיד לבוא. נפין שדננו, –
37 נייע רבה את גלימתו והשליך את העלים מתוכו. ואפילו הכי,
38 אהיה לגלמיה – הבניא עזמא את גלימתו, כהני גלימא ריהא – נסחט
39 הריח הטוב מתוך אותם עלים לגלימתו. והנניה בתריסר אלפי דינרי
40 – ומכרה בשנים עשר אלף דינרים, מחמת הריח הטוב, ואת אותם
41 מעות פלגניהו לחתנותיה – חילק רבה לחתניו.
42 הגמרא מביאה כמה ברייתות העוסקות בדין השבת המשכון,
43 ומבארת אותם: תנו רבנן, נאמר בפסוק (דברים כד יב) 'ואם איש
44 עני הוא לא תשכב בעבטו', ומשמעות הלשון בפשטות היא שלא
45 תשתמש במשכונך, ויש לדייק, הא – אבל אם איש עשיר הוא
46 הלוה, שכיב – רשאי אתה לשכב במשכונך. מקשה הגמרא: מאי
47 קאמר – מה כוונת הברייתא, והרי לא יתכן שיוכל המלוה
48 להשתמש במשכונך של הלוה העשיר, שהרי זהו איסור ריבית.
49 מתרצת הגמרא: אמר רב ששת, הכי קאמר, 'ואם איש עני הוא לא
50 תשכב בעבטו', כלומר לא תשכב בלילה ועבטו נשאר אצלך, אלא
51 עליך להשיבו לו, הא אם הלוה עשיר, שכיב – רשאי אתה לשכב
52 בלילה ועבטו אצלך, כיון שאינו צריך לו, אך אין המלוה רשאי
53 להשתמש במשכון.
54 מביאה הגמרא ברייתא נוספת: תנו רבנן, המלוה את תבירו, אינו
55 רשאי למשכנו, ואינו חייב לתחזיר לו, ועובר בכל השמות הללו –
56 בכל האיטורים הכתובים בפרשה זו (דברים כד יב, יג) 'השב תשיב
57 לו את העבטו', 'לא תשכב בעבטו', וכן 'עד בא השמש תשיבנו לו'
58 (שמות כב כה).
59 שואלת הגמרא: מאי קאמר – מה ביאור הברייתא, כלומר, מדוע

60 שהעמיד לו חוב ממון זה כהלואה, שיהיו המעות בידו עד זמן
 61 מסויים, ואז יפרענו, תלמוד לומר בתחילת הפסוק 'משאת מאומה',
 62 ומשמעות הלשון היא שכל 'משאת' שבעולם, כלומר כל חוב
 63 ששייכת בו עתה לשון שנייה, ואפילו חוב שעיקרו מחמת שכר
 64 פעולה וכדומה ורק אחר כך זקפו כהלואה, אסור להכנס לבית
 65 החייב כדי ליטול משכונו.

משנה

66 במשנה הקודמת (ק"ג). התבאר שאסור למלוה להכנס לבית הלוח
 67 כדי ליטול ממנו משכונו, אלא ממשכנו על ידי שליח בית דין. בשתי
 68 המשניות הבאות יובאו איסורים נוספים שאמרה התורה בדני
 69 נטילת משכונו:
 70 אֲלֶמְנָה שְׁלוֹתָהּ מִמּוֹן, בִּין שְׁהִיא עֲנִיָּה וּבִין שְׁהִיא עֲשִׂירָה, אִין
 71 מְשֻׁכְּנִין אִתָּהּ כָּלל, שְׁנַאֲמֵר (דברים כד יז) לֹא תִּחְבֹּל בְּכַף אֲלֶמְנָה:

גמרא

72 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים איזו אלמנה אסרה התורה
 73 למשכון: תנו רבנן, אֲלֶמְנָה, בִּין שְׁהִיא עֲנִיָּה וּבִין שְׁהִיא עֲשִׂירָה, אִין
 74 מְשֻׁכְּנִין אִוְתָהּ, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרֵי, אֲלֶמְנָה עֲשִׂירָה
 75 מְשֻׁכְּנִין אִוְתָהּ, וְרַב אֲלֶמְנָה עֲנִיָּה אִין מְשֻׁכְּנִין אִוְתָהּ, וְהֵטַעַם
 76 שאסרה התורה למשכון, שכל אלמנה ענייה, כיון שאֲתָהּ חַיִּיב לְהַחְזִיר לָהּ
 77 את המשכון בזמן שהיא צריכה לו, וזאתו כך שהיא אלמנה ואתה
 78 נכנס ויוצא בביתה, אֲתָהּ מְשִׁיאָהּ – גורם שיצא עליהו שם רע
 79 בְּשֻׁכְּנֹתֶיהָ.

80 מקשה הגמרא: לְמִיָּקָא – האם יש לומר על פי המבואר בברייתא
 81 דְּרַבִּי יְהוּדָה לֹא דְרִישׁ טַעְמָא דְקָרָא – אינו דורש את טעם המצוות,
 82 ולכן אינו מחלק בין ענייה לעשירה, ואילו רַבִּי שְׁמַעוֹן דְרִישׁ טַעְמָא
 83 דְקָרָא, ולכן הוא מחלק ביניהן, וְהָא אִיפְסָא שְׁמַעוֹן לָהּ – והרי
 84 שמענו במקום אחר שכל אחד מהם סובר בהיפך מהמבואר כאן,
 85 (דתינא) [דתינן] במשנה (סנהדרין כא.), נאמר לגבי מלך ישראל
 86 (דברים יז יז) 'לֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים וְלֹא יִסֹּר לְבָבוֹ, וְדָרְשׁוּ שֵׁם
 87 חכמים שהתירו לו שמונה עשרה נשים, ונחלקו התנאים בדין זה,
 88 תנא קמא אמר 'לא ירבה לו נשים אלא שמנה עשרה', בין כשרות
 89 ובין פרוצות, רַבִּי יְהוּדָה אֹמְרֵי, כיון שטעם האיסור הוא משום
 90 הסרת הלב מאחרי ה', מְרַבָּה הוּא נָשִׁים אֵפִילוּ יוֹתֵר מִשְׁמוֹנָה
 91 עשרה, וּבְלִבְדִּי שְׂאוֹתָן שְׁהוּא מֵרַבָּה לֹא יְהוּ מְסִירוֹת אֶת לִבּוֹ, וְהָא
 92 שהותרו לו שמונה עשרה היינו אפילו פרוצות. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרֵי,
 93 מה שאמרה התורה 'לֹא יִסֹּר לְבָבוֹ' אין זה שייך לריבוי הנשים,
 94 אלא אֵפִילוּ אֲחַת, וְהִיא מְסִירָה אֶת לִבּוֹ, דְרִי זֶה לֹא שְׂאֵתָהּ, וְאִם
 95 נשאה עובר באיסור זה, אִם כֵּן מַה תִּלְמִיד לִמְדָּה לֹא יִרְבֶּה לוֹ
 96 נָשִׁים, שְׂאֵפִילוּ אִשָּׁה בְּאֶבְיָלָא אִשֶׁת דּוּד הַמֶּלֶךְ, שְׁהִיתָה צְדִיקָה
 97 ונביאה, אסור לו להרבות. ומוכח שרבי שמעון אינו דורש את
 98 טעם המצוה ולכן הוא אסור להרבות אף נשים כשרות, ורבי
 99 יהודה דורש את טעם הפסוק ומתיר להרבות נשים כשרות.

100 מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם רַבִּי יְהוּדָה לֹא דְרִישׁ טַעְמָא דְקָרָא,
 101 וכמבואר בסוגייתנו שאינו מחלק בין אלמנה ענייה לעשירה,
 102 וְשֵׁאִנִּי הָאָא – ושונה הדבר לגבי ריבוי נשים, דְּמִפְרָשׁ קָרָא –
 103 שפירשה התורה את הטעם ואמרה 'לֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים וְלֹא יִסֹּר
 104 לְבָבוֹ, כְּלוֹמֵר, מֵאֵי טַעְמָא לֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים, מְשׁוּם דְלֹא יִסֹּר
 105 לְבָבוֹ.

106 מבאר הגמרא את שיטת רבי שמעון לגבי ריבוי נשים במלך: וְרַבִּי
 107 שְׁמַעוֹן סוֹבֵר שִׁילָא יִסֹּר לְבָבוֹ אינו טעם לאיסור ריבוי הנשים,
 108 וטעמו, מְכַדִּי – והרי בְּעֵלְמָא דְרִישׁוֹן טַעְמָא דְקָרָא – בכל התורה אנו
 109 דורשים מדעתנו את טעמי המצוות, אף שלא התפרשו בתורה,
 110 ואם כן גם כאן לְבָבוֹ רַבִּי יְהוּדָה רַק לֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים, וְלֹא בְּעֵינֵי –
 111 ואין צורך לכתוב את הטעם של 'לא יסור', וְאִנָּא דְרִישׁוֹן דְמֵאֵי
 112 טַעְמָא לֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים, מְשׁוּם דְלֹא יִסֹּר לְבָבוֹ, וכמו בכל מצוה

1 לְמָה חוֹזְרִין וּמְשַׁכְּנִין למחרת, והרי גם עתה יהיה מוטל עליו
 2 להשיב את המשכון כשיזדקק לו הלוח. מבאר רבי מאיר, שני
 3 טעמים לדבר, האחד, שְׂלֵא תְהָא שְׁבִיעִית מְשַׁמְטָהוּ – מפקיעה את
 4 חובו, שאין שביעית משמטת אלא חוב שצריך המלוה לתובעו,
 5 ואילו כאן המשכון קנוי למלוה ויכול לגבות את חובו מהמשכון
 6 ללא תביעה, וכמבואר במסכת שביעית (פ"ו מ"ב). וְהֵטַעַם הַשְּׁנִי,
 7 כדי שאם ימות הלוח לא יַעֲשֶׂה דִינוֹ שֶׁל חֶפֶץ זֶה שְׁהוּא נוֹטֵל כְּדִין
 8 שאר הַמְּפֻלְטִין שֶׁאֵצֶל בְּנֵי שֶׁל הַלּוּה, שאין גוברים מהם (פסחים
 9 לא), אלא יוכל לגבות ממנו את החוב.

10 מסיימת הגמרא את קושייתה: משמע מהברייתא דְטַעְמָא שִׁיכּוּל
 11 המלוה לגבות את המשכון אחרי מיתת הלוח הוא כיון דְהָרַר
 12 וּמְשַׁכְּנֵיהּ – שחזר ומשכנו, והיה בידו בעת שמת הלוח, הָא אִם לֹא
 13 הָרַר וּמְשַׁכְּנֵיהּ, אלא נשאר המשכון ביד הלוח, ומת הלוח, לֹא –
 14 אין המלוה גובה ממנו, ושלא כדברי רבי יוחנן האומר שאף אם
 15 מת הלוח כשהמשכון בידו, יכול המלוה ליטלו מהזורשים.
 16 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב אֱדָא בְרַ מִתְנַא, וְלֹא תְרוּצֵי קָא מְתַרְבֵּת
 17 לָהּ – וכי לא הוצרכת כבר לתרץ ולבאר את הברייתא שלא
 18 כפשוטה, כמבואר לעיל (קיד): שיש לשנות את גירסתה, תְרִיין הָכִי
 19 – אם כן שנה עוד את הגירסא, וכך יש לגרסה, וְכִי מֵאֲחַר
 20 שְׁמַחְזִירִין לְמָה מְשַׁכְּנִין מְעִיקָא – מתחילה, כלומר לשם מה נוטל
 21 המלוה כלל את המשכון, והרי יצטרך להשיבו ולא 'למה חוזרים
 22 וממשכנים' כמו שאמרה הגמרא בתחילה, ועל זה השיב רבי
 23 מאיר, שְׂלֵא תְהָא שְׁבִיעִית מְשַׁמְטָהוּ, וְלֹא יַעֲשֶׂה מְפֻלְטִין אֵצֶל בְּנֵי,
 24 אלא על ידי שנטלו פעם אחת כמשכון הרי היא נקנית לו,
 25 וכשמשיבו אחר כך ללוח הרי היא כפקדון בידו, ולכן אפילו אם
 26 השיבו ללוח ומת הלוח כשהוא בידו, חוזר המלוה וגובה
 27 מהמשכון את חובו, וכדברי רבי יוחנן.

28 שנינו במשנה (ק"ג). שאסור למלוה להכנס לבית הלוח ליטול
 29 משכונו, הגמרא מביאה אופנים מסוימים שהם רשאי אדם להכנס
 30 לבית החייב מליטול ממנו משכונו:

31 תְּנוּ רַבְנָן, נֹאמֵר בַּפְּסוּק (דברים כד יז) 'לֹא תִּחְבֹּל אֶל בֵּיתוֹ לְעֹבֵט
 32 עֲבוֹטוֹ, וְיֵשׁ לְדָרוֹשׁ שֶׁרֵק 'לְבֵיתוֹ' שֶׁל הַלּוּה עֲצַמוֹ אִי אֲתָהּ נִכְנֵם
 33 ליטול משכונו, אֲבָל אֲתָהּ נִכְנֵם לְבֵיתוֹ שֶׁל הַעֲרֵב ליטול ממנו משכון.
 34 מביאה הברייתא את המקור לשעבודו של הערב: וְכֵן הוּא אֹמְרֵי
 35 (משלי כ טז) 'לִקַּח בְּגָדוֹ בִּי עֲרֵב וְרִ' וְגו', והיינו שרשאי המלוה
 36 ליטול את בגדו של הערב בפרעון החוב. וְאֹמְרֵי (שם ו א ג) 'בְּנֵי
 37 אִם עֲרֵבָתְךָ לְרַעַךְ תִּקְעֵת לִירֵךְ פִּסְדִּי, כְּלוֹמֵר, אִם נַעֲשִׂית עֵרֵב לְחֹב
 38 חֲבֵרְךָ, וְתִקַּעַת כַּפְךָ כְּהַתְחַיֵּיבֹת לְמַלְאָה לֵל הָעֲרֵבוֹת, 'נֹוֹכַשְׁתָּ
 39 בְּאִמְרֵי פִידִי נִלְבַּדְתָּ בְּאִמְרֵי פִידִי, כְּלוֹמֵר, אִם נִכְשַׁלְתָּ בְּדִיּוּכָר
 40 וציערת את חברך, העצה לשני דברים אלו היא 'עֲשֵׂה זֹאת אִפּוֹא
 41 בְּנֵי וְהַנְּצֵל בִּי בְּאֵת כַּפְךָ רַעַךְ לֵךְ הַתְּרַפֵּס וְהָב רַעִידִי, ובפסוק זה יש
 42 שתי עצות לשני הדברים שהוזכרו, כלומר, אִם מְטוֹן יֵשׁ לוֹ בְּרִדֵךְ –
 43 שנעשית ערב, כמבואר בפסוק הראשון, על זה נאמר 'לֵךְ הַתְּרַפֵּס',
 44 כלומר הִתֵּר לוֹ פִּסְתָּ – וְכֵן יֵד, וְשֵׁלֵם לוֹ אֵת הַמִּמּוֹן. וְאִם לֹא –
 45 שלא נעשית ערב, אלא ציערתו בדברים, כמבואר בפסוק השני,
 46 העצה לזה היא 'אַרְהַב רַעִידִי, תְּרַבֶּה עֲלָיו רַעִים – ידידים, שיבקשו
 47 ממנו שימחל לך.

48 הברייתא מביאה דרשה אחרת בענין משכון: לְצַד שְׁנֵי – אופן אחר
 49 שיש לדרוש את הפסוק 'כִּי תִשֶׂה בְרַעַךְ מִשְׁאֵת מְאוּמָה לֹא תִּבֵּא
 50 אֶל בֵּיתוֹ, רַק לְבֵיתוֹ שֶׁל הַלּוּה אִי אֲתָהּ נִכְנֵם, אֲבָל אֲתָהּ נִכְנֵם לִיטוֹל
 51 משכון ממי שחובו אינו מחמת הלואה, אלא לְשִׁכְרָה בְּתָהּ – ששכר
 52 אותך בכתף, וְהֵינִי לְשִׁאת מִשְׁאוֹת בְּתָהּ, וְלֹא שִׁילֵם לָךְ, או
 53 לְשִׁכְרָה חֶמֶר – ששכר אותך ב'חמר', להלויך את החמור בדרך עם
 54 משאו, או לְשִׁכְרָה פְּנוּדֵךְ – מלוק, ששכרו ממך ולא שילם לך, או
 55 לְשִׁכְרָה דְיוֹקְנָאוֹת – צורות, ששכרך לצייר לו צורות בביתו ולא
 56 שילם לך, בכל אלו רשאי התובע להכנס לבית הנתבע וליטול
 57 משכונו, כיון שאין אלו חיובים של הלואה.

58 מבאר הברייתא שיש אופנים שאסור למשכון אף על חובות אלו:
 59 יִכּוּל יִהְיֶה רִשְׁאֵי לְהַכְנֵס לְבֵיתוֹ אֵפִילוּ בְּאוֹפֵן שֶׁחֶפֶץ עֲלָיו מְפֻלְטָה –

בבא מציעא. המקבל – פרק תשיעי דף קטו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" ריא רש"י תוספות

למה חוזרין ומשפננין. הרי עליו להחזיר לו למקור. שלא תהא שביעית משפמטו. דלחור
משכנו בידו והמלוה על המשכון אינו משמט. ולא יעשה מטלטלין אצל בניו. שלא ימות
בעוד המשכון מוחזר לו והוא מטלטלין אצל בניו. טעמא דהדר משכניה. שהיה בידו
כשמת לוה. למה משפננין מעיקרא. דבר שעליו להחזיר מה מועיל לו. שלא תהא שביעית
משפמטו. וכו'. דמדרמבניה קנייה וכו' מהדר
לית הנה פקדון בגייה בני אבי ערבך ליעד לו אם
נזקשת באפרי פיד. שהזניח בדברים. עשה זאת
והנצל. התרפס יד אב ערבך ואם לא ערבך
אלא נזקשת באונאם ערבך רוב רעיו הרבה
עליו רעים לבקש מהזילה. אפון יש לו בידך.
אם נעשה לו ערב ואם נזקשת בדברים רוב
רעיו. לצד שני. כמו דבר אחר. לביתו. של לוח
במלוה אי אתה נכנס אבל אתה נכנס למשכנו
חוב אחר שאניק מלוה. שכר פונדק. השכיר לו
פונדק. דיוקנאות. צד לו צרות בביתו בשכר.
משיא שם רע. שאתה יוצא ונכנס אצלך
שחרית וערבית. סכר. בעלמא דריש טעמא
דקרא. אע"ג דלא מפרש טעמא מדאוקימנא גבי
חובל. מתני' משום שני בליים. העליונה רוב
והחתונה ריחים.
לשאר

למה חוזרין ומשפננין שלא תהא שביעית משפמטו
ולא יעשה מטלטלין אצל בניו טעמא דהדר
ומשפניה הא לא הדר ומשפניה לא אמר רב אדא
בר מתנא ולא תרצי קא מתרצת לה תרין הכי
וכי מאחר שפחזוין למה ממשפננין מעיקרא שלא
תהא שביעית משפמטו ולא יעשה מטלטלין אצל
בניו ת"ר לא תבא אל ביתו לעבוס עבוסו לביתו
אי אתה נכנס אבל אתה נכנס לביתו של ערב וכן
הוא אומר לקח בגדו פי ערב ור' וגו' ואומר בני אם
ערבך לרעך תקעת לור פפוד נזקשת באמרו פוד
נלפדת באמרי פוד עשה זאת אפוא בני והנצל פי
באת ככה רעך לך התרפס ורבה רעיו אם אפון
יש לו בידך הנה לו פיסת יד ואם לאו הרבה עליו

למה חוזרין ומשפננין ומשפננין ויל ברי שלא יוכל
הלך לכפור וגם ימחר לפרוע חובו ולבקש מעות פי מתבייש שבכל יום חוזר
משכנו ומימא כן רצה הנקרא לתרוץ כן באומר למה ממשכנו מעיקרא דעדיפא מיניה משני
ליה: אלמנה בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה. וא"ת אמאי לא פריך
מהכא לשמואל דמשמע הא אחרים ממשכנין
ולפיא למימר דהאי אין ממשכנין דהיינו אין
מתחין הא אחרים מתחין דהא לא תתבול
כתיב דמשמע בבית ומנלן לאסור ניתוח
דמירבנן ליפא למיגור בשליח ב"ד וזדה שמת
יכנס בביתו דבשליח ב"ד ליפא למיגור מדשרי
בעלמא לתתח ולא גורין ואין סקרא לגור
באלמנה יותר משום דאית בה תרי לאון ו"ל
דלכך לא פריך ממתניתין דהכא משום דאיכא
למידות אין ממשכנין אותה משום לאו דלא
תתבול הא אחרים לית בהו האי לאו לכך עדיפא
ליה למיפרך מברייתא ור"ש דקאמר בגמי
עשירה ממשכנין אותה איכא למימר נמי דסבר
כשמואל ומשפננין היינו מתחין דלדידיה ענייה
דקאמר אין ממשכנין אותה היינו אין מתחין
דטעמא דאתה משיא שם רע בשכנותיה שיק
אפילו ניתוח הוא דכתב רחמנא לא תתבול ולא
כתיב לא נתחם היינו כדי לחייב על משכון שני
לאון אבל קשה דאי סבר ר"ש כשמואל ולא
שרי בעשירה אלא ניתוח ות"ק שרי ניתוח בין
בעשירה בין בענייה א"כ מתמייר ר"ש יותר מת"ק
ולשון הברייתא משמע שבא להקל ולהתיר
בעשירה מה שאסר ת"ק לכך נראה דר"ש לית
ליה דשמואל ומתיר למשכן עשירה ושרי בני
אדם וה"מ למפרך שפיר לשמואל מר"ש אלא
דלא איירי ר"ש במתני' אלא בבריית' ושפיר
פריך מברייתא אחריתי ועוד נראה לפרש דלביע
לא תתבול ריחים ולא תתבול בגד אלמנה אתא
קרא לאסור בה ניתוח דשרי בעלמא וכו'
דאפקיה בלשון תבול ולא בלשון ניתוח כדי
לעבור במשכון בשני לאון ולהכי לעיל פי
אקשינן מנייהו לשמואל איצטרך לשני
לעבור בשני לאון ולא קאמר לאסור ניתוח
משום דנהו קשה ליה אמאי אפקיה בלשון
תבול ואע"ג דאיצטרך לשני לאון לשמואל
מ"מ מיסתבר דעיקר קרא אתא לאסור ניתוח
דשרי בעלמא ולא ללאו יתיבא לחוד והשתא
לא קשה לשמואל מידי מפלוגתא רדכי יהודה
ור"ש דהשתא אין ממשכנין אותה היינו אין
מתחין אותה ולהכי לא פריך מיניה דפשיטא
דכי היכי דמשנין לא ימשכננו אלא בב"ד לא
נתתנו דה"נ איכא לשנויי תבא ופי' זה נראה

רעים לצד שני לביתו אי אתה נכנס אבל אתה נכנס לשכר פתך לשכר חמור לשכר
פונדק לשכר דיוקנאות וכול אפילו וקפן עליו במלוה ת"ל משאת מאומה: מתני' אלמנה
בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה שנאמר לא תתבול בגד אלמנה:
גמ' ת"ר אלמנה בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה דברי ר' יהודה
ר"ש אומר עשירה ממשכנין אותה ענייה אין ממשכנין אותה שא"תה חייב להחזיר לה
ואתה משיא שם רע בשכנותיה למימרא דר' יהודה לא דריש מעמא דקרא ור"ש דריש
טעמא דקרא והא איפכא שמעינן להו דתניא ולא ירבה לו נשים ר' יהודה אומר מרבה
הוא ובלבד שלא יהו מסירות את לבו ר"ש אומר אפילו אחת והיא מסירה את לבו ה"ו
לא ישאנה א"כ מה ת"ל ולא ירבה לו נשים אפילו פאביגול לעולם ר' יהודה לא דריש
טעמא דקרא ושאני הכא דמפרש קרא ולא ירבה לו נשים ולא יסור מאי טעמא לא ירבה
לו נשים משום דלא יסור ור"ש מכדי בעלמא דרשינן טעמא דקרא לכתוב רחמנא לא
ירבה ולא בעינן ולא יסור ואנא ידענא מאי טעמא לא ירבה משום דלא יסור לא יסור
דכתב רחמנא למה לי אפילו אחת ומסירה את לבו הרי זה לא ישאנה: מתני' החובל
את הריחים עובר משום לא תעשה וחיוב משום שני בליים שנאמר לא יחבול ריחים ורכב
ולא ריחים ורכב בלבד אמרו אלא פל דבר שעושין בו אוכל נפש שנאמר פי נפש הוא
חובל: גמ' אמר רב הונא חבל ריחים לוקה שתיים משום ריחים ומשום פי נפש הוא
חובל ריחים ורכב לוקה שלש משום ריחים ורכב ומשום פי נפש הוא חובל ורב יהודה
אמר חבל ריחים לוקה אחת ורכב לוקה אחת ריחים ורכב לוקה שתיים פי נפש הוא חובל

עיקר דאסור גם לשמואל ניתוח אפי' בכלים שעושין בהן אוכל נפש דלפי' קרא דלא אתא לשמואל אלא ללאו ותיקרא ולא לאסור ניתוח לא אתי שפיר דלמאן דפלגי עליה נראה
דבריחים ורכב אסור אפי' ניתוח דכין דשליח ב"ד בדברים אחרים מותר אפילו למשכן ובגריחים ורכב אסור ה"ה אפילו ניתוח דשרי בעלמא אפילו למלוה דאסור בריחים ורכב בעליה סבר
לאסור כל משכונה שמישכן בשוה אבל לשמואל שאינו מתיר למשכן לשליח ב"ד בדברים אחרים אלא ניתוח יש לנו לומר דבריחים ורכב נמי דוקא משכון הוא דאסור כמו שכתוב ולא
ניתוח ונמנא כשמואל דמשמע דבא להחמיר מיגל יותר לענין ריחים ורכב שמתיר לנתח ומאן דפלגי עליה אסר בדפרישיה: ותייב משום ב' בליים. פי' אפילו בהתראה אחת אם חבל
בפעם אחת ריחים ורכב והתרו בו משום לא תחבול ריחים ורכב לוקה שתיים דאי בשתי התראות אפי' ריחים וריחים חייב כדאמר גבי נזיר (מכות דף כא) אמרו לו אל תשתה אל תשתה חייב
על כל אחד ואחד ואין לומר לעולם איירי בשתי התראות וקא משמע לן דריחים ורכב אינם בלי אחד שלא להתחייב אלא עד שיתחבול שניהם דא"כ ה"ל למיתני החובל ריחים או רכב
בל תעשה בו ורו לא אלא ודאי אתא לאשמועינן דבהתראה אחת חייב שתיים וכן משמע בהדיא בגמי' דהייב שתיים בריחים ורכב בהתראה אחת דאמר רב הונא חבל ריחים ורכב
לוקה ג' ותינו בהתראה אחת דאי בשתי התראות לוקה שתיים על הריחים ושתיים על הרכב וכן דבהתראה אחת איירי א"כ חייב שתיים דקתני היינו שמי מקלות ותימה דהייב לק
וקא חשיב לה בגמרא (דף קטו) לאו הניתק לעשה מדאמר ליה אביי ויל אהדר ובי תימא דמשה"א ל' לאהדורי דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני הא אביי גופיה
קאמר בפ"ק דתמורה (דף ד) דאי עביד מהני ואין לומר דהאי דלקי היינו בגון ששבר הריחים ואת הרכב דשוב אינו ניתק לעשה שאינו יכול להחזיר הריחים ולהכי לקי כדאמרין בפרק
שליח הןן (תולין דף קמא) דאם הרג את האם שוב לא חשיב ניתק לעשה ולקי הא ליכא למימר דשאני תבא כיון

דמפסיד

"הצדקה אינה רק הלוואה להקדוש'ברוך'הוא, כדכתיב מלווה ה' חונן דל, וגמולו ישלם לו ככפליים כו", כך, שלא זו בלבד שלא יחסר
לו, אלא אדרבה, שיתווסף לו יותר ממה שהיה לו קודם הניתנה.

משיחת י"ט כסלו, ה'תשכ"ט

28 שאין לוקים על לאו שבכללות, סובר קרב יהודה, האומר לגבי
 29 משכון שהממשכן ריחים או רכב אינו לוקה משום 'כי נפש הוא
 30 חובל', והיינו כיון שזהו לאו שבכללות, שכולל את כל הכלים
 31 שעושים בהם אוכל נפש. ור' אבהו דאמר שלוקים על לאו שבכללות
 32 סובר קרב הונא, האומר שהממשכן ריחים או רכב לוקה גם משום
 33 'כי נפש הוא חובל', אף שהוא כולל כמה אופני איסור.
 34 דוחה הגמרא: אמר לך ר' אבהו, אין הנידונים דומים, אלא אנה דאמר
 35 – אני יכול לומר את דברי אפילו אם אסבור קרב יהודה, כיון שעד
 36 כאן לא קאמר רב יהודה את דבריו התיב, שהממשכן ריחים ורכב
 37 אינו לוקה גם משום 'כי נפש הוא חובל', אלא משום דהדברים
 38 שנלמדים מהפסוק 'כי נפש הוא חובל', שהם כל הכלים שעושים
 39 בהם אוכל נפש, ולולי פסוק זה לא משמע – לא היה אפשר ללומדים
 40 מהאיסור למשכן ריחים ורכב, אלא היינו אומרים שהאיסור הוא
 41 רק בריחים ורכב, הלכך – לכן אומר רב יהודה שרק לשאר דברים
 42 שעושים בהם אוכל נפש הוא דאקרא, ללמד שלוקים עליהם, ואין
 43 צורך לומר שבא הפסוק להוסיף לאו נוסף על הממשכן ריחים
 44 ורכב. אבל הקא, לגבי קרבן פסח, אם נאמר שהאוכל נא או
 45 מבושל אינו לוקה אלא משום 'נא' או 'מבושל', אם כן הפסוק 'כי
 46 אם צלי אש' למאי אקרא – מה הוא בא ללמדינו, והרי כבר אסרה
 47 התורה בפירוש אכילת בשר 'נא' או 'מבושל', ואין עוד אופן
 48 לאכול את הבשר מלבד צלי, שמע מינה שבא הפסוק להוסיף לאו
 49 על האוכל נא או מבושל, ואף רב יהודה יודה בזה.
 50 ממשיכה הגמרא בדחייתה: ואפיי אמר לך, אנה דאמר שאין לוקים
 51 על לאו שבכללות אפילו לרב הונא, האומר שלוקים על 'כי נפש
 52 הוא חובל', כיון שעד כאן לא קאמר רב הונא את דבריו התיב, לגבי
 53 משכון, אלא כיון דהפסוק 'כי נפש הוא חובל'

1 לְשֵׁאֵר דְּבָרִים שְׁעוֹשִׂים בְּהֵם אוֹכֵל נֶפֶשׁ הוּא דְּאִתָּא – בא הפסוק,
 2 ללמד שהממשכן לוקה עליהם, ולא כדי להוסיף איסור נוסף
 3 בלוקה ריחים ורכב, שהרי הם כבר נאמרו בפירוש בתחילת
 4 הפסוק.
 5 הגמרא מבררת האם נחלקו אמוראים נוספים במחלוקת זו.
 6 שואלת הגמרא: לימא – האם נאמר שאפיי ור' אבהו קמיפלגי.
 7 להלן, בפ' לוג' – בטעמי מחלוקתם דרב הונא ורב יהודה קמיפלגי.
 8 בקרבן פסח צייתה התורה לאכול את הקרבן צלי אש, ואסרה
 9 לאכול 'נא' ו-שאינו צלי לגמרי, או מבושל במים, שנאמר
 10 (שמות יב ט) – וְאָכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ וּמִצוֹת עַל
 11 מְרִירִים יֵאכְלֹהוּ, אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֹא וּבִשַׁל מִבֶּשֶׂל בְּמִים כִּי אִם צְלִי
 12 אֵשׁ רֵאשׁוּ עַל כְּרַעְיוֹ וְעַל קַרְבּוֹ.
 13 מביאה הגמרא את מחלוקת אביי ורבא: דאמר ר' אבהו, אדם שאכל
 14 את קרבן הפסח 'נא', לוקה שתיים, אחת משום 'אל תאכלו ממנו
 15 נא', ואחת משום 'כי אם צלי אש', ונא אינו נחשב כצלי באש.
 16 וכן אם אכלו מבושל לוקה שתיים, אחת משום 'אל תאכלו ממנו נא
 17 ובשל מבושל במים', ואחת משום 'כי אם צלי אש'. ואם אכל חלק
 18 מהקרבן נא וחלק ממנו מבושל, לוקה שלש, אחת משום 'נא', ואחת
 19 משום 'מבושל', ואחת משום 'לא תאכלו נא' כי אם צלי אש', שהרי
 20 'נא' ומבושל אינם צלויים באש. ואילו אפיי אמר, אין לוקין על
 21 לאו שבכללות – לאו שכולל בתוכו כמה איסורים, אין לוקים עליו.
 22 והאיסור 'כי אם צלי אש' כולל בתוכו שני איסורים, שלא יאכלוהו
 23 נא, ושלא יאכלוהו מבושל, ואין לוקים מחמתו, אלא מחמת 'אל
 24 תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים', והאוכל נא לוקה אחת,
 25 והאוכל מבושל לוקה אחת, והאוכל נא ומבושל לוקה שתיים, ולא
 26 יותר.
 27 מפרשת הגמרא את שאלתה: לימא – האם נאמר שאפיי דאמר

המשך מעמוד מא

לקוטי שיחות – פרשת שמות

9 "מטה האלקים בידו"⁸⁹, בעמידה יהודית-אלקית איתנה,
 10 בלי להכנע כלפי הגוי, ובודאי בלי להסתיר את יהדותו.
 11 וכאשר אין מתחשבים בגזירות המדינה שאינן
 12 תואמות ליהדות, ומתמסרים לחלוטין לחינוכם הקדוש
 13 של כל ילדי ישראל, מקימים את צבאות ה', יהודים
 14 בריאים בגופם ובנפשם, וכך מביאים את הגאולה⁹⁰
 15 האמיתית והשלימה של כלל ישראל על ידי משיח
 16 צדקנו בקרוב ממש.
 (משיחת ש"פ שמות תשל"ו)

1 "וכל הבת תחיון" היה חלק מן הגזירה: לחיותם
 2 ולמושכם לתענוגות המצרים – מצירין לישראל.
 3 וה"מילדות העבריות" קמו כנגד הגזירה ועשו ככל
 4 האפשר כדי שיוולדו ילדים יהודיים ויקבלו חינוך
 5 יהודי מקורי.
 6 מה שצריך לעשות בדרך הטבע – להשתדל ולדבר
 7 עם הגויים וכדומה – צריך להיעשות בדרכו של משה
 8 רבינו: הוא כיבד את פרעה בכבוד הראוי לו⁸⁸, אבל

(90) וכמו בגלות מצרים שבשכר נשים צדקניות כו' נגאלו ישראל
 ממצרים (סוטה יא, ב).

(88) פרש"י וראו ו, יג. בא יא, ה.
 (89) פרשתנו ד, כ.

56 הגמרא מביאה שרבא חולק על אביי בדין זה: **דָּבָא אָמַר, לֹא צָרִיךְ**
 57 **לְמִיקָם דְּרִינָא עֲלֵהּ** - אין המלוה צריך לתובעו בדין על חוב זה, כיון
 58 שתפס מביתו את הסכין שלא בפני עדים, וְיָכוֹל לְמַעֲזוֹ שְׁקָנָהּ
 59 והיא שלו, והיה נאמן בטענה זו, לכן אף עתה שהוא מודה שאין
 60 הסכין שלו הוא נאמן בשבועה שהלה חייב לו ממון עַד כְּדֵי דְמִיקָן
 61 - עד כדי שווי הסכין, במיגו שהיה אומר שהיא שלו.
 62 מקשה הגמרא: **וְאִבֵּי**, שאמר שעליו לעמוד עמו בדין, וכי לית ליה
 63 **הָיֵא סְבָרָא** - האם יתכן שאינו סובר סברא זו, שאמר רבא,
 64 שהמלוה נאמן במיגו שהיה אומר שהסכין שלו, והרי אם כן קשה,
 65 **מַאי שָׁנָא מעשה זה, מְמעשה אחר שהיה, בְּהִנְהוּ עֵינֵי דְאִבֵּי הוֹשְׁלָא**
 66 **בְּנִהְרֵדְעָא** - באותם עינים שאכלו שעורים קלופים בעיר נהרדעא,
 67 **וְאִתָּא קָרָא דְהוֹשְׁלָא וְתַפְסָא לָהּ** - ובא בעל השעורים ותפס את
 68 העינים ברשותו, וְקָא פְעִין טוֹבָא - ותבע מבעל העינים ממון רב,
 69 תמורת השעורים שלפי טענתו אכלו העינים. **וְאִמְרַן אַבְיָה דְשִׁמּוּאֵל**
 70 - פסק את הדין אביו של האמורא שמואל, שְׂכֻלוֹ בעל השעורים
 71 לְמַעֲזוֹ שאכלו העינים בשווי שהוא עַד כְּדֵי דְמִיקָן - עד כדי
 72 שוויים של העינים עצמן, במיגו שהיה אומר שקנה את העינים,
 73 ולא היה משיבם לבעליהם. ומדוע כאן אמר אביי שאין המלוה
 74 נאמן לומר כמה חייב לו הלוה במיגו שהיה טוען שקנה את
 75 המשכון.
 76 מתרצת הגמרא: אין הנידונים דומים, **הָתָם** - במעשה של העינים
 77 **לְאִבֵּי דְעִבְרָא לְאִוְשְׁלֵי וְלְאִוְנֵרֵי הוּא** - אין העינים נחשבים
 78 כדבר העשוי להשאילו או להשכירו, שאין דרך בני אדם בכך,
 79 ולכן בשעה שהיו העינים ביד בעל השעורים היה יכול לטעון
 80 שקנאם, שאם לא כן כיצד הגיעו לרשותו, אבל **הָתָם** - לגבי הסכין
 81 שנטל המלוה כמשכון, **מִידֵי דְעִבְרֵי לְאִוְשְׁלֵי וְלְאִוְנֵרֵי הוּא** - זהו
 82 דבר שדרך להשאילו ולהשכירו, וכיון שידוע שהסכין היתה של
 83 הלוה, אין המלוה נאמן לומר שקנאה. מוכיחה הגמרא שכך הדין:
 84 **דְּשִׁלְחָ רַב הוּנָא פִּר אֶבְיָן הִלְכָה זו**, אדם שיש בידו חפצים שהיו
 85 מוחזקים שהם של אחר, והם דְּכִרִים **הַעֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וְלְהַשְׁכִּיר**,
 86 **וְאִמְרַן מְחֻזְקִין לְקוֹחֵין הֵן כְּנִידֵי**, אינו נאמן, ומוציאם מידו ומחזירים
 87 לבעלים הראשונים.
 88 הגמרא מבררת את סברת רבא שחלק במעשה זה. מקשה הגמרא:
 89 **וְרָבָא**, שאמר שהמלוה נאמן במיגו שקנה את הסכין, וכי לית ליה
 90 **הָיֵא סְבָרָא** - האם אינו סובר סברא זו, שבדברים העשויים
 91 להשאילו ולהשכיר אין אדם נאמן לטעון שקנאם, **וְהָא רָבָא עצמו,**
 92 שבא מעשה דומה לפניו, **וְאִמְרַן וְהָא רָבָא עצמו,** הוציא מספריים
 93 שגוזזים בהם בגדי צמר, **וְסַפְרֵי דְאִנְדְרָא** - ספר של דברי אגדה
 94 **מִתְמַי** - מיד יתומים שמצאו בירושת אביהם דברים אלו, והעידו
 95 עדים שהיו שייכים לאדם אחר, **כְּטַעַם זֶה**, שהיו אלו דְּכִרִים
 96 **הַעֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וְלְהַשְׁכִּיר**, ואם היה אביהם נאמן לטעון שקנאם,
 97 היינו טוענים טענה זו עבור היתומים, ומכך שהוציא מידם מוכח
 98 שאין זו טענה טובה ולא היה האב נאמן בה, כיון שאלו דברים
 99 העשויים להשאילו ולהשכיר, ומדוע כאן הוא סובר שהמלוה נאמן
 100 על כסו החוב במיגו שהוא קנה את המשכון.
 101 מתרצת הגמרא: **אָמַר לָךְ רָבָא, הָאֵי נָמִי** - סכין זו גם כן, כִּינֵן
 102 **דְּמִיפְנֵמָא** - שחודה נפגם על ידי השימוש בה, **קְפִידֵי אִינְשֵי וְלֹא**
 103 **מוֹשְׁלֵי** - מקפידים עליה בני אדם ואינם משאילים אותה לאחרים,
 104 ולכן לא היה הלוה יכול לטעון שהשאילה למלוה, אלא היה
 105 המלוה נאמן לטעון שקנאה ממנו, וכיון שכך הוא נאמן גם בטענתו
 106 שהלה חייב לו כסף כשווי הסכין, במיגו שהיה טוען שקנאה:

1 **וְתִרְיָא הוּא** - מיותר הוא לגבי דין ריחים ורכב, שדינם כבר התפרש
 2 בפסוק, ואינו נצרך אלא לאסור בלאו את החובל שאר כלים
 3 שעושים בהם אוכל נפש, וְכִינֵן דִּיתִרְיָא הוּא ובא רק לענין חיוב
 4 לאו, וכתבה זאת התורה בסתם ולא פירטה אינה כלים בכלל
 5 האיסור, שְׂרִייה - יש להטילו גם אֲרִיחִים וְרִכְבֵּי, כלומר, כלול
 6 באיסור זה גם את האיסור למשכן ריחים ורכב, שהרי אף הם כלים
 7 שעושים בהם אוכל נפש. **אֲכָל הָכָא לגבי קרבן פסח,** הפסוק **כִּי אִם**
 8 **צָלִי אִשׁ' לֹא וְתִרְיָא הוּא** - אינו מיותר ללמד איסור לאו באכילת
 9 הקרבן כשאינו צלוי, **דְּמִכְעֵי לִיה** - שהרי נצרך פסוק זה לְכַרְתֵּינָא
 10 בברייתא, שמכך שאמרה התורה **אֶל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֶאֱוָבְשֵׁל**
 11 **מִבְּשֵׁל בְּמִים כִּי אִם צָלִי אִשׁ' יש לדרוש שרק בְּשֵׁעָה שִׁישְׁנו -**
 12 שמצוה האדם **בְּקוּם וְאֲכָלוּ את הפסח כשהוא צָלִי,** והיינו בליל
 13 פסח, **וְשִׁנּוּ - מצוה האדם בְּכָל תֹּאכֵל את הפסח נֶאֱוָבְשֵׁל**
 14 **שְׂאִינוּ בְּקוּם אֲכָלוּ צָלִי,** והיינו בערב פסח, **אִינוּ בְּכָל תֹּאכֵל נֶאֱוָבְשֵׁל**
 15 **ונמצא שאין הפסוק בא לאסור בלאו נוסף את אכילת הבשר נא**
 16 **או מבושל.**
 17 הגמרא מביאה ראייה לדעת רב יהודה בענין איסור למשכן ריחים
 18 ורכב: **תִּנְיָא בְּבִרְיֵיתוֹת פְּלוּתֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה,** שהממשכן ריחים ורכב
 19 אינו לוקה משום **כִּי נֶפֶשׁ הוּא חָבֵל,** וכך שנינו בברייתא
 20 הראשונה, **חָבֵל וּגו - מספריים שֵׁל סְפָרִים,** שהם עשויים משני כלים
 21 נפרדים, והשימוש הוא בשניהם יחד, וכן אם חבל צָמַד שֵׁל פְּרוֹת -
 22 שתי פרות שחורשים בהן בשדה, עם ה'צמד', והיינו העולה שמונח
 23 על שתייהן בעת ההרישה, ואלו הם דברים שעושים בהם אוכל
 24 נפש ואסור למשכנם, **חָיִב שְׂתִים - שתי מלקיות,** כיון שבכל חלק
 25 מהמספריים, וכן בכל אחת מהפרות, עובר על לאו **שֵׁל כִּי נֶפֶשׁ**
 26 **הוּא חָבֵל,** אף ששניהם משמשים למלאכה אחת. אבל אם חבל
 27 **אֵת זֶה בְּעֶצְמוֹ וְזֶה בְּעֶצְמוֹ,** כלומר חלק אחד של המספריים, או פרה
 28 אחת מהצמד, **אִינוּ חָיִב אֵלָא אֶחָת.** ומברייתא זו מוכח שעל שני
 29 הלקי המספריים או שתי הפרות לוקה שתיים ואך עדיין אין מכאן
 30 ראייה לדברי רב יהודה האומר שגם בריחים ורכב שאיסורם
 31 מפורש, לוקה רק שתיים ולא שלש.
 32 משלימה הגמרא את הראייה לרב יהודה מברייתא נוספת: **וְתִנְיָא**
 33 **אֲדִידֵי, חָבֵל וּגו שֵׁל סְפָרִים,** וכן אם חבל צָמַד שֵׁל פְּרוֹת, **יָכוֹל לֹא הָיָא**
 34 **חָיִב אֵלָא מַלְקוֹת אֶחָת,** תלמוד לומר **לֹא יִחָבֵל רִיחִים וְרִכְבֵּי, ויש**
 35 **לדרוש כן, מֵה רִיחִים וְרִכְבֵּי שְׁתֵּי מִיּוֹחֲדִין - מסוימים בכך שהם שְׁנֵי**
 36 **בָּלִים,** ושניהם יחד עוֹשִׂין מְלֵאכָה אֶחָת של טחינת התבואה, וְחָיִב
 37 **הַמְּשֻׁכֵּן מַלְקוֹת עַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְעַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ,** אף כֵּל
 38 **הַדְּכִרִים שְׁתֵּי בָּלִים מִיּוֹחֲדִים, וְעוֹשִׂין בְּשִׁיהֶם מְלֵאכָה אֶחָת,** חָיִב
 39 **הַמְּשֻׁכֵּן עַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְעַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ,** ומוכח מברייתא
 40 זו שהממשכן ריחים ורכב לוקה שנים, וכדעת רב יהודה, ואינו
 41 לוקה משום **כִּי נֶפֶשׁ הוּא חוֹבֵל.** ואין לומר שבאמת בריחים ורכב
 42 לוקים שלש, גם משום **כִּי נֶפֶשׁ הוּא חוֹבֵל,** וכונת הברייתא רק
 43 ללמוד מריחים ורכב יש מלקות על כל כלי וכלי בפני עצמו,
 44 שהרי בברייתא זו מבואר שיש לדמות ריחים ורכב לזוג של
 45 ספרים, והתבאר בברייתא הראשונה שבחבלת זוג של ספרים
 46 וצמד של פרות לוקה רק שתיים, ולא שלש.
 47 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: **הָהוּא נְבָרָא - מעשה באדם דְּחָבֵל**
 48 **סְפִינָא דְאִשְׁכְּבָתָא מְחַבְרֵיהּ - שנטל כמשכון מחבירו סכין שחותכים**
 49 **בה בשר בבית המטבחים. אָתָּא לְקַמְיָה דְאִבֵּי - בא המלוה לפני**
 50 **אביי, אָמַר לִיה אביי, זֵיל אֲהַרְרֵיהּ - לך והשב לו את הסכין. דְּהוּי**
 51 **לִיה - שהרי סכין זו היא כְּלֵי שְׁעוּשִׁים בּוֹ אוֹכְלֵי נֶפֶשׁ ואסור**
 52 **למשכנה, וְהָא קוּם דְּרִינָא עֲלֵהּ - ובוא ועמוד עם הלוה בדין על**
 53 **החוב שאתה תובעו, ואם יודה או שיבואו עדים שהוא חייב,**
 54 **ישלם. ואם יכפור ולא יבואו עדים, ישבע שבועת היסט כדן כופר**
 55 **בכל.**

הדרן עלך המקבל

בבא מציעא. המקבל – פרק תשיעי דף קטז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רטו רש"י תוספות

יתירא הוא. ללא משום שאר דברים וכן דיתירא הוא ללא וכתביה סתמא שדייה נמי אריחים ורכב שאין לה לדוציאם ממשמע' כי נפש הוא חובל על ברתך אבל הכא כי אם צלי אש לאו לאוהרה אמת לאוטופי לאו ויתירא אלא בדתניא וזמ"מ נא ומבושל משמע ביה שאינו עובר בנא ומבושל ביום אלא בלילה: ה"ג תניא פותיה דרב יהודה חבל זוג וכו' ותניא איך וכו' ולא גרסינן תניא איך

דמתרנייהו מתני' מתרין סיעתא' ולא מתדא 1
מנייהו דאי משום דקתני חייב ב' ולא ג' הא 2
אפילו רב הונא מודה דמתיבא פתיחא קא הני לא 3
כתיבי ומכי נפש הוא חובל הוא דנפקי דאכל חד 4
קאי כי נפש אלא מתרנייהו מתני' מיתקמא 5
סיעתא לרב יהודה: חבל זוג של ספרים. 6
מספרים של ספרים ותו של פרקים וכל חד כלי 7
באפי נפשיה ועושין המלאכה בין שניהם 8
בריחים ורכב. חייב שמים. משום כי נפש על כל 9
אחד אע"פ ששניהן צריכין למלאכה אחת וכן 10
צמד של פרות חבל ב' פרות חורשות עם צמזן 11
דהיינו נמי כלי אוכל נפש ונראה בעיני שהעול 12
שלהן של פרקים יהו: ונחנא אידך. דליליה להו 13
מריחים ורכב דאיתקוש שאר דברים לריחים 14
ורכב בחוד קרא מה ריחים ורכב וכו': ותיבי על 15
זה בעצמו ועל זה בעצמו. שהרי פירשין הכתוב 16
לקבר אוהרה לכל אחד לעצמו: אה כל וכו'. 17
ומדיליה להו מריחים ורכב ש"מ בריחים ורכב 18
חייב נמי שמים קאמר ולא שלש והיינו כרב 19
יהודה ואת"מ מתני' קמיינתא למאי איתיה ה"ג 20
שמעי' לה מבתרייתא אי מבתרייתא חייב על זה 21
בעצמו ועל זה בעצמו קאמר דלא אולקין בתר 22
מלאכה אלא בתר כלים ולעולם שלש מלקות 23
אחת משום רכב ואחת משום ריחים ואחת 24
משום כי נפש שקאי אתרנייהו ולהכי אשמעון 25
קמיינתא דקתני בה בהדיא חייב שנים: סבינא 26
דאשפכתא. של בית המטבחים שמקצבים בו 27
בשר: ותא קום בדינא. תבעוה לדון על חובך אם 28
מודה לה או אם יש עדים. ישלם ואם לאו ישבע 29
שבועת היסט: רבא אמר. כיון דמשבגיה ואין 30
עדים שמשבגו יהי יוכל לטעון לקוחה היא בדי 31
לא צריך למיקם בדינא עילתיה דקה ליה משבון 32
לישבע וליטול עד כדי דמיו: חושלא. שעורין 33
קלופים: לאו מירי הוא דעביד לאושולי וכו'. 34
שאין אדם משכיר ומשאיל עדים שלו הלכך 35
יכול לטעון לקוחין תו בדי היכא דאין עדים 36
שאספס מרשותם של בעליהן: וזנא דסרבלא. 37
מספרים שגוזזין בהן צמר: אפילו מיתמי. 38
שהביאו הבעלים עדים שקיזו שלהן ותו טוענין השאלנתם לאביהם של אלו ואפקינהו רבא 39
מנייהו משום דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואם איתא דיכול לטעון לקוח הוא בדי 40
תמי כי לא טענו נמי אגן טענין להו: 41

לרבא אין לוקין אחי ומבושל בחמי טבריא מדקאמר אלא כי אם צלי אש למאי 1
אתא וכ"ש לאבי דאמר אין לוקין על לאו שבכללות ומוקי פי אם צלי אש לכדתניא 2
ומכאן קשה על פירוש הקונט' דפי' בפרק כל' שעה (פסחים דף מא.) דהיהא ברייתא 3
דקתני וקישל אמרתי לה ולא חי אהא כמדי אין לוקין על לאו שבכללות ועוד 4
דתיקשי מניה לרבא דאמר לוקין ועוד פירש 5
בקונט' אהא דקאמר התם תרתי הוא דלא 6
לקי לאבי דאמר אין לוקין על לאו שבכללות 7
חדא מיהא לקי ופירש על נא אינו לוקה 8
שתיים משום נא ומשום כי אם צלי אש אבל 9
במילתא אחריתי דלא שייך אלא כי אם צלי 10
אש כגון חי ומבושל בחמי טבריא לוקה 11
והשתא נראין דבריו כסותרין זה את זה 12
דהשתא ברייתא לא אתיא אפילו באבי לכך 13
נראה דברייתא אתיא לכ"ע ולא לקי בשום 14
ענין אחי ומבושל בחמי טבריא בדפרישית 15
לעיל והא דקאמר חדא מיהא לקי מפרש ר"ת 16
תרתי לא לקי דאם התרו בו משום נא ומשום 17
כי אם צלי אש אינו עובר אלא משום נא וכן 18
במבושל אבל היכא דלא התרו בו אלא משום 19
כי אם צלי אש כשאוכל נא ומבושל לוקה. 20
וצמדר' של פרות. פי' בקונטרס ב' פרות 21
חורשות עם צמזם ואין נראה לר"י 22
בדפנות לא מיידי: ותניא אידך. לפי מה 23
שפירש בקונטרס דמקמייתא ליבא לאוכוחי 24
קשה לר"י דא"כ מבתרייתא נמי ליבא להוכיח 25
דאיבא למימר שלא בא ללמד אלא שהיב על 26
זה בעצמו ועל זה בעצמו אבל לא לחייב שלש 27
ועוד דמקמייתא איבא לאוכוחי פשיט בדרב 28
יהודה דלרב הונא אי חייב שמים ע"כ חייב 29
שלש דכיון דליליה מריחים ורכב לימן כהן לאו 30
של ריחים ורכב ולכך חייב שמים אחת משום 31
ריחים ואחת משום רכב אי"כ חייב נמי מלקות 32
שלישי משום כי נפש הוא חובל ואי לא ילף 33
לימן כהן לאו של ריחים אלא לאו של כי 34
נפש הוא חובל לחודיה אי"כ לא יתייב אלא 35
אחת דמכי נפש הוא חובל לא מיתייב אפילו 36
בריחים ורכב אלא אחת ע"כ נראה לר"י דגרס 37
תניא אידך בלא ד"ו וכן גרס ר"ת: 38
כלים שעושין בהם אוכל נפש. נראה לר"י 39
דוקא כלים אבל אוכלים עצמן מותר 40
לחבול: 41

יתירא הוא פיון דיתירא הוא שדייה אריחים ורכב 1
אבל הכא פי אם צלי אש לאו ויתירא הוא דמכני 2
ליה לכדתניא בשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו 3
בכל האכל נא בשעה שאינו בקום אכול צלי אינו 4
בכל האכל נא תניא פותיה דרב יהודה חבל זוג של 5
ספרים וצמד של פרות חייב שמים זה בעצמו וזה 6
בעצמו אינו חייב אלא אחת ותניא אידך חבל זוג 7
של ספרים וצמד של פרות יכול לא יהא חייב אלא 8
אחת ת"ל לא יחבול ריחים ורכב מה ריחים ורכב 9
שהן מיוחדין שני פלים ועושיין מלאכה אחת ותייב 10
על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו אף כל דברים 11
שהן שני פלים מיוחדים ועושיין מלאכה אחת חייב 12
על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו ההוא גברא 13
דחבל סבינא דאשפכתא מחבריה אתא לקמיה 14
דאבי א"ל זיל אהדריה דהוי ליה פלי שעושים בו 15
אוכל נפש ותא קום בדינא עלה רבא אמר לא צריך 16
למיקם בדינא עלה ויכול לטעון עד כדי דמיהו ואבי 17
לית ליה ההוא סברא מאי שנא מהנהו עיני דאכלי 18
חושלא בנהרדעא ואתא מרא דחושלא ותפס להו 19
וקא טעין טובא ואמר אבויה דשמואל יכול לטעון 20
עד כדי דמיהו התם לאו מירי דעברא לאושולי 21
ולאוגורי הוא הכא מירי דעביד לאושולי ולאוגורי 22
הוא דשלה רב הונא בר אבין דברים העשויין 23
להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בדי אינו נאמן 24
ורבא לית ליה האי סברא והא רבא אפיק זונא 25
דסרבלא וספרא דאגרתא מתמי בדרבים העשויין 26
להשאיל ולהשכיר אמר לה רבא האי נמי פיון דמי 27
פגמא קפדי אינשי ולא מושלי: 28

הדרן עלה המקבל

והא רבא אפיק זונא דסרבלא וספרא דאגרתא 1
כו. ותימה דהקא משמע מטעם דעשוין 2
להשאיל ולהשכיר לחוד אינו נאמן לומר לקוחין הן בדי וברפך כל הנשבעים (שבתות דף 3
מו) בני ראהו שהטמין כלים תחת כנפיו ואמר לקוחין הן אינו נאמן קאמר ולא אמרן אלא 4
בבעל הבית שאינו עשוי למכור פליו וכלים שאין דרכן להטמין ובאניש דלא צניע אבל 5
ליבא כל הני נאמן ולא אמרן אלא בדרבים העשויין להשאיל ולהשכיר משמע אפילו 6
בדרבים העשויין להשאיל ולהשכיר בעי כל הני ונראה לר"ת בגרסת הספרים ישנים וכן 7
ר"ח ובבבליהו לא אמרן אלא בדרבים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר אבל עשוין אין 8
נאמן אפילו ליבא ליבא מכל הני וא"כ דהקא משמע דספרים עשוין להשאיל ולהשכיר כל שכן שאר ספרים כדאמר בבבבליהו (דף נג.) וצוקתו עומדת לעד זה 9
הכותב ספרים ומשאילן לאתרים וקשה דתנן בהנזיל בתרא (בי"ק דף קד: ושם) המכיר פליו וספריו ביד אחר אם יצא לו שם גניבה בעיר ישבע כמה נתן וטול ואם לאו לאו כל הימנו שאני 10
אומר מכרם לאחר ולקחה זה הימנו ואמאי יהיה נאמן זה לומר נגבתי לי במגו דאי בעי אמר השאלתיי לה ואל על גב דקאמר בפרק כל הנשבעין דאחוזקי אינשי בגבתי לא מחוקקין ואין 11
נאמן לומר נגבתי במגו דאי בעי אמר שאולתי היינו היבא דאמר נגבתי לי אבל היבא דאמר נגבתי אמר נגבתי לי ומוכרם לה לא היינו אחוזקי אינשי נגבתי דהא כמה נגבתי איבא בשוקא 12
ונראה לרבי תם דהתם איירי במכירים שאין בעל הספרים רגיל להשאיל אותן שכן בידו ולמורי ה"ד הדי נראה לתרץ דמגו להוציא לא אמרין ומיהו למירי בנותקת בהתם (בי"ב דף 13
מד) דאמר מגו להוציא צ"ל בפירוש ר"ת וא"כ אפילו יצא לו שם גניבה בעיר נאמן לומר נגבתי היבא דמצי למימר השאלתיים לה: 14

הדרן עלה המקבל

עלידי עשיית צדקה וחסד, נעשה בניין מידת החסד. ועלידי העבודה בבחינת הגבורות, איזהו גיבור הכובש את יצרו, נעשה בניין הגבורה.

ממאמר כ"ג טבת, ה'תשי"ט

הפית והעלייה: וליחיו ברשות דמאן קיימי בו, וא"ת דהכא פשיטא ליה דאיירי בנפול לרשות דחד מיניהו שכן רגילות הוא שאינו נופל בצמצום בשנה ובריש בכא בתרא (דף ד.) פריך פשיטא דאם נפל הבית דהוה של שניהם ומשני לא צריכא דנפל לרשות דחד וי"ל משום דאוקי לה הכא דמונחים בשל זה כמו בשל זה פריך התם פשיטא דהוה משמע

ליה לאוקמיה דומיא דהכא ששנינת לקניה בסמוך ועוד דהתם פריך מתוך הסוגיא דשפיר פריך פשיטא: ל'ימא' תיבוי תיובתא דר"ג. דאמר פטור ואע"ג דטעמא דר"ג משום דאוקי ממונא בחזקת מריה והכא אוקימנא דקיימי ברה"ד או בחצר או שאינה של שניהם שאין האחד מחזיק יותר מחברו מ"מ בהכי חשיב מתוקן שאנו יודעין שהחצי שלו לכך פריך שפיר ועוד דכפי השואל (לעיל דף צ"ג וט"ו) פירש דכל ממונן המוטל בספק חשיב כאילו שניהם מוחזקים בו:

סבר רבא למימר לפי חשבון שברות. נראה לר"י שר"ל לפי חשבון שברות ושלימות כמו שהן מעורבות שם במקום שנקלו דמה סברא הוא למר שיברור ולא יקח פי אם שברות דוקא כנגוד:

הפית והעלייה של שנים. בסוגיא לא גרס של שנים ולר"ת נראה דאע"ג דמוקי לה בגמי בשוכר ומשכיר מ"מ שיקך למתינת של שנים כיון דקתני בה בעל הבית ובעל עלייה ובגמרא דמוקי לה בשוכר ומשכיר משום דבאחין שחלקו אין על התחתון לבנות תקרה אבל קשה אי אין עליו לבנות מאי קאמר בגמ' תחתון שקא לסבר בארום שומעין לו למה בא לסבר כיון דאין מוטל עליו דבאחין שחלקו מיידי:

א' דא"ל עלייה זו ונפל אודא ליה. ויתן לו שכרו שכבר דר שאם דר חצי יתן חצי בדאמר בהאומנין (לעיל דף ע"ט) גבי שוכר את החמור ומת לו בחצי הדרך גותן לו שכרו של חצי הדרך וכן וד"ה ואם פירשתי אפוא לא אמר הכא ובסוף השואל (לעיל דף ק"ג) גבי המשכיר בית לחבירו ונפל אם יש בדמים ליקח יקח ולשכור ישכור בדאמר גבי חמור: איפחית

הפית והעלייה של שנים שנפלו שניהם חולקין בעצים ובאבנים ובגפר ורואין אלו אבנים העשויות להשתבר אם היה אחד מהן מכיר מקצת אבניו נמלך ועולות לו מן החשבון: גמ' מדקתני רואין מפלל דאיפא למיקם עלייהו אי בחבטא נפיל אי בחבטא נפיל אי הכי רישא אפוא חולקין נחיו אי בחבטא נפיל עלייתא איתבור אי בחבטא נפיל תתייתא איתבור לא צריכא הנפיל בליילא וליחוינהו בצפרא דפנינהו וליחיו מאן פנינהו ולישייליה דפנינהו בני רשות הרבים ואילו לעלמא וליחיו ברשות דמאן יתכן וליחיו איךד המוציא מחבירו עליו הראייה לא צריכא דייחבן בחצר דתרווייהו אי נמי ברשות הרבים ואיבעית אימא שותפין כבי האי גוונא לא קפדי אהדדי: אם היה אחד מהן מכיר פו' ותלה מה פוענן אי דקאמר אין פשיטא ואי לא אמר אין למה נמלל אלא דא"ל איני יודע לימא תהיו תיובתא דר"ג דאיתמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרי חייב ר"ג ור' יוחנן אמרי פטור בדאמר ר"ג כגון שיש עסק שבועה ביניהן הכא נמי כגון שיש עסק שבועה ביניהן חייב דמי עסק שבועה פורבא דאמר רבא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים והשאר איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע ישלם: ועולות לו מן החשבון: סבר רבא למימר לפי חשבון שברות אלקמא כיון דאמר איני יודע ריע טפי א"ל אפ"י אדרבה הא ריע טפי מדהני ידע טפי לא ידע תו לית ליה ואידך פוליהו דהיאך

הפית והעלייה של שנים. כגון שני אחים שחלקו אחד נטל בית ואחד נטל עלייה שעל גביו והאבנים של חומת הבית מן תקרת הבית המתחננה שהיא קרקעיתה של עלייה ולמעלה של עליון והמקד והמטה של תחתון: שניהם חולקים. הכל לפי הגובה שהאחד הוא גבוה מחבירו ואבניו ועפרו מרובה משל חבירו חולקים לפי שאין ניכר איזו אבנים של עליון ואיזו אבנים של תחתון: רואים אלו אבנים ראיות להשתבר. אם יש אבנים שברות של לבנים זה אומר שלימות שלי וזה אומר שלימות שלי ורואין אלו אבנים ראיות להשתבר אם של עליון אם של תחתון והכל לפי המפולת שאם נחבט הבית מיסודו ונפל תחתיו החומה במקומה יש לדעת שהתחתונות נשברו ולכך נפלה הבית ואם נחבט התול להלן כמקל שהיה עומד וקוף ונפל שהעליונות של כותל נפלו להלן ממנו הרבה או העליונות נשברו שנפלו מגובה רב והתחתונות שלמות שנפלו ממקום נמוך: מקצת אבניו. וכן שלימות ועולות לו מן החשבון. שהבירו יקח אחרות כנגדן ובגמרא מפרש מאי ישול כנגדן שלימות או שברות: גמ' מפלל דאיפא למיקם עלייה. דמפולת זו היאך נפלה: אי בחבטא נפיל. ותקיא איתבור כדפרישתי: אי בחבטא נפיל. כהבטת מקל ועלייתא איתבור: אי הכי. דאיפא למיקם עלייה: רישא אפוא חולקין. ישול העליון הרחוקות אם בחבטא נפול ואם בחבטא נפיל ישול העליונות הן שלימות הן שברות: לא קפדי אהדדי. למיקני רשותא ידידה דאפקורי מפקר ליה כל חד רשותיה לגבי חבירה להניח שם חפציו הלכך כ"י נמי יתכן ברשות דחד מיניהו לא הוי איךד מוציא וברשותא דהאי נמי יתבי דהא לא קפדי עליה מלאושליה דובתא: דאמר איני יודע כרי ושקא כרי עדיה חייב לשלם. דברי עדיה: פטור מלשלם. אוקי ממונא בחזקת מריה וצריך לישבע שאינו יודע עסק שבועה וכו'. וד"ה כיון דמודה במקצת ואמר איני יודע במקצת דחייב שבועה דאורי' משום חודאיה במקצת: לחשבון שברות. (שכנגדן) נטל שברות כנגדן וזה ישול את אלו לפי החשבון: לחשבון שלימות. (שכנגדן) אף הוא ישול שלימות כנגדן: למלכא רוחא. יש לבנים העשויים כמלכן שהוא רוב מחבירו: א"נ לביני דמעבדא. יש טיש שעושין ממנו לבנים שמעובד ומגובל יפה מחבירו: מתני' הבית והעלייה. ונפחתה העלייה גרס ולא גרס הכא של שנים. דהא בשוכר קאי בדאמר בגמרא: ואין בעל הבית. משכיר. פעויבה. טיש של טיש שנתון על התקרה שקורין אשטר"ך ודומה לו במקרא ועובד (את) ורשלים בספר עזרא (נחמיה א) ובגמרא מפרש פלוגתניה: גמ' אבל בארבעה לא. שאינו מוחסר אלא מקום הניחת כלי אחד וכנגדו יתן כלי אחר כגון תיבה או עריכה למטה ובצריכה להשתמש בו ושתמש: חצי למכא. כלומר מקצת תשימשו למטה ומקצת תשימשו למעלה: בארבעה. כיון שנפחתה בארבעה יורד ודר בבית לגמרי ולא כפינן ליה לדור חצי למעלה וחציו למטה: אודא. מקלו גרס לו: לוצר לו אחריתי. אם יש לו ולקמה אנו בופין את

המשכיר לקולטו עמו בבית: כ"י סלקא. בעודה קיימת: וכי נחתא. אם תפחות נחית בהדה גור בבית: דשעביד הבית לגבי עלייה. דאי לא שעבדו לקמה ליה למימר שעל גבי בית זה והא קא חזי ליה דעלייה וזו קאמר ליה: דלית. נון מודלית שקורין פלידיא: פריקא. אילן שפירותיו אפרסקין:

פרק עשירי - הבית והעלייה

משנה

1 פרק זה עוסק ברובו בענייני שותפים, ודן בחמשה עניינים: א.
 2 דינים הבאים מצד בית ועליהם שנפלו שניהם, או אחד מהם,
 3 וכדומה. ב. רכוש שנפל אל מחוץ לראשית בעליה, והזיק בנפילתו,
 4 באיזה אופן חייב הבעלים בנזק. ג. האם אדם יכול לפרוע לשכיריו
 5 באופן שונה מהאופן שהתנה עימו. ד. האם מותר לאדם
 6 להשתמש ברשות הרבים, כשמגיע מזה הזיק לבני רשות הרבים.
 7 ה. צמחים שמקום שורשיהם שייך לאחד ומקום הנוף שייך לאחר,
 8 למי הפירות.

9 הבית והעלייה של שנים – בית של אדם, שהעליה שעליו שייכת
 10 לאחר, ששפלו, ועצי הבית ואבניו התערבו עם של העליה, שנייהם
 11 – בעל הבית ובעל העליה חולקין פצעים ופצעים ובעפר לפי
 12 חשבון הגובה, וכן אם היה הבית גבוה פי שנים מהעליה, בעל
 13 הבית נוטל פי שנים מבעל העליה. ואם חלק מהאבנים נשברו, וכל
 14 אחד רוצה ליטול את השלמות, אזי רואין אלו אבנים העשויות
 15 להשתפר, שאם נפל הכותל תחתיו, נוטל בעל העליה את האבנים
 16 השלמות, שכן השבורות הן אבני הבית, והשלמות הן מהעליה.
 17 ואם נפל על צידו, שהאבנים התחתונות נפלו קרוב והעליונות
 18 רחוק יותר, נוטל בעל העליה את השבורות. ואם היה אחד מהן
 19 מכיר מקצת אבניו – חלק מהאבנים השלמות, ויודע שהן שלו,
 20 נוטלן, ועולות לו מן השפון – חבירו נוטל כנגדן, כאשר יתבאר:

גמרא

21 מקשה הגמרא: מדקתני במשנה רואין אלו אבנים העשויות
 22 להשתפר, מפלל – משמע דאיכא למיקם עלייהו – שאפשר לברר
 23 אי פתקא נפיל – האם תרסק ונפל הכותל תחתיו, שאז העליונות
 24 מונחות על התחתונות, אי פתקא נפיל – או האם נפל כמקל
 25 הנופל על צידו, שאז העליונות מונחות רחוק ממקום הכותל. ואי
 26 הכי, שאפשר לברר את צורת הנפילה, אזי ברישא של המשנה,
 27 אמאי – מדוע חולקין את האבנים בשוה, נחוי – נתבונן היאך נפל
 28 הכותל, אי פתקא נפיל הרי עליה איתבזי – העליונות נשברו,
 29 והרחקות הן של בעל העליה, ואי פתקא נפיל, תתייתא איתבזי
 30 – התחתונות נשברו, והעליונות של בעל העליה.

31 מתרצת הגמרא: לא צריכא – דין זה נצרך למקרה דנפיל הכותל
 32 בלילה, ולא ראינו כיצד נפל. מקשה הגמרא: וליתוניהו
 33 בצפרא – נראה בבוקר כיצד מונחות האבנים, ונדע כיצד נפלו.
 34 מתרצת הגמרא: דפניניהו – מדובר שפינו אותן ממקומן. מקשה
 35 הגמרא: וליתו מאן פניניהו, ולישייליה – נראה מי פינה אותן, ונשאל
 36 אותו כיצד היו מונחות. מתרצת הגמרא: מדובר דפניניהו בני רשות
 37 הרבים, ואילו לעלמא – הלכו לדרבם.

38 מקשה הגמרא: וליתו ברשות דמאן יתבן – נראה ברשות מי
 39 מונחות האבנים, וליתו אידך מוציא מחבירו עליו הראייה – והרי
 40 השני מוציא מחזקתו, ועליו להביא ראיה שהשלמות שלו.
 41 מתרצת הגמרא: לא צריכא, מדובר דיתבן פתח דתרווייהו –
 42 שמונחות בחצר של שניהם, ואין אחד מהם מוחזק יותר מחבירו.
 43 תירוץ נוסף: אי נמי, הן ברשות הרבים. תירוץ נוסף: ואיכעית אימא,
 44 אמנם הן מונחות ברשות אחד מהם, אך שותפין בכי האי גוונא לא
 45 קפדי אהדי – שותפים אינם מקפידים זה על זה כשחפצי האחד
 46 מונחים ברשות חבירו, ולכן אין בעל הרשות מוחזק בהן, שכן גם
 47 לחבירו רשות להניח שם אבניו:

48 שנינו במשנה: אם היה אחד מהן מכיר כו' מקצת אבניו, נוטלן;
 49 מבררת הגמרא: ותלה – השני, מה פועל. אי דקאמר אין – כן,
 50 ומודה שאבנים אלו של חבירו, פשיטא שנוטלן הראשון. ואי לא
 51 אמר אין ולא הודה לו, למה נוטל הראשון בלא להביא ראיה
 52 שאלו אבניו. אלא דאמר ליה איני יודע, חוכה הראשון שכן טען

53 'ברי' ו'ברי ושמא ברי עדיף. מקשה הגמרא: לימא תהוי – האם
 54 נאמר שתהיה ממשנתינו תיבכתא דרב נחמן – הוכחה שלא כרב
 55 נחמן, דאיתמר, הטוען מנה לי פינדי, ותלה אומר איני יודע, רב
 56 הונא ורב יהודה אמרי, חייב לשלם, שברי ושמא ברי עדיף, ורב
 57 נתנן ויבי יותנן אמרי, פטויר, שהמוציא מחבירו עליו הראיה, ואין
 58 די ב'ברי'. וקשה על רב נחמן, שמשנתינו משמע שברי ושמא ברי
 59 עדיף.

60 מתרצת הגמרא: פדאמר רב נחמן – קושיא כגון זו הוקשתה במקום
 61 אחר, ותרצה רב נחמן, שמדובר כגון שיש עסק שבועה פיניהו,
 62 כאשר יתבאר, ואם כן הקא נמי יש לתרץ כגון שיש עסק שבועה
 63 פיניהו. מבררת הגמרא: היכי דמי עסק שבועה, ומדו אופן זה.
 64 מבאר הגמרא: פדקא – כמו שאמר רבא, דאמר רבא, הטוען
 65 מנה לי פינדי, ותלה אומר אין לך בדי אלא חמשים, והשאר איני
 66 יודע, שהודה במקצת התביעה, והתחייב שבועת 'מודה במקצת'
 67 שאינו חייב יותר, ומתוך שאינו יכול לישבע על הן הנתורות, שהרי
 68 אינו יודע אם חייב אותן, ושלם אותן, שכן כל המחויב שבועה
 69 להפטר מחיוב ממונו, ואינו נשבע, משלם את הממונו. וכן במשנתינו
 70 מדובר שמודה שמקצת האבנים הן של הראשון, ועל השאר אומר
 71 'איני יודע', ומתחייב שבועה, ואינו יכול להשבע, ולכן נוטל
 72 הראשון כל מה שנתב:

73 שנינו במשנה: אם היה אחד מהן מכיר מקצת אבניו, נוטלן, ועולות
 74 לו מן השפון, שלוקח חבירו אחרות כנגדן. מבאר הגמרא: קבר
 75 רבא למימר, שהראשון נוטל השלמות שהכיר, וחבירו לוקח לפי
 76 השפון שבזרות – מספר שוה של שבורות, והשאר חולקים בשוה.
 77 אלא – מדברי רבא משמע, שפינן דאמר השני איני יודע, ריע מפי
 78 – טענתו גרועה, ולכן נוטל שבורות. מקשה הגמרא: אמר ליה אבני,
 79 אדרבה, הסברא היא להפך, הא ריע מפי – הראשון גרועה טענתו
 80 יותר, שכן מדקתני ריע ופסי לא ידע – מזה שהכיר רק לבנים אלו,
 81 מוכח שתו לית ליה – אין לו עוד שלמות, ואדרב – השלמות
 82 האחרות בולחו פתיהו דהתא דניהו – כולן של השני. ואם כן, יש לומר
 83 שהראשון הפסיד כשהכיר מקצת אבניו.
 84 אלא אמר אבני, נוטל לפי השפון שלימות – נוטל הוא שלמות כנגד
 85 השלמות שנטל הראשון. מקשה הגמרא: אי הכי, מאי קמהני ליה
 86 – מה נשכר הראשון בזה שחכר. מתרצת הגמרא: הוא נשכר
 87 למלכא דיוקא – אם הלבנים שלו רחבות מהאחרות. תירוץ נוסף:
 88 אי נמי, הוא נשכר אם לקח לבנים העשויות ממיניא דמעבדא – טיט
 89 המעובד ומגובל יפה יותר מטיט שאר הלבנים:

משנה

90 המשנה דנה באדם שהשכיר את עלייתו, ונתקלקלה רצפתה:
 91 הבית והעלייה של אדם, שדר בבית והשכיר לאחר את העליה,
 92 ונפתחה – נשברה חלק מרצפת העלייה ואינה ראויה למגורים,
 93 צריך המשכיר לתקנה. ואם אין בעל הבית – המשכיר רוצה לתקן,
 94 הרי בעל העלייה – השוכר יורד ודר למטה בבית, עד שיתקן לו
 95 המשכיר את העלייה. רבי יוסי אומר, אין המשכיר חייב הכל, אלא
 96 התחתון – בעל הבית נותן את התקנה – החלק התחתון של רצפת
 97 העליה, והעליון את הפעולה – הטיט שנותנים על התקנה:

גמרא

98 מבררת הגמרא: מה ששנינו שבשפתתה הרצפה, יורד השוכר
 99 ודר בבית, ככמה נפתחה. מבאר הגמרא: רב אמר, כשנפתחה
 100 ברובה, ושמואל אמר, אפילו נפתחה פארבעה טפחים, רשאי
 101 השוכר לרדת. מבאר הגמרא: רב אמר דווקא ברובה, אבל
 102 פארבעה טפחים לא, שכן אם לא נפתחה ברובה, הרי חסר
 103 לשוכר רק מקום הנחת כלי, ויתן לו בעל הבית מקום למטה
 104 להניח כלי זה, ואין לשוכר טענה, שכן אדם דר גם כשהציו
 105 למטה והציו למעלה – שמקצת כליו למטה וקצתם למעלה.

60 שלא יזקק התחתון, ונחלקו האם על המזיק להרחיק עצמו או
61 הניזק, והא איפקא שמעינן להו – והרי שמענו שנחלקו במחלוקת
62 זו להיפך, דתנן (ב"ב כהג). מרחיקין את האילן – הבא ליטע אילן
63 סמוך לבור חבירו, צריך להרחיקו מן הבור עשרים והמש אמה,
64 שמא יזיקו שורשיו את כתלי הבור, ובהרוב ובשקמת, ששורשיהם
65 מתפשטים למרחוק, מרחיק המשים אמה. ודין זה הוא בין מלמעלה
66 – בין אם האילן נמוך מהבור, שהבור בהר והאילן בבקעה, ובין מן
67 הצד – שהם באותו גובה. ואם האילן כבר נטוע סמוך לבור, אזי
68 אם הבור קדם לאילן, קוצץ בעל האילן, ונותן לו בעל הבור דמים,
69 ואם האילן קדם, לא יקוצץ – אינו חייב לקוצצו. ואם ספק זה קדם
70 וספק זה קדם, לא יקוצץ, שהמוציא מחבירו עליו הראיה. רבי יוסי
71 אומר, אף על פי שהבור קודמת – קדם לאילן, לא יקוצץ, שכן זה
72 חופר בור בתוך שלו, וזה נוטע בתוך שלו, שכל אחד רשאי לעשות
73 ברשותו כרצונו. מוכיחה הגמרא: אלא – משמע מכאן, שרבי יוסי
74 קבר שעל הניזק להרחיק את עצמו, שהרי אינו מחייב את בעל
75 האילן לקצוץ, אף שהבור קדם לאילן, ואם כן על בעל הבור
76 להרחיק את בורו שלא יזקק, ורובן שמחייבים את בעל האילן
77 לקצוץ, ככרי שעל המזיק להרחיק את עצמו. ולכך ודאי
78 שמחלוקתם לגבי מעזיבה אינה לענין נזיקין, שאם כן, נמצא
79 ששיטתם שם הפוכה מדעתם כאן.
80 מבאר הגמרא באופן אחר: אלא אי איפקא למיבר – אם אכן יש
81 לומר שפליגי האמוראים במחלוקת רבי יוסי וחכמים, אזי בפלוגתא
82 דרבי יוסי ורבנן דהתם – שהחבירה לעיל קמפלגי, שרבי חייא בר
83 אבא הסובר שהעליון מתקן, סובר כחכמים שעל המזיק להרחיק
84 עצמו, ורבי אלעי כרבי יוסי שעל הניזק להרחיק עצמו, ואין זה
85 תלוי במחלוקת שבמשנתנו.
86 מבררת הגמרא: ואם כן, שמשנתנו אינה מדברת באופן שהמים
87 מוזקים, רבי יוסי ורבנן דהכא ובמשנתנו, כמאי פליגי. ומבאר:
88 נחלקו באופן שהנסרים רפויים ומתגעגעים כשפוטעים עליהם,
89 ובחוק תקרה קמפלגי, שרבנן כברי, מפגיגי אהווי תקרה הוא –
90 המעזיבה נעשית כדי לחזק את התקרה שלא תתנדב, ואהווי
91 תקרה על התפתחון פגי – מוטל לאהווי, שכן עליו מוטל לתקן
92 שהעלייה שהשכיר לעליון תהיה ראויה למגורים, ורבי יוסי קבר,
93 לחיזוק התקרה די ביתרות המחזיקות אותה, ותפקיד המעזיבה, רק
94 אשווי – להשוות את הגופות הוא, שתהיה הרצפה חלקה, ואשווי
95 גופות מוטל על העליון לאשווי, שכן אפשר לדור בעלייה אף בלא
96 זה, ואין המשכיר מחויב בכך. ואם כן, במשנתנו אין מי העליון
97 מויקם, אלא שרוצה העליון שתתקן המעזיבה כדי לחזק את
98 התקרה.
99 מקשה הגמרא: איני – האם אכן רבי אלעי רבי יוסי אינם מחייבים
100 את העליון לתקן כשמימי מוזקים, והאמר רב אשי, כי הוינא בי –
101 כשהיינו בבית רב כהנא, הוה אמרינן – היינו אומרים, שמונה רבי
102 יוסי בגידי פיליה ו- בחיצים שלו, שאדם שעומד ברשותו, ויורה
103 חיצים לרשות חבירו, מודה רבי יוסי שיכול חבירו לכופו שלא
104 להזיקו, וכן כל אדם שמוזק בגופו ממש, אף שעושה בתוך רשותו,
105 מעב עליו חבירו. ועל הניזק להרחיק עצמו רק כשההזיק נגרם
106 על ידי דבר אחר, כגון שנוטע עץ, ובשעת הנטיעה אין הבור נזק,
107 ורק כשיגדלו השורשים יזקו. ואם כן, כשמי העליון מוזקים, מדוע
108 אינו חייב לתקן, הרי הוא מוזק בגידי דיליה, ששופך מים ממש
109 לרשות התחתון.
110 מתרצת הגמרא: מדובר דפסקי מיא והדר נפלי ו- המים נפסקים,
111 ואחר כך נופלים, שהוא שופך שלא במקום החור שבמעזיבה,
112 הדמים נמשכים מעצמם לחור ונשפכים למטה. ואם כן, אין העליון
113 מוזק במישרין (גירי דיליה), אלא המים מעצמם מוזקים, ולכן
114 לדעת רבי יוסי על הניזק (התחתון) להרחיק עצמו ולתקן:

1 בשהוא דר בבית, האם המשכיר יוצא משם, והשוכר לברו הוא דר,
2 כדמעי קרא – כבתחילה, כאשר היה דר לבורו בעלייה, או דלמא,
3 שניהם דרין שם יחד, משום דאמר ליה המשכיר לשוכר, אדעתא
4 לאפקינן לא אגרי לך – לא השכרתי לך עלייתי על מנת שתוציאני
5 מביתי, אם היא תפחת.
6 מבררת הגמרא עוד: אם תמצא לומר שאכן שניהם דרין בו יחד, אזי
7 בשהוא ו- השוכר משתמש בבית, האם דרך פתחים משתמש,
8 ורשאי להכנס לבית דרך הפתח, או שמא דרך גנין משתמש – בכל
9 פעם שרוצה להכנס, הוא עולה לעלייה, ומשם נכנס לבית, ומעב
10 המשכיר שלא ישתמש בדלתות הבית. וצדדי הספק הם, מי אמר
11 – האם זכות המשכיר לומר, שרשאי השוכר להשתמש בבית רק
12 כדמעי קרא – כבתחילה, מה מעיקרא דרך גנין – כמו שבתחילה,
13 כשדר בעלייה, היה צריך לעלות כל פעם, השתא נמי – גם עכשיו
14 יכנס דרך גנין, ואין הפתחים משועבדים לו, או דלמא מצי אמר ליה
15 – יכול השוכר לומר למשכיר, עלייה קבילי עלאי – אכן קיבלתי
16 עלי לעלות בכל פעם, אך עלייה וירידה – טורח עלייה וירידה בכל
17 פעם לא קבילי עלאי, ואינך יכול לעכב שאכנס דרך גנין.
18 מבררת הגמרא עוד: אם תמצא לומר שמצי אמר ליה השוכר עלייה
19 וירידה לא קבילי עלאי, ומשתמש דרך פתחים, אזי באופן של שתי
20 עליות זו על זו – בית בן ג' קומות, ושכר השוכר עלייה אחת,
21 מהו הדין. אמנם ודאי שאם שכר את העליונה, ואיפתי ו- נפחתה
22 העליונה, נחית (וירד) ודר בעלייה התחתונה, שנוחה לו יותר
23 מהעליונה, שכן הוא צריך לעלות רק קומה אחת. אך אם שכר את
24 התחתונה, ואיפתי התחתונה, מהו למיסקל לגמרי בעליונה – האם
25 כופהו המשכיר לדור בעליונה, או שמא יכול לדור בבית. מי
26 אמרינן דאמר ליה – האם אנו אומרים, שאומר המשכיר לשוכר,
27 שם עלייה קבילית עלך – קבלת עלך שתצטרך לעלות כדי
28 להכנס, ואם כן מחויב אתה לעלות אף ב' קומות לשם כך, או
29 דלמא – העלייה – לעלות קומה אחת קביל עליה השוכר, אך
30 לעלות שתי עליות לא קביל עליה, ויכול לדור בבית. משיבה
31 הגמרא למסקנא: תיקו – תעמוד שאלה זו ללא תשובה:
32 שנינו במשנה: רבי יוסי אומר, התחתון נותן את התקרה בו;
33 מבררת הגמרא: מאי תקרה – מהו שמוטל על התחתון לתת.
34 ומבאר: רבי יוסי בר הנינא אמר, קנינים וקניאן – עצים קלועים
35 בצורת מחצלת קנים. וקניני (שם חכמ) אמר בשם רבי שמעון בן
36 לקיש, לוחים – רצפה מנסרים של ארו. מבאר הגמרא: ולא
37 פליגי אלא מר בי אתריה ומר בי אתריה – כל אחד אמר כדרך
38 שהיו בוים בקירות במקומם.
39 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים: תהו בי תרי דהו דירי – שני
40 אנשים שהיו דרים, חד עלאי – למעלה, בעלייה שלו, וחד תתאי –
41 למטה, בביתו. איפתי – נשברה המעזיבה – הטיט שעל התקרה,
42 ולכן כי משי מיא עלאי – כשהיה העליון רוחץ ידיו במים, היו
43 המים אולי – הולכים ונופלים וזקן לתתאי – מוזקים לתחתון. (מי
44 מתקן) רבי חייא בר אבא אמר, העליון מתקן – על בעל העלייה
45 מוטל לתקן, ורבי אלעי משום רבי חייא ברבי יוסי אמר, התחתון
46 מתקן, וסימני לשמות האמוראים 'יוסף הורד מצריקה' (בראשית לט
47 א), שרבי חייא ברבי יוסי הוא הסובר שהתחתון מתקן, שכן
48 תרגום הורד הוא 'איתחת', מלשון תחתון.
49 הגמרא מבקשת לתלות מחלוקתם במחלוקת תנאים: הרי לדעת
50 רבי יוסי במשנה, העליון מתקן את המעזיבה, ומשמע שלדעת
51 חכמים התחתון מתקן, ואם כן, אולי ליקא – נאמר שרבי חייא בר
52 אבא ורבי אלעי, בפלוגתא – במחלוקת דרבי יוסי ורבנן קמפלגי.
53 למאן דאמר רבי חייא בר אבא, הסובר שהעליון מתקן, קסבר
54 כרבי יוסי במשנה, וטעמו הוא שעל המזיק להרחיק את עצמו מן
55 הניזק ולדאוג שלא יזיק, ולכן העליון (שמימי מוזקים) מתקן, ומאן
56 דאמר שתחתון מתקן, קסבר כדעת חכמים, וטעמם הוא שעל הניזק
57 להרחיק את עצמו מן המזיק ולדאוג שלא יזק.
58 דוחה הגמרא: ותיקרא – האם סבור הנך שרבי יוסי ורבנן במשנה,
59 לענין נזקין פליגי – שמדובר באופן שצריך לתקן את המעזיבה כדי

משנה

המשנה ממשיכה להשמיע דיני בית ועלייה שנפלו: תפית והעלייה 115

לְבָדוֹ הוּא דָר. וּבֵעַל הַבַּיִת יוֹצֵא מִבֵּיתוֹ בַּעַל כְּרָחוּ: דֶּרֶךְ גִּזְיָן. לְעֵלּוֹת מִבְּחוּץ דֶּרֶךְ סוּלָם הַקְּבוּעַ לְכַנֵּסֵת פֶּתַח הָעֲלִיָּה וְיִכְנַס לְעֲלִיָּה הַנִּפְתָּח וּמִשָּׁם יֵרֵד לְבַיִת בְּסוּלָם: עֲלִיָּה קְבִילֵת עֵינָיו. לְעֵלּוֹת דֶּרֶךְ סוּלָם וְיִכְנַס לְפֶתַח וְלָדוֹר לְמַעְלָה אֲבָל טוֹרַח שֶׁל עֲלִיָּה וִירִידָה לֹא קְבִילֵת עֵלֵי שְׁתֵּי עֲלִיּוֹת וְזוֹ עַל גַּב זוֹ מַחוּץ. וְהַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ לְבַעֲיָא וְאָזִיל: אִיפְתִּית עֲלִיָּה עֲלִיּוֹנָה. וְהוּא שֶׁכֵּר הָעֲלִיּוֹנָה פְּשׁוּט לִי דֶרֶךְ

כְּשֶׁהוּא דָר לְבָדוֹ הוּא דָר כְּדַמְעִיקְרָא אוּ דִלְמָא שְׁנֵיהֶם דְּרִין דְּא"ל אֲדַעְתָּא לְאַפְקִינָן לֹא אֲנָרִי לָךְ אִם תִּמְצָא לֹאֲמַר שְׁנֵיהֶם דְּרִין בּוֹ כְּשֶׁהוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ דֶּרֶךְ פְּתָחִים מִשְׁתַּמֵּשׁ אוּ דֶּרֶךְ גִּזְיָן מִשְׁתַּמֵּשׁ מִי אֲמַר כְּדַמְעִיקְרָא מַה מַּעֲיָקְרָא דֶּרֶךְ גִּזְיָן הִשְׁתַּא מִי דֶּרֶךְ גִּזְיָן אוּ דִלְמָא מִצִּי אֲמַר לִיה עֲלִיָּה קְבִילִי עֲלָי אֲמַר לִיה עֲלִיָּה וִירִידָה לֹא קְבִילִי עֲלָי אִם תִּמְצָא לֹאֲמַר מִצִּי אֲמַר לִיה עֲלִיָּה וִירִידָה לֹא קְבִילִי עֲלָי שְׁתֵּי עֲלִיּוֹת וְזוֹ עַל גַּב זוֹ מַחוּץ אִיפְתִּית עֲלִיּוֹנָה נְחִית וְדָר בְּתַתְּחֻנָּה אִיפְתִּית תַּחְתּוֹנָה מַחוּץ לְמִסְלַק לְגַמְרִי כְּעֲלִיּוֹנָה מִי אֲמַרִין דְּא"ל שֶׁשׁ עֲלִיָּה קְבִילֵת עֲלֶךְ אוּ דִלְמָא חֵד עֲלִיָּה קְבִיל עֲלִיה שְׁתֵּי עֲלִיּוֹת לֹא קְבִיל עֲלִיה תִּיקוּ: רַבִּי יוֹסִי אוֹמַר תַּחְתּוֹן נוֹתֵן אֵת הַתְּקָרָה כּו': מֵאֵי תְּקָרָה רַבִּי יוֹסִי בַר הִינְיָא אֲמַר

אִיפְתִּית תַּחְתּוֹנָה מַחוּץ לְמִדְר כְּעֲלִיּוֹנָה. וְא"ת אִי דְאֲמַר לִיה עֲלִיָּה שַׁחַת עֲלִיָּה וְזוֹ אֲנִי מִשְׁכִּיר לָךְ פְּשִׁטָּא שְׂדִירוֹ כְּעֲלִיּוֹנָה שְׂעִיבֵד לֹא וְאִי אֲמַר שַׁעַל גְּבִי בֵּית זֶה אֲנִי מִשְׁכִּיר לָךְ פְּשִׁטָּא שְׁלֹא יְכוּל לְסַלְקוֹ לִילָךְ לְעֲלִיּוֹנָה וְי"ל דְּלַעוֹלָם דְּא"ל שַׁעַל גְּבִי בֵּית זֶה אֲנִי מִשְׁכִּיר לָךְ וּמִסְפָּקָא לִיה דְּלִמָּא עֲלִיָּה עֲלִיּוֹנָה נְמִי הִיא בְּכָלל בֵּית וְהָא דְּא"ל שַׁעַל גְּבִי בֵּית זֶה מִשּׁוֹם דְּעִיקָר הַבַּיִת הוּא לְמִשָּׁה וְאִף עַל גַּב דְּמוֹכַר אֵת הַבַּיִת לֹא מִיָּא אֲתָה הָעֲלִיָּה לְעֵזְבֵן שִׁיעִבֵד זֶה חִסְרָא דְּחִי בְּכָלל בֵּית: **רַבִּי יְהוּדָה** אוֹמַר אִף הַדָּר בְּחוּץ שֶׁל כְּבִירוֹ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שְׂכָר. מַה שְׂפִירֵשׁ בְּקוֹנְטָרָס דָּאִם אֵין נוֹתֵן לוֹ שְׂכָר מִיְחֻז רַבִּית אֵין נְרָאָה לְרִי"ד דְּמַה רַבִּית שִׂיךְ הַכָּא דְּלֹא הִלְוִידוּ כְּלוּם שְׂחָרִי אִם הַבַּיִת נִשְׂרָף לֹא הָיָה נוֹתֵן לוֹ יִצְאוּתָיו וְאֵין אֲנִי צָרִיכֵן לְטַעַם דְּרַבִּית שְׂחָרִי טַעֲמוֹ הוּא מִשּׁוֹם זֶה וְהָא זֶה חִסְרָא כְּדַמְפְּרֵשׁ בְּגַמְרָא: **וְיוֹשֵׁב** בְּבַיִת עַד שְׂיָתָן לוֹ יִצְאוּתָיו. פ' בְּקוֹנְטָרָס דְּטַעֲמָא מִשּׁוֹם דְּהִשְׁתָּא לֹא נִתְּנָה דְּחָרִי עֲלִיָּתוֹ מִכְּנֵה לוֹ וְקִשְׁתָּה דְּהָא נִתְּנָה הוּא שְׂאֵין צָרִיךְ לְעֵלּוֹת וְנִרְאָה דְּגֵרָס וְתְּקָרָה אֵת הָעֲלִיָּה וְיוֹשֵׁב בְּחוּבָה פ' כְּעֲלִיָּה וְלֹא יֵצֵחַ לְבַעֲהֵיב לִיכְנַס בְּחוּבָה עַד שְׂיָתָן לוֹ יִצְאוּתָיו: **בְּשַׁלְשָׁה**

וְכִנֵּי וְסִנְאִין וְסִמְיָן אֲמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן לִיקְוִישׁ לְוֹחִים וְלֹא פְּלִיגֵי מַר כִּי אֲתֵרִיה וּמַר כִּי אֲתֵרִיה הִנְהוּ בִּי תֵרִי דְּהוּוּ דִּיִּירִי חֵד עֲלֵיָא וְחֵד תַּתְּאִי אִיפְתִּית מַעֲזִיבָה כִּי מִשִּׁי מֵיָא עֲלֵיָא אֲזִיל וּמִזְקִי לְתַתְּאִי (מִי מִתְּקוֹן) ר' חִינְיָא בַר אֲבָא אֲמַר הָעֲלִיּוֹן מִתְּשֵׁן וְר' אֲלַעִי מִשּׁוֹם ר' חִינְיָא בַר יוֹסִי אֲמַר תַּחְתּוֹן מִתְּשֵׁן וְסִמְיָן וְיוֹסֵף הוֹרֵד מִצְרִימָה לְיָמָא ר' חִינְיָא בַר אֲבָא וְרַבִּי אֲלַעִי בְּפִלּוּגְתָא דְּרַבִּי יוֹסִי וְרַבְּנָן קְסָבֵר עַל הַמְּזִיק לְהַרְחִיק אֵת עַצְמוֹ מִן הַמְּזִיק וּמֵאֵי תַּחְתּוֹן מִתְּשֵׁן קְסָבֵר עַל הַמְּזִיק לְהַרְחִיק אֵת הַמְּזִיק וְתִיבְרָא רַבִּי יוֹסִי וְרַבְּנָן לְעֵזְבֵן נְזִקִין פְּלִיגֵי וְהָא אִיפְכָא שְׂמַעִינָן לְהוּ דִּתְּנֵן מִרְחִיקִין אֵת הָאֵילָן מִן הַבּוֹר עֲשָׂרִים וְחֹמֶשׁ אַמָּה וּבְחָרְבוֹ וּבִשְׂקָמָה חֲמִשִּׁים אַמָּה בֵּין מִלְּמַעְלָה בֵּין מִן הַצֵּד אִם הַבּוֹר קָדַם קוֹצֵץ וְנוֹתֵן דָּמִים אִם הָאֵילָן קָדַם לֹא יְקוּץ סָפֵק זֶה קָדַם סָפֵק זֶה קָדַם לֹא יְקוּץ רַבִּי יוֹסִי אֲמַר אַע"פ שֶׁהַבּוֹר קוֹדֶמֶת לְאֵילָן לֹא יְקוּץ שְׁוָה חוֹפֵר בְּתוֹךְ שְׁלֹו זֶה נוֹטֵעַ בְּתוֹךְ שְׁלֹו אֲלָמָא ר' יוֹסִי סָבֵר עַל הַמְּזִיק לְהַרְחִיק אֵת עַצְמוֹ וְרַבְּנָן סָבְרִי עַל הַמְּזִיק לְהַרְחִיק אֵת עַצְמוֹ אֲלָא אִי אִיפְכָא לְמִימַר פְּלִיגֵי בְּפִלּוּגְתָא דְּר' יוֹסִי וְרַבְּנָן דְּהִתָּם קְמִיפְלִגֵי וְרַבִּי יוֹסִי וְרַבְּנָן דְּהִכָּא בְּמֵאֵי פְּלִיגֵי בְּחוּזָק תְּקָרָה קְמִפְלִגֵי רַבְּנָן סָבְרִי מַעֲזִיבָה אֲחוּזִיקִי תְּקָרָה הוּא וְאֲחוּזִיקִי תְּקָרָה עַל תַּחְתּוֹן כְּעִי לְאֲחוּזִיקִי וְרַבִּי יוֹסִי סָבֵר מַעֲזִיבָה אֲשׁוּרִי גּוֹמָתֵהּ הוּא וְאֲשׁוּרִי גּוֹמָתֵהּ עַל הָעֲלִיּוֹן לְאֲשׁוּרִי אֵינִי וְהָאֲמַר רַב אֲשִׁי כִּי הוּיָנָא בִּי רַב פְּהֵנָא הוּוֹה אֲמַרִין מוֹדָה רַבִּי יוֹסִי בְּגִירִי דִּילִיָּה דְּפַסְקִי מֵיָא וְהָרֵד נְפִלִי: **מִתְּנִי'** הַבַּיִת וְהָעֲלִיָּה שֶׁל שְׁנַיִם שְׁנֵפְלוֹ אֲמַר בַּעַל הָעֲלִיָּה לְבַעַל הַבַּיִת לְבָנוֹת וְהוּא אֵינִי רוֹצֵה לְבָנוֹת הָרִי בַּעַל הָעֲלִיָּה בּוֹנֵה אֵת הַבַּיִת וְדָר בְּחוּבָה עַד שְׂיָתָן לוֹ אֵת יִצְאוּתָיו ר' יְהוּדָה אוֹמַר אִף זֶה דָּר בְּתוֹךְ שֶׁל כְּבִירוֹ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שְׂכָר אֲלָא בַּעַל הָעֲלִיָּה בּוֹנֵה אֵת הַבַּיִת וְאֵת הָעֲלִיָּה מְקָרָה אֵת הָעֲלִיּוֹנָה וְיוֹשֵׁב בְּבַיִת עַד שְׂיָתָן לוֹ אֵת יִצְאוּתָיו: **גמ'**

תַּחְתּוֹנָה דְּכִשׁ דְּהָא עֲדִיפָא לִיה: אֲלָא אִיפְתִּית הַתְּחִינָה. וְהוּא שְׂכָר אֵת הַתְּחִינָה מַחוּץ הַנְּדִיחִיָּה מִשְׁכִּיר אֵצֶל הָעֲלִיּוֹנָה אוּ כְּנֹף אֵת הַמִּשְׁכִּיר וְיָדוֹר עִמּוֹ בְּבַיִת: הָרָא עֲלִיָּה. מַעְלָה: קִנְיִים וְכַסָּאִים. מַעֲשֵׂה תְּקָרָה עֵזְבֵן מַחְזָלוֹת שְׂקוּרִין לְקִירֵי: וְסִמְיָן אֲמַר רִישׁ לְקִישׁ. שֶׁם הַכֶּסֶם תַּלְמִידֵי שֶׁל רִישׁ לְקִישׁ: לְוִחוּץ. פְּלַנְקִישׁ בְּלַעֲז' מְקָרִים שֶׁל אֵרוֹ: אִיפְתִּית מַעֲזִיבָה. וְהַתְּקָרָה קִימָת אֲלָא שְׁתֵּימִים שׁוֹתֵתִין וְיִוִּרְדִין דֶּרֶךְ הַפְּתָחִים הוּוֹ וְלֹא שׁוֹכֵר וּמִשְׁכִּיר הוּוֹ אֲלָא בַּיִת שֶׁל זֶה וְהָעֲלִיָּה שֶׁל זֶה: וְיוֹסֵף הוֹרֵד. תְּרַגְמוּ אִיתְתַּח רַבִּי חִינְיָא בַר יוֹסִי אֲמַר תַּחְתּוֹן וְכו': **בְּפִלּוּגְתָא דְּר' יוֹסִי** וְרַבְּנָן. דְּמַתְּנִיתִין דִּסְדִּי דְּהָא קְאָמַר ר' יוֹסִי הָעֲלִיּוֹן נוֹתֵן אֵת הַמַּעֲזִיבָה כְּדִי שֶׁלֹא יִזְקֶה מִמֵּיּוֹ הַתְּחִינָן הוּוֹ דְּקָסְבֵר עַל הַמְּזִיק לְהַרְחִיק אֵת עַצְמוֹ וְהַתְּחִינָן נוֹתֵן תְּקָרָה שְׂחָרִי הַשְׂכִּיר לוֹ מִקּוֹם לְגוֹר וְתִיק סָבֵר עַל הַמְּזִיק לְהַרְחִיק אֵת עַצְמוֹ הַלְּקָר מַעֲזִיבָה נְמִי עַל הַתְּחִינָן לְעַבֵּד הַמַּיִם שְׁלֹא יִרְדוּ עֲלֵיה: וְתִיבְרָא דְּרַבִּי יוֹסִי וְרַבְּנָן. דְּהִכָּא בְּהִיזָקָא דְּתַחְתּוֹן פְּלִיגֵי וּמַעֲזִיבָה אוּ לְעַבֵּד הַמַּיִם וּבִשְׁבִיל נְזִיקֵי הַתְּחִינָן: **אִיפְכָא** שְׂמַעִינָן לְחִו. דְּר' יוֹסִי סָבֵר עַל הַמְּזִיק לְהַרְחִיק אֵת עַצְמוֹ מִן הַבּוֹר. שֶׁהִשְׂרָשִׁין מִתְּפַשְׁטִין וְנוֹקְבִין בְּכוֹתֵלֵי הַבּוֹר וּמַחְלִידִין אֵת הַתְּקָרָה וְהַכְּתִלִּים נּוֹפְלִים: חִיבֵי וְשִׂקְתָּה. שֶׁל לֶחֶן שִׂרְשִׁין יִמְרִין וְאֶרְצוּן מִשְׂאֵר אֵילָנוֹת: כִּין מִלְּמַעְלָה. כִּין שְׁהָאֵלִן נִמְקוּ מִן הַבּוֹר שֶׁהִשְׂרָשִׁית הַבּוֹר לְמַעְלָה מִשְׂרָשִׁי הָאֵילָן שְׁהָאֵלִן טַעֲמֵי בְּכַעֲזָה וְהַבּוֹר בְּקֵר וְהָתֵם מְפָרֵשׁ מִפְּנֵי שְׂמַחְלִידִין אֵת הַתְּקָרָה וּמַעֲלִין עִפְר וּמְקַלְקֵלִין כְּרַקְעִיתוֹ שֶׁל בּוֹר: מִן הַצֵּד. שְׂשִׁינֵיהֶם כְּרַקְעֵי הַשְּׂוֹת: וְנוֹתֵן דָּמִים. בַּעַל הַבּוֹר לְבַעַל הָאֵילָן: **אֲלָא אִי אִיפְכָא** לְמִימַר דְּפִלִּיגֵי. אִם יֵשׁ תַּלְלוֹת פְּלוּגְתָא דְּתָרָךְ אֲמַרְוִיא לְדַעֲלֵל בְּפִלּוּגְתָא דְּתַנְיָא: **בְּפִלּוּגְתָא דְּרַבִּי יוֹסִי** וְרַבְּנָן דְּהִתָּם הוּוֹ דְּפִלִּיגֵי: מִיד עַל הָעֲלִיּוֹן לְתַתּוֹן כְּרַבְּנָן מִיד עַל הַתְּחִינָן כְּרַבִּי יוֹסִי: מִתְּחִינָן תְּקָרָה. וּבִשְׂאֵין הַתְּחִינָן צוֹעֵק שְׂאֵינוֹ חֵשׁ לְמִימֵי אֲלָא הָעֲלִיּוֹן צוֹעֵק אוֹמַר כִּי שְׂאֵנִי דוֹרֵךְ עַל הַתְּסָרִים הֵם מַעֲנֵנַיִם וְאֵין דוֹאָג שְׂמֵא תְּהַפֵּר אֲחֵד מִזֵּה תַּחְתִּי אוּ תַּשְׁמַט מִן הַתְּקָרָה וְאָפְלוֹ: תְּחִינָן תְּקָרָה הוּוֹ. מִאֲדַר שְׁהוּא טַח בְּטִיט אֵין הַתְּסָרִים נִדְּין מִמּוֹקְמָן: אֲשׁוּרִי גּוֹמָתֵהּ הוּוֹ. דְּחֻזְקִי תְּקָרָה טִגִּי לִיה בִּיתִידוֹת שְׂקוּרִין כְּבִלְיִישׁ בְּלַעֲז': אֵינִי וְהָאֲמַר רַב אֲשִׁי וְכו'. אֲדַרְבֵּי חִינְיָא בַר יוֹסִי פְּרִיךְ דְּאֲמַר עַל

הַתְּחִינָן לְתַתּוֹן וְאִוְקַמְנָא כְּרַבִּי יוֹסִי וְהָא מוֹדָה רַבִּי יוֹסִי בְּגִירִי דִּילִיָּה אַע"ג דְּאֲמַר עַל הַמְּזִיק לְהַרְחִיק אֵת עַצְמוֹ הִיכִי דְּלֹא אֲדָם עַצְמוֹ מִיזִיק בְּגוֹן אֵילָן וְבוֹר שְׂבִשְׁעַת נִטְיַעְתּוֹ אֵינוֹ מִיזִיק אֲלָא הַשְּׂרָשִׁים גִּדְלִין וּמִתְּפַשְׁטִין מִזְּאֵילָתָן לְאֲדַר זֵמַן אֲבָל הִכָּא דְּאֲדָם עַצְמוֹ מִיזִיק וְחוּרֵךְ בּוֹ חִזְיָו כִּי הִכָּא שְׂשׁוּפֵר הַמַּיִם עַל רֹאשׁוֹ מוֹדָה הוּוֹ דְּלֹא נְרָמָא וְנִזְקִין הוּוֹ דְּתִיפְטַר אֲלָא מִזִּיק מִמֶּשׁ הוּוֹ וְאֲדָם מוֹעֵד לְעוֹלָם עַר וְשֵׁן שׁוֹגֵג וּמוּיָה: **דְּפַסְקִי** וְהָרֵד נְפִלִי. לֹא הָיְתָה מִקּוֹם רְחִיצַת יָדַיִם שֶׁל עֲלִיּוֹן עַל מִקּוֹם נְזִיקֵי תַּחְתּוֹן אֲלָא בְּמִקּוֹם אַחַר מִשָּׁם חֵן נִמְשָׁכֵב עַד שְׂנוֹפְלִים בְּמִקּוֹם שְׂמִיזְקִין: **מִתְּנִי'** שֶׁל שְׁנַיִם. בַּיִת שֶׁל זֶה וְהָעֲלִיָּה שֶׁל זֶה שְׂחֻלְקוֹ כִּר כַּנְּחֻלָּת אֲבִידָה: אֲמַר בַּעַל הָעֲלִיָּה לְבַעַל הַבַּיִת לְבָנוֹת. הַחֻמוֹה וְהַתְּקָרָה הַתְּחִינָנָה הַמוֹטְלִין עֲלִיּוֹ לְבָנוֹת וְהוּוֹ יִכְנַס הַחֻמוֹה מִן הַתְּקָרָה לְמַעְלָה וְתְּקָרָה הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁל גַּב בּוֹנֵה בַּיִת. לְבָדוֹ עַד תְּקָרָה הַתְּחִינָנָה: עַד שְׂיָתָן לוֹ יִצְאוּתָיו. וְאִחֵיב יִצֵּא מִמֶּנּוּ וְיִכְנַס עֲלִיָּתוֹ: אֲמַר ר' יְהוּדָה אִף זֶה דָּר בְּחוּץ שֶׁל כְּבִירוֹ. אִם כֵּן הוּוֹ אִף בַּעַל הָעֲלִיָּה וְזוֹ כְּשֶׁהוּוֹ חוּר מִתְּעִיב לָזֶה שְׂחֻוֹ דָּר בְּחוּץ שֶׁלֹא וְאִי נְמִי זֶה לֹא חִסֵּר דְּהָא בְּלֹא הִכִּי לֹא הָיוּ בְּנֵי לֵה אִיהוֹ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שְׂכָר דָּוָה מִיָּהָה נִתְּנָה שֶׁל אֲלוּלֵי בַיִת זֶה אֵין לוֹ מִקּוֹם לְדוֹר שֶׁם וְקָסְבֵר זֶה נִתְּנָה וְזֶה לֹא חִסֵּר חִיבֵי וְצָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שְׂכָר וְאִי לֹא מִיְחֻז רַבִּית: אֲלָא בּוֹנֵה וְנִפְרַס אֵת הַבַּל. וְתְּקָרָה אֵת הָעֲלִיָּה לְמַעְלָה וְכֵל הַצְרִיךְ לֵה: **וְיוֹשֵׁב** בְּבַיִת. הַתְּחִינָן דְּחָה לִיה זֶה לֹא נִתְּנָה וְזֶה לֹא חִסֵּר הוּוֹ לֹא נִתְּנָה שְׂחָרִי עֲלִיָּתוֹ מִכְּנֵה לוֹ לְדוֹר בָּהּ וְזֶה לֹא חִסֵּר דְּבִלְאוֹ הִכִּי לֹא חִזָּא לִיה דְּקָא לֹא תָּהָה בְּנֵי לֵה:

בְּשִׁלְשָׁה מקומות שנה לנו ר' יהודה אסור לאדם שיהנה מממון חבירו שלא מדעתו. אע"פ שמן הדין היה נראה לומר שיהנה הדין דאע"ג דזה נהנה וזה לא חסר אפי' הכי היקנה חכמים שהיא חייב דאין לו ליהנות מממון חבירו שלא מדעתו ואיך דאמר רבי יהודה אם השבח בו דאע"ג דגולן קונה בשינוי הקא תקינו דלא ליקני ביון שאין מתכווין לגולל ולקנות משום דאין לו ליהנות מממון חבירו

גמ' אומר ר' יוחנן בשלש מקומות שנה לנו רבי יהודה אסור לאדם שיהנה מממון חבירו הדין הא דתנן איך מה היא דתנן הנותן צמר לצבע לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום ר' מאיר אומר נותן לו דמי צמרו רבי יהודה אומר אם השבח יותר על ההוצאה נותן לו היציאה ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו את השבח ואיך מאי היא דתנן מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטריו ואמר לו אם אין אני נותן לך מפאן ועד זמן פלוני תן לו שטריו הגיע זמן ולא נתן רבי יוסי אומר יתן רבי יהודה אומר לא יתן אמאי דלמא עד פאן לא קאמר רבי יהודה הקא אלא משום דאיכא שחרוריתא אי נמי לצבוע לו אדום וצבעו שחור משום דקא משנה והתנן כל המשנה ידו על התחתונה ומי שפרע מקצת חובו נמי הוי אסמכתא ושמעין ליה לר' יהודה דאמר לא קני אומר רב אחא בר אדא משמיה דעולא תחתון הקא לשנות בגיול שומעין לו בגיות אין שומעין לו בכפיסין שומעין לו בלבנים אין שומעין לו לספד בארזים שומעין לו בשקמים אין שומעין לו למעט בחלונות שומעין לו להרבות בחלונות אין שומעין לו להגביה אין שומעין לו למעט שומעין לו לעלון שבא לשנות בגיות שומעין לו בגיול אין שומעין לו בכפיסין אין שומעין לו בלבנים שומעין לו בארזים אין שומעין לו בשקמה שומעין לו להרבות בחלונות שומעין לו למעט בחלונות אין שומעין לו להגביה אין שומעין לו למעט שומעין לו לזה ולא לזה מאי (תניא אין לו לא לזה ולא לזה אין לו לבעל עליה פקרקע פלוס) תניא רבי נתן אומר תחתון נוטל שני חלקים והעליון שלישי ואחרים אומרים תחתון נוטל שלשה חלקים והעליון נוטל החלקים.

לא לזה ולא לזה מאי. אין נראה לר' פירוש הקטן שפי' שבע"ב רוצה למכור את הפרקע ובהא לא קמבעיא ליה דפשיטא דאין יכול למכורו שחרי משועבד לזה לבנות עליה שם בשני צדו ואי רוצה למכור הפרקע לגעשות הבית ואין מוכר אלא בח שיש לו בחוכה הא נמי פשיטא שבע"ב וזה יכול למכורה דלמה לא ימכור בח שיש לו בה אלא נראה לר' דמיייר שרוצה בעביה לזוועה ובעל עליה אומר גם אני אזרע שם ל הפרקע משועבד לעליה או דלמא מצי א"ל היאר אין לך פלוס בפרקע אלא לענן העליה בלבד. וכן בית הכרובי. פי' בסקונטר דאירי באחין שחלקו כמו פלוגתא דר' יהודה ורבנן ולא בשוכר ומשכיר וקצת קשה דמשמע דמדפליגי הקא רב ושמואל בגמרא דמיייר בשוכר ומשכיר דמיקא ההיא דפליגי לעיל ועוד אי באחין שחלקו מוטעל על התחתון לבנות התקרה אמאי אצטרך לאוקמי ההיא דלעיל בנפחת העליה בשוכר ומשכיר ולקמה באחין שחלקו ואי האי וכן נאפחת העליה דלעיל קאי אמאי הפסיק ביניהם ולא הסמיכום.

ומן

רביע אומר רבה גקוט דרבי נתן בירך דדינא הוא ונחית לעומקא דדינא קא סבר כמה מפסיד עליה בבית תילתא הלפך אית ליה תילתא: **מתני'** וכן בית הכרובי שהוא בנוי בסלע וגינה אחת על גביו ונפחת הרי בעל הגינה יורד וזורע למטה עד שעששה לבית כדו כיפין הכותל והאילן שגפלו לרשות הרבים והויקו פטור מלשולם נתנו לו זמן לקומץ את האילן ולסתור את הכותל ונפלו בתוך הזמן פטור לאחר הזמן חייב מי שהיה כותלו סמוך לגינת חבירו ונפל ואמר לו פנה אבניך ואמר לו היעוך

התקרה ולמעלה: אין לו לא לזה ולא לזה. לבנות שעניים הם ובעל הפרקע רוצה למכור הפרקע: מאי. אית ליה לבעל העליה הפרקע או לא: דדינא הוא. אביד היה כדאמרין בהוריות בפ' בתרא (דף גא): כמה מפסיד שלישי. ומי קיומה היא ממחרת ליפול מחמת משא העליה: **מתני'** בית הכרובי בית לעצור זיתים וגינה אחת על גבו שחלקו אדם בסלע תחתיה כגון ביהא וזהו למעלה ובית כדו מלמשה וכשמת נטלו בניו זה בית הכרובי וזה גינה ונפחת גגו של בית הכרובי שהוא מקום זריעתו של העליון: כיפין. אראוקולטיו העליון יתן עליו עפר ויזרע: פטור. מלשולם דמאי הוה ליה למיעבד אגוס הוא: נתנו לו זמן. שראוהו ביד שהיה נוטה ואמרו לו סתור: ונפל. לתוך גינתו של חבירו: היעוך

גמ' שיהנה כממון חבירו. שלא במתנה עד שתהא מדעתו ונזכה לו: נותן לו דמי צמרו. צמר לכן כמו שמסר לו דקנה בשינוי ונתחייב מעות: ר' יהודה אומר. אם בן תחייבו נמכא זה נהנה שזה הביאו לו מן השוק אלא מחזיר לו את הצמר כמות שהוא צבעו ורדו על התחתונה: אם השבח שהשינוי הצמר יותר על היציאה שהוציא צבע זה בסממניו וצמיח ושכר טרחו

כשאר שכיר יום: נותן לו את היציאה. ולא מה שראוי בקבלנות דרדו ספי ונאם ההוצאה וכו': והשליש את שטריו. הפקידו ביד נאמן לפי שדאם הלזה שחזור ויתקענו כל החוב: ואמר לו. לזה לשליש: אם אין אני נותן לו. את המותר מכאן עד יום פלוני: תן לו שטריו. ויחזור ויתבע הכל: ולקמא. לא היא זה נהנה זה לא חסר לא קאמר רבי יהודה אלא זה נהנה זה חסר הוא דאסר ומתניתין זה נהנה זה חסר הוא דאמר ליה בעל הבית קא משחרת לכותלאי שאתה בונה חדשים ויפים וכל הדמים עלי ואתה משיחין בעשן לפני יציאתך: דתנו ליה משנה. ונקטא קניס ליה אכל זה נהנה זה לא חסר כגון לעיל (דף סה) הדר בחצר חבירו בחצר דלא קיימא לאגרא וחדר זה אפילו בעידי למיור דה"ל נהנה זה אינו חסר אינו צריך להעלות לו שטריו ושמעין ליה וכו'. הקא אשמעין הכי תחתון שקא לשנות. בבגן חזקה שעליו מן הסודר עד התקרה: בגיול שומעין לו. אם היה מתחילה מאבני גינת וקא לשנותו בשפופה ולבנים קאבני גיול שומעין לו מפני שהוא מתחיל את הבגן שחומת גיול רחקה מל גינת טפח כדאמר בפ"ק דבבא בתרא (דף ב) בגיול זה נותן ג' טפחים וזה נותן ג' טפחים ובגיות זה נותן טפחים ומחצה וזה נותן טפחים ומחצה והתם מפרש גיול אבנים דלא מפישי דמורשי דידהו מטיף בה טפה: פסיחים. ארתי חצאי ולבנים ורחקן טפה ומחצה ונותן ארתי מתאן ואריה ומתאן וטפח אבנים דקות וסדי ביניהם הוי עובי החומה ד' טפחים: בלבינים. שלמיות ואין עובי של כותל אלא כמות רוחקו וכן ג' טפחים כלל הדיבר התחתון משרחי עובי הבגן ומחיקו שומעין לו אם ממעט חיזוקו אין שומעין לו שהעליון טוענו למחר: ופלו העליון שבא להכביר את המשא תחתון מעכב עליו וכל זמן שממעט כובדו שומעין לו: ארזים. בקורות של תקרה תחתון קמיייר וארזים מתקיימין מן השקמין ומשאן כבד: קא לשנות תחתון. משקמים לארזים שומעין לו שהתחתון מעכב עליון שמתקמים וזקן מקום מדרדו רגליו מארזים לשקמים אין שומעין לו מפני שנתן נוחין להשבח: להרבות בחלונות. ממעט חוזק הבגן והעליון מעכב עליה להגביה. חלל הבית אין שומעין לו ששטרותיה את העליון לעלות ועוד שהבגן חזק מן הגביה: עליון שבא לשנות וכו'. טעמא דכולהו שומעין לו מפני שממעט כובד המשא והיכא דמוסיף על כובדו תחתון מעכב עליו שהתחתון אינו חושש אם תפול החומה שמן

התקרה ולמעלה: אין לו לא לזה ולא לזה. לבנות שעניים הם ובעל הפרקע רוצה למכור הפרקע: מאי. אית ליה לבעל העליה הפרקע או לא: דדינא הוא. אביד היה כדאמרין בהוריות בפ' בתרא (דף גא): כמה מפסיד שלישי. ומי קיומה היא ממחרת ליפול מחמת משא העליה: **מתני'** בית הכרובי בית לעצור זיתים וגינה אחת על גבו שחלקו אדם בסלע תחתיה כגון ביהא וזהו למעלה ובית כדו מלמשה וכשמת נטלו בניו זה בית הכרובי וזה גינה ונפחת גגו של בית הכרובי שהוא מקום זריעתו של העליון: כיפין. אראוקולטיו העליון יתן עליו עפר ויזרע: פטור. מלשולם דמאי הוה ליה למיעבד אגוס הוא: נתנו לו זמן. שראוהו ביד שהיה נוטה ואמרו לו סתור: ונפל. לתוך גינתו של חבירו: היעוך

בני ישראל "משולים לכוכבים", כי בצבא השמים גופא יש לכוכבים מעלה לגבי שמש וירח, כי בשמש וירח כתיב: "וחפרה הלבנה ובושה החמה", ואילו הכוכבים קיימים לעד, וכמו-כן בני ישראל.

משיחת כ"ג טבת, ה'תשי"ט

גמרא

טפחים, שומעין לו, אך אם היה כותל כפיסים, ורצה לעשותו
 בלבנים, אין שומעין לו. וכן אם היתה התקרה עשויה מקורות
 ארזים הם חוקים משקמים, ויכולים לשאת משא כבד יותר, אך
 אם היתה תקרת ארזים, ורצה לסכך בשקמים, אין שומעין לו. וכן
 אם רצה למעט פתלונות ממה שהיה, שומעין לו, שכן כותל עם
 פחות חלונות הוא חזק ויציב יותר, אך אם רצה להרבות פתלונות,
 אין שומעין לו. וכן אם יבא להקטין הכתלים ממה שהיה, אין
 שומעין לו, שיכול בעל העליה לומר שאינו חפץ לעלות יותר
 ממה שהיה רגיל, וכן כותל נמוך הוא חזק מכותל גבוה, אך אם
 בא בעל הבית למעט בגובה, שומעין לו.
 וכן בעל העליה אינו יכול לשנות בבנין העליה, אם הדבר מזיק
 לבעל הבית. עליון – בעל העליה שפא לשנות את כותל העליה,
 אזי אם היה הכותל בנוי בגויל, ורצה לעשותו פגויות, שיהיה פחות
 עבה ופחות מכביד על כותלי הבית, שומעין לו, אך אם היה בגוית
 ורצה לעשותו בגויל, אין שומעין לו. אם היה כותל לבנים ובא
 לעשותו בכפיסין, שהוא עבה יותר, אין שומעין לו, אך אם היה
 בכפיסים ורצה לעשותו בלבנים, שומעין לו. אם היה חגג מסוכך
 בשקמים, ורצה לעשותו בארזים, שכבדים יותר, אין שומעין לו,
 אך אם היה ארזים ורצה לסכך בשקמים, שומעין לו. אם רוצה
 להרבות פתלונות יותר ממה שהיה, שומעין לו, שכן כותל עם חלונות
 מכביד פחות על הכותל שתחתיו, אך אם רצה למעט פתלונות, אין
 שומעין לו. אם רצה להקטין את העליה ממה שהיתה, אין שומעין
 לו, כי כותל גבוה מכביד יותר על כותל הבית, אך אם רצה למעט
 בגובה, שומעין לו.
 הגמרא מבררת למי שייכת הקרקע שעליה היה הבית, באופן שאין
 בונים אותו מחדש: באופן שאין לו לזה ולא לזה – אין לבעל הבית
 כסף לבנות מחדש את ביתו, וכן אין לבעל העליה כסף לבנות את
 הבית, ורוצה בעל הבית למכור את הקרקע, מאי הדין, האם יש
 לבעל העליה חלק בקרקע או לא. משיבה הגמרא: (תניא אין לו
 לא לזה ולא לזה, אין לו לבעל עליונה פקדוק פלוס) תניא, רבי נתן
 אומר, תתחון – בעל הבית נוטל שני חלקים – שני שלישים משווי
 הקרקע, והעליון – בעל העליה נוטל שלישי. ואחרים – רבי מאיר
 אומר, תתחון נוטל שלשה חלקים – שלשה רבעים, והעליון נוטל
 רביע. פוסקת הגמרא: אומר רבה, נקוט את שיתנו דרבי נתן בנדך
 להלכה, משום דדיניא הוא ונתית לעומקא דדינא – רבי נתן הוא
 דיין, ויורד לעומק הדין, ולכן הלכה כמותו. ובעומק סברתו קא
 סבר שפקיה מפסיך עלייה פתיה, תילתא – הבית ממחר ליפול
 מחמת העליה ומפסיד שלישי מימי קיומו, ולכן שווי רק שני שלישי
 משווי בית שאין עליו עליה, והשלישי הנותר הוא של בעל העליה,
 הלכך אית ליה לבעל העליה תילתא – שלישי בקרקע.

משנה

המשנה ממשיכה בדיני בנין השותפים שנפל, וכן מבארת דיני
 דברים שנפלו לרשות אחרת, והם מזיקים שם, ואגב זה מלמדת
 האם יכול אדם לפרוע לשכירו באופן שונה ממה שהתנו.
 וכן בית הבר, שבו עושים שמן מזיתים, שהוא פגיו פסלע – שאינו
 בנין על הקרקע, אלא אדם חפר בצלע החרו ועשה שם בית הבר,
 וגינה אחת על גביו – על גבי הסלע שהוא גגו של בית הבר, והגינה
 שייכת לאדם אחר, ונפתח גג זה, הרי בעל הגינה יורד וזורע למטה
 בקרקע בית הבר, עד שיעשה בעל בית הבר לבית פדו ביפין – גג
 עגול כמין קשת, ויתן עליו בעל הגינה עפר, ויורע שם.
 הבותל והאילו שגפלו מרשות הבעלים לרשות הרבים, והדין
 בנפילתם, פטור הבעלים מלשלם, שכן הוא אנוס, שלא היה יודע
 שיפלו. אך אם ראו בית דין שהוא עומד ליפול, ונתנו לו זמן
 שבתוך זמן זה הוא חייב לקיים את האילו ולסתור את הבותל, ונפל
 בתוך הזמן – לפני שעבר זמן זה, פטור הבעלים שכן היה אנוס. אך
 אם לא קצץ את האילו וסתור את הכותל בזמן שנתנו לו, והם נפלו
 לאחר הזמן, חייב, שכן פגע.
 מי שהיה בותל סמוך לגינת חבירו, ונפל לשם הכותל, ואמר לו
 חבירו לבעל הכותל, פנה אבניך מגינתי, ואמר לו בעל הכותל,

הגמרא דנה בטעמו של רבי יהודה: אמר רבי יוחנן, בשלשה
 מקומות במשנה שנה לנו – לימד אותנו רבי יהודה, שאסור לאדם
 שיהיה ממון חבירו בלא דעתו ורצונו של בעל הממון. הדין –
 המקום הראשון, הוא הדין – משנתינו. כלומר, טעמו של רבי
 יהודה במשנתנו הוא, שאסור לאדם ליהנות מממון חבירו. אריך
 – המקום השני מה היא, הדין (בי"ק ק), בעל הבית הנותן צמר
 לצבע, וביקשו לצבוע לו אותו אדום, אך הצבע שינה וצבעו שחור,
 או שביקשו לצבוע שחור, וצבעו אדום, רבי מאיר אומר, הצמר
 נקנה לצבע בשינוי זה, ולכן נותן לו הצבע לבעל הבית דמי צמר
 – כמה שהיה שוה הצמר לפני הצביעה. רבי יהודה אומר, אם
 ישלם לו הצבע את דמי הצמר, נמצא שנהנה מממון חבירו,
 שנהנה מזה שטרך בעל הבית להביא צמר זה מהשוק. אלא הדין
 הוא, שיחזיר את הצמר הצבוע לבעל הבית, ולגבי התשלום, ידו
 על הצבע על התחנתו. כלומר, אם השבח שהשיב הצמר
 בצביעה שוה יותר על ההוצאה – ממה שהוציא הצבע בצביעה
 (מחיר הסמנים והעצים ושכר הצבע), נותן לו בעל הבית את
 הוצאתו – הוצאותיו אלו, ואם ההוצאה היא יותר על השבח, נותן
 לו את השבח.
 ואריך – המקום השלישי מאי היא, הדין (ב"ב קסח), מי שפרע
 מקצת חובו, ולא החזיר לו המלוה את השטר שכן לא פרע הכל,
 ולא רצה הלוה להשאיר את השטר ביד המלוה, שמא ילבע ממנו
 שוב את כל החוב, ולכן המלוה שלישי – מטר לאדם שלישי את
 שטריו, ואמר לו הלוה לשלישי, אם אני נותן לך את שאר החוב
 מפיא ועד זמן פלוני, תן לו למלוה שטרך, ויוכל לגבות ממני את כל
 החוב, ואכן הגיע זמן זה ולא נתן הלוה את שאר החוב, רבי יוסי
 אומר, ויתן השלישי למלוה את השטר. רבי יהודה אומר, לא יתן,
 שאם יתן, יגבה המלוה שנית מה שכבר גבה, ונמצא שנהנה מממון
 חבירו שלא כדין.
 הגמרא מקשה על דברי רבי יוחנן: אמאי – מדוע מוכח מכאן
 שסובר רבי יהודה שאסור ליהנות מממון חבירו, דלמא עד כאן לא
 קאמר רבי יהודה קא – אולי לא אסר רבי יהודה לבעל העליה
 לדור בבית, אלא משום דאיכא שחודייתא – במגוריו בבית, קירות
 הבית מושחרים, ונמצא שנפסד בעל הבית שמשלם לבעל העליה
 את הוצאותיו (שכנה בית חדש) אך מקבל בית שקירותיו
 מושחרים, ואם כן זה נהנה וזה חסר, ואין הטעם משום שזה נהנה
 וזה לא חסר חייב. אי נמי – וכן באופן שנתן צמר לצבוע לו אדום
 וצבעו שחור, אולי טעמו של רבי יהודה הוא משום דלמא משנה –
 הצבע שינה ממה שהתנו, שצבע בצבע שונה, והתנו – ושנינו בעין
 זה (לעיל עו). כל המשנה ירו על התחנתה, ולכן קונסו רבי יהודה,
 ולא משום שזה נהנה וזה לא חסר חייב. וכן באופן של מי שפרע
 מקצת חובו, נמי יש לדחות, אולי טעמו של רבי יהודה הוא משום
 ששטר זה הני אפקמקא – הלוה לא התכוון שיחזיר השטר למלוה,
 אלא היה בטוח שפרע את כל הסכום במועד, ואם כן, המתנה
 שנתן למלוה (שיוכל לגבות שנית את החכל) אינה בלב שלם, ואם
 היה יודע שלא יפרע בזמן, לא היה מתרצה לזה, ושומעין ליה לרבי
 יהודה דאמר – משמיע לנו כאן רבי יהודה, שמתנת אסמכתא
 (שאינה בלב שלם) לא קני – אינה נקנית למקבל, ולכן אין להחזיר
 את השטר. ואם כן, אין ראייה שסובר רבי יהודה שזה נהנה וזה לא
 חסר חייב, ובאופן כגון שדר בחצר חבירו שאינה עומדת להשכרה,
 יתכן שאכן אין רבי יהודה מחייבו לשלם.
 הגמרא מבררת, האם מותר לבעל הבית או בעל העליה, לבנות
 את הבית והעליה באופן שונה ממה שהיו בנויים לפני שנפלו:
 אמר רב אחא בר אדא משמיה דעולא, תתחון – בעל הבית קא
 לשנות – לבנות את הבית באופן שונה ממה שהיה בנוי, אזי אם
 היה הבית (לפני שנפל) בנוי בכתלי גזית, שרוחבם ה' טפחים,
 ורוצה בעל הבית לבנותו בכתלי גויל, שרוחבם ו' טפחים (שם),
 שומעין לו, שכן כותל גויל הוא חזק מכותל גזית, אך אם היה
 בנוי בגויל, ורוצה לבנותו פגויות, כלומר חלש ממה שהיה, אין
 שומעין לו, שיכול בעל העליה לטעון שכותל חלש יותר עלול
 ליפול מהר, וכן כותל שהיה בנוי בלבנים, ורוחבו ג' טפחים
 ורוצה בעל הבית לעשותו בכפיסין – כותל כפיסים, שרוחבו ד'

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום ראשון עמוד א

בממון שהוא כבר 'גזול', מְכַלְל דְאִרְדִּי לִיהּ מְעִיקְרָא – משמע
 שמדובר באופן שהודה לו בתחילה שהוא שלו ובכוונתו לגזולה,
 ובאותו ממון 'גזול' הוסיף אחר כך 'רכוש בעמיתו' לומר שאינו
 חייב כלל, והיינו כביאורו של רב חסדא שבגזול עצמו אין כפירת
 ממון, ולכן לא נחלק רב ששת בזה. אֲבָל גְבִי עוֹשֵׁק, מִי כְּתִיב לִשׁוֹן
 'אוּ כְעוֹשֵׁק', שמשמעותה שאותו ממון שעליו נאמר 'וכחש
 בעמיתו' נעשה בו בתחילה עושק ועתה הכחשה, והרי לא כך
 כתוב, אלא 'אוּ עוֹשֵׁק' כְּתִיב, ומשמע שְׁעַל יְדֵי הַכְחָשָׁה עֲצָמָה
 עוֹשֵׁקוּ כְּכֹר, כלומר, העושק נעשה על ידי הכחשה, ולא היתה
 טענת עושק בפני עצמה שקדמה לטענת ההכחשה, ולכן ביאר רב
 ששת שיש לפרש שטענת עושק עצמה יש בה כפירת ממון, ולא
 כדברי רב חסדא.

הגמרא מביאה ביאור אחר מזה הם עושק וגזול: רַבָּא אָמַר, זֶה הוּא
 עוֹשֵׁק וְזֶה גִזְל, כלומר עושק וגזול הם דבר אחד ואין חילוק ביניהם,
 וְלִמָּחָה חֲלָקוּן הִתְחַבֵּוּ לִשְׁנֵי אִיסוּרִים שׁוֹנִים, כדי להחמיר על הגזול
 ועל העושק לְעִבּוּר עֲלָיו בְּשְׁנֵי לְאִוּן:

משנה

המשנה מבארת באיזה אופנים של שכירות נאסרה הלנת שכר:
 אֶחָד שֹׁכֵר פְּעוּלַת אֲדָרָם, וְאֶחָד שֹׁכֵר פְּעוּלַת כְּהֻמָּה הַמְשַׁתְּלֵם
 לְבַעֲלֶיהָ, וְאֶחָד שֹׁכֵר שְׂכִירוֹת כְּלִים, בכל אלו אם מעבכ השוכר את
 התשלום יש בו משום איסור של 'בְּיֹמֹו תִּתֵּן עוֹשֵׁקוֹ' אם הסתיימה
 השכירות ביום, וכן יש בו משום 'לֹא תִלֵּן פְּעוּלַת שֹׁכְרֵי אֶתְךָ עַד
 בּוֹקֵר', אם הסתיימה השכירות בלילה, ועובר גם משום כל שאר
 האזהרות שנאמרו בענין שכר שכיר.

אומרת המשנה: אִימְתִי עוֹבֵר בַּעַל הַבַּיִת אִיסוּר, בְּזִמְנֵן שִׁתְּכַעֵזוּ
 הַשְּׂכִירִי שִׁישְׁלֵם לוֹ, אך כל זמן שלא תְּכַעֵזוּ, אִינוּ עוֹבֵר עֲלָיו.
 אופן נוסף שבעל הבית פטור: תְּמַחְהוּ – בעל הבית שהעביר את
 האחריות לתשלום השכר לידי אחר, וכגון שהיה הפועל צריך
 פירות ואמר לו שיקבלם אֶצְלֵי הַתְּנָנִי, ובעל הבית ישלם להוננו, או
 שהמחזרו אֶצְלֵי שׁוֹלְחֵנִי ו-אדם המחליף מעותו, מעתה בעל הבית
 אִינוּ עוֹבֵר עֲלָיו, גם אם החנוני או השולחני יתעכבו מלתת לו את
 שכרו.

המשנה מבארת מה הדין כשיש הכחשה בין בעל הבית לפועל,
 האם כבר קיבל את שכרו: שֹׁכְרֵי הַטּוֹעֵן שִׁבְעַל הַבַּיִת לֹא שִׁילֵם לוֹ,
 וטוען כן בְּתוֹךְ זְמַנֵּן – זמן תשלום שכרו, ובעל הבית טוען ששילם,
 נִשְׁבַּע הַשְּׂכִיר עַל טַעֲנָתוֹ, וְנִזְמַל אֶת שְׂכָרוֹ. אולם אם כבר עָבַר זְמַנֵּן,
 ואם אכן לא שילם לו בעל הבית עבר באיסור, אִינוּ נִשְׁבַּע וְנִזְמַל,
 אלא בעל הבית פטור. ואף לאחר זמנו, אִם יֵשׁ עֲדִים שִׁתְּכַעֵזוּ הַשְּׂכִיר
 גם קודם שעבר הזמן (בְּזְמַנֵּן), הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנִזְמַל, אף שעתה
 כשבאה התביעה לפני בית דין כבר עבר זמנו, והגמרא (ק"ב):
 תבאר את הטעם בדינים אלו.

דין נוסף: המעבכ את שכרו של גַּר תּוֹשֵׁב – גוי שקיבל על עצמו רק
 שלא לעבוד עבודה זרה, אך הוא עובר שאר עבירות, יֵשׁ בוּ מְשׁוּם
 'בְּיֹמֹו תִּתֵּן שֹׁכְרֵי' שנאמר בשכיר לילה, וְאִלּוּם אִין בוּ מְשׁוּם
 'הַאִיסוּר שֶׁל לֹא תִלֵּן פְּעוּלַת שֹׁכְרֵי אֶתְךָ עַד בּוֹקֵר' שנאמר בענין
 שכיר יום, וטעם החילוק יבואר בגמרא:

גמרא

הגמרא מבררת מיהו התנא ששנה את משנתינו. שׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָא:
 מִנֵּי מְתַנְיִתִין – מיהו התנא ששנה את משנתינו, וסובר ששכר אדם,
 בהנמה וכלים התרבו לכל האזהרות שהזוהירה התורה בשכר
 שכיר, וגר תושב התרבה רק לאיסורים שנאמרו בשכיר לילה.
 והרי לכאורה אין זה לֹא תִנָּא קָמָא של הברייתא המובאת להלן,
 שדרשה את הפסוק דְּנִכְתַּב בוּ מֵאֶתְרֵי, וְגַם לֹא רַבִּי יוֹסִי כְּרַבִּי יְהוּדָה
 באותה ברייתא, החולק על תנא קמא.
 מבארת הגמרא את השאלה: מֵאִי הָיָא – היכן נחלקו תנא קמא
 ורבי יוסי ברבי יהודה, דְּתַנְיָא – ששינונו בברייתא,

הוא כשמודה בחיובו ודוחהו בדברים, לשלם לו בזמן אחר, והרי
 דין זה של ה'עושק' את חברו הוזכר בתורה גם לגבי חיוב קרבן
 שבועת שקר, שנאמר (ויקרא ה בא) 'נֶפֶשׁ בִּי תִחַטָּא וּמַעֲלָה מַעַל
 בְּדָ' וְכַחַשׁ בְּעַמִּיתוֹ בִּפְקֻדוֹן אוּ בְתַשְׁמֵת יָד אוּ בְגִזְל אוּ עוֹשֵׁק אֶת
 עַמִּיתוֹ, ויש לברר את סיוס הפסוק, אִיזְהוּ 'עוֹשֵׁק' זֶה שְׁחִיבָה עֲלָיו
 תוֹרָה קְרִבָּן שבועה, בודאי הוא דוֹמֵא דְשִׁבְעוּת הַפְּקֻדוֹן שֶׁהוֹזְכָּר
 בפסוק, ובפקדון הרי מדובר באופן דְקָא כְּפָר לִיהּ מְמוֹנָא, שנאמר
 'וכחש בעמיתו בפקדון', והיינו הכחשה וכפירה בעיקר החיוב,
 שכלל לא קיבל את הפקדון או שכבר החזירו, והוא הדין בעושק
 מדובר שהכחיש לגמרי את חיובו. וכשם שלענין קרבן שבועה
 פירושו של עושק הוא שכפר וטען שאינו חייב כלל, כך יש לפרש
 את הלאו של 'לא תעשק שכיר' שהוא כופר בעיקר חיובו, ולא
 שאומר רק 'לך ושוב' כדי לדחות את מועד הפרעון.

רב ששת מבאר באופן אחר מהו 'לא תעשוק' שנאמר לגבי שכר
 שכיר: אֵלָא אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, בַּעַל הַבַּיִת הָאֹמֵר לְשִׁכְרוֹ הַתּוֹבֵעַ אֶת
 שְׂכָרוֹ 'נִתְתִּיו לְךָ', זֶהוּ עוֹשֵׁק, שְׁהָרִי כֹפֵר בְּחִיבוֹ הַמְמוֹן, וְאִם אֹמֵר
 לוֹ 'יֵשׁ לְךָ קְרִי מִמּוֹן שְׁעָלִי לְשִׁלֵּם לְךָ, וְאִנִּי נוֹתֵן לְךָ', זֶה הוּא גִזְל,
 כי אמנם אינו כופר בחיובו, אך מכל מקום מסרב לשלם לו ומעכב
 בידו את ממון חברו.

הגמרא מקשה על רב ששת: מִתְקִיף לֶהּ אֲבִי, כיצד אפשר לפרש
 'שלא תגזול' שנאמר בשכר שכיר הוא באומר 'יש לך בידי ואינו
 נותן לך', והרי בפרשת קרבן שבועה מוזכר גם גזל, וכמו שדימה
 רב ששת את ה'עושק' האומר שם לפקדון, כך יש לדמות את אומר
 האומר שם לפקדון, ולפרש שם, אִיזְהוּ הוּא גִזְל שְׁחִיבָה עֲלָיו תוֹרָה
 קְרִבָּן שבועה, דוֹמֵא דְפְקֻדוֹן כְּעִנְיָן, דְקָא כְּפָר לִיהּ מְמוֹנָא וטוען
 שאינו חייב כלל, וכך יש לפרש 'גזל' האומר בשכר שכיר, שהוא
 בטוען אינו חייב, ולא באומר 'יש לך בידי ואינו נותן לך', כמו
 שפירש רב ששת.

אֵלָא אָמַר אֲבִי, בִּין ב'עושק' ובין ב'גזול' מכחיש בעל הבית את
 חיובו, ובדומה לפקדון שנאמרה בו הכחשה, וכשבעל הבית אומר
 לשכירו 'לא שְׂכַרְתִּיךָ מְעוּלִים', זֶה הוּא עוֹשֵׁק, כִּיֹּן שְׁהוּא כּוֹפֵר
 בעיקר התחייבותו, וכשמודה ששכרו ואומר לו 'נִתְתִּיו לְךָ', זֶה הוּא
 גִזְל, שְׁמוּדָה שֶׁהַתְּחִיב לוֹ מִמּוֹן, וְגוֹזְלוּ מִמֶּנּוּ בְטַעֲנָה שִׁכְרֵם שִׁילֵם
 לוֹ.

הגמרא חוזרת לדון בדברי רב ששת, שחלק על רב חסדא בפירוש
 'עושק', והודה לו לגבי 'גזול'. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְלִרְבִּי שֵׁשֶׁת, מֵאִי שָׁנָא
 'עוֹשֵׁק' דְקָשִׂיא לִיהּ – מדוע לגבי עושק הקשה שאין לפרשו באופן
 של 'לך ושוב' מחמת שאין זה דומה לכופר בפקדון, וּמֵאִי שָׁנָא 'גִזְל'
 שביאר רב חסדא שהוא 'יש לך בידי ואינו נותן לך', דִּלָּא קָשִׂיא לִיהּ,
 והרי גם בזה יש להקשות שאין זה דומה לפקדון שכופר בעיקר
 חיובו, וכפי שאכן הקשה אביי.

מתרצת הגמרא: אָמַר לְךָ רַב שֵׁשֶׁת, אֲכַן אָף בְּגוֹל צָרִיךְ כְּפִירַת
 מִמּוֹן, וּמְכַל מְקוּם אֲפִשֵׁר לְפָרֵשׁ 'גִזְל' כִּרַב חֲסֵדָא, כִּי הָאֹפֵן שֶׁל גִּזְל
 הַנּוֹזֵכַר לְגַבִּי קָרְבָן שְׁבֻעָה הוּא הַגִּזְלָא – שבתחילה אמר בעל הבית
 לשכירו 'יש לך בידי ואינו נותן לך', וְהֲדָר כְּפִירָה – וחזר וכפר
 בחיובו לגמרי כשבאו לבית דין, ואמר שכבר שילם ונשבע על כך,
 וכפירה זו היא בדומה לכפירתו של פקדון, ועל שבועה זו מתחייב
 בקרבן. אך הטענה שמחמתה הוא נקרא 'גזול', היא טענתו
 הראשונה.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי, אִפִּילוּ בְעוֹשֵׁק נִמְי יִכּוּל רַב שֵׁשֶׁת לְבַאֵר כֵּךְ,
 ולומר שבתחילה אמר בעל הבית לשכירו 'לך ושוב' והוה עושק,
 ואמנם אין בו כפירת ממון, אלא דְהֲדָר – חזר בעל הבית מטענתו
 כשבאו לבית דין, וּכְפִירָה – כפר וטען שכבר שילם, ונשבע על כך
 לשקר, בדומה לפקדון, וחוזרת הקושיא מדוע בעושק לא הסכים
 רב ששת לפירושו של רב חסדא, ובגזל הסכים עמו.

מתרצת הגמרא: הָכִי הַשְּׁתָא – וכי כך נראה עתה בעיניך, שיש
 לדמות את הדברים, והלא בְשִׁלְמָא הָתָם – מובן הדבר לגבי גזל,
 שצריך לבאר שבתחילה בעל הבית הודה שהוא חייב וסירב
 לשלם, ולבסוף כפר בעצם החוב, שְׁהָרִי כְּתִיב בְּתַחֲלִילַת הַפְּסוּק
 'וכחש בעמיתו', ובהמשך כתוב 'אוּ גִזְלוּ', והיינו שהכחשה זו
 יכולה להיות בכמה סוגי ממונות, ואחד מהם הוא שכפירתו היתה

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

ח אין מְבָרְכִים עַל אֹר שֶׁל עֲבוּדֵה־זֶרָה שְׁאִסּוּר לְהִנּוּת מִתְשַׁמְּוִשֵׁי עֲבוּדֵה־זֶרָה וְאִף הַגֵּר הַדּוֹלֵק לְפָנֶיהָ אִסּוּר
 2 לְהִנּוּת לְאוּרוֹ וְאִף־עַל־פִּי שֶׁהִבְרָכָה הִיא עַל הַשְּׁלֵהֶבֶת⁵² וְשִׁלְהֶבֶת אֵין בָּהּ מִמּוֹשׁ וְאֵין אִסּוּר עֲבוּדֵה־זֶרָה
 3 חָל עָלֶיהָ בְּפָנֶי עֲצָמָה מִפְּל־מְקוֹם כָּל זְמַן שֶׁהִשְׁלֵהֶבֶת קְשׁוּרָה בְּגַחְלַת שֶׁל עֲבוּדֵה־זֶרָה אִסּוּר לְהִנּוּת מִמֶּנָּה
 4 מִחֲמַת אִסּוּר הַגַּחְלַת שֶׁהִיא קְשׁוּרָה בָּהּ¹⁸² וְלִכֵּן אֵין מְבָרְכִים עָלֶיהָ אִף אִם שִׁבְתָּהּ בְּשַׁבַּת כְּגוֹן שֶׁהוֹדְלָקָה
 5 בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת לְפִי שְׁאֵין מְבָרְכִים אֲלָא עַל אֹר שְׁיֻכַּל לְהִנּוּת מִמֶּנּוּ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר⁵⁴ וְאִם עָבַר וַיְבַרֵךְ צְרִיךְ
 6 לְבָרֵךְ עַל אֹר אַחֵר אִם יֵשׁ לוֹ⁵⁵.
 7 אַבְל אִם יִשְׂרָאֵל הַדְּלִיק גֵּר שֶׁלֹּו מִגֵּר שֶׁל [נְכָרִי] מְבָרְכִין עָלָיו שֶׁמִּתֵּר לְהִנּוּת מִמֶּנּוּ¹² אִף־עַל־פִּי שֶׁהוֹדְלָק
 8 מִשְׁלֵהֶבֶת שֶׁל עֲבוּדֵה־זֶרָה שֶׁהִשְׁלֵהֶבֶת אֵין בּוֹ מִמּוֹשׁ (אַבְל נְכָרִי שֶׁהַדְּלִיק מִגֵּר שֶׁל עֲבוּדֵה־זֶרָה אֵין מְבָרְכִין
 9 עָלָיו מִשּׁוּם גְּזִירָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר⁵⁷):

חלק ב סימן רצח דין נר הבדלה טעף ח

ביאורי הלכה

לא] קשורה בה - בקונטרס אחרון (ס"ק א) הוסיף שגם
 אם היה מותר ליהנות מהשלהבת⁵³, מכל-מקום אסור
 לברך עליה.
 לב] ליהנות ממנו - משמע שלכתחילה אין לישראל
 להדליק נר מאש של עבודה-זרה⁵⁶, אלא שאם הדליק
 מברכים עליו.

ציונים והוספות

52) כדלקמן סכ"א.
 53) אף שיש עמה גחלת, שכן מובן מדעת הרא"ש, ויש
 להסתפק האם פירש כך רק לדעת הרא"ש, או שחזר ממה
 שכתוב בשו"ע באיסור הנאה מנר של ע"ז.
 54) סעיף ו.
 55) כדלעיל ס"ז באור שלא שבת.

56) שהרי אסור ליהנות משלהבת של עבודה-זרה, וכן פסק
 בפמ"ג א"א ס"ק ח, אמנם לפי הקו"א ס"ק א שמותר
 ליהנות משלהבת של ע"ז אלא שאין לברך עליה, ייתכן
 שלכתחילה מותר להדליק נר מאור של עבודה-זרה כדי
 לברך עליו.
 57) סעיף ט.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות פסח - לפי לוח "רב יומי"

ט וכן מותר להשכיר לו חדר שידור בו בפסח אע"פ שידוע
 2 שיכניס לתוכו חמץ, מכל-מקום הישראל אינו נוטל
 3 ממנו שכר הכנסת החמץ אלא שכר הדירה שאף אם לא
 4 יכניס חמץ לתוכו כל ימי הפסח לא ינכה לו כלום משכרו:
 י אבל אסור להשכיר לו תנור לאפות בו בפסח אע"פ שאין
 6 הנכרי מפרש לו שיאפה בו חמץ, מכל-מקום סתם אפיית
 7 הנכרי הוא חמץ והרי זה כמפרש לו שיאפה בו חמץ ונראה
 8 כמשתכר באיסורי הנאה לפיכך צריך הישראל להתנות עם
 9 הנכרי בשעה שמשכיר לו שלא יאפה בו חמץ בפסח אלא
 10 יבשל בו תבשילו ויאפה בו מצה וכשמתנה עמו כך אע"פ
 11 שהנכרי אופה בו חמץ בפסח אין צריך למחות בידו ומותר
 12 לקבל ממנו שכר התנור אפילו בתוך הפסח ואין זה משתכר
 13 באיסורי הנאה כיון שאף אם לא היה הנכרי אופה בו כלום
 14 היה צריך לפרוע לישראל כל שכרו משלם שהרי השכירו
 15 לו לשבוע בין יאפה בו הרבה בין לא יאפה בו כלום א"כ
 16 אין הישראל משתכר כלום במה שהנכרי אופה בו חמץ אלא
 17 שלכתחלה צריך להתנות עמו כך כדי שלא יהא נראה

כמשתכר באיסורי הנאה כיון שהדבר ידוע שאין הנכרי
 שוכר התנור אלא כדי לאפות בו חמץ:
 יא וכל זה כשמשכיר לו בתוך הפסח או בערב פסח אפילו
 קודם שעה חמישית אבל קודם ערב פסח מותר
 להשכיר לנכרי בין חמור בין תנור בין חדר אף על פי
 שהנכרי מפרש לו שישתמש בהן חמץ בפסח ועל מנת כן
 הוא שוכרם ממנו דכיון שהנכרי יכול להשתמש יום אחד
 בהם חמץ בשעת היתר דהיינו משעה שמשכירם לו עד שעה
 ששית בערב פסח א"כ השכר שנוטל ממנו הישראל אינו
 ניכר ונראה שהוא בעד שעת איסור דהיינו בעד שבוע של
 פסח אלא בעד שעת היתר דהיינו בעד מה שהנכרי יכול
 להשתמש בהן חמץ משעה שמשכירם לו עד שעה ששית
 בערב פסח:
 יב במה דברים אמורים בחמור וחדר ותנור וכיוצא בהן
 שאין שום הנאה מגעת לישראל ממה שהנכרי ישתמש

49 הפסח ואפילו מעות אסור לו לקבל לאחר הפסח בעד שר
50 היורות שבשלו בהן חמץ בפסח כדי שלא ישתכר באיסורי
51 הנאה אלא שאם עבר וקבלם מותר לו להנות מהם כמו
52 שנתבאר למעלה.

53 וכיצד יעשה ישראל זה כשיגיע הפסח ימכור לנכרי על כל
54 ימי הפסח את כל היורות עם כל המדות באחד מדרכי
55 הקנייה שנתבאר בחושן-משפט הלכות מקח וממכר, ויתנה
56 עמו שלאחר הפסח יתן לו בעד זה מעות או שארי דברים
57 וכשתתנה עמו כך אף אם לאחר הפסח נותן לו הנכרי את
58 המדות של חמץ שקיבל בפסח בשכר היורות מותר לו
59 לקבלם ולאכלם כמו שנתבאר למעלה:

60 **טו** אבל אם אינו מוטל על הישראל לתקן היורות
61 כשמתקלקלין או כשמתיישנין הרי הן ברשות המושל
62 ואין הישראל מוזהר שלא יבשלו בהן נכרים חמץ בפסח
63 שהרי אין לו שום הנאה מן החמץ המתבשל בתוכן שאף
64 אם ינטל החמץ מתוכן וישארו ריקנין על גבי האור ויתבקעו
65 לא יצטרך הישראל לתקן.

66 ואם הוא יודע ומכיר את הנכרים שיבשלו חמץ בפסח יתנה
67 עמהם קודם הפסח שלאחר הפסח יתנו לו בעד שכר היורות
68 מעות או שארי דברים שאינו חמץ או חמץ שנתחמץ לאחר
69 הפסח כדי שכל ימי הפסח לא יהיה להישראל שום חוב של
70 חמץ וכשתתנה עמהם תנאי זה אף אם לאחר הפסח נותנים
71 לו הנכרים המדות מן הבישולים של חמץ שבישלו בפסח
72 מותר לו לקבלם.

73 ואין זה משתכר באיסורי הנאה כיון שגוף היורות הן של
74 המושל לגמרי ואין להישראל שום זכייה בהן שלא שכר גוף
75 היורות אלא חוק המגיע בלבד והנכרים המבשלים אינן
76 נותנין מה שנותנין אלא בעד שכר היורות שבישלו בהן את
77 החמץ וכיון שהיורות הן של המושל נמצא שהמושל זכה
78 בשכרן מיד שבישלו בהן והוא המשתכר באיסורי הנאה
79 והישראל חוזר וזוכה מן המושל ואינו משתכר כלל בעד
80 איסורי הנאה אלא בעד המעות שנתן או שיתן להמושל:

81 **טז** אבל כדיעבד שעבר או שכח ולא התנה עמהם תנאי
82 זה קודם הפסח ולאחר הפסח נותנין לו הנכרים המדות
83 מן הבישולים של חמץ שבשלו בפסח מותר לו לקבלם וכן
84 אם אינו יודע איזה נכרי יבשל חמץ בפסח שיתנה עמו תנאי
85 זה קודם הפסח הרי זה כדיעבד.

86 ומכל-מקום אם אפשר טוב למכור לנכרי קודם הפסח כל
87 המדות של פסח שיפרישו המבשלים בפסח על דרך
88 שנתבאר למעלה או יצוה לנכרים המשרתים בבית היורות
89 וממונים להפריש המדות מן הבישולים שלא יפרישו כלום
90 מבישול חמץ שיבשלו בפסח אלא יכתבו שם המבשלים
91 ויגבו מהן המדות לאחר הפסח שכל זמן שלא הפרישו
92 המדות לא זכה בהן הישראל שהרי לא קנה מהמושל אלא
93 המדות שיפרישו מן הבישולים שיבשלו ביורות של המושל:

94 **יז** מי שמחזיק רחיים ממושל העיר ויש לו חוק קבוע
95 מהמושל על כל בני העיר שכל מי שיטחון תבואה
96 ברחיים אלו יתן לו מדה אחת קמח מקמח הנטחון דינו

1 בהן חמץ בפסח אבל אסור להשכיר לנכרי כלי שמבשלין
2 בו על גבי האור כגון קדירה ויורה וכיוצא בהן אפילו כמה
3 ימים קודם הפסח אם ידוע לו שיבשל בו חמץ בפסח אע"פ
4 שאין הנכרי מפרש לו שיבשל בו חמץ ואפילו להשאיל לו
5 בחנם אסור לפי שאם יבשל בו חמץ בפסח יגיע להישראל
6 הנאה מהחמץ שהרי אם הנכרי היה מערה מן הכלי את
7 החמץ שמתבשל בתוכו על גבי האור והיה הכלי נשאר ריקן
8 על גבי האור היה הכלי מתבקע מחמת האור ועכשיו
9 שהחמץ מתבשל בתוכו על גבי האור אין הכלי מתבקע
10 נמצא שמגיע לישראל קצת הנאה מהחמץ בפסח.

11 אבל אם אין ידוע לנו שהנכרי יבשל בו חמץ מותר להשכיר
12 לו אפילו בתוך הפסח אע"פ שהכלי לא הוכשר לשם פסח
13 והרי הוא בלוע מחמץ הרבה שאסור בהנאה, מכל-מקום גוף
14 הכלי לא נאסר בהנאה ואין הנכרי שוכר ממנו ונותן לו דמים
15 בעד החמץ הבלוע בכלי אלא בעד גוף הכלי המותר
16 בהנאה:

17 **יח** ומטעם זה מותר להחם חמין בפסח בכלי הבלוע מחמץ
18 כדי להשתמש בחמין אלו לרחיצה ולכביסה ולחוף בהן
19 את הראש שהרי אינו נהנה אלא מן הכלי ולא מן חמץ
20 הבלוע בתוכו אע"פ שהוא נפלט מן הכלי לתוך חמין הללו
21 ויש בהן טעם החמץ, מכל-מקום כיון שאינו עומד לשתיה
22 אלא לרחיצה וכביסה הרי אינו נהנה כלום מן טעם החמץ
23 שנפלט לתוכן.

24 במה דברים אמורים בכלי המיוחד לרחיצה ולכביסה שאין
25 דרך להשתמש בו לאכילה ולשתיה אבל כלי שדרך
26 להשתמש בו לפעמים לאכילה ולשתיה צריך להצניעו במקום
27 צנוע שאינו רגיל לילך לשם כל ימי הפסח כמו שיכתב
28 בס' תנ"א ואין להשתמש בו אפילו לרחיצה וכביסה ואפילו
29 על ידי צונן גזירה שמא ישכח וישתמש בו לאכילה ולשתיה.

30 במה דברים אמורים כשרוצה להשתמש בו בפסח בקביעות
31 אבל להשתמש בו דרך עראי במקרה על ידי צונן מותר
32 אפילו לצורך אכילה ולשתיה אם אינו כלי חרס או אפילו על
33 ידי חמין לצורך רחיצה וכביסה אפילו הוא כלי חרס כמו
34 שנתבאר בס' תנ"א ע"ש כל פרטי דין זה:

35 **יט** מי שמחזיק יורות ממושל העיר ויש לו חוק קבוע
36 מהמושל על כל בני העיר שכל מי שמבשל ביורות אלו
37 צריך ליתן לו מדה אחת מכל בישול אם הוא בענין
38 שכשמתיישנים היורות או שמתקלקלין צריך ישראל זה
39 הנוטל שכרן לתקנם או לעשות חדשים הרי יורות אלו הן
40 כשלו ממש ואסור לו להניח להנכרים שיבשלו בהן חמץ
41 בפסח מטעם שנתבאר למעלה.

42 ואם אין לו כח למנוע אותן והן מבשלין חמץ בעל כרחו,
43 על-כל-פנים אסור לו ליטול לאחר הפסח את המדות של
44 בישולי חמץ שהפרישו הנכרים בעד שכר היורות שבישלו
45 בהן חמץ בפסח ואפילו אם עבר או שכח ונטל מדות אלו
46 אסור ליהנות מהן דכיון שדרכן לעולם לתת מדה מן
47 הבישול בעד שכר היורות הרי זכה הישראל במדה זו בשעת
48 הבישול בתוך הפסח ונעשה חמצו של ישראל שעבר עליו

48 כך חמץ להעבד אינו נותן לו בתורת מכירת חמץ שלו אלא
49 בתורת נתינת חמץ של ישראל והוא עושה שליחות ישראל
50 שצוה לו ליתן מזונות לעבדו):

51 **כג** אבל אם אינו מקדים לו דינר מותר לומר לו תן חמץ
52 לעבדי ואני אפרע לך שכל שלא פרע לו הישראל קודם
53 שנותן החמץ לעבדו הרי הוא נותנו לו בתורת מכירת חמץ
54 שלו והישראל יפרע לו בעדו (ועיין ביורה דעה סי' קל"ב
55 שאם הוא חייב ליתן לעבדו מזונות של חמץ ואינו יכול
56 לפטור את עצמו במה שיתן לו מזונות אחרים שאינן חמץ
57 בעל כרחו של העבד אסור לו לומר לחנוני נכרי פטוני
58 ממזונות עבדי ותן לו חמץ בפסח ואני אפרע לך לאחר
59 הפסח).

60 וכל זה מעיקר הדין אבל יש אומרים שמחמת חומרות חמץ
61 יש להחמיר שלא לומר לנכרי בפסח קנה לך חמץ מן החנוני
62 ואני אפרע לך] וכן צריך לומר שלא יאמר לחנוני תן חמץ
63 לנכרי זה ואני אפרע לך וטוב לחוש לדבריהם:

64 **כד** לפיכך מי שיש לו תינוק חולה קצת שהוא צריך
65 לאכול או לשתות חמץ יזהר שלא יאמר לנכרי תן חמץ
66 לתינוק זה ואני אפרע לך אלא יבקש ממנו שיתן החמץ
67 במתנה לתינוק ואם אי אפשר למצוא בקל מי שיתן במתנה
68 יש לסמוך על סברא הראשונה ומותר לפרוע לו אחר שנתן
69 החמץ ליד התינוק או אחר שהניח חמץ בבית הישראל
70 שכבר יצא החמץ מרשות הנכרי קודם הפירעון ולרשות
71 הישראל עדיין לא בא אע"פ שהניחו בביתו שאין חצירו של
72 אדם קונה לו בעל כרחו וגם הנכרי לא מכר את החמץ לו
73 אלא להתינוק.

74 אבל אסור לקבל החמץ ביד מן הנכרי אפילו קודם הפירעון
75 אלא אם כן זכה בו כבר התינוק בהגבהה שכל זמן שלא
76 זכה בו התינוק אפילו הניחו הנכרי בבית הישראל וחזר
77 ונטלו הרי הוא שלו כשהיה וכשנטלו הישראל מידו הרי
78 זה כקונה חמץ בפסח:

79 **כה** ואפילו לאחר שזכה התינוק בחמץ אסור לישראל גדול
80 להאכילו ולהשקותו את החמץ גזירה שמה ישכח
81 הגדול על איסור חמץ ויסתפק ממנו שהרי אפילו ליגע
82 בחמץ אסור מחמת גזירה זו כמו שנתבאר בסימן תמ"ו אלא
83 יאמר לנכרי או לקטן אפילו ישראל שיאכיל וישקה את
84 החמץ להתינוק.

85 אבל מותר להשהות חמץ זה בתוך הבית אף על פי שיש
86 לחוש שמה ישכחו ויסתפקו ממנו, מכל-מקום כיון שהתינוק
87 הוא חולה ואי אפשר להוציאו מן הבית וגם מן הסתם אי
88 אפשר למצוא נכרי שיביא מעט חמץ בכל פעם ופעם שירצה
89 התינוק לאכול או לשתות לפיכך היתירו לו להשהות חמץ
90 בביתו בפסח ומכל-מקום אם אפשר טוב לעשות בפני
91 החמץ מחיצה גבוה עשרה טפחים או לכפות עליו כלי אם
92 הוא שבת או יום טוב.

93 וכל זה כשאי אפשר למצוא נכרי שיביא מעט מעט בכל
94 פעם ופעם שירצה התינוק לאכול ולשתות וכן אם אי אפשר
95 להאכילו ולהשקותו על ידי נכרי או קטן מותר להאכילו

1 בפסח לענין טחינת תבואה מחומצת שקורין (מאל"ץ) כדין
2 מי שמחזיק יורות לענין בישולי חמץ וכמו שנתבאר:

3 **יח** אסור ליתן בהמתו לנכרי להאכילה בימי הפסח אם
4 ידוע לו שהנכרי יאכילנה פסולת של שעורים שהוא
5 חמץ לפי שאכילת הבהמה היא הנאת האדם שעל ידי כן
6 היא מתעלה ומשבחת ומתוספת בדמים ואע"פ שאם היתה
7 אוכלת דברים אחרים שאינן חמץ היתה גם כן מתעלה
8 ומשבחת, מכל-מקום עכשיו ששבח ועילוי זה בא לה על
9 ידי חמץ בפסח הרי זה אסור אע"פ שהחמץ הוא של נכרי
10 (ועיין ב"ד סי' ס' וסי' קמ"ב שאם עבר הישראל והאכילה
11 בעצמו חמץ בפסח שמותר לשחטה ולאכלה בפסח ואין
12 צריך להשליך דמי הנאת החמץ לאיבוד ע"ש הטעם)
13 ומכל-מקום אם אין ידוע לו בודאי שיאכילנה חמץ מותר
14 ליתנה לו ואין חוששין שמה יאכילנה חמץ:

15 **יט** אבל מותר לומר בפסח לעבדו נכרי הילך דינר זה וקנה
16 ואכול אע"פ שהוא יודע שהעבד ילך ויקנה חמץ
17 ויאכל לפי שאכילת העבד אינה חשובה הנאה לרבו כמו
18 אכילת הבהמה מטעם שנתבאר ביו"ד סימן רכ"א:

19 **כ** אבל לא יאמר אדם בפסח לנכרי בין שהוא עבדו בין
20 שאינו עבדו הילך דינר זה וקנה לך חמץ מן החנוני
21 ואכול דכיון שהישראל בעצמו אסור לו לקנות חמץ בפסח
22 אסור לו לומר לנכרי לקנותו ואע"פ שהנכרי קונה אותו
23 לעצמו ולא בשביל הישראל מכל-מקום כיון שהישראל נותן
24 דינר להנכרי ואומר לו שיקנה בו חמץ והנכרי קונה אותו
25 בדיבורו של ישראל הרי זה נראה כשלוחו מטעם שנתבאר
26 בסימן ש"ז אבל מותר לומר לו קנה לך חמץ כדינר שלך
27 ואכול:

28 **כא** וכן מותר לומר בפסח לנכרי אפילו הוא עבדו
29 שמזונותיו עליו לך וקח עלי חמץ מן החנוני ואכול
30 ואני אפרע לו ומותר לו לפרוע לחנוני אפילו בעוד שהחמץ
31 בעולם שעדיין לא אכלו העבד ואין החמץ נקנה לישראל
32 בפרעון זה כיון שבשעה זו אין החמץ ביד הישראל אלא
33 ביד העבד (ואע"פ שהעבד הניח החמץ בחצרו של הישראל
34 מ"מ אין חצירו של אדם קונה לו דבר שאין נוח לו כגון
35 חמץ בפסח כמו שנתבאר בסי' תמ"ח) וגם בשעה שמשך
36 העבד את החמץ מן החנוני לא נתכוין במשיכתו אלא לזכות
37 בו לעצמו ולא בשביל הישראל וגם החנוני נתכוין להקנות
38 החמץ להעבד במשיכתו ולא להישראל רק שיחזור על
39 הישראל שיפרע לו בעד עבדו נמצא שחמצו של חנוני הוא
40 שאוכל העבד ולא חמצו של הישראל רבו:

41 **כב** אבל אסור לישראל להקדים דינר לחנוני נכרי ולומר
42 לו שיתן מזונות לעבדו בפסח ואחר הפסח יעשה עמו
43 חשבון שמה יתן לו חמץ וחמץ זה הוא של ישראל כיון
44 שכבר נתן עליו דינר לחנוני (ואפילו לדברי האומרים
45 שישראל אינו קונה מטלטלין מנכרי בכסף בלבד מכל-מקום
46 כיון שהחנוני כבר קיבל הדינר מן הישראל הרי דעתו
47 להקנות לישראל מזונות כנגד דינרו וכשהחנוני נותן אחר

במעותיו של נכרי ואפילו אינו מושך את החמץ מרשות
 המוכר אלא נותן לו דמים בלבד בפסח לפי שיש אומרים
 שישראל קונה מטלטלין מנכרי בכסף בלבד ונמצא שהחמץ
 נקנה להישראל בפסח ועובר עליו בכל יראה ובל ימצא ואף
 על פי שהוא מפרש להמוכר שאינו קונה את החמץ לעצמו
 אלא בשביל הנכרי ששלחו אף על פי כן נקנה החמץ
 לישראל שנתן המעות מידי ליד המוכר ואין אומרים כיון
 שהמעות הן של נכרי והישראל נתנם בשליחותו הרי זה
 כאילו נתנם הנכרי בעצמו שאין אומרים שלוחו של אדם
 כמותו אלא בישראל שנעשה שליח לישראל חבירו כמו
 שנחבאר בחושן משפט סימן קפ"ח:

חלק ג' סימן תנ דין ישראל ונכרי שיש להם שותפות:

ולהשקותו על ידי ישראל גדול אבל אם אפשר להביא לו
 חמץ על ידי נכרי מעט מעט בכל פעם ופעם שירצה לאכול
 ולשתות אין להביא הרבה בבת אחת ואם אין התינוק חולה
 כל כך בענין שאי אפשר להוציא מן הבית יוציאנו מביתו
 לבית הנכרי ושם יאכילוהו וישקוהו חמץ ואל יכניס חמץ
 לביתו כלל:

כך וכל זה בחולה שאין בו סכנה אבל בחולה שיש בו
 סכנה אין לדקדק בכל זה ואפילו לקנות חמץ מן השוק
 מותר כדי למהר באכילתו אם הוא צריך לאכילת חמץ ואין
 חוששין ללאו של כל יראה ובל ימצא שהקונה את החמץ
 עובר עליו שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש ועל דרך
 שנחבאר בסימן שכ"ח וביו"ד סימן קנ"ה ע"ש:

כך אסור להיות שליח לנכרי לקנות לו חמץ בפסח אפילו

1 תורה אור פרשת שמות

נתן להוריד את כל הדרושים בתורה-אור לפרשת
 שמות מנקדים, מופקים ועם פתיחת ראשי התיבות
 בכתובת: docs.com/LikuteyTorah

זה שמי לעולם

"זה שמי לעולם וזה זכרי לדר הר" (שמות ג, טו).
 איתא ב"תקוני זהר": "שמי" עם י"ה - שס"ה.
 "זכרי" עם ו"ה - רמ"ה. וצריך להבין מפני מה שרש
 מצות לא-תעשה גבוה יותר משרש המצות-עשה
 - שהלא-תעשה נמשכים מבחינת י"ה דהויה,
 והמצות-עשה נמשכים מבחינת ו"ה דהויה?

גם יש להבין: מפני מה לא ניתנה תורה שבעל-
 פה גם כן בכתב?

הענין הוא: דכתיב (ישעיהו לג, יח): "איה סופר וגו'".
 ונחבאר במקום אחר הפירוש, דבחינת אי"ה עצמו
 הוא הסופר (והוא בחינת "איה מקום כבודו") כי איתא
 בספר יצירה: "בג' דברים ברא הקדוש ברוך-הוא
 את העולם: בסופר, וספר, וספור".

והנה תורה-שבכתב נקרא ספר, ובחינת סופר
 שלמעלה מבחינת ספר הוא בחינת אי"ה, שהוא
 א"י"ה. כי מקור ושרש י"ה דשם הו"ה נמשך
 מבחינת האל"ף שהוא בחינת חכמה-דאצילות,
 כמו שכתוב (איוב לג, א): "אאלף חכמה".

ועוד, שבאות אל"ף נכללו בו ג' אותיות דשם
 הויה ברוך-הוא. פנודע מהאר"ז ל שתמונת האל"ף

בתורה שבכתב הוא י' ו' י', ובתפילין י' ו' ד':
 מפני שבתורה-שבכתב מלובש אור-אבא
 דאצילות. כי אורייתא מחכמה עילאה נפקת, והיינו
 מבחינת יסוד-אבא, לךך נכתב גם הקוץ התחתון
 של האל"ף בתמונת י' - רמז לחכמה-דאצילות
 שהוא בחינת י' דשם הויה פנודע.

אבל בתפילין נכתב קוץ התחתון של האל"ף
 בתמונת ד' שהוא בחינת מחשבה-עילאה, שהוא
 בחינת לאה. שהוא על דרך משל כמו הד' שיש בו
 התפשטות לאורך ורוחב.

וזהו "איה סופר": דהיינו, שמקור של התורה-
 שבכתב שנקרא ספר-עילאה כמו שכתוב בזהר:
 "אית ספר ואית ספר", הוא בחינת אי"ה - א' עם
 י"ה, שהאל"ף הוא מקור לי"ה, כנ"ל שהוא הסופר
 את הספר. דהיינו שהוא מקור התורה-שבכתב
 שנמשכים הימנו:

דהנה, כללות התורה-שבכתב הוא מדבר בענין
 קיום מצות-עשה. שנמשכים מבחינת ו"ה שהוא
 בחינת ו"א-דאצילות. שהאורות מחולקים בתוך
 הכלים שהן רמ"ח אברים דו"א, שמשם נמשכים
 רמ"ח מצות-עשה. ולכך המקיים מצות-עשה
 ממשיך עליו אור עליון דו"א. ולכך ניתנה התורה
 בכתב - להיות האורות דו"א מתלבשים בכלים
 ממש. לךך נתלבשה חכמת התורה גם כן בכתב כו',
 באותיות ותגין כו'.

בחינת מזל "נוצר", דמשם יונק אבא, או רוצה לומר
 חכמה-סתימאה).

ו. (רצונו לומר - מקור ושרש החכמה. כמו שנתבאר
 במקום אחר, בכונת א' ד"אחד" דקריאת-שמע, שהוא

40 שלפּעמִים נאָמַר: "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר" כִּי
 41 וְכִי. שְׁנַתְּפָרֵשׁ וְנִכְתָּב בַּתּוֹרָה הַצְּוִי וְהֶאֱמִירָה שֶׁל
 42 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה בְּעֵנֵן מִצְוָה הֵיא. מִפְּנֵי
 43 וְלִפְעָמִים לֹא נִכְתָּב רַק הַצְּוִי שֶׁל מֹשֶׁה לִישְׂרָאֵל
 44 בְּעֵנֵן מִצְוָה הֵיא, וְלֹא נִכְתָּב הַצְּוִי שֶׁל הַקְּדוֹשׁ
 45 בְּרוּךְ־הוּא אֲלֵינוּ. וְכִמוּ כֹל "מִשְׁנֵה תּוֹרָה", שְׂאָמַר
 46 מֹשֶׁה לִישְׂרָאֵל כִּפְּמָה מִצְוֹת אֲשֶׁר לֹא נִתְּפָרְשׁוּ הֵיכֵן
 47 צְוִהוּ הַשָּׁם־יִתְּבַרְךָ עַל זֶה. וְכֵהֵאֵי גוֹנָא נִמְצָא
 48 הַרְבֵּה בַּתּוֹרָה. וְצָרִיף לְהִבִּין, לְמָה לֹא נִכְתָּב הַצְּוִי
 49 שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא?
 50 אִף הֶעֱנִין:

51 כִּי מֹשֶׁה הוּא בַּחֲנִינֵת יְסוּד־אָבָא וְלִכֵּן זָכָה שְׁתַּנַּתֵּן
 52 הַתּוֹרָה עַל יְדוֹ. דְּאוֹרֵייתָא מִחֻכְמַה־עֵילָאָה נִפְקֵת.
 53 וּפִירוּשׁ "וַיֹּאמֶר" או "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה", הוּא
 54 בַּחֲנִינֵת הַדְּבוּר וְהַהֲמַשְׁכָּה מִן הַמַּאֲצִיל אוֹר אֵין־סוּף
 55 בְּרוּךְ־הוּא לִיְסוּד־אָבָא, חֻכְמַה־עֵילָאָה בְּעֵנֵן
 56 הַמִּצְוָה הֵיא אוֹ הַהֲגָדָה הֵיא.

57 וְעֵנֵן "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" הוּא
 58 הַהֲמַשְׁכָּה שְׁנִמְשָׁף מִיְסוּד־אָבָא – גִּלּוּי עֵנֵן הֵהוּא
 59 לִישְׂרָאֵל. וְלִכְךָ יֵשׁ אִיזוֹ עֲנִינִים גְּבוּהִים מְאֹד. שֶׁלֹּא
 60 הָיָה יָכוֹל לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּכַתָּב עֵנֵן הַהֲמַשְׁכָּה מְאוּר
 61 אֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא בְּחֻכְמַה־עֵילָאָה בְּעֵנֵן הֵהוּא,
 62 רַק נִכְתָּב הַהֲמַשְׁכָּה וְהַגִּלּוּי מִיְסוּד־אָבָא לְמִטְּהָ,
 63 שְׁזַהוּ עֵנֵן "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה כו'".

64 וְכִמוּ בְּעֵנֵן הָאֲרַבָּה שֶׁהִתְרָה מֹשֶׁה אֶת פְּרַעָה
 65 (שְׁמוֹת י, ד): "כִּי אִם מֵאֵן אֶתָּה כו', הִנְנִי מִבִּיא מִחֹר
 66 אֲרַבָּה כו'", וְלֹא נֶאֱמַר הַצְּוִי שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא
 67 בְּעֵנֵן הַהִתְרָאָה. וְהֵינּוּ לְהִיּוֹת שְׁשָׁרֵשׁ הָאֲרַבָּה גְּבוּהָ
 68 מְאֹד פִּידוּעַ בְּעֵנֵן "וְאֲרַבָּה אֶת זֶרְעוֹ וְאֶתֵן לוֹ אֶת
 69 יִצְחָק כו'" (יְהוֹשֻׁעַ כד, א).

70 (צָרִיף עֵינֵן. דְּאַחַר כִּי נִכְתָּב הַצְּוִי שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 71 הוּא בְּעֵנֵן הָאֲרַבָּה – נִטָּה אֶת יְדִי³. וְצָרִיף לֹמַר דְּבְעֵנֵן
 72 הַהִתְרָאָה לְפְרַעָה לֹא הָיָה יָכוֹל לְהִיּוֹת נִכְתָּב)

73 וַיֵּשׁ עֲנִינִים שְׂיֻכָּל לְהִיּוֹת נִכְתָּב הַצְּוִי שֶׁל
 74 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה וְלֹא נִכְתָּב הַצְּוִי שֶׁל
 75 מֹשֶׁה לִישְׂרָאֵל בְּעֵנֵן הֵהוּא, רַק שְׂמִמִּילָא מוּכָן
 76 שְׂמִסְתְּמָא אָמַר מֹשֶׁה לִישְׂרָאֵל, מֵאַחַר שֶׁנִּכְתָּב
 77 שְׂאָמַר הַשָּׁם־יִתְּבַרְךָ לְמֹשֶׁה כו':

1 אָמְנָם שָׁרֵשׁ הַלֹּא־תַעֲשֶׂה אִף שֶׁהֵן גַּם כֵּן בַּתּוֹרָה־
 2 שְׂבֻכְתָּב מִכָּל מְקוֹם הֵן לְמַעְלָה מִמְדְּרַגַּת הַמִּצְוֹת־
 3 עֲשֵׂה, אֲלֵא שֶׁהֵם נִמְשָׁכִים מִבַּחֲנִינֵת י"ה. מִפְּנֵי
 4 שְׁשָׁרֵשׁ הַלֹּא־תַעֲשֶׂה הוּא מִבַּחֲנִינָה וּמְדְרָגָה גְּבוּהָ
 5 שְׂאִינוּ יָכוֹל לְהַתְּלַבֵּשׁ בַּתּוֹךְ כָּלִים כִּמוּ הַמִּצְוֹת
 6 עֲשֵׂה.

7 שֶׁהַתְּפִילִין וְהַאֲתָרוּג הֵם כָּלִים לְהַאֲוֹר כו', מַה
 8 שְׂאִין כֵּן הַלֹּא־תַעֲשֶׂה, שְׂאִין לְאוֹתוֹ הַאֲוֹר כָּלִי
 9 שְׂיֻכָּל לְשֻׁכּוֹן בּוֹ בַּבְּחִינֵת הֵן עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה, רַק עַל
 10 יְדֵי לֹאוֹ וְשְׁלִילָה הוּא מוּשָׁג. שְׂאִין יָכוֹלִים לְהַכִּיר
 11 מֵהוֹתוֹ רַק לְשֻׁלוֹל הַהַפּוּךְ. כִּמוּ לֹא תֹאכַל חֶלֶב וְדָם.
 12 לְפִי שְׁזַהוּ מְנַגֵּד לְקְדוּשַׁת הַאֲוֹר לְפִי שֶׁהֵיא מִבַּחֲנִינֵת
 13 סְטְרָא־אַחְרָא. וְעַל יְדֵי שְׁלִילַת הַהַפּוּךְ נִמְשָׁף גִּלּוּי
 14 הַאֲוֹר.

15 אָבָל אִי אֲפֹשֶׁר לְהַמְשִׁיכוֹ עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה כִּמוּ עַל
 16 יְדֵי תְּפִילִין וְצִיצִית עַל דְּרָךְ הָאוֹרוֹת הַנִּמְשָׁכִים עַל
 17 יְדֵי מִצְוֹת־עֲשֵׂה. לְפִי שְׂמַעְלַת הָאוֹרוֹת הַנִּמְשָׁכִים
 18 עַל יְדֵי לֹא־תַעֲשֶׂה, גְּדוּלִים וְגְבוּהִים יוֹתֵר
 19 מֵהַנִּמְשָׁכִים עַל יְדֵי מִצְוֹת־עֲשֵׂה, וְאִי אֲפֹשֶׁר לַעֲשׂוֹת
 20 לְהֵם כָּלִים בַּבְּחִינֵת הֵן, רַק עַל יְדֵי לֹאוֹ שְׂקָדָם לְהֵן,
 21 דְּהֵינּוּ עַל יְדֵי שְׁלִילַת הַהַפּוּךְ. וְזַהוּ "בְּאֶרְץ לֹא
 22 וְרוּעָה" (יְרֵמְיָהוּ ב, ב). וְזַהוּ שֶׁהַלֹּא־תַעֲשֶׂה נִמְשָׁכִים
 23 מִבַּחֲנִינֵת י"ה שְׂלַמְעֵלָה מו"ה:

24 וְהַנְּהָ, כָּל דְּבָרֵי־סוּפְרִים הוּא הַכֹּל עַל דְּרָךְ זֶה שֶׁל
 25 הַלֹּא־תַעֲשֶׂה. שְׁהָרֵי דְּבָרֵי־סוּפְרִים הֵם לַעֲשׂוֹת סִיג
 26 לְתוֹרָה, "עֲשׂוּ מִשְׁמֶרֶת לְמִשְׁמֶרְתִּי כו'". לְכִי נִקְרָאוּ
 27 דְּבָרֵי־סוּפְרִים, שְׁשָׁרֵשׁ מִבַּחֲנִינֵת סוּפֵר, שֶׁהוּא
 28 בַּחֲנִינֵת "אֵין־ה סוּפֵר", שֶׁהוּא עֵנֵן א"י"ה, כִּנ"ל
 29 שֶׁהֵיא תַעֲשֶׂה נִמְשָׁכִים מִי"ה, וְכִמוּ כֵּן כָּל דְּבָרֵי־
 30 סוּפְרִים נִמְשָׁכִים מִשָּׁם.

31 לִכֵּן הֵם לְמַעְלָה מִתּוֹרָה־שְׂבֻכְתָּב שְׁנִקְרָא סֵפֶר –
 32 דְּרַמ"ח מִצְוֹת־עֲשֵׂה נִמְשָׁכִים מו"ה שֶׁהֵם מִתְּלַבְּשִׁים
 33 בְּכָלִים. מַה שְׂאִין כֵּן דְּבָרֵי־סוּפְרִים הֵם מִבַּחֲנִינָה
 34 שְׂלַמְעֵלָה מְזוּ, לִכֵּן לֹא הָיָה בְּאֲפֹשֶׁר לְהַתְּלַבֵּשׁ
 35 בְּמַעֲשֵׂה הַכְּתָב אֲלֵא בְּעַל־פֶּה דּוּקָא. כִּי "אָבָא יְסֵד
 36 בְּרַתָּא", שְׂבַחֲנִינֵת הַדְּבוּר נִמְשָׁף מִן הַחֻכְמַה־עֵילָאָה
 37 שֶׁהוּא בַּחֲנִינֵת "אֵיָה סוּפֵר" כִּנ"ל:

38 וְהַנְּה, גַּם בַּתּוֹרָה־שְׂבֻכְתָּב עֲצָמָה יִמְצָאוּ עֲנִינִים
 39 אֲשֶׁר לֹא נִכְתָּבוּ מִצַּד מַעְלַתָּן הַרְמָה. דְּהֵינּוּ,

3. [נִטָּה יְדִי] (שְׁמוֹת י, ב).

2. [עֵנֵן מַה שְׂתַּנְּבָּאָר עַל פְּסוּק "שְׁחוּרָה אֲנִי וְנִאֲוָה" מַעֲנֵן זֶה].

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

1 (כז) **ולהבין** כ"ז צריך להקדים תחלה בתוס' ביאור
 2 ענין מאמר דריב"ק הנ"ל למה קדמה פ'
 3 שמע לוויה כו' שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה
 4 ואח"כ עול מצות מהו עיקר ההפרש ביניהם ושצריך
 5 להקדים עומ"ש תחלה דוקא דהנה מבואר למעלה בענין
 6 המצות (באות כ"ג) שיש בהן ב' מדרגות הא' כמו שהן
 7 בשרשן בבחי' עצם הרצון העליון כמו שהוא בעצמותו
 8 וזהו ענין קבלת עומ"ש מלכות שמים דלעילא שהוא
 9 כמו שעלה במחשבה ורצונו הפשוט אלא אמלוך בחי'
 10 מל' דא"ס וע"ז נאמר מלכותך מלכות כל עולמים כידוע
 11 וקבלת מ"ש זה כמ"ש שום תשים עליך מלך הוא עד"מ
 12 קבלת מלכות ב"ו לעשות רצונו וגזירתו שזהו טרם
 13 שמקיים דבר גזירתו רק שמקבל עליו עול מלכות בלבד
 14 ועיקר מלכותו הוא ההשתררות לבטל כל רצון נגד רצונו
 15 ועיקר העול מלכות הוא רק ביטול הרצון מפני רצונו
 16 כידוע ולמעלה היינו רק לעשות נח"ר שאמר ונעשה
 17 רצונו שהוא רק ביטול הרצון כדי לעשות רצונו וזהו
 18 עיקר קבלת מ"ש דלעילא שהוא בחי' מל' דא"ס בקבלת
 19 עול מלכות זה לעשות רצונו העליון שבכל מצותיו
 20 העליונים ולמטה הוא גם בעשותו המצוה עיקר המכוון
 21 רק עול מלכות שבציווי זה והוא שמבטל רצונו כדי
 22 לעשות רצון זה שבמצוה שאין העיקר הציווי עצמו רק
 23 מה שמבטל רצונו לבד כמו מלך שגוזר ואין כוונתו
 24 בשביל עצם הציווי והגזירה רק לנסות העם איך הוא כח
 25 ביטול רצונם בקבלת עול מלכות לבד שזהו עיקר
 26 התענוג שבמדת המלוכה וז"ש נח"ר לפניו שאמר
 27 ונעשה רצונו בחי' נח"ר זה היינו עיקר התענוג
 28 שבמלוכה שהוא כל מה שיאמר יעשו בביטול רצון
 29 מאוד אבל מצד שנעשה הדבר כרצונו הרי קבלת התענוג
 30 אינו מן העול וביטול רצון רק מעצם קיום הדבר שרצה
 31 בו והוא מצד חפצו ורצונו בעצם כשנתקיים גם שיהיה
 32 בלא ביטול רצון אין זה עיקר התענוג במלוכה רק
 33 שמסתעף ממילא כי גם בקיום רצונו יתענג ממה שנשלם
 34 רצונו כי כשאדם רצה דבר ואינו מתקיים יש לו צער
 35 כפי ערך העונג שברצון זה ואם מתקיים נשלם העונג
 36 שברצון הרי שלימות אותו העונג והרצון אינו אלא
 37 כאשר בא לידי סוף מעשה דוקא וכך גם במדת המלוכה
 38 בסוף מעשה דקיום רצונו וגזירתו הגם שאינו רק
 39 הסתעפות מעול מלכות שהוא ביטול רצון כנ"ל מ"מ
 40 עיקר שלימות העונג והרצון שבמדת המלוכה שהוא
 41 להיות מלך על עם בביטול כל רצון לנגד רצונו אינו

נשלם אלא כאשר בא לידי סוף מעשה בקיום דבר מלך
 שלטון בפו"מ דוקא וכל זמן שלא נשלם במעשה לא
 נשלם עיקר ומקור התענוג שבמדת המלכות וד"ל. וכך
 יובן בבחי' מלכות שמים דלעילא שבחי' רצון העליון
 כשבא לידי סוף מעשה דוקא שהן מצות מעשיות בפ"מ
 מדריגה הב' דמצות הנ"ל שנק' עול מצות הוא שמסתעף
 מעול מ"ש דביטול רצון הנ"ל ממיל' כי כאשר קיבל
 עליו עומ"ש כמ"ש שום תשים עליך מלך כנ"ל ממילא
 יעשה רצונו ויש בכלל מאתים כו' אך מ"מ יש יתרון
 מעלה בסוף מעשה שבוה נשלם יותר עיקר המקור של
 התענוג שברצונו הפשוט דאנא אמלוך הנ"ל כאשר
 נתקיי' רצונו והגם שמצד עצם קיום רצונו כמשל אדם
 שנתקיים רצונו אין בזה רק שלימות העונג שברצון זה
 כנ"ל אבל במדת המלוכה וההתנשאו' בזה דוקא נשלם
 כל עיקר התענוג שבמלוכה ולא מצד עצם חפצו ברצון
 זה שיתקיים בלבד כו' והיינו ג"כ פי' שאמר ונעשה
 רצונו מקבל נח"ר מקיום רצונו בפ"מ דוקא במה
 שנעשה רצונו אך לא מצד עצם הרצון בלבד רק מצד
 שנשלם בקיום רצון בפ"מ דוק' בחי' עיקר התענוג
 שבמדת המל' כנ"ל כי סוף מעשה עלה במח' תחילה
 כשהוא תחילת המח' ורצונו הפשוט דאנא אמלוך הנ"ל
 וד"ל. ונמצא שיש בחי' התכללות בעומ"ש ועול מצות
 מבלי ימצא מי הראש ומי הסוף כי לפי בחי' ההתגלו'
 הרי עיקר התענוג בכתר מלכות רק שישתרר להיות בחי'
 ביטול כל רצון בתכלית העול כו' כנ"ל והוא הראש
 במדרגה זו דמדת המל' וסוף מדרגתה הוא כאשר
 נתקיים גזירתו ורצון המלך שנק' עול מצות בפ"מ ויש
 בכלל ר' מנה ונכלל הסוף בראש ובאמת העיק' לתחלת
 התענוג שבמלוכ' אינו רק שלימותו בסוף מעשה בקיום
 כל רצונו אלא שא"א להיות כ"א ע"י בחי' ביטול רצון
 א"כ הביטול רצון הוא הטפל לגבי העיקר שהוא קיום
 רצונו הבא מצד עוז תוקף מלכותו ואימתו כו' דהיינו
 שבקיום גזירתו שם הוא ממש עוז תקפו של מלכותו
 כמו שהוא ובחי' ביטול רצון שבקיום זה הוא רק בחי'
 הסתעפות מעצם תקפו של מלכותו כסוף שנכלל בראש
 כו' מאחר שסוף מעשה בקיום הרצון עלה תחלה
 למחשבה ורצון זה דהשתררות לביטול כל רצון כו'
 וד"ל. ודוגמא לכ"ז הוא מה שמצינו במ"ת שאמרו
 נעשה ונשמע ואמר מי גילה לבני רז זה שהקדימו נעשה
 לנשמע כי נעש' זה הוא כח הקיום בפ"מ שנקרא עול
 מצות שמסתעף מעול מ"ש שהוא השמיע' לרצונו בבחי'

6 ולא מצד עצם הרצון רק שצריך לקיים רצונו בפ"מ
7 שבזה הוא מבחי' בעל הרצון שממנו תחילת המחשבה
8 כו' וכשאמרו נעשה ה"ז בא ג"כ בעצמות הנפש הנקרא
9 בחי' יחידה להיות מוכן לקיום כל רצון בפ"מ דוקא
10 ואח"כ נשמע בבחי' ביטול רצון כו' מטעם הנ"ל וד"ל):

שער התפילה. אחרי ה"א תלכו. מג"פ

קונטרס קטן בענין בחירה

1 ביטול רצון כנ"ל ומצד שסוף מעשה עלה במח' כנ"ל
2 ע"כ הקדימו נעשה לנשמע (ושרש הענין לפי שביטול
3 רצון אינו מגיע לבעל הרצון עצמו שמשם מקור כל רצון
4 רק לרצון העליון כמו בטל רצונך מפני רצונו דוקא ולא
5 מפני עצמותו ממש אבל נעשה הוא הקיום לכל רצון

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

22 נפש השכלית שיהי' ביכולתו לקבל מאדם העליון שעל
23 הכסא וכמ"ש ועל הכסא דמות כמראה אדם, אבל
24 בע"ח אינו בדוגמא התואר והצורה כמו האדם שהוא
25 בר שכל וזהו ענין הצורה, וכמו"כ הוא למעלה בדבר
26 ה' שמים נעשו וזהו באותיו' הדיבור שלמעלה נבראו
27 וכמו בעשרה מאמרות נברא העולם, ויש בזה בד"פ
28 חומר וצורה היינו החומר של האותיו' והצורה התמונה
29 והתואר של כל אות ואות וזהו בחי' חכ' שבמע"ב
30 שבהן נבראו העולם חומר וצורה אבל העולם הם בחי'
31 נפרדים כו' זהו ע"י שם אלקי' ק"ך צירופי אלקי'
32 ומכאן ואילך צא וחשוב כמ"ש בס' יצירה כי אלקי'
33 הוא בחי' הסתר וכמ"ש כי שמש ומגן הוי' אלקי', אזי
34 שם האלקי' מסתיר על שם הוי', אבל יש עוד צורה
35 והוא שם הוי' שיהי' יחוד הוי' אלקי', וזהו ענין הצורה
36 שמזה הביטול בכל הנברא' ולא יהי' נפרדים. וזהו
37 התירוץ הגם שאפשר להבראות בדיבור וכמ"ש בדבר
38 ה' שמים נעשו אבל ה' נפרדי', וזהו כולם בחכ' עשית
39 כל אשר חפץ ה' עשה שזהו ע"י שם הוי' שיהי'
40 הביטול בעולמות, וזהו ענין בעשרה מאמרות וגם
41 במאמר א' שהוא המח' שהוא שם הוי'.

מזוה מימין

1 אך באמת יש להבין מפני מה לא נברא הצורה ג"כ
2 מדבר ה'. וגם עוד זאת צריך להבין כי בעשרה
3 מאמרות נברא העולם והלא במאמר א' יכול להבראות
4 וזהו מאמר דבראשית מאמר כללי בראשית ת"י
5 בחוכמתא וזהו בחכ' ברא את העולמו' ובאמת ברא
6 בחכ' וכמ"ש בזה"ק במח' ברא את כל העולמו' וגם
7 בעשרה מאמרות. ולהבין זאת צ"ל עוד ענין חומר
8 וצורה כי יש שני בחי' צורה וכמו למשל מהגלגלים
9 שיש חומר הגלגל והצורה הוא התמונה של הגלגל איך
10 הוא אבל יש עוד צורה והוא נפש הגלגל המניע את
11 הגלגל, וכן הוא בדיבור הנה האותיו' הדיבור הוא
12 החומר שבדיבור והתמונה של האותיות הוא כמו
13 האלף הוא התמונה כך והב' הוא התמונה כך זהו ענין
14 הצורה התמונה של כל אות ואות כי חלוקי' הם
15 בתמונותיהן ובתוארם, ויש עוד צורה הוא השכל
16 שבדיבור, כמו תיבת ברוך שאמר שהאותיו' הם
17 החומר, והתואר והתמונה הוא הצורה, והשכל שכתביבת
18 ברוך שאמר הוא צורה לצורה, וכמו האדם שגוף האדם
19 הוא החומר והתמונה והתואר שבאדם הוא הצורה כי
20 האדם הוא מחולק בתמונה ותואר משאר כל הנברא'
21 מחמת שהאדם הוא נעשה בצלמנו כדמותנו, ויש לו

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

5 במחשבה, ולכאורה מהו השבח הלא מחשבה היא
6 לבוש כמו שאנו רואים כשנצרך לומר איזה שכל
7 נתלבש תחלה באותיות המחשבה, אך הענין כי הנה
8 איתא בזהר מחשבה ויובלא לא אתפריש לעלמין,

1 אך מ"מ כשנש"י מתעלים, מתעלים על ידם גם
2 המלאכים, כי הנשמה ירדה למטה להתלבש בגוף
3 ונה"ב ירידה צורך עלי' שע"י קיום התומ"צ וביורו
4 נה"ב נתעלית למעלה מעלה משרשה כי נש"י עלו

11 המקיף, וע"י מתעלים גם המלאכים כמ"ש סולם מוצב
 12 ארצה כו' והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים, סולם
 13 הוא נש"י שנשפלה למטה ושרשה למעלה, ומלאכי
 14 אלקים עולים כפי' הפשוט שקאי על מלאכים וכשנש"י
 15 הם בעילוי גם המלאכים מתעלים וכשהם בירידה כמו
 16 בזה"ג שהם בתכלית השפלות המלאכים הם ג"כ
 17 בירידה, הגם שנש"י מקבלים ההשפעה ע"י המלאכים
 18 מ"מ הרי אין להם תומ"צ ולא בשבילם הי' הכוונה
 19 מבריות עולמות כ"א בשביל נשמות ישראל, לכן
 20 מתעלים על ידם.

1 ויובלא הוא בינה וא"כ מחשבה הוא חכמה, ושרש
 2 נש"י הוא מחכמה ועליתה הוא לכתר, והענין כי הנה
 3 כתיב כי על כל כבוד חופה כי כבוד הוא ל"ב נ"ח ויש
 4 שני בחי' כבוד, כבוד עילאה חכ"ע דאצי', וכבוד
 5 תתאה מל', ולכל כבוד יש חופה המקיף ויש מקיף
 6 המקיף לשני הבחי' כבוד בשוה, ולשם מתעלית
 7 הנשמה. ואפי' לפי הפי' ששרש נש"י הוא מח"ס חכמה
 8 שבכתר שזהו לשון עלה, העלי' הוא הגבה ממנה לכתר
 9 שבכתר. וזהו חתנים מחופתם חתן הוא מלשון חות
 10 דרגא שהוא ירידת הנשמה, והעלי' הוא לחופה שהוא

קול מצהלות

בס"ד, על החתונה פ' בא, תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

23 ברוך הוא, בהתגלות עצמות הנשמה ברצון עצמי
 24 לעצמות אין סוף ברוך הוא בלי שום כוונה וכלי שום
 25 מבוקש כלל כו'. כפי שהקדוש-ברוך-הוא אוהב את
 26 ישראל ללא תנאי ולא בשביל להשיג איזה דבר, כך אצל
 27 ישראל כאשר מתגלה עצם נשמתם, אהבתם לקב"ה
 28 אינה בשביל להשיג איזה עילוי אלא מצד שעצם אחד.
 29 דהנה יש רצון נמוך יותר בנשמות ישראל שהוא בתוקף
 30 ההתפעלות והוא הרצון בגילוי אלקות, וכמו שאומר
 31 הפסוק⁷²: כאיל תערוג על אפיקי מים כן נפשי תערוג
 32 אליך אלקים, שהוא בחינת הצעקה של הנשמה על
 33 העדר הגילוי אלקות כו', וכמו לשון הפסוק⁷³: צמאה
 34 לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים -
 35 שפירושו, שהנפש כמהה לגילוי אלקות כמו אדם
 36 הנמצא במדבר ורוצה מים, שלא יש (שאינן) גילוי אלקות
 37 כו', והוא הרצון בהגילויים כו', שהנשמה רוצה שיהיה
 38 לה גילוי אלקות. רצון זה, הוא אינו עצמי ממש אלא
 39 יש בו מבוקש והוא גילוי אלקות.
 40 וכמו כן הרצון היותר נעלה, דעליו אומר הפסוק⁷⁴: מי
 41 לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ כו' שאינו רוצה
 42 בהגילויים כו', וכפי שמסופר⁷⁵ על אדמו"ר הזקן, שהיה
 43 אומר בשעת דביקותו "אינני רוצה לא את הגן עדן
 44 שלך ולא את העולם הבא שלך, אני רוצה רק אותך

1 וכמו כן הרצון בתורה ומצוות הוא גם כן הרצון בגילוי
 2 אלקות כו', - הסיבה שהקדוש-ברוך-הוא רוצה שיקיימו
 3 תורה ומצוות היא, כיון שעל-ידי קיום התורה והמצוות
 4 נעשה גילוי אלקות בעולם, ולכן גם רצון זה הוא אינו
 5 רצון העצמות ממש, כיון שיש בו כוונה פנימית.
 6 מה שאין כן הרצון והאהבה הקדוש-ברוך-הוא בנשמות
 7 ישראל בעצם אין זה מצד הגילויים כ"א מצד שישראל
 8 והקדוש-ברוך-הוא הם דבר אחד בבחינת העצם, ולכן
 9 כתיב⁷⁰ ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא
 10 מאסתים כו', כלומר, אפילו בזמן הריחוק בגשמיות,
 11 שהוא בגלל הריחוק ברוחניות כו' למרות שאז אין גילוי
 12 אלקות ואין מעלות גלויות בישראל, בכל זאת לא מואס
 13 הקדוש-ברוך-הוא בישראל כיון שהם חלק מעצמותו,
 14 דהרי, כדברי חכמינו⁷¹: בין כך ובין כך בניי הם כו'
 15 ולהחליפם באומה אחרת - חס ושלום - אי אפשר כו',
 16 דאיך שהוא - בכל מצב שיהיו ישראל, אפילו בנמוך
 17 ביותר חס ושלום אי אפשר להחליפם כו', והיינו בחינת
 18 רצון עצמי ממש כו'. כפי שאב אוהב את בנו ללא שום
 19 תנאים מצד שהבן מושרש באביו.
 20 וכדוגמא כזאת הוא בנשמות ישראל - כמו שרצון עצמי
 21 הוא גם ביחס הבן אל האב (ולא רק ביחס האב אל
 22 הבן). כך למעלה, לנשמות ישראל יש רצון עצמי לקדוש

73. סג, ב.
 74. עג, כה.
 75. יום יח כסלו.

70. כו, מד.
 71. לו, א (שו"ת הרשב"א סי' קצד). רות רבה פתיחתא ג.
 פסחים פז, או שם נתבאר.
 72. מב, ב.

12 לנשמה מבוקש גם אם הוא המשכת העצם מראה שאין
 13 זה עצמות הרצון ממש, כיון שמצד עצמות, הרצון הוא
 14 אינו מצד סיבה כל שהיא, אלא שרצונה זהו רק מפני
 15 שהיא מושרשת בעצמות על כן בהתגלות עצם הנשמה
 16 הרי היא בשלהבת העולה מאליה ללא כוונה ומבוקש
 17 ברצון, וכפי שמוסבר בתניא⁷⁶, שכשהשלהבת עולה
 18 למקורה, לא נשאר ממנה כלום ובכל זאת רוצה לעלות,
 19 כך הרצון של הנשמה למקורה אינו בשביל להשיג
 20 איזה דבר, אלא שנמשכת (זיא ציהט ועך) לאלקות
 21 מאליה בבחינת רצון עצמי בו.

1 לבדך", שלמרות שרצון זה הוא כבר לא רצון לגילויים
 2 אלא לעצמותו יתברך הרי מבל"מקום יש בזה מבוקש
 3 אם שהמבוקש הוא שרוצה בהמשכה העצמית, היינו,
 4 שהעצמות תמשך אליו (מלמעלה למטה), או שרוצה
 5 להתבלל בו, שהוא יוכלל בהעצמות (מלמטה למעלה),
 6 הרי כל זה הוא איזה מבוקש בו. כיון שבסופו של דבר
 7 יש לרצון זה מטרה ומבוקש כל שהוא, אין זה רצון
 8 עצמי מוחלט.
 9 אבל אמיתת רצון העצמי הוא מה שעצם הנשמה
 10 תתעורר בבחינת עצמות אלקות בלי שום מבוקש כלל
 11 וכלי שום חשבון לנפשו בו, כלומר, זה גופא שיש

שבת פרשת נצבים

76. אמרים פרק יט.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים חלק א

1 הוראות התורה – גם בטמא וטהור שבשכלו, מדותיו והנהגותיו של האדם. ולכן חומה
 2 – זו תורה אינו מספיק, וצריך גם מגדלים, שזהו יראת שמים וכח מסירות נפש להתפלל
 3 בציבור ולקבוע עתים ללמוד תורה ברבים.

23 שלא להניח תפלין או לחלל השבת ולאכל טרפה,
 24 ולזאת הוא מתחיל לסבב פמה מצודות, וכמו השממית
 25 שצויה את הזבוב, דכונתה הוא למצץ לשד חיותו של
 26 הזבוב, ומכל מקום אינה ממיטה תקף אלא שמסבבה
 27 בקורי עפכיש בציורים שונים, ואחר כך פאשר הזבוב
 28 סבובה מכל צד אז השממית מוצץ לשד חיותו, וכן
 29 בסבובי היצר הרע שמסבב את האדם במצודותיו,
 30 דהנה אמרו רבותינו ז"ל (ספ"ה נב, עמוד ב): "אמר
 31 רבא, בתחלה קראו (הנביא את היצר הרע בשם) הלף,
 32 ולבסוף קראו אורח (אכסנאי, רש"י), שפאמר (שמואל-
 33 ב יב) ויבא הלף לאיש העשיר, ויחמל לקחת מצאנו
 34 ומבקר לעשות לארח הפא לו" וגו', ובהנה חלק ג דף
 35 רסז עמוד ב איתא: "יבי חייא אמר, יצר הרע פד אתי
 36 לאדווגא ביה לבר נש, דמי לבר נש דקרוב לפתחא,
 37 ודמי דלא אית מאן דמחי בידיה. עאל לביתא ואתעביד
 38 ליה אורח, חמי דלא אית מאן דמחי בידיה וניזיל ליה
 39 לארחה. פיון דעיל לביתא ולא אית דימחי בידיה,
 40 אתמנא עליה ואתעביד מאריה דביתא, עד דישתפח
 41 דכל ביתא קאים בךשותיה"⁷⁷, דכאשר היצר הרע רואה

4 וזהו "זאת התורה – אדם", דעניני הוראת התורה
 5 בהבדור דתערוכות טוב ורע, הרי אין זה רק
 6 בהוראת אסור וקהר וטמא וטהור דענינים הגשמיים
 7 בלבד, אלא גם בהטמא וטהור ואסור וקהר שבשכלו,
 8 מדותיו, הנהגותיו ורגילותו של האדם עצמו. וזהו "אני
 9 חומה – זו תורה", שהיא חומה בפני היצר ואויב שהוא
 10 היצר הרע. אמנם חומה לבד אינו מועיל, וצריכים גם
 11 מגדלות שהם שומרי החומה עצמה, והינו דתורה לבד
 12 אינו מועיל עדין, וכהא"כ דירבעם שלא נמצא שום דפי
 13 בתורתו, וכל טעמי תורה גלויים לו, אלא שיצא מפתקא
 14 של ירושלים, ולכן הנה תורה לבד אינו מספיק וצריך
 15 להיות תורה ויראת שמים. וזהו "אני חומה ושרי
 16 כמגדלות", דהנה בכדי להגן על עיר קטנה שהוא הגוף
 17 שבטבעו נמשך אחרי ענינים גופניים דאכילה ושתיה
 18 ושאר חמדי הגוף, ויבא אליה מלך גדול" זה היצר
 19 הרע והנפש הטבעי שהוא משרש בהעיר קטנה משעה
 20 שיוצא לאור העולם, ודרכו הוא לסבב בכמה סבות,
 21 וכנ"ל דהיצר הרע אינו פא בתחלה להחטיא את האדם
 22 באסורי דאורייתא, כי איש ישראל לא ישמע לו בתחלה

כד. וכמו זה. כה. כאשר בא היצר הרע להתחבר לאדם, דומה לאדם שמתקרב לפתח (הבית) ורואה שאין מי שמוחה בידו, נכנס לבית ונעשה לו אורח, רואה שאין מי שמוחה בידו ו(לומר) ללכת לו לדרכו, כיון שנכנס לבית ואין מי שימחה

מאבותינו, אבל הם בהעלם, ולזאת זהו שמירה רק בפני
 שונא גלוי, דכאשר חס ושלום תפצים להעבירו על דת
 ישראל אז החומה מקפאת, אבל השונא נסתר יכול חס
 ושלום עוד להכנס לעיר קטנה ולהתריבה חס ושלום,
 ולזה דרוש מגדלות, שהם בתי פנסיות – תפלה בצבור,
 ובתי מדרשים – קביעות עתים לתורה ברבים. ור' יוחנן
 אמר, אני חומה – זו תורה, ושדי פמגדלות – אלו
 תלמידי חכמים, דהן אמת ד"אני חומה" זה פנסת
 ישראל בהמדות טובות ואמונה ומסירת נפש שיש לנו
 בירושה מאבותינו, והמגדלות המה בבתי פנסיות ובתי
 מדרשים, אבל אין זה מספיק עדין, אלא "אני חומה –
 זו תורה" ביראת שמים, וזהו "ומגדלות – אלו תלמידי
 חכמים", שאינו אלו שהם רק יודעי תורה בלבד, אלא
 שמקיימים אותה בחם של יראת שמים ועוסקים
 בהרבצת תורה, וקביעות עתים לתורה ברבים בבתי
 פנסיות ובבתי מדרשים, שבזה מתזקקים החומה דכנסת
 ישראל להיות "לכל ישראל יהיה אור במושבותם",
 דגם בביתם יאיר אור התורה והמצוה.

י"ט כסלו, תרצ"ב. בית הכנסת ליבאוויטש, ריגא

שהבית ריקה מתורה, מתחיל להתארח בה עד שנעשה
 רחמנא לצלן בעל דעה בעניני הנהגת האדם בעצמו
 ובאנשי ביתו ומורידו מדחי אל דחי. ובכדי להנצל
 מהשונא הגלוי והנסתר צריכים חומה ומגדלים, וזהו
 "אני חומה – זה אברהם, שאמר רבון העולמים מעמיד
 אני לפניך דברים בחומה", וכמאמר רבותינו ז"ל
 (יבמות עט עמוד א) "ג' סימנים יש באמה זו, רחמינים
 בישינים וגומלי חסדים", שהם מדות טובות הקבועים
 בלב כל ישראל, וכתב "והאמין בהו'", דאברהם
 אבינו עליו השלום ראש למאמינים, ואמר רבותינו ז"ל
 (שבת צז עמוד א) "אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה,
 ישראל הם מאמינים בני מאמינים", שהיא האמונה
 הפשוטה בהו' אלקינו דקבועה בלב כל ישראל,
 ובחומה זו ישנם מגדלות שהוא הכח דמסירות נפש
 שיש בכל אחד מ ישראל. וזהו דעת רבא "אני חומה –
 זו פנסת ישראל", דאיש ישראל א איז א חומה כו,
 להיות דבכל אחד ואחד מ ישראל יש המדות טובות
 והאמונה הפשוטה והמסירות נפש בירושה לנו

בידו, מתמנה עליו ונעשה (האורח) בעל הבית, עד שנמצא שכל הבית עומד ברשותו. כו. יהודי הוא חומה.

ספר השיחות – ה'ש"ת"תש"א בלה"ק

למסור את הנפש על כך. ומיד קפצו כולם לים וטבעו.
 היו כאן שני פלאים: א) הם זכרו דברי הרבי
 אליהם לפני חמש שנים. ב) מה שה"צמח צדק"
 הכניס בהם כוחות למסור את נפשם.
 ב. כשה"צמח צדק" דיבר לפני החיילים אודות
 מסירות נפש על דת, הורה להם לפרסם את דבריו
 בין כל החיילים למקומותיהם. בגלל כך אסרה
 הממשלה את ה"צמח צדק", והיה נתון תחת השגחת
 הממשלה במשך ששה חדשים.
 ג. בשנת תרפ"ה התוועדתי עם אנשי חיל ברוסיה,
 שהיו חסידים ופעלו בהרבצת תורה ברוסיה. בהמשך
 הדיבורים דובר אז, שחסיד הוא זה שמדבר מעט,
 חושב הרבה, ועושה עוד יותר הרבה.

ש"פ בהעלותך. בסעודה

א. ה"צמח צדק" דיבר פעם¹ אל חיילים יהודיים
 בצבא הרוסי, ואמר להם:
 על המרת הדת ח"ו מוכרחים למסור את הנפש,
 גם כשהקיסר מצווה, צריך שתהיה מסירות נפש ולא
 לציות לו.
 עברו חמש שנים, ואירע שהקיסר הופיע ואנשי
 החיל הראו את גבורתם וחכמתם בקפיצה וריקדה.
 הקיסר נהנה הנאה מרובה ושאל את הגנרל, מי הם
 החיילים. והגנרל קרא בשמותיהם, יענקל, בערל ועוד
 שמות יהודיים. נכנס הקיסר ברציחה גדולה והורה
 להם להמיר את דתם ח"ו. ענו החיילים לקיסר:
 אדוננו המלך, לפני חמש שנים דיבר הרבי
 מליובאוויטש בפנינו ואמר לנו שאסור להמיר את
 הדת, גם כשהקיסר מצווה לעשות כך, וצריכים

(1) ראה בקונטרס: הצמח צדק ותנועת "ההשכלה" פ"ז.

אגרות קודש

ב"ה, ב' מ"ח תשי"י

ברוקלין

קבלתי בחוה"מ וברכתך וב"ב יחיו בבריאות הנכונה

ואשר תצליח בעבודתך על פי שליחותי, הצלחה ברוחניות

והצלחה בגשמיות, ואתענין במאד להודע מאתך בפרטיות.

ידידו הדו"ש ומברכו ואת ב"ב יחיו ולהצליח בעבודת

שליחותי בכל הענינים בגשמיות וברוחניות

ידידי הנכבד והנעלה הרב וו"ח אי"א

מוה"ר שלמה חיים ש"י קעסעלמאן

שלום וברכה!

שני מכתבי תלמידי היקר מערב יוכ"פ ומערב חגה"ס

אג"ק מוהרי"צ נרדך יד

אגרת קודש מאת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע

תרגום חפשי מאידיש ללא אחריות כלל וכלל

חלק ב'ג

בשבת ערב סליחות, היה ר' אברהם שאול בארשע, שם כיהן כ'מגיד' העירוני העילוי ממלייציץ, ר' נחמן פרוש, בכל הסביבה הלך שמו לפניו כנואם בחסד, העיקר היה אצלו להסביר על-ידי משל, ומשל כזה שכולם יכולים להבינו, כאשר שמע ר' אברהם שאול את דברי ה'מגיד' העירוני (= של ארשע - ר' נחמן) נדהם מאד, והוא (= ר' אברהם שאול) נשאר לעמוד כאילו דבקה לשונו לחיכו, הוא לא מצא לעצמו מקום היכן להניח את עצמו מרוב חרפה.

בטרם הספיק ר' אברהם שאול להתאושש, החל ה'מגיד' (= ר' נחמן פרוש) להכריז שהיום בלילה (= מוצאי-שבת) יתחילו לומר סליחות, וחייבים לעשות תשובה, אלו שיעשו תשובה ימחל להם בורא העולם, ויתן להם, לנשותיהם וילדיהם שנה טובה, ואילו לאלו שלא יעשו תשובה - יעניש בורא העולם אותם, נשותיהם וילדיהם בשנים שחורות משחור ובמחלות, וה'מגיד' החל לקלל בקללות מוות, אשר עשו על ר' אברהם שאול רושם רע מאד.

ביום הראשון של סליחות, היה נוהג ר' אברהם שאול - עוד משנות בחרותו - לצום, לכן נשאר באותו יום בבית-המדרש מלפני אמירת הסליחות עד למחרת לאחר מעריב, וביום השני של סליחות נסע לביתו, תיכף בבואו (= לדובראוונא) והיתה זו שעת מנחה מאוחרת, לא יכול היה ר' אברהם שאול להתאפק והלך לבית-המדרש הגדול, שם פגש קהל גדול, זה אמנם הפליא אותו במקצת שביום חול רגיל כזה יתאסף קהל כה גדול, בינתיים הגיע זמן תפילת ערבית, לאחר מעריב החל להתאסף קהל נוסף משאר בתי המדרש, אז נודע לר' אברהם שאול שה'מגיד' (= ר' מרדכי) יאמר דרוש.

דרשת תשובה נלהבת אמר ה'מגיד' (= ר' מרדכי) על הפסוק "ונפש כי תחטא", כל קהל הנוכחים בבית-המדרש געה בככי ובקול. וכאשר לב קהל השומעים היה כבר מספיק חם ושבור, החל ה'מגיד' (= ר' מרדכי) לדבר בקול תחנונים ולנחמם, באמרו, שבורא העולם שומע תפלת כל פה ובוחר לבות, והיות שעושים תשובה באמת, הרי הבורא ב"ה סולח ומוחל ויתן לכל אלה שעשו תשובה שנה טובה ומאושרת, ואלו שעדיין לא עשו תשובה, הרי בזכות אלו שכן עשו תשובה, ירחם הבורא (=יחידו של עולם) על אלה שלעת-עתה לא עשו תשובה, ויתן להם התעוררות הלב לעשות תשובה כדי שתהיה להם ולבני ביתם שנה טובה ומאושרת.

1 ר' אברהם שאול היה בהתפעלות מאד גדולה מהדרשה של (= המגיד - ר' מרדכי) בכלל,
 2 ומ'אהבת ישראל' של ה'מגיד' (= ר' מרדכי) בפרט, ניכר שהוא (= המגיד - ר' מרדכי) נזהר
 3 בכמה מיני זהירות שחלילה לא תיפלט ממנו מלה קשה אפילו על כאלו ש(= לעת עתה) אינם
 4 שומרי תורה ומצוות.

5 אח! איזה הבדל - חושב לעצמו ר' אברהם שאול - יש בין ה'מגיד' של העיר ארשע (= ר'
 6 נחמן פרוש), ובין ה'מגיד' הזה (= ר' מרדכי), ה'מגיד' של העיר ארשע מדבר מה שאינו ראוי
 7 להישמע, ובמשלים כאלה שטותיים, מקלל קללות נמרצות ומרות. ואילו ה'מגיד' הזה (= ר'
 8 מרדכי) אומר חידושי תורה אמיתיים, פנינים יקרות, כולם מבינים זאת ומגיש זאת בצורה מובנת
 9 יותר על-ידי משליו המבריקים, ואומר זאת בכזו אהבה וחיבה, שזה ממש מחי' (= נפשות)
 10 לשמוע זאת, 'מגיד' זה (= ר' מרדכי) מקרב באמת את לבן של ישראל לאביהן שבשמים.

11 אבל - מנקרת בראשו של ר' אברהם שאול, ורקותיו בוערות - הרי 'מגיד' זה (= ר' מרדכי)
 12 הוא תלמיד הבעל-שם-טוב, הוא (= ר' מרדכי) עצמו סיפר שהוא למד שם (אצל הבעל-שם-טוב)
 13 זמן ניכר. ולפי מה שהוא (= ר' אברהם שאול) שמע - ביריד בבריסק, וגם מהלמדנים שנסעו
 14 (= יחד אתו) לשקלאוו - אין העניין עם הבעל-שם-טוב ברור לחלוטין.

15 הוא - ר' אברהם שאול - חושש אפילו לחשוב על המילים ששמע - בבריסק, ובדרכו
 16 לשקלאוו - אודות הבעל-שם-טוב ותלמידיו, ואם ה'מגיד' (= ר' מרדכי) גם הוא תלמיד
 17 הבעל-שם-טוב - ועובדת היותו אצל הבעל-שם-טוב הרי זה דבר ודאי, הוא (= ר' מרדכי) עצמו
 18 סיפר זאת, אך אם הוא אמנם תלמידו (= של הבעל-שם-טוב) - הרי זה רע ומר. אלא, יכול
 19 להיות - מהרהר לעצמו ר' אברהם שאול - שהוא (= ר' מרדכי) כן למד אצל הבעל-שם-טוב,
 20 ולמרות זאת אין הוא נחשב לתלמידו. אך אם הוא (ר' מרדכי) חלילה כן תלמידו (= של
 21 הבעל-שם-טוב), הרי זה מאד לא טוב.

22 ועם כאלו מחשבות נוגות הגורמות לעגמת נפש ולא ברורות, עמד ר' אברהם שאול ושמע
 23 את דרשתו של ה'מגיד'. וכאשר סיים ה'מגיד' (= ר' מרדכי) את המילים הערבות ומלאות האהבה
 24 והניחומים ש"גם אלו שעדיין אינם כדבעי, יתעוררו בתשובה על-ידי זכותם של אלו שכן חזרו
 25 בתשובה", הרי מילים אלו השפיעו כל-כך על ר' אברהם שאול עד שכמעט ודיבר לעצמו, שאדם
 26 כזה כמו ה'מגיד' אינו יכול להיות תלמידו של אחד כזה כפי שתואר הבעל-שם-טוב על ידי אנשי
 27 בריסק והלמדנים שנסעו עמו לשקלאוו.

28 תוך כדי כך, הרי הוא שומע איך שה'מגיד' אומר: "ועכשיו אספר לכם מעשה שקרה בזמן
 29 היותי אצל הרבי (= הבעל שם טוב)".

30 ר' אברהם שאול הבחין, שתיכף שה'מגיד' אמר מילים ספורות אלו ש"עכשיו הוא יספר
 31 משהו שהתרחש בזמן היותו אצל רבו (= הבעל שם טוב)", השתררה דממה מוחלטת בבית
 32 המדרש, דבר שהפליא מאד את ר' אברהם שאול. הוא (= ר' אברהם שאול) הרי מכיר היטב את
 33 אנשי דובראוונא, אך כזו הדרת כבוד של דרך-ארץ שישנה כלפי ה'מגיד' הוא לא ראה אף פעם
 34 בדובראוונא. אפילו בעבר הרחוק לפני חמישים שנה, כאשר הוא (= ר' אברהם שאול) הגיע
 35 לדובראוונא, ואז היה ר' ברוך יקותיאל ברכה'ס ראש המדברים, וחותנו - ר' אבלי פעפער - היה
 36 הקצין, לא היתה לאנשי דובראוונא כזו דרך-ארץ כלפם, כפי שישנה כעת לפני ה'מגיד', וכל זה
 37 - חושב לעצמו ר' אברהם שאול - קרה במשך חודש זה שהוא (= ר' אברהם שאול) היה בדרכים.
 38 קודם, בהתחלה זה לא היה כך.

1 החל מהשבת הראשונה בחודש אלול, הנהיג ה'מגיד' מנהג שלאחר הדרשה שהוא אומר
 2 בשבת לפני מנחה, מספר הוא סיפור מעשה שהתרחש אצל רבו (= הבעל שם טוב), בעת שהוא
 3 (= ר' מרדכי) למד שם. הוא - ה'מגיד' - מספר את המעשה, ונותן להבין את ה'מוסר השכל'
 4 הנלמד מהסיפור.

5 בשבת הראשונה, סיפר ה'מגיד' על לימודיו בישיבת סמארגאן עם עוד הרבה בחורי ישיבה,
 6 אך (= במיוחד) "שלשתנו, אני - אשר כוניתי בישיבה מרדכי באיעווער - בעריל קאבילניקער,
 7 וחיים מאזירער - הריהו הגאון ר' חיים רעסאסנער (= ה'פרוש') - לאחר חתונתי, היתה לי פרנסה
 8 טובה, ועלה בי הרצון לערוך גלות".

9 אני - מספר ה'מגיד' - חשבתי שלפי גודל למדנותי וצדקותי הגדולה, מגיע לי גילוי אליהו,
 10 אך כאשר לא היה לי גילוי אליהו, תליתי שהסיבה לזה היא "שכינתא בגלותא", והתחלתי ללמוד
 11 קבלה, וכך למדתי כמה שנים, וברוך-השם התעליתי רבות בלימוד הקבלה, ותשוקתי לגילוי
 12 אליהו גברה, והשאלה מדוע אין לי גילוי אליהו נהייתה קשה יותר, ולכן חשבתי לעצמי שאני
 13 צריך להיות במשך כמה שנים ללא הפסק במצב של "לא פסיק פומי מגירסא".

14 במשך הזמן - מספר ה'מגיד' - הספקתי ב"ה ללמוד כמה פעמים את הבעלי ואת הירושלמי,
 15 את הרמב"ם לעסתי היטב ולמדתי הרבה קבלה, גם ספרי מוסר למדתי רבות, והייתי בטוח מאד
 16 בשלימות ידיעותי בתורה ובצדיקותי, והייתי מאד תמה על כך שאין לי גילוי אליהו, או לפחות
 17 לקבל איזושהי דרישת שלום ממתיבתא דרקיעא, לכן החלטתי לצאת לגלות, והיות ובכל הסביבה
 18 והגליל היה לי ב"ה שם מפורסם כגאון מקובל וצדיק, לכן נדרתי למרחקים.

19 כאשר הגעתי לסביבת קיעו (= ממשיך ה'מגיד' לספר) פגשתי יהודים לומדים, הם סיפרו
 20 לי שהלאה קרוב יותר לבוקאוניע ישנו גאון גדול, צדיק ובעל מופת. בשבועות הראשונים, לא
 21 הרשים אותי מידע זה. בהמשך הליכתי הגעתי לעיירה זאסלעוו, ונכנסתי - כדרכי תמיד - לבית
 22 המדרש. היה זה בזמן הקיץ בתחילת חודש אב, ביום שלישי בצהריים. בהכנסי לבית המדרש,
 23 הבחנתי ביהודי שעומד עטוף בטלית ותפילין, לתומי חשבתי שוודאי הרי יהודי זה הוא אחד
 24 מעשרה בטלנים, שלומד כל היום עטוף בטלית ותפילין, הנחתי את שקי והתיישבתי לנוח, ואז
 25 שומע הנני שיהודי זה מתפלל, ואוחז בברכת קריאת-שמע. אצלי היה זה חידוש, בימי חיי לא
 26 ראיתי, שבצהרי קיץ יאחזו רק בברכת קריאת-שמע.

אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע כרך ג' עמודים קנרדעט
 שמועות וסיפורים חלק ג עמודים 186-1.
 הוגהה על פי צילום כתב יד קודש. הסיום חסר

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שלישי עמוד א

- 1 ליטול אפילו מתוך הבית, ושלא כדברי שמואל.
 2 מתרצת הגמרא: תרנמה - תירגם, ביאר את הפסוקים רב פפא
 3 גריה דרב נחמן, קמיה דרב יוסף, ואמרי לה שביאר זאת רב פפא
 4 גריה דרב יוסף, קמיה דרב יוסף, לעולם הפסוקים האוסרים למשכן
 5 ריחיים ורכב ובגד אלמנה עוסקים פבעל חוב עצמו, ואין ללמוד
 6 מכאן שדברים אחרים רשאי המלוה ליטול, אלא נכתבו פסוקים
 7 אלו כדי לעבור עליהם - על נטילת דברים אלו פשני לאוין, גם
 8 באיסור חבלת כלים מסוימים אלו, וגם באיסור להכנס לבית הלוה
 9 למשכנו.
 10 הגמרא מקשה על דינו של שמואל מברייתא: תא שמע, שנינו
- 11 בברייתא, מפשמע שנאמר בפסוק (שם כד יא) 'בחוג תעמוד ויציא
 12 אליך את העבט', וכי איני יודע - מבין ולומד מדעתי שהאיש אשר
 13 אתה נושאה בו הוא אשר יציא אליך את העבט, שאם לא כן מי
 14 יוציאנו, אלא מה תלמוד לומר 'והאיש אשר אתה נושאה בו, לרבות
 15 שליח בית דין. מדייקת הגמרא מהברייתא, מאי לאו - האם אין
 16 כוונת הברייתא, שהפסוק בא לחדש ששליח בית דין דינו כלוה,
 17 שרשאי להכנס לביתו, ופירוש הפסוק הוא כך, 'בחוג תעמוד'
 18 אתה המלוה, 'והאיש', שהוא שליח בית דין, וכן 'אשר אתה נושאה
 19 בו' שזהו הלוה, יוציא אליך את העבט. ושלא כדברי שמואל
 20 האומר שאף שליח בית דין אינו רשאי להכנס לביתו של הלוה.

פרשת שמות

א ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו: ב ראובן שמעון לוי ויהודה: ג יששכר זבולן ובנימן: ד דן ונפתלי גר ואשר: ה ויהי כל-נפש יצאי ירד-יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים: ו יומת יוסף וכל-אחיו וכל הדור ההוא: ז ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד ותמלא הארץ אתם: ח (לוי) ט ויקם מלך-חדש על-מצרים אשר לא-ידע את-יוסף: י ויאמר אל-עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו: יא הבה נתחכמה לו פן-ירבה והיה פיר-תקראנה מלחמה ונוסף גם- הוא על-שנאינו ונלחם-בנו ועלה מן-הארץ: יב וישומו עליו שרי משים למען ענתו בסבלתם ויבן ערי מספנות לפרעה את-פתם ואת- רעמסס: יג וכאשר יענו אתו בן ירבה וכן יפרץ ויקצו מפני בני ישראל: יד ויעבדו מצרים את-בני ישראל בפרך: יו וימררו את-חייהם בעבדה קשה בחמר ובכלבנים ובכל-עבדה בשדה את כל-עבדתם אשר-עבדו בהם בפרך: יז ויאמר מלך מצרים למולדת העברית אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה: יח ויאמר בילדכן את-העבריות וראיתן על-האבנים אם- בן הוא והמתן אתו ואם-בת הוא וחיה: יט ויתראן המולדת את-האלהים ולא עשו פאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיינ את-הילדים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 846)

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה (א, א) שמו של אדם אינו קשור לעצמותו, ואינו אלא כדי שהזולת יוכל ליצר קשר עמו. והינו ש'שם' הוא בחינת הארה, לא בחינת עצם. זהו ואלה שמות - רק הארת הנשמה נמשכת ויוֹרדת במצר הגוף והעולם, שכן הגוף אינו 'כלי' לעצם הנשמה.

שני י ויקרא מלך-מצרים למולדת ויאמר להן מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיינ את-הילדים:

י ויתאמרן המולדת אל-פרעה כי לא כנשים המצרית העברית כייחיות הנה במרם תבוא אלתי המולדת וילדו: יא ויטיב אלהים למולדת וירב העם ויעצמו מאד: יב ויהי פיר-ראו המולדת את-האלהים ויעש להם פתים: יג ויצו פרעה לכל-עמו לאמר כל-הבן הילוד היארה תשליכו וכל-הבת תחיון: יד ויאמר אל-פרעה ויקח את-בת-לוי: יו ותהר האשה ותלד בן ותרא אתו כייטוב הוא ותצפנהו שלשה ירחים: יז ולא-יכלה עוד הצפינו ותקח-לו תבת גומא ותחמרה בחמר ובנפת ותשם בה את-הילד ותשם בסוף על-שפת היאר: יח ותתצב אחרו מרחק לדעה מה-יעשה לו: יט ותרד בת-פרעה לרחץ על- היאר ונערתיה הלכת על-יד היאר ותרא את-התבה בתוך הפוף ותשלח את-אמתה ותקחה: יא ותפתח ותראהו את-הילד והנה-נער בכה ותחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה: יב ותאמר אחרו אל-בת-פרעה האלף וקראתי לך אשה מינקת מן העברית ותינק לך את- הילד: יג ותאמר-לה בת-פרעה לכי ותלד העלמה ותקרא את-אם הילד: יד ותאמר לה בת-פרעה הילכי את-הילד הזה והינקו לי ואני אתן את-שכרך ותקח האשה הילד ותניקו: יו ויגדל הילד ותבאהו לבת-פרעה ויהי-לה לבן ותקרא שמו משה ותאמר כי מן-המים משיתוהו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 26)

ותרא אותו כי טוב הוא (ב, ב) נולד קשהוא מהול . . נתמלא הבית פלו אור (סוטה יב, א). נולד מהול - רומז על צדקותו כשלעצמו (היצר הרע, שנקרא 'ערל' (סוכה נב, א), לא הסתיר על נפשו האלקית). נתמלא הבית אור - רומז על מעלתו כמשפיע ורועה לישראל ולעולם. הדבר נרמז גם בדברי רש"י להלן פסוק יא: לקומה - שלמות עצמית. לגדלה, שמנהו פרעה על ביתו - שלמות בתור מנהיג ורועה.

שלישי ^א ויהי ^ב בימים ההם ויגדל משה ויצא אל־אחיו וירא בסבלתם וירא איש מצרי מכה איש־עברי מאחיו: ^ג ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את־המצרי ויטמנהו בחול: ^ד ויצא ביום השני והנה שני־אנשים עברים נצים ויאמר לרשע למה תכה רעך: ^ה ויאמר מי שמך לאיש שר ושפט עלינו הלהרגני אתה אמר כאשר הרגת את־המצרי וירא משה ויאמר אכן נודע הדבר: ^ו וישמע פרעה את־הדבר הזה ויבקש להרג את־משה ויברח משה מפני פרעה וישב בארץ־מדין וישב על־הפאר: ^ז ולכתו מדין שבע בנות ותבאנה ותדלנה ותמלאנה את־הרהטים להשקות צאן אביהן: ^ח ויבאו הרעים ויגרשו ויקם משה וישען וישק את־צאנם: ^ט ותבאנה אל־רעואל אביהן ויאמר מדוע מהרתן בא היום: ^י ותאמרן איש מצרי הצילנו מיד הרעים וגם־דלה דלה לנו וישק את־הצאן: ^{יא} ויאמר אל־בנתיו ואיו למה זה עזבתן את־האיש קראן לו ויאכל לחם: ^{יב} ויואל משה לשבת את־האיש ויתן את־צפרה בתו למשה: ^{יג} ותלד בן ויקרא את־שמו גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה: ^{יד} ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני־ישראל מן־העבדה ויזעקו ותעל שועתם אל־האלהים מן־העבדה: ^{טו} וישמע אלהים את־נאקתם ויזכר אלהים את־בריתו את־אברהם את־יצחק ואת־יעקב: ^{טז} וירא אלהים את־בני ישראל וידע אלהים: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם לה עמ' 64)

וירא כי אין איש (ב, יב) משה ראה שאין מי שיציל את היהודי, והוא חייב להשפדל בזה.

רביעי ג ^א ומשה היה רעה את־צאן יתרו חתנו פתן מדין וינהג את־הצאן אחר המדבר ויבא

אל־הר האלהים חרבה: ^ב וירא מלאך יהוה אליו בלפת־אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בער באש והסנה איננו אכל: ^ג ויאמר משה אסרה־נא ואראה את־המראה הגדל הזה מדוע לא־יבער הסנה: ^ד וירא יהוה כי סר לראות ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר הנני: ^ה ויאמר אל־תקרב הלם של־נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת־קדש הוא: ^ו ויאמר אנכי אלהי אביך אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל־האלהים: ^ז ויאמר יהוה ראה ראיתי את־עני עמי אשר במצרים ואת־צעקתם שמעתי מפני נגשיו כי ידעתי את־מכאביו: ^ח וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן־הארץ ההוא אל־ארץ טובה ורחבה אל־ארץ זבת חלב ודבש אל־מקום הפנעני והחתי והאמרי והפרזי והחוי והיבסי: ^ט ועתה הנה צעקת בני־ישראל באה אלי וגם־ראיתי את־הלחץ אשר מצרים לחצים אתם: ^י ועתה לכה ואשלחך אל־פרעה והוצא את־עמי בני־ישראל ממצרים: ^{יא} ויאמר משה אל־האלהים מי אנכי כי אלך אל־פרעה וכי אוציא את־בני ישראל ממצרים: ^{יב} ויאמר כי־איהו עמך וזה־לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאתך את־העם ממצרים תעבדון את־האלהים על החר הזה: ^{יג} ויאמר משה אל־האלהים הנה אנכי בא אל־בני ישראל ואמרתי להם אלהי אבותיכם שלחני אליכם ואמרו־לי מה־שמו מה אמר אלהם: ^{יד} ויאמר אלהים אל־משה אשר אהיה אשר אהיה ויאמר כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם: ^{טו} ויאמר עוד אלהים אל־משה כה תאמר אל־בני ישראל יהוה אלהי אבותיכם אלהי אברהם יצחק

וְאֵלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם וְהִשְׁמִי לְעַלְמֵי וְזֶה
זְכָרִי לְדָר דָּר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לג עמ' 225)

הסנה בער באש והסנה איננו אפל (ג, ב) האש שלמעלה . . שורפת ואינה אוכלת (מדרש רבה) סנה - השפל מכל האילנות, רומז ליהודי, המשפיל ומבטל את עצמו. בער באש - יהודי צריך להרגיש אתה גדולה לה' ותשוקה עזה להתקרב אליו. איננו אפל - אכל אסור שנה וביא ל'כלות הנפש', עליו להשאר נשמה בגוף. וכמבאר בתסידות על פסוק זה, ש"רשפי אש האהבה בנשמות ישראל, להיות בטול היש . . אינה אוכלת ומכלה אותם . . אדרבה, הבטול הזה הוא עקר החיות".

חמישי ^ט לך ואספת את זקני ישראל ואמרת
אלהם יהוה אלהי אבותיכם נראה אלי אלהי
אברהם יצחק ויעקב לאמר פקד פקדתי אתכם
ואת העשוי לכם במצרים: ^י ואמר אעלה
אתכם מעני מצרים אל ארץ הפניני והחתי
והאמורי והפרזי והחוי והינוסי אל ארץ זבת
חלב ודבש: ^{יא} ושמעו לקלך ובאת אתה וזקני
ישראל אל מלך מצרים ואמרתם אליו יהוה
אלהי העבריים נקרה עלינו ועתה נלכה נא
דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה ליהוה
אלהינו: ^{יב} ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך
מצרים להלך ולא ביד חזקה: ^{יג} ושלחתי את יד
והפיתי את מצרים בכל נפלאתי אשר אעשה
בקרבו ואחריו כן ישלח אתכם: ^{יד} ונתתי את חן
העם הזה בעיני מצרים והיה כי תלכו לא
תלכו ריקם: ^{טו} ושאלה אשה משכנתה ומגרת
ביתה בלי כסף וכלי זהב ושמת ושמתם
על בניכם ועל בנותיכם ונצלתם את מצרים:
ד ^{טז} ויען משה ויאמר והן לא יאמינו לי ולא
ישמעו בקלי כי יאמרו לא נראה אליך יהוה:
ז ^{יז} ויאמר אליו יהוה כתיב מזה קרי מה זה בידך
ויאמר משה: ^{יח} ויאמר השליכהו ארצה וישלכהו
ארצה ויהי לנחש ויגם משה מפניו: ^{יט} ויאמר

יהוה אל משה שלח ידך ואחו בזנבו וישלח
ידו ויחזק בו ויהי למטה בכפו: ^ה למען יאמינו
כי נראה אליך יהוה אלהי אבותם אלהי
אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב: ^ו ויאמר יהוה
לו עוד הבאתי ידך בחיך ויבא ידו בחיקו
ויצאה והנה ידו מצרעת בשלג: ^ז ויאמר השב
ידך אל חיקך וישב ידו אל חיקו ויצאה
מחיקו והנה שבה כבשרו: ^ח והיה אם לא
יאמינו לך ולא ישמעו לקל האת הראשון
והאמינו לקל האת האחרון: ^ט והיה אם לא
יאמינו גם לשני האותות האלה ולא ישמעו
לקלך ולקחת ממימי היאר ושפכת היבשה
והיו המים אשר תקח מן היאר והיו לדם
ביבשת: ^י ויאמר משה אל יהוה כי אדני לא
איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשם גם
מאז דברך אל עבדך כי כבדפה וכבד לשון
אנכי: ^{יא} ויאמר יהוה אליו מי שם פה לאדם
או מי ישים אלם או חרש או פקח או עור
הלא אנכי יהוה: ^{יב} ועתה לך ואנכי אהיה
עם פיד והוריתיך אשר תדבר: ^{יג} ויאמר כי
אדני שלח נא בידת שלח: ^{יד} ויחר אף יהוה
במשה ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי ידעתי
כי דבר ידבר הוא וגם הנה הוא יצא לקראתך
וראך ושמח בלב: ^{טו} ודברת אליו ושמת
את הדברים בפיו ואנכי אהיה עם פיד ועם
פיהו והוריתי אתכם את אשר תעשון:
^{טז} ודבר הוא לך אליהם והיה הוא יהיה לך
לפה ואתה תהיה לו לאלהים: ^{יז} ואת המטה
הזה תקח בידך אשר תעשה בו את

האתות: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 826)

ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה פלי כסף וכלי זהב
(ג, כב) אשה - היא הנשמה. שכנתה - דברים שהנשמה
עוסקת בהם מזמן לזמן (כשכן שאין פוגשים בו בקביעות).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לא עמ' 20)

וירכיבם על החמור (ו, כ) החמור שהבש אברהם . . .
שעתידי מלך המשיח להגלות עליו (רש"י) "חמור" וזמו לחמר
הגוף ולחמירות העולם. באברהם אבינו נאמר "ויחבש את
חמורו", רמו להכנעת החמר. במשה רבנו נאמר "וירכיבם
על החמור", רמו להמשכת אור הקדשה לתוף החמר. מלך
המשיח - יתגלה על החמור, רמו לזכוף החמר עד שהוא
עצמו מגלה את אור הקדשה.

שביעי ה' « ואחר באו משה ואהרן ויאמרו
אל־פרעה כה־אמר יהוה אלהי ישראל שלח
את־עמי ויחגו לי במדבר: » ויאמר פרעה מי
יהוה אשר אשמע בקלו לשלח את־ישראל לא
ידעתי את־יהוה וגם את־ישראל לא אשלח:
וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי הָעֶבְרִים נְקֹרָא עֲלֵינוּ גֹלְכָה זָא
דִּרְדָּ שְׁלֶשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר וּנְזַבְחָה לַיהוָה
אֱלֹהֵינוּ פֶּן־יַפְגִּיעֵנוּ בְּדָבָר אֹו בְּחָרֶב: » וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תַּפְרִיעוּ
אֶת־הָעָם מִמַּעֲשֵׂיו לָכוּ לְסַבְּלֵיתְכֶם: » וַיֹּאמֶר
פֹּרְעָה הַיָּרִיבִים עֲתָה עִם הָאָרֶץ וְהַשֶּׁבֶתֶם
אִתְּם מִסַּבְּלֹתֶם: וַיִּצְוּ פֹרְעָה בְּיּוֹם הַהוּא
אֶת־הַגֹּנְשִׁים בָּעָם וְאֶת־שֹׁמְרוֹ לֵאמֹר: הַלֹּא
תֹאסְפוֹן לְתַת תְּבֹן לָעַם לְלַבֵּן הַלְּבָנִים פְּתוּל
שְׁלֶשֶׁם הֵם יִלְכוּ וְקָשְׁשוּ לָהֶם תְּבֹן: » וְאֶת־
מִתְּבַנֵּת הַלְּבָנִים אֲשֶׁר הֵם עֹשִׂים תְּמוּל שְׁלֶשֶׁם
תְּשִׂימוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ כִּי־נִרְפִים הֵם
עַל־כֵּן הֵם צָעִקִים לֵאמֹר גֹּלְכָה נְזַבְחָה
לַאֱלֹהֵינוּ: » תַּכְפֹּד הַעֲבָדָה עַל־הַגֹּנְשִׁים וְעֹשֵׂי־
כֹּה וְאֹל־יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי־שָׁקֵר: וַיִּצְאוּ נְגֹשֵׁי הָעָם
וְשֹׁמְרוֹ וַיֹּאמְרוּ אֶל־הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר
פֹּרְעָה אֵינְנִי נֹתֵן לָכֶם תְּבֹן: « אַתֶּם לָכוּ קְחוּ
לָכֶם תְּבֹן מֵאֲשֶׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע
מִעַבְדְּתְכֶם דְּבַר: » וַיִּפֹּץ הָעָם בְּכָל־אָרֶץ
מִצְרַיִם לְקַשֵּׁשׁ קֶשׂ לְתְּבֹן: » וְהַגֹּנְשִׁים אָצִים
לֵאמֹר כָּלוּ מַעֲשִׂיכֶם דְּבִרְיוֹם בְּיוֹמוֹ כֵּאֲשֶׁר

גַּרְת בֵּיתָה - דְּכָרִים שֶׁהַנְּשִׁמָּה עוֹסֶקֶת בָּהֶם בְּדַרְךְ קָבַע (כֹּאדָם
הַמְתַּגֵּדָר בְּבֵית). פָּסָף - אֵהְבָת ה' (מְלָשׁוֹן "נִכְסָף נִכְסַפְתִּי").
זָקָב - יְרָאת ה' ("זָקָב מִצָּפוֹן גָּאָתָה", בְּחֵינַת שְׂמֹאל, יְרָאָה).
עַל הַנְּשִׁמָּה לְהוֹצִיא מִן הַגְּלוּת אֶת נְצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֵׁיִשְׁנָם
בְּגַרְת בֵּיתָה' וְאָף אֵלֶי הַנְּמַצִּיאִים ב'שְׂכָנְתָּה'; עֲלֵיהֶ לְעִשׂוֹת
מְשִׁנָּה כֵּלִים לְאַהֲבַת ה' וְלִירְאָתוֹ.

ששי י' וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב | אֶל־יִתֵר הַתְּנוֹ וַיֹּאמֶר
לוֹ אַלְכָּה זָא וְאֲשׁוּבָה אֶל־אֲחֵי אֲשֶׁר־בְּמִצְרַיִם
וְאֵרְאֶה הַעוֹדֶם חַיִּים וַיֹּאמֶר יָתֵרוֹ לְמֹשֶׁה לָךְ
לְשָׁלוֹם: » וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְּוַן לָךְ
שֶׁב מִצְרַיִם כִּי־מָתוּ כָּל־הָאֲנָשִׁים הַמְּבַקְשִׁים
אֶת־נַפְשְׁךָ: » וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו
וַיִּרְכָּבֶם עַל־הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אֶרְצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח
מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהַ הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ: » וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה בְּלִבְתְּךָ לְשׁוּב מִצְרַיִמָּה רֵאֵה כָּל־
הַמְּפֹתִים אֲשֶׁר־שַׁמְתִּי בְּיָדְךָ וְעִשִׂיתֶם לַפָּנִי
פֹרְעָה וְאַנִּי אַחְזֶק אֶת־לִבּוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת־
הָעָם: » וְאָמַרְתָּ אֶל־פֹּרְעָה כֹּה אָמַר יְהוָה בְּנִי
בְּכָרִי יִשְׂרָאֵל: » וְאָמַר אֵלֶיךָ שְׁלַח אֶת־בְּנִי
וַיַּעֲבֹדְנִי וְתִמְאַן לְשַׁלְּחוֹ הַנֵּה אֲנֹכִי הִרָגְתִּי אֶת־
בְּנֶךָ בְּכַרְדָּ: » וַיְהִי בְּדַרְךְ בַּמֶּלּוֹן וַיַּפְגִּישְׁהוּ יְהוָה
וַיִּבְקַשׁ הַמִּיתוֹ: » וְתַקַּח צַפְרָה צָר וְתַכְרַת
אֶת־עֶרְלַת בְּנֵה וְתַנֵּעַ לְרַגְלָיו וְתֹאמֶר כִּי חֲתָן
דְּמִים אַתָּה לִי: » וַיִּרְף מִמֶּנּוּ אִזּוֹ אָמְרָה חֲתָן
דְּמִים לַמוֹלַת: פ » וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לָךְ
לְקַרְאֵת מֹשֶׁה הַמְדַבְּרָה וַיֵּלֶךְ וַיַּפְגִּישְׁהוּ בְּהַר
הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁקְלוּ: » וַיִּגַּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֶת
כָּל־דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שַׁלְּחוֹ וְאֶת כָּל־הָאֵהָרַת
אֲשֶׁר צִוָּהוּ: » וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֵּאֲסֹפוּ אֶת־
כָּל־זִקְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: » וַיִּדְבַּר אַהֲרֹן אֶת כָּל־
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבַּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ
הָאֵהָרַת לְעֵינֵי הָעָם: » וַיֵּאֱמֶן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ
כִּי־פָקֵד יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת־
עֵנָם וַיַּקְדוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:

חצי קריש

וַתַּגְדֵּל וַיְתַקְדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אִמֵּן בְּעֵלְמָא דִּי בְרָא
 כְּרֵעוּתָהּ וַיְמַלִּיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
 מְשִׁיחָהּ. אִמֵּן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
 בְּעֵלְמָא וּבְזִמְנָן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אִמֵּן יְהֵא שְׁמַה רַבָּא מִכְּרַךְ
 לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עֲלְמַיָּא. יתְבַרַךְ: יְהֵא שְׁמַה רַבָּא מִכְּרַךְ לְעָלַם
 וְלְעָלְמֵי עֲלְמַיָּא. יתְבַרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיְתַפְאֵר, וַיְתַרְוֶמֶס,
 וַיְתַנְשֵׂא, וַיְתַתְּדֵר, וַיְתַעֲלֵה, וַיְתַהַלֵּל, שְׁמַה דְקִדְשָׁא
 בְּרִיךְ הוּא. אִמֵּן לְעֵלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְיִשְׁרֵתָא,
 תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחְמְתָא, דְאִמְרִין בְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אִמֵּן

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תש"ז א ענ" 253)

וּמְאֹז בְּאִתֵּי . . . לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ . . . וְהַצֵּל לֹא הִצַּלְתָּ אֶת עַמְּךָ
 (ה, כג) ה'מִשְׁחָה' שְׂבָכַל אָחֵד וְאָחֵד מִיִּשְׂרָאֵל בָּא בְּטַעֲנָה
 לְהַקְבִּי"ה. בְּאִתֵּי . . . לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ - קְבִימְתֵי אֶת מַצְוֹת הַתּוֹרָה,
 שְׂבָכָה שְׂמוֹתֵינוּ שֶׁל הַקְבִּי"ה, וּבְכָל זֹאת לֹא הִצַּלְתָּ אֶת עַמְּךָ -
 אַף שֵׁיט פְּסֻק־דִּין מִפְּרֵשׁ בְּרַמְבַּ"ם (הַלְכוֹת תְּשׁוּבָה ג, ד) שֶׁקִּיּוֹם
 מַצְוָה אַחַת מְבִיאָה "תְּשׁוּעָה וְהַצֵּלָה" לְכָל הָעוֹלָם!

מִפְטִיר בַּב וַיִּשְׁבַּח מֹשֶׁה אֱלֹהֵיהוּ וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לְמָה
 הִרְעִיתָה לְעַם הַזֶּה הַזֶּה לְמָה זֶה שְׁלַחְתָּנִי: בַּב וּמְאֹז
 בְּאִתֵּי אֶל־פְּרַעֲוִה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרַע לְעַם הַזֶּה
 וְהַצֵּל לֹא־הִצַּלְתָּ אֶת־עַמְּךָ: וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה עֲתָה תִּרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפְרַעֲוִה
 כִּי בִיד חֲזָקָה יִשְׁלַחֶם וּבִיד חֲזָקָה יִגְרַשֶׁם
 מֵאֶרֶץ: ססס

קכ"ד פסוקים, ויק"ח סימן, מער"י סימן:

בְּהֵיוֹת הַתֵּבֹן: ד וַיִּכּוּ שְׂטָרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־
 שָׂמוּ עֲלֵהֶם נְגִשֵׁי פְרַעֲוִה לֵאמֹר מִדּוֹעַ לֹא
 כְּלִיתֶם חֻקְכֶם לְלִבֶּן כְּתֻמּוֹל שְׁלֹשׁם גַּם־תִּמּוֹל
 גַּם־הַיּוֹם: ט וַיָּבֹאוּ שְׂטָרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ
 אֶל־פְּרַעֲוִה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ:
 טו תָּבֵן אֵין נָתַן לַעֲבָדֶיךָ וּלְבָנִים אֲמָרִים לָנוּ
 עֲשׂוּ וְהַנֶּה עַבְדֶּיךָ מִכִּים וְחֻטְאֵת עַמְּךָ: י וַיֹּאמֶר
 נְרָפִים אַתֶּם נְרָפִים עַל־כֵּן אַתֶּם אֲמָרִים גְּלוּכָה
 גּוֹבַחְתָּ לַיהוָה: יא וְעַתָּה לָכוּ עֲבָדוּ וְתָבֵן לֹא־
 יִנָּתֵן לָכֶם וְתָכֵן לְבָנִים תִּתְּנוּ: יב וַיִּרְאוּ שְׂטָרֵי
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶתֶם בְּרַע לֵאמֹר לֹא־תִגְרַעוּ
 מִלְּבַנְיֶכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ: יג וַיִּפְגְּעוּ אֶת־מֹשֶׁה
 וְאֶת־אַהֲרֹן נֹצְבִים לְקִרְאָתָם בְּצֵאתָם מֵאֶת
 פְּרַעֲוִה: יד וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים יְרֵא יְהוָה עֲלֵיכֶם
 וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר הִבְאִשְׁתֶּם אֶת־רִיחֲנוּ בְעֵינֵי פְרַעֲוִה
 וּבְעֵינֵי עַבְדָּיו לְתַת־חֶרֶב בְּיָדָם לְהַרְגֵנוּ: טו וַיִּשָּׁב
 מֹשֶׁה אֱלֹהֵיהוּ וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לְמָה הִרְעִיתָה לְעַם
 הַזֶּה לְמָה זֶה שְׁלַחְתָּנִי: טז וּמְאֹז בְּאִתֵּי אֶל־
 פְּרַעֲוִה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרַע לְעַם הַזֶּה וְהַצֵּל
 לֹא־הִצַּלְתָּ אֶת־עַמְּךָ: יז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
 מֹשֶׁה עֲתָה תִּרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפְרַעֲוִה כִּי בִיד
 חֲזָקָה יִשְׁלַחֶם וּבִיד חֲזָקָה יִגְרַשֶׁם מֵאֶרֶץ: ססס

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטר במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֵץ־חַיִּים הַיָּא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מְאִשְׁר. דְּרַכְיָה דְּרַכְיֵי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבְתֵיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בְּיַמֵּיהָ,
 בְּשִׂמְחָה עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יי חַפֵּץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוזץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מְזֻכָּרִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנְּאֻמְרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

ו דמה את ישראל אחרי תגליות ותהרג אשר עברו עליהם לָכֵם שֶׁהָרַב בּוֹאוֹ וְלֹא נִשְׂאָר מִמֶּנּוּ רַק שׁוֹרֵשׁ, אָבֵל הַנְּבִיא אוֹמֵר, בְּיָמֵם הַבָּאִים בְּיַמֵּי הַנְּאוּלָה וְיִשְׂרָשׁ יִתֵּן ה' שֶׁרֶשׁ שֶׁל יַעֲקֹב לְהוֹיֹת מִתְפַּשֵּׁט לְמַרְחֹק וְצִיָּן וּפְרָח וְיִשְׂרָאֵל הֵם יִמְשְׁלוּ עַד לְמַרְחֹק וְיִגְדְּלוּ עַד מְאֹד וּמִלֵּאוּ פְּנֵי תַבְּלַת הַתְּנוּכָה כְּצִמְחוֹ הַשָּׂדֶה: ז רָאָה נָא הָאֵם הַכְּמֻכַּת

שְׁהֵבָה ה' אֵת מִכְּהוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל הִכְהוֹ ה' אֵת יִשְׂרָאֵל? אִם-פְּהֵרַג כְּמוֹ שֶׁהָרַג ה' אֵת הַרְגִּיו שֶׁל יִשְׂרָאֵל הִרְגָה ה' אֵת יִשְׂרָאֵל? הֲלֹא אֵת הַגּוֹיִם שֶׁהָבּוּ וְהָרַגוּ בְּיִשְׂרָאֵל הַשְּׂמִיד ה' עַד כִּלְיוֹ: ח וְאֵת יִשְׂרָאֵל בְּסַאֲפָאָה בְּמִדְהָ שֶׁהָיוּ חוֹטְאִים לְפָנָיו בְּמִדְהָ זוּ נִפְרַע מֵהֶם, בְּשִׁלְחָה תְּרִיבְנָה הָיָה שׁוֹפֵד חֲמָתוֹ עַל הַיְּשׁוּדוֹת וְהַנְּגוּת לְשִׁלּוֹחַ בְּהֵן שֶׁדָּפְנוּ וְאִרְבָּה וְלֹא פָּנַע בְּנִפְשׁוֹת תַּחֲלָה, הִגִּיד הַסִּיד הַפְּרִי בְּרוּחוֹ הַקָּשָׁה בְּיוֹם שֶׁנּוֹשְׁבַת רוּחַ קָדִים עָזָה: ט לָכֵן הוֹאִיל וְרַחֲמֵי עָלָיו גַּם עִתָּה בּוֹאֵת שֶׁהַעֲנִשׁם בְּדָבָר קָל יִכְפַּר עוֹן-יַעֲקֹב לִבּוֹת הַנְּאֻל וְזֶה כְּלִפְרֵי הַסֵּר חֲטָאֲתוֹ בְּשׁוּמוֹ | כְּלִי-אֲבִינִי מִזִּבְחַ כְּאֲבִינִי-גַל מְנַפְצוֹת לֹא-יִקְמוּ אֲשֶׁרִים וְחַמְנִים: י כִּי עִיר בְּצוֹרָה בְּדָד נִזְוָה

אֲשֶׁרִים וְחַמְנִים: י כִּי בְּעִשׂוֹתֶם זֹאת עִיר בְּצוֹרָה שֶׁל גּוֹיִם תִּתְּרוּ בְּדָד מִיּוֹשְׁבֵיהָ נִזְוָה זֹאת אֲדוֹם, נְגוּת וּפְרִדְסִים נַעֲשֶׂה מִשְׁלַח מִיּוֹשְׁבָיו וְנַעֲזֹב כְּמִדְבָר עַד כִּי יִשָּׁם יִרְעָה עַגְלֵ יִשָּׁם גַּם בְּקִבְעוֹת יִרְבֵּץ וְכִלְהָ סַעֲפִיָה הַיָּטִב וּבְחֲנָאֵי לֹא-יִקְמוּ מַעֲתָה

הַיְּשׁוּדוֹת, הֵם אֵילָנוֹת שֶׁעוֹבְדִים אֹתָם. וְ"חַמְנִים", הֵם דְּמוּיוֹת פְּסָלִים עֲשׂוּיוֹת לְעִבּוֹדַת-הַחַמָּה. (י) כִּי עִיר בְּצוֹרָה בְּדָד, כִּי בְּעִשׂוֹתֶם זֹאת לִפְנֵי אֵת אֲבִינִי מִבְּחוֹת הָאֵילִים, אִזְ הָעִיר הַבְּצוֹרָה, הִיא בְּרַךְ גְּדוֹל שֶׁל אֲדוֹם, תִּתְּרוּ בְּדָד מִיּוֹשְׁבֵיהָ. נִזְוָה מִשְׁלַח וְנַעֲזֹב, וְהָיָה שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִשְׁלַח מִיּוֹשְׁבָיו. יִשָּׁם יִרְעָה עַגְלֵ, בְּמִקּוֹם הָעִיר

שי למורא

ו) הַבָּאִים, בְּיָמֵם הַבָּאִים, כְּלוֹמֵר בְּזִמְנֵי הַנְּאוּלָה. וְיִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב, וְיִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב אֵת שְׁרָשׁוֹ לְהוֹיֹת נְטוּעַ הַיָּטִב מִלְּמַטָּה. וְצִיָּן וּפְרָח וְיִשְׂרָאֵל, וְצִיָּן וּיּוֹצִיא פְּרַח מִלְּמַעְלָה. וּמִלֵּאוּ פְּנֵי תַבְּלַת הַתְּנוּכָה, וּפְרוּחֵיו יִמְלָאוּ פְּנֵי כָל הַיְּשׁוּבֵי שֶׁל הָעוֹלָם. ז) הַכְּמֻכַּת מִכְּהוֹ הַכְּהוֹ, וְכִי הֵבָה הַכְּבִי"ה אֵת יִשְׂרָאֵל (עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶם) כְּמוֹ

שֶׁהֵבָה הַכְּבִי"ה אֵת הַגּוֹיִם שֶׁהָבּוּ אֵת יִשְׂרָאֵל. אִם פְּהֵרַג הַרְגִּיו הִרְגָה וְכִי הִרְגָה בְּיִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁהָרַג בְּהַרְגִּיו הַגּוֹיִם שֶׁהָרַגוּ בְּיִשְׂרָאֵל. ח) בְּסַאֲפָאָה, בְּאוֹרְהָ מִדְהָ. בְּשִׁלְחָה תְּרִיבְנָה, כְּשִׁשְׁלַח הַכְּבִי"ה מִדְהָ פְּרַעֲנוֹת לְהַפְרַע מַעֲמֵוּ עַל חַטָּאִם, תְּרִיב כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְכַבֵּל הַתְּגוּרָה. פְּרוּשׁ אַחֵר, "שִׁלְחָה" הִיא שֵׁם עַל הַנְּגוּת וְשִׁדוֹת הַתְּבֻאוֹת, כְּמוֹ "בְּרַכַּת הַשֶּׁלַח" (נחמיה ג.טו). "שִׁלְחָה" פְּרִדְסֵי רְמוּנִים" (שיר השירים ג.ד), וְאִמֵּר שֶׁלְּפָרְעוֹן הַחַמָּה הִיא מִבֵּיא רַק שֶׁדָּפְנוּ בְּתֻבוּאָה בְּמִדְהָ בְּלִבָּה. הִגִּיד בְּרוּחוֹ הַקָּשָׁה, הַסִּיד אֵת הַפְּרוּת עַל יְדֵי רוּחַ קָשָׁה שֶׁנּוֹשְׁבַת בְּאֵילָנוֹת. בְּיוֹם קָדִים, בְּיוֹם שֶׁנּוֹשְׁבַת רוּחַ מִיְּרֵחַת הַזִּקְהָ. וְלֹא יִשְׁפַד חֲמָתוֹ עֲלֵיהֶם בְּלֹא מִדְהָ עַד שִׁכְלָם, בְּדָבָר זֶה לֹא יַעֲשֶׂה הַכְּבִי"ה לְיִשְׂרָאֵל. ט) לָכֵן, הוֹאִיל וְרַחֲמֵי עָלָיו. בּוֹאֵת יִכְפַר עוֹן יַעֲקֹב, אֲנַעֲשֶׂה לוֹ גַּם זֹאת, לְהַתְּכַפֵּר בְּדָבָר קָל

וְזֶה כִּלְפֵי הַסֵּר חֲטָאֲתוֹ, וְזֶה יִתְּרוֹ לִי פְּרִי טוֹב לְהַסִּיד וְלִמְחֹל עַל חַטָּאוֹתָיו. כִּלְ אֲבִינִי מִזִּבְחַ, כִּלְ אֲבִינִי מִבְּחוֹת שֶׁהוֹקְמוּ לְעִבּוֹדַת-זָרָה. כְּאֲבִינִי גַל מְנַפְצוֹת, שֶׁהָיוּ אֲבִינֵיהֶם מְנַפְצוֹת בְּדָרְדֵי שֶׁמְנַפְצִים אֲבִינֵי גִיד הַרַק הַיָּטִב. לֹא יִקְמוּ אֲשֶׁרִים וְחַמְנִים, שֶׁלֹּא יִקְמוּ יוֹתֵר שׁוֹם אֲשֶׁרִים וְשׁוֹם חַמְנִים.

הַיְּשׁוּדוֹת, הֵם אֵילָנוֹת שֶׁעוֹבְדִים אֹתָם. וְ"חַמְנִים", הֵם דְּמוּיוֹת פְּסָלִים עֲשׂוּיוֹת לְעִבּוֹדַת-הַחַמָּה. (י) כִּי עִיר בְּצוֹרָה בְּדָד, כִּי בְּעִשׂוֹתֶם זֹאת לִפְנֵי אֵת אֲבִינִי מִבְּחוֹת הָאֵילִים, אִזְ הָעִיר הַבְּצוֹרָה, הִיא בְּרַךְ גְּדוֹל שֶׁל אֲדוֹם, תִּתְּרוּ בְּדָד מִיּוֹשְׁבֵיהָ. נִזְוָה מִשְׁלַח וְנַעֲזֹב, וְהָיָה שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִשְׁלַח מִיּוֹשְׁבָיו. יִשָּׁם יִרְעָה עַגְלֵ, בְּמִקּוֹם הָעִיר

עטרת מרים

ענפי האילנות אשר יגדלו שמה: **יא ביבש קצירה** בשתתבש ענפיה תשכרנה מעצמה, רצה לומר בשתתמלא סאתם ישכרו מאליהם נשים האבינות באות ומלקטות אותם מאירות מבערות אותה וזה משל על השממן והקמחון כי לא עסבינות הוא אין גם תבונה לשוב בתשובה

שי למורא

הבצורה ירעו עגלים. **ושם ירבץ**, ושם ישכבו לנח. **וכלה סעפיה**, ויכלו את ענפי האילנות אשר גדלו שמה. **(יא) ביבש קצירה תשכרנה**, בשיתבשו ענפיה ושתברו מאליהם. כלומר, בשתתמלא סאתם ישכרו מאליהם. נשים באות מאירות אותה, נשים תבונה ובעירו בהם האש כלומר, עם חלש פגשים ישחיתו אותה. כי לא

משלה ונעזב פמדבר שם ירעה עגל

ושם ירבץ וכלה סעפיה: יא ביבש

קצירה תשכרנה נשים באות מאירות

אותה פי לא עסבינות הוא על-כן

לא-ירחמנו עשהו ויצרו לא יחננו:

יב והיה ביום ההוא יחבט יהוה

משבלת הנחר עד-נחל מצרים ואתם

תלקטו לאחד אחד בני ישראל:

יג והיה ביום ההוא יתקע בשופר

גדול וכאו האבדים בארץ אשור

והנדהים בארץ מצרים והשתחוו

ליהוה בהר הקדש בירושלים:

כח א הוי עטרת גאות שפרי אפרים

וציץ נבל צבי תפארתו אשר על-ראש

גיא-שמנים הלומי יין: ב הנה חזק

ואמיץ לאדני פזרם ברד שער קטב

פזרם מים פפירים שטפים הניח לארץ

ביד: ג ברגלים תרמסנה עטרת גאות

שפורי אפרים: ד והיתה ציצת נבל צבי

תפארתו אשר על-ראש גיא שמנים

עם בינות הוא, שלא הכין שפל

ממשלתו באה לו מה' ולא בכח זרועו.

עושהו, הקב"ה שגדלו והמשילו.

(יב) יחבט ה', כלומר, כמו שחוכמים

את השבלים במקל להסיר את התבואה

מן הקש, כן יסיר ה' את ישראל מבין

הגוים. משבלת הנחר, מארץ אשור

היושבים על נחר פרת. עד נחל

מצרים, הם הנדהים בארץ מצרים.

לאחד אחד בני ישראל, המוצא

אחד מבני ישראל, יביאיו לירושלים.

(יג) יתקע בשופר גדול, כל כך

יתקבצו, כאילו היה נתקע בשופר גדול

להשמיע הקול בכל העולם. האבדים

בארץ אשור, עשרת השבטים, לפי

שלא חזרו לארץ ישראל מעת שגלו

לשם, לכן נקראו אבדים. והנדהים

בארץ מצרים, אותם שגלו למצרים

שאנה רחוקה, נקראו נדהים. בהר

הקדש, בהר המורה מקום בית

המקדש. א) הוי, קריאה של צער.

עטרת גאות, מן הנאוה היו עושים

עטרה לראשם, כלומר, היו מתפארים

בעשרם וכתענוגם. שפרי אפרים,

אנשי מלכות אפרים פשעו לא הליכו

לגלות, והו כל עסקם במאכל ומשתה

וקבצתו כל הדר תפארתם היה דומה

לציץ נבל. אשר על ראש גיא

שמנים, שמרב השמן המבשם

שיזקקים על ראשם כאילו הוא גיא מלא

שמנים. הלומי יין, מפי תינו. ב)

הנה חזק, הנה יש רוח חזק. שער

עטרת מרים

עטרת מרים

עטרת מרים

עטרת מרים

עטרת מרים

עטרת מרים

עטרת מרים

עטרת מרים

עטרת מרים

עטרת מרים

עטרת מרים

עטרת מרים

עטרת מרים

עטרת מרים

עטרת מרים

עטרת מרים

עטרת מרים

עטרת מרים

עטרת מרים

עטרת מרים

עטרת מרים

עטרת מרים

עטרת מרים

עטרת מרים

עטרת מרים

עטרת מרים

להשפיל את נאמתם. (ה) **ביום ההוא**, ביום שגילו עשרת השבטים. לעמרת צבי, לעמרה של רצון והמדה (הדרה). ולצפירת תפארה, ולכתר של תפארת. לשאר עמו, שבט יהודה ובגמיו והמצטרפים עמיה למלכות הנקנה מלך יהודה. (ו) **ולרוח משפט ליושב על המשפט**, ויהיה הקב"ה לרוח משפט למו

שיתה יושב על המשפט, והוא חוקרה מלך יהודה, שישב על פסא המלכות לעשות משפט, ויתן לו הקב"ה דעת ובינה לעשות משפט אמת. ולגבורה, ויהיה הקב"ה להם לגבורה, כפי שהיה מלאך ה' במחנה אשור ולא הצרכו להלחם בהם. משיבי מלחמה שערה, וכן משילחמו אויביהם בהם וישיבו מלחמה נגדם וכן ה' להם גבורה שיהיו פכים באויביהם עד שער עריהם הבערות. (ז) **וגם אלה**, וגם שבטי יהודה ובגמיו. **בין שגו וגו'**, זה היה בימי אחז אביו של חזקיהו. ובשכר תעו, ומחוד רבוי שנתת יון וישן תעו מן הדרך הנכונה. **ונביא**, נביא השכר נבלעו מן הין, נשחתו מרב שנתת הין שגו בראה, לא תלכו בדרך שהורם הרואה, הוא הנביא האמתי. פקו פליליה, כשלו במשפט, ולא שפטו דין אמת. "פקו", כשלו, והוא מלשון "ופק ברכים" (נחום ברא). "פליליה", משפט, כמו "פללו אליהם" (שמואל א בכה). (ח) **כי כל שלחנות**, אפלו שלחן הפהנים. מלאו קיא צואה, קיא וצואה, שכן דרך השפור. וחסר וי"ו השמוש. בלי מקום, עד שאין מקום נקי. (ט) **את מי וורה דעה**, מאחר שהם משתפרים בכה, אם פו למי וורה המורה דעה. שמועה, מה ששמע הנביא מאת ה' לצוותם. גמולי מחלב עתיקי משדרים, הם כמו גערים קטנים

בכפורה בטרם קיין אשר יראה הראה אותה בעודה בכפו יבלענה: ה ביום ההוא יהיה יהוה צבאות לעמרת צבי ולצפירת תפארה לשאר עמו: ו ולרוח משפט ליושב על המשפט ולגבורה משיבי מלחמה שערה: ז וגם אלה בין שגו ובשכר תעו ונביא שגו בשכר נבלעו מן הין תעו מן השכר שגו בראה פקו פליליה: ח כי כל שלחנות מלאו קיא צאה בלי מקום: ט אתמי וורה דעה ואתמי יבין שמועה של הנביא אשר שמע מאת ה' וכי לפד לגמולי מחלב שנגמלו מהנתת החלב עתיקי הננתקים משדרים משדו אמני: י כי על צו של נביא לצו של חקדוש ברוך הוא, הם אומרים יש לנו צו של עבודה וזה לצו יהוה קו חוט משקולת משפט רשע כנגד לקו הצדק יהוה קו לקו הנביא עוד אומר להם אויז ועיר שם ועיר שם מעט בדרך זה ומעט בדרך זה פו תקבלו ואף על פי כן אינם מקבלים: יא כי דברי הנביא בעניניהם כאלו דברו אליהם בלעגי שפה בגמגום שאין מכינים את דבריו ובלשון אחרת שאינם מכירים ודבר אליהם הנה: יב אשר ו

ה ביום ההוא ביום מפלת מלכות אפרים יהיה יהוה צבאות לעמרת צבי יהיה הכבוד בגאון ה' ולצפירת לכתר תפארה לשאר עמו הם יהודה ובגמיו: ו ולרוח משפט יהיה חקדוש ברוך יהוה ליושב על המשפט ויהיו דעה לתקום לעשות משפט אמת ולגבורה יהיה לאותן שהם משיבי מלחמה של תורה שערה: ז וגם אלה יהיה ובגמיו בין שגו בדתם ובשכר יון וישן תעו מן הדרך הישר כהן ונביא שהיה להם לחיות התורה שגו בדתם בשכר מרוב שנתת השכר נבלעו נשחת פה ובוואם מן הין תעו מן השכר שגו בראה נשחתו מן השכרות שגו בראה הלעו בדברי הנביאים פקו פליליה והכו משפט: ח כי כל שלחנות של זכתי מתים אשר הם מסיבים עליהם מלאו קיא צאה הקאה ושלוש מלפטה בלי מקום פני וגו' מאלה: ט הואיל והנדולים פונים אל השכרות, אם פו אתמי וורה דעה הבהן ואתמי יבין שמועה של הנביא אשר שמע מאת ה' וכי לפד לגמולי מחלב שנגמלו מהנתת החלב עתיקי הננתקים משדרים משדו אמני: י כי על צו של נביא לצו של חקדוש ברוך הוא, הם אומרים יש לנו צו של עבודה וזה לצו יהוה קו חוט משקולת משפט רשע כנגד לקו הצדק יהוה קו לקו הנביא עוד אומר להם אויז ועיר שם ועיר שם מעט בדרך זה ומעט בדרך זה פו תקבלו ואף על פי כן אינם מקבלים: יא כי דברי הנביא בעניניהם כאלו דברו אליהם בלעגי שפה בגמגום שאין מכינים את דבריו ובלשון אחרת שאינם מכירים ודבר אליהם הנה: יב אשר ו

שנה עתה נשלמה ונתקמו ונתקמו משדרים. (י) **כי צו לצו צו לצו**, אמר שהם כמו גערים קטנים שיצאה אותם אדם מעט מעט וילמדו כדי שיקבלו, כי אין להם לב לקבל אלא דברים מעטים, ולכן יצאה להם מוצה קטנה, ואחר כך עוד מוצה. קו לקו קו לקו, כמו הנבוא, שמויתח את קו הבגין לגבור טור אחר, ואחר כך יעתיק את הקו לטור שני, וככה מעט מעט עד שישלים את הקור. **ועיר שם ועיר שם**, מעט מעט, פעם אחר פעם. (יא) **כי בלעגי שפה ובלשון אחרת**, הם עושים עצמם כאלו היה הנביא מדבר בשפה בלתי מוכנת, או בשפה אחרת לגמרי. (יב)

אשר אמר אליהם, והנביא הרי אמר להם רק דברים טובים. **זאת המנוחה**, הנה תהיו בשלחה הניחו לעורף, אל תגלוהו, וזאת תהיה לכם המרגעה לשבת במנוחה פארצכם. (יג) **יהיה להם דבר ה'**, כמדתם ימדה להם, בין שלא רצו לשמע מעט מעט, יגוד בדרך עליהם צו של אמות המשמעתים בהם. **צו לצו וגו'**, צו על צו, פקדה על פקדה, עבודה על עבודה, קו של פרגנות כנגד קו של עבדות. **ועיר שם ועיר שם**, לזימים מועטים תבוא עליהם, והם יתמעטו שם פארן אויביהם.

עטרת מרים

שי למורא

בנתיבותיה למען ילכו וכשלו אחר באבן ונשברו בלי תרופה ונוקשו בפח יקוש שממנו לו אחרים בכונה ונלכדו ופלו בצרה ולא יוכלו להמלט: ילכו וכשלו אחר ונשברו, כשילכו יפלו לכל אחר וישברו. ונוקשו בפח יקוש שממנו לו אחרים בכונה, ונלכדו ופלו בצרה ולא יוכלו להמלט: (כב)

אשר פדה את אברהם, כלומר, ה' אשר פדה את אברהם מאור כשדים, אמר אל בית יעקב. לא עתה יבוש יעקב, כי פשאון ישראל עושים רצון הקב"ה, הוא כאלו יעקב בוש בדברי ומעתה לא יבוש. יחורו, ותלכנו. כי המחפז מתלכנים פניו. (כג) בראותו ילדיו, בראות יעקב את צאצאיו בלכתם בדרך המוכה. מעשה ידי בקרבן, כלומר, צדיקים יש בהם. יקדישו שמן, שהם מקדישים שם ה'. והקדישו את קדוש יעקב, יאמרו בתקדישם שמו "קדוש יעקב ואלהי ישראל", שהוא אביהם. יעריצו, ישבחו לומר שהחזק בידו.

קו לקו זעיר שם זעיר שם למען ילכו וכשלו אחר ונשברו ונוקשו ונלכדו: כט כג לכן פה אמר יהוה אל בית יעקב אשר פדה את אברהם לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פגנו יחורו: כג כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבן יקדישו שמן והקדישו את קדוש יעקב ואת אלהי ישראל יעריצו:

כב לכן אחר שחורו ישראל בתשובה פה אמר יהוה אל בית יעקב ה' אשר פדה את אברהם מאור כשדים כשנשקף לכבוש האש לא עתה יבוש יעקב עוד, כי ישראל עושים רצון המקום ויעקב אבינו לא בוש מקום ולא עתה פגנו יחורו ותלכנו מבטחה: כג לכן לא יבוש יעקב כי בראותו ילדיו הצדיקים וכשרים מעשה ידי בקרבן אשר הפה יקדישו שמן והקדישו את קדוש יעקב על ידי קדושת מעשיהם ואת אלהי ישראל יעריצו ישבחו לומר שהחזק בידו:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

פרוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. פרוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו: רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. פרוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכפה גרו לעולם ועד: פרוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם ועד: פרוך אתה יי, מקדש השבת:

המולד: ליל שבת, שעה 5 בערב, 36 דקות ו-8 חלקים. ראש חדש שבט, ביום השבת קודש, הבא עלינו לטובה.

סבֹּלוֹת מִצְרַיִם: הַ וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדֵי לְתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם
 לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לְכֶם מִוְרֵשָׁה אֲנִי
 יְהוָה: ט וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה כֵּן אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא
 שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה מִקְצֶר רוּחַ וּמֵעֲבֹדָה קָשָׁה: פ
 (ישראל) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כּ בֹא דַבֵּר
 אֶל־פְּרַעֲהַ מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְיִשְׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 מֵאֶרֶץ: ג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לֵאמֹר הֲנִי
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־שָׁמְעוּ אֵלַי וְאִיךָ יִשְׁמְעֵנִי פְרַעֲהַ
 וְאֲנִי עֶרְל שְׁפֹתַיִם: פ ג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 וְאֶל־אַהֲרֹן וַיְצַוֵם אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל־פְּרַעֲהַ
 מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם: ס

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
 ו ג וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי
 יְהוָה: ג וְאֵרָא אֶל־אַבְרָהָם אֶל־יִצְחָק וְאֶל־יַעֲקֹב
 כָּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמִי יְהוָה לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם: ה וְגַם
 הִקְמֹתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּם לְתֵת לָהֶם אֶת־אֶרֶץ
 כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִגְרִיהֶם אֲשֶׁר־נָגְרוּ בָהּ: ה וְגַם א
 אֲנִי שָׁמְעֹתִי אֶת־נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם
 מֵעֲבָדִים אִתְּם וְאֹכְרֵי אֶת־בְּרִיתִי: (לוי) ו לָכֵן אָמַר
 לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת
 סִבְלוֹת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעֲבָדְתֶם וְנִאֲלַתִּי
 אֶתְכֶם בְּזֹרַע נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים: ו וְלִקְחֹתִי
 אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהִיִּיתִי לְכֶם לֵאלֹהִים וַיִּדְעֹתֶם
 כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת

אגרות קודש

ב"ה, י"ג טבת, תשכ"ב
 ברוקלין.

הרב משה יחיאל שי' וזוגתו מרת מינדל תחי'

שלום וברכה!

יהי בואכם לשלום למחנם הטי' ולהצלחה בפעולותיהם בקדש, להפיץ היהדות בכלל והמעיינות
 בפרט, ובאופן דמוסיף והולך ואור, וכמדובר כמה פעמים.

ויעשו זה במרץ המתאים ובשמחה ובטוב לבב,

וע"פ הוראת רבנו הזקן בעל התניא - פוסק בנסתר דתורה - והשולחן ערוך - פוסק בנגלה
 דתורה - על פרשת שבוע זה,

"ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה - אויך אין מצרים (בחו"ל ימי הגלות ובריחוק מקום
 גשמי מן הישיבה וכו') - איז געווען ויחי, געלעבט".

והרי זה גם צנור וכלי לקבלת ברכת השי"ת בעניינים הפרטים.

ברכה לבשו"ט בכהני"ל.

לוח זמנים לשבת פרשת שמות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								מג"א		אדמו"ר				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
17:44	16:45	17:34	17:29	17:06	17:01	10:08	10:07	09:13	09:13	08:38	08:37	06:39	06:40	באר שבע (ח)
17:41	16:34	17:30	17:25	17:05	17:00	10:08	10:07	09:14	09:14	08:38	08:38	06:41	06:43	חיפה (ח)
17:42	16:27	17:31	17:26	17:08	17:03	10:06	10:06	09:12	09:12	08:37	08:36	06:38	06:40	ירושלים (ח)
17:43	16:44	17:32	17:27	17:05	16:59	10:08	10:08	09:14	09:14	08:38	08:38	06:40	06:42	תל אביב (ח)
17:28	16:17	17:14	17:06	16:37	16:28	10:36	10:36	09:49	09:50	09:02	09:03	07:35	07:40	אוסטריה, וינה (ח)
21:26	20:25	21:13	21:16	20:42	20:45	11:08	11:04	09:54	09:50	09:10	09:05	06:21	06:15	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:34	16:26	17:20	17:13	16:45	16:37	10:37	10:37	09:48	09:50	09:03	09:04	07:32	07:37	אוקראינה, אודסה (ח)
17:02	15:52	16:48	16:40	16:12	16:03	10:10	10:10	09:23	09:24	08:36	08:37	07:09	07:14	אוקראינה, דונייצק (ח)
17:12	16:02	16:58	16:50	16:21	16:12	10:21	10:22	09:34	09:36	08:47	08:48	07:22	07:26	אוקראינה, דניפרופטרובסק (ח)
17:34	16:21	17:19	17:11	16:40	16:31	10:49	10:50	10:03	10:05	09:14	09:15	07:53	07:59	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
17:26	16:13	17:11	17:03	16:32	16:23	10:42	10:42	09:56	09:58	09:07	09:08	07:47	07:52	אוקראינה, קייב (ח)
18:02	16:58	17:49	17:42	17:17	17:09	11:02	11:02	10:13	10:14	09:29	09:29	07:55	07:59	איטליה, מילאנו (ח)
19:02	18:11	18:53	18:51	18:29	18:28	10:24	10:22	09:21	09:20	08:51	08:49	06:22	06:20	אקוודור, קיטו (ח)
20:49	19:50	20:37	20:40	20:08	20:10	10:44	10:41	09:32	09:28	08:51	08:46	06:03	05:57	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
22:02	20:57	21:48	21:53	21:14	21:18	11:30	11:27	10:15	10:11	09:27	09:21	06:38	06:31	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
17:57	16:55	17:45	17:39	17:15	17:08	10:39	10:39	09:48	09:48	09:08	09:08	07:22	07:24	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:44	16:41	17:32	17:26	17:00	16:54	10:30	10:29	09:39	09:39	08:58	08:58	07:14	07:17	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:45	16:42	17:32	17:26	17:01	16:54	10:30	10:30	09:39	09:40	08:59	08:59	07:15	07:18	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)
18:18	17:13	18:05	17:58	17:33	17:25	11:08	11:07	10:17	10:18	09:36	09:36	07:55	07:59	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:27	17:32	18:17	18:12	17:51	17:45	10:47	10:47	09:53	09:52	09:18	09:17	07:16	07:18	ארה"ב, האוסטון (ח)
17:52	16:53	17:41	17:35	17:12	17:07	10:21	10:20	09:27	09:27	08:51	08:50	06:55	06:57	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:33	17:38	18:23	18:18	17:57	17:52	10:44	10:43	09:48	09:48	09:15	09:14	07:08	07:09	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:39	16:36	17:27	17:20	16:55	16:48	10:26	10:26	09:36	09:36	08:55	08:55	07:12	07:15	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
18:09	17:06	17:57	17:50	17:25	17:18	10:54	10:53	10:03	10:03	09:22	09:23	07:38	07:41	ארה"ב, פיטסבורג (ח)
17:37	16:33	17:24	17:18	16:52	16:45	10:25	10:25	09:35	09:36	08:54	08:54	07:12	07:16	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:47	18:54	19:37	19:37	19:12	19:12	10:34	10:32	09:28	09:25	08:55	08:52	06:16	06:12	בוליביה, לה-פס (ח)
18:09	16:54	17:54	17:45	17:14	17:04	11:27	11:28	10:42	10:44	09:51	09:53	08:34	08:40	בלגיה, אנטוורפן (ח)
18:10	16:56	17:55	17:46	17:15	17:06	11:27	11:28	10:42	10:43	09:51	09:53	08:33	08:39	בלגיה, בריסל (ח)
19:35	18:45	19:24	19:25	19:03	19:03	10:05	10:02	08:56	08:53	08:21	08:17	05:38	05:33	ברזיל, סאן פאולו (ח)
19:21	18:27	19:11	19:12	18:45	18:45	09:53	09:50	08:45	08:41	08:10	08:06	05:27	05:23	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
17:26	16:16	17:11	17:02	16:33	16:23	10:46	10:46	10:01	10:03	09:10	09:11	07:53	07:59	בריטניה, לונדון (ח)
17:29	16:14	17:13	17:04	16:31	16:20	10:57	10:58	10:13	10:16	09:20	09:21	08:10	08:17	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
17:29	16:15	17:14	17:05	16:34	16:24	10:53	10:54	10:09	10:11	09:17	09:18	08:03	08:10	גרמניה, ברלין (ח)
17:54	16:41	17:40	17:31	17:01	16:52	11:09	11:10	10:23	10:25	09:34	09:35	08:13	08:18	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:41	18:53	19:31	19:32	19:11	19:12	10:03	10:01	08:54	08:51	08:18	08:14	05:33	05:29	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:59	18:06	18:50	18:46	18:25	18:21	10:58	10:57	10:00	09:59	09:28	09:27	07:15	07:15	הודו, מומבאי (ח)
18:56	18:03	18:47	18:43	18:22	18:18	10:54	10:53	09:56	09:55	09:24	09:23	07:10	07:10	הודו, פונה (ח)
17:18	16:09	17:05	16:57	16:28	16:20	10:24	10:24	09:37	09:38	08:50	08:51	07:22	07:27	הונגריה, בודפשט (ח)
17:48	16:45	17:36	17:29	17:04	16:57	10:35	10:34	09:44	09:45	09:03	09:03	07:20	07:23	טורקיה, איסטנבול (ח)
18:18	17:17	18:06	18:00	17:36	17:30	10:57	10:56	10:05	10:05	09:26	09:26	07:37	07:40	יוון, אתונה (ח)
17:40	16:31	17:27	17:19	16:51	16:42	10:45	10:45	09:57	09:58	09:11	09:12	07:42	07:46	מולדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבת פרשת שמות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	07:13	07:13	09:25	09:26	09:57	09:58	10:55	10:56	18:18	18:22	18:43	18:47	18:03	18:57
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	05:00	05:08	07:49	07:56	08:47	08:52	10:06	10:10	20:17	20:12	20:55	20:50	19:55	21:06
נפאל, קטמנדו (ח)	06:56	06:55	08:58	08:59	09:32	09:33	10:27	10:28	17:31	17:36	17:57	18:02	17:17	18:12
סינגפור, סינגפור (ח)	07:12	07:14	09:41	09:43	10:11	10:13	11:13	11:15	19:16	19:18	19:39	19:41	18:59	19:50
פולין, ורשא (ח)	07:38	07:32	08:47	08:46	09:40	09:38	10:23	10:22	15:53	16:03	16:35	16:44	15:44	17:00
פרו, לימה (ח)	05:55	05:58	08:33	08:35	09:04	09:07	10:10	10:13	18:40	18:41	19:05	19:05	18:23	19:15
צרפת, ליאון (ח)	08:18	08:14	09:47	09:46	10:32	10:31	11:19	11:19	17:23	17:31	17:58	18:06	17:12	18:19
צרפת, פריז (ח)	08:39	08:34	09:59	09:58	10:48	10:46	11:33	11:33	17:24	17:33	18:00	18:08	17:13	18:22
קולומביה, בוגוטה (ח)	06:10	06:11	08:35	08:37	09:06	09:07	10:07	10:09	18:02	18:05	18:26	18:28	17:46	18:37
קנדה, טורונטו (ח)	07:48	07:44	09:22	09:22	10:06	10:05	10:54	10:54	17:10	17:17	17:41	17:48	16:58	18:00
קנדה, מונטריאול (ח)	07:30	07:26	09:00	09:00	09:45	09:44	10:33	10:33	16:39	16:47	17:13	17:20	16:27	17:33
קפריסין, לרנקה (ח)	06:53	06:51	08:44	08:45	09:22	09:22	10:14	10:15	16:57	17:03	17:27	17:32	16:44	17:43
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	09:11	09:04	10:10	10:08	11:06	11:04	11:48	11:46	17:01	17:12	17:46	17:56	16:52	18:13
רוסיה, מוסקבה (ח)	08:49	08:42	09:44	09:42	10:42	10:39	11:23	11:21	16:33	16:45	17:16	17:26	16:25	17:43
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	08:03	07:59	09:28	09:28	10:15	10:14	11:02	11:01	16:58	17:07	17:35	17:43	16:47	17:56
שווייץ, ציריך (ח)	08:08	08:04	09:33	09:32	10:20	10:19	11:06	11:06	17:07	17:16	17:39	17:47	16:56	18:01
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:45	06:46	09:03	09:05	09:35	09:36	10:34	10:35	18:10	18:13	18:34	18:37	17:54	18:46

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקתה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומפל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus

Issue # 00561

15/01/2017

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון

דבר מלכות

מחנות היישומים

